VICTORIA PORcheti aduerſus impios Hebręos, in qua tum ex ſacris literis, tum ex dictis Talmud, ac Caballiſtarũ, et aliorũ omniũ authorũ, quos Hebręi recipiũt, monſtratur veritas catholicę fidei.

EX RECOGNITIone. R. P. Aug. Iuſtiniani ordinis Prędicatorij, epiſcopi Nebienſis.

Cum gratia et priuilegio.

Aug.Iuſtinianus/prædicatorij ordinis,epiſcopus Nebienſis G.Paruo epiſcopo Trecenſi,ac regię cõfeſſionis auditori. S.

NVnquam mihi probatus eſt venerande antiſtes/ mos illorũ/ qui vbi nacti ſunt rarũ aliquod ac bonæ farraginis literarium monumentum/ſeponunt ac veluti ruderibus integentes recondunt/ſeruum illum euangelicum imitati quem dominus reprehendit & damnat/quod talentum ſibi creditum defoſſum in terra occuluiſſet. Quid enim obſecro/aliud hi facere videntur/quam defraudare auctores/laude & merita gloria, ſtudioſos, non ſolum delectatõe:ſed & precioſis fructibus,& maximis compendijs, quę ipſa bonarum literarum ſtudia pariunt? Nonne bonum quanto communius,tanto quoq; diuinius? At hi perinde quaſi ſibi tantum, nõ item alijs ſint nati,ſe ſolos dignos ducunt,quorum vtilitati cõſulatur,cũ cõtra oĩbus ex æquo ꝓdeſſe,lõge ſit præclariſſimũ ἀγαπητὸν μὲν γὰρ καὶ ἑνὶ καὶ μόνῳ, κάλλιον δὲ καὶ θειότερον, ἔθνει καὶ πόλεσιν Nos vero ſecus,atq; illi ſentiẽtes/enitimur cõicare omnibus,quæcunq; ipſi/magno labore/nõ vulgari dili gẽtia: nec mediocri ſũptu ſumus cõſequuti.En itaq; tibi atq; adeo ſtudioſis oĩbus Porchetivictoria aduerſus hebræos:opus ꝓculdubio/omniũ qui in hac ſe exercuere palæſtra/nobiliſſimũ.Demiratus aũt ipſe ſum non ſemel,quonã pacto homo chriſtianus,chriſtianis natus parentibus, ſed et Genuæ,qua in vrbe ob religionis reuerentiam, Iudæis interdicitur habitatione,potuerit omnia luſtraſſe, quæ apud hebræos habẽtur, quãdo pene infinita cẽſeantur.Nam pręter תלמוד talmud,quod ſex cõprehenſum ordinibus(ſic enim ipſi vocant)continet ſupra ſeptuaginta magnos libros. habent פשטים Peſſatim,hoc ẽ expoſitores qui in literali verſantur ſenſu. habẽt דרשנים Darſſanim qui allegoriã ſequũtur,hñt מקבלים Micobali.i.caballiſtas,quibus peculiare ẽ oĩa/in Deum reducere/ habẽt & multos alios varij generis ſcriptores/ quorum omnium libri ſi in vnum redigantur/immenſam cõficiant ſtruem.Hos tamen omnes ita citat Porchetus/ita eorum non modo ſententias/ſed & verba/ quin & apices ipſos/in librum ſuum reponit/vt credas illum toto vitę tempore in hebræorũ ſcholis verſatũ Fatetur nihilominus(nimirum vt fuit candidus ac ingenuus)ſe in ſtructura ędificij ſui adiutum a Pugione (ſic enim liber inſcriptus eſt) Raimũdi Martini Gotalani noſtræ prædicatoriæ familiæ alumni/quem ſuſpicor qñq; hebræum fuiſſe . Nã mihi non eſt credibile,potuiſſe chriſtianum hominem,eundẽq; cartuſienſem monachum ſine hebræi cuiuſquã auxilio: hebræorũ theſauros ita depillaſſe. Noui ſiquidem quam non libenter , in ſuarum literarum adyta nos admittat, gens illa peruicaciſſima.Expertus ſum equidem quantis ſit opus laboribus,vigilijs,ſumptibus,auxilijs deniq;,volẽtibus hebræorũ penetrare ſecreta. His tamen omnibus ip̄e vtcũq; inſtructus, legi i hebræorũ monumentis bonam partem eorum q̃ citantur, tum a Raimundo,tum a Porcheto,vt nullus reliquus ſit dubitationi locus de allegationũ fide:poſſumq; rei huius locupletiſſimã apud vnũquemq; fidem facere,atq; id teſtimonio librorum vnde deſumpta eſt hæc precioſa ſupellex: quos ferme omnes mihi comparaui,obſeruoq; apud me perinde ac Reges margaritas & gemmas.Dicauimus vero librum tibi:cum multis alijs nominibus,tum in primis quod nouimus te antiquitatis & ſtudioſiſſimum & obſeruantiſſimũ: earum pręcipue rerum q̃ ad pietatem & religionem conducunt. Ea autem quibus ſuam eſt adeptus Porchetus victoriam: antiqua ſatis cenſentur: vt quę ante aut certe non multo poſt Chriſti dñi noſtri tempora conſcripta ſunt. Vale Parrhiſijs calendis Aprilis. M. D. XX.

¶ In nomine domini. Amen.

¶ Incipit liber Uictorie a Porchero de Saluati cis Genuẽſi diuina fauẽte grã compilato / ad Judaicã ꝑfidiã ſubuertẽdam. et vt preſtantius veritas fulgeat fidei chriſtiane.

IN nomĩe dei altiſſimi ꝗ eſt trinus et vnus: ꝗ cũcta ex nihilo creauit / a quo ꝓcedit oẽ datũ optimũ. necnõ ſciẽtia ſciẽtibꝰ et ſapiẽtia ſapiẽtibus. Tanq̃ imbecillis ⁊ inſciꝰ opus aggredior ſupra vires. Tribuat igitur mihi exiguo ſeruo ſuo: ſperanti de eius adiutorio ipſe qui eſt alpha et o. i. principiũ ⁊ finis. vberẽ gratiã incipiendi / proſequendi / ⁊ finiẽdi opꝰ: quod ſit laus / honor / ⁊ gloria dñi noſtri Jeſu Chriſti ꝗ eſt benedictꝰ in ſecula. Et ad eiuſdẽ reuerentiã et deuotionem: ⁊ fidei defenſionẽ / ac Judeorũ infidelium mentis compunctionẽ et verã conuerſionem. Si aũt fortaſſe aliquid incongruum referam: malicie nequaq̃ imputetur: ſed potius ſimplicitati et imperitie. Nihilominꝰ tñ cui datũ fuerit iuxta ſuã ꝓudentiam corrigat corrigẽda. ¶ Libellũ aũt iſtũ Uictoriã nũcupamus: eo ꝙ ꝑ eũ Judei facile cõuincuntur ac eorum conſcientie non modicuꝫ penetrantur. In iſto vero libello in pluribus non ſequar beati Hieronymi textũ ſeu tranſlationẽ: cũ i multis ꝓculdubio diuertat a litera. Nã ſepius ſe habet aliter q̃ hebraica veritas: quia in pluribus ſecutꝰ eſt magis ſententiam / q̃ litere textum: quia quidem ſic valide Judeis nequit concludi. Sed vt oĩs eoꝝ excuſatio deſinat / et vt facilꝰ refellant: ſequar literam codicũ Hebreorũ. veteris. ſ. teſtamenti: ſecũdũ ꝙ tranſlatũ eſt a fratre Raimũdo Martino hiſpano ordinis predicatoꝝ de ꝑtibus Cathalonie. a quo ſumpſi huiꝰ libelli materiam in pleriſqꝫ cõpilãdi. Qui fuit vir eximius tam in ſcripturis Hebraicis / et Arabicis / q̃ Latinis. Qui quidẽ in prohemio ſui pugionis ait. Materia huiꝰ libelli duplex ẽ. Prima et pñcipalis. auctoritates legis ⁊ prophetaꝝ. totiuſqꝫ veteris teſtamenti. Secũdaria vero quedã traditiões q̃s in Talmud et i Medraſſim. i. in traditionibus ⁊ gloſſis antiquorum iudeorũ reperi. ⁊ tanq̃ margaritas quaſi de quodã maximo fimario ſuſtuli nõ modicũ letabũdus. Quas quidẽ in latinũ deo iuuante transferã ⁊ inducã ſuis locis atqꝫ interſeram prout mihi viſum fuerit expedire. Has autem traditiones quas vocant tora ſibba alpe. i. legem oretenus. Deũ moyſi ſimul cũ lege in monte ſinai credunt et referunt tradidiſſe. Deinde Moyſes vt aiũt tradidit eas Joſue diſcipulo ſuo. Joſue vero ſucceſſoribꝰ ſuis. Et ſic alterutrum deinceps donec ꝑ Rabinos antiquos cõmẽdate ſunt ſcripto. Hoc aũt videlicet ꝙ deus huiuſmodi dederit Moyſi in monte Sinai de omnibus que ĩ Talmud ſunt credere propter innumeras abſurditates quas cõtinet. nihil aliud reputandum eſt q̃ precipitate mentis inſania. De quibuſdam vero que veritatem ſapiunt ⁊ dicta prophetaruꝫ ſanctorumqꝫ patruꝫ oĩno redolent / ⁊ pretendũt et chriſtiana fideꝫ vt hoc in libello patebit miro valde modo et incredibili exprimũt: modernoꝝ vero ꝑfidiã iudeoꝝ deſtruũt ac cõfundunt: nõ arbitror diſcredendũ. Quin et a Moyſe ⁊ prophetis et reliquis patribus ſanctis vſqꝫ ad eos ꝗ eas ſcripſerunt / ſucceſſiue potuerint ꝑueniſſe. immo nullatenꝰ talia aliunde q̃ a prophetis et patribꝰ ſanctis cogitare poſſumus deuepiſſe. Cũ eiuſmodi traditiones his que iudei de meſſia et de aliis q̃plurimis a xp̃i tempore vſqꝫ nunc ſentiũt / ſint omnino ꝯtrarie. Hinc ergo iſta talia nõ erunt reſpuenda q̃q̃ apud tam perfidos ſint a nobis reperta: vt nullus ſani capitis reſpuit: eo ꝙ apud tales inuenit legem atqꝫ prophetas. Lapidẽ etiaꝫ precioſum prudẽs nequaq̃ deſpicit lꝫ inuentꝰ fuerit in draconis capite vel buffonis. Mel quoqꝫ ſputum eſt apum / vel aliud aliquid forſitan minꝰ dignum habentiũ quidẽ venenoſum aculeũ: non tamen reputandus erit inſipiens qui illud in ſuo ſuorumve vſus ꝑutiles ꝯuertere nouerit: dũ modo nocumentum aculei ſciuerit deuitare. Non reſpuamus igitur traditiones eiuſmodi: ſed potius amplectamur. tũ propter ea ꝗ ſunt: tũ etiam quia nihil ad confutandam iudeorũ impudentiã reperiẽ tam validum: nihilqꝫ ad eoꝝ cõuincendã nequiciã tam efficax inuenitur. Deniqꝫ ꝗd iocundiꝰ xp̃iano q̃ ſi diſtorquere facillime poterit de manibus hoſtiũ gladiũ. ⁊ exẽplo Dauid mucrone ꝓprio caput infideliũ ꝓſcindere? Aut inſtar Judith ipſius arepto pugione trũcare? Ceterũ inducendo auctoritates textus vbicũqꝫ ab hebraico fuerit deuiatũ. Nõ. lxx. ſequar. nec interpretẽ alium. Et ꝙ maioris preſumptionis videbitur. nõ etiaꝫ ipſum in hoc reuerebor Hieronymũ. nec tolerabilẽ latine lingue vitabo iproprietatẽ / vt eorũ que apud hebreos ſunt ex verbo in verbum quotienſcũqꝫ ſeruari hoc poterit / transferã veritatẽ. Per hoc enim iudeis falſiloquis lata valde ſpacioſaqꝫ ſubterfugiendi precluditur via: cũ minime poterunt dicere nõ ſic haberi apud eos. vt a noſtris contra ipſos me interprete veritas inducet. Porro mordere fortaſſis me deſinẽt: ꝗ beatum Hieronymum audiẽt: qui ſuper illud michee in Geth. Nolite annunciare ad Paulam et Euſtochiũ dĩc. Multum inquit hebraicum a. lxx. interpretatione diſcordat. Et tantis tam mea q̃ illorũ tranſlatio difficultatibus inuoluta eſt vt ſpiritus dei: auxilio indigeremus. Ad occeanum etiã his verbis ait. Ueni rurſum hieroſolymã ⁊ bethleem: vbi labore precii Barceminũ nocturnum habui iudeum preceptorem: timebat eniꝫ iudeos et exhibebat ſe mihi aliũ Nichodemum. In epiſtola quoqꝫ ad Auguſtinuꝫ ꝙ mõ ſcripſit. De ipſo Hebraico quod intelligebamus expreſſimus ſenſum potius veritatem q̃ verborum interdũ cõſeruantes. Hec Hieronymus. Et ſubdit idem Raimũdꝰ. contra illos qui ſepiꝰ arguũt quicquid

ipſi nō fecerint / ⁊ oīa fere vituperāt / ꝙ ignorāt / quare / et hoc ꝓculdubio reprehenſuri ſunt. Sint itaqꝫ h̄ mihi circūquaqꝫ pro muro. Ruſus vero nouerint qui eiuſmodi ſunt: in plurimis ſacre ſcripture locis veritatem: multo planius atqꝫ perfectius haberi ꝓ fide chriſtiana in litera hebraica: ꝙ in tranſlatione noſtra. Verbi vero grā de innumeris vnū dixiſſe vel induxiſſe ſufficiat. Circa principiū igit̄ Abacuq prophete dič interpres noſter. Aſpicite in gentibus. ⁊c. Quia op⁹ factuꝫ eſt in diebus nr̄is ꝙ nemo credet cuꝫ narrabitur. Hebraicum vero ꝯtinet. Quia opus fiet in dieb⁹ noſtris ꝙ non credetis cuꝫ narrabit̄. Opus iſtud ſiue ad literaꝫ de Nabuchodonoſor: ſiue myſtice de Chriſti incarnatione intelligatur: in omni euētu ſi velimus facere vim in verbo: non videtur litera noſtra cōſona veritati / cum dicit. Nemo credet. Primum enī cū de Nabuchodonoſor intelligitur: oēs Judei credūt. Scōm vero h̄ eſt cum de Chriſti incarnatione exponitur: Gentiles innumeri ⁊ Judei aliqui vꝫ apoſtoli / crediderunt. Sicqꝫ noſtra predicta trāſlatio de ſenſu hebraico in talem ſenſum tranſlata / iſtius modi recipiēdo calumpniā. nemo credet. i. rarus cōpellit nos dicere. Litera vero Hebraica nullam calūpniam recipit. Jmmo qđ nobis multū debet eſſe iocunduꝫ / vt de incarnatiōis Chriſti opere: mirādo nō modicū ac ſtupendo ꝙ in iudeorū diebus. i. dum ipſi adhuc tenebāt ꝓmiſſiōis terrā factū eſt: intelligēdū ſit: euidentē neceſſitatē īportat. Nulla quippe opera in dieb⁹ Judeorū facta diſcredūtur ab eis qn̄cūqꝫ narrantur opere incarnationis et his ꝙ opus ipſum ſecuta ſunt et ſequūt̄ excepto. Si autem adhuc ꝯtēnioſe quis ducit̄ ꝯtra iſta: Paulum ſibi mecū nouerit obuium: qui teſte Luca. in. 13. Act. Chriſtū iudeis per hec verba predicās et affirmās: nō literā noſtram ſed potius Hebraicam imitatus eſt dicēs. Quia opus operor in diebus veſtris ꝙ nō credetis ſi quis enarrauerit vobis. Opus operor. i. incarnationē Xp̄i. Dicit gloſa ꝙ nō credetis negātes incarnationē: ſi quis enarrauerit vobis. Hec dicta ſufficiāt cōtra illos qui reprehenſuri erāt ſi nō eos ante placaſſem. Si vero placari noluerint magna mihi erit ꝯſolatio iperitorū vel inuidorū iudicio: taliter errare cū Paulo. Huc vſqꝫ frater Raim. ¶ Huius autem libelli tenor diuiditur in duas partes. Cuius p̄ma pars cōtinet capitula vigintiquatuor: in qua magis et preſtāti⁹ diſtīguit̄ de humanitate Meſſie ſiue xp̄i ꝙ de diuinitate eiuſdem. ¶ Scđa vero ꝯtinet capitula. xvj. Jn qua magis habetur de diuinitate ipſi⁹ ꝙ de humanitate: vt a ſcrutātibus manifeſte poterit intueri. Ut aūt quedam nomina Hebraica proferri latinis literis habilius valeant vna figura talis. ç. ex. c. ⁊. ꝫ. ꝯpoſita noſtris literis producatur. ꝙ talem ſonū decebit habere cum. a. o. ⁊ u. qualem habet. c. cum precedit. e. ⁊. i. Jn fine vero ſyllabe vel dictōnis ſonabit inter duas literas videlicet. c. ⁊. ꝫ. Litera vero noſtra que. k. dicitur pro caſ. Judeorū que aſpere ſonat ſepius apud eos: ſepius ſimiliter inducetur. Jgitur caueat qlꝫ ſcriptor ne literas alteret dictionū Hebraicaruꝫ ſubſequentes: ne proferēdi alteret ꝓprietatem.

¶ Capitula prime partis.

¶ Capitulū p̄mū de diuiſione Hebreoꝝ in Jſrael ⁊ Juda. ⁊ de diuiſione Judeoꝝ tp̄e Chriſti in Judeos ⁊ Chriſtianos.

¶ Capitulū ſcōm ꝙ ſceptrum receſſit de Juda ⁊ qn̄ ⁊ quō ⁊ q̄re. Quapropt̄ probat̄ Meſſiā veniſſe ⁊ ꝙ tūc miracula de tēplo receſſerūt oīno.

¶ Capitulū. 3. de ſeptimanis. lxx. dictis a Daniele / ⁊ q̄liter incipiēde / proſequēde ⁊ finiende ſunt Et q̄lr ipſa auctas ſit exponenda. Et ꝙ Xp̄s occiſus fuit in fine vltime ebdomade.

¶ Capitulū. 4. de obiectiōibus Judeoꝝ ꝙ xp̄s nundum venit. ⁊ qualiter eis reſiſtitur.

¶ Ca. 5. Adhuc de obiectōib⁹ Judeoꝝ quod xp̄s nō venit.

¶ Ca. 6. Jn quo ꝓbatur ſecundum Talmud Judeorum: quod xp̄s venit.

¶ Ca. 7. Quod tēplū tertio non reedificabitur: nec habitabunt Judei terram ſuam vlterius. Et ꝙ pauci Judei ſaluari debuerunt ad tempus meſſie: ſed penitus debeant deſtrui. Et erunt in perpetuū reprobati donec Judei extiterint.

¶ Ca. 8. de peccato primi tēpli ⁊ vltimi ⁊ de cauſa huius captiuitatis Judeorum.

¶ Ca. 9. Quod ꝓmiſſiōes Judaice ſunt ſemper fere cum conditione.

¶ Ca. 10. de falſis duob⁹ meſſiis Judeorū quos fecerunt vnū poſt alterū poſt paſſioneꝫ xp̄i. ⁊ de ſtulta opinione de Meſſia quē Judei venturū expectant. ⁊ ꝙ aliqui Judei duos meſſias expectāt vēturos.

¶ Ca. 11. Quod domin⁹ Jeſus xp̄s fecit miracula ſecunduꝫ Judeos. ⁊ qualiter fecit ea vt mentiūtur. Et ꝙ apoſtoli fecerunt miracula in nomine Chriſti.

¶ Ca. 12. ꝙ apoſtoli ⁊ alii fideles ſunt ſemen ⁊ filii Jſrael.

¶ Ca. 13. ꝙ Meſſias dicit̄ Dauid ⁊ Salomō ī diuina pagina ſcōm Hebreorū ſcripturas.

¶ Ca. 14. ꝙ Meſſias dicitur lapis in diuina pagina ⁊ in ſcripturis hebraicis.

¶ Ca. 15. Quod Judei plurima abraſerunt de diuina pagina valde digna.

¶ Ca. 16. ꝙ meſſias. i. xp̄s debebat pati. ⁊ etiam deus ſecundum auctoritates expoſitas in Talmud.

¶ Ca. 17. Quod Adam ⁊ Eua fuerūt deo culpabiles. qua pp̄ totum humanum genus eſt corruptum.

¶ Ca. 18. Quod omnes propter originale peccatum deſcendebant ad infernum vſqꝫ ad Xp̄ꝫ. nec inde eximebantur patres ſancti. Et ꝙ Xp̄s liberare debebat captiuos inferni.

¶ Ca. 19. de reſurrectiōe Chriſti ⁊ omnium defūctorum in generali iudicio.

¶ Ca. 20. de Chriſti aſcenſione.

¶ Ca. 21. de ſacramento eucbariſtie.

¶ Ca.22.de ſacramento baptiſmi.
¶ Ca.23.de ſacramento penitentie.
¶ Ca.24.de analogia tempoꝛum.

¶ Capitulū primū de diuiſione Hebꝛeoꝛum in Iſrael ⁊ Iuda. Et de diuiſiōe Iudeoꝛū tempoꝛe Chꝛiſti in Iudeos et Chꝛiſtianos.

Quēadmodū diuiſio ꝯtinue vigit inter Iſrael et Iuda. Iſrael.ſ. adoꝛante duos vitulos aureos ꝓ dijs. Ita inter Chꝛiſtianos ⁊ Iudeos: negantibꝰ Iudeis dñi noſtri Ieſu Chꝛiſti ⁊ Chꝛiſtiane fidei veritatē. Uñ ſciendū / ꝙ Iudeis ſciſſura.x. tribuū hoc nomē impoſuit. Antea q̄ppe Hebꝛei vel Iſrael dicebātur. Ex quo aūt ī duo regna populus ille diuiſus eſt: quicūqꝫ ex ēis reges habuērunt de ſtirpe Iude: ſeu de tribu Iuda / Iudei dicti ſunt. Decē vero tribus et q̄cūqꝫ in Samaria regē ſibi ꝯſtituerunt. Iſrael ſunt vocati. Quibus Ieroboam duos vitulos aureos faciens: vnū poſuit in Dan / ⁊ alteꝝ ī Bethel. Dixitqꝫ eis.3.Reg.12.e. Nolite vltra aſcēdere ī Hieruſalē. Ecce dij tui Iſrael q̄ te fecerunt aſcēdere de terra Mizraim.i.Egipti. Ob hoc ⁊ ob alia pctā eoꝝ q̄plurima / qualiter a deo repꝛobati ſunt. huius capituli ſequētia pꝛodūt. ¶ Et p̄mo id qđ legit.4.Reg.17.d. Et dereliquerunt omnia p̄cepta dñi dei ſui ⁊ fecerūt ſibi ꝯflatoꝛie duos vitulos. Et fecerūt lucū et adoꝛauerūt vniuerſaꝫ militiā celi: ⁊ coluerūt Baal: traduxerūtqꝫ filios ſuos et filias ſuas per ignē: ⁊ diuinauerunt diuinatiōes et augurati ſunt et vēdiderunt ſe ad faciendū maluꝫ in oculis dñi ad ꝓuocandū eū. Et iratus eſt dñs vehemēter in Iſrael. Et abſtulit eos deſuꝑ facie ſua: nec remāſit niſi tribus Iuda ſola. Poꝛro Iuda nō cuſtodiuit mandatū dñi dei ſui ⁊ ambulauerūt ī ſtatutis Iſrael q̄ fecerunt: repꝛobauitqꝫ dñs oē ſemē Iſrael: et humiliauit eos. tradiditqꝫ eos in manu diripientiū / vſqꝫquo ꝓiecit eos a facie ſua. Separauit ei vel diripuit Iſrael deſuꝑ domo Dauid. Et regē fecerūt Ieroboā filiū Nabat.⁊c. Ecce ꝑ hūc textū habes et repꝛobationē et cauſam repꝛobationis decē tribuū. ¶ Legit etiā in libꝛo ſanhedrin.i.oꝛdinatoꝛū / in Pereq.i.in diſtinctione Heleq.a.⁊.g. Tradiderunt Rabbanā.i.magiſtri. Decē tribꝰ nō hñt partē in ſeculo vēturo nec ſunt vnq̄ reuerſure. Sicut dictū eſt Deut.29.g. Et euellet eos dñs deſuꝑ terra ſua: in ira ⁊ in furoꝛe et in indignatione ſua magna / in ſeculo.ſ.iſto. Et pꝛoiecit eos ad terrā vltimaꝫ in ſeculo venturo ſicut dies iſta. Quēadmodū dies iſta vadēs ⁊ nō reuertens / ſic ipſi euntes ⁊ nūq̄ reuertētes. Uerba ſūt hec Rabi Aaqiba. Rabi vero Eliezer eſt dicens. Quomodo dies iſta obtenebꝛeſcit / deinde illuceſcit: ita et ipſi. Quēadmodū obtenebꝛeſcet eis: ſic futuri ſunt ex eis quibus illuceſcat. Huc vſqꝫ verba Talmud. Et nota ꝙ iſtud vltimū.ſ. dictū Rabi Eliezer / verificatū eſt tp̄e Chꝛiſti et diſcipuloꝛum eius: qñ multi gentiles q̄ fuerant de decē tribubus. Chꝛiſtiane fidei lūie illuſtrati ſunt. Gentiles quippe cuncti effecti fuerāt: vt ſequens traditio oſtendit. Rurſus eſt notandū / ꝙ ſeculū futurū eſt fere ſemper in ſcripturis Hebꝛaicis tp̄s Meſſie. ¶ In libꝛo iterum ſanhedrin Ieroſolimitano in diſtinctione. Iſti ſunt q̄ non habēt partem ⁊c.ſ. Rabi Eliezer / et Rabi Iehuda: alter eoꝛum retulit ꝙ non iuerunt in captiuitatē Iſrael donec facti ſūt incircūciſi. Alter vero dixit. Nō iuerunt in captiuitatē Iſrael donec facti ſunt Mamzerī.i.ſpurij. Dixit quoqꝫ Rabi Iohanā. Nō ſunt captiuati Iſrael / donec fuerunt.xxiiij. ſecte Minim.i.hereticoꝛū. Ubi ſcriptuꝫ eſt. Eze.ij.b. Fili Adā. Mittens ego te ad filios Iſrael ad Goim. Hanimoꝛdim.i.ad gentes apoſtatrices. Non dixit ad Goi.i.ad gentem: ſed ad Gentiles apoſtatas q̄ apoſtatauerunt a me. Ipſi et patres eoꝛum culpabiles extiterunt in me / vſqꝫ ad diem hanc. ¶ Rurſum etiā ad id qđ dictū eſt in precedēti traditione.ſ. ꝙ Iſrael facti ſunt Mamzerim.i.ſpurij pertinet ꝙ dicitur in ſach.9.c. Et ſedebit Memzer in Aſdod.i.in azoto. Quod de Iſrael foꝛe intelligendū / oſtendit Ionathan filiꝰ Oziel in ſuo Targū.i.trāſlatiōe de Hebꝛeo in caldaicū dicēs Et ſedebūt domus Iſrael in Azoto. Fuerūt eñ ibi vt alieni. Ecce q̄liter transferēdo loco Mamzer poſuit domū Iſrael. ¶ Adhuc ēt ad p̄dictam materiā attinet ꝙ legitur in libꝛo Ieuamot / diſtinctione ſiue Pereq Quindecī mulieres. Traditio eſt. Filie.i. mulieres illius generationis.ſ. decē tribuū caſtratione caſtrate ſunt: nec ſūt inde moti.ſ. de terra ſua donec fecit eos Senacherib. videlicet ꝑfectos Gentiles. Sicut dictū eſt Oſee v.c. In dñꝫ ꝓdiſioſe vel doloſe egerunt / q2 filios alienos genuerunt. ¶ Quis igitur ex predictis patet Hebꝛeoꝝ diuiſio et maioꝛis ꝑtis eoꝝ.x. videlicet tribuum. quaſi perpetua repꝛobatio: quia in Dauid partē habere p̄mitus reſpuerunt. Ut legitur.ij.Reg.xx.a. non eſt nobis pars in Dauid / neqꝫ hereditas in filio Iſſai. Et q2 falſos deos in duobus vitulis ſuſceperunt / pꝛogꝛediendum eſt vlterius et nequaq̄ ſegniter intuendū. Quod Iudei diuiſi ſunt in Iudeos ⁊ Chꝛiſtianos in ebdomada.lxx. Danielis. Quēadmodū tempoꝛe Ieroboā in Iſrael ⁊ in Iudeos / diuiſi ſunt Hebꝛei. Poꝛro quomodo tunc maioꝛ Hebꝛeoꝛum numerus decem / videlicet / tribuū dixit. Nō eſt nobis pars in Dauid nec hereditas ī filio Iſſai. ita Iudeoꝛum maioꝛ pars dixit. Non habemus regē niſi Ceſarē: dñm Ieſum Chꝛiſtū fatue repꝛobātes. Deinde ſicut illi repꝛobato Dauid / falſos deos in duobus vitulis coluerunt. Ita iſti vero repꝛobato Meſſia; duos Meſſias ſibi falſos vnum poſt alium ſcripturis eoꝝ teſtātibus: ſtatuerunt. Rurſum ſicut illi per hec et alia vt pꝛime ſuperius ſacra teſtatur hiſtoꝛia ſunt a deo repꝛobati: ⁊ per Senacherib captiuati / vt ſupra.g. Legit / eſt oſtēſum. Ita iſti q̄ verum Meſſiam dñm.ſ. Ieſuꝫ xp̄ꝫ repulerūt / et duos falſos Meſſias vt predictū ē receperūt: a deo ſunt ī perpetuū repꝛobati: ⁊ per Veſpaſianum pꝛincipē Romanum: ⁊ per Titum

eius filium captiuati. Et hoc eſt q̄ de eis dicit dñs per Jeremiã.7.ca.c. Et proiciã vos deſuper facie mea: ſicut proieci omnes fratres veſtros omne ſemen Ephraim. Omnes fratres veſtros. ⁊c. Tranſtulit hic Jonathan: omẽs fratres veſtros/ omne ſemen iſrael. Ceterum quõ tunc maxima pars eorum turpiter valde incidit in errorez pro vno deo falſos recipiẽdo/ atq3 colẽdo. minima vero pars reſpectu alterius. ſ. tribus Juda: ſtetit in veritate deum colendo. ⁊ domum Dauid ſequendo ita nunc maxima Judeorum pars: ſecuta eſt duos falſos Meſſias vt pretactum ẽ: ⁊ in ſequentibus plenius oſtendetur. Minima vero vt. xij. Apoſtoli. ac. lxxij. diſcipu. et aliqui alij. reſpectu non ſequentium: ſed perſequentium ſatis pauci/ ſecuti ſunt dñm Jeſum Chriſtũ verũ Meſſiaz ipſum indubitanter credentes. Porro tunc qualiter ſequentes veritatem. ſerui dei aliter ſunt q̄ antea vocati: vt in exordio huius capituli dictuz eſt. Jta nunc ſerui dei ſectantes fidei veritatẽ non iam Judei appellantur/ ſed Chriſtiani. vt Judeis nequiſſimis p Jſaiã extiterat prophetatum. lxv. cap. c. Et dimittetis nomen veſtrum ad iuramentum electis meis. Et mortificabit te dominus Deus: ⁊ ſeruos ſuos vocabit nomine alio Nomen aũt eorum eſt in iuramento Chriſtianis. Cũ aliqñ iurãt dicẽtes ſi nõ ſim Jude⁹ hoc nõ faciã Et dñs noſter mortificabit eos vſq3 in finez mũdi vt in ſequentib⁹ ſufficienter probabitur. Deniq3 prout fuit ſemper concertatio inter Judeos ⁊ Jſrael fratres ſuos. Jta q̃q3 inter Judeos ⁊ Chriſtianos: nunq̃tam in fide q̄ ĩ moribus defuit controuerſia vſq3 ad preſens temp⁹. Sicut eni illis non ſuffecit Deum ⁊ domũ Dauid repuliſſe: ⁊ vnũ vitulum in Bethel/ et aliũ in Dan coluiſſe: ſed addendo peccata peccatis coluerunt Baal. Jta iſtis minime ſuffecit verũ Meſſiam reprobaſſe ⁊ occidiſſe. ⁊ vnum falſum Meſſiam in Hieruſalez nomine Barqozba. i. filiũ mendacij vel falſitatis ⁊ alterum poſtea in Biter: Benoqozebã nũcupatum feciſſe. Sed menſuram patrum ſuorũ ĩplentes ⁊ errores erroribus cumulantes: tertium adhuc venturum ſibi promittunt Meſſiam: quem in die deſtructionis vltimi templi natũ aſſerunt impudenter. non obſtante q̄ patres eorum in duobus predictis falſis Meſſijs ſcripturis eorum teſtantibus: vt ſuo loco monſtrabitur et ipſis non negantibus tam turpiter ſunt deluſi.

Et non obſtante etiam q̄ Rabini eorum hui⁹ tertij Meſſie aduentui: innumeros poſuerunt terminos: omneſq3 vn⁹ poſt aliũ falſiloqui ſunt inuenti Hanc itaq3 ꝯtrouerſiam que non ſolum eſt inter nos et Judeos in his que ſunt Chriſti: ſed etiam in oĩbus fere quecũq3 ſunt fidei diligenti⁹ proſequendo vtriuſq3 populi Chriſtiani videlicet/ ac Judaici/ conferam altrin ſec⁹ dicta ſeu credita: vt clari⁹ iter ꝯria iuxta ſe poſita veritas eluceſcat.

¶ Capitulum ſecundum Quod ſceptrum receſſit de Juda: ⁊ quando: ⁊ quomõ: ⁊ quare: Quapropter probatur Meſſiam veniſſe: ⁊ q̄ tũc miracula receſſerunt omnino.

Quoniã aũt predicta Chriſtianorum Judeorumq3 ꝯtrouerſia circa Meſſie. i. Chriſti aduentũ iter eoſdẽ crebrius agitatur. ⁊ q̄ ſi id qđ de hac re. i. de Meſſie aduentu a Chriſtianis creditur: bene probatũ fuerit. neceſſe eſt vt quicq̃d pene de hoc et alijs ipie creditur a Judeis funditus ſubruatur. Nihil arbitror melius nobis: q̄ vt p libros veteris teſtamẽti quos Judei recipiunt: necnõ et per Talmud: ac reliquas ſcripturas ſuas autenticas iugiter eorum perfidia ac peruerſitas confutetur.

¶ Propterea probandũ eſt hoc in loco q̄ ſceptruz receſſit de Juda: ⁊ etiam quando/ et quare/ ⁊ quõ Et q̄ auctoritas Gen. xlix. Nõ auferetur ſceptrũ ⁊c. dicit de Meſſia. ¶ Primitus quoq3 dicenduz eſt/ q̄ vbi nos habem⁹/ Nõ auferetur ſceptrũ de Juda/ ⁊ dux de femorib⁹ eius donec veniat qui mittendus eſt/ ⁊ ipſe erit expectatio gentiũ. Aliter ſe habet Hebraica veritas. Jſta nãq3 trãſlatio noſtra magis eſt iuxta ſentẽtiã q̄ litteralis. Quapropter Judei in hac parte viam latã habẽt fugiẽdi et negãdi veritatem: faciẽ veritatis hñtẽ. Obijcere aũt nobis poſſunt q̄ predicta auctoritas nõ dicatur de Meſſia: ſed de aliquo altero vt de Nabuchodonoſor rege Babilonis: q̃ mittend⁹ erat ad innumera peccata ipſorũ ſiue pſm ipſorũ puniẽda: ⁊ ad templũ et ciuitatẽ deſtruendaz: ⁊ ad Judam captiuandum vt multipliciter dictũ fuerat a ꝓphis. Que oĩa adĩpleta fuerũt tẽpore Sedechie. Tunc vtiq3 propter peccata abſtulit De⁹ p Nabuchodonoſor ſceptrũ de Juda. Fuit quippe tũc ciuitas dirupta ⁊ ſanctuariũ ꝯbuſtũ ⁊ multi Judei in cedẽ corruerunt: ⁊ alij exules in gentibus fuerunt et captiui ducti Babiloniaz. Ut habet Jeſ. vlt. Jn mẽſe aũt quinto decima die mẽſis ipſe eſt annus. i. Nabuchodonoſor regis Babilonis: venit Nabuzardan princeps quoquorum q̃ ſtabat corã rege Jeruſalẽ: incẽdit domũ dñi ⁊ domũ regis ⁊ oẽs domus Jeruſalẽ: ⁊ oẽm domum magnã igne cõbuſſit. Et totum murũ Jeruſalem per circuitum deſtruxit. Et ſubdit Et tranſlatus eſt Juda de terra ſua. ⁊c. Deinde regem nõ habuimus neq3 vnctionem. Per ea ergo que dicta ſunt oĩo ſequitur: q̄ non de Meſſia predicta auctoritas dicatur. Si enĩ de eo dixiſſet: tunc tẽporis procuƚdubio veniſſet. Quapropter de Nabuchodonoſor: vt ſuperius eſt dictũ: eſt intelligendum. De ipſo quoq3 dicitur. Et erit expectatio gentiuz q̄ dñium eius fuit in omnib⁹ gentibus. Jpſe fuit caput aureum in viſione expoſita ab ore Danielis. Ut habetur Danielis. 2. c. Tu es ergo caput aureũ. Et poſt hec conſurget regnum minus te. ⁊c. Quapropter denotatur excellẽtia regni eius/ ſuper alia ſubſequentia regna gentium. Jſta ⁊ alia poſſunt obijcere Judei ſm tranſlationẽ noſtram: Nã pp ea q̃ dicta ſunt ſuperius/ et que circa ipſaz materiã obijcere poſſunt/ eſt ſciendũ: q̄ a tẽpore Moyſi citra fuerunt ſucceſſiue. lxxj. ſenhedrin. ſ.

iudices ordinarij ſiue ſcribe iudicantes Jſrael: ⁊
ipſis data erat de iure poteſtas iudiciū faciēdi vt
in locis īnumeris habetur in Talmud. Jpſi ꝗꝫ
repreſentabant ſceptrum datū a ſpū ſancto ꝑ Ja
cob in ꝑte Jude: ⁊ in ipſis ipſum ſceptrū pende=
bat / vt infra cuilibet perſpicaciter intuenti pate=
bit. ¶ Legitur quidē in libro q̄ vocatur ſanhedrī
in ꝑereq. i. in diſtinctione q̄ incipit atqꝫ dicitur
Dine Memonoth. a. Dine Memototh. i. iudicia
diuitiaꝝ in tribus. i. per tres iudices fiebant. Di=
ne / Nefaſſoth. i. iudicia animaꝝ. i. perſonarūꝫ. in
xxiij. i. viginti tres / de. lxx. iudicibus ordinarijs /
poterant reum hominē iudicare morti obnoxiū.
et non pauciores. Non erant iudicantes tribū vel
ſceptrū / neqꝫ pſeudo ꝓphetā / neqꝫ ſacerdotem
magnum / niſi domus iudicij ſeptuaginta et vnus
Non erant egredientes ad licitum bellum niſi ſe=
cundū os domus iudicij. lxxj. Non addebant ci=
uitati nec ſolarijs templi: niſi per os domus iudi
cij. ⁊c. Non faciebat ſanhedrinoth. i. conuentꝰ iu=
dicum ordinariorum tribubus / niſi per domū iu=
dicij. lxxj. Jmpoſitio. ſ. manuū ſeniorū ī tribꝰ: vt
dicit Rabi Jſmael / Rabi Jehuda dixit / ī q̄nqꝫ. i.
tot erāt neceſſarij ī manuū īpoſitione. Lupus / ⁊
Leo / Urſus / ⁊ pardus / ⁊ Serpens interficiendi
erāt ꝑ. xxiij. iudices. ſcꝫ. ſanhedre gedola. i. col=
legium magnūꝫ. lxx. et vnus erat. Minꝰ vero erat
xxiij. Unde habetur ꝙ concilium magnum ſan=
hedrin. i. iudicū ordinariorū ſupradictorum erat
lxxj. ex eo ꝙ dictuꝫ eſt in libro. Numeri. xj. d. Cō
grega mihi. lxx. viros de ſenioribus iſrael. Moy
ſes vero fuit ſuper eos. Sic ergo fuerunt. lxxj.
¶ Et eſt ſciendū. ꝙ conuentus aliorū ſanhedri=
norū minorū non poterat ordinari niſi a. lxx. ma
ioribus vt ſupra. Jpſi nāqꝫ ordinabant cōuentus
aliorū qui regebant, in regionis circuitu in vrbi=
bus. ſ. et locis. Sed quicumqꝫ cuiuſcunqꝫ partis
eſſet: poterat ſe cōqueri maioribus in Hieruſalē.
¶ Legitur enim in libro ſanhedrin: ī diſtinctiōe
ve. illu. hen. d. Traditio ē ꝙ Rabi Joce dixit. Jn
principio non erat cōtrouerſia in Jſrael. ſed do=
mꝰ iudicij. lxxj. erat ſedens in cōſiſtorio dolato. ⁊
alie domus iudicij. xxiij. erant ſedentes. Una eo
rum ſedebat in porta montis domꝰ. Altera ī por=
ta atrij. Reliquę vero domꝰ iudiciorū. xxiij. erant
ſedentes in omnibus ciuitatibus Jſrael. Quan=
do vero erat aliquid querendū querebatur a do=
mo Judicij que erat in ciuitate ſua. Si audiebāt
dicebant eis. ſin autē: erant venientes ad illum or
dinem qui erat in propinquiori ciuitate. Si audie
bant dicebant eis. ſin autē ibāt ad illum qui erat
in porta montis domꝰ. et dicebat. Sic expoſui. ⁊
ſic expoſuerunt ſocij mei. Sic docui et ſic docue=
runt ſocij mei. Si audierūt dixerunt eis. Sin au=
tem iſti et illi ibant ad conſiſtoriū dolatū: in quo
erant ſanhedrin ſedentes a mane vſqꝫ ad veſpe=
rum et in ſabbatis et in diebus ſolēnibꝰ ſedebāt
in muro. ⁊c. Ex quo vero multiplicati ſunt diſci=
puli Sammai et Hillel: qui non miniſtrauerūt vt
expediebat. creuerūt ſciſmata in Jſrael. lex vero
facta eſt ſicut due leges. Hec traditio. ¶ Si enim
aliqꝰ Judeorū obiceret: ꝙ ſceptrū receſſit de Ju=
da tēpore Sedechie ꝙ eſſet abſurdū et ꝯtra ſcri=
pturas eorū: non cōcedatur ſed reſiſtatur: quia ſi
eſſe oporteret vnum de tribꝰ. Aut de Meſſia pre
dicta auctoritas non dixiſſe: Aut tunc temporis
Meſſiam veniſſe. Aut auctoritas vera non fuiſſe.
ꝙ nephas eſſet dicere apud nos et ipſos. Non au
tem tunc ſceptrū receſſit: quia non omnes ſanhe
drin. i. iudices ordinarij interfecti fuerūt a Nabu
chodonoſor. Multi. n. ex eis deſcēderūt Babilo=
niam. et ibi ſecundū legem eorū et mores. de licē
tia regis iudicabāt. Fuit autem eis cōceſſum iudi
cium facere et cauſas Hebreorum determinare.
¶ Quod vero ī Babiloniam / deſcēderint. habet
in Canti. ca. 6. a. vbi legitur. Dilectꝰ meus deſcē=
dit ad ortum ſuum ad areolaꝫ aromatis: Jd eſt
ſꝫ Targū. Dn̄s ſeculi ſuſcepit orationē eorū cum
placentis et deſcēdit in Babiloniam ad ſanhe=
drin ſapientes deditqꝫ odorē populo ſuo. ¶ No
ta ꝙ iſta targum. i. tranſlatio eſt tante auctorita=
tis apud eos ꝙ Nephandiſſimum eſt eis ei con=
tradicere. Patet igitur per ea q̄ dicta ſunt ꝙ ſan=
hedrin. i. iudices ſiue ſcribe non defecerunt. Sce=
ptrum vero non receſſit de manu eorum. ſed per=
ſeuerauit donec Deꝰ ipſum ab eis abſtulit. ſ. quā
do expulſi fuerunt de cōſiſtorio dolato ſiue poli=
to propter falſum iudiciū in ſanguine per. xl. an=
nos ante deſtructionē vltimi templi: vt infra pro
babitur. Et poſtea iuſſu Romanorū fuerunt inter
fecti. ac ēt perſuaſione vocis celeſtis preter vnū
cui Herodes fecit oculos erui perhibente eorum
Talmud: vt habetur infra. ¶ De modo quoqꝫ iu
dicandi et de qualitate predictorū ſanhedrinorū
legitur in libro ſanhedrin Babilonico. diſtinctio
ne. Arba. Mithot. a. Quatuor mortes. i. q̄tuor
modi occidēdi traditi fuerūt domui Judicij. i. ſu=
pradictis iudicibꝰ ordīarijs. videlꝫ. Lapidare / cō
burere / occidē / ſtrāgulare. ¶ Jtē ī ꝑdicta diſtinct.
e. Rabi aaqiba dixit. Uñ hēbāt ſanhedrin qñ in=
terfeciſſet aīā. i. aliquē iudicaſſet occidēdū ꝙ nō
guſtarēt aliqd tota die illa: Doctū eſt vbi dictū eſt
Nō comedetis ſup ſanguie. Nota ꝙ predicti ſan=
hedrin ſepius Scribe vocabāt: eo ꝙ id qd̄ trade
bant et ſcribebāt habebatur ab alijs tāq̄ lex: tan
te enim fuerunt preſumptionis ꝙ multa dimi=
nuerūt de diuina pagina et multa in eadē addide
runt ac mutauerunt. vt in ſequētibus euidēter pa
tebit. ¶ Legitur quoqꝫ in libro ſanhedrin in pe=
req Dine Memonoth. F. Dixit Rabbi Johanā.
Non erāt cōſtituentes in ſāhedri. i. in ordīe. lxx.
iudicū. niſi dn̄os ſapīe ſtature ⁊ appētie atqꝫ ſe=
nectutis ⁊ dn̄os īcātationūꝫ necnō ⁊ ſciētes. lxx.
linguas ne oporteret eos audire ab ore īterpētis.
Glo. Ra. Selomo Statura ⁊ apparētia reqrebāt
vt haberētur in reuerentia. Quod aūt eſſent dn̄i
īcātatonū vt ꝯuicerēt ⁊ occiderēt incātātes ſiue
maleficos cōfidētes ī maleficijs ſuis ⁊ incātatio=
nibꝰ: ſicut Jeſu nozri. i. Jeſus nazarenꝰ. Hucvſqꝫ
Rabi. Se. ¶ De cetero q̄dē ꝓcedēdū eſt qualr̄ iu

hebreo premiſſa auctoritas ſcripta ſit.i.Geñ.49 Ubi hoc modo ſcriptũ eſt. Lo iaçur non recedet Sebeth. vga vel ſceptrum de Juda. Umehoqeq Et legumdator vel lator. Mibein. de medio. Raglau, pedum eius. Ad qi Jabo: donec veniat Silo.i.matrici⁹.i.Meſſias. Ue lo. ⁊ ei. Jiqqeath obedientia vel aggregatio. aamin. populorum vel nationum.i.gentium. ¶ Quod autẽ eiuſmõi tranſlatio p̃miſſoꝝ atqꝫ in parte expoſitio ſit fidelis oſtenditur per Targũ.i.per trãſlationẽ caldaicã a quodã proſelito ſapiente.nomine Enqaloç de toto pẽtautecho lõge añ aduẽtũ ſaluatoris factam. Que inter Judeos tantam auctoritatem obtinet. ꝙ a nullo eorum ſibi preſumitur contradici. Enqaloç itaqꝫ premiſſa in caldaicũ ſuuꝫ ſic interpretatus eſt. La iaiddon. nõ p̃teribit. aabet. factum vel actio. Sultan. poteſtatis vel dominij regij. Mibebeth Jehuda. de domo vel familia Jude. vesafra. et ſcriba. Mibene benoi. de filiis filiorum eius. aad aalma vſqꝫ in ſeculuꝫ. aad deieche. vſqꝫ quo veiat Maſſiha.i.Meſſias vł xp̃s Uelch. ⁊ ad eum. iiſtammeum obedient vel congregabunt ſe. aamemaya. populi vel gentium nationes. Ex iſta Targũ.i.tranſlatiõe caldaica ſi ꝗs diligenter aduertat ſatis habetur plane. Quod per ſebeth. ꝙ virga vel ſceptrum interpretatur factũ q̃dã regiũ vel dñium intelligitur. cũ cõgruit q̃d dicitur i.p̃s.xliiii.b. Sebeth.i.ſceptrum directionis: ſceptruꝫ regni tui. Sic quoqꝫ habet inde ꝙ mehoqeq: eſt ſcriba.i.ſapiens magnus legum dator vel lator. Uñ Deutero.33.e.in benedictiõe Gad. Ubi ĩ latino ẽ doctor: ĩ hebreo ẽ mehoqeq. Quod Targũ expoſuit de Moyſe dicens. Quia in poſſeſſione ſua Moyſes. ſafra.i.ſcriba Rabba i.magnus ſepultus eſt. Ad idem etiam. Iſa.33.f. Dñs enim iudex noſter. Dominus rex noſter. ipſe ſaluabit nos. Porro. Silo. ſignificare Meſſiam cum nominis expreſſione ibidem oſtenſum eſt. ¶ Rurſus quoqꝫ ꝙ Silo ſit Meſſias habet in antiqua Bereſſith Rabba ſuper illõ Geñ.49. donec veniat Silo. Iſte eſt Meſſias. Et ad eum congregabunt ſe gentes. quia ipſe erit iudicans totũ mũdũ. Et h̃ eſt q̃d ſcriptũ eſt Michee.4. Et iudicabit inter gentes ⁊ arguet populos multos. ⁊c. Et dictũ eſt. Iſa.xi. Et iudicabit in iuſticia pauperes et arguet in equitate manſuetos terre. et percutiet terram virga oris ſui et in ſpiritu labiorum ſuorum interficiet impium. Huc vſqꝫ bereſſith.i. gloſa. ¶ Predictis etiam ſatis conuenit id q̃d habetur in Eka rabethi.i. in gloſa ſuper planctum Hiere. Trenoꝝ.i.e. Ubi dicitur. Quia elongatus eſt a me conſolator conuerſor anime mee. Quod eſt nomen Meſſie: de domo Rabi dixerunt. Sela eſt nomen eius ſicut dictum eſt Geñ.49.b. donec veniat Silo. Et nota ꝙ vbi ĩ premiſſa auctoritate noĩatur Silo.i.Meſſias. a matre ⁊ nõ a patre cõtra cõſuetudinẽ hebraicaꝝ ſcripturarũ. denotat ipſum eẽ de materia matris abſqꝫ carnali patre. ¶ Itẽ etiã eſt oſtendendum ꝙ per Silo. intelligitur Meſſias. et per Sebeth. dñiuꝫ. et per

Mehoqeq: ſcriba vel legumlator. Per id ꝙ dicit Rabi quinhi in libro Saraſſim. vocatur p̃ceps et dñator. Mos ei dñantis eſt vt ſit Sebeth.i. virga in manu ipſius. Et q̃ virga diſciplĩe plebis in manu ei⁹. Mehoqeq vero ſignificat ſcriptorẽ. ⁊c. Porro donec veniat Silo.i. fili⁹ ei⁹. Et ẽ pphia ſuper Meſſia.i. de Meſſia. Et deriuatur a linguagio Silla.i. ſecũdina. que eſt burſa q̃dã in q̃ manet infantia in vtero matris. Qui q̃nqꝫ ſumitur in ſcriptura pro embrione in matrice. Huc vſqꝫ traditio. ¶ Hinc inde videam⁹ qualiter de Juda ſceptrum receſſit. ⁊ q̃ñ. ⁊ quare. Qua propter primitus inducemus id q̃d legitur in Bereſſith Raba i.expoſitione Gene. Ubi h̃ modo ſcriptũ eſt. Nõ recedet ſceptrũ de iuda. iſtud ẽ Liſcath.i. camera vel conſiſtorium. Haggazith. dolatũ vel politum q̃d datũ ẽ ĩ partẽ Jude. Sicut dictuꝫ ẽ.p̃s.77.f. Et repulit tabernaculũ Joſeph. ⁊ tribũ Ephraim non elegit. ſed elegit tribum Juda / montem ſion quẽ dilexit. Montẽ inq̃ ſpeculatum per legem. Et ſic eſt dicens.p̃s.89. Diliget dñs portas ſion i.portas ſpeculatiuas in ſententia. Et mehoqeq .i.ſcribã Miben raglau. de medio pedum eius Iſti ſunt ſedentes iabeç docentes ſententias in Iſrael. beçanhedrin gedola.i.ordinatiõe magna que eſt ſedens ĩ Liſcath.i.in cõſiſtorio vel camera Haggazith. dolata vł polita ĩ partẽ Jude. Sicut dictũ ẽ ĩ primo Paralipome.2.g. Et familie ſcribarũ ſedentes. iaabeç. ianitores vel cãtores. ⁊c. Et q̃d ẽ ñ recedet ſceptrꝫ d̃ iuda: Et nõne iã receſſeſt çãhedrin de Liſcath haagazith: Sed dicit tibi ꝙ non fuit data p̃tãs leçanhedrin iudicare iudicia aĩarũ niſi oĩ t̃pe quo erant ſedentes ĩ Liſcath. Haggazith. Cũ ei migrauerũt inde ad locũ aliũ. caſſata ſunt iudicia aĩarũ. Sicut ſcriptũ ẽ Deuto. 17.d. Et facies ſcd̃m ois verbũ ꝙ nunciabũt tibi de loco illo. Hinc docet ꝙ locus erat gorem.i.neceſſarius. Uel goreꝫ.i.infringens p̃tãteꝫ.ſ.iudicium ſi deerat donec veniat Silo.i. Meſſias. Huc vſqꝫ traditio. ¶ Iteꝫ in bereſſith qeçara.i.in expoſitiõe abbreuiata. ſup Geñ. Nõ recedet ſceptrũ de iuda. Et legiſlator de medio pedũ ei⁹. Hii ſũt ſedentes iabeç. docentes halakaoth.i. ſñias in çanhedrin magna q̃ eſt ſedẽs ĩ Liſcath Haaggazith.i.ĩ camera vel ꝯſiſtorio dolato ĩ parte Jude. De q̃b⁹ dictũ ẽ p̃io Paral.2.g. Et familie ſcribarum ſedentes iabeç. ⁊c. donec veniat Silo. Que future ſunt gentes ſeculi vt deferant munus Meſſie vel xp̃o filio dõ. Sicut dictũ ẽ Iſa.18.f. In t̃pe illo deferet mun⁹ dño exercituũ. ⁊c. Nota argumentũ ꝙ Meſſias ẽ dñs exercituũ. ¶ Premittẽdum eſt quoqꝫ adhuc id q̃d legitur in libro çanhedrin Jeroſolimitano.ĩ pereq.i.diſtinctione que dicitur Dine memonoth.i.iudicia diuitiarum.c. Tradiderunt Rabini ꝙ cum adhuc domus.i.templũ nõ erat deſtructa p.40. annos ablata ſũt iudicia Nefaſſoth.i. aĩarum de Iſrł.i.iudicia mortis. In dieb⁹ rabi Simeõ filii Johai ablata ſũt Dine memonoth.i.iudicia diuitiaruꝫ de Iſrael. ¶ Ad idem facit q̃d legitur in libro Abodazara in di=

ſtinctiõe Liſne Jdhen.c. Et in libro çãhedrin diſtinctione Hayu Bodqin.b. per.xl. annos anteq̃ deſtrueretur domus / migrauit çanhedrin.i. collegium.lxx. iudicũ. ⁊ ſedit i Hanuth. Glõ Rabi Solomo. Locus erat in Hieruſalẽ ſic vocat⁹. Quare receſſit? Dixit Rab Jiçhaq filius Abudimi. dicitur eo ꝙ nõ iudicauerũt iudicia qenaçoth.i. bãnorum. propter iudicia bãnorum videtur tibi? immo qꝛ nõ iudicabãt iudicia Nefaſſoth.i. perſonarũ. Glõ. Ra. Se. Et nunquid Liſcath.i. camera Haggazith.i. dolata vel polita / neceſſaria erat vł exigebaẗ ad dine qenaçoth.i. ad iudicia bãnorum.i. iþoſitionis ⁊ idictionis penarum? Neq̃q̃. Sed ad Dine Nefaſſoth.i. a iudicia aĩarum.i. perſonarum. Qñ.ſ. aliq̃s iudicabaẗ ad mortẽ. Nõ eñ erant iudicãtes Dine Nefaſſoth i omni loco. Sʒ quãdiu çãhedri.i. collegiũ erat exiſtẽs i Liſcath Haggazith.i. in camera vel ꝯſiſtorio dolato. Sicut dictũ eſt Deuto.17.d. Et ſurges ⁊ aſcẽdes ad locũ. Per hoc docet ꝙ locus exigebatur.⁊c. Migrauerũt igitur inde ⁊ nõ iudicauerũt iudicia Nefaſſoth. Qm̃ ecce per.xl. annos ante deſtructionẽ domus / caſſata ſunt. Huc vſq; Rabi Selomo

¶ Adhuc ſciẽdũ eſt / ꝙ Judei alio mõ ſupradictã exponũt auctoritatẽ in libro çãhedrin. in diſtinctione q̃ incipit Dine Memonoth.b. Nõ recedet Sebeth de Juda. Hi ſunt capita captiuitatũ babilonie: q̃ erãt regẽtes Jſrael in Sebeth.i. in virga vel ſceptro. Et Mehoqeq de medio pedũ eius. Hi ſunt filij filiorum Hillel docẽtes legem Jſraeli. Et nota ꝙ filij filiorum Hillel. erant çanhedrin.i. iudices predicti docti a diſcipulis Hillel. Et ideo vocati ſunt filij filiorũ Hillel: vt in ſequentib⁹ oſtẽdetur. Nã capita captiuitatũ babilonie fuerunt zorobabel ⁊ ſui. Et princeps q̃ fuit in terra Jſrael qui fuit Mathathias ⁊ ſui.ſ. Aſmonai.i. Machabei: ⁊ illi q̃ deſcenderunt ab ipſis vt in ſequẽtibus patebit intuenti. Dixit Rabi Rahmõ. Cũ çãhedrin.i. ordiãti iudices Judeoꝝ. lxx. ⁊ vn⁹: migraſſẽt de cõſiſtorio ⁊ ablata fuiſſent ab eis iudicia Nefaſſoth.i. animaꝝ vel perſonarum: Conſuerũt ciliciũ ſuꝑ cutẽ ſuaʒ / ⁊ depilauerũt ſibi caluicia dicentes. Ue nobis qꝛ receſſit ſceptrũ de Juda ⁊ nũdum venit filius Dauid.i. Meſſias. Hoc eſt aũt q̃d ſcriptũ eſt Amos.8.d. Et aſcendere faciã ſuꝑ oẽ dorſum çaq.i. ſaccũ vel ciliciũ. Et ſuper oẽ caput depilationẽ vel caluiciũ. Et ponã eũ vel eã vt plãctũ vnici: ⁊ nouiſſimũ eius vt dieʒ amarũ. Hec dictus Rabi. ¶ Rabi quoq; Moſſe Ben Maimon ait in libro iudicũ i.xj. Pereq. Jeſus vtiq; Nazaren⁹ viſus eſt eſſe meſſias: ⁊ interfectus fuit ꝑ domũ iudicij.i. iudicio.lxx. ⁊ vni⁹ iudicũ Judeorũ. Et ipſe ꝓmeruit vel cauſa fuit vt deſtrueret Jſrael in gladio: ⁊ vt diſpergerẽtur reliquie ipſorũ: ⁊ vt inferiorarẽtur. Hec Rabi Moſſe. ¶ Qd̕ enĩ domus iudicij.i. lxx. ⁊ vnus iudices ad iudicãdũ Xp̃m ſimul ſe oẽs in vnum in cõſiſtorio cõueniſſent: ſatis oſtendi poteſt per id q̃d ſcriptũ eſt.5.§. Legiẗ quidẽ. Ubi ſic ſcriptũ eſt Non erant iudicãtes tribũ vel ſceptꝝ. neq; pſeudo ꝓphetam / neq; ſacerdotẽ magnũ. niſi dom⁹ iudicij.lxx. ⁊ vn⁹. ¶ Animaduerte lector ꝙ in oĩbus premiſſis traditionibus clare habetur perſpicaciter intuenti: iudices ſuos de ꝯſiſtorio fuiſſe expulſos: ⁊ perſonarũ iudiciũ perdidiſſe. per.xl. annos anteq̃ deſtrueretur dom⁹ ſanctuarij ſiue tẽplum. ¶ Et nota ꝙ hoc fuit paululũ poſt paſſionẽ Chriſti: vt i ſequẽtibus iſti⁹ p̃me partis declarabitur. Et etiã notãdũ ꝙ in traditiõe ſupradicta.§. Dixit Rabi. Habetur exp̃ſſe ꝙ ſceptrũ tũc receſſit. Quod vero Herodes deſtruxerit capita captiuitatũ Babilonie ⁊ çanhedrin.i. iudices ordinarios / habetur in Baba Bathra / Pereq.i. diſtinctione Haſſuctafin.a. Herodes ſeru⁹ fuit domus Aſmonai.i. Machabeorum. deditq; oculos ſuos in quãdã puellã. Die igitur quadã audiuit filiã vocis.i. vocẽ de celo dicentem. Oĩs ſeruus q̃ h̃ tẽpore inſurrexerit proſperabitur. Inſurrexit ergo et interfecit oẽs dños ſuos: ⁊ oẽs filios dñoꝝ ſuorũ. Puella ſupradicta ſolũmodo reſeruata: vt ipſa mediãte affinitatem Zheret. Jpſa vero aſcendit in turrim. Eleuauitq; vocẽ / ⁊ ait. Oĩs q̃ dixerit de domo Aſmonai venimus / ſeru⁹ eſt. Non enĩ remanſit inde preter me. His dictis / ꝓcipitauit ſe / ⁊ mortua eſt. Jpſe aũt cõdiuit eã melle vel balſamo. vij. annis. Fuerũt aũt q̃ dixerũt / ꝙ cognoſcebat eã: ⁊ fuerũt q̃ dixerũt / ꝙ nõ. Qui dixerũt cognouit eã: vt ſic videlʒ cõpeſceret ꝯcupiſcẽtiã ſuã atq; libidinẽ. Qui võ dixerũt nõ cognouit eam: vt ſic tenendo eam: diceretur affinis eſt qꝛ filiã hʒ regis. Dixit autẽ. Quis legit Deuto.xvij.e. De medio fratrũ tuoꝝ pones ſuꝑ te regẽ. Dixerũt ei Rabbanã.i. magiſtri. Surrexit ḡ ⁊ occidit vniuerſos Rabanã: reſeruato ſibi Baba filio Bota vt ꝯſuleret eũ. Quadã die iuſſit eũ acceſſiri ad ſe ⁊ eruit ſibi oculos. Quadam aũt die venit ⁊ ſedit corã eo: ⁊ dixit ei. Uide dñe. Jſte malus ſeru⁹ quid fecit. Dixit et quid ego faciã ei? Dixit illi Maledic eũ dñe. Dixit ei. Scriptũ ẽ Eccle.x.g. Scia in ꝯſcia tua regem nõ maledicas. Dixit ei. Nũ rex ẽ ipſe? Uillan⁹ ꝑpetu⁹ ẽ. Dixit ei. Etiã ⁊ ſi nõ ſit niſi diues. Scriptũ q̃ppe eſt. Et in ſecreto cubili tui nõ maledicas diuitẽ. vel nõ ſit niſi Naſi.i. p̃nceps. Scriptũ eſt eñ Exo.22.ca.g. Principẽ i pplo tuo nõ maledices. Dixit. Qñ agis opa ppli tui? Dixit ei. Dimittam⁹ de ipſo. Dixit ei. Nullus ẽ q̃ vadat ei referre. Ego ⁊ tu tm̃ ſedem⁹. Ait ei. Scriptũ eſt. Eccles.x.e. Qm̃ auis celi portabit ipſaʒ vocẽ.⁊c. Dixit ei. Ego ſum Herodes. Et ſi nouiſſem⁹ hmõi eẽ mores Rabbanã nõ interfeciſſem⁹ eos. Quid igiẗ facere poterit hõ hmõi vt ꝑcaẗ ſibi? Dixit ei. Hõ huiuſcemodi extīxit lucernã ſcli.i. Rabbanã. Sicut ſcriptũ ẽ Prouer.vj.e. Qꝛ lucerna eſt mãdatũ: ⁊ lex lux. Uadat itaq; et ſtudeat reꝑare lumẽ ſcli.i. domũ ſanctuarij. De q̃ ſcriptũ eſt Jſa.lx.a.: Et ãbulabũt gẽtes i lũie tuo ⁊c. Dixit ei. Obtinebimus licentiam ab imperio Romano. Dixit ei. Mitte nuncium / et interim dum ibit, et moram fecerit: tu poteris diruere et edificare. Remiſerunt ei Romani dicentes.

Si nõ diruiſti nõ diruas. Si vero diruiſti nõ edi=
fices. Si autẽ diruiſti ⁊ edificaſti: es ſeruus neq̃
ſucceſſor ſeruorum ſe reges facientium. Nam ſi
generis tui librum relegeris: non inuenies te no
bilẽ nec filiũ nobilis. ſed Herodem aſcaloni: poſ
ſeſſum in ſeruum. Huc vſq; Talmud. Patet igi=
tur q ſceptrum receſſit. ¶ Satis etenim euiden
ter apparet quod tempore predicti Herodis ſce
ptruz de iuda receſſit: qui peremit capita captiui
tatũ babilonie. ſ. machabeos ⁊ filios filiorũ Hil=
lel. Judices videlicet ordinarios doctos a diſci=
pulis Hillel. reſeruato tamẽ vnũ ex ipis. vt habet
ſ. An vero predict⁹ Herodes fuerit Herodes pri
mus q aſcalonita vocatus fuit eo q edificauit do
mũ regiam aſcalone. vt habetur in hiſtoria ſco=
laſtica: qui natiuitate fuit Jdume⁹ ex patre. ⁊ ara
bs ex matre. Ut aſſerunt Joſeph⁹ ⁊ Papias. nec
non et alij hiſtoriographi. Qui a romanis iudeo
rum regnũ ſuſcepit vt tributis pẽſſet ⁊ romano pa
reret iperio poſt antipatrem patrẽ ſuũ. Qui q̃dẽ
Herodes neptã Hircani ſacerdotis magni ⁊ pnci
pis iudeorũ duxit in vxorem: circuncidens ſe ob
regni ⁊ eius amorem. factus eſt proſelitus. Hirca
num quoq; predictum occidit dolo. eo q dice=
ret regnum ſibi deberi. Jn huius Herodis regni
21. anno dñs noſter Jeſus xp̃s natus eſt. 27. eni
annis regnauit. Hic concordat euangel' Mat.
2. a. Ubi dicitur. Cum natus eſſet Jeſus in beth=
leem iude in diebus Herodis regis. ⁊c. An autẽ
fuerit Herodes Agrippa nepos iſti⁹ Herodis. fi
lius. ſ. filii q verius videtur per id qd̃ ſcriptũ eſt
ſupra. §. proximo. Ubi ſic ſcriptum eſt. Si autem
diruiſti et edificaſti es ſeruus neq̃ ſucceſſor ſeruo
rum reges ſe facientium. Quẽ vt videtur Roma=
ni Herodẽ aſcaloni in hoc loco vocauerunt cau
ſa ſui generis memorie. Quod patet p id qd̃ ſcri=
ptum eſt. ſ. Nã ſi generis tui liber relegeris non
inuenies te nobilem vel filiũ nobilis: Sed Hero
dem aſcaloni. q̃ſi. d. nepotem aſcaloni vel de ge=
nere aſcaloni. De iſto namq; Aggrippa ſcriptuz
eſt i medras. i. glõ. ſuper illud Deuter. xvij. c. De
medio fratrum tuorum pones ſuper te regem.
Nõ poteris dare ſup te extraneũ q non eſt frater
tu⁹. Cũ Agripaç perueniſſet ad iſtũ paruq. i. Ver
ſum. fleuit donec oculi ei⁹ miſerũt lacrimas. Oĩs
vero iſrael dixit ei. Nõ timeas Agripaç. Frater
ei nr̃ es tu. Hucvſq; traditio. ¶ Et ſciẽdũ q tres
fuerũt Herodes. Prim⁹ q̃dẽ fuit Herodes aſcaloni
ta fili⁹ Antipatris. q prim⁹ alienigena regnauit in
iudea poſt Hircanũ. q totũ regnũ dolo obtinuit.
Jſte eni interfecit pueros bethleemitas a bima=
tu ⁊ ĩ. ¶ Scd̃s fuit Herodes antipas. q fuit fili⁹
iſtius ſub quo paſſus eſt dñs: vt hr̃ luc. 23. Qui ẽt
decapitauit iohẽz. vt habetur. Mar. 14. Jſte idẽ
Herodes adiudicante ceſare imperatore: ſucceſ
ſit pr̃i i galilea. Et fr̃ ei⁹ Archela⁹ i iudea. Fuit ẽt
tr̃i⁹ Herodes. q dict⁹ ẽ Agrippa nepos pmi He
rodis ¶ Et ſi forte obiiciatur q pdict⁹ Haba fili⁹
Bota refuatus ex çanhedrin. poterat adhuc ali
os çanhedrinos. i. iudices ordinare. Rñdendum

eſt q nõ de iure hoc facere poterat. Licet ſcriptũ
nõ inueniat hoc feciſſe. Per id qd̃ ſcriptũ eſt in li=
bro çãhedri i pereq. dine memonoth. Ubi ſic ſcri
ptũ eſt. Dixit Rabaha filius Rabba ad Rab Aſſe
Cũ manu fiebat ↄfirmatio vel ordiatio ſupradicto
rũ videlicet iudicũ vel noĩe tm̃. Dixit ei. Dantes
erant manũ capiti eius ⁊ ↄfirmabãt eũ vel ordi=
nabant ⁊ vocabãt eũ rabi. Et vn⁹ nõ ordinabat p
manuũ. ſ. ipoſitionẽ. ¶ Notãdũ hoc in loco eſt.
qd̃ dicit. Nõ erãt ↄſtituẽtes çanhedrin. ponit plu
lis numer⁹ ⁊ nõ ſingl'is. ⁊ etiã q vn⁹ nõ ordinabat
per manuũ ipoſitionẽ: Notãdũ denuo eſt illd̃ qd̃
ſupra legit. §. Quidẽ. vbi dicitur q impõ. ſ. ma=
nuũ ſeniorũ i trib⁹. vt dicit rabi Jſmael. Rabi Je
huda. dixit i q̃nq;. i. tot erãt neceſſarij. ¶ Jn ma
çebta vero çota. diſtinctione aagla aarufa. a. tra
ditio eſt. Ex q defecerunt çanhedrin. defecit can
tus de domo potationis. Sicut dictũ eſt Jſa. 24.
c. Cũ cãtu nõ bibẽt vinũ. ⁊c. Hic hẽmus expreſſe
q çanhedrin. i. 70. ordiati defecerint ⁊ deleti fue
rint. ¶ His itaq; oĩb⁹ ſic diſtinctis reducam⁹ ea
in ordinem rõnis: atq; dicam⁹ Cum Jacob p ſpi
ritum ſanctũ in Jude benedictõe dixit. Et Moy
ſes eodẽ plenus ſpũ ſancto in lege ſcripſerit q nõ
recederet Sebet ⁊ mehoqeq. de iuda: donec ve=
niret ſiloh. vtũ. circa pncipium iſtius capl'i dictũ
eſt. Sebeth autem ⁊ mehoqeq. ſit collegium çan
hedrin. i. 70. ⁊ vnius iudicis et poteſtas eorum
Necnõ ⁊ liſcath haggazith. i. cõſiſtoriũ dolatum
vel angulare. i. de lapidib⁹ angularib⁹ factum. in
quo ſolũmodo perſonarũ valebat iudiciuz. vtũ.
in hoc capitulo multifarie dcm̃ eſt. Et cum ſilo ſit
meſſias. i. chriſt⁹ vt ſupra pbatũ eſt. Collegiũ aũt
çanhedri. i. ſepe dictorũ iudicum. ſceptrũ. i. ptãtẽ
iudicandi in conſiſtorio ſepe dicto per. 40. an=
nos ante deſtructionẽ templi perdiderit vt etiaz
iam oſtenſum eſt. tunc vel paulopoſt per Roma
nos ⁊ perſuaſione vocis celeſtis collegiuz ſupra
dictuz nõ ſolum iudicandi poteſtatẽ in conſiſto=
rio ſupradicto perdiderit: ſed ipſum totaliter in=
terfectum fuit, q̃admodum habetur ſupra. ⁊ pau=
lo infra. §. Si quis vero. Cũ hec inquã omnia ſe
habeant ita vt dictũ eſt. Uel meſſiaz. i. chriſtũ ve=
niſſe añ deſtructionem templi et oĩm predictorũ
vel Jacob ⁊ Moyſen necnon ⁊ ſacram ſcripturã
mentitã fuiſſe apud oẽs q rõnũ ↄſequentiam pe=
nitus non ignorãt cõſequẽs eſt. Sed cũ iſtud apd̃
eos ⁊ apud nos ſit ipoſſibile ⁊ abſurdũ meſſiã ve
niſſe eo tpe pculdubio certũ ẽ id qd̃ p gabrielem
⁊ danielẽ dictũ fuit Ut in ſequẽti capitulo deo dã
te pbabit. ¶ Pertinatia ĝ iudeorũ p ea q̃ dicta
ſunt optime ↄuincit. nec valet reſiſtere fugiendi
anfract⁹ nõ habens. Preterea quoq; q̃ dicta ſunt
i deſtructõe Hieruſalẽ fctã p Titũ ⁊ Veſpaſianũ
et poſtea tpe Adriani Ceſaris i Bitter teſtãte eo
rũ talmud. vt in ſequentibus iſti⁹ pme ptis liqde
pbabit. ⁊ q i tẽplo ⁊ i hieruſalẽ nõ remãſit lapis
ſup lapidẽ q nõ deſtrueret: nec de iudeis vll⁹ re=
mãſit q nõ extermiaret. vl' q i ſuũ vel ãcillã nõ ve
nũdaret. Talib⁹ igr̃ Titi ⁊ Veſpaſiãi ac Adriani

temporibus concurrentibus. Et Sebeth ⁊ Meboqeq/receſſiſſe omnino ⁊ meſſiam veniſſe nulli eſt ambiguum. ¶ De occiſione vero iudeorum et deſtructione/Refert Euſebius ceſarieñ. in tertio libro Eccleſiaſtice hyſtorie.4.c. dicẽs. Magniſſime et famoſiſſime ciuitatis Hieruſalẽ q̃ta fuerit diuerſarum mortium ſtrages. ſi quis plenius noſſe vult hyſtorias Joſephi relegat. Nos vero ex his ea tm̃ que ad explanationẽ ſuſcepti opis ſufficiũt/aſſumemus. In quibus refert ꝙ ex om̃i iudea populi in die ſolẽni paſche Hieroſolymã velut exiciali quadã manu cogente conuenerant. Quos ter decies centena milia hominũ dicit iuſto fuiſſe.ſ.dei iudicio tempore hoc vltionis electo:vt q̃ ĩ diebus paſche ſaluatorẽ ſuũ xp̃m Deũ cruentis manibus et ſacrilegis vocibus violarãt velut in vnũ carcerẽ omnis multitudo concluſa feralꝰ pene exiciũ ꝙ merebatur exciperet. ¶ Item iterũ.3.lib.Eccl'.hyſtorie.c. vj. Enarratis innumeris iudeorũ iſortunijs. ait. Hec oia geſta ſunt ſecundo anno imperij Veſpaſiani. Juxta ꝙ ipſe dñs et ſaluator noſter ieſus xp̃s ꝑdixerat. Quippe qui ea que gerenda erant/preſentia iam videret.tunc cum ſm euangelij fidem. Vidẽs ciuitatẽ fleuit ſuper illam. Luc.19.f. Et velut in auribus eius hec verba prolocutus eſt. Si cognouiſſes inquit ⁊ tu in hac die que ad pacem tibi: nũc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis. Quia veniẽt dies in te ⁊ circundabunte te inimici tui vallo: et circũdabunt te ⁊ coanguſtabunt te vndiqꝫ et ad terram ꝓſternent te et filios tuos q̃ in te ſunt et non relinquẽt in te lapidẽ ſuper lapidẽ: eo ꝙ nõ cognoueris tẽpus viſitationis tue. Et.23.e. Filie hieruſalẽ nolite flere ſuper me.⁊c. Cõparet vero vnuſquiſqꝫ dñi ⁊ ſaluatoris noſtri ſermones cũ Joſephi hyſtoriographi relatione de bello ꝙ geſtum eſt atqꝫ excidio ciuitatis. Et videns in xp̃o mire preſciẽ diuine virtutẽ:agnoſcat predicentis diuinitatẽ. Hec Euſebius. ¶ De predicta deſtructione facta per Tytũ ⁊ Veſpaſianum.et de ſcõa poſtea.ſ.deſtructione facta ꝑ Adrianũ ceſarẽ:in ſequẽtibus ſufficienter dicetur. ¶ Quod aũt aliquorum nequitia iudeorum dicit eos habere ĩ babylonia ſceptrũ ſupradictũ ⁊ iudices. per Iſayã 13.e. cõuincunt eſſe falſiloqui. Vbi de babylonia his verbis ait. Et erit babylonia gloria regnoꝝ. decus nobilitatis caldeorum:ſicut ſubuerſio Dei Sodome ⁊ Gomorre:nõ inhabitabitur in ſempiternũ.⁊c. Glõ.ra.ſe. Due vindicte venerunt ei in duobus annis. Darius etem̃ occidit Balthaſar/⁊ regnauit anno vno. In anno vero ſecũdo ſubuerſa eſt Babylonia admodũ ſubuerſiõis Sodome et Gomorre/q̃ facta eſt celitus. Et ſic legimꝰ hoc in talmud: in libro q̃ dicitur Ceder oolam.⁊c. vſqꝫ ⁊ hirci ſaltabunt/ibi. Interpretatus eſt Jonathan. Et demones ludent ibi. Dixit rabi Qimhi in ſores çaar. Hacijrim.i.hirci ſunt demões. Vocauit autem eos ſic. Quia ſunt apparentes in figura hircoꝝ eis qui credunt in eos. Huc vſqꝫ.ra.ſe. Ex his patet ꝙ babylonia caldeorum de qua ſuperius loquitur Talmud:deſerta eſt et deſerta erit in ꝑpetuũ/ nec inhabitabitur niſi a drachonibus et feris ac demonibus. quos credimꝰ fuiſſe et fore raſſe/galyoth.i.capita captiuitatũ omnium iudeorum q̃ fuerunt et ſunt a xp̃o vſqꝫ nunc. ¶ Si quis vero iudeorũ doloſe dixerit mentiendo ſe ſceptrũ alicubi habere. ꝙ nequaq̃ oſtendi poteſt.ſeu iudicũ ordinationẽ. preterea q̃ ſuperius ſunt exarata. ⁊ etiam alia circa predicta poſſent exarari.obicietur ei dicendo. Nõ ordinatio çanhedrinorũ ſiue iudicũ ordinatorũ nequit fieri extra terrã iſraelis. vt in hac traditione de libro çanhedrin patet. Vbi ſic ſcriptũ eſt. Quadã quippe vice decreuit regnum neq̃. Glõ.ra.ſe.i.romanũ decretũ ſuꝑ iſrael ꝙ oĩs ordinans ꝑ manuum ſcꝫ impoſitionẽ occideret. Et ciuitas in qua eẽnt ordinantes deſtrueret. ⁊ termini ciuitatis in quo eſſent ordinantes.i. aliqui de.70. iudicibus qui alijs imponerẽt manus faciendo eos iudices ordinarios et rabinos vel magiſtros/euellerentur. Quid fecit rabi yehuda filius baba iuit et ſedit inter duos mõtes magnos: inter duas ciuitates magnas.⁊c et ordinauit ibi quinqꝫ ſenes.⁊c. Nõ cum compiſſent inimici.ait eis.predictis ſcꝫ ſenibus quos de facto nõ de iure ordinauerat ĩ çanhedrin imponendo eis manus. Nõ eñi debeat h̃ facere ſolus vnus. Vt habetur.ꝯ.§. Et ſi forte. Filij mei currite ⁊ abite. Dixerunt ei. Rabi de te q̃d erit:Dixit eis. Ero corã eis ſicut lapis qui nõ reuoluit ſe. Dixerunt ꝙ non receſſerũt inde. donec miſerunt in eũ trecentas ſagittas ferri.et fecerũt eũ velut cribrũ. Dixit rabi yehuda. Non poterat eſſe ordinatio vel manuũ impoſitio extra terrã ſcꝫ iſrael.huc vſqꝫ talmud. Habetur eñi ĩ premiſſa traditione ꝙ precepto romanorũ iudices ordinarij fuerunt interfecti.et etiam ꝑſuaſione vocis celeſtis.vt.ꝯ.§. Quod vero. Menſura qꝑpe q̃ menſi fuerant regi factori eorũ ac redẽptori:mẽſum fuit eis. Auctores autẽ tanti ſceleris extiterunt ꝙ digni fuerũt ꝑceptione omnis mali. Tũc vtiqꝫ inchoatũ fuit in eis id qđ poſtulauerant coram preſide pontio Pilato. Mat. 27. Sanguis eius ſuꝑ nos ⁊ ſuꝑ filios noſtros. De illa itaqꝫ cede in eternali dãnatione et ſupplicio corruerunt. ¶ Demũ cuilꝫ innoteſcat:qđ ſicut iudei amiſerũt ſceptrũ:vt multipliciter iã eſt ꝓſtenſum ante deſtructionẽ templi ꝑ q̃draginta annos. Ita eo tp̃e perdiderunt miracula de templo:vt in ſequẽtibꝰ dicet. In libro nãqꝫ q̃ dicit yoma.in pereq:taref.beqalh.tradiderunt rabanan.i.magiſtri In q̃draginta annis in q̃bus miniſtrauit Symeon iuſtus fuit ſors noĩs.i.dei aſcendens in dextera ab illo tẽpore et vltra. quãdoqꝫ aſcendebat in dextera: qñqꝫ in ſiniſtra. Erat quoqꝫ lingua ſplendoris.i. lana rubricata que ſuſpendebatur in templo albefiebat. Extũc ⁊ vltra qñꝫ albefiebat: quãdoqꝫ nõ Lumen quoqꝫ veſpertinum ardebat. Extũc ⁊ vltra.qñqꝫ ardebat: quãdoqꝫ extinguebat. Ignis preparationis.i.q̃ ſemper debebat ardere in altari dñi:erat validus ⁊ non erat neceſſe vt pone=

ret ibi ligna exceptis duabꝰ haſtellis ad cõplẽdū mādatum appoſitiõis lignoꝝ. Et ex tūc ⁊ vltra qñq; erat validus: qñq; nõ. Et tñ nõ ceſſabant ſacerdotes tota die apponere ligna. Miſſa eſt etiā benedictio in manipulū garbam: ⁊ ĩ duos panes ⁊ in panes facierū .i. ꝓpoſitionis. Ita tamẽ ꝙ ſacerdoti proueniebat ꝗtum oliua. et comedebat. et ſaturabatur: et erant quibus ſupererat. Ex hꝫ et vltra immiſſa eſt maledictio in Garbaꝫ ſeu manipulū. et in duos panes ⁊ in panes facieꝝ et omnibus ſacerdotibꝰ inde ꝓueniebat ꝗtū vna faba. Honeſti vero retrahebant manus ſuas et guloſi tolerabant. Tradiderunt rabbanan: eo anno ꝗ mortuꝰ eſt Symeõ iuſtꝰ. Dixit eis .i. iudeis. In anno iſto ipſe morior. Dixerūt ei. Vñ tu ſciens? Ait eis. Omni die quo intrabā .ſ. ſancta ſanctoꝝ adiungebatur mihi ſenex indutus albis ⁊ amictꝰ albis ꝗ mecū intrabat et mecū exibat. Hodie vero apparuit mihi ſenex vnus nigris indutus et nigris amictꝰ ꝗ ingreſſus eſt mecū: ſed nõ exiuit mecū. Poſtea infirmatꝰ ẽ .7. diebꝰ ⁊ mortuꝰ eſt. Ceſſauerūtq; fratres eiꝰ ſacerdotes benedicere ex tūc in noĩe .i. ĩ noĩe dñi. Itẽ vbi .ſ. Tradidert rabbanā ꝗdraginta annis ante deſtructionẽ domꝰ / nõ fuit ſors aſcendens in dextera. nec fuit lingua ſplendoris conuerſa in alborem: nec lumen in veſpertinum fuit ardẽs. Et erāt porte tẽpli apientes ſe ꝑ ſe: donec increpauit eas Rabban yohonan filiꝰ zaqqay. ⁊ dixit. Tẽplum tẽplum cur deſtruis teipſum? Scio enī de te ꝙ finis tuus erit deſtructio Sup te nāq; prophetauit zacharia. Aperi libane portas tuas et deuoret ignis cedros tuas. zacha. 9. a. ¶ Itẽ in Talmud Hieruſalmi .i. Hieroſolymitano. Omibꝰ diebus in quibus fuit Symeõ iuſtus ſubſiſtẽs. erat ſors noĩs .i. Dei aſcẽdens in dextera. ⁊c. vt ſupra. ꝗdraginta vero annis cū adhuc nõ erat domꝰ deſtructa / extinguebaᵗ lumen veſpertinū. ⁊ lingua ſplẽdoris .i. lane rubee rubeſcebat vt ſanguis. ⁊ ſors noĩs aſcẽdebat ĩ ſiniſtra et erant porte templi aperiẽtes ſe de nocte ⁊ matutinātes reperiebant eas apertas. Dixitq; Rabbi yohanan. Tẽplū tẽplū: quare obſtupefacis nos? Scimꝰ ꝙ finis tuꝰ ad vaſtationem. ⁊ ꝙ ſuꝑ te prophetauit zacharia. Aperi libane portas. ⁊c.

¶ Itẽ in Talmud Babilonico. diſtinctione ſeptima dicta. decẽ ſigna facta ſunt ĩ domū ſanctuarij. Non abortiuit mulier ꝓpter odorẽ carniū ſanctuarij. Nec carnes ſanctuarij fetebant vnꝙ. nec fuit vnꝙ muſca viſa in domo carnificū. Nõ cõtingit accidẽs ſacerdoti magno / in die propiciationis. Nõ eſt inuẽta corruptio in garba / ſiue in manipulo: neq; in duobꝰ panibus: nec in panibus ꝓpoſitionis. Stātes per ordines ⁊ adorātes erāt ſpacioſi licet retracti a domo propiciatorij ꝑ .xj. vlnas. Non nocuit ſerpẽs neq; ſcorpius in Hieruſalem. Nūꝙ dixit hõ ꝓximo ſuo. Anguſtus eſt mihi locus manendi in Hieruſalẽ. Nūꝙ pluuie extinxerunt ignẽ lignoꝝ preparationis. neq; vicit ventus colūnā fumi: licet omnes venti ꝗ ſunt in mundo flarẽt in eam: non poterant eam deuiare. Plus võ ibi. Et traditio eſt ꝙ rab Semaaya dixit Fragmẽta vaſorum fictiliū abſorbebātur a locis ſuis. Cineres quoq; altaris interioris ⁊ candelabri abſorbebanᵗ a loco ſuo. Omnia vero iſta ceſſauerunt per .xl. annos ante deſtructionẽ templi: ſicut dictū eſt. Signa noſtra nõ vidimus. Nõ eſt vltra ꝓpħa / neq; apd̃ nos eſt ſciẽs / vſq;quo. Huc vſq; Talmud Babilonicum.

¶ Capitulū tertiū de ſeptimanis ſeptuaginta dictis a Daniele. Et qualiter incipiẽde ⁊ ꝓſequende ⁊ finiẽde ſunt. Et qualiter ipa auctoritas ſit exponenda. Et ꝙ Xp̃s occiſus fuit in fine vltime hebdomade.

EXpleta capituli ſecūdi materia in qua ſatis euidẽter oſtendiᵗ qd̃ ſceptrū per .xl. annos ante deſtructionẽ vltimi templi de Iuda receſſit. Nec nõ et miracula de tẽplo oĩa receſſerunt. Et perdiderūt etiam ſcientiam / nec vltra habuere ꝓphiaꝫ ſm auctoritatem inductam ibi in fine traditionis vltime. Tertio in hoc capitulo intendimus ducere in ꝓpatulū ꝗliter icipiẽde ꝓſequẽde ⁊ finiẽde ſunt: ⁊ exponẽde ſunt ſeptene ſeptuaginta. ⁊c. ¶ In Xp̄i igiᵗ noĩe ab eo ſermone ſumamus initium rationis / ꝗ Danieli celitus miſſus ẽ in ore Gabrielis. Dañ. 9. e. Septene ſeptuaginta preciſe ſunt ſuꝑ pplm̃ tuum ⁊ ſuꝑ ciuitatẽ ſanctuarij tui / ad cõſumādam culpam: ⁊ ad ſigillādū vel finiẽdum erratum: ⁊ ad parcẽdum peccatum. Et ad adducendum vel aduenire faciendum iuſtitiā ſeculorum. Et ad ſigillandū ſiue cõplẽdū viſionẽ ac prophetiā. Et ad vngẽdum ſanctuarium ſanctuariorum. Et ſcito et itellige ab exitu verbi ad reuertendum ⁊ ad edificandam Hieruſalem aad maſſiah nagid. Septene ſeptẽ ⁊ ſeptene .lxij. reuertetur ipſa ⁊ edificabitur platea et foſſatum: ⁊ in anguſtia ipſorum tẽporū. Et poſt ipſas ſeptenas .lxij. yiqqareth maſſiah .i. occidetur meſſias et nõ ei. et ciuitatẽ et ſanctuariū diſſipabit populus nagid / habba. Et finis eius in impetu vel raptu. Et ad finẽ bellum vel belli preciſa deſolatio Et ꝯfirmabit berith multis / ſeptena vna. Et medium ipſius ſeptene irritabit vel fruſtrabitur vel caſſabit decollationẽ et oblationẽ. Et ſub ala abominationū / deſolatus: et vſq; ad finem et prefinitionẽ cõſtabitur ipſa vel liqueſcet ſuꝑ deſolatione. Huc vſq; Gabrielis ac Danielis verba. ꝗbus de hebraico in latinum preter pauca ꝗ multiplicẽ cõtinent ſenſum ſinceriſſime trāſmutatis. Sciẽdū eſt ꝙ nõ valet cū debito robore iudeorū neqtia iugulari: niſi quedam circa premiſſa fuerit prequiſita. ¶ Horum aūt primū eſt: Daniel cuiꝰ auctoritatis apud eos exiſtat. ¶ Scd̃ꝫ vero qd̃ ꝑ ſeptenam in predictis intelligẽdū ſit. ¶ Tertiuꝫ ꝗ ſit ſumma annoꝝ predictaꝝ ſeptuaginta ſeptenarū. ¶ Quartū a quo termino numerus iſte ĩcipiendus ſit. ⁊ qualiter proſequendus / et in quo finiendus ſit tẽpore. ¶ Quītū cur abbreuiate ſcd̃ꝫ

nos: ſm Judeos vero cur preciſe dicantur? Sex
tū q̄d p iuſticiā ſeculoꝝ / ⁊ ſctūariū ſcūarioꝝ intel
ligendū ſit. in p̄fatis ſermonib⁹. Septimū. Quid
ſignificāt illa verba hebraica: que ſūt ibi relicta.
¶ Ad p̄mū ergo dicēdū: ꝙ licȝ Daniel a Judeis
nō dicatur ꝓpheta: maior tñ cōiter reputat̃ ab eis:
q̄ multi ex prophetis. Nam prophetaꝫ fuiſſe ⁊ eſſe
oſtēditur ꝑ traditionem: que in libro Maghilla. i.
pereq. Maghilla Nigrat. Hoc mō ſcriptum eſt.
Baruch filius Neria ⁊ Saria filius Mahacia. et
Jermia filius hilqia. Et Daniel vir deſiderabi-
lium: ⁊ Mordochai. Balſan: ⁊ Aggai. i. Aggeus.
zacharia ⁊ Malachi. i. Malachias. oēs prophe-
tauerūt in anno ſo Darij. Ecce ꝙ Daniel ꝓphe-
taſſe hic dr̃: ⁊ inter ꝓphetas ponitur. Et hic ē ꝙ
liber ipſius iter. 24. ſacre ſcripture libros: per ſe
vnū obtinet gradū. Habet̃ q̄ppe apud eos ⁊ ſem
per eſt habit⁹ iter veraces / veraciſſim⁹: exceptis
dūtaxat: Suſāne / Belis atqȝ draconis hiſtorijs
quas ſcd̄m eos reſpuit volumē Daniel. Nec iuen
tus eſt q̄uiſq̄ apud Judeos vnq̄ tam vehemen-
ter iſulſus: excepto quodā ſaduceo neq̄ſſimo: vo
cabulo Porphiri⁹: vt in gloſis nr̄is habet̃: q̄ Da-
niel ſctitati vel veritati pluſ p̄ſerit derogare. Tā-
ta q̄ppe fuit huius canis neq̄cia: vt mallet conſci
entia reluctāte euidētiſſimū aduent⁹ Meſſie de-
nigrare Daniel teſtimoniū: q̄ nō poſſe repellere
dominum Jeſum Chriſtū talis ⁊ tā ſolidi teſtio-
nij claritate cōuictus. Peſſimis aūt diſplicere et
eoꝝ maliloqijs ꝑcuti nō infima laus ē. Porro nō
q̄ppiā. ſȝ ipſe Deus huius nepharij: propellit ipu
dētiā. Ubi Ezechieli. 14. c. ait. Filij Adā t̄ra cuȝ
peccauerit mihi. ⁊c. Fueritqȝ tres viri iſti in me
dio ei⁹ / Noe / Daniel / ⁊ Job. ipſi in iuſticia ſua li-
berabunt animā ſuā dicit dñs Deus. Et Eze. ite-
rū. 28. a. Fili / Adam dic p̄ricipi coꝝ. i. Tiri. tro-
nice. ſ. Ecce ſapiētior es tu Daniele: omne miſte-
riū nō latuit te. His itaqȝ alijs plimis ſatis patȝ
Danielis auctoritas: q̄ta debeat eē i opiniōe ho
minū / q̄ tanta ⁊ talis oñdit̃ apud Deū. ¶ Ad ſm
quoqȝ dicatur: ꝙ per ſeptenam ſiue ebdomadaȝ
in hoc loco ſpaciū debet intelligi. vij. ānoꝝ: non
ſeptē iubileoꝝ: vel cētenarioꝝ: vt aliq̄ Judei di-
cunt. Si q̄ñ his Danielis ſermonib⁹ cōcuſſi ⁊ co-
artati de facto Chriſti fuerit: mentiūtur. Null⁹ tñ
vſqȝ nūc ſiue i Talmud ſiue alibi hoc ſcripſit q̄-
tūcūqȝ peruerſus. ¶ Oium aūt hoc mētiētiū ob
tūdit impudentiaȝ Gabriel angelus i p̄miſſis di
cens. Et mediū ip̄i⁹ ebdomadis vltime. ſ. irrita-
bit vel fruſtrabit ſiue caſſabit: zeba. i. dcollationē
ſacrificioꝝ. ſ. ⁊ Minha. i. oblationē oīm videlicȝ
ceteroꝝ. Cū igitur hec irritatio. ſ. ſacrificioꝝ vl
fruſtratio ſeu caſſatio facta reperiatur āte deſtru
ctionē templi tā ꝑ dominum Jeſum Chriſtū q̄ ꝑ
Romanos: vt protin⁹ oñdetur. Et ſacrificioꝝ de-
collatio nunq̄ ac nuſq̄ poſtmodū a Judeis facta
ſit: vt ab eiſdē etiā nō negatur. Patȝ ꝙ ſepe dicte
70. ebdomade añ deſtructionē tēpli ⁊ Hierlȝ: ſūt
oīno ꝯplete. Jſtā q̄ppe ebdomadā cuius mediū
caſſatuꝝ erat ſacrificioꝝ ſāguinolētā ꝯgeriē. loc⁹
nouiſſim⁹ quē tenet: vltimā eē mōſtrat. Ut quoqȝ
neceſſario ꝯſequēs iuenitur: ꝙ nō ſūt iubileorum
ſeptene. nec etiaȝ decadum vel altius cuiuſqȝ nu
meri: ſed annoꝝ. Alioquin cōplete tūc tp̄is nul-
laten⁹ extitiſſent. Cū a deſtructiōe p̄oris templi
vſqȝ ad iſtius vltimi deſtructionē: nō fuerint ſcd̄ȝ
eos: niſi. lxx. āni deſolationis Hierlm ⁊ tēpli ⁊ q̄-
dringēti. xx. quib⁹ vltimū tēplū i ſua ꝑfectiōe aſ-
ſerunt ꝑmāſiſſe. His aūt. 420. ānis duratiōis tē-
pli: ⁊. 70. deſolationis Hierlm ꝯſtituūt Judei ſē
per ſeptuagita ſepe dictas Dañ. ebdomadas. Ut
patet in fine Ceder Olā: ⁊ patebit paulopoſt i
ſeq̄ntib⁹. ¶ Qd̄ āt p̄dicte. 70. Dañ. ebdomad̄ ſūt
ānoꝝ ꝓbat hoc mō Rabi / Abrahā / Auen / Ha-
zara eoꝝ gloſator: ⁊ magn⁹ doctor apud eos. Di
xit honorabil magr̃ nr̃ Ceadia. ꝙ iſte. 70. ebdo-
made annoꝝ ſūt. Teſtis aūt huius rei eſt iſtud qd̄
habet̃ Dañ. x. a. dixit. Poſt hec ego Daniel fui lu
gens tribus ebdomadib⁹ dierū. panē deſiderabi
lē nō comedi. ⁊c. vſqȝ ad cōplemētū triū ebdoma
darū dieꝝ. Et nō memorauit cū. lxx. ebdomadi-
b⁹ dies. Recte aūt expoſuit hñ. Mediū nāqȝ eb-
domadis memoratū ē e Chriſto. q̄ ſūt mille dies
et ducēti. 90. Sicut probabo ꝓbatione ſufficien-
ti. Porro Haci. i. mediū: poſſibile ē ꝙ non ſit me-
diū ꝑfectū nō hñs min⁹ nec plus. Ut nūeri. 32. c.
Et dimidio trib⁹ manaſſe / et multa talia. Et ſci-
to ꝙ dies ſemꝑ ſūt dies et nō āni in ſacra ſcriptu-
ra. ſ. verum poſſibile ē. ſi dixerit dies ꝙ ſint anni
ꝑfect⁹ redeūte āno i iteratione dieꝝ. vt cū dicit̃.
Exo. xiij. c. A dieb⁹ Diando. i. ab anno in ānū / q̄
ſūt ān⁹ ꝑfect⁹. Cū vero dicit̃: cū nūero: vt duo di-
es vel tres nō poſſūt eē āni: ſȝ oportet ꝙ ſint di-
es. q̄admodum ſūt. Et propter hoc dixit Leuiti.
25. b. Et nūerabis tibi ſeptē ebdomadas annoꝝ.
Propt̃ hec dixi: ꝙ dies mille ducēti et nonagita
ſūt medietas vel mediū ebdomadis memorate.
Et ſic bt̃ūs expectās Dañ. vl. g. Et q̄ ꝑuēit ad di-
es mille trecētos. xxxv. Si eni dicāt eē āni: quō
veꝝ eē potit: ꝙ expectet hō mille ānis ⁊ ꝑueniat:
maxie cū ſcriptum ſit. P̄s. 99. Dies annoꝝ nr̃oꝝ
i eis. lxx. anni. Hec Rabi Abrahā ſuꝑ Dañ. Nota
ꝙ hic habetur argumētū exp̄ſſuȝ ꝙ p̄dicte ebdo-
made oīno ſūt ānoꝝ: et argumētū ꝯ Judeos qui
ſepi⁹ obijciūt: ꝙ dies mille. 335. Dañ. vl. ſūt anni:
quibus viſitari debēt et habere Meſſiā: quos cō
putāt a deſtructione vltime domus. Et eſt adhuc
notādū id qd̄ habetur ſupra. ſ. ꝙ p̄dicti dies. 1290
anni: ſūt media ebdōada Dañ. Que q̄dē fuit tp̄s
ꝙ Chriſt⁹ venit ad baptiſmū ac p̄dicauit: ⁊ ad ſe
diſcipulos cōuocauit. ¶ Rurſus q̄lit̃ a nobis me-
diū ſepefate vltīe ebdomadis accipiēdū ſit. oſtē-
dit gloſula q̄dā nr̄a in Dañ. q̄ ſuꝑ hūc locū dicit.
Jā iq̄t tres āni p̄tierāt nouiſſime ebdomadis. q̄ñ
dñs baptizatus eſt. 486. qb⁹ adijciūtur tres an-
ni: ⁊ ſeptē mēſes ⁊ ꝑs octaui decimi anni Tibe-
rij. Et ſunt. 490. anni. Hec gloſa. ¶ Rurſus qua-
liter ⁊ quando paulo ante dicta decollationis ſa
crificiorum ⁊ oblationis Judeoꝝ fruſtratio atqȝ
caſſatio facta ſit et incepta. Docet ibidem:

vbi ſupꝛa alia gloſula dicens. Joanne baptiſta ꝛ
Chꝛiſto ꝛ Apoſtolis pꝛedicantibus: multi ſalua
ti ſunt: ꝛ cepit vetus hoſtia vileſcere in coꝛdibus
electoꝝ. Hucuſqꝫ glo. Sed qꝛ Judei ſemꝑ fere cō
tētioſe ducūt: ꝛ ꝑ gloſas nr̄as minime ꝯuīcūt: ꝑ
nr̄is tm̄ īducte ſūt. ¶ Pꝛo Judeis vero illud ē in
ducēdū qd̄ ſcriptū ē ī libꝛo Taanith Jruſalmi. i.
Jeroſolimitani. ī pereq. i. diſtinctiōe q̄ icipit. Be
ſeloſſa paraqim. Dixit Rabi leui. Etiā in diebus
hui⁹ regni neq̄. i. Romani ſubmittebāt eis. i. Ju=
dei Romanis duas ſpoꝛtas auri: ꝛ ip̄i ſubleuabāt
eis duos arietes. Altio vō ſubmiſerūt duas ſpoꝛ=
tas auri: ꝛ ip̄i ſubſtulerūt eis duos poꝛcos. Et an
teq̄ ꝑuenirēt ad mediū muri: terremot⁹ fact⁹ ē.
Et concitat⁹ poꝛcus ſaliuit a terra Jſrael ꝑ. 40.
leucas. Jn hoꝛa illa inualuerūt peccata: ꝛ caſſatū
eſt Athamid. i. iuge ſacrificiū ꝛ dirupta ē dom⁹ ꝛ
rupta ciuitas. Ecce his v̄bis apte mōſtrat̄ ꝙ añ
deſtructionē tēpli: ſacrificioꝝ decollatio literalis
totalr̄ fuerit ꝛ oīno caſſata. Uel ſaltē inſtāte de=
ſtructione. Jnchoata ē āt ei⁹ caſſatio ī Chꝛiſti ba
ptiſmate. Uñ Beda ī libꝛo de natura rerum. Hec
Dañ. verba pertractās: ait. Dimidiū ebdomadis
huius q̄ntuſdecimus ānus Tiberij Ceſaris erat.
q̄ñ ichoato Chꝛiſti baptiſmate: hoſtiaꝝ purifica=
tio fidelibus paulati vileſcere cepit. Et ſic patet
rñſio ad ſcdm̄. ¶ Ad tertiū aūt dicim⁹ ꝙ. 7. eb=
domade poꝛes: faciūt. 49. annos. Poꝛro ille. 7.
eedeꝫ. ꝛ. lxii. q̄ ſequūt̄ q̄drigētos. 23. faciūt ānos.
Oēs v̄o ſimul. 70. ebdomade ſūmā. 490. anno=
rū reddere certū. ¶ Poꝛro ad quartuꝫ: videlꝫ a q̄
t̄mino ſeptenaꝝ haꝝ numer⁹ debeat ichoari: no
eſt currētis lingue volubilitate ſub nimia bꝛeuita
te dicēdū. cū ab eo maxime q̄cq̄d hic itēdit̄ pēde
re videat̄. ¶ Sciēdum itaqꝫ ꝙ Judei haꝝ ebdo
madaꝝ nūerū ab eo tp̄e ichoat. quo Hierl̄m ꝛ tē
plū Salomonicū ꝑ Nabuzardan ꝑncipē q̄quoꝝ
regis Babilonis deſtructū eſt. 4. Regum. 24. Et
Hiere. 52. ꝑ id ſuā fulcientes ſentētiā ꝙ a Dañ. 9.
a. h̄ mō dictum ē. Jn āno vno Darij filij Aſſuerij
de ſemie Madai: q̄ rex effect⁹ ē ſuꝑ regnum Cal=
deoꝝ. Jn āno vno regni ei⁹. Ego Dañ. itellexi in
libꝛis: nūeꝝ ānoꝝ quo fact⁹ eſt ſermo dn̄i ad Hie
remiā ꝓpham: ad cōplēdū deſertis vel diruptis
Hieruſalē. 70. ānos. Ex fine hoꝝ verboꝝ nitūt̄
aſtruere / ꝙ a deſtructiōe Hieruſalē. 70. āni dicti
ꝑ Hieremiā debeāt ꝯputari ꝛ addi eis. 420. q̄b⁹
vltimū tēplū duraſſe dicūt / a ſue ꝑfectionis ꝛ ꝯſū=
matiōis tp̄e. Qui iūcti parit̄ faciūt. 70. Dañ. eb=
domadas. i. 490. ānos. Cū aūt Dañ. ī p̄dictis de
70. ebdomadib⁹ nullā fecerit mentionē. ſꝫ tm̄ de
ꝯplēdis. 70. ānis deſertis Hierl̄m reſtituēdis: qd̄
ī p̄mo āno Ciri regis: Eſdras in ꝑncipio libꝛi ſui
docet eē ꝯplēdū vehemētiſſima eos pꝫ laboꝛare
īſania. ¶ Qd̄ aūt dictas. lxx. ebdomadas taliter
ꝯputēt: habet̄ ī fine libꝛi q̄ dr̄ Ceder Colā. Ubi a
q̄dā mag̊ Rabi. i. mag̊ro ſuo de his. lxx. ebdoma=
dib⁹ ptractat̄ hoc mō. Septene. 70. ꝑciſe ſūt. ꝛc.
Rabi Joce ē dicens. Septene. 70. ex quo deſtru=
cta eſt dom⁹ pꝛima: vſqꝫ quo deſtructa domus vl=
tima. ſeptuagita d̄ſtructiōi ei⁹: ꝛ Tau Caf: ideſt
420. edificatiōi ei⁹. q. d. 70. ānos attribuo tēpo
ri quo dom⁹ ſtetit deſtructa. ꝛ. 420. tp̄i quo māſit
edificata: ꝛ ſtetit ꝯſūmata. Et ſic habēt̄ in deſtru=
ctione dom⁹ vltie. 70. Dañ. ebdomade. ¶ Sꝫ in
uocato Jeſu Chꝛiſti auxilio facile erit oñdere Ju
deos talr̄ p̄dictas ebdomadas cōputando: inſa=
nia laboꝛare. Et p̄mo q̄deꝫ nō ſolū qoud ad talit̄
cōputādū ꝑ verba Dañ. vel paulo añ oſtēſū ē mo
uentur inſipiēter ſed etiā qꝛ per hoc in verba Ga
bꝛiel ꝓruunt impudēter. Et eni ipſe nō dixit Da
nieli. Et ſcito ꝛ intellige ab exitu captiuitatis vel
deſtructionis Hieruſalē ꝛ templi. Sed ſcito īquit
ꝛ itellige ab exitu verbi: Lahaſſib. i. de reuerti fa
ciendo: vel ad reuertendū Uelibnot. Et de edifi=
canda Hierl̄m. Aad Maſſiah. vſqꝫ ad Meſſiaꝫ.
Nagid. pꝛincipalem / vel coꝛam factum. ſeptene
ſeptem / ꝛ ſeptene. lxij. Jnſaniunt ergo Judei a
deſtructione tēpli cōputādo verba angeli. totum
cōtrarium faciētes: ꝛ dantes. lxx. annos tēpoꝛi q̄
tēplū māſit deſtructū. Et. 420. tēpoꝛi quo māſit
cōſtructū: edificationi ei⁹ nihil attribuētes. Sic=
qꝫ iungere nitūtur ſimul in vnū: tēpli ꝑiuationē
ꝛ habitum. i. nō eſſe ꝛ eſſe ipſius. no videntes miſe=
ri (tāta cōtradicendi cupiditate cecantur): ꝙ ſint
contraria: ꝛ ꝙ impoſſibilia q̄ loquūtur. ¶ Quod
auertēs Rabi / Abꝛaham / Ben / Aazara. ait ſuꝑ
Danielem. Miroꝛ ſuꝑ verbis expoſitoꝝ quomo
do iunget̄ vel ſociabitur deſolatio tēpli. ſ. vel de=
ſtructio eius: ꝛ ꝑfectio ſtatus in numero vno. ꝛc.
Hec expoſitio nō habet ſapoꝛē neqꝫ odoꝛeꝫ. Hec
pꝛedictus rabi Abꝛaham cōtra p̄dictā cōputatio
neꝫ. lxx. ſeptenaꝝ a templi vltimi deſtructione.
¶ Judei vero tāte ſunt impudētie atqꝫ pꝛotuie:
ꝙ nec ꝑ h̄ a ſupꝛa dicta fatuitate recedunt. Simi=
limiqꝫ ī hoc lacerte ſiūt q̄ ab eo qd̄ momoꝛderit:
niſi cū pane miliaceo nō recedit. Oſtendam⁹ er=
go eos in p̄dicta cōputatione falſiloquos atqꝫ fu
res. oꝛi eoꝝ velut quedā panē miliaceū calidū op
ponētes. Jd qd̄ ī Macechta Maghilla Niqrath.
d. Hoc mō ſcriptū ē. Et vñ habet̄ ꝙ Nabuchad=
neçar. i. Nabuchodonoſoꝛ regnauit. 45. ānis: ex
eo habet̄ ꝙ ī captione Joachim regis iuda: erat
viii. annus Nabuchadneçar. vt habetur. 4. Reg.
24. d. Et egreſſus ē inquit Joachim rex Juda.
ꝛc. Et ſuſcepit eū rex Babel anno. viii. regni ſui.
Scriptū quoqꝫ ē Hier. vlt. g. Et. 4. Reg. vl. f. Et
factū ē ī. 37. āno captiuitatis Joachī regis Ju=
da in. xii. menſe in. xxv. menſis. eleuauit Euil=
merodac rex Babel in anno regni ſui. cap̄. Joa=
chim. ꝛc. Sed iſtis. 37. annis addas. viii. paulo
ante dictos. ꝛ habebis. xlv. quibus regnauit Na=
buchodonoſoꝛ. ¶ Habetur quoqꝫ per Gama=
ra. i. per traditionem ꝙ Euilmerodac filius eius
regnauit. 23. annis. Et nota ꝙ hoc ita neceſſe eſt
eſſe per ea que dicta ſunt. Hierem. xxvii. b. Ego
dedi oēs terras iſtas in manu Nabuchodonoſoꝛ
regis Babilonis ſerui mei. ꝛc. Et ſeruiēt ei oñes
gentes ꝛ filio ei⁹ / ꝛ filio filij eius. Quāto aūt tem
poꝛe hoc durare debuerit: oſtēditur Hiere. xxv.

c.Et ſeruient oēs gētes iſte regi Babilonis.lxx. annis.zc. Nō niſi Euilmerodac regnauerit. 33. annis:vt predictū ē:veꝝ eſſe nō pōt. Poſtea ſubditur. Baltaſar vero filius iſti⁹:regnauit trib⁹ annis. Dan̄.viij.a. In āno inqͣt tertio regni Baltaſar. Darius aūt qui hunc occidit. Dan̄.v.g.regnauit duob⁹ annis. Mores vero nepos eius.i. Cir⁹ regnauit ſm Hebreos trib⁹ annis. Dan̄.x.a.Secūdū hiſtoriographos vero om̄es:regnauit.xxx. annis. Porro Aſſuer⁹ q̄ z Arphaxat dicit̄.i.Eſdre.4.c.regnauit .xiiij.annis.de quibus duo anni habētur p Gamara.i.per traditionē. Duo vero p textū. Heſter.ij.c. In anno inquit.xii.regis Aſſueri.zc. Deniq̄ʒ in āno.vi. Darianeo.i. Darij regis/ꝯſūmata ē dom⁹ ſa.vt habetur.i.Eſdre.6 c.Et cōpleta eſt inqͣt dom⁹ hec vſq̄ʒ ad diē tertium mēſis Adar:q̄ eſt annus ſext⁹ Darij regis.

Deinde permāſit dom⁹ atq̄ʒ durauit. ex quo pfecta ē Tau Caf Sena.i.420.ānis:vt legit̄ i Macechta Aarachin. In diſtinctione En Haarchin. f.Domus ſa q̄tum ſtetit.420.annis. Itē in libro Aasboda zara i Pereq/Lifne dien.c.Rabi Joce dixit.Regnū Perſidis durauit domo durāte. xxxiiij.annis.Regnū grecoꝝ durāte domo.180. ānis.Regnū Machabeoꝝ.103.annis.Regnū Herodis durante domo.103.annis.Glō.Ra.Se.cū annis.30.quos regnauit Barqozba cum Agrippa.Et ita habes.420.annos.quibus durauit ſa domus.zc.Hucuſq̄ʒ ex prenominatis libris Judaicis. ¶ Hi numeri ſūt excerpti breuiter z ſuccīte omiſſis q̄buſdā ſuperfluis:q̄ nihil faciebant ad numerum z ad propoſitū minime pertinebant.

Moneo autē Chriſtianū lectorē:vt hos nūeros tā ſacre ſcripture teſtimoniis/q̄ traditionib⁹ Judaicis roboratos nullaten⁹ cōtempnāt.imo ſup aurū z theopazion:z omnem lapidē precioſū amplectatur z diligat.ſi terrena nō ſapit cū auaris. Audacter quippe dico:q̄ nihil efficaci⁹:nihil cōpendioſi⁹:nihil a diuerſoꝝ opinione z multoꝝ numeroꝝ cōfuſione:liberi⁹ poterit inueniri. ad monſtrandū Judeis fuiſſe cōpletas.lxx.Dan̄.ebdomadas in morte Chriſti. Non hic nāq̄ʒ requiritur ſolaris z lunaris:nimiū Judeis ridiculoſa collatio.Nec alia p̄ima/q̄b⁹ aliq̄ñ etiā perit⁹ theologus z cōpotiſta cōfūditur.Hinc quoq̄ʒ conuincitur Judeoꝝ ipietas de mēdatio z furto criminali q̄ nulla pōt:vt ſtatī probabit̄ tergiuerſatione celari. ¶ Reuertamur igit̄ ad ꝓpoſitū z dicat̄ q̄ teſte Hieremia didicimus : q̄.xix. anno regni Nabuchodonoſor deſtructum fuit p̄mū tēplum. Scriptū q̄ppe ē Hiere.52.c.Et.4. Regū.25. In menſe q̄nto:i decima mēſis ipſe eſt ānus.19. Nabucad/nezar.i. Nabuchodonoſor regis Babilonis. Uenit Nabuzardan princeps quoquoꝝ:ſtetitq̄ʒ corā rege Babilonis in Hierl̄ʒ:z combuſſit domū dn̄i.z domū regis:z oēs domos Hierl̄m: z omnē domū magnā ꝯbuſſit igne. Cū itaq̄ʒ i anno.xix. Nabuchodonoſor deſtructum fuerit templū.vt hic expreſſū eſt. Et ipſe regnauit.xlv.ānis. Ut paulo ſupra.§. Judei vo:ſacre ſcripture teſtionio ꝓbatū ē. Ipm̄.ſ. Nabuchodonoſor a deſtructione tēpli regnaſſe.xxvij.ānis manifeſtum eſt.

¶ Nec obſtat:q̄ p̄m⁹ ān⁹ ipfect⁹ ē. Moris eteni ſacre ſcripture/docet Talmud fuiſſe:nō ſolū.70 mēſes/abſq̄ʒ.x.dieb⁹ quos ān⁹ iſte habuit. Sed etiā diē vnū ꝓ āno q̄ñq̄ʒ pōere:vt i Macechtaros/haſſana.diſtinctione arbaa/ roſſe/haſſanahen.Hoc mō ſcriptū ē.Dixit Mar.Dies vna i anno ꝯputata ē q̄ñq̄ʒ ꝓ āno. Adde itaq̄ʒ iſtis xxvij. ānis:q̄b⁹ Nabuchodonoſor poſt deſtructionē tēpli regnaſſe ꝓbatū eſt. Uiginti tres q̄b⁹ regnauit Euilmerodac fili⁹ ei⁹. Ut ſupra i ꝓpiq̄oꝛi §.p traditionē auctēticā ꝓbatū ē.Et habebis.l.annos. Hoc quoq̄ʒ mō ꝓſequere reliquos p̄dicte traditionis annos: quibus regnauit Balthaſar. videlicet tres annos:duos quoq̄ʒ Darij.et tres ſcd̄m eos/Ciri:quē ipſi Mores vocāt.Et.xiiij. Aſſueri. Et.vi. Darij ānos ſub quo ſm tēplū cōſūmatū ē. Et habebis cū p̄dictis.l.a p̄mi tēpli deſtructione vſq̄ʒad ꝯſūmationē ſcd̄i.ānos.78.Ergo cū ipſi nō ponāt ibi:niſi ſolū.lxx.ānos.vt.s̄.eod.§. Sciendū.oſtēſū ē:etiā ſm cōputū ſuū eos nobis.viij. ānos furari manifeſtū eſt:ita q̄ nlla tergiuerſatione valet ificiari. ¶ Et nota q̄ Nabuchodonoſor a.i.āno regni ſui/z filio ſuo z filio filij regnaſſe.70 ānis.inde adhuc colligit̄: vbi in Hieremia.xxv. talr̄ dr̄.Et ſuiēt gētes iſte regi Babilonis.70.ānis. Itē Hiere.27.b.Et nūc ego dedi.zc.Et ſuient ei oēs gētes z filio ei⁹:z filio filij ei⁹. ¶ Ceterū ſatis videt̄ q̄ Judei:vt vulgo dr̄. Si cecū inuenirēt:fraudulēt̄ comederēt cū ipo ſic⁹.Quēad modū ei p̄ſatos.xiii.ānos i ocul̄ hoīʒ ſēſibilit̄ ſurripe nitūt̄. Ita quoq̄ʒ de.30.ānis:q̄b⁹ regnuit Cir⁹ furti nob.27.ſbtrahere moliūt̄. Sed cū Joſeph⁹ eoꝝ hiſtoriogͣph⁹ quē ipi Jocef Behoriō vocāt.Et grec⁹ q̄q̄ʒ Ceſarienſis Euſebi⁹. necnō z latin⁹ Paul⁹ Oroſi⁹ i hiſtorijs ſuis.Hieronim⁹ ēt ſup zachariā. Et Beda ſup Eſdrā.iiij.ca. Cum oēs iſti Ciꝝ ſiue Mores:vt ipi eū vocāt.30. ānis vt p̄tactū ē.regnaſſe poſuerint. hiſtoria q̄q̄ʒ ſcolaſtica i fine hiſtorie Dan̄.cap.porro.Et glo.i.Eſd. v.c.Et i loc̄ q̄plimis hoc idē q̄ plimi fecerit:patet iudeos eē falſiloq̄s fures atq̄ʒ latrōes.z fruſtra aū pēnatoꝝ z vidētiū oclos ſue retiacula iacere ſlitatis. ¶ Quod vo Cir⁹ regnauerit.30.ānis:vt ab oīb⁹ his dictū ē. patet ex eo q̄ dt̄ Jocefon abbreuiator Joſephi i hūc modū. Tūc.i.cū audiuit Cir⁹ q̄ eunuch⁹ q̄dē itfecerat Baltaſar regē Babilonis:votū vouit edificare tēplū dn̄i i Hierl̄m z remittere vaſa.zc. Factū ē āt:vt Dari⁹ rex Medie īfirmaret̄ ad mortē. Uocauitq̄ʒ Ciꝝ generū ſuū/ac ꝓpiquū ſuū.ꝯſtituitq̄ʒ regē ꝓ ſe. Ac ſic factū ē regnū vnum Perſaꝝ atq̄ʒ Medoꝝ.Et ifra.Et puguit Cir⁹ i oriēte z cepit oēs eos q̄ ſūt vltra indiā z i auſtrali pte.z oēʒ trā Ethiopie.Et oēs habitātes i finib⁹ auſtri z i occidēte etiā vſq̄ʒ ad terram Cefarad.i.Hiſpanie.z in aquilone: omnem terram Macedonie:z omnem terram Capadotie z Jaadra.Et omneʒ terrā Elan z Eleazar.z montes Eltabu:z Hazar vſq̄ʒ ad mōtes niuis: q̄

tranſiri nō poſſunt. Reliqua vero facta Cyri nōne ſcripta ſunt in libro Regū Medorū atqꝫ Perſarum: Et i libro Joſephben Gorion: quez captiuauit Tit⁹ fili⁹ Ueſpaſiani. ⁊c. Pugnauit quoqꝫ adhuc Cirus contra regem Setim: ⁊ cecidit rex eoꝝ: ⁊ oēs fortes eoꝝ. Reliqui vero cōfugerunt ad ciuitates cum Talmira regina ⁊ filio eius.

Quod cum vidiſſet Cirus diſſimulauit fugaꝫ exeundo terram illā. ꝙ cū vidiſſent viri Setim exiuerunt poſt eū in planicieꝫ. Quod videns Cirus reuerſus eſt cōtra eos: ⁊ interfecit ex eis trecētas animas: iter quas cecidit etiam filius regis. Fugerunt itaqꝫ reliqui viri Setim cuꝫ Talmira regina ipſorum ad mōtes. Cūqꝫ vidiſſet Talmira ꝙ mortuus eſſet filius ſuus doluit vehemēter: occupaviqꝫ fecit tranſitus montiuꝫ. Cūqꝫ Cir⁹ nullum iam timens aduerſarium ſecur⁹ ac cōfidēter exiret fines terre Setim. exiuit oīs exercitus: et remanſit cū paucis. Mānſitqꝫ nocte illa iter duos montes. Talmira igitur expoſuit ſe morti. Irruitqꝫ ſubito in caſtra Ciri: percuſſitqꝫ. cc. milliavirorum fortium Perſarum: cepitqꝫ regem Ciruꝫ. Succinxitqꝫ ſe regina: ⁊ venit ad corp⁹ Ciri q̄ſi fera captis catulis. Preciſūqꝫ caput Ciri ꝓiecit in puteū plenū ſanguine occiſorū: ⁊ ait. Bibe Cire ⁊ ſatiare ⁊ inebria te ſanguine quē amaſti. Triginta etenim annis fudiſti ſanguineꝫ: cui nō ē numerus. Rex igitur Cir⁹ inuenit terminū vite ſue i terra Setim: ⁊ regnauit Cambiſa fili⁹ ei⁹ ꝓ eo. Hucuſqꝫ verba Jocefon. ¶ Et nota ꝙ glo. Bede ſup quartū Eſdre. in pricipio: his vbis ait. Hunc Artaxerſem qui epl̄am accuſationis a Samaritanis ſuſcipiēs: vetuit Hierl̄m ⁊ tēplū conſtrui. Joſeph⁹ putat eſſe Cambiſem filium Ciri. Huc vſqꝫ glo. Patet itaqꝫ Ciruꝫ regnaſſe poſt Dariū 30. annis. In quib⁹ iuxta dictū Talmire effuſioni ſanguinis rebellantiū ſibi operā dedit. Nō ei ē poſſibile aut veriſſimile: ꝙ in tam modico tēpore: vt dicūt Judei potuerit regna orientis / ⁊ occidentis / ⁊ aquilonis / ⁊ auſtri acquirere.

¶ Et ſciendūꝫ ꝙ Cirus vocat⁹ fuit Artaxerſes: ⁊ alij plures reges Perſaꝝ Artaxerſes nūcupati ſunt. Legit̄ eniꝫ in libro Roſhaſſana. i. capitis anni. in Pereq. i. diſtinctione q̄ incipit. Quatuor capita anni ſūt. b. Rabba Habba dixit. Cirus rectus rex fuit. ⁊c. Legitur ꝙ ipe eſt Cores. i. Cir⁹. Ipſe eſt Artaxerſes. Ipe eſt Darius. Cores dictus eſt q̄ rex rect⁹ fuit. Artahzat. i. Artaxerſis dictus eſt ꝓpter regnū ei⁹. Et ꝙ erat nomen ei⁹ ꝓprium. ſ. Dariaues. i. Darius: erat nomen eius. Ex oi loco ſunt grauia huiuſcemodi ſcripta. Dixit Rabi Jiçhaq. nō eſt ibi grauitas. Sic eni anteq̄ aceſceret. ſic vero poſtq̄ factus eſt acetoſus Hucuſqꝫ in Talmud. Et ſcito ꝙ tūc dicūt Ciruꝫ acetoſum factū: qm̄ ꝓhibuit Hieruſalem ⁊ tēplū edificari. vt habet̄. 1. Eſdre. 4. i fine: ſic. Tunc exemplum edicti Artaxerſis regis lectum ē coram Rehū ⁊ Simſai / ⁊ ſocietate eorū. et iuerūt in feſtinationē ad Hieruſalem cōtra Judeos: ⁊ prohibuerūt eos in brachio ⁊ robore. Tūc intermiſſū vel caſſatū eſt opus domus Dei: q̄ eſt in Hieruſalē. Et fuit caſſū vſqꝫ ad annū ſcōꝫ regni Darij regis Perſaꝝ. Ex hac ſcriptura colligat tua prudentia lector: ꝙ Artaxerſes: q̄ Judeos edificare ꝓhibuit: fuit anteq̄ iſte Dari⁹. Cūqꝫ ſm Judeos inter Cirū ⁊ iſtū: nullus rex fuerit niſi Aſſuerus. qui regnauit ſm eos. xiiij. annis. Artaxerſē fuiſſe Cirū. in. 4. p̄mi Eſdre ſepi⁹ nominatū manifeſtū eſt. Ip̄mqꝫ regnaſſe. 30. annis. Nec obſtat id q̄ legit̄. Neemie. 13. c. vbi ſic ſcriptuꝫ eſt. Et in toto hoc nō fui in Hieruſalē. Quia i āno. 32. Artaxerſis regis Babel veni ad regē. ⁊c. Ill' q̄ppe duob⁹ regnauit ſimul cū Dario auūculo ⁊ ſocero ſuo: q̄ tā ſūt i iſto capl'o ꝯputati ⁊ ſoli Dario deputati.

¶ Deide adhuc ſciēdū ꝙ illō q̄ i. xi. Daniel'. i āno p̄mo Darij eidē Danieli a Gabriele dicit̄. Ecce adhuc tres reges ſtabūt i Perſide: ⁊ q̄rtus ditabit̄. ⁊c. Sic ē itelligendum ſm Hebreos. ꝙ hij tres fuerūt Cir⁹: filiuſqꝫ ei⁹ Aſſuer⁹ / marit⁹ Heſter. 1. Eſdre. 4. b. Qui etiā Artaxerſes ⁊ Cābiſa nuncupat̄. Tertius vero fuit Darius ſub quo tēplū edificatū ē. Qui ⁊ Artaxerſes quoqꝫ dr̄. Dicit̄ aūt hic q̄rt⁹. ſ. a Medis ⁊ Perſis. Nec pōt iſte eē Artaxerſes. de quo Eſd. 4. Nā iſte ꝯceſſit edificari tēpluꝫ ⁊ ciuitateꝫ: ille vo prohibuit. Judei igit̄ q̄ dicūt Cirū nō regnaſſe niſi trib⁹ annis idcirco q̄ pl'ib⁹ ip̄m regnaſſe nō iuenīūt i libro Daniel'. ſimiles ſunt fatuo piſcatori q̄ capt' hamo ſuo trib⁹ piſcib⁹ i mari: aſſerebat ⁊ cōtēdebat i mari pl'es piſces nō eē. Quia ip̄e ibi pl'es neſciuit inuenire. Cōcedāt itaqꝫ Cirū regnaſſe. 30. ānis: licet oēs nō habeāt̄ i textu. ſicut aſſerūt Aſſuerū filiū ei⁹ regnaſſe. xiiij. ānis: q̄uis niſi. xij. ex eis habeantur in textu. ¶ Nec eſt ambigēdū Judeos de nō ſacro. i. de ānis Ciri: regūqꝫ alioꝝ fuiſſe furatos iſta q̄ dicta ſunt cū de ſacra ſcriptura ſuis teſtātib⁹ ſcripturis / mlta repiāt̄ nobis feciſſe furta valde ſacrilega ⁊ valde criminoſa: vt i ſeq̄ntibus iſti⁹ ꝑtis patebit. ca. 15. ¶ Reducāt̄ itaqꝫ nūc ea q̄ dicta ſūt ab illo §. Porro. vſqꝫ huc: i rōnis ordinē ⁊ dicat̄. Cū Judei fraudulēt̄. viij. ānos minus ꝯputauerit: furatiqꝫ fuerit ex vna ꝑte a ꝯſtructione p̄mi tēpli. vt ſupra §. Reuertamur ꝓbatū ē. Et rurſū. xxvii. quoqꝫ ānos de. xxx. q̄b⁹ regnauit Cirus. Ut ā §. Ceteꝝ. Et §. Nō ē ābigēduꝫ oſiſum ē. Ip̄os de p̄dicto ānoꝝ nūero. 35. ānos: furti ſubripuiſſe manifeſtū ē. Quos cū nobis reſtituerint. Et. lxx. ānos quos ip̄i tm̄ mō ponūt. vt. ā §. Sciendū: mōſtratū ē / adiūxerit a deſtructiōe prioris tēpli: vſqꝫ ad cōſūmationē vltimi. Non q̄dē. lxx. annos vt ipſi falſo ꝯputāt. Sed. c. ⁊. v. oportet inueire. Porro q̄ cū iſtis. 420. q̄b⁹ vltimū tēplū duraſſe dicit̄ ā §. Sciēdum. Copulauerint a deſtructione primi templi vſqꝫ ad deſtructionē vltimi. 525. annos iueniēt. De quib⁹ cū. 70. Daniel'. ebdomadas. i. quadringentos. 90. annos abſtulerint. 35. annos ſibi ſuper eſſe reperirent. ¶ Patet ergo ꝙ ſupra diximus. Uidelicet ꝙ Judeis vehemens dominatur inſania. Et quantum ad inchoationem numeri. 70. ebdomadarum a

primi deſtructione tẽpli:cũ ex hoc ꝑterulãt ĩ vbũ
Gabriel angeli.vt.ʒ̃ §. Sʒ inuocato: mõſtratũ eſt
Et q̃tũ ad eius numeri ꝓſecutiõeʒ.vt.ʒ̃.iaʒ.§.Re=
uertamur.Et.§.Ceterũ ꝓbatũ eſt. Et ꝑ cõſequẽs
in eius cõſumatiões in tẽpli vltimi deſtructione.
cũ eis.xxxv.ãni paulo ſuperius dicti ſuperfluãt.
¶ Quare cõtingit ꝓculdubio eis q̄ ꝑ Solomo=
nem dictũ eſt. Prouer.21.c. Adam errãs a via in=
tellectus in cetu refaim.i.gigãtium cõmorabitur.
Adam vero vocat̃ popul⁹ iudaic⁹. Eze.34.g.Et
vos oues mee ꝛ oues paſcue mee. Adaʒ eſtis vel
Adã vos. Rafaim q̃qʒ.i.gigãtes ſũt illi qui ſũt in
inferno ꝛ qui deſcẽdũt illuc. Sicut hr̃ in libro Ba
ba batra. Diſtinctiõe Hãmohareth Haççefina.
d. Dixit Rabi Johanan. Ois ſeparans ſeipſum
vel vacans a verbis legis:cadit ĩ gehennã. Sicut
dictum eſt. Prouẽ.21. Adã errãs a via intellectus.
ꝛc. Et nõ ſunt gigãtes in hoc.ſ.loco niſi gehẽna.
Sicut dictũ eſt Prouẽ.9. Et neſciuit q̄ gigãtes ibi
ſunt in ꝓfundũ inferni vocati.vel ꝯuiue eius. No
ta quod Derek haçqel.i.via intellectus ẽ via illa
de qua dixit Gabriel Danieli. Veteda Veazqel.i.
Et ſcito ꝛ ĩtellige.a qua q̄ꝛ Judei errant:numerã=
tes de orban ad orbã. Hoc eſt a deſtructiõe prio=
ris dom⁹ vel tẽpli vſqʒ ad deſtructionẽ vltimi in
cetu gigãtiuʒ ĩfernaliũ ꝯmorãtur. Scd̃m qd̃ dr̃ ĩt
Jſa.5.c. Propterea captiuat⁹ eſt ppl̃s me⁹:q̄ꝛ fuit ſi
ne cognitione.ꝛc. Vſqʒ ꝑpterea dilatauit infern⁹
ſeipſum.ꝛc. Infelices eni ꝛ miſeri vſqʒ a deo ne
gandi dñm Jeſum fuiſſe Xp̃m cupiditate cecãtur
vt meritoriũ reputent ſi ꝯ eum ſine aliq̃ ꝓſpectu
pudoris ꝓterue mẽtiantur. ¶ Si q̃s vero nũc di
xerit. Ecce mõſtraſti Judeos ꝑdictaꝝ ebdoma=
darũ nũeꝝ male ĩchoaſſe:pei⁹ deduxiſſe/ac dete
ri⁹ ꝯſumaſſe. ꝑ parũ tñ feciſſe te dixeri.niſi nume
rũ ipm tu doceas bñ incipe.bñ proſeq̃.optimeqʒ
finire. Ad qd̃ rñdit frat̃ Raimũd⁹ iã dictus huius
cõputationis inueſtigator exími⁹. Difficile inq̃t ꝛ
q̃ſi impoſſibile eſt imbecilẽ hoĩem iter illud ꝯſtã=
ter incedere in quo robuſtos aliquos opoꝛtuit ceſ
pitare. Fateor eni ꝛ in hoc ope virib⁹ meis lõge
maiora tẽptaſſe:cũ rudẽ ac nĩli forte nroꝝ ꝑ talẽ
modũ digreſſurã viam huiuſcemodi itineris vi=
dear quaſi ꝑm⁹ ĩcedere. Liceqʒ deum ducẽ futu
rũqʒ dñi mei Jeſu cert⁹ ſim mihi affutura ſuffra=
gia. Hoĩm tñ nroꝝ q̃bus poſſim inniti abſqʒ ĩpulſi
bus ꝛ calũpnijs Judeoꝝ:q̃nqʒ pauca.q̃nqʒ nulla
cõſpicio ꝑceſſiſſe veſtigia. Erit igit̃ mihi ĩ hoc iti=
nere oratio ad deũ ꝓ baculo:verbũqʒ ipi⁹ lucer=
na pedib⁹ meis ꝛ lumẽ ſemitis meis. Ac ſic ſecu=
rus gradiar ſub cuſqʒ Raimũd⁹ ĩ pugione. ¶ Ope
ꝑctum q̃ eſt numerũ.lxx.ebdõadaꝝ Daniel abſ=
qʒ calũpnia ꝛ remorſu Judaico bñ icipere cupiẽ
ti diligentius attendere. Quod in auribus Dani=
elis vbũ dei ꝑſonuit ex ore Gabriel. Veteda.in=
quit.i.et ſcito. Vetazqel.ꝛ intellige: mimoza de=
bar:ab egreſſu vbi.lahaſſib.ad reditũ.vel de redi
tu. Ve libnoth: ꝛ ad edificandã vel de edificãda:
Jeruſalmi: Hierl̃ʒ: Aad Maſſiah:vſʒ ad Meſſiã
vel Xp̃ʒ. Nagid:ꝑncipẽ vl̃ ꝑncipalẽ:vel corã fcĩn

explicar verã computatione eplo manifestatio

ſeptene.7.ꝛc.vt ʒ̃.in principio capl̃i: Nõndum
ergo nobis valde eſt q̄ vigilanter iubeat Gabriel
ſcire atqʒ intelligere tp̃s egreſſus verbi de reditu
populi dei de Babilonia:vbi captiu⁹ erat: ꝛ ree=
dificatiõis Hieruſalẽ ꝛ tẽpli:ꝛ ab eo tpe ꝑdictarũ
ſeptenaꝝ numeꝝ ĩchoare. Nuſq̄ aũt verbi huius
egreſſus inuenit̃ exp̃ſſus.imo nuſq̄ tam euidẽter
poterit reperiri.vt ĩ Hieremia.29.c. Hec dic̃ dñs
inq̃t. Cũ fuerint ꝯpleti ad Babiloniã .ãni:viſi
tabo vos:ꝛ erigam vel ſtatuã ſup vos vbuʒ meũ
bonũ.ꝛ reuerti faciã vos ad locũ iſtũ. Et rurſum
hoc idẽ ĩculcãs:paucis interpoſitis ait. Et ꝯgre=
gabo vos de vniuerſis gẽtib⁹ꝛ de cũctis locis ad
q̃ expuli vos:dicit dñs. Et reuerti vos faciam ad
locũ a quo vos tranſmigrare feci. Adhuc q̃qʒ vl=
teri⁹ poſt mlt̃a q̃ de hac mã ẽ ꝓſecut⁹ ait. Hie.30.
c. Hec dicit dñs. Ecce ego ꝯuertens redẽtionem
tabernaculoꝝ Jacob:ꝛ hab:tacula ipſi⁹ pietabo
Et edificabit̃ ciuitas ſup excelſo vel aggere ſuo.
Et tẽplũ iuxta iudicium ſuũ ſedebit. Si quis ad=
uerti ĩ ꝑoris harũ triũ actoꝛitatũ finẽ atqʒ ſecũde
totãqʒ ꝯtinẽtiã ẽtie: ac paulo ſupius dicta verba
Gabriel.ꝯtuleritqʒ iſta illis:ſi neget ibi eſſe poſt
modũ egreſſũ verbi ex ore Hie.de reuerſione po=
puli ꝛ reedificatione Hierl̃m ꝛ templi.a q̃ ſane e=
greſſu vbi.70.ebdomadaꝝ numeꝝ angel⁹ oñdit
inchoãdũ:non ſatis video q̃lr ſui poſſit eſſe de
fenſor.quin vel mẽtis iops vel mentis inopis im
pudẽs imitator. ¶ Qñ vero ꝛ quo tpe h̃ verbũ ſit
egreſſũ:q̃ ſcire voluerit reqrat.28. Hie.c. Et h̃ mõ
illd̃ incipe:inuenietur. Et fctm̃ eſt in ãno illo ĩ ꝑnci=
pio regni Sedechie regis Jude in ãno.4.ĩ men
ſe q̃nto. Cũqʒ nullũ aliũ ãnoꝝ nũerũ ꝓpinq̃oreʒ
quã iſtũ ĩ ſupradictis poterit inueĩre vbis:pʒ q̄ ĩ
q̃rto ãno regis Sedechie egreſſũ ẽ vbũ de redi=
tu ppl̃i ꝛ reedificatiõe Hierl̃m ꝛ tẽpli ex ore Hie
remie. ¶ Sʒ ꝯ h̃ obiciũt Judei dicẽtes h̃ nõ eſſe
nec eẽ potuiſſe ꝑꝑ duo. Prĩo q̄ꝛ lõge alti⁹ mãtie ſt̃
vba q̃ ponũtur inter q̃rtũ annũ Sedechie ꝛ ver=
ba Hiere. dicẽtis. Cũ cõpleti fuerint Babilonie
70.ãni viſitabo vos.ꝛc. Hie.29.c. Scd̃o q̄ꝛ aliud
ibi inuenit̃ tp̃s. Hie.29.a. vbi dicit̃. Et hec ſt̃ ver
ba libri quẽ miſit Hieremias.ꝛc. vſqʒ poſt egreſ=
ſũ Jeconie.ꝛc. ¶ Quib⁹ breuit̃ rñdẽdũ ẽ ad pmũ
Quod q̃cunqʒ oĩo ſubuerſe mẽtis nõ fuerit. vba
Hieremie ab initio ſupradicti.28.capl̃i. vſqʒ ad
verba eiuſdẽ paulo ante ſupradicta.ſ. cũ fuerint
completi ad Babiloniam.70. anni.ꝛc. eiuſdem
omnino materie iudicabit. Pri⁹ quippe ponitur
ibi Ananie falſi prophete dictum adhuc duo an=
ni dierum. Et ego reuerti faciam ad locum iſtum
omnia vaſa domus domini.ꝛc. Et Jeconiaʒ.ꝛc.
Et omnem captiuitatem.ꝛc. Hiere.28.b. Deinde
ſubditur. Hie.28. ꝯtradictio. Et ipſi⁹ ꝛ Ananie di
cti falſi ꝓphe q̃dã concertatio:cui finalit̃ ait Hie
remias. Audi Anania. Non miſit te dñs.ꝛc. Hoc
anno morieris.ꝛc. Statimqʒ ſequitur ĩmediate
epiſtola Hiere.quã miſit in Babiloniam ad Ju=
deos captiuos.ibidem. Hortans eos falſis pro=
phetis non credere.qm̃ non ita cito vt ipſi dice=

bant viſitarentur:ſed cum completi eſſent Babi
lonie.lxx.anni / vt ſupra dictū eſt. Quare manife
ſtum eſt ꝙ materie diuerſitas inter iſta non eſt.
¶ Ad ſecūdū vero dicendū / ꝙ dictum illud ſcilꝫ
poſt egreſſum Jeconie regis et dñi non refertur
nec dicit tp̄s quo Hieremias ſcripſit:ſed id qd̄ ſi-
bi ꝓpinqu⁹ eſt. Uidelicet tp̄s ꝛ ordinē quo ppl's
poſt egreſſū Jeconie captiuatus eſt.Qd̄ vtiqꝫ ex
ipſa forma verborū et ordine manifeſtū eſt. Dicit
eñ Hiere.29.a.Et hec ſunt verba libri quē miſit
Hieremias ꝓpheta de Hieruſalē ad reſiduū ſeni
orū captiuitatis.ꝛc.vſqꝫ ad oēm populū quē ca-
ptiuauerat Nabuchodonoſor de Hieruſalē i Ba-
biloniam poſt egreſſum Jeconie regis ꝛ dñi. ꝛc.
In prefato aūt anno.4. Sedechie / fuit.xii.ann⁹
Nabuchodonoſor quē ipſi Nabuchadnezar vo-
cant. Sedechias qͥppe regnauit.xi.annis:vt ha-
bet.4.Reg.xxiiii.g.Et Hiere.lii.b.Et venit ciui
tas in obſidione vſqꝫ ad.xi.annum Regis Sede
chie.Et paulopoſt ſubdit. In menſe aūt qͥnto in
decia mēſis. Ipſe eſt ann⁹.xix. Nabuchodonoſor
regis Babilonis. Uenit Nabuzardā ꝓnceps quo
quorū.ꝛc.Ex iſtis euidenter oſtēdit ꝙ in.xix.an-
no Nabuchodonoſor / fuit vndecim⁹ annus regis
Sedechie.Oportet ergo per cōſequēs ꝙ in quar
to anno ſupradicto Sedechie fuerit annus.xii.
Nabuchodonoſor.Et hoc quidē abſqꝫ vlla ſani
capitis ꝯtradictione.Sic quoqꝫ rurſuꝫ de neceſ-
ſitate ſequitur ꝙ in anno.xii. Nabuchodonoſor /
egreſſum eſt verbum ex ore Hieremie quēadmo-
dū in quarto Sedechie de reuerti faciēdo popu-
lū.ſ.ꝛ edificanda Hieruſalē.De quo vtiqꝫ verbo
Gabriel Danieli tā ſedulo locutus eſt / a quo ſepe
dictarū ebdomadarū numerū / docuit inchoādū.
Sicqꝫ patet ꝙ.xii. annus Nabuchodonoſor qui
et idē quartus eſt Sedechie:eſt prim⁹ in.lxx. eb-
domadarū barū numero collocandus. Et vt.ē.§.
Nec obſtat. ꝓbatū eſt. Nihil nobis obeſt ſi nō eſt
annus ille vſqꝫ perfectus. Ab anno itaqꝫ Sede-
chie q̄rto ſi l'ꝛ duodecio Nabuchodonoſor inclu
ſiue numerare incipiet / q̄ in p̄fata Gabrielis ver
ba ꝛ Hieremie pariter proteruire noluerit:ꝛ ſe ra
tionis proprie iudicio reddere cōtumacem. Hoc
tñ dixerim in nullo preiudiciū generās ſanius ſa
pienti. A quo itaqꝫ termino ebdomadarū nume
rus ſit inchoandus a.§.Porro quartū. Lōge ſupe
rius poſito diuina ſcriptura p̄duce / huc vſqꝫ oſtē
ſo circa proſecutionē ꝛ terminationē eiuſdem nu
meri:erit vlteri⁹ ſatagendū.Qd̄ quidē cito et de
facili obtinebit ſi ſuperi⁹ ad.§. Judei vero:citius
recurrat. Ibi nāqꝫ eſt traditio in cuius probatur
principio ꝙ Nabuchodonoſor regnauit.xlv. an-
nis.Quorū ſi acceperim⁹.xii. vt faciendū eſſe in
precedēti.§.probatū eſt:ꝛ vſqꝫ ad finē iſtorū.xlv.
annorū cōputauerim⁹ Nabuchodonoſor.xxxiiij
annis ab egreſſu verbi ex ore Hieremie de reuer
ſione populi et reedificāda Hieruſalē regnaſſe in
ueniemus. Deinde vero predictā traditionē dili-
gēti⁹ ꝓſequentes. Addamus iſtis.34. annis p̄fa
ti regis.23.annos filij ei⁹ Euilmerodach:ꝛ habe
bimus annos.57.His qͥqꝫ addāt tres anni Bal-
taſar filij Euilmerodach. Et ſic habentur.lx.
anni.Rurſum iſtis iūgātur duo anni Darij / ꝛ.30.
anni qͥbus Cirus nepos eius regnaſſe perhibet.
ē.§.Ceterū. Ac ſic habentur.92.anni. Porro iſtis
copulētur.14.anni Aſſueri filij Ciri ꝛ mariti He
ſter / vt antiq̄ tradunt Judei vel Hebrei qͥbus re-
gnaſſe in prefata traditione ꝓbatur. Et ſex anni
Darij ſub quo tēplū edificatū eſt ꝛ cōſumatū. Et
inueniētur cētum.xij.anni ab egreſſu verbi ſepi⁹
dicti / vſqꝫ ad cōſumationē vltimi tēpli. Quibus
addantur tau / caf / ſana.i. quadringenti.20. anni
qͥbus hoc tēplū duraſſe a Judeis indubitāter aſſe
ritur.Et habebūtur ab egreſſu verbi ex ore Hie-
remie de reditu populi ꝛ reedificatione Hieruſa-
lē:vſqꝫ ad deſtructionē eiuſdē ciuitatis ꝛ tēpli fa
cta per Titū ꝛ patrē eius Veſpaſianum quingēti
32.anni.De qͥbus cū.70.Danielis ebdomadas i
490.annos ſubtraxeris i quarū vltima ꝯſtat no
bis tam per ſcripturas fide dignas / q̄ꝫ per cre-
crebrā et ſinceriſſimam famā / dñm noſtrum Je-
ſum Chriſtū paſſum fuiſſe / et ad celos aſcendiſſe:
et apoſtolis ſpiritū ſanctū miſiſſe / ſuperunt.42.
anni.Qui fuerunt ab ipſius dñi ſaluatoris noſtri
paſſione / vſqꝫ ad Hieruſalem ꝛ tēpli deſtructio-
nē.Et hoc qͥdē habetur ſup Mat.24.a.Ubi do-
minus de tēplo dixit. Non derelinquetur hic lapis
ſuper lapidē qui non deſtruatur. qd̄ factum eſt vt
dicit ibi glō.42.anno poſt paſſionē dñi a Roma
nis.¶ Itē.4.Reg.2.g.Aſcendit aūt Heliſeus in
de in Bethel. Cū aſcēderet ꝑ viam et pueri parui
egreſſi ſunt de ciuitate ꝛ illudebant ei ꝛ dicebant.
Aſcende calue / aſcēde calue:ꝛ reſpexit poſt ſe / vi
ditqꝫ eos ꝛ maledixit eis in nomie dñi: ꝛ egreſſi
ſunt duo vrſi de ſilua :ꝛ lacerauerunt ex eis.42.
pueros.Glō bti Iſidori. Heliſeus ſalus dei.is ē
q̄ ſaluator vocat / cui illudūt Judei:q꞉ in caluarie
loc⁹ aſcēſur⁹ erat crucē. Sꝫ Xp̄s poſtq̄ꝫ aſcēdit in
celos. Sicut Heliſeus i Bethel.i.i domū dñi.42
anno miſit duos vrſos de ſiluis gentiū.ſ.Veſpa-
ſianū ꝛ Titū q̄ eos crudeli ſtrage deiecerūt. Ibi
qꝫ ſanguis eoꝝ effuſus eſt / vbi dñm ſuſpēderunt.
Huc vſqꝫ glō.¶ Notādū aūt ꝙ nihil ē i predicta
numeri iſtius proſecutione i quo nobis Judeorū
ꝑuerſitas valeat repugnare. Oia qͥppe vel ꝑ Pa
ꝗuk.i.textū.vel ꝑ Talmud ſunt ꝓbata.Excepta
dūtaxat ſumma.27.annoꝝ:quam ipſi Ciro regi
Perſaꝝ:min⁹ ꝯputāt. Sꝫ ab hui⁹ obuiatiōe valē
ter abigētur / ſi ea q̄ ſunt dicta ſupius.§.Ceterum.
et.§.Nec eſt ambigēdū.ꝛ.§.Qd̄ vero Cir⁹.ad ma-
mū habeāt.¶ Ad qͥntū itaqꝫ videlꝫ.Cur abbre
uiate ſm nos.lxx.ſeptene : Cur p̄ciſe ſm Hebre-
os dicātur:Rñdeo. Abbreuiate dicūtur ſꝫ nr̄os:
q꞉ anni ſūt earū lunares. Juxͭ p̄dictā v̄o ꝯputatio
nē non facit ad rē. vtrū lunares ſint vel ſolares:
Preciſe ſꝫ Judeos. Hoc ē p̄diffinite vel p̄deſtina
te dñr. Q꞉ ꝑ.lxx.annos añ fuerīt p̄diffinite āteq̄ꝫ
ꝑ Gabrielē Danieli fuiſſent nūciate. Hoc aūt eſt
ꝙ i fine ceder oolā h̄ mō ſcriptū eſt.Rabi Joce di
xit. Quid eſt dictu. Septene.lxx. p̄ciſe ſunt.Do-

cet q̄ fuit p̄ciſione preciſum ante.per.lxx.annos.
Et ſic eſt dictū Geñ.6.b.Et erunt dies eius cen-
tum.xx.anni. Et eſt rurſum dicēs.Geñ.vij.c.In
anno ſexcenteſimo vite Noe.ꝛc.Rupte ſunt om-
nes fontes abyſſi magne.ꝛc. Non potuit ſic dici
niſi quia fuit diffinitum et preciſione preciſuꝫ an
te apud deū.p.xx.annos.Scriptū nāqꝫ eſt Geñ.
vj.a.Et erat Noe quingentoꝝ annoꝝ.ꝛc.Sic q̄
qꝫ eſt dicens.Et adhuc.lxv.anni frangetur vel de
ficiet Ephraim ex populo. Et eſt dicēs.4.Reg.
18.c.Et factuꝫ eſt in anno.4.Regis Ezechie.In
anno ſexto.ꝛc. Capta eſt Somrō.i.Samaria:et
tranſtulit rex Aſſur Iſrael in Aſſura.Non potuit
ſic dici.niſi quia fuit preciſione preciſum.In die-
bus Amos per duos annos ante terremotum:ſi
cut dictuꝫ eſt Amos.vij.c. Et Iſrael captiuitate
captiuabitur de terra ſua.Sequitur.Et ſcito ꝛ in
tellige ab egreſſu verbi ad reuertenduꝫ ꝛ ad edi-
ficanduꝫ Jeruſalem vſqꝫ ad Meſſiā Nagid.ſep-
tene.ſeptem.Iſte ſunt quas egerunt in captiuita-
te et aſcenderūt.Et ſeptene lxij.Iſte ſunt quas e-
gerunt in terra.Et ſeptena vna cuiꝰ medietatem
egerunt vel fecerunt in terra.Et aliā medietateꝫ
eius extra terram.Hucuſqꝫ Talmud. ¶ Ad.vj.
autē videlicet quid ſit in verbis Gabriel.Dañ.ix.
c.Cedeq/Golamim.i.iuſticia ſempiterna vel ſe-
culoꝛuꝫ. Et Quodes:qadaſſim.i. ſanctuariū ſan
ctuarioꝛuꝫ.Rūdeo.Iuſticia ſeculoꝛū eſt ibi Meſſi
as:De quo ſcriptum eſt Iſa.lvj.a. Hec dicit dñs.
Cuſtodite iuditium ꝛ facite iuſtitiam. Dixit Rabi
Barkia.Hec ſunt mandata ꝛ opera bona.quia ꝓ
xima eſt ſaluatio mea aduueniendū:ꝛ iuſtitia mea
ad reuelandum. Iſte eſt Meſſias de quo ſcriptuꝫ
eſt:et ad adducēdū vel aduenire faciendum iuſti-
tiam ſeculoꝛū vel ſempiternaꝫ.Dañ.ix.c. Hoc in
loco ē addendū eſt id qđ dicit Rabi Moſſe Bar
nahman Gerundēſis ſup Danielē. Sāctuariū in
quit ſāctuarioꝛū vel ſanctꝰ ſanctoꝝ eſt ipſe Meſ
ſias ſctificatꝰ de filijs Dauid. ¶ Sāctuariū igiꝛ
ſanctuarioꝝ eſt idē ipſe Meſſias ī predictis ver-
bis.In quo ſcdm humanitatē futurū erat vt req-
eſcerēt oīa theſauri ſapiētie et ſcientie dei recō-
diti. Ungendūqꝫ erat oleo gratie ac beneplaciti
dei ſuper omnē creaturā.Qđ quidē ꝓbaꝛ ꝑ id qđ
dicitur in Bereſſith rabba:in Geñ.xlix.ſuper illō
Juda.Laudabūt te vel confitebuntur fratres tui
Et in libro ſanhedri in pereq heleq.b.In Meſ-
ſia fuerūt ſex ꝓprietates ſicut ſcriptū eſt. Iſa.xj.
a.Et reqeſcet ſuper eū ſpūs dni:ſpūs ſapiētie ꝛ i
tellectꝰ:ſpiritꝰ conſilij ꝛ fortitudinis:ſpiritꝰ ſcien
tie et timoris dñi.De cuius etiā ſanctuarij ſanctu
arioꝛū vnctiōe habetur in.ps.44.Thronus tu-
us deus in ſeculū et in eternū.Sceptruꝫ eqtatis
ſceptrū regni tui.Dilexiſti iuſtitiā ꝛ odiſti impie-
tatē ꝓpterea vnxit te deus deꝰ tuus oleo exulta-
tiōis p̄ participibꝰ tuis.Jđ ī Targū.Thronus tu
us deꝰ in celis in ſecula ſeculoꝝ regnū forte vir-
ga regni tui.Et tu rex Meſſias ex eo q̄ amaſti iu
ſtitiā ꝛ odiſti maliciā ꝓpterea vnxit te deū deus
tuus oleo vel vnguento pluſq̄ amicos/vel ſoci-
os tuos.Itē.Iſa.lxj.a.Spiritus dñi ſup me ideo
vnxit deus me:ad ānūciandū pauperibꝰ vel mā-
ſuetis vel hūilibus miſit me.ꝛc.Dixit Rabi qim
hi ī libro Saraſſim ī Sores:Mem/Sin/Heth.
Locutus eſt ꝓpheta in ꝑſona Meſſie:q̄ſi Meſſi-
as dixerit ſic.Jdcirco vnxit me:qꝛ ad ānūciandū
paupꝛibꝰ vel māſuetis vel hūilibus vel mitibꝰ mi-
ſit me.ꝛc.Oī tēpore ſint veſtimēta tua cādida et
oleū deſup caput tuum non recedat vel nō deſit.
Idē in Targum.In oī tēpore ſint veſtimēta tua
alba abſqꝫ oī imūdicia pcti.Et nomē bonū qđ aſ
ſimilatū eſt oleo vnctiōis:emveel poſſide:quate
nus ꝑueniant bñdictiones capiti tuo:ꝛ bonū tuū
non recedat:ac per hec ſatis vt arbitror rñſuꝫ eſt
ad ſextum. ¶ Ad.vij.ergo videlicet q̄d verba he
braica in verbis Gabrielis in principio capituli
huius minime trāſlata ſignificēt.dicēdū Maſſi-
ah hebraice idē eſt q̄ Chriſtꝰ grece:vel vnctus la
tine.Saluator aūt mundi non ſolū hebreis ſꝫ ip-
ſis etiā gentibus per ora prophetaꝝ vt in ſequen
tibus patebit.ſepius repromiſſuꝫ antonomaſice
ideo ſic vocatus eſt.Qꝛ ſcdm humanitatē vngen
dus erat a deo:vt in precedentꝰ ẜ. dictū eſt.ꝛ vn-
cturus erat credētes in ſe illa vnctione qua ꝛ ip-
ſe perunctus eſt. Porro aad:hebraice ideꝫ eſt qđ
vſqꝫ. ¶ Nagid vero vt ꝓbat Rabi qimhi in li-
bro Saraſſiꝫ:caplo.Nun/Gimel/Daled/Signi
ficat corā.Et ide dictū eſt.1.Reg.17.c.Nūqd ne-
ged.i.corā dño xp̄s eiꝰ. Et ide dicit princeps Na
gid. Juxta illō.2.Reg.5.a.Et tu eris Lenagid.i.
p̄nceps vel corā factꝰ.Hinc etiā nobilia ꝛ p̄cioſa
dicuntur Negedim.i.principalia.vt Prouer.8.b.
Audite qꝛ Negedi.i.principalia loqr.Inde quo-
qꝫ dicitur.Iſaie.58.b.Hagged:ideſt annuncia
vel coram fac populo meo ſcelus ſuū. Hec Rabi
qimhi. ¶ Legit iſup Iſa. 55.b.Inclinate aurem
veſtram:animā veſtrā/ꝛ cedam vobis pactū ſem
piternū:miſericordias Dauid fideles. Ecce teſtē
gentibus dedi eū Nagid.i.ducē vel principalē et
preceptorē gentibus.Nagid igitur ſcdm iſta ē p̄n
ceps vel p̄ncipalis/corā factus annūciās/vel co-
rā faciens.Abſqꝫ ꝯdictione ergo ſani capitis/cū
dictū eſt ab angelo Daniel.ix.c. Et ſcito ꝛ itelli-
ge ab egreſſu verbi.ꝛc.vſqꝫ ad Meſſiam Nagid.
Cōgruus ſenſus valde ſcdm hec eſt.vſqꝫ ad Chri
ſtū principē vel p̄cipalē vel corā factū corā/vel
facientē et annunciantē/ebdōade.7. et ebdōade
62.ꝛc.vt in p̄ncipio huius capituli.Sic etiam in
telligēdum eſt.Et ciuitatem et ſanctuariū diſſipa
bit populus Nagid/habba.i.populꝰ principalis
vēturus/vel principis vēturi de populo Roma-
no ꝛ Ueſpaſiano.Quod quidē rei iam probauit
euentus. ¶ Deinde qđ ibidē dictū eſt.Et poſt ip-
ſas.62.ſeptenas Jiqqareth maſſiah. Sciēdū q̄
ꝰ verbū Jiqqareth.licet a prima ſua inſtitutiōe
ſit abſcidetur:tamen frequenter ponitur in ſacra
ſcriptura ꝓ occidetur:vt in Geñ.ix.c.Et ſtatuam
pactū meū vobiſcū ꝛ non Jiqqareth.i.occidetur
oīs caro vltra ab aquis diluuij.Itē in Eze. 21.a.
Et occidā de te iuſtū et ipiū.Itē.3.Reg.18.b.Et

factū eſt Bel: acrit.i.cum occideret Jezabel pro=
phetas dñi. Q̄ aūt in h̄ ſenſu ſumatur / oſtēditur
cū ſtatim ſubiūgit. Nūquid ait Abdias Helie. nō
eſt annūciatū dño meo id q̄ feci Babarog.i. cuz
occideret Jezabel ꝓphas dñi. ¶ Deniqꝫ circa
id q̄ dr̄. Confirmabit aūt Berith multis ſeptena
vna.ꝛc. Sciēdū ē: ꝙ lꝫ Berith ſit fedus vel pactū
vel firmamētū aliquotiens: in multis tñ locis: eſt
lex. Et h̄ eſt q̄ dr̄ i libro Mequilta: ſup illud Exo.
12.a. In decimo mēſis hui⁹: ꝛc. Nō eſt Berith ni
ſi lex / ſicut dictū eſt. Deut. 29.a. Iſta ſunt verba
Berith / que mādauit dñs Moyſi ad ſcidēdū cū
filijs Iſrael i terrā Moab preter Berith quē ſci
dit cū eis i Oreb. Et ſup hec ad ſeptimū habetur
reſponſum. ¶ Adhuc ſciēdū / ꝙ vt ex dictis ſupe=
rius ꝑ. Nuſꝙ aūt habet. Tria ꝓmiſit de⁹ Jude=
is in Babilonia captiuis per Hieremiā. Videlicꝫ
viſitationē ſeu recognitionē / reductionē ad ter=
rā ſuā: ꝛ Hieruſalē ꝛ tēpli reedificationē. Primuꝫ
autem ſe de⁹ facturum promiſit: vt patet ex ipſis
Hieremie vbis. Cū ꝯpleti forent Babilonie. 70.
anni. De q̄bus quoqꝫ dicit Hier. 25.c. Et ſeruiēt
gētes iſte regi Babilonis. 70. annis. Cum itaqꝫ
Nabuchodonoſor regnauerit. 45. annis: ꝛ filius
ei⁹ Euilmerodach. 23. annis. Et Baltaſar tribus
annis: vt longe ſupius ꝑ. Judei vero. h̄ totum ꝓ=
batum eſt. Et iſti ſimul ſumpti ſint. 70. et vn⁹: vt
ꝑ ſe manifeſtū eſt. Pꝫ ꝙ in h̄ vno ꝛ vltimo anno q̄
fuit terti⁹ Baltaſar debuerit viſitari. Q̄ vtiqꝫ mi
raculo multiplici factū ē. In ip̄o q̄ppe anno ma=
nus ſcribens in pariete contra Baltaſar Judeos
captiuos tenentē: ꝛ vaſa tēpli dñi ꝓphanantem:
apparuit. Et intelligētia ſcrpture illi⁹ Danieli ſo
lūmodo data fuit. Et nocte illa deo diſponente
Baltaſar ab eunucho ſuo interfectus fuit: cui Da
rius ſucceſſit. ac ſic de poteſtate ipſius Judeos
eripuit. Et Danielē vnū ex eis cū duobus alijs:
principē totius regni ꝯſtituit: vt habet in quinto
Danielis / ꝛ.6. Et in eodē. q. tp̄e Danielem domi
nus illeſum de leonū lacu atqꝫ ſeuicia liberauit.
Quib⁹ ſcriptura ſacra teſte ſic ſe hn̄tib⁹ nō paruꝫ
eſt infectus ingratitudinis vicio q̄ a deo tūc tp̄is
captiuitatē Babilonicā nō reputat ꝑ hec q̄ dicta
ſunt viſitatā. Per ea nāqꝫ ꝓculdubio atqꝫ ꝯſimi
lia ꝯceperūt Dari⁹ ꝛ Cirus nepos ei⁹ deuotionē:
vt tūc Judeos benigne tractarent / ꝛ ad terrā ſu
am remitterēt. Q̄ in primo anno Ciri factū eſt:
vt habet i fine Diure Jamim.i. ꝑalip̄. Et in ꝑnci
pio Eſdre. Atqꝫ ita ꝯpletū eſt p̄mū ꝓmiſſum at=
qꝫ ſcdm. Tertiū vero videlicet reedificatio tem=
pli atqꝫ Hieruſalē: cōpletū eſt diuerſis tēporibus
Nam partim tp̄e Ciri / cuius fili⁹ poſtea ꝓhibuit
Eſdre.4.b. Et partim tp̄e Darij ſub quo vtrūqꝫ
ꝯſumatū eſt. Nec iſta credat aliq̄s occioſe hic po
ſita. Si eni nō niſi in primo anno Ciri fuerit viſi
tati: ꝛ numer⁹ nr̄ in tribus annis dāpnificabit: et
q̄dā falſitas eoꝝ qua dicūt ānos regū oīum ante
Cirum fuiſſe ſe inuicē intercidētes: verificari vi=
debitur. Saluo q̄ ꝯputare inceperit: a.4. anno re
gni Nabuchodonoſor q̄ fuit. viij. Joaqim qui re=
gnauit in Judea. xj. annis. 4. Reg. 23. g. Qui igit
inde inceperit vſqꝫ ad annū primuꝫ Ciri incluſi=
ue. lxx. inueniet annos. De q̄ ſcriptū eſt Eſdre.1.
c.1.a. In anno p̄mo Ciri regis Perſarū: vt ꝯple=
retur verbū dñi ex ore Hieremie. Suſcitauit dñs
ſp̄m Ciri regis Perſarum.ꝛc. Iſte vero Joaqim
fuit ſub iugo ſeruitutis Nabuchodonoſor.4. Reg.
xxiiij.a. vbi ſic legitur. In dieb⁹ ei⁹ aſcendit Na=
buchodonoſor rex Babilonis: ꝛ factus eſt Joa=
qim ſeruus tribus annis. Et rurſum rebellauit cō
tra eū. Immiſitqꝫ ei dñs latrūculos Caldeorum
ꝛc. Legit etiā in hiſtoria ſcholaſtica ſup.4. Reg.
Factū eſt aūt anno octauo Joaqim: ipſe eſt quar
tus annus Nabuchodonoſor. Aſcēdit Nabucho
donoſor in Judeā ꝛ depopulauit eam. Et infra.
Porro cū aſcendiſſet Nabuchodonoſor i Hieru=
ſalē: cepit Joaqim et ligauit eum ꝛ trahebat ſe=
cū in Babilonē ꝛ nobiles cū eo. In itinere vero
impoſuit ei Nabuchodonoſor tributū ꝛ miſit eū
in Hieruſalē. Et infra. Et ſeruiuit ei Joaqim trī
bus annis. hec in hiſtoria ſcholaſtica. Poſt Joa=
qim regnauit Joacim filius eius tribus menſi=
bus. Et Sedechias. xi. annis: videlꝫ vſqꝫ ad de=
ſtructionē tēpli ꝛ Hieruſalē ſub ſeruitute Nabu=
chodonoſor: vt totū hꝫ penlt. et vlt. cap̄.4. Reg.
Ab anno nāqꝫ q̄rto Nabuchodonoſor vſqꝫ ad
xlv. fuerunt. xli. anni: ꝛ. xxiij. Euilmerodac: ꝛ tres
Baltaſar: ꝛ duo Darii: ꝛ annus prim⁹ Ciri. Et ſic
cuncti ſunt. lxx. anni de q̄bus dictū eſt Hiere. 25.
e. Et ſeruiēt oēs gentes iſte: regi Babilonis. lxx.
annis. ¶ Miſeri vero Judei vſqꝫ a deo calump=
niandi et contradicendi Chriſtiane fidei cupidi=
tate cecantur: vt nō attēdant ꝙ abſurda ſint et ꝙ
impoſſibilia: ꝛ ꝙ diuine ſcripture obuia: q̄ contra
concluſionē hāc diuerſimode garriūt ꝛ loquūtur.
Velut belua q̄ppe vnius corporis multorūqꝫ ca=
pitum in hoc omnes cōueniūt. Q̄ quicq̄d Gabri
el expreſſo noīe Meſſie in verbis ſuis: dixit Da=
nieli / de vere Meſſia ꝛ principali nō dꝫ intelligi.
Porro vnū iſtud Sathane corpus mōſtruoſe val
de in multa diuidit capita. Alii q̄ppe dicūt Meſ
ſiam primo poſitū in ſermone Gabrielis eſſe Ci=
rum. De q̄bus eſt Rabi Selomo: vt pꝫ in ſuo pe=
rus.i. expoſitione ſup Danielē. Alii vero dicūt ip
ſum eſſe Neemiam. De q̄bus eſt Rabi Abrahā /
Ben Azara: vt Perus quoqꝫ ipſius ſup Danie=
lē oſtendit. Alii aūt zorobabel ip̄m eſſe cōtendūt
vt multi ex modernis. Alii rurſuꝫ Meſſiam ſcd̄o
poſitum vbi dictum eſt. Et poſt ip̄as. lxii. ebdo=
madas occidetur Meſſias. De quib⁹ ē Rabi Se
lomo. Dicūt eſſe Agrippā. Qui vero aliud oſten
dit in ꝯdicēdo tā euidēti Gabrieli teſtimonio ſu=
pradicto / eorū vnanimitas. Et q̄d in ꝯdicēdi mo
do eorū tanta et tam abſurda diuerſitas: quā eue
niſſe eis Moiſi illud triſte preſagiū. Percutiet te
inquit dñs inſania et cecitate ac ſtupore cordis: ꝛ
eris palpans in meridie: quēadmodū palpat ce=
cus in obſcuritate et nō diriges vias tuas. Indi=
gnū vero videtur tam euidentē Judeorū inſaniaꝫ
reſpōſione pulſare. Interdū eteni ſtulticie notaꝫ

incurrit:q̄ſquis vult cuncta dicta refellere. Sicut ſcriptū eſt Prouer.26.a. Nō reſpōdeas ſtulto ſm ſtultitiā ſuā ne cōpareris ei etiā tu. Uerū q2 imediate mox ſubditur. Rn̄de ſtulto ſm ſtultitiā ſuaʒ ne ſit ſapiēs in oculis ſuis. Reſpōdendū eſt ad primum atqʒ dicendum. ¶ Quicūqʒ dicit p nomen Meſſie intelligendū eſſe Cirum. vbi ab angelo dictū eſt Danieli:vſqʒ ad Meſſiā Nagid/ ebdomade.7.ꝛc. Inſaniam ipm incurriſſe ꝛ alias maledictiones paulo ante dictas:manifeſtū eſt multiplici rōne. Primo:q2 Gabriel dixit vſqʒ ad Meſſiaʒ Nagid.i.principalē/vt dictū ſupra eſt.§.Nagid vero. pbatum eſt p qđ excluſit Cirū.ꝛ preter principalē Meſſiā:oēm alium. Scđo:q2 non dixit vſqʒ ad Meſſiā Nagid ebdomadas tm̄.7.eē vēturas. ſʒ ſeptē ꝛ.lxij. Tertio/q2 ſcđm cōpotū etiā ſuum: ebdomade.7.ſupradicte.i.49.anni fuerunt vſqʒ ad Baltaſar:ꝛ nō vſqʒ ad Cirū:vt pʒ per cōpotū traditionis quē inuenies.ſ̄.§.Iudei vero. Ibi qppe habet ꝙ poſt deſtructionē templi primi vnde ipſi numerare incipiūt: regnauit Nabuchodonoſor.20.ſeptē annis. Filius vero eius Euilmerodac.xxiij. Sic ergo habem⁹ a deſtructiōe templi vſqʒ ad Baltaſar.vij.ebdomadas.i.xlix.annos. et amplius vnū annū/ſcđm cōpotū ſuū. Scđʒ vero noſtrū:q̄ cogentib⁹ verbis Hiero.atqʒ Gabrielis/a duodecimo anno Nabuchodonoſor incipitur incluſiue:vt.ſ̄.§.Operepreciū:oſtēſum eſt.Octo inueniuntur ebdomade vſqʒ ad Baltaſar.Atqʒ ita cū dr̄ vſqʒ ad Meſſiā Nagid ebdomade.vij. Si omnino velit ibi ſiſtere Cirū/ nō 3o2obabel/ nec etiā Neemiaʒ/ſed Baltaſar inueniūt hūc eſſe Meſſiā vel Dariū:cū iſti ambo preceſſerit Cirū ꝛ oēs alios antedictos. ¶ Quarto quoqʒ patet Iudeos inſaniri ꝛ reliqs ſupradictis plagis a Deo pcti ſuis exigentib⁹ fuiſſe percuſſos:Cirū Meſſiam faciēdo/ac ceteros ſupradictos. Cū null⁹ vnq̄ in ſacra ſcriptura inueniatur appellat⁹ huiuſce modi noīe q̄ vnctus nō fuerit vel ſacro illo corporali oleo quo reges et ſacerdotes vngebantur.vt Arō ꝛ Saul:vel ſpūali.i.ſpū ꝛ gr̄a pphetali.qđ in ps.oleū letitie dr̄:vt dictū eſt ſuperi⁹.§.Ad ſextū aūt. Corporali aūt oleo ſupradicto: nō pōt dici vnctus fuiſſe Cir⁹/vel 3o2obabel/aut Neemia vel Agrippa:ſiue aliquis illi⁹ tpis alius/cū oleū illud in vltimo templo non fuerit. ¶ Hoc aūt eſt qđ legitur i libro ſanhedrin Hieruſalmi i Pereq.i.diſtinctione.illu/hen/ haggolin.g. Dixit Rabi Samuel. Quinqʒ res defuerūt in vltimo tēplo q̄ fuerunt in primo. Et vnde pbatur. Ex eo ꝙ ſcriptum eſt in Ageo.1.ca. Aſcendite in montem/ et afferte lignū et edificate domū ꝛ acceptabo eam Ue Iqqabda.i.ꝛ honorabor. Ue Iqqabda/ſcriptum eſt diminute.i. abſʒ hac litera:he. que ſignificat q̄nqʒ res in q̄bus ſanctuariuʒ vltimū fuit a primo diminutū:videlʒ/ignis/archa/vrim/ vethumim.i.rationale iudicij:oleū vnctionis ꝛ ſpiritusſanctus. ¶ Itē in Medras.i. in expoſitione vel glō. ſir/haſſirim.i. Canti.cat. 8.c. Soror nobis. Iſti fuerunt aſcendentes captiuitatis.pua.q2 fuerunt pauperes vel inopes in exercitibus. Et vbera nō ei. Hec ſunt q̄nqʒ res in quibus domus vltima extitit diminuta. ꝛc. vt.ſ̄. Ex ore itaqʒ iſtorum duorū teſtiū conſtat tam oleū ſacre vnctionis corporale ꝙ ſpirituale. donū videlʒ prophetie in tēplo vltimo defuiſſe. Per h̄ ꝙ dr̄ nō fuiſſe ibi tunc tēporis ſpm̄ ſctm̄ et oleū vnctionis. Sic ergo nec Cirus nec aliquis illi⁹ tpis alius ſcđʒ veritatem poterit dici Meſſias. Cū Meſſias oportea t vnctū eſſe/vel corporali/vel ſpirituali oleo: vel vtroqʒ. ¶ Si qs at obijciat Cirū neutro vnctum oleo:Meſſiam fuiſſe vocatū. Iſa.45. Et q̄ſdam alios in ps. ciiij. vt dictū eſt. Nolite tangere Meſſias meos. Rn̄deo. Medras.i.glō ſup hūc locū dicit:Ex Meſſie hoc i loco ſunt pres Abrahā.ſ. Iſaaq ꝛ Iacob. Hos aūt vnctos fuiſſe oleo ſpirituali.i.ſpiritu prophetali: nullus inficiatur. ¶ Quod vero Cirus videtur dictus Meſſias vbi ſcriptuʒ eſt. Iſa.xlv. Hoc dixit dñs Meſſie ſue legores.i. Ciro quē fortificaui i dextera ſua. ꝛc. Q2 fidei Chriſtiane nō videtur prodeſſe/ ſed obeſſe/ catholice ſatis aſſeuerandū exiſtimo. Deum non hic quidē Cirū ſed verū Meſſiā fuiſſe allocutum put dicit in Talmud/i libro q̄ vocat Maghilla. Quid eſt qđ ſciptū eſt. Hoc dixit dñs Meſſie ſuo ꝛc. Nūquid Qores.i. Cirus Meſſias eſt. Sʒ de⁹ ſanct⁹/ꝛ bn̄dict⁹ dixit Meſſie. Opponēs ergo te legores.i. Ciro quē fortificaui in dextera ſua. ꝛc. Et ipſe dixit Parap. vltio. et Eſdre.1. Quis i vobis de oī populo ſuo ſit dñs deus ei⁹ cū eo ꝛ aſcēdat.ꝛc. Rabi quoqʒ Sele. hunc locum exponendo/ait. Rabbo tenu.id ē magiſtri noſtri dixerunt Regi Meſſie dixit de⁹ ſanct⁹ ꝛ benedict⁹. Mobel.i.opponens ego te ɔtra Qores. Sicut dr̄ i libro Maghilla. ¶ Rabi etiam Abraham Benaſara ſup Danielē:vbi dicit cōfirmabit aūt pactum.ꝛc. Danielis.9.dicit Opinio eius q̄ dicit ꝙ Qores.i. Cirus eſt Meſſias vel Chriſtus dn̄i:nō eſt ɔgrus Ex his igitur patet ꝙ Cirus in Iſa. Non eſt vocatus Meſſias apud pres antiquos. Uñ quicūqʒ de Iudeis 3riū dicit velut inſan⁹ in ipſorum auctoritatē proteruit: quos veredicos eſſe fatetur. ¶ Notandū aūt ꝙ cū dixit Daniel/ occidet xps ptinus ſubiūxit:ve/enlo.i.et non ei:q̄ſi dixerit. Licet occidatur xps poſt ipas.lxij.ſeptenas.hoc eſt in vltima. Reſurget tn̄ die tertia. Deinde ad celos aſcendet et ſpiritū ſanctū ſup credentes mittet.ꝛ ſic enlo.i.et non erit ei.qđ Iudei perfidi autumabūt:videlicet vbi crucifixus occūbat:ꝛ poſtmodum non reſurgat:immo reſurget ꝛ ad celos aſcēdet ꝛ ſpm̄ ſanctum mittet. Et ita ebdomada vna illa ɔfirmabit Berith illā multis. De qua p Hieremiā a dn̄o dictū eſt.31.c. Ecce dies venientes dicit dn̄s ꝛ ſcindā cū domo Iſrael ꝛ cū domo Iuda/Berith.i.legem:vt paulo ſuperius.§.Deniqʒ oſtenſum eſt. Hadaſſa.i.nouā/lo/ Qabberith.i.nō talē qualis Berith/ quā ſcindi cū patribus eorū quādo cōfortaui manū eorū vt educerē eos de manu Egipti/quia ipi diſturbauerūt Berith meā. Et ego reprobaui eos ſiue neglexi vel dere

hebreo premiſſa auctoritas ſcripta ſit. l. Geñ. 4 9 Ubi hoc modo ſcriptū eſt. Loiaçur non recedet Sebeth. vīga vel ſceptrum de Juda. Umehoqeq Et legumdator vel lator. Mibeu. de medio. Raglau, pedum eius. Ad qi Jabo: donec veniat Silo. i. matricius. i. Meſſias. Ue lo. ⁊ ei. Jiq qeath obedientia vel aggregatio. aamin. populorum vel nationum. i. gentium. ❡ Quod autē eiuſmōi tranſlatio pmiſſoꝝ atqꝫ in parte expoſitio ſit fidelis oſtenditur per Targū. i. per trāſlationē caldaicā a quodā proſelito ſapiente. nomine Enqaloc de toto pētateucho lōge añ aduētū ſaluatoris factam. Que inter Judeos tantam auctoritatem obtinet. q a nullo eorum ſibi preſumitur contradici. Enqaloc itaqꝫ premiſſa in caldaicū ſuuꝫ ſic interpretatus eſt. L aiaiddon. nō ꝑteribit. aabet. factum vel actio. Sultan. poteſtatis vel dominij regii. Mideheth Jehuda. de domo vel familia Jude. veſafra. et ſcriba. Mibene benoi. de filiis filiorum eius. aad aalma vſqꝫ in ſeculuꝫ. aad deleche. vſqꝫ quo veiat Maſſiha. i. Meſſias vl' xp̄s Uelech. ⁊ ad eum. iiſtammeum obedient vel congregabunt ſe. aamemaya. populi vel gentium nationes. Ex iſta Targū. i. tranſlatiōe caldaica ſi qs diligenter aduertat ſatis habetur plane. Quod per ſebeth. q virga vel ſceptrum interpretatur factū qōdā regiū vel dñium intelligitur. cui cōgruit qō dicitur i. ps. xliiii. b. Sebeth. i. ſceptrum directionis: ſceptruꝫ regni tui. Sic quoqꝫ habet inde q mehoqeq: eſt ſcriba. i. ſapiens magnus legum dator vel lator. Uñ Deutero. 33. e. in benedictiōe Gad. Ubi i latino ē doctor: i hebreo ē mehoqeq. Quod Targū expoſuit de Moyſe dicens. Quia in poſſeſſione ſua Moyſes. ſafra. i. ſcriba Rabba i. magnus ſepultus eſt. Ad idem etiam. Iſa. 33. f. Dñs enim iudex noſter. Dominus rex noſter. ipſe ſaluabit nos. Porro. Silo. ſignificare Meſſiam cum nominis expreſſione ibidem oſtenſum eſt. ❡ Rurſus quoqꝫ q Silo ſit Meſſias habet in antiqua Bereſſith Rabba ſuper illō Geñ. 4 9. donec veniat Silo. Iſte eſt Meſſias. Et ad eum congregabunt ſe gentes. quia ipſe erit iudicans totū mūdū. Et h̄ eſt qō ſcriptū eſt Michee. 4. Et iudicabit inter gentes ⁊ arguet populos multos. ⁊c. Et dictū eſt. Iſa. xi. Et iudicabit in iuſticia pauperes et arguet in equitate manſuetos terre. et percutiet terram virga oris ſui et in ſpiritu labiorum ſuorum interficiet impium. Huc vſqꝫ bereſſith. i. gloſa. ❡ Predictis etiam ſatis conuenit id qō habetur in Eka rabethi. i. in gloſa ſuper planctum Hiere. Trenoꝝ. i. e. Ubi dicitur. Quia elongatus eſt a me conſolator conuerſor anime mee. Quod eſt nomen Meſſie? de domo Rabi dixerunt. Sela eſt nomen eius ſicut dictum eſt Geñ. 4 9. b. donec veniat Silo. Et nota q vbi i premiſſa auctoritate noiatur Silo. i. Meſſias. a matre ⁊ nō a patre cōtra cōſuetudinē hebraicaꝝ ſcripturarū. denotat ipſum eē de materia matris abſqꝫ carnali patre. ❡ Itē etiā eſt oſtendendum q per Silo. intelligitur Meſſias. et per Sebeth. dñiuꝫ. et per

Mehoqeq. ſcriba vel legumlator. Per id q dicit Rabi quinhi in libro Saraſim. vocatur pīceps et dñator. Mogei dñantis eſt vt ſit Sebeth. i. virga in manu ipſius. Et q: virga diſciplie plebis in manu ei9. Mehoqeq vero ſignificat ſcriptorē. ⁊c. Porro donec veniat Silo. i. fili9 ei9. Et ē pphia ſuper Meſſia. i. de Meſſia. Et deriuatur a linguagio Silla. i. ſecūdina. que eſt burſa qdā in q manet infans in vtero matris. Qui qñqꝫ ſumitur in ſcriptura pro embrione in matrice. Hucvſqꝫ traditio. ❡ Hinc indevideam9 qualiter de Juda ſceptrum receſſit. ⁊ qñ. ⁊ quare. Qua propter primitus inducemus id qō legitur in Bereſſith Raba i. expoſitione Gene. Ubi h̄ modo ſcriptū eſt. Nō recedet ſceptrū de iuda. iſtud ē Liſcath. i. camera vel conſiſtorium. Haggazith. dolatū vel politum qō datū ē i parte Jude. Sicut dictuꝫ ē. ps. 77. f. Et repulit tabernaculū Joſeph. ⁊ tribū Ephraim non elegit. ſed elegit tribum Juda / montem ſion quē dilexit. Montē inq̄ ſpeculatum per legem. Et ſic eſt dicens. ps. 8 9. Diliget dñs portas ſion i. portas ſpeculatiuas in ſententia. Et mehoqeq .i. ſcriba Miben raglau. de medio pedum eius Iſti ſunt ſedentes iabeç docentes ſententias in Iſrael. heçanhedrin gedola. i. ordinatiōe magna que eſt ſedens i Liſcath. i. in cōſiſtorio vel camera Haggazith. dolata vl' polita i partē Jude. Sicut dictū ē i primo Paralipome. 2. g. Et familie ſcribarū ſedentes. iaabeç. ianitores vel cātores. ⁊c. Et qd ē ñ recedet ſceptꝝ ð iuda: Et nōne iā receſſeſt çāhedrin de Liſcath haagazith? Sed dicit tibi q non fuit data ptās leçanhedrin iudicare iudicia aiarū niſi oi tp̄e quo erant ſedentes i Liſcath. Haggazith. Cū ei migrauerūt inde ad locū aliū. caſſata ſunt iudicia aiarū. Sicut ſcriptū ē Deuto. 17. d. Et facies ſcd'm oris verbū q nunciabūt tibi de loco illo. Hinc docet q locus erat gozem. i. neceſſarius. Uel goreꝫ. i. infringens ꝑ tāreꝫ. ſ. iudicium ſi deerat donec veniat Silo. i. Meſſias. Huc vſqꝫ traditio. ❡ Iteꝫ in bereſſith qezara. i. in expoſitiōe abbreuiata. ſup Geñ. Nō recedet ſceptrū de iuda. Et legiſlator de medio pedū ei9. Hii ſūt ſedentes iabeç. docentes halakaoth. i. ſñias in çanhedrin magna q̄ eſt ſedēs i Liſcath Haaggazith. i. i camera vel ꝯſiſtorio dolato i parte Jude. De qb9 dictū ē pmo Paral'. 2. g. Et familie ſcribarum ſedentes iabeç. ⁊c. donec veniat Silo. Que future ſunt gentes ſeculi vt deferant munus Meſſie vel xp̄o filio dō. Sicut dictū ē Iſa. 18. f. In tp̄e illo deferet mun9 dño exercituū. ⁊c. Nota argumentū q Meſſias ē dñs exercituū. ❡ Premittēdum eſt quoqꝫ adhuc id qō legitur in libro çanhedrin Jeroſolimitano. i pereq. i. diſtinctione que dicitur Dine memonoth. i. iudicia diuitiarum. c. Tradiderunt Rabini q cum adhuc domus. i. templū nō erat deſtructa p. 4 0. annos ablata ſūt iudicia Neſaſſoth. i. aiarum de Iſrl'. i. iudicia mortis. In dieb9 rabi Simeō filii Johai ablata ſūt Dine memonoth. i. iudicia diuitiaruꝫ de Iſrael. ❡ Ad idem facit qō legitur in libro Abodazara in di=

ſtinctiõe Liſne Jdhen.c. Et in libro çãhedrin di
ſtinctione Hayu Bodqin.b.per.xl.annos anteꝙ̃
deſtrueretur domus/migrauit çanhedrin.i. colle
gium.lxx.iudicũ.ꝛ ſedit ĩ Hanuth. Glõ Rabi So
lomo. Locus erat in Hieruſalẽ ſic vocat⁹. Qua=
re receſſit: Dixit Rab Jiçhaq filius Abudimi. di
citur eo ꝙ nõ iudicauerũt iudicia qenaçoth.i.bã=
norum.propter iudicia bãnorum videtur tibi: im
mo qꝛ nõ iudicabãt iudicia Nefaſſoth.i.perſona=
rũ. Glõ. Ra. Se. Et nunquid Liſcath.i.camera
Haggazith.i.dolata vel polita/neceſſaria erat
vł exigebaꝛ ad dine qenaçoth.i.ad iudicia bãno
rum.i.ipoſitionis ꝛ ĩdictionis penarum: Neqꝙ̃.
Sed ad Dine Nefaſſoth.i.a iudicia aĩarum.i.per
ſonarum. Qñ.ſ.aliqs iudicabaꝛ ad mortẽ. Nõ eñ
erant iudicãtes Dine Nefaſſoth ĩ omni loco. Sꝫ
quãdiu çãhedri.i.collegiũ erat exiſtẽs ĩ Liſcath
Haggazith.i.in camera vel ꝯſiſtorio dolato. Si=
cut dictũ eſt Deuto.17.d. Et ſurges ꝛ aſcẽdes ad
locũ. Per hoc docet ꝙ locus exigebatur.ꝛc. Mi=
grauerũt igitur inde ꝛ nõ iudicauerũt iudicia Ne
faſſoth. Qm̃ ecce per.xl.annos ante deſtructio=
nẽ domus/caſſata ſunt. Huc vſqꝫ Rabi Selomo
¶ Adhuc ſciẽdũ eſt/ꝙ Judei alio mõ ſupradi=
ctã exponũt auctoritatẽ in libro çãhedrin. in di=
ſtinctione q̃ incipit Dine Memonoth.b. Nõ rece
det Sebeth de Juda. Hi ſunt capita captiuitatũ
babilonie: q̃ erãt regẽtes Jſrael in Sebeth.i.in
virga vel ſceptro. Et Mehoqeq de medio pedũ
eius. Hi ſunt filij filiorum Hillel docẽtes legem
Jſraeli. Et nota ꝙ filij filiorum Hillel. erant çan
hedrin.i.iudices predicti docti a diſcipulis Hil=
lel. Et ideo vocati ſunt filij filiorũ Hillel: vt in ſe=
quentib⁹ oſtẽdetur. Nã capita captiuitatũ babilo
nie fuerunt zorobabel ꝛ ſui. Et princeps q̃ fuit in
terra Jſrael qui fuit Mathathias ꝛ ſui.ſ. Aſmo=
nai.i. Machabei: ꝛ illi q̃ deſcenderunt ab ipſis vt
in ſequẽtibus patebit intuenti. Dixit Rabi Rah=
mõ. Cũ çãhedrin.i.ordiati iudices Judeoꝝ.lxx.
ꝛ vn⁹: migraſſẽt de cõſiſtorio ꝛ ablata fuiſſent ab
eis iudicia Nefaſſoth.i.animaꝝ vel perſonarum:
Conſuerũt ciliciũ ſup cutẽ ſuaꝫ/ꝛ depilauerũt ſi=
bi caluicia dicentes. Ve nobis qꝛ receſſit ſceptrũ
de Juda ꝛ nũdum venit filius Dauid.i. Meſſias.
Hoc eſt aũt qȯ ſcriptũ eſt Amos.8.d. Et aſcende
re faciã ſup oẽ dorſum çaq.i.ſaccũ vel ciliciũ. Et
ſuper oẽ caput depilationẽ vel caluiciũ. Et ponã
eũ vel eã vt plãctũ vnici: ꝛ nouiſſimũ eius vt dieꝫ
amarũ. Hec dictus Rabi. ¶ Rabi quoqꝫ Moſſe
Ben Maimon ait in libro iudicũ i.xj. Pereq. Je
ſus vtiqꝫ Nazaren⁹ viſus eſt eſſe meſſias: ꝛ inter
fectus fuit ꝑ domũ iudicij.i.iudicio.lxx.ꝛ vnĩ⁹ iu
dicũ Judeorũ. Et ipſe ꝓmeruit vel cauſa fuit vt
deſtrueref Jſrael in gladio: ꝛ vt diſpergerẽtur re=
liquie ipſorũ: ꝛ vt inferiorarẽtur. Hec Rabi Moſ
ſe. ¶ Qȯ eni domus iudicij.i.lxx. ꝛ vnus iudices
ad iudicãdũ Xpm̃ ſimul ſe oẽs in vnum in cõſiſto
rio cõueniſſent: ſatis oſtendi poteſt per id qȯ ſcri=
ptũ eſt.ĩ.§. Legiꝛ quidẽ. Ubi ſic ſcriptũ eſt Non
erant iudicãtes tribũ vel ſceptꝝ. neqꝫ pſeudo ꝓ=
phetam/neqꝫ ſacerdotẽ magnũ. niſi dom⁹ iudi=
cij.lxx.ꝛ vn⁹. ¶ Animaduerte lector ꝙ in oĩbus
premiſſis traditionibus clare habetur perſpica=
citer intuenti: iudices ſuos de ꝯſiſtorio fuiſſe ex=
pulſos: ꝛ perſonarũ iudiciũ perdidiſſe. per.xl.an=
nos anteꝙ̃ deſtrueretur dom⁹ ſanctuarij ſiue tẽ
plum ¶ Et nota ꝙ hoc fuit paululũ poſt paſſionẽ
Chriſti: vt ĩ ſequẽtibus iſti⁹ ꝑme partis declara=
bitur. Et etiã notãdũ ꝙ in traditiõe ſupradicta.§.
Dixit Rabi. Habetur expſſe ꝙ ſceptrũ tũc rece=
ſit. Quod vero Herodes deſtruxerit capita capti
uitatũ Babilonie ꝛ çanhedrin.i. iudices ordina=
rios/habetur in Baba Bathra/ Pereq.i.diſtin=
ctione Haſſuctafin.a. Herodes ſeru⁹ fuit domus
Aſmonai.i. Machabeorum. dedit qꝫ oculos ſu=
os in quãdã puellã. Die igitur quadã audiuit filiã
vocis.i.vocẽ de celo dicentem. Oĩs ſeruus q̃ h̃
tẽpore inſurrexerit proſperabitur. Jnſurrexit er=
go et interfecit oẽs dños ſuos: ꝛ oẽs filios dñoꝝ
ſuorũ. Puella ſupradicta ſolũmodo reſeruata: vt
ipſa mediãte affinitatem ꝯheret. Jpſa vero aſcen
dit in turrim. Eleuauitqꝫ vocẽ/ꝛ ait. Oĩs q̃ dixe
rit de domo Aſmonai venimus/ſeru⁹ eſt. Non
eñi remanſit inde preter me. His dictis/ꝑcipita
uit ſe/ꝛ mortua eſt. Jpſe aũt cõdiuit eã melle vel
balſamo.vij.annis. Fuerũt aũt q̃ dixerũt/ꝙ co=
gnoſcebat eã: ꝛ fuerũt q̃ dixerũt/ꝙ nõ. Qui dixe=
rũt cognouit eã: vt ſic videlꝫ cõpeſceret ꝯcupiſcẽ
tiã ſuã atqꝫ libidinẽ. Qui vȯ dixerũt nõ cognouit
eam: vt ſic tenendo eam: diceretur affinis eſt qꝛ
filiã hꝫ regis. Dixit autẽ. Quis legit Deuto.xvij.
e. De medio fratrũ tuoꝝ pones ſup te regẽ. Dixe
rũt ei Rabbanã.i.magiſtri. Surrexit ḡ ꝛ occidit
vniuerſos Rabanã: reſeruato ſibi Baba filio Bo
ta vt ꝯſuleret eũ. Quadã die iuſſit eũ accerſiri ad
ſe ꝛ eruit ſibi oculos. Quadam aũt die venit ꝛ ſe
dit corã eo: ꝛ dixit ei. Vide dñe. Jſte malus ſer=
u⁹ quid fecit. Dixit et quid ego faciã ei: Dixit illi
Maledic eũ dñe. Dixit ei. Scriptũ ẽ Eccle.x.g.
Scia in ꝯſcia tua regem nõ maledicas. Dixit ei.
Nõ rex ẽ ipſe: Villan⁹ ꝑpetu⁹ ẽ. Dixit ei. Etiã ꝛ ſi
nõ ſit niſi diues. Scriptũ q̃ppe eſt. Et in ſecreto
cubili tui nõ maledicas diuitẽ. vel nõ ſit niſi Na=
ſi.i.ꝑnceps. Scriptũ eſt eñ Exo.22.ca.g. Prin=
cipẽ ĩ ꝑplo tuo nõ maledices. Dixit. Qñ agis opa
ꝑpli tui: Dixit ei. Dimittam⁹ de ipſo. Dixit ei. Nul
lus ẽ q̃ vadat ei referre. Ego ꝛ tu tm̃ ſedem⁹. Dix
ei. Scriptũ eſt. Eccles.x.e. Qm̃ auis celi porta=
bit ipſaꝫ vocẽ.ꝛc. Dixit ei. Ego ſum Herodes. Et
ſi nouiſſem⁹ hmõi eẽ mores Rabbanã nõ interfe
ciſſem⁹ eos. Quid igiꝛ facere poterit hõ hmõi vt
ꝑcaꝛ ſibi: Dixit ei. Hõ huiuſcemodi extĩxit lucer=
nã ſcꝪ.i. Rabbanã. Sicut ſcriptũ ẽ Prouer.vj.e.
Qꝛ lucerna eſt mãdatũ: ꝛ lex lux. Vadat itaqꝫ et
ſtudeat reꝑare lumẽ ſcꝪ.i. domũ ſanctuarij. De q̃
ſcriptũ eſt Jſa.lx.a. Et ãbulabũt gẽtes ĩ luĩe tuo
ꝛc. Dixit ei. Obtinebimus licentiam ab imperio
Romano. Dixit ei. Mitte nuncium/et interim
dum ibit,et moram fecerit: tu poteris diruere et
edificare. Remiſerunt ei Romani dicentes.

Si nõ diruiſti nõ diruas. Si vero diruiſti nõ edificas. Si autẽ diruiſti ⁊ edificaſti: es ſeruus neq̃ ſucceſſor ſeruorum ſe reges facientium. Nam ſi generis tui librum relegeris: non inuenies te nobilẽ nec filiũ nobilis. ſed Herodem aſcaloni: poſſeſſum in ſeruum. Huc vſq; Telmud. Patet igitur q ſceptrum receſſit. ¶ Satis etenim euidenter apparet quod tempore predicti Herodis ſceptru de iuda receſſit: qui peremit capite captiuitatũ babilonie. ſ. machabeos ⁊ filios filioꝝ Hillel. Judices videlicet ordinarios doctos a diſcipulis Hillel. reſeruato tamẽ vnũ ex ipſis. vt habet ſ. An vero predict⁹ Herodes fuerit Herodes primus q̃ aſcalonita vocatus fuit eo q edificauit domũ regiam aſcalone. vt habetur in hiſtoria ſcolaſtica: qui natiuitate fuit Idume⁹ ex patre. arabs ex matre. Ut aſſerunt Joſeph⁹ ⁊ papias. nec non et alij hiſtoriographi. Qui a romanis iudeorum regnũ ſuſcepit vt tributis pẽſſet ⁊ romano pareret iperio poſt antipatrem patrẽ ſuũ. Qui q̃dẽ Herodes neptã Hircani ſacerdotis magni ⁊ pncipis iudeorũ duxit in vxorem: circuncidens ſe ob regni ⁊ eius amorem. factus eſt proſelitus. Hircanum quoq; predictum occidit dolo. eo q diceret regnum ſibi deberi. In huius Herodis regni 21. anno dñs noſter Jeſus xp̃s natus eſt. 27. eni annis regnauit. His concordat euangel; Mat. 2.a. Ubi dicitur. Cum natus eſſet Jeſus in bethleem iude in diebus Herodis regis. ⁊c. An autẽ fuerit Herodes Agrippa nepos iſti⁹ Herodis. filius. ſ. filii q verius videtur per id qd̃ ſcriptũ eſt ſupra. §. proximo. Ubi ſic ſcriptum eſt. Si autem diruiſti et edificaſti es ſeruus neq; ſucceſſor ſeruorum reges ſe facientium. Quẽ vt videtur Romani Herodẽ aſcaloni in hoc loco vocauerunt cauſa ſui generis memorie. Quod patet p id qd̃ ſcriptum eſt. ſ. Nã ſi generis tui liber relegeris non inuenies te nobilem vel filiũ nobilis: Sed Herodem aſcaloni. q̃ſi. d. nepotem aſcaloni vel de genere aſcaloni. De iſto namq; Aggrippa ſcriptu; eſt i medras. i. glõ. ſuper illud Deuter. xvij. e. De medio fratrum tuorum pones ſuper te regem. Nõ poteris dare ſup te extraneũ q̃ non eſt frater tu⁹. Cũ Agripaç perueniſſet ad iſtũ paſuq. i. verſum. fleuit donec oculi ei⁹ miſerũt lacrimas. Dis vero iſrael dixit ei. Nõ timeas Agripeç. Frater ei nr es tu. Huc vſq; traditio. ¶ Et ſciẽdũ q tres fuerũt Herodes. Prim⁹ q̃ũ fuit Herodes aſcalonita fili⁹ Antipatris. q̃ prim⁹ alienigena regnauit in iudea poſt Hircanũ. q totũ regnũ dolo obtinuit. Iſte eni interfecit pueros bethleemitas a bimatu ⁊ i. ¶ Scd̃s fuit Herodes antipas. q̃ fuit fili⁹ iſtius ſub quo paſſus eſt dñs: vt hr̃ luc. 23. Qui ẽt decapitauit iohẽ;. vt habetur. Mar. 14. Iſte idẽ Herodes adiudicante ceſare imperatore: ſucceſſit pr̃i i galilea. Et fr̃ ei⁹ Archela⁹ i iudea. Fuit ẽt ẽti⁹ Herodes. q̃ dict⁹ ẽ Agrippa nepos pmi Herodis ¶ Et ſi forte obijciatur q pdict⁹ Rabo fili⁹ Boto refuſus ex çanhedrin. poterat adhuc alios çanhedrinos. i. iudices ordinare. Rñdendum eſt q nõ de iure hoc facere poterat. Licet ſcriptũ nõ inueniat hoc feciſſe. Per id qd̃ ſcriptũ eſt in libro çãhedri i pereq. dine memonoth. Ubi ſic ſcriptũ eſt. Dixit Rabaha filius Rabba ad Rab Aſſe Cũ manu fiebat ↄfirmatio vel ordinatio ſupradictorũ videlicet iudicũ vel noĩe tm̃. Dixit ei. Dantes erant manũ capiti eius ⁊ ↄfirmabãt eũ vel ordinabant ⁊ vocabãt eũ rabi. Et vn⁹ nõ ordinabat p manuũ. ſ. ipoſitionẽ. ¶ Notãdũ hoc in loco eſt. qd̃ dicit. Nõ erãt ↄſtitutes çanhedrin. ponit plalie numer⁹ ⁊ nõ ſingl̃s. ⁊ etiã q vn⁹ nõ ordinabat per manuũ ipoſitionẽ: Notãdũ denuo eſt illõ qd̃ ſupra legit. §. Quidẽ. vbi dicitur q impõ. ſ. manuũ ſenioꝝ i trib⁹. vt dicit rabi Jſmael. Rabi Jehuda. dixit i q̃nq;. i. tot erãt neceſſarij. ¶ In macebte vero çota. diſtinctione aagla aarufa. a. traditio eſt. Ex q̃ defecerunt çanhedrin. defecit cantus de domo potationis. Sicut dictũ eſt Jſa. 24. c. Cũ cãtu nõ bibẽt vinũ. ⁊c. Hic hẽmus expreſſe q çanhedrin. i. 70. ordiati defecerint ⁊ deleti fuerint. ¶ His itaq; oib⁹ ſic diſtinctis reducam⁹ ea in ordinem rõnis: atq; dicam⁹ Cum Jacob p ſpiritum ſanctũ in Jude benedictõe dixit. Et Moyſes eodẽ plenus ſpũ ſancto in lege ſcripſerit q nõ recederet Sebet ⁊ mehoqeq. de iuda: donec veniret ſiloh. vtõ. circa pncipium iſtius capli dictũ eſt. Sebeth autem ⁊ mehoqeq. ſit collegium çanhedrin. i. 70. ⁊ vnius iudicis et poteſtas eorum Necnõ ⁊ liſcath haggazith. i. cõſiſtoriũ dolatum vel angulare. i. de lapidib⁹ angularib⁹ factum. in quo ſolũmodo perſonarũ valebat iudiciu;. vtõ. in hoc capitulo multifarie dcm̃ eſt. Et cum ſilo ſit meſſias. i. chriſt⁹ vt ſupra pbatũ eſt. Collegiũ aũt çanhedri. i. ſepe dictoꝝ iudicum. ſceptrũ. i. ptãtẽ iudicandi in conſiſtorio ſepe dicto per. 40. annos ante deſtructionẽ templi perdiderit vt etia; iam oſtenſum eſt. tunc vel paulopoſt per Romanos ⁊ perſuaſione vocis celeſtis collegiu; ſupradictu; nõ ſolum iudicandi poteſtatẽ in conſiſtorio ſupradicto perdiderit: ſed ipſum totaliter interfectum fuit. q̃admodum habetur ſupra. ⁊ paulo infra §. Si quis vero. Cũ hec inquã omnia ſe habeant ita vt dictũ eſt. Uel meſſia;. i. chriſtũ veniſſe añ deſtructionem templi et oĩm predictorũ vel Jacob ⁊ Moyſen necnon ⁊ ſacram ſcripturã mentitã fuiſſe apud oẽs q̃ rõnũ ↄſequentiam penitus non ignorãt cõſequẽs eſt. Sed cũ iſtud apõ eos ⁊ apud nos ſit impoſſibile ⁊ abſurdũ meſſiã veniſſe eo tpe pculdubio certũ ẽ id qd̃ p gabrielem ⁊ danielẽ dictũ fuit Ut in ſequẽti capitulo deo dãte pbabit. ¶ Pertinatia q̃ iudeorũ p eã q̃ dicta ſunt optime ↄuinciẽ. nec valet reſiſtere fugiendi anfract⁹ nõ habens. Preterea quoq; q dicta ſunt i deſtructõe Hieruſalẽ fctã p Titũ ⁊ Ueſpaſianũ et poſtea tpe Adriani Ceſaris i Bitter teſtãte eorũ talmud. vt in ſequentibus iſti⁹ pme ptis liqde pbabit. ⁊ q̃ i tẽplo ⁊ i hieruſalẽ nõ remãſit lapis ſup lapidẽ q̃ nõ deſtrueret: nec de iudeis vll⁹ remãſit q̃ nõ extermiaret. vl̃ q̃ i fuũ vel ãcillã nõ venũdaret. Tolib⁹ iq̃ Titi ⁊ Ueſpaſiãi ac Adriani

temporibus concurrentibus. Et Sebeth ꝛ Me-
boqeq / receſſiſſe omnino ꝛ meſſiam veniſſe nulli
eſt ambiguum. ¶ De occiſione vero iudeorum et
deſtructione / Refert Euſebius ceſarieñ. in tertio
libro Eccleſiaſtice hyſtorie. 4. c. dicēs. Magniſ-
ſime et famoſiſſime ciuitatis Hieruſalē q̄ta fue-
rit diuerſarum mortium ſtrages. ſi quis plenius
noſſe vult hyſtorias Ioſephi relegat. Nos vero
ex his ea tm̄ que ad explanationē ſuſcepti opis
ſufficiūt / aſſumemus. In quibus refert ꝙ ex omī
iudea populi in die ſolēni paſche Hieroſolymā
velut exitiali quadā manu cogente conuenerant.
Quos ter decies centena milia hominū dicit iu-
ſto fuiſſe. ſ. dei iudicio tempore hoc vltionis ele-
cto: vt q̄ i diebus paſche ſaluatorē ſuū xp̄m Deū
cruentis manibus et ſacrilegis vocibus violarāt
velut in vnū carcerē omnis multitudo concluſa
feral' pene exitiū ꝙ merebatur exciperet. ¶ Item
iterū. 3. lib. Eccl'. hyſtorie. c. vj. Enarratis innu-
meris iudeorū īfortunijs. ait. Hec oīa geſta ſunt
ſecundo anno imperij Ueſpaſiani. Iuxta ꝙ ipſe
dn̄s et ſaluator noſter ieſus xp̄s ꝑdixerat. Quip-
pe qui ea que gerenda erant / preſentia iam vide-
ret. tunc cum ſm̄ euangelij fidem. Uidēs ciuitatē
fleuit ſuper illam. Luc. 19. f. Et velut in auribus
eius hec verba prolocutus eſt. Si cognouiſſes
inquit ꝛ tu in hac die que ad pacem tibi: nūc au-
tem abſcondita ſunt ab oculis tuis. Quia veniēt
dies in te ꝛ circundabunt te inimici tui vallo: et
circūdabunt te ꝛ coanguſtabunt te vndiqꝫ et ad
terram ꝓſternent te et filios tuos q̄ in te ſunt et
non relinquēt in te lapidē ſuper lapidē: eo ꝙ nō
cognoueris tēpus viſitationis tue. Et. 23. c. Fi-
lie hieruſalē nolite flere ſuper me. ꝛc. Cōparet ve-
ro vnuſquiqꝫ dn̄i ꝛ ſaluatoris noſtri ſermones cū
Ioſephi hyſtoriographi relatione de bello ꝙ ge-
ſtum eſt atqꝫ excidio ciuitatis. Et videns in xp̄o
mire preſcie diuine virtutē: agnoſcat predicentis
diuinitatē. Hec Euſebius. ¶ De predicta deſtru-
ctione facta per Tytū ꝛ Ueſpaſianum. et de ſcōa
poſtea. ſ. deſtructione facta ꝑ Adrianū ceſarē: in
ſequētibus ſufficienter dicetur. ¶ Quod aūt ali-
quorum nequitia iudeorum dicit eos habere ī ba
bylonia ſceptrū ſupradictū ꝛ iudices. per Iſayā
13. c. cōuincunt̄ eſſe falſiloqui. Ubi de babylonia
his verbis ait. Et erit babylonia gloria regnoꝝ.
decus nobilitatis caldeorum: ſicut ſubuerſio Dei
Sodome ꝛ Gomorre: nō inhabitabitur in ſempi
ternū. ꝛc. Glō. ra. ſe. Due vindicte venerunt ei in
duobus annis. Darius etem̄ occidit Balthaſar / ꝛ
regnauit anno vno. In anno vero ſecūdo ſubuer
ſa eſt Babylonia admodū ſubuerſiōis Sodome
et Gomorre / q̄ facta eſt celitus. Et ſic legim⁹ hoc
in talmud: in libro q̄ dicitur Ceder oolam. ꝛc. vſ-
qꝫ ꝛ hirci ſaltabunt / ibi. Interpretatus eſt Iona-
than. Et demones ludent ibi. Dixit rabi Qimhi
in ſores çaar. Hacijrim. i. hirci ſunt demōes. Uo
canit autem eos ſic. Quia ſunt apparentes in fi-
gura hircoꝝ eis qui credunt in eos. Huc vſqꝫ. ra.
ſe. Ex his patet ꝙ babylonia caldeorum de qua
ſuperius loquitur Talmud: deſerta eſt et deſerta
erit in ꝑpetuū / nec inhabitabitur niſi a drachoni
bus et feris ac demonibus. quos credim⁹ fuiſſe
et fore raſſe / galyoth. i. capita captiuitatū omni-
um iudeorum q̄ fuerunt et ſunt a xp̄o vſqꝫ nunc.
¶ Si quis vero iudeorū doloſe dixerit mentien
do ſe ſceptrū alicubi habere. ꝙ nequaq̄ oſtendi
poteſt. ſeu iudicū ordinationē. preter ea q̄ ſuperi-
us ſunt exarata. ꝛ etiam alia circa predicta poſ-
ſent exarari. obicietur ei dicendo. Nō ordinatio
çanhedrinorū ſiue iudicū ordinatorū nequit fieri
extra terrā iſraelis. vt in hac traditione de libro
çanhedrin patet. Ubi ſic ſcriptū eſt. Quadā quip
pe vice decreuit regnum neq̄. Glō. ra. ſe. i. roma-
nū decretū ſup iſrael ꝙ oīs ordinans ꝑ manuum
ſcꝫ impoſitionē occideret̄. Et ciuitas in qua eēnt
ordinantes deſtrueret̄. ꝛ termini ciuitatis in qua
eſſent ordinantes. i. aliqui de. 70. iudicibus qui
aliis imponerēt manus faciendo eos iudices or
dinarios et rabinos vel magiſtros / euellerentur.
Quid fecit rabi yehuda filius baba iuit et ſedit
inter duos mōtes magnos: inter duas ciuitates
magnas. ꝛc et ordinauit ibi quinqꝫ ſenes. ꝛc. Nō
cum compiſſent inimici. ait eis. predictis ſcꝫ ſeni-
bus quos de facto nō de iure ordinauerat ī çan-
hedrin imponendo eis manus. Nō eni debeat h̄
facere ſolus vnus. Ut habetur. ā. §. Et ſi forte. Fi
lij mei currite ꝛ abite. Dixerunt ei. Rabi de te q̄d
erit? Dixit eis. Ero corā eis ſicut lapis qui nō re-
uoluit ſe. Dixerunt ꝙ non receſſerūt inde. donec
miſerunt in eū trecentas ſagittas ferri. et fecerūt
eū velut cribrū. Dixit rabi yehuda. Non poterat
eſſe ordinatio vel manuū impoſitio extra terrā
ſcꝫ iſrael. huc vſqꝫ talmud. Habetur eni ī premiſ-
ſa traditione ꝙ precepto romanorū iudices or-
dinarij fuerunt interfecti. et etiam ꝑſuaſione vo-
cis celeſtis. vt. ā. §. Quod vero. Menſura q̄ppe q̄
menſi fuerant regi factori eorū ac redēptori: mē-
ſum fuit eis. Auctores autē tanti ſceleris extite
runt ꝙ digni fuerūt ꝑceptione omnis mali. Tūc
vtiqꝫ inchoatū fuit in eis id q̄ꝺ poſtulauerant co-
ram preſide pontio Pilato. Mat. 27. Sanguis
eius ſuꝑ nos ꝛ ſuꝑ filios noſtros. De illa itaqꝫ ce-
de in eternali dānatione et ſupplicio corruerunt.
¶ Demū cuilꝫ innoteſcat: q̄ꝺ ſicut iudei amiſerūt
ſceptrū: vt multipliciter iā eſt ꝓſtenſum ante de
ſtructionē templi ꝑ q̄draginta annos. Ita eo tp̄e
perdiderunt miracula de templo: vt in ſequētib⁹
dicet̄. In libro nāqꝫ q̄ dicit̄ yoma. in pereq: taref.
beqalh. tradiderunt rabanan. i. magiſtri In q̄dra
ginta annis in q̄bus miniſtrauit Symeon iuſtus
fuit ſors nōis. i. dei aſcendens in dextera ab illo
tēpore et vltra. quādoqꝫ aſcendebat in dextera:
q̄nqꝫ in ſiniſtra. Erat quoqꝫ lingua ſplendoris. i.
lana rubricata que ſuſpendebatur in templo albe
fiebat. Extūc ꝛ vltra q̄nꝫ albefiebat: quādoqꝫ nō
Lumen quoqꝫ veſpertinum ardebat. Extūc ꝛ vl
tra. q̄nqꝫ ardebat: quādoqꝫ extinguebat̄. Ignis
preparationis. i. q̄ ſemper debebat ardere in al-
tari dn̄i: erat validus ꝛ non erat neceſſe vt pone-

ret ibi ligna exceptis duab⁹ baſtellis ad cõplẽdũ
mãdatum appoſitiõis lignoꝝ. Et ex tũc ꞇ vltra
qñq3 erat validus: qñq3 nõ. Et tñ nõ ceſſabant ſa
cerdotes tota die apponere ligna. Miſſa eſt etiã
benedictio in manipulũ garbam: ꞇ ĩ duos panes
ꞇ in panes facierũ. i. ꝓpoſitionis. Ita tamẽ ꝙ
ſacerdoti proueniebat q̃tum oliua. ꝯ comedebat.
et ſaturabatur: et erant quibus ſupererat. Ex hĩc
et vltra immiſſa eſt maledictio in Garbaȝ ſeu ma
nipulũ. et in duos panes ꞇ in panes facieꝝ et om
nibus ſacerdotib⁹ inde ꝓueniebat q̃tũ vna faba
Honeſti vero retrahebant manus ſuas et gule ſi
tolerabant. Tradiderunt rabbanan: eo anno q̃
mortu⁹ eſt Symeõ iuſt⁹. Dixit eis. i. iudeis. In an
no iſto ipſe moriar. Dixerũt ei. Vñ tu ſciens? Ait
eis. Oĩ die quo intrabã. ſ. ſancta ſanctorũ adiun-
gebatur mihi ſenex indutus albis ꞇ amict⁹ albis
q̃ mecũ intrabat et mecũ exibat. Hodie vero ap
paruit mihi ſenex vnus nigris indutus et nigris
amict⁹ q̃ ingreſſus eſt mecũ: ſed nõ exiuit mecũ.
Poſtea ĩfirmat⁹ ẽ. 7. dieb⁹ ꞇ mortu⁹ eſt. Ceſſaue
rũtq3 fratres ei⁹ ſacerdotes benedicere ex tũc in
noĩe. i. ĩ noĩe dñi. Itẽ vbi. s̃. Tradidert rabbanã
q̃draginta annis ante deſtructionẽ dom⁹ / nõ fu-
it ſors aſcendens in dextera. nec fuit lingua ſplen
doris conuerſa in alborem: nec lumen in veſperti
num fuit ardẽs. Et erãt porte tẽpli apientes ſe ꝑ
ſe: donec increpauit eas Rabban yohonan fili⁹
zaqqay. ꞇ dixit. Tẽplum tẽplum cur deſtruis te-
ipſum? Scio enĩ de te ꝙ finis tuus erit deſtructio
Sup te nãq3 prophetauit zacharia. Aperi liba-
ne portas tuas et deuoret ignis cedros tuas. za-
cha. 9. a. ¶ Itẽ in Talmud Hieruſalmi. i. Hiero
ſolymitano. Oĩb⁹ diebus in quibus fuit Symeõ
iuſtus ſubſiſtẽs. erat ſors noĩs. i. Dei aſcẽdens in
dextera. ꝛc. vt ſupra. q̃draginta vero annis cũ ad
huc nõ erat dom⁹ deſtructa / extinguebat lumen
veſpertinũ. ꞇ lingua ſplẽdoris. i. lane rubee rube-
ſcebat vt ſanguis. ꞇ ſors noĩs aſcẽdebat ĩ ſiniſtra
et erant porte templi aperiẽtes ſe de nocte ꞇ ma
tutinãtes reperiebant eas aptas. Dixitq3 Rabbi
yohanan. Tẽplũ tẽplũ: quare obſtupefacis nos?
Scim⁹ ꝙ finis tu⁹ ad vaſtationem. ꞇ ꝙ ſup te pro
phetauit zacharia. Aperi libane portas. ꝛc.
¶ Itẽ in Talmud Babilonico. diſtinctione ſepti
ma di⁹s. decẽ ſigna facta ſunt ĩ domũ ſanctuarij.
Non abortiuit mulier ꝓpter odorẽ carniũ ſanctu
arij. Nec carnes ſanctuarij fetebant vnq̃. nec fu-
it vnq̃ muſca viſa in domo carnificũ. Nõ cõtingit
accidẽs ſacerdoti magno / in die propiciationis.
Nõ eſt inuẽta corruptio in garba / ſiue in manipu
lo: neq3 in duob⁹ panibus: nec in panibus ꝓpoſi
tionis. Stãtes per ordines ꞇ adorãtes erãt ſpa-
cioſi licet retracti a domo propiciatorij ꝑ. xj. vl-
nas. Non nocuit ſerpẽs neq3 ſcorpius in Hieruſa
lem. Nũq̃ dixit hõ ꝓximo ſuo. Anguſtus eſt mi-
hi locus manendi in Hieruſalẽ. Nũq̃ pluuie ex-
tinxerunt ignẽ lignorũ preparationis. neq3 vicit
ventus colũnã fumi: licet omnes venti q̃ ſunt in
mundo flarẽt in eam: non poterant eam deuiare.

Plus võ ibi. Et traditio eſt ꝙ rab Semaaya dixit
Fragmẽta vaſorum fictiliũ abſorbebãtur a locis
ſuis. Cineres quoq3 altaris interioris ꞇ candela-
bri abſorbebant a loco ſuo. Omnia vero iſta ceſ-
ſauerunt per. xl. annos ante deſtructionẽ templi:
ſicut dictũ eſt. Signa noſtra nõ vidimus. Nõ eſt
vltra ꝓpha: neq3 apõ nos eſt ſciẽs / vſq3 quo. Huc
vſq3 Talmud Babilonicum.

¶ Capitulũ tertiũ de ſeptimanis ſeptuaginta
dictis a Daniele. Et qualiter incipiẽde ꞇ ꝓſe-
quende ꞇ finiẽde ſunt. Et qualiter ipa auctori-
tas ſit exponenda. Et ꝙ Xp̃s occiſus fuit in fi-
ne vltime hebdomade.

Expleta capituli ſecũdi mate-
ria in qua ſatis euidẽter oſten
dit qõ ſceptrũ per. xl. annos
ante deſtructionẽ vltimi tem-
pli de Iuda receſſit. Necnõ et
miracula de tẽplo oĩa receſſe-
runt. Et perdiderũt etiam ſci-
entiam / nec vltra habuere ꝓ-
phiaȝ ſm auctoritatem inductam ibi in fine tra-
ditionis vltime. Tertio in hoc capitulo intendi-
mus ducere in ꝓpatulũ q̃liter ĩcipiẽde ꝓſequẽde
ꞇ finiẽde ſunt: ꞇ exponẽde ſunt ſeptene ſeptuagi-
ta. ꝛc. ¶ In Xp̃i igit noĩe ab eo ſermone ſuma-
mus initium rationis / q̃ Danieli celitus miſſus ẽ
in ore Gabrielis. Dañ. 9. e. Septene ſeptuaginta
preciſe ſunt ſup pp̃lm tuum ꞇ ſup ciuitatẽ ſanctua
rij tui / ad cõſumãdam culpam: ꞇ ad ſigillãdũ vel
finiẽdum erratum: ꞇ ad parcẽdum peccatum. Et
ad adducendum vel aduenire faciendum iuſtitiã
ſeculorum. Et ad ſigillandũ ſiue cõplẽdũ viſionẽ
ac prophetiã. Et ad vngẽdum ſanctuarium ſan-
ctuariorum. Et ſcito et ĩtellige ab exitu verbi ad
reuertendum ꞇ ad edificandam Hieruſalem aad
maſſiah nagid. Septene ſeptẽ ꞇ ſeptene. lxij. re-
uertetur ipſa ꞇ edificabitur platea et foſſatum: ꞇ
in anguſtia ipſorum tẽporũ. Et poſt ipſas ſepte-
nas. lxij. yiqqareih maſſiah. i. occidetur meſſias
et nõ ei. et ciuitatẽ et ſanctuariũ diſſipabit popu-
lus nagid / habba. Et finis eius in impetu vel ra
ptu. Et ad finẽ bellum vel belli preciſa deſolatio
Et ꝯfirmabit berith multis / ſeptena vna. Et me-
dium ipſius ſeptene irritabit vel fruſtrabitur vel
caſſabit decollationẽ et oblationẽ. Et ſub ala ab
ominationuȝ / deſolatus: et vſq3 ad finem et pre
finitioneȝ cõſtabitur ipſa vel liqueſcet ſup deſola
tione. Huc vſq3 Gabrielis ac Danielis verba. q̃-
bus de hebraico in latinum preter pauca q̃ mul-
tiplicẽ cõtinent ſenſum ſinceriſſime trãſmutatis.
Sciẽdũ eſt ꝙ nõ valet cũ debito robore iudeorũ
neq̃tia iugulari: niſi quedam circa premiſſa fuerĩt
prequiſita. ¶ Horum aũt primũ eſt: Daniel cui⁹
auctoritatis apud eos exiſtat. ¶ Scõȝ vero q̃d ꝑ
ſeptenam in predictis intelligẽdũ ſit. ¶ Tertiuȝ
q̃ ſit ſumma annoꝝ predictaꝝ ſeptuaginta ſepte-
narũ. ¶ Quartũ a quo termino numerus iſte ĩci-
piendus ſit. ꞇ qualiter proſequendus / et in quo fi-
niendus ſit tẽpore. ¶ Quĩtũ cur abbreuiate ſcõȝ

nos: ſm Judeos vero cur preciſe dicantur? Sex
tũ qd̃ p iuſticiã ſeculoꝝ / ⁊ ſctũariũ ſcũarioꝝ intel
ligendũ ſit. in p̃fatis ſermonib⁹. Septimũ. Quid
ſignificãt illa verba Hebraica: que ſũt ibi relicta.
¶ Ad p̃mũ ergo dicẽdũ: ꝙ licz Daniel a Judeis
nõ dicatur ꝓpha: maioꝛ tñ cõiter reputat̃ ab eis:
q̃ multi ex prophis. Nam prophetaꝫ fuiſſe ⁊ eſſe
oſtẽditur p traditionem: que in libro Maghilla. i.
Pereq. Maghilla ñigrat. Hoc mõ ſcriptum eſt.
Baruch filius Neria ⁊ Saria filius Mahacia. et
Jermia filius Hilqia. Et Daniel vir deſiderabi-
lium: ⁊ Moꝛdochai. Balſan: ⁊ Aggai. i. Aggeus.
zacharia ⁊ Malachi. i. Malachias. oẽs prophe-
tauerũt in anno ſo Darij. Ecce ꝙ Daniel ꝓphe-
taſſe hic dr̃: ⁊ inter ꝓphetas ponitur. Et hic ẽ ꝙ
liber ipſius iter. 24. ſacre ſcripture libꝛos: per ſe
vnũ obtinet gradũ. Habet̃ q̃ppe apud eos ⁊ ſem
per eſt habit⁹ iter veraces / veraciſſim⁹: exceptis
dũtaxat: Suſãne / Belis atq; draconis hiſtoꝛijs
quas ſcd̃m eos reſpuit volumẽ Daniel̃. Nec iuen
tus eſt quiſq̃ apud Judeos vnq̃ tam vehemen-
ter iſulſus: excepto quodã ſaduceo neq̃ſſimo: vo
cabulo Poꝛphiri⁹: vt in gloſis nr̃is habet̃: q̃ Da-
niel̃ ſctitati vel veritati pluꝑſerit derogare. Tã-
ta q̃ppe fuit huius canis neq̃cia: vt mallet conſci
entia reluctãte euidẽtiſſimũ aduent⁹ Meſſie de-
nigrare Daniel̃ teſtimoniũ: q̃ nõ poſſe repellere
dominum Jeſum Chꝛiſtũ talis ⁊ tã ſolidi teſtio-
nij claritate cõuictus. Peſſimis aũt diſplicere et
eoꝝ maliloq̃is ꝑcuti nõ infima laus ẽ. Poꝛro nõ
q̃ppiã. ſz ipſe Deus huius nepharij: propellit ipu
dẽtiã. Ubi Ezechieli. 14. c. ait. Filij Adã tra cuz
peccauerit mihi. ⁊c. Fueritq; tres viri iſti in me
dio ei⁹ / Noe / Daniel / ⁊ Job. ipſi in iuſticia ſua li-
berabunt animã ſuã dicit dñs Deus. Et Eze. ite-
rũ. 28. a. Fili / Adam dic pricipi coꝛi. i. Tiri. tro-
nice. ſ. Ecce ſapiẽtioꝛ es tu Daniele: omne miſte-
riũ nõ latuit te. His itaq; alijs plũmis ſatis patz
Danielis auctoꝛitas: q̃ta debeat eẽ i opiniõe ho
minũ / q̃ tanta ⁊ talis oñdit̃ apud Deũ. ¶ Ad ſm
quoq; dicatur: ꝙ per ſeptenam ſiue ebdomadaꝫ
in hoc loco ſpaciũ debet intelligi. vij. ãnoꝝ: non
ſeptẽ iubileoꝝ: vel cẽtenarioꝛũ: vt aliq̃ Judei di-
cunt. Si qñ hijs Danielis ſermonib⁹ cõcuſſi ⁊ co-
artati de facto Chꝛiſti fuerĩt: mentiũtur. Null⁹ tñ
vſq; nũc ſiue i Talmud ſiue alibi hoc ſcripſit q̃-
tũcũq; peruerſus. ¶ Oium aũt hoc mẽtiẽtiũ ob
tũdit impudentiaꝫ Gabꝛiel angelus i p̃miſſis di
cens. Et mediũ ipi⁹ ebdomadis vltime. ſ. irrita-
bit vel fruſtrabit ſiue caſſabit: zeba. i. dcollationẽ
ſacrificioꝛũ. ſ. ⁊ Minha. i. oblationẽ oim videlicz
ceteroꝛũ. Cũ igitur hec irritatio. ſ. ſacrificioꝛũ vl̃
fruſtratio ſeu caſſatio facta reperiatur ãte deſtru
ctionẽ templi tã p dominum Jeſum Chꝛiſtũ q̃ p
Romanos: vt protin⁹ oñdetur. Et ſacrificioꝝ de-
collatio nunq̃ ac nuſq̃ poſtmodũ a Judeis facta
ſit: vt ab eiſdẽ etiã nõ negatur. Patz ꝙ ſepe dicte
70. ebdomade añ deſtructionẽ tẽpli ⁊ Hierl̃z: ſũt
oino ꝯplete. Jſtã q̃ppe ebdomadã cuius mediuz
caſſatuꝝ erat ſacrificioꝝ ſãguinolẽtã ꝯgeriẽ. loc⁹

nouiſſim⁹ quẽ tenet: vltimã eẽ mõſtrat. Ut quoq;
neceſſario ꝯſequẽs iuenitur: ꝙ nõ ſũt iubileoꝛũ
ſeptene. nec etiaꝫ decadum vel alteius cuiuſq; nu
meri: ſed annoꝝ. Alioquin cõplete tũc tp̃is nul-
laten⁹ extitiſſent. Cũ a deſtructiõe p̃oꝛis templi
vſq; ad iſtius vltimi deſtructionẽ: nõ fuerint ſcd̃z
eos: niſi. lxx. ãni deſolationis Hierl̃m ⁊ tẽpli ⁊ q̃-
dringẽti. xx. quib⁹ vltimũ tẽplũ i ſua ꝑfectiõe aſ-
ſerunt ꝑmãſiſſe. His aũt. 420. ãnis duratiõis tẽ-
pli: ⁊. 70. deſolationis Hierl̃m ꝯſtituũt Judei ſẽ
per ſeptuagita ſepe dictas Dañ. ebdomadas. Ut
patet in fine Seder Olã: ⁊ patebit paulopoſt i
ſeq̃ntib⁹. ¶ Qd̃ at̃ p̃dicte. 70. Dañ. ebdomad̃ ſũt
ãnoꝛũ ꝓbat hoc mõ Rabi / Abꝛahã / Auen / Ha-
zara eoꝛũ gloſatoꝛ: ⁊ magn⁹ doctoꝛ apud eos. Di
xit honoꝛabil̃ mag̃r nr̃ Seadia. ꝙ iſte. 70. ebdo-
made annoꝝ ſũt. Teſtis aũt huius rei eſt iſtud qd̃
habet̃ Dañ. x. a. dixit. Poſt hec ego Daniel fui lu
gens tribus ebdomadib⁹ dierũ. panẽ deſiderabi
lẽ nõ comedi. ⁊c. vſq; ad cõplemẽtũ triũ ebdoma
darũ dieꝝ. Et nõ memoꝛauit cũ. lxx. ebdomadi-
b⁹ dies. Recte aũt expoſuit hñ. Mediũ nãq; eb-
domadis memoꝛatũ ẽ e Chꝛiſto. q̃ ſũt mille dies
et ducẽti. 90. Sicut probabo ꝓbatione ſufficien-
ti. Poꝛro Haci. i. mediũ: poſſibile ẽ ꝙ non ſit me-
diũ ꝑfectũ nõ hñs min⁹ nec plus. Ut nũeri. 32. e.
Et dimidio trib⁹ manaſſe / et multa talia. Et ſci-
to ꝙ dies ſemꝑ ſũt dies et nõ ãni in ſacra ſcriptu-
ra. ſ. verum poſſibile ẽ. ſi dixerit dies ꝙ ſint ann⁹
ꝑfect⁹ redeũte ãno i iteratione dieꝝ. vt cũ dicit̃.
Exo. xiij. c. A dieb⁹ Diando. i. ab anno in ãnũ / q̃
ſũt ãn⁹ ꝑfect⁹. Cũ vero dicit̃: cũ nũero: vt duo di-
es vel tres nõ poſſũt eẽ ãni: ſz opoꝛtet ꝙ ſint di-
es. q̃admodum ſũt. Et propter hoc dixit Leuiti.
25. b. Et nũerabis tibi ſeptẽ ebdomadas annoꝝ.
Propt̃ hec dixi: ꝙ dies mille ducẽti et nonagita
ſũt medietas vel mediũ ebdomadis memoꝛate.
Et ſic brũs expectãs Dañ. vl. g. Et q̃ ꝑuẽit ad di-
es mille trecẽtos. xxxv. Si eñi dicãt̃ eẽ ãni: quõ
veꝝ eẽ potit: ꝙ expectet hõ mille ãnis ⁊ ꝑueniat:
maxie cũ ſcriptum ſit. ps. 99. Dies annoꝝ nr̃oꝛũ
i eis. lxx. anni. Hec Rabi Abꝛahã ſup Dañ. Nota
ꝙ hic habetur argumẽtũ expꝛ̃ſſuz ꝙ p̃dicte ebdo-
made oino ſũt ãnoꝝ: et argumẽtũ ꝯ Judeos qui
ſepi⁹ obijciũt: ꝙ dies mille. 335. Dañ. vl. ſũt anni:
quibus viſitari debẽt et habere Meſſiã: quos cõ
putãt a deſtructione vltime domus. Et eſt adhuc
notãdũ id qd̃ habetur ſupra. ſ. ꝙ p̃dicti dies. 1290
anni: ſũt media ebdõada Dañ. Que q̃dẽ fuit tp̃s
ꝙ Chꝛiſt⁹ venit ad baptiſmũ ac p̃dicauit: ⁊ ad ſe
diſcipulos cõuocauit. ¶ Rurſus q̃lit̃ a nobis me-
diũ ſepefate vltiẽ ebdomadis accipiẽdũ ſit. oſtẽ-
dit gloſula q̃dã nr̃a in Dañ. q̃ ſup hũc locũ dicit.
Jã iq̃t tres ãni p̃terãt nouiſſime ebdomadis. qñ
dñs baptizatus eſt. 486. q̃b⁹ adijciũtur tres an-
ni: ⁊ ſeptẽ mẽſes ⁊ ps octaui decimi anni Tibe-
rij. Et ſunt. 490. anni. Hec gloſa. ¶ Rurſus qua-
liter ⁊ quando paulo ante dicta decollationis ſa
crificioꝛum ⁊ oblationis Judeoꝛuꝫ fruſtratio at-
q; caſſatio facta ſit et incepta. Docet ibidem;

c.Et ſeruient oẽs gẽtes iſte regi Babilonis.lxx.
annis.ꝛc.Qḋ niſi Euilmerodac regnauerit. 33.
annis:vt predictũ ẽ:verꝫ eſſe nõ põt.Poſtea ſub=
ditur.Baltaſar vero filius iſti⁹:regnauit trib⁹ an
nis.Dañ.viij.a.In ãno inq̄t tertio regni Balta=
ſar.Darius aũt qui hunc occidit.Dañ.v.g.regna=
uit duob⁹ annis.Qozes vero nepos eius.i.Cir⁹
regnauit ſm Hebreos trib⁹ annis.Dañ.x.a.Se
cũdũ hiſtoriographos vero oĩnes:regnauit.xxx.
annis.Porro Aſſuer⁹ q̇ ꝛ Arphaxat dicit.1.Eſ=
dre.4.c.regnauit .xiiij.annis.de quibus duo an
ni habẽtur p Gamara.i.per traditionẽ.Duo ve=
ro p textũ.Heſter.iij.c.In anno inquit.xii.regis
Aſſueri.ꝛc.Deniqꝫ in ãno.vi.Darianes.i.Darij
regis/ↄſũmata ẽ dom⁹ ſa.vt habetur.1.Eſdre.6
c.Et cõpleta eſt inq̄t dom⁹ hec vſqꝫ ad diẽ terti=
um mẽſis Adar:q̇ eſt annus ſext⁹ Darij regis.
Deinde permãſit dom⁹ atqꝫ durauit.ex quo pfe
cta ẽ Tau Caf Sana.i.420.ãnis:vt legit i Ma
cechta Aarachin.In diſtinctione En Haarchin.
f.Domus ſa q̄tum ſtetit.420.annis.Itẽ in libro
Aasboda zara i Pereq/Lifne dien.c.Rabi Jo=
ce dixit.Regnũ Perſidis durauit domo durãte.
xxxiiij.annis.Regnũ grecoꝝ durãte domo.180.
ãnis.Regnũ Machabeoꝝ.103.annis.Regnũ He
rodis durante domo.103.annis.Giõ.Ra.Se.cũ
annis.30.quos regnauit Barqozba cum Agrip=
pa.Et ita habes.420.annos.quibus durauit ſa
domus.ꝛc.Hucuſqꝫ ex prenominatis libris Ju=
daicis. ¶ Hi numeri ſũt excerpti breuiter ꝛ ſucci
te omiſſis q̇buſdã ſuperfluis:q̇ nihil faciebant ad
numerum ꝛ ad propoſitũ minime pertinebant.
Moneo autẽ Chriſtianũ lectorẽ:vt hos nũeros
tã ſacre ſcripture teſtimoniis/q̄ traditionib⁹ Ju
daicis roboratos nullaten⁹ cõtempnãt.imo ſup
aurũ ꝛ theopazion:ꝛ omnem lapidẽ precioſũ am
plectatur ꝛ diligat.ſi terrena nõ ſapit cũ auaris.
Audacter quippe dico:ꝙ nihil efficaci⁹:nihil cõ=
pendioſi⁹:nihil a diuerſoꝝ opinione ꝛ multoꝝ
numeroꝝ cõfuſione:liberi⁹ poterit inueniri. ad
monſtrandũ Judeis fuiſſe cõpletas.lxx.Dañ.eb=
domadas in morte Chriſti.Non hic nãqꝫ requiri
tur ſolaris ꝛ lunaris:nimiũ Judeis ridiculoſa col
latio.Nec alia plima/qb⁹ aliqñ etiã perit⁹ theo
logus ꝛ cõpotiſta cõfũditur.Hinc quoqꝫ conuin=
citur Judeoꝝ ipietas de mẽdatio ꝛ furto crimi=
nali ꝙ nulla põt:vt ſtati probabil̄ tergiuerſatio=
ne celari. ¶ Reuertamur igit̄ ad ꝓpoſitũ ꝛ dicat̄
ꝙ teſte Hieremia didicimus : ꝙ.xix. anno regni
Nabuchodonoſoꝛ deſtructum fuit ꝑmũ tẽplum.
Scriptũ q̇ppe ẽ Hiere.52.c.Et.4.Regũ.25.In
menſe q̇nto:i decima mẽſis ipſe eſt ãnus.19.Na
bucad/nezar.i.Nabuchodonoſoꝛ regis Babilo
nis.Uenit Nabuzardan princeps quoquoꝝ:ſte=
titqꝫ corã rege Babilonis in Hierl̄ꝫ:ꝛ combuſſit
domũ dñi.ꝛ domũ regis:ꝛ oẽs domos Hierl̄m:
ꝛ omnẽ domũ magnã ↄbuſſit igne.Cũ itaqꝫ i an=
no.xix.Nabuchodonoſoꝛ deſtructum fuerit tem
plũ:vt hic expreſſũ eſt.Et ipſe regnauit.xlv.ãnis.
Ut paulo ſupra.§.Judei vo:ſacre ſcripture teſtio
nio ꝓbatũ ẽ.Ipm.ſ.Nabuchodonoſoꝛ a deſtru=
ctione tẽpli regnaſſe.xxvij.ãnis manifeſtum eſt:
¶ Nec obſtat:ꝙ ꝑm⁹ ãn⁹ ipfect⁹ ẽ.Moris eteni
ſacre ſcripture/docet Talmud fuiſſe:nõ ſolũ.70
mẽſes/abſqꝫ.x.dieb⁹ quos ãn⁹ iſte habuit. Sed
etiã diẽ vnũ ꝓ ãno q̄nqꝫ põere:vt i Macechta/
ros/haſſana.diſtinctione arbes/ roſſe/ haſſana.
hen.Hoc mõ ſcriptũ ẽ.Dixit Mar.Dies vna i an
no ↄputata ẽ q̄nqꝫ ꝓ ãno.Adde itaqꝫ iſt̄.xxvij.
ãnis:qb⁹ Nabuchodonoſoꝛ poſt deſtructionẽ tẽ
pli regnaſſe ꝓbatuꝫ eſt.Uigiti tres qb⁹ regnauit
Euilmerodac fili⁹ ei⁹.Ut ſupra i ꝓpiq̇ori.§.p tra
ditionẽ auctẽticã ꝓbatũ ẽ.Et habebis.l.annos.
Hoc quoqꝫ mõ ꝓſequere reliquos ꝑdicte tradi=
tionis annos: quibus regnauit Balthaſar. vide=
licet tres annos:duos quoqꝫ Darij.et tres ſcḋm
eos/Ciri:quẽ ipſi Qozes vocãt.Et.14.Aſſueri.
Et.vi.Darij ãnos ſub quo ſm tẽplũ cõſũmatũ ẽ.
Et habebis cũ ꝑdictis.l.a ꝑmi tẽpli deſtructione
vſqꝫ ad ↄſũmationẽ ſcḋi.ãnos.78.Ergo cuꝫ ipſi
nõ ponãt ibi:niſi ſolũ.lxx.ãnos.vt.ſ.eoḋ.§.Sci=
endũ.oſtẽſũ ẽ:etiã ſm cõputũ ſuũ eos nobis.viij.
ãnos furari manifeſtũ eſt:ita ꝙ nl̄la tergiuerſatio
ne valet iſiciari. ¶ Et nota ꝙ Nabuchodonoſoꝛ
a.1.ãno regni ſui/ꝛ filio ſuo ꝛ filio filij regñſſe.70
ãnis.inde adhuc colligit̄: vbi in Hieremia.xxv.
calr̄ dr̄.Et ſuiẽt gẽtes iſte regi Babilonis.70.ã=
nis.Itẽ Hiere.27.b.Et nũc ego ḋdi.ꝛc.Et ſui=
ent ei oẽs gẽtes ꝛ filio ei⁹:ꝛ filio filij ei⁹. ¶ Cete=
rũ ſatis videt̄ ꝙ Judei:vt vulgo dr̄. Si cecũ in=
uenirẽt:fraudulẽt̄ comederẽt cũ ipo ſic⁹.Qñẽad
modũ ei ꝑſatos.xiii.ãnos i ocul' hoiꝫ ſẽſibil̄r ſur
ripe nitũt̄.Ita quoqꝫ de.30.ãnis:qb⁹ regñuit Ci=
r⁹ furti nob.27.ſbtrahere moliũt̄. Sed cũ Joſe=
ph⁹ eoꝝ hiſtoriog̃ph⁹ quẽ ipi Jocef Behoriõ vo
cãt.Et grec⁹ q̇qꝫ Ceſarieẽſis Euſebi⁹. necnõ ꝛ la
tin⁹ Paul⁹ Oroſi⁹ i hiſtorijs ſuis.Hieronim⁹ ẽt
ſup zachariã. Et Beda ſup Eſdrã.iiij.ca. Cum
oẽs iḡ iſti Ciꝝ ſiue Qozes:vt ipi eũ vocãt.30. ã=
nis vt ꝑtactũ ẽ,regñſſe poſuerit. hiſtoria q̇qꝫ ſcola
ſtica i fine hiſtorie Dañ.cap.porro.Et glo.i.Eſḋ.
v.c.Et i loc̄ q̄ plimis hoc idẽ q̄ plimi fecerit:pa
tet iuḋos eẽ falſiloq̇s fures atqꝫ latrõces.ꝛ fruſtra
añ pẽnatoꝝ ꝛ videtiũ ocl'os ſue retiacula iacere
ſtitatis. ¶ Qḋvo Cir⁹ regnauerit.30.ãnis:vt ab
oib⁹ his dictũ ẽ.Patet ex eo ꝙ ḋt Jocefon abbre
uiatoꝛ Joſephi i hũc modũ.Tũc.i.cũ audiuit Ci
r⁹ ꝙ eunuch⁹ q̇dẽ iſſecerat Baltaſar regẽ Babilo
nis:votũ vouit edificare tẽplũ dñi i Hierl̄m ꝛ re
mittere vaſa.ꝛc.Factũ ẽ ãt:vt Dari⁹ rex Medie
iſirmaret̄ ad mortẽ.Uocauitqꝫ Ciꝝ geneꝝ ſuũ/
ac ꝓpiquũ ſuũ.ↄſtituitqꝫ regẽ ꝓ ſe.Ac ſic factuꝫ
ẽ regnũ vnum Perſaꝝ atqꝫ Medoꝝ.Et iſra.Et
pugñuit Cir⁹ i oriẽte ꝛ cepit oẽs eos q̇ ſũt vltra in
diã ꝛ i auſtrali pte.ꝛ oẽꝫ trã Ethiopie.Et oẽs ha
bitãtes i finib⁹ auſtri ꝛ i occidẽte etiã vſqꝫ ad ter
ram Cefarad.i.Hiſpanie.ꝛ in aquilone: omnem
terram Macedonie:ꝛ omnem terram Capado=
tie ꝛ Jaadra.Et omneꝫ terrã Elan ꝛ Eleazar.ꝛ
montes Eltabu:ꝛ Hazar vſqꝫ ad mõtes niuis:q̇

tranſiri nõ poſſunt. Reliqua vero facta Cyri nõ=
ne ſcripta ſunt in libro Regũ Medorũ atqȝ Per=
ſarum: Et i libro Joſephben Gorion: queȝ capti
uauit Tit⁹ fili⁹ Veſpaſiani. ⁊c. Pugnauit quoqȝ
adhuc Cirus contra regem Setim: ⁊ cecidit rex
eoꝝ: ⁊ oẽs fortes eoꝝ. Reliqui vero cõfugerunt
ad ciuitates cum Talmira regina ⁊ filio eius.
Quod cum vidiſſet Cirus diſſimulauit fugaȝ ex=
eundo terram illã. ꝙ cũ vidiſſent viri Setim exi=
uerunt poſt eũ in planicieȝ. Quod videns Cirus
reuerſus eſt cõtra eos: ⁊ interfecit ex eis trecẽtas
animas: iter quas cecidit etiam filius regis. Fu
gerunt itaqȝ reliqui viri Setim cuȝ Talmira re
gina ipſorum ad mõtes. Cũqȝ vidiſſet Talmira
ꝙ mortuus eſſet filius ſuus doluit vehemẽter: oc
cupariqȝ fecit tranſitus montiuȝ. Cũqȝ Cir⁹ nul
lum iam timens aduerſarium ſecur⁹ ac cõfidẽter
exiret fines terre Setim. exiuit oĩs exercitus: et
remanſit cũ paucis. Mãſitqȝ nocte illa iter duos
montes. Talmira igitur expoſuit ſe morti. Irru
itqȝ ſubito in caſtra Ciri: percuſſitqȝ. cc. millia vi=
rorum fortium Perſarum: cepitqȝ regem Ciruȝ.
Succinxitqȝ ſe regina: ⁊ venit ad corp⁹ Ciri q̃ſi
fera captis catulis. Preciſũqȝ caput Ciri ꝓiecit
in puteũ plenũ ſanguine occiſorũ: ⁊ ait. Bibe Ci=
re ⁊ ſatiare ⁊ inebria te ſanguine quẽ amaſti. Tri
ginta etenim annis fudiſti ſanguineȝ: cui nõ ẽ nu
merus. Rex igitur Cir⁹ inuenit terminũ vite ſue i
terra Setim: ⁊ regnauit Cambiſa fili⁹ ei⁹ ꝓ eo.
Hucuſqȝ verba Joceſon. ¶ Et nota ꝙ glo. Bede
ſup quartũ Eſdre. in pricipio: his vbis ait. Hunc
Artaxerſem qui ep̃lam accuſationis a Samari=
tanis ſuſcipiẽs: vetuit Hierl̃m ⁊ tẽplũ conſtrui.
Joſeph⁹ putat eſſe Cambiſem filium Ciri. Huc
vſqȝ glo. Patet itaqȝ Ciruȝ regnaſſe poſt Dariũ
30. annis. In quib⁹ iuxta dictũ Talmire effuſio=
ni ſanguinis rebellantiũ ſibi operã dedit. Nõ ei ẽ
poſſibile aut veriſſimile: ꝙ in tam modico tẽpo=
re: vt dicũt Judei potuerit regna orientis / ⁊ occi
dentis / ⁊ aquilonis / ⁊ auſtri acquirere.
¶ Et ſciendũ ꝙ Cirus vocat⁹ fuit Artaxerſes:
⁊ alij plures reges Perſaꝝ Artaxerſes nũcupa=
ti ſunt. Legit̃ eniȝ in libro Roſhaſſana. i. capitis
anni. in Pereq. i. diſtinctione q̃ incipit. Quatuor
capita anni ſũt. b. Rabba Habba dixit. Cirus re=
ctus rex fuit. ⁊c. Legitur ꝙ ipſe eſt Mores. i. Cir⁹.
Ipſe eſt Artaxerſes. Ipſe eſt Darius. Mores di=
ctus eſt qꝛ rex rect⁹ fuit. Artahzat. i. Artaxerſis
dictus eſt ꝓpter regnũ ei⁹. Et ꝙ erat nomen ei⁹
ꝓprium. ſ. Dariaues. i. Darius: erat nomen eius.
Ex oĩ loco ſunt grauia huiuſcemodi ſcripta. Di=
xit Rabi Jiçhaq. nõ eſt ibi grauitas. Sic eni an=
teq̃ aceſceret. ſic vero poſtꝙ factus eſt acetoſus
Hucuſqȝ in Talmud. Et ſcito ꝙ tũc dicũt Ciruȝ
acetoſum factũ: qm̃ ꝓhibuit Hieruſalem ⁊ tẽplũ
edificari. vt habet̃. 1. Eſdre. 4. i fine: ſic. Tunc ex
emplum edicti Artaxerſis regis lectum ẽ coram
Rehũ ⁊ Simſai / ⁊ ſocietate eorũ. et iuerũt in fe=
ſtinationẽ ad Hieruſalem cõtra Judeos: ⁊ prohi
buerũt eos in brachio ⁊ robore. Tũc intermiſſũ
vel caſſatũ eſt opus domus Dei: q̃ eſt in Hieruſa
lẽ. Et fuit caſſũ vſqȝ ad annũ ſcdʒ regni Darij re
gis Perſaꝝ. Ex hac ſcriptura colligat tua pru=
dentia lector: ꝙ Artaxerſes: q̃ Judeos edificare
ꝓhibuit: fuit anteq̃ iſte Dari⁹. Cũqȝ ſm Judeos
inter Cirũ ⁊ iſtũ: nullus rex fuerit niſi Aſſuerus.
qui regnauit ſm eos. xiiij. annis. Artaxerſẽ fuiſſe
Cirũ. in. 4. p̃mi Eſdre ſepi⁹ nominatũ manifeſtũ
eſt. Ip̃mqȝ regnaſſe. 30. annis. Nec obſtat id qḋ
legit̃. Neemie. 13. c. vbi ſic ſcriptuȝ eſt. Et in toto
hoc nõ fui in Hieruſalẽ. Quia i ãno. 32. Artaxer=
ſis regis Babel veni ad regẽ. ⁊c. Ill' q̃ppe duob⁹
regnauit ſimul cũ Dario auũculo ⁊ ſocero ſuo: q̃
tã ſũt i iſto capl'o ꝯputati ⁊ ſoli Dario deputati.
¶ Deĩde adhuc ſciẽdũ ꝙ illõ qḋ i. xi. Daniel'. i ã=
no p̃mo Darij eidẽ Danieli a Gabriele dicit̃. Ec
ce adhuc tres reges ſtabũt i Perſide: ⁊ q̃rtus di=
tabit̃. ⁊c. Sic ẽ itelligendum ſm Hebreos. ꝙ hij
tres fuerũt Cir⁹: filiuſqȝ ei⁹ Aſſuer⁹ / marit⁹ He=
ſter. 1. Eſdre. 4. b. Qui etiã Artaxerſes ⁊ Cãbiſa
nuncupat̃. Tertius vero fuit Darius ſub quo tẽ=
plũ edificatũ ẽ. Qui ⁊ Artaxerſes quoqȝ dr̃. Di=
cit̃ aũt hic q̃rt⁹. ſ. a Medis ⁊ Perſis. Nec põt iſte
eẽ Artaxerſes. de quo Eſḋ. 4. Nã iſte ꝯceſſit edi
ficari tẽpluȝ ⁊ ciuitateȝ: ille vo prohibuit. Judei
igit̃ q̃ dicũt Cirũ nõ regnaſſe niſi trib⁹ annis id=
circo qꝛ plib⁹ ip̃m regnaſſe nõ iuenitũt i libro Da
niel'. ſiliſimi ſunt fatuo piſcatori q̃ capt⁹ hamo ſuo
trib⁹ piſcib⁹ i mari: aſſerebat ⁊ cõtẽdebat i mari
plẽs piſces nõ eẽ. Quia ipſe ibi plẽs neſciuit iue=
nire. Cõcedãt itaqȝ Cirũ regnaſſe. 30. ãnis: licet
oẽs nõ habeãt i textu. ſicut aſſerũt Aſſuerũ filiũ
ei⁹ regnaſſe. xiiij. ãnis: q̃uis niſi. xij. ex eis habe=
antur in textu. ¶ Nec eſt ambigẽdũ Judeos de
nõ ſacro. i. de ãnis Ciri: regũqȝ alioꝝ fuiſſe fura=
tos iſta q̃ dicta ſunt cũ de ſacra ſcriptura ſuis te=
ſtãtib⁹ ſcripturis / m'ta reptãt̃ nobis feciſſe furta
valde ſacrilega ⁊ valde criminoſa: vt i ſeq̃ntibus
iſti⁹ ꝑtis patebit. ca. 15. ¶ Reducãt̃ itaqȝ nũc ea
q̃ dicta ſũt ab illo §. Porro. vſqȝ huc: i rõnis ordi
nẽ ⁊ dicat̃. Cũ Judei fraudulẽt̃. viij. ãnos minus
ꝯputauerit: furatiqȝ fuerit ex vna ꝑte a d'ſtructio
ne p̃mi tẽpli. vt ſupra §. Reuertamur ꝓbatũ ẽ. Et
rurſũ. xxvii. quoqȝ ãnos de. xxx. q̃b⁹ regnauit Ci
rus. Ut ſ̃. §. Ceteꝝ. Et §. Nõ ẽ ãbigẽduȝ oñſum ẽ.
Ipos de p̃dicto ãnoꝝ nũero. 35. ãnos: furti ſub=
ripuiſſe manifeſtũ ẽ. Quos cũ nobis reſtituerint.
Et. lxx. ãnos quos ipi tm̃ mõ ponũt. vt. ſ̃. §. Sci
endũ: mõſtratũ ẽ / adiũxerit a deſtructiõe prioris
tẽpli: vſqȝ ad cõſũmationẽ vltimi. Non q̃dẽ. lxx.
annos vt ipſi falſo ꝯputãt. Sed. c. ⁊. v. oportet i=
ueñre. Porro q̃ cũ iſtis. 420. q̃b⁹ vltimũ tẽplũ du
raſſe dicit̃ ſ̃. §. Sciẽdum. Copulauerint a deſtru=
ctione primi templi vſqȝ ad deſtructionẽ vltimi.
525. annos iuenient. De quib⁹ cũ. 70. Daniel'. eb=
domadas. i. quadringentos. 90. annos abſtule=
rint. 35. annos ſibi ſuper eſſe reperirent. ¶ Patet
ergo ꝙ ſupra diximus. Videlicet ꝙ Judeis ve=
hemens dominatur inſania. Et quantum ad
inchoationem numeri. 70. ebdomadarum a

primi deſtructione tẽpli:cũ ex hoc ꝓteruiſſẽt ĩ vbũ
Gabriel angeli.vt.ſ̃ .§. Sʒ iuocato : mõſtratũ eſt
Et qñtũ ad eius numeri ꝓſecutiõeʒ.vtſ̃.13ʒ.§.Re=
uertamur.Et.§.Ceterũ ꝓbatũ eſt. Et ꝑ cõſequẽs
in eius cõſumatiões in tẽpli vltimi deſtructione.
cũ eis.xxxv.ãni paulo ſuperius dicti ſuperfluãt.
¶ Quare cõtingit ꝓculdubio eis q ꝑ Solomo=
nem dictũ eſt. Prouer.21.c. Adam errãs a via in=
tellectus in cetu refaim.i.gigãtium cõmorabitur.
Adam vero vocat popul⁹ iudaic⁹. Eʒe.34.g.Et
vos oues mee ꝛ oues paſcue mee. Adaʒ eſtis vel
Adã vos. Rafaim qꝫ.i.gigãtes ſũt illi qui ſũt in
inferno ꝛ qui deſcẽdũt illuc. Sicut hr in libro Ba
ba batra. Diſtinctiõe Hãmohareth Haççeſina.
d. Dixit Rabi Johanan. Ois ſeparans ſeipſum
vel vacans a verbis legis:cadit igehennã. Sicut
dictum eſt. Prouẽ.21. Adã errãs a via intellectus.
ꝛc.Et nõ ſunt gigãtes in hoc.ſ.loco niſi gehẽna.
Sicut dictũ eſt Prouẽ.9.Et neſciuit qꝫ gigãtes ibi
ſunt in ꝓfundũ inferni vocati.vel ꝯuiue eius. No
ta quod Derek haçqel.i.via intellectus ẽ via illa
de qua dixit Gabriel Danieli. Ueteda Ucaʒqel.i.
Et ſcito ꝛ itellige.a qua qꝛ Judei errant:numerã=
tes de orban ad orba. Hoc eſt a deſtructiõe prio=
ris dom⁹ vel tẽpli vſqꝫ ad deſtructionẽ vltimi in
cetu gigãtiuʒ ifernaliũ ꝯmorãtur. Scðm qð dr ẽt
Jſa.5.c. Propterea captiuat⁹ eſt ppl's me⁹:qꝛ fuit ſi
ne cognitione.ꝛc.Uſqꝫ ꝓpterea dilatauit infern⁹
ſeipſum.ꝛc. Infelices eni ꝛ miſeri vſqꝫ a deo ne
gandi dñm Jeſum fuiſſe Xp̃m cupiditate cecãtur
vt meritoriũ reputent ſi ꝯ eum ſine aliq̃ ꝓſpectu
pudoris ꝓterue mẽtiantur. ¶ Si qs vero nũc di
xerit. Ecce mõſtraſti Judeos ꝑdictaꝝ ebdoma=
darũ nũeꝝ male ichoaſſe:pei⁹ deduxiſſe/ac dete
ri⁹ ꝯſumaſſe.ꝑ parũ tñ feciſſe te dixeri.niſi nume
rũ ipm tu doceas bñ incipe.bñ proſeq.optimeqꝫ
finire. Ad qð rñdit frat Raimũd⁹ iã dictus huius
cõputationis inueſtigator eximi⁹. Difficile inqt ꝛ
q̃ſi impoſſibile eſt imbecillẽ hoiem iter illud ꝯſtã=
ter incedere in quo robuſtos aliquos oportuit ceſ
pitare. Fateor eni ꝛ in hoc ope virib⁹ meis lõge
maiora tẽptaſſe:cũ rudẽ ac nlli forte nroꝝ ꝑ talẽ
modũ digreſſurã viam huiuſcemodi itineris vi=
dear quaſi pm⁹ icedere. Licetqꝫ deum ducẽ futu
rũqꝫ dñi mei Jeſu cert⁹ ſum mihi affutura ſuffra=
gia. Hoim tñ nroꝝ qbus poſſim initi abſqꝫ ipulſi
bus ꝛ calũpnijs Judeoꝝ:qñqꝫ pauca.qñqꝫ nulla
cõſpicio ꝑceſſiſſe veſtigia. Erit igit mihi i hoc iti=
nere oratio ad deũ ꝓ baculo:verbũqꝫ ipi⁹ lucer=
na pedib⁹ meis ꝛ lumẽ ſemitis meis. Ac ſic ſecu=
rus gradiar Hucuſqꝫ Raimũd⁹i pugione. ¶ Ope
ꝑctum ẽ eſt numerũ.lxx. ebdõadaꝝ Daniel abſ=
qꝫ calũpnis ꝛ remorſu Judaico bñ icipere cupiẽ
ti diligentius attendere. Quid in auribus Dani=
elis vbũ dei ꝑſonuit ex ore Gabriel. Ueteda.in=
quit.i. et ſcito. Uetaʒqel.ꝛ intellige: mimoʒa da=
bar:ab egreſſu vbi.lahaſſib.ad reditũ.vel de redi
tu. Ue libnoth: ꝛ ad edificandã vel de edificãda:
Jeruſalmi: Hierl'ʒ: Aad Maſſiah:vſʒ ad Meſſiã
vel Xp̃ʒ. Nagid:ꝑncipẽ vl' ꝑncipalẽ:vel corã fcim

ſeptene.7.ꝛc.vt ſ̃.in principio capl'i: Nõdum
ergo nobis valde eſt q̃ vigilanter iubeat Gabriel
ſcire atqꝫ intelligere tp̃s egreſſus verbi de reditu
populi del de Babilonia:vbi captiu⁹ erat: ꝛ rec=
dificatiõis Hieruſalẽ ꝛ tẽpli:ꝛ ab eo tpe ꝑdictarũ
ſeptenaꝝ numeꝝ ichoare. Nuſq̃ aũt verbi huius
egreſſus inuenit exp̃ſſus.imo nuſq̃ tam euidẽter
poterit reperiri.vt i Hieremia.29.c. Hec dic dñs
inqt. Cũ fuerint ꝯpleti ad Babiloniã.70.ãni:viſi
tabo vos:ꝛ erigam vel ſtatuã ſup vos vbuʒ meũ
bonũ.ꝛ reuerti faciã vos ad locũ iſtũ. Et rurſum
hoc idẽ iculcãs:paucis interpoſitis ait. Et ꝯgre=
gabo vos de vniuerſis gẽtib⁹ ꝛ de cũctis locis ad
q̃ expuli vos:dicit dñs. Et reuerti vos faciam ad
locũ a quo vos tranſmigrare feci. Adhuc qꝫ vl=
teri⁹ poſt mlta q̃ de hac mã ẽ ꝓſecut⁹ ait. Hie.30.
c. Hec dicit dñs. Ecce ego ꝯuertens reqtionem
tabernaculorũ Jacob:ꝛ hab:tacula ipſi⁹ pietabo
Et edificabit ciuitas ſup excelſo vel aggere ſuo.
Et tẽplũ iuxta iudicium ſuũ ſedebit. Si quis ad=
uerti t ꝑoris harũ triũ actoritatũ finẽ atqꝫ ſecũde
totãqꝫ ꝯtinẽtiã tˢie : ac paulo ſupius dicta vei ba
Gabriel. ꝯtuleritqꝫ iſta illis:ſi neget ibi eſſe poſt
modũ egreſſũ verbi ex ore Hie. de reuerſione po=
puli ꝛ reedificatione Hierl'm ꝛ templi. a q̃ ſane e=
greſſu vbi.70.ebdomadaꝝ numeꝝ angel⁹ oñdit
inchoãdũ:non ſatis video qualr ſui poſſit eſſe de
fenſor.quin vel mẽtis iops vel mentis inopis im
pudẽs imitator. ¶ Qñ vero ꝛ quo tpe h̃ verbũ ſit
egreſſũ:q̃ ſcire voluerit reqrat.28. Hie.c.Et h̃ mõ
illð incipe:inueniet. Et fctm̃ eſt in ãno illo i ꝑnci=
pio regni Sedechie regis Jude in ãno.4.i men
ſe qnto. Cũqꝫ nullũ aliũ ãnoꝝ nũerũ ꝓpinqoreʒ
quã iſtũ i ſupradictis poterit inueire vbis:pʒ q̃ i
qrto ãno regis Sedechie egreſſũ ẽ vbũ de redi=
tu ppl'i ꝛ reedificatiõe Hierl'm ꝛ tẽpli ex ore Hie
remie. ¶ Sʒ ꝯ h̃ obiciũt Judei dicẽtes h̃ nõ eſſe
nec eẽ potuiſſe ꝑꝑ duo. Prio qꝛ lõge alti⁹ materie ſi
vba q̃ ponũtur inter qrtũ annũ Sedechie ꝛ ver=
ba Hiere. dicẽtis. Cũ cõpleti fuerint Babilonie
70.ãni viſitabo vos.ꝛc.Hie.29.c. Scðo qꝛ aliud
ibi inuenit tp̃s. Hie.29.a. vbi dicit. Et hec ſit ver
ba libri quẽ miſit Hieremias.ꝛc. vſqꝫ poſt egreſ=
ſũ Jeconie.ꝛc. ¶ Quib⁹ breuit rñdẽdũ ẽ ad pmũ
Quod qcunqꝫ oio ſubuerſe mẽtis nõ fuerit. vba
Hieremie ab initio ſupradicti. 28.capl'i. vſqꝫ ad
verba eiuſdẽ paulo ante ſupradicta. ſ. cũ fuerint
completi ad Babiloniam.70. anni.ꝛc. eiuſdem
omnino materie iudicabit. Pri⁹ quippe ponitur
ibi Ananie falſi prophete dictum adhuc duo an=
ni dierum. Et ego reuerti faciam ad locum iſtum
omnia vaſa domus domini.ꝛc. Et Jeconiaʒ.ꝛc.
Et omnem captiuitatem.ꝛc. Hiere.28.b. Deinde
ſubditur. Hie.28. ꝯtradictio. Et ipſi⁹ ꝛ Ananie di
cti falſi ꝓphe q̃dã concertatio:cui finalit ait Hie
remias. Audi Anania. Non miſit te dñs.ꝛc. Hoc
anno morieris.ꝛc. Statimqꝫ ſequitur imediate
epiſtola Hiere. quã miſit in Babiloniam ad Ju=
deos captiuos. ibidem. Hortans eos falſis pro=
phetis non credere. qm̃ non ita cito vt ipſi dice=

bant viſitarentur:ſed cum completi eſſent Babi
lonie.lxx.anni/vt ſupra dictũ eſt. Quare manife
ſtum eſt ꝙ materie diuerſitas inter iſta non eſt.
¶ Ad ſecũdũ vero dicendũ/ꝙ dictum illud ſcilꝫ
poſt egreſſum Iheconie regis et dñi non refertur
nec dicit tp̃a quo Hieremias ſcripſit:ſed id qḋ ſi=
bi ꝓpinqu⁹ eſt. Uidelicet tp̃s ⁊ ordinẽ quo ppl's
poſt egreſſũ Iheconie captiuatus eſt.Qḋ vtiqꝫ ex
ipſa forma verborũ et ordine manifeſtũ eſt.Dicit
enĩ Hiere.29.a.Et hec ſunt verba libri quẽ miſit
Hieremias ꝓpheta de Hieruſalẽ ad reſiduũ ſeni
orũ captiuitatis.⁊c.vſqꝫ ad oẽm populũ quẽ ca=
ptiuauerat Nabuchodonoſor de Hieruſalẽ ĩ Ba=
biloniam poſt egreſſum Iheconie regis ⁊ dñi.⁊c.
In prefato aũt anno.4.Sedechie/fuit.xii.ann⁹
Nabuchodonoſor quẽ ipſi Nabuchadnezar vo=
cant. Sedechias q̇ppe regnauit.xi.annis:vt ha=
bet.4.Reg.xxiiii.g.Et Hiere.lii.b.Et venit ciui
tas in obſidione vſqꝫ ad.xi.annum Regis Sede
chie.Et paulopoſt ſubdit. In menſe aũt q̇nto in
decia mẽſis. Ipſe eſt ann⁹.xix.Nabuchodonoſor
regis Babilonis. Uenit Nabuzardã ꝑnceps quo
quorũ.⁊c.Ex iſtis euidenter oſtẽdit ꝙ in.xix.an=
no Nabuchodonoſor/fuit vndecim⁹ annus regis
Sedechie.Oportet ergo per cõſequẽs ꝙ in quar
to anno ſupradicto Sedechie fuerit annus.xii.
Nabuchodonoſor.Et hoc quidẽ abſqꝫ vlla ſani
capitis ꝯtradictione.Sic quoqꝫ rurſuꝫ de neceſ=
ſitate ſequitur ꝙ in anno.xii. Nabuchodonoſor/
egreſſum eſt verbum ex ore Hieremie quẽadmo=
dũ in quarto Sedechie de reuerti faciẽdo popu=
lũ.ſ.⁊ edificanda Hieruſalẽ.De quo vtiqꝫ verbo
Gabriel Danieli tã ſedulo locutus eſt/a quo ſepe
dictarũ ebdomadarũ numerũ/docuit inchoãdũ.
Sicqꝫ patet ꝙ.xii. annus Nabuchodonoſor qui
et idẽ quartus eſt Sedechie:eſt prim⁹ in.lxx. eb=
domadarũ harũ numero collocandus.Et vt.ꝰ§.
Nec obſtat. ꝓbatũ eſt.Nihil nobis obeſt ſi nõ eſt
annus ille vſqꝫ perfectus. Ab anno itaqꝫ Sede=
chie q̄rto ſiľ ⁊ duodecio Nabuchodonoſor inclu
ſiue numerare incipiet/q̇ in p̃fata Gabrielis ver
ba ⁊ Hieremie pariter proteruire noluerit:⁊ ſe ra
tionis proprie iudicio reddere cõtumacem. Hoc
tñ dixerim in nullo preiudiciũ generãs ſanius ſa
pienti. A quo itaqꝫ termino ebdomadarũ nume
rus ſit inchoandus a.§.Porro quartũ.Lõge ſupe
rius poſito diuina ſcriptura p̃duce/huc vſqꝫ oſtẽ
ſo circa proſecutionẽ ⁊ terminationẽ eiuſdem nu
meri:erit vlteri⁹ ſatagendũ.Qḋ quidẽ cito et de
facili obtinebit ſi ſuperi⁹ ad.§.Iudei vero:citius
recurrat.Ibi nãqꝫ eſt traditio in cuius probatur
principio ꝙ Nabuchodonoſor regnauit.xlv.an=
nis.Quorũ ſi acceperim⁹.xii.vt faciendũ eſſe in
precedẽti.§.probatũ eſt:⁊ vſqꝫ ad finẽ iſtorũ.xlv.
annorũ cõputauerim⁹ Nabuchodonoſor.xxxiiij
annis ab egreſſu verbi ex ore Hieremie de reuer
ſione populi et reedificãda Hieruſalẽ regnaſſe in
ueniemus.Deinde vero predictã traditionẽ dili=
gẽti⁹ ꝓſequentes. Addamus iſtis.34.annis p̃fa
ti regis.23.annos filij ei⁹ Euilmerodach:⁊ habe

bimus annos.57.His q̇qꝫ addãt tres anni Bal=
taſar filij Euilmerodach. Et ſic habentur.lx.
anni.Rurſum iſtis iũgãtur duo anni Darij/⁊.30.
anni q̇bus Cirus nepos eius regnaſſe perhibet.
ꝰ§.Ceterũ.Ac ſic habentur.92.anni.Porro iſtis
copulẽtur.14.anni Aſſueri filij Ciri ⁊ mariti He
ſter/vt antiq̇ tradunt Iudei vel Hebrei q̇bus re=
gnaſſe in prefata traditione ꝓbatur. Et ſex anni
Darij ſub quo tẽplũ edificatũ eſt ⁊ cõſumatũ. Et
inueniẽtur cẽtum.xij.anni ab egreſſu verbi ſepi⁹
dicti/vſqꝫ ad cõſumationẽ vltimi tẽpli. Quibus
addantur tau/caf/ſana.i.quadringenti.20.anni
q̇bus hoc tẽplũ duraſſe a Iudeis indubitãter aſſe
ritur.Et habebũtur ab egreſſu verbi ex ore Hie=
remie de reditu populi ⁊ reedificatione Hieruſa=
lẽ:vſqꝫ ad deſtructionẽ eiuſdẽ ciuitatis ⁊ tẽpli fa
cta per Titũ ⁊ patrẽ eius Veſpaſianum quingẽti
32.anni.De q̇bus cũ.70.Danielis ebdomadas ĩ
490.annos ſubtraxeris ĩ quarũ vltima ꝯſtat no
bis tam per ſcripturas fide dignas/q̄ꝫ per cre=
crebrã et ſinceriſſimam famã/dñm noſtrum Ie=
ſum Chriſtũ paſſum fuiſſe/et ad celos aſcendiſſe:
et apoſtolis ſpiritũ ſanctũ miſiſſe/ſuperunt.42.
anni.Qui fuerunt ab ipſius dñi ſaluatoris noſtri
paſſione/vſqꝫ ad Hieruſalem ⁊ tẽpli deſtructio=
nẽ.Et hoc q̇dẽ habetur ſup Mat.24.a.Ubi do=
minus de tẽplo dixit. Non derelinquetur hic lapis
ſuper lapidẽ qui non deſtruatur. qḋ factum eſt vt
dicit ibi glõ.42.anno poſt paſſionẽ dñi a Roma
nis.¶ Itẽ.4.Reg.2.g.Aſcendit aũt Heliſeus in
de in Bethel.Cũ aſcẽderet ꝑ viam et pueri parui
egreſſi ſunt de ciuitate ⁊ illudebant ei ⁊ dicebant.
Aſcende calue/aſcẽde calue:⁊ reſpexit poſt ſe/vi
ditqꝫ eos ⁊ maledixit eis in nomĩe dñi:⁊ egreſſi
ſunt duo vrſi de ſilua:⁊ lacerauerunt ex eis.42.
pueros.Glõ btĩ Iſidori. Heliſeus ſalus dei.is ẽ
q̇ ſaluator vocat/cui illudũt Iudei:q₂ in caluarie
loc⁹ aſcẽſur⁹ erat crucẽ. Sꝫ Xp̃s poſtq̄ꝫ aſcẽdit in
celos. Sicut Heliſeus ĩ Bethel.i.ĩ domũ dñi.42
anno miſit duos vrſos de ſiluis gentiũ.ſ.Veſpa=
ſianũ ⁊ Titũ q̇ eos crudeli ſtrage deiecerũt. Ibi
qꝫ ſanguis eoꝝ effuſus eſt/vbi dñm ſuſpẽderunt.
Huc vſqꝫ glõ.¶ Notãdũ aũt ꝙ nihil ẽ ĩ predicta
numeri iſtius proſecutione ĩ quo nobis Iudeorũ
ꝑuerſitas valeat repugnare.Oĩa q̇ppe vel ꝑ Pa
ſuk.i.textũ.vel ꝑ Talmud ſunt ꝓbata.Excepta
dũtaxat ſumma.27.annoꝝ:quam ipſi Ciro regi
Perſaꝝ:min⁹ ꝯputãt. Sꝫ ab hui⁹ obuiatiõe valẽ
ter abigẽtur/ſi ea q̇ ſunt dicta ſupius.§.Ceterum.
et.§.Nec eſt ambigẽdũ.7.§.Qḋ vero Cir⁹.ad ma=
nũ habeãt.¶ Ad q̇ntũ itaqꝫ videlꝫ.Cur abbre
uiate ſm nos.lxx.ſeptene ? Cur p̃ciſe ſm Hebre=
os dicãtur?Rñdeo.Abbreuiate dicũtur ſꝫ nr̃os:
q₂ anni ſũt earũ lunares.Iuxͣ p̃dictã v̇o ꝯputatio
nẽ non facit ad rẽ. vtrũ lunares ſint vel ſolares:
Preciſe ſꝫ Iudeos.Hoc ẽ p̃diffinite vel p̃deſtina
te dñr. Q₂ ꝑ.lxx.annos añ fueſt p̃diffinite ãteq̄ꝫ
ꝑ Gabriele Danieli fuiſſent nũciate. Hoc aũt eſt
ꝙ i fine ceder oolã ħ mõ ſcriptũ eſt.Rabi Ioce di
xit. Quid eſt dictu. Septene.lxx. p̃ciſe ſunt.Do=

cet ꝙ fuit ꝑciſſione preciſum ante. per .lxx. annos. Et ſic eſt dictū Geñ. 6. b. Et erunt dies eius centum. xx. anni. Et eſt rurſum dicēs. Geñ. vij. c. In anno ſexcenteſimo vite Noe. ⁊c. Rupte ſunt omnes fontes abyſſi magne. ⁊c. Non potuit ſic dici niſi quia fuit diffinitum et preciſſione preciſuꝫ ante apud deū. p. xx. annos. Scriptū nāqꝫ eſt Geñ. vj. a. Et erat Noe quingentoꝝ annorū. ⁊c. Sic ꝙ qꝫ eſt dicens. Et adhuc. lxv. anni frangetur vel deficiet Ephraim et populo. Et eſt dicēs. 4. Reg. 18. c. Et factuꝫ eſt in anno. 4. Regis Ezechie. In anno ſexto. ⁊c. Capta eſt Somrō. i. Samaria: et tranſtulit rex Aſſur Iſrael in Aſſura. Non potuit ſic dici. niſi quia fuit preciſſione preciſum. In diebus Amos per duos annos ante terremotum: ſicut dictuꝫ eſt Amos. vij. e. Et Iſrael captiuitate captiuabitur de terra ſua. Sequitur. Et ſcito ⁊ intellige ab egreſſu verbi ad reuertenduꝫ ⁊ ad edificanduꝫ Ieruſalem vſqꝫ ad Meſſiā Nagid. ſeptene. ſeptem. Iſte ſunt quas egerunt in captiuitate et aſcenderūt. Et ſeptene lxij. Iſte ſunt quas egerunt in terra. Et ſeptena vna cuiꝰ medietatem egerunt vel fecerunt in terra. Et aliā medietateꝫ eius extra terram. Hucuſqꝫ Talmud. ¶ Ad. vi. autē videlicet quid ſit in verbis Gabriel. Dañ. ix. e. Cedeq / Dolamim. i. iuſticia ſempiterna vel ſeculoruꝫ. Et Quodes: qadaſſim. i. ſanctuariū ſanctuarioruꝫ. Rūdeo. Iuſticia ſeculorū eſt ibi Meſſias: De quo ſcriptum eſt Iſa. lvj. a. Hec dicit dñs. Cuſtodite iuditium ⁊ facite iuſtitiam. Dixit Rabi Barkia. Hec ſunt mandata ⁊ opera bona. quia ꝓxima eſt ſaluatio mea adueniendū: ⁊ iuſtitia mea ad reuelandum. Iſte eſt Meſſias de quo ſcriptuꝫ eſt: et ad adducēdū vel aduenire faciendum iuſtitiam ſeculorū vel ſempiternaꝫ. Dañ. ix. c. Hoc in loco ēt addendū eſt id qȯ dicit Rabi Moſſe Bar nahman Gerundēſis ſup Danielē. Sāctuariū inquit ſāctuariorū vel ſanctꝰ ſanctoꝝ eſt ipſe Meſſias ſctificatꝰ de filijs Dauid. ¶ Sāctuariū igiẗ ſanctuarioꝝ eſt idē ipſe Meſſias ī predictis verbis. In quo ſcōm humanitatē futurū erat vt requieſcerēt oīs theſauri ſapiētie et ſcientie dei recōditi. Ungendūqꝫ erat oleo gratie ac beneplaciti dei ſuper omnē creaturā. Qȯ quidē ꝓbat̃ ꝑ id qȯ dicitur in Bereſſith rabba: in Geñ. xlix. ſuper illō Iuda. Laudabūt te vel confitebuntur fratres tui Et in libro ſanhedri in pereq Heleq. b. In Meſſia fuerūt ſex ꝓprietates ſicut ſcriptū eſt. Iſa. xj. a. Et requieſcet ſuper eū ſpūs dñi: ſpūs ſapiētie ⁊ īntellectꝰ: ſpiritꝰ conſilij ⁊ fortitudinis: ſpiritꝰ ſcientie et timoris dñi. De cuius etiā ſanctuarij ſanctuariorū vnctiōe habetur in. ps. 44. Thronus tuus deus in ſeculū et in eternū. Sceptruꝫ equitatis ſceptrū regni tui. Dilexiſti iuſtitiā ⁊ odiſti impietatē ꝓpterea vnxit te deus deꝰ tuus oleo exultatiōis ꝑ participibꝰ tuis. Itē ī Targū. Thronus tuus deꝰ in celis in ſecula ſeculoꝝ regnū forte virga regni tui. Et tu rex Meſſias ex eo ꝙ amaſti iuſtitiā ⁊ odiſti maliciā ꝓpterea vnxit te deū deus tuus oleo vel vnguento pluſꝙ amicos / vel ſocios tuos. Itē. Iſa. lxj. a. Spiritus dñi ſup me ideo vnxit deus me: ad ānūciandū pauperibꝰ vel māſuetis vel hūilibus miſit me. ⁊c. Dixit Rabi qimhi ī libro Saraſſim ī Sores: Mem / Sin / Heth. Locutus eſt ꝓpheta in ꝑſona Meſſie: q̄ſi Meſſias dixerit ſic. Idcirco vnxit me: q: ad ānūciandū paupibꝰ vel māſuetis vel hūilibus vel mitibꝰ miſit me. ⁊c. Oī tēpore ſint veſtimēta tua cādida et oleū deſup caput tuum non recedat vel nō deſit. Idē in Targum. In oī tēpore ſint veſtimēta tua alba abſqꝫ oī imūdicia pctī. Et nomē bonū qȯ aſſimilatū eſt oleo vnctiōis: emveel poſſide: quatenus ꝑueniant bñdictiones capiti tuo: ⁊ bonū tuū non recedat: ac per hec ſatis vt arbitror rñſuꝫ eſt ad ſextum. ¶ Ad. vij. ergo videlicet q̄d verba hebraica in verbis Gabrielis in principio capituli huius minime trāſlata ſignificēt. dicēdū Meſſiah hebraice idē eſt ꝙ Chriſtꝰ grece: vel vnctus latine. Saluator aūt mundi non ſolū hebreis ſꝫ ipſis etiā gentibus per ora prophetaꝝ vt in ſequentibus patebit. ſepius repromiſſuꝫ antonomaſice ideo ſic vocatus eſt. Q: ſcōm humanitatē vngendus erat a deo: vt in precedentꝰ §. dictū eſt. ⁊ vncturus erat credētes in ſe illa vnctione qua ⁊ ipſe perunctus eſt. Porro aad: hebraice ideꝫ eſt qȯ vſqꝫ. ¶ Nagid vero vt ꝓbat Rabi qimhi in libro Saraſſiꝫ: caplo. Nun / Gimel / Daled / Significat corā. Et ide dictū eſt. 1. Reg. 17. c. Nūq̄d negeḋ. i. corā dño xp̄s eiꝰ. Et ide diciẗ princeps Nagid. Iuxta illō. 2. Reg. 5. a. Et tu eris Lenagid. i. ꝑnceps vel corā factꝰ. Hinc etiā nobilia ⁊ ꝑcioſa dicuntur Negedim. i. principalia. vt Prouer. 8. b. Audite q: Negedī. i. principalia loq̄r. Inde quoqꝫ dicitur. Iſaie. 58. b. Hagged: ideſt annuncia vel coram fac populo meo ſcelus ſuū. Hec Rabi qimhi. ¶ Legiẗ īſup Iſa. 55. b. Inclinate aurem veſtram: animā veſtrā / ⁊ eedam vobis pactū ſempiternū: miſericordias Dauid fideles. Ecce teſtē gentibus dedi eū Nagid. i. ducē vel principalē et preceptorē gentibus. Nagid igitur ſcōm iſta ē ꝑnceps vel ꝑncipalis / corā factus annūciās / vel corā faciens. Abſqꝫ ꝯdictione ergo ſani capitis / cū dictū eſt ab angelo Daniel. ix. c. Et ſcito ⁊ itellige ab egreſſu verbi. ⁊c. vſqꝫ ad Meſſiam Nagid. Cōgruus ſenſus valde ſcōm hec eſt. vſqꝫ ad Chriſtū principē vel pricipalē vel corā factū corā / vel facientē et annunciantē / ebdōade. 7. et ebdōade 62. ⁊c. vt in ꝑncipio huius capituli. Sic etiam intelligēdum eſt. Et ciuitatem et ſanctuariū diſſipabit populus Nagid / habba. i. populꝰ principalis vēturus / vel principia vēturi de populo Romano ⁊ Ueſpaſiano. Quod quidē rei iam probauit euentus. ¶ Deinde qȯ ibidē dictū eſt. Et poſt ipſas. 62. ſeptenas Iiqqareth maſſiah. Sciēdū ꝙ h verbū Iiqqareth. licet a prima ſua inſtitutiōe ſit abſcidetur: tamen frequenter ponitur in ſacra ſcriptura ꝓ occidetur: vt in Geñ. ix. c. Et ſtatuam pactū meū vobiſcū ⁊ non Iiqqareth. i. occidetur oīs caro vltra ab aquis diluuij. Itē in Eze. 21. a. Et occidā de te iuſtū et ipiū. Itē. 3. Reg. 18. b. Et

factū eſt Bel: acrit.i.cum occideret Jezabel pro=
phetas dñi. Qđ aūt in h ſenſu ſumatur / oſtēditur
cū ſtatim ſubſigit. Nūquid ait Abdias Helie. nō
eſt annūciatū dño meo id qđ feci Baharog.i. cuȝ
occideret Jezabel ꝓphas dñi. ¶ Deniqȝ circa
id qđ dr. Confirmabit aūt Berith multis ieptena
vna.ꝛc. Sciēdū ē: ꝙ lȝ Berith ſit fedus vel pactū
vel firmamētū aliquotiens: in multis tñ locis: eſt
lex. Et h eſt qđ dr i libro Mequilta: ſup illud Exo.
12.a. In decimo mēſis hui⁹: ꝛc. Nō eſt Berith ni
ſi lex / ſicut dictū eſt. Deut.29.a. Iſta ſunt verba
Berith / quē mādauit dñs Moyſi ad ſcidēdū cū
filijs Iſrael i terrā Moab preter Berith quē ſci
dit cū eis i Oreb. Et ſup hec ad ſeptimū habetur
reſponſum. ¶ Adhuc ſciēdū / ꝙ vt ex dictis ſupe=
rius ꝫ. Nuſꝙ aūt habet. Tria ꝓmiſit de⁹ Jude=
is in Babilonia captiuis per Hieremiā. Videlicȝ
viſitationē ſeu recognitionē / reductionē ad ter=
rā ſuā: ꝛ Hieruſalē ꝛ tēpli reedificationē. Primuȝ
autem ſe de⁹ facturum promiſit: vt patet ex ipſis
Hieremie vbis. Cū ꝯpleti forent Babilonie. 70.
anni. De qbus quoqȝ dicit Hier.25.c. Et ſeruiēt
gētes iſte regi Babilonis.70.annis. Cum itaqȝ
Nabuchodonoſor regnauerit.45.annis: ꝛ filius
ei⁹ Euilmerodach.23.annis. Et Baltaſar tribus
annis: vt longe ſupius ꝫ. Judei vero. h totum ꝓ=
batum eſt. Et iſti ſimul ſumpti ſint.70.et vn⁹: vt
p ſe manifeſtū eſt. Pȝ ꝙ in h vno ꝛ vltimo anno q
fuit terti⁹ Baltaſar debuerit viſitari. Qđ vtiqȝ mi
raculo multiplici factū ē. In ipo qppe anno ma=
nus ſcribens in pariete contra Baltaſar Judeos
captiuos tenentē: ꝛ vaſa tēpli dñi ꝓphanantem:
apparuit. Et intelligētia ſcrpture illi⁹ Danieli ſo
lūmodo data fuit. Et nocte illa deo diſponente
Baltaſar ab eunucho ſuo interfectus fuit: cui Da
rius ſucceſſit. ac ſic de poteſtate ipſius Judeos
eripuit. Et Danielē vnū ex eis cū duobus alijs:
principē totius regni ꝯſtituit: vt habet in quinto
Danielis / ꝛ.6. Et in eodē.q.tpe Danielem domi
nus illeſum de leonū lacu atqȝ ſeuicia liberauit.
Quib⁹ ſcriptura ſacra teſte ſic ſe hñtib⁹ nō paruȝ
eſt infectus ingratitudinis vicio q a deo tūc tpis
captiuitatē Babilonicā nō reputat p hec q dicta
ſunt viſitatā. Per ea nāqȝ ꝓculdubio atqȝ ꝯſimi
lia ꝯceperūt Dari⁹ ꝛ Cirus nepos ei⁹ deuotionē:
vt tūc Judeos benigne tractarent / ꝛ ad terrā ſu
am remitterēt. Qđ in primo anno Ciri factū eſt:
vt habet i fine Diure Jamim.i.palip. Et in pnci
pio Eſdre. Atqȝ ita ꝯpletū eſt pmū ꝓmiſſum at=
qȝ ſcdm. Tertiū vero videlicet reedificatio tem=
pli atqȝ Hieruſalē: cōpletū eſt diuerſis tēporibus
Nam partim tpe Ciri / cuius fili⁹ poſtea ꝓhibuit
Eſdre.4.b. Et partim tpe Darij ſub quo vtrūqȝ
ꝯſumatū eſt. Nec iſta credat aliqs ocioſe hic po
ſita. Si eni nō niſi in primo anno Ciri fuerit viſi
tati: ꝛ numer⁹ nr in tribus annis dāpnificabit: et
qdā falſitas eoꝝ qua dicūt ānos regū oīum ante
Cirum fuiſſe ſe inuicē intercidētes: verificari vi=
debitur. Saluo q ꝯputare inceperit: a.4. anno re
gni Nabuchodonoſor q fuit.viij. Joaqim qui re=
gnauit in Judea.xj.annis.4.Reg.23.g. Qui igit
inde inceperit vſqȝ ad annū primuȝ Ciri incluſi=
ue.lxx.inueniet annos. De q ſcriptū eſt Eſdre.1.
c.1.a. In anno pmo Ciri regis Perſarū: vt ꝯple=
retur verbū dñi ex ore Hieremie. Suſcitauit dñs
ſpm Ciri regis Perſarum.ꝛc. Iſte vero Joaqim
fuit ſub iugo ſeruitutis Nabuchodonoſor.4.Reg.
xxiiij.a. vbi ſic legitur. In dieb⁹ ei⁹ aſcendit Na=
buchodonoſor rex Babilonis: ꝛ factus eſt Joa=
qim ſeruus tribus annis. Et rurſum rebellauit cō
tra eū. Inmiſitqȝ ei dñs latrūculos Caldeorum
ꝛc. Legit etiā in hiſtoria ſcholaſtica ſup.4.Reg.
Factū eſt aūt anno octauo Joaqim: ipſe eſt quar
tus annus Nabuchodonoſor. Aſcēdit Nabucho
donoſor in Judeā ꝛ depopulauit eam. Et infra.
Porro cū aſcendiſſet Nabuchodonoſor i Hieru=
ſalē: cepit Joaqim et ligauit eum ꝛ trahebat ſe=
cū in Babilonē ꝛ nobiles cū eo. In itinere vero
impoſuit ei Nabuchodonoſor tributū ꝛ miſit eū
in Hieruſalē. Et infra. Et ſeruiuit ei Joaqim tri
bus annis. hec in hiſtoria ſcholaſtica. Poſt Joa=
qim regnauit Joacim filius eius tribus menſi=
bus. Et Sedechias.xi.annis: videlȝ vſqȝ ad de=
ſtructionē tēpli ꝛ Hieruſalē ſub ſeruitute Nabu=
chodonoſor: vt totū h⁹ penlt.et vlt.cap.4.Reg.
Ab anno nāqȝ qrto Nabuchodonoſor vſqȝ ad
xlv. fuerunt.xii.anni: ꝛ.xxiii. Euilmerodac: ꝛ tres
Baltaſar: ꝛ duo Darii: ꝛ annus prim⁹ Ciri. Et ſic
cuncti ſunt.lxx.anni de qbus dictū eſt Hiere.25.
c. Et ſeruiēt oēs gentes iſte: regi Babilonis. lxx.
annis. ¶ Miſeri vero Judei vſqȝ a deo calump=
niandi et contradicendi Chriſtiane fidei cupidi=
tate cecantur: vt nō attēdant ꝙ abſurda ſint et ꝙ
impoſſibilia: ꝛ ꝙ diuine ſcripture obuia: q contra
concluſionē hāc diuerſimode garriūt ꝛ loquūtur.
Velut belua qppe vnius corporis multorūqȝ ca=
pitum in hoc omnes cōueniūt. Qđ quicqd Gabri
el expreſſo noīe Meſſie in verbis ſuis: dixit Da=
nieli / de vere Meſſia ꝛ principali nō dȝ intelligi.
Porro vnū iſtud Sathane corpus mōſtruoſe val
de in multa diuidit capita. Alii qppe dicūt Meſ
ſiam primo poſitū in ſermone Gabrielis eſſe Ci=
rum. De qbus eſt Rabi Selemo: vt pȝ in ſuo pe=
rus.i. expoſitione ſup Danielē. Alii vero dicūt ip
ſum eſſe Neemiam. De qbus eſt Rabi Abrahā /
Ben Azara: vt Perus quoqȝ ipſius ſup Danie=
lē oſtendit. Alii aūt zorobabel i pm eſſe cōtendūt
vt multi ex modernis. Alii rurſuȝ Meſſiam ſcdo
poſitum vbi dictum eſt. Et poſt ipas. lxii. ebdo=
madas occidetur Meſſias. De quib⁹ ē Rabi Se
lomo. Dicūt eſſe Agrippā. Qui vero aliud oſten
dit in ꝯdicēdo tā euidēti Gabrieli teſtimonio ſu=
pradicto / eorū vnanimitas. Et qd in ꝯdicēdi mo
do eorū tanta et tam abſurda diuerſitas: quā eue
niſſe eis Moiſi illud triſte preſagiū. Percutiet te
inquit dñs inſania et cecitate ac ſtupore cordis: ꝛ
eris palpans in meridie: quēadmodū palpat ce=
cus in obſcuritate et nō diriges vias tuas. Indi=
gnū vero videtur tam euidentē Judeorū inſaniaȝ
reſpōſione pulſare. Interdū etenī ſtulticie notaȝ

incurrit:q̄ſquis vult cuncta dicta refellere. Sicut
ſcriptū eſt Prouer.26.a. Nō reſpōdeas ſtulto ſm
ſtultitiā ſuā ne cōpareris ei etiā tu. Uerū qꝛ ime-
diate mox ſubditur. Rn̄de ſtulto ſm ſtultitiā ſuaꝫ
ne ſit ſapiēs in oculis ſuis. Reſpōdendū eſt ad pꝛi
mum atqꝫ dicendum. ¶ Quicūqꝫ dicit ꝑ nomen
Meſſie intelligendū eſſe Cirum. vbi ab angelo di
ctū eſt Danieli:vſqꝫ ad Meſſiā Nagid/ ebdoma-
de.7.ꝛc. Inſaniam ipm̄ incurriſſe ꝛ alias maledi
ctiones paulo ante dictas:manifeſtū eſt multipli
ci rōne. Pꝛimo:qꝛ Gabꝛiel dixit vſqꝫ ad Meſſiaꝫ
Nagid.i.pꝛincipalē/ vt dictū ſupꝛa eſt.§.Nagid ve
ro. ꝓbatum eſt ꝑ qd̓ excluſit Cirū.ꝛ pꝛeter pꝛinci
palē Meſſiā:oēm alium. Scd̓o:qꝛ non dixit vſqꝫ
ad Meſſiā Nagid ebdomadas tm̄.7.eē vēturas.
ſꝫ ſeptē ꝛ.lxij. Tertio/qꝛ ſcd̓m cōpotū etiā ſuum:
ebdomade.7.ſupꝛadicte.i.49.anni fuerunt vſqꝫ
ad Baltaſar:ꝛ nō vſqꝫ ad Cirū:vt pꝫ per cōpotū
traditionis quē inuenies.ā.§.Iudei vero. Ibi ꝗp
pe habet ꝙ poſt deſtructionē templi pꝛimi vnde
ipſi numerare incipiūt: regnauit Nabuchodono
ſoꝛ.20.ſeptē annis. Filius vero eius Euilmero-
dac.xxiij. Sic ergo habemꝰ a deſtructiōe templi
vſqꝫ ad Baltaſar.vij.ebdomadas.i.xlix.annos.
et amplius vnū annū/ſcd̓m cōpotū ſuū. Scd̓ꝫ ve
ro noſtrū:ꝗ cogentibꝰ verbis Hiere.atqꝫ Gabꝛie-
lis/a duodecimo anno Nabuchodonoſoꝛ incipi-
tur incluſiue:vt.ā.§.Opepꝛeciū:oſtēſum eſt. Octo
inueniuntur ebdomade vſqꝫ ad Baltaſar. Atqꝫ
ita cū dr̄ vſqꝫ ad Meſſiā Nagid ebdomade. vij.
Si omnino velīt ibi ſiſtere Cirū/ nō zoꝛobabel/
nec etiā Neemiaꝫ/ſed Baltaſar inuenīūt hūc eſſe
Meſſiā vel Dariū:cū iſti ambo pꝛeceſſerīt Cirū ꝛ
oēs alios antedictos. ¶ Quarto quoqꝫ patet Iu
deos inſaniri ꝛ reliꝗs ſupꝛadictis plagis a Deo
pctī ſuis exigentibꝰ fuiſſe percuſſos:Cirū Meſſi-
am faciēdo/ ac ceteros ſupꝛadictos. Cū nullꝰ vn-
ꝙ in ſacra ſcriptura inueniatur appellatꝰ huiuſce
modi noīe ꝗ vnctus nō fuerit vel ſacro illo coꝛpo
rali oleo quo reges et ſacerdotes vngebantur. vt
Aarō ꝛ Saul:vel ſpūali.i.ſpū ꝛ gr̄a ꝓphetali.qd̓
in ps.oleū letitie dr̄:vt dictū eſt ſuperiꝰ.§.Ad ſex-
tū aūt. Coꝛpoꝛali aūt oleo ſupꝛadicto: nō pōt di-
ci vnctus fuiſſe Cirꝰ/vel zoꝛobabel/aut Neemia
vel Agrippa:ſiue aliquis illiꝰ tpis alius/ cū oleū
illud in vltimo templo non fuerit. ¶ Hoc aūt eſt
qd̓ legitur i libꝛo ſanhedrin Hieruſalmi ī Pereq
.i.diſtinctione.illu/hen/ haggolin.g. Dixit Rabi
Samuel. Quinqꝫ res defuerūt in vltimo tēplo ꝗ̄
fuerunt in pꝛimo. Et vnde ꝓbatur. Ex eo ꝙ ſcri-
ptum eſt in Ageo.1.ca. Aſcendite in montem/ et
afferte lignū et edificate domū ꝛ acceptabo eam
Ue Iqqabda.i.ꝛ honoꝛaboꝛ. Ue Iqqabda/ſcri-
ptum eſt diminute.i. abſꝫ hac litera:he. que ſigni
ficat ꝗnqꝫ res in ꝗbus ſanctuariuꝫ vltimū fuit a
pꝛimo diminutū:videlꝫ/ignis/archa/vꝛim/ ve-
thumim.i.rationale iudicij:oleū vnctionis ꝛ ſpi-
rituſſanctus. ¶ Itē in Medras.i. in expoſitione
vel glō. ſir/haſſirim.i. Canti.cāt. 8.c. Soroꝛ no-
bis. Iſti fuerunt aſcendentes captiuitatis.pꝛa.qꝛ
fuerunt pauperes vel inopes in exercitibus. Et
vbera nō ei. Hec ſunt ꝗnqꝫ res in quibus domus
vltima extitit diminuta. ꝛc. vt.ā. Ex oꝛe itaqꝫ
iſtoꝛum duoꝛū teſtiū conſtat tam oleū ſacre vncti
onis coꝛpoꝛale ꝙ̄ ſpirituale. donū videlꝫ pꝛophe
tie in tēplo vltimo defuiſſe. Per h̓ ꝙ dr̄ nō fuiſſe
ibi tunc tēpoꝛis ſpm̄ ſctm̄ et oleū vnctionis. Sic
ergo nec Cirus nec aliquis illiꝰ tpis alius ſcd̓ꝫ ve
ritatem poterit dici Meſſias. Cū Meſſias opoꝛ
teat vnctū eſſe/vel coꝛpoꝛali/vel ſpirituali oleo:
vel vtroqꝫ. ¶ Si ꝗs āt obijciat Cirū neutro vn
ctum oleo:Meſſiam fuiſſe vocatū. Iſa.45. Et ꝗſ
dam alios in ps. ciiij. vt dictū eſt. Nolite tange-
re Meſſias meos. Rn̄deo. Medras.i.glō ſup hūc
locū dicit: Oꝫ Meſſie hoc ī loco ſunt pr̄es Abꝛa
hā.ſ. Iſaaq ꝛ Iacob. Hos aūt vnctos fuiſſe oleo
ſpirituali.i.ſpiritu pꝛophetali: nullus inficiatur.
¶ Quod vero Cirus videtur dictus Meſſias vbi
ſcriptuꝫ eſt. Iſa.xlv. Hoc dixit dn̄s Meſſie ſue le
goꝛes.i. Ciro quē foꝛtificaui ī dextera ſua. ꝛc. Qꝛ
fidei Chꝛiſtiane nō videtur pꝛodeſſe/ ſed obeſſe/
catholice ſatis aſſeuerandū exiſtimo. Deum non
hic quidē Cirū ſed verū Meſſiā fuiſſe allocutum
ꝓut dicit in Talmud/ī libꝛo ꝗ vocat Maghilla.
Quid eſt qd̓ ſcīptū eſt. Hoc dixit dn̄s Meſſie ſuo
ꝛc. Nūquid Qoꝛes.i. Cirus Meſſias eſt. Sꝫ deꝰ
ſanctꝰ/ꝛ bn̄dictꝰ dixit Meſſie. Opponēs ergo te
leqoꝛes.i. Ciro quē foꝛtificaui in dextera ſua. ꝛc.
Et ipſe dixit Parap.vltīo.et Eſdre.1. Quis ī vo
bis de oī populo ſuo ſit dn̄s deus eiꝰ cū eo ꝛ aſcē
dat.ꝛc. Rabi quoqꝫ Sele. hunc locum exponen-
do/ait. Rabbo tenu.id ē magiſtri noſtri dixerunt
Regi Meſſie dixit deꝰ ſanctꝰ ꝛ benedictꝰ. Qobel
.i.opponens ego te ꝯtra Qoꝛes. Sicut dr̄ ī libꝛo
Maghilla. ¶ Rabi etiam Abꝛaham Benaçara
ſup Danielē:vbi dicit cōfirmabit aūt pactum.ꝛc.
Danielis.9.dicit Opinio eius ꝗ dicit ꝙ Qoꝛes.i.
Cirus eſt Meſſias vel Chꝛiſtus dn̄i:nō eſt ꝯgrua
Ex his igitur patet ꝙ Cirus in Iſa. Non eſt vo-
catus Meſſias apud pr̄es antiquos. Un̄ quicūqꝫ
de Iudeis ꝯriū dicit velut inſanꝰ in ipſoꝛum au-
ctoꝛitatē pꝛoteruit: quos veredicos eſſe fatetur.
¶ Notandū aūt ꝙ cū dixit Daniel/ occidet xp̄s
ꝓtinus ſubiunxit:ve/enlo.i.et non ei:q̄ſi dixerit.
Licet occidatur xp̄s poſt ip̄as.lxij.ſeptenas.hoc
eſt in vltima. Reſurget tn̄ die tertia. Deinde ad ce
los aſcendet et ſpiritū ſanctū ſup credentes mit-
tet.ꝛ ſic enlo.i.et non erit ei.qd̓ Iudei perfidi au-
tumabūt:videlicet vbi crucifixus occūbat:ꝛ poſt
modum non reſurgat:immo reſurget ꝛ ad celos
aſcēdet ꝛ ſpm̄ ſanctum mittet. Et ita ebdomada
vna illa ꝯfirmabit Berith illā multis. De qua ꝑ
Hieremiā a dn̄o dictū eſt.31.c. Ecce dies venien
tes dicit dn̄s ꝛ ſcindā cū domo Iſrael ꝛ cū domo
Iuda/Berith.i.legem:vt paulo ſuperius.§.Deni
qꝫ oſtenſum eſt. Hadaſſa.i.nouā/lo/ Qabberith
.i.nō talē qualis Berith/ quā ſcindi cū patribus
eoꝛū quādo cōfoꝛtaui manū eoꝛū vt educerē eos
de manu Egipti/quia ipſi diſturbauerūt Berith
meā. Et ego repꝛobaui eos ſiue neglexi vel dere

liqui.dicit dn̄s.⁊c. Merito itaqꝫ angelus ſepte-
nam iſtam in qua hec ⁊ alia multa his ſimilia fu-
tura erant:tanꝙ ꝯplementū oīum aliarū: ſic vlti
mā collocauit. ¶ Ex quo aūt ad ea q̄ circa ver-
ba ſancti Gabrielis fuerant inq̄renda: rṅdimus
Reducam⁹ premiſſa in rationis ordinē ⁊ dicam⁹
Cū ipſe angelus dixerit Danieli / ꝙ ebdomade
ſeptē ⁊.lxij.cēnt ab egreſſu verbi de reditu popu
li et edificatione Hieruſalē ⁊ tēpli: vſqꝫ ad Meſ-
ſiam ꝑncipalē:vel corā factū: vt in ꝑncipio hui⁹
capituli.§.In Chriſti igit̄ noīe.⁊ §. Nagid vberi⁹
dictū ē. Numer⁹ aūt iſte.xlij.āno añ deſtructionē
templi vltimi ꝯplet⁹ extiterit:vt.§.Operpretium
et §.Qn̄ vero.et §. a quo itaqꝫ termino in precē-
dentibus euidenter oſtenſum eſt:nulluſqꝫ preter
dn̄m Jeſum:tunc ſiue poſtea venerit q̄ ſigna ꝑn-
cipalis ac veri Meſſie habuerit: vt ab ipſis etiaꝫ
Judeis h̄ iam pluſꝙ mille annis ꝑtinaciter nūc
vſqꝫ aſſertū eſt. Dn̄s vero nr̄ Jeſus xp̄s poſt ſe-
pe dictas.vij.⁊.lxij.annoꝝ ebdomadas i medio
videlꝫ ſeptuageſime ⁊ vltime:triceſimū iā annūꝫ
incipiens agere.tam predicādo ꝙ miracula mul-
ta ſoli deo poſſibilia faciendo corā factus fuerit
Nulli ſanā ceruicē habenti eſt ambiguū. Rurſum
qꝫ i fine eiuſdē vltime ebdomadis:ac ſic poſt ip-
ſas.lxij. qn̄ Gabriel:vt h̄r.ā.§.Deinde. Meſſiam
dixerat occidēdū. Ipſe dn̄s nr̄ Jeſus occiſus ex-
titerit: quēadmodū nō ſolū ſcriptura: ſed etiam
Cabala.i. crebra et ſinceriſſima fama nos do-
cet dn̄m nr̄m Jeſum neceſſario meſſiam ꝑncipa-
lem et verū fuiſſe apud oēs / q̄ rerū ꝯſequētiā nō
ignorant:conſequens eſt.

¶ Capitulū quartū:de obiectionibus iudeoꝝ
ꝙ xp̄s nōdū venit ⁊ q̄liter eis reſiſtitur.

Queadmodum nihil / aut pa-
rū ꝓdeſt fortiter hoſtē ferire
niſi vires etiā eius ⁊ nocendi
aſtucias noueris vt videlicet
ict⁹ eius poſſis ſuſcipere / aut
ꝓuidus declinare. Sic nō ſo-
lum parū valet.:ſed etiam ex
hoc maximū noueris fidei et
veritati iminere diſcrimē:ſi validis etiā rōnibus
errores iīmicorū fidei ferias:et falſitates quib⁹
ipſi impugnant fidei veritatem ignoras. Nō mi-
nus igitur circa ea q̄ Judei ꝯtra fidē nr̄am obijci
unt te volo fore ſollicitū et attentum / ꝙ circa ea
q̄ nos inducimus ꝯtra errorē ſuum. ¶ Igit̄ ſcien
dū eſt / ꝙ Judei ꝯtra veritatē aduētus Meſſie et
dn̄i nr̄i Jeſu:ſatagūt ꝓdocere id qđ ſcriptum eſt.
Iſa.2.a. Et erit in fine dierū parat⁹ erit mōs do
mus dn̄i in capite montiū:⁊ eleuabit̄ pluſꝙ col-
les et fluent ad eū oēs gentes:⁊ ibunt populi mľ
ti et dicent. Ite ⁊ aſcēdam⁹ vel aſcēdem⁹ ad mō
teꝫ dn̄i:ad domum dei Jacob:⁊ docebit nos de
vijs ſuis:⁊ ambulabimus in ſemitis eius. Qꝛ de
ſion exibit lex / et verbū dn̄i de Hieruſalem. Et
iudicabit inter gentes ⁊ arguet populos multos
⁊ contūdent vel maleabunt vel cōminuent ſpa-
tas ſuas in ligones:⁊ iacula ſua imputatoria vľ
in falces. Nō leuabit gēs cōtra gentē gladium:⁊
non diſcent vltra bellū. Nota ꝙ totū iſtud quaſi
verbis eiſdē ſcriptū eſt. Michee.4.a. ¶ Iteꝫ ex
eis q̄ Iſa.xj.a.hoc mō ſcripta ſunt. Et exibit vir
ga de ſtipite vel de trunco Iſſai.i. Iſai:⁊ necer.i.
virgultus vel planta de radicibus eius fructifica
bit / ⁊ req̄eſcet ſuꝑ eum ſpūs dn̄i / ſpūs ſapiētie et
prudentie / ſpūs ꝯſilij ⁊ fortitudinis / ſpūs ſapien
tie et timoris dn̄i. Et onerabit / vel moleſtabit
vel odorari faciet eum in timore dn̄s. Non ad vi
ſionem oculorū ſuorū iudicabit: neqꝫ ad auditū
aurīū ſuarū arguet:⁊ iudicabit cū iuſticia paupe-
res:⁊arguet cū eq̄tate māſuetis / vel humilibus /
vel egenis terre. Et percutiet terram virga oris
ſui:⁊ cū ſpū labiorū ſuorū mortificabit impium.
Et erit iuſtitia balteus vel cingulum lūborū eius
et fides cingulū renū ei⁹. Et morabitur lupus cū
ariete: ⁊ pardus cū hedo accubabit: ⁊ vitul⁹ at-
qꝫ leūculus et bubalus ſimul. Et puer paruus de
ducet eos:et vacca et vrſus paſcētur:⁊ ſimul ac-
cubabunt nati eorum. Et leo vel bos comedet
paleam. Et delectabitur infans ſuꝑ foramie aſpi
dis:⁊ ſuper lucernariā vel cauernā baſiliſci:abla
ctatus manū ſuā extēdet. Non nocebunt ⁊ nō diſ
ſipabunt i omni mōte ſanctuarij mei: qꝛ erit ter
ra plena ſcientia vel cognitione dn̄i: ſicut aque
maris operantis. ¶ Ex eis q̄ a principio capitu
li dicta ſunt vt Judei dicūt:habetur aperte / ꝙ in
fine dierū Meſſie paratus eſſet mōs tēpli dn̄i in
capite montium: ꝯfluerentqꝫ omnes gentes ad
Meſſiam illuc:eſſetqꝫ tanta pax ⁊ talis tunc tem
poris ꝙ boīes arma ſua in inſtrumenta agricul-
ture conuerterent:necnon et fere eſcā carniū de-
ſerēdo cuꝫ domeſticis et manſuetis animalibus
accubarent omni feritate depoſita. Et ꝙ huiuſ-
ſcemodi pax / ita ꝙ gens contra gentem non le-
uaret vltra gladiū:ſine fine duraret. Porro cum
nūꝙ vſqꝫ nunc vnum tale contigerit: immo poſt
ꝙ ille venit quem vos dicitis eſſe Meſſiam: tot
guerre / tot prelia ſtant ante:⁊ forſitan:multo plu
ra ꝯtigerit:ac maiora / Meſſiā veniſſe atqꝫ Jeſū
fuiſſe nulla rōne pōt aliq̄s Chriſtian⁹ oſtendere.
¶ Dicūt iteꝝ vbi.ſ.ā.i fine dieꝝ.⁊c.dr̄: Multi q̄p
pe dies trāſacti ſunt poſt aduētū Chriſti veſtri:⁊
qꝛ in fine dieꝝ nō venit:vt dictū eſt ꝑ Iſaiā. Non
ſequitur ipſum fuiſſe Meſſiā:ac denuo dicūt con-
tra dn̄m et ſaluatorē noſtrū. Cū ſupius dictū ſit
de Meſſia per Iſaiam. Et fluent ad eum omnes
gentes:cuꝫ omnes dixit:nihil excepit. Ad illum
vero quē vos aſſeritis fuiſſe Meſſiā / cū nūꝙ vi-
derim⁹ gentes oēs ꝯfluxiſſe vel ꝯcurriſſe:quia nō
Sarracenos non Tartaros / non multos alios
quō ipſe poteſt eſſe Meſſias? ¶ Ut hee quoqꝫ
Judeorū ꝯtra ſaluatorē noſtrū irrationabiles ra
tiones luculentius cōfutentur. Primo reſponden
dū eſt ad illud. Iſa.2.a. Et erit in fine dierū pre-
paratus mons.⁊c. Qꝛ nulla vera rōne cogētē no
uiſſime vel finis dierū vocabit̄ in ſupradictis Mi
chee.vel Iſa.verbis finis vel nouiſſimū omniuꝫ
hominū.i.finis totius mūdi. Sed poti⁹ eoꝝ qui-

bus iſti ꝓphete loquebantur:videlicet Judeorū Finis nāq3 dierꝫ vocat̄ hic tēpus illud qȯ fuit a tpe Ciri regis Perſarū:vſq3 ad deſtructionē templi vltimi:vt p3 ꝑ hoc qȯ Hiere.xlix.g.taliter ſcriptum eſt.Et erit in fine dierū : reducam captiuitatē Elam:ait dn̄s. Elam regio eſt Perſidis vbi Cirus regnabat:q̄ Judeis dedit licentiā redeundi:vt habet̄ Eſdre.i.a.¶ Finis itaq3 dierū de q̄ locutus fuit Jſaias eſt tēpus ⁊ ſtatus ſecūdi templi:vt ſuperius eſt oſtēſum. Jn quo omne bonuꝫ eorū euanuit et finē cepit.Et venit ſup eos omne irreuocabile malū:vt iam patet: ⁊ plenius i ſequētibus patebit. Finita q̄ppe die venit veſperū q̄ ē finis diei : et ſol eorꝫ occidit.Cecidit eni ſup eos tenebra:⁊ ſup capita eorum deſcendit caluicies: poſtq̄ negauerunt dn̄m nr̄m Jeſum:nō eſſe Xp̄z ſc3 per.xl.annos ante deſtructionē dicti tēpli vltimi:qn̄ expulſi fuerūt ſanhedrin.i.iudices ordinarij de ꝯſiſtorio polito ſiue dolato. Et eis ablatum fuit iudiciū.i.potentia iudicandi: atq3 tunc vel paru poſt:p̄cepto Romanorꝫ:⁊vocis celeſtis ſuaſione fuerūt interfecti:vt plenius iā ſuperius capitulo.2.eſt ꝓbatū.¶ Qȯ q̄dem tūc tp̄is ꝑfinita die ſup eos venerit veſperū et tenebra/ habet̄ in Bereſſit Rabba Rabi Moiſes Haddarſan ſuper Gen̄.xxx.vbi dr̄.Et venit Jacob de agro in veſpere.Et egreſſa eſt Lia obuiā ei/vel ad vocādum eum.Hoc eſt ꝙ ſcriptum eſt in p̄s.103. Pones tenebram:et erit nox.Pones tenebram:hoc eſt captiuitatem Jſrael : quoniam obtenebrauerunt Jſrael accuſationes ſuas: ſicut ſcriptum eſt Jſa.29.e.Obtenebrauit deus cōtra eos ſeculū:ſicut dictum eſt Joel.2.c.Sol ⁊ luna obtenebrati ſunt:⁊ ſtelle retraxerunt ſplendorē ſuū. Sequitur.Et fuit nox.Hij ſunt dies captiuitatis qui ſcilicet ſunt Jſraeli vt nox. Jn ipſa repent cūcta aīalia ſilue:hc ſunt gentes ſeculi vocate animalia ſilue:q2 ſunt ſerpentes cōculcando Jſrael: ſicut dictum eſt.p̄s.79.Demolietur eā porcus de ſilua:et aīal aggreſte depaſcet eā. Sequitur. Leunculi rugientes ad rapiendū. Leunculi iſti ſunt gentiles Goiim.i.negantes deum ſanctum ⁊ benedictum:ac rugientes ad rapiendum. Dixit Rabi Hannia. Jpſi ſunt negantes deum et rugientes ad rapiendū.Et nihilominus requirent mercedē a deo in futurum:ſicut ſcriptum eſt.p̄s. ciij. Et ad querendum a deo comeſtionem ſuam.Et erit merces eorum apud deum. Orietur ſol et congregabuntur.Orietur ſol regis Meſſie ſicut ſcriptum eſt.2.Reg.23.b. Et ſicut lux matutina orietur ſol:in illa hora occidet ſol eorum: ſol videlicet idolatrie.Hinc ergo dictum eſt congregabuntur vel adiungentur.Huc vſq3 traditio ſupradicti Rabi vel expoſitio.¶ Sex quoq3 ſunt i iſta traditione notanda. Primo ꝙ Judei fecerūt opera tenebroſa:⁊ ꝙ tenebra et nox ē captiuitas ipſorū.Et ꝙ deus obtenebrauit ꝯtra eos ſeculum. Secundo ꝙ deleti fuerunt a leunculis et ab omnibus gentibus ſeculi qui ibi nominantur animalia ſilue:negantibus deum ſanctū et benedictum que ſunt conculcantes Jſrael. Tertio ꝙ multuꝫ facit pro nobis pro eo qȯ dictū eſt ſuperius. Jſa. xi.a.Et morabitur lupus cum ariete.⁊c ſc3 ꝙ homines animalium nominibus aliquotiens nuncupantur:in qua.ſ.traditione animalia exponuntur .i. homines. Quarto qȯ valde notandum eſt ꝙ iſti requirēt mercedem a deo:qȯ ꝓbat per p̄s. 103.Et querent a deo mercedem ſuam. ⁊c.Quinto/ꝙ merces eorum erit ſol.i.Meſſias q̄ orietur eis. Sexto/ꝙ illa hora ꝙ ſol.i. Meſſias eis tunc occidetur ſol eorum.ſ.idolatrie.Que omnia adimpleta ſunt:vt patet perſpicaciter intuenti. Nā Romani qui vere poterant leunculi nūcupari ꝓpter eorū eximiā probitatē: negantes deum per idolatriā q̄ dominabant̄ omnibus gentibus ſeculi:obtenebrauerūt diem eorum.ſ.quādo Titus ⁊ Veſpaſianus:⁊ rurſum Adrianus vt iam dictum eſt:deſtruxerunt eos/⁊ templum/ ⁊ ciuitates eorum:funditus diruerunt. Poſtea queſierunt mercedem ſuam tempore Conſtantini ⁊ ſancti Silueſtri:⁊ tunc luxit eis ſol.i.Meſſias: ⁊ ſol eorum.ſ. idolatrie/occidit: vt i antecedēti traditiōe dictū eſt.¶ Notandum eſt rurſus/ꝙ ꝑ Liam:gētiū docet eccleſiam fore intelligendam Jacob.i. deo. in Noe ac filijs eius : pacto vel federe primitus copulatam : quam q̄dem licet feda facie propter idolatriam:⁊ lippam oculis propter ignorantiaꝫ docet in veſpere.i. in tempore ꝙ vt veſperum futurum erat finis diei.i.qualiſcūq3 libertatis/poteſtatis/⁊ proſperitatis Judaice ⁊ principiū noctis.i.iſtius ſue ſubuentionis/et ſeruitutis / ⁊ captiuitatis tam longe:fuiſſe occurſuram Jacob.i. deo ⁊ admittendam ab eo/obmiſſa Rachele:tota nocte captiuitatis durāte. Quēadmodū illud veſperuꝫ et nox illa Rachelis nō fuit Lie nox triſticie:ſed potius dies letitie et exultationis : ita tempus reprobationis Judaice futurum erat eccleſie gentium:tempus letitie. Ex hoc nō tantū ꝓpter ſolis idolatrie occaſum poſtq̄ erat ſpiritualibus amplexibus fruitura : ſed etiā propter ſolis Meſſie ortum qui tunc tēporis oriturus erat ei:et hec omnia patent intelligenti tenorem predicte traditionis. ¶ Licet clarius in predictis habeatur ꝙ finis dierum dicitur tempus vltimi templi vſq3 ad deſtructionem eiuſdem:nihilominus noſtra intentio fulcitur aperte per hanc literam : he / que huic dictioni iamim:id eſt dierum preponitur cum dicitur haiamim:id eſt dierum. Que ideo he / haledia:id eſt hej/ notitie apȯ eos vocatur:quia notificat ꝙ dictio cui preponitur non de ignota re:ſed de re nota dicat̄. Ꝧ autē ſatis bene mōſtratur:vbi per Moiſen. Deutero.31.g.hoc modo dictū eſt. Noui ꝙ poſt mortem meam corruptione corrumpemini ⁊ deuiabitis a via quam mandaui vobis:⁊ obuiabit vobis malum in fine haiamim.i. ii dierum:vel ipſoruꝫ dierum:cum feceritis malū in oculis iod he/vau he.i.dei vel Meſſie ad prouocandū eū i ope manuum veſtrarum.¶ Nota ꝙ malum hoc Judeis cōcedētibus tūc eis maxime obuiauit ſiue occur

ee raro ſignificet.nunꝙ vel vnꝙ:vt in Gen.8.g.
Non addam maledicere vltra vel vnꝙ terram.
Et.9.c.Non erit Od.i.vltra vel vnꝙ vel ampli
us diluuium. Frequēter tñ ſignificat ſatis breue
tēpus.vt dicit Rabi Qimhi i libro Saraſſin. Cō
tigit inquit hāc dictionez Od.i.vltra ſignifica=
re tēpus modicū.Ut cum dicit Prouer.31.b. Da=
te inebriatiuū perdēti ⁊ vinū ei:qui amaro ē ani=
mo.bibet ⁊ obliuiſcet egeſtatis ſue ⁊ laboris ſui:
nō recordabitur Od.i.vltra.nō vult dicere nū=
ꝙ vel ineternū:ſed ꝙdiu fuerit vinum in eo. Sic
quoqȝ dictum eſt.4.Reg.6.e. Et nō addiderunt
Od.i. vltra turme Aram venire in terrā Iſrael
i.in illo tempore.Itē cōtingit quandoqȝ Od ſi=
gnificare Hadain.i.adhuc. Ut in ps.87.b. In
mortuis liber.Sicut interfecti dormientes ſepul
chri quorum nō memor fuiſti Od.i.adhuc quaſi
dicat.Adhuc non fuiſti memor eoꝝ donec veniat
terminus:in quo fiet memoria mortuorum.ſcȝ vt
reſurgāt.Et ſic dictū eſt Iob.2.e.Odcha.i. ad=
huc tu es retinēs perfectionē tuam. Hucuſqȝ Ra
bi Qimhi. ¶ Adhuc enī eſt dicendum eis ꝙ do=
minus noſter Jeſus Chriſtus nat⁹ eſt tēpore pa=
cis:imperante Ceſare auguſto.Et tūc impletum
eſt dcm̄ Iſa.p̄miſſū:q: pax fuit ſp ipſo regnante
vel viuēte.Et eo etiaȝ mortuo durauit: vſqȝquo
falſo Meſſia nomine Benqozeba.contra Roma
num imperium inſurgendo:vt in iſta p̄ma parte
ſubſequēter probabit.Romani et enim ceperunt
dn̄ari Judeis.centeſimo octogeſimo anno ante
deſtructionē tēpli:vt ꝓbabit per Talmud.cap.
vi.§.Quod vero.Deniqȝ vero tantam vniuerſus
mundus pacem habuit:ꝙ ſolus vnus homo.hoc
eſt Ceſar Auguſtus predictus imperator Roma
nus preerat pacifice toti mundo. Ut īfra ca.6.§.
In Bereſſith.p̄ntis partis probabitur. Qua de
re videtur ſtultus vel iniquus eſſe qui q̄rit aliud
maius pacis indiciū:quam vnum dn̄m toti p̄eſſe
mūdo.Quare nulli dubiū eē debet.quin multi de
gladijs ⁊ alijs armis iſtiuſcemodi fecerint īſtru=
mēta agriculture in tāta et tam lōga pace.In p̄=
dicti autem imperatoris anno.42.dominū nr̄m
Jeſum Chriſtum natū fuiſſe cōſtat. ⁊ per relatio=
nem latinam ⁊ grecam:⁊ p crebrā ⁊ ſinceriſſimaȝ
famaȝ.Quod ⁊ Lucas euāgeliſta ſatis īnuit: vbi
in ſcdo ca.ait.Exijt edictū a Ceſare auguſto.⁊c.
Glo. Jam vero Ceſare auguſto.xlii.annū impe=
rij peragente:exijt ab eo edictum totū orbē con=
ſcribi ad tributa ſoluenda. ¶ Porro illud in quo
quaſi in quadam petra Remon plurimū valde ſi
bi opitulationis ineſſe cōfidūt.Uidelicet i p̄dicta
auctoritate. Non leuabit gens cōtra gētem gla=
dium:nec diſcent vltra bellum:vbi ipſi vltra pro
vnꝙ accipiunt.talis hui⁹ vbi interp̄tatio:vel inſi
piētes eos vel malignos oſtēdit.Uerum ipſos in
hoc malicie atqȝ neq̄tie ꝙ inſipientie vel imperi
cie multo viciniores oppinor. Nempe ſuperi⁹.§.
tertio:quod eſt p textum ⁊ p aſſertionez Rabino=
rum ſuorum.ꝓbatum quod Od.i.vltra raro ſi=
gnificat vnꝙ.Frequētius vero ſignificat adhuc
vel modicū tēp⁹. Quare cū dictū eſt.Nō leuabit
gēs ꝯtra gētē.⁊c. Sēſus eſt ſecūdum hoc p aliqd
modicū tēpus:vel adhuc in tp̄e illo.Sȝ q: vt mo
ris eoꝝ ē nō obſtātib⁹ forte q̄ circa hec dicta ſūt.
adhuc cōtēcioſe ducūt:neceſſe eſt q̄dā nos ſua in
eos iteꝝ ſpicula ꝯtorquere.De q̄bus vnum ſit.ꝙ
Gen.35.c. Hoc modo ſcriptū eſt.Et dixit ei De⁹.
Nomē tuum Jacob nō vocabit nomē tuuȝ vltra
Jacob:ſed Iſrael erit nomen tuū.Cernat acuti⁹
Judaica prauitas:ꝙ ſicut dictū eſt ī ſacra ſcriptu
ra.Nō leuabit gens cōtra gētē gladiū: nec diſcēt
vltra bellū.Ita i eadē dictū ē.nō vocabit Od.i.
vltra nomē tuū Jacob.Qui tñ cōſequenter atqȝ
confeſtim i eodē capitulo octies vocatus eſt Ja=
cob:⁊ non niſi ter Iſrael. Quare tā ex hoc ꝙ ex
p̄miſſis:patet ꝙ Od.i.vltra nō eſt ita:vt Judei
delirāt vſqȝq̄qȝ ſumēdū.Aliud vo ſpiculū ſit illō
qd legit.1. Regū.7.e.Ubi de Philiſteis dicit.Et
non addiderunt vltra adueniendū i terminū Iſ=
rael.Fuitqȝ man⁹ dn̄i in Philiſtim:omnib⁹ die=
bus Samuel.Qualr aūt iſtud vltra ſit itelligen=
dum.oſtēdit.1.Regum.13.c.Ubi dicit:ꝙ mortuo
Samuele ⁊ regnāte Saul aſcenderunt Philiſtei
ad terrā Iſrael.Dicit enī ⁊ Philiſtiȝ ꝯgregati ſūt
ad pugnādū cū Iſrael.trigita tria millia eq̄tāti=
um:⁊ ſex millia militū vel eq̄tū.⁊ ppl's ſicut are=
na q̄ ē ſup labiū maris p̄ multitudinē. Et aſcē=
derunt ⁊ caſtrametati ſūt i Michinā corā Beth=
auē.Hijs igit ſpiculis trāſuerberat neq̄tia iudeo
orum.Ita ꝙ quantū ad hūc paſſū nō arbitror: ꝙ
reſurgat.Ex dictis itaqȝ liquet tēpore dn̄i nr̄i Je
ſu Chriſti fuiſſe ꝯpletū.Non leuabit gens contra
gētē gladiū.nec exercebūt vltra ad pliū.Nempe
in toto tp̄e ipſi⁹ vite ⁊ p multum tp̄is ante ⁊ poſt
mortē eius p.xl.annos non fuit alicui⁹ momenti
guerra/vel pliū:vt paulo ſuperi⁹ dictū eſt:donec
gentes bella volētes.Judeos loquor vītate i do
mino nr̄o Jeſu Chriſto deſpecta ac falſitate in
Barqozba falſo Chriſto ſuo:ſuſcepta contra Ro=
manum ipſum ſurrexerunt.Ut i caplo.x.iſti⁹ par
tis dicet.Quare ⁊ Meſſiā veniſſe: ⁊ dn̄m nrȝ Je
ſuȝ Chriſtū Meſſiā veꝝ fuiſſe apud eos:q̄ rerum
rōnū ꝯſequētiā nō ignorāt:manifeſtū eſt. ¶ Sic
quoqȝ nec illā etiā quā ſumūt ex eo ꝙ dictū ē.Et
ꝯfrigēt vel maleabūt gladios ſuos ī vomeres.⁊c.
Nō enī mūdū in dieb⁹ Meſſie tā fortit alterādū
fuiſſe vt ipſi ignorāt:vel fraudulēt aſtruūt.oſten=
dit traditio q̄dā in libro Sabbat.i.ſabbati. Hoc
mō ſcripta. Tradentes fuerūt magri.ſ.Nō egre=
diet vir ī die.ſ.ſabbati cū enſe.⁊c.Rabi autē Elie
ʒer eſt dicens.Ornamēta ſunt ei.ſ.hoi arma.Di=
xerūt ei.Et poſtꝙ ornamēta ſūt ei:quāobrē ceſſa
būt i dieb⁹ Meſſie:Dixit eis.Quia nō erunt eis
neceſſaria. Sicut dictū eſt Iſa.2. b. Et nō leua=
bit gens cōtra gētē gladiū nec diſcēt vltra bellū.
Dixerūt ei.Si ſaltē vel ad minus ad ornatū vel
ad decorē.Dixit Abaie.Ad quid ex quo eſſent ſi=
cut lucerna in meridie.Horum vero contrarium
opinatus eſt Samuel.Non eſt inter ſeculum iſtd
⁊ dies Meſſie:niſi ſeruitus regnorum tantum.

Sicut ſcriptum eſt Deutero.15.d. Quia non de=
erit pauper de medio terre. Iuuat aūt iſtud ꝑ id
qđ dixit Rabi Hala. Ait ei Rabi Halla. Dixit Ra
bi Iohanan. Omnes prophete ꝛ vniuerſi nō ꝓ=
phetauerūt: niſi ad dies vel de diebus Meſſie.
De ſeculo vō futuro. oculus non vidit Deus abſ=
qȝ te. Iſaie.64. Et fuerunt qui dicerent. Dixeſt
ei. ſ. ad Rabi Eliezer. Ex quo ſunt ornamenta ei.
i. homini arma ſua. Quā obrē ceſſabunt in dieb⁹
Chriſti vel Meſſie. Dixit eis. Etiā i dieb⁹ Meſ=
ſie nō ceſſabūt arma: ſȝ ceſſabūt in futuro aduen=
tu. Hucuſqȝ Talmud. Et nota ꝙ ille idem Rabi:
qui paulo videbatur aſſerere: ꝙ arma ceſſarēt tē=
pore Meſſie. Hic reuocat qđ dixerat. exponendo
ſeipſum. ¶ Scito etiam ꝙ hoc qđ eſt dictū hic. ſ.
non eſt inter ſeculū iſtō ꝛ dies Meſſie niſi regno
rum ſuitus tantum. Senſus eſt: ꝙ ſerui Meſſie ꝛ
credētes i eū: idolatrarū gētiū regib⁹: vlteri⁹ nō
ſuirent. Qđ profecto qñ Romanū imperiū in Cō
ſtantino impatore ſubdidit ſe dño Ieſu Chriſto:
in papa Siluestro. tunc eſt vſqȝquaqȝ cōpletum.
Si diligēter itaqȝ cōſiderēt ea: que ab iſti⁹ tradi
tionis medio vſqȝ ad finem ei⁹: ꝛ ea q̄ in hoc ſunt
premiſſa caplo. nihil erit in ꝑmiſſis prophetarū
verbis in ꝑncipio capli: ꝙ ſit ad exponendū etiā
ſi alia non addantur difficile. Nihilqȝ inde a ꝑfi=
dis contra ſaluatorē nr̄m obijci poterit ꝙ ſatis
de facili nō ſit ſolubile. Nam ſi vt litera ſuꝑficiete
nus ſonat. Conflabūt gladios ſuos. ꝛc. velint om
nino ītelligi tēpore dñi nr̄i Ieſu Chriſti: comple
tū eſt vt ſupra dictū eſt. Maxime vero cū ꝑ tradi
tiōeȝ proximam ſit probatū. ꝙ nō totalr̄ tempo
re ſiue i diebus Meſſie debuerit arma deſtrui vl
ceſſare. Nec ita mūd⁹ alterād⁹ erat: vt ipſi hic et
alibi male ſcripturas exponēdo: īpudētiſſima fa=
tuitate delirant. Si vō ſpiritualr̄: q̄duꝫ melius
ꝙ hoc: ꝛ in dieb⁹ dñi nr̄i Ieſu Chriſti: ꝛ vſqȝ nūc
pōt inueniri ꝯpletū: Cū gētiū etenī ſapiētes atqȝ
phi: vt beatus Clemens Romanus vt Dionyſius
grecus / vt Cyprian⁹ ꝛ Auguſtinus Affricani: et
alii ꝙ plurimi. linguas / ꝛ verba / ꝛ argumentoꝛuȝ
ſuoꝝ verſutias: quibus ante cōuerſionē i ſuis diſ=
putationibus acutiſſime litigabant / exercuerunt
poſtmodū ad vicia hoium / ꝛ ad ſcelus idolatrie
penit⁹ extirpādū: ꝛ ad vtutes ꝛ dei veri cultū / tā
in Gētiliū ꝙ i Iudeoꝝ cordib⁹ nutriēdū. Inſtru
mēta vero bellādi i inſtrumēta agriculture. ſi ſcri
ptura ſacra ſpiritualit vt opȝ ītelligit: optime cō
uerterit. Cōpletūqȝ ē ꝙ ꝑ Iſa.61.c. i Petro ꝛ Pau
lo ꝛ reliq̄s i dñm nr̄m Ieſum Chriſtū de Iudeis
credētibus longe ante fuerat prophetatū. Et ſta=
bunt alieni ꝛ paſcēt pecora veſtra: ꝛ filii extranei
erūt agricole vr̄i. Et vos ſacerdotes dñi vocabi
mini: miniſtri dei noſtri dicet vobis. Fortitudi=
dinē gētiū comedetis ꝛ in glīa vel in honore ea=
rum: ꝺhiſicabimini. Nota ꝙ ſicut lingua ꝛ verba
dicūtur gladius: lancee / ꝛ venabula / maxime cū
quis vtitur eis ad nocenduȝ. Ut habetur in ꝑs.
56. Filii Adam dentes eorum lancea ꝛ ſagitte: ꝛ
lingua eoꝝ enſis acutus. Et ꝑs.54.f. Molliora
fuerunt verba ei⁹ oleo ꝛ ſunt venabula. Et Pro=
uer.25.d. Claua ꝛ enſis ꝛ ſagitta acuta vir reſpō
dens in proximum ſuum teſtimonium falſuȝ. ita
poſſunt a ſimili vomeres ꝛ ligones vocari ſeu fal
ces: cū quis eis vtit ad inſtructionem alioꝛum et
dei cultum. ¶ Super hoc vero ꝙ Iudei adhuc
obijciunt ꝙ in fine dierum in dieb⁹ Meſſie pre=
paratus erit mons tēpli dñi: in capite montium.
Per quod volunt arguere ꝙ Meſſias non venit:
qꝛ nō vident ipſum montē tēpli domini in capite
mōtiū. Sufficient rñdet inferius: ſed antea oſtē=
demus vbi accipiūt iſtā fatuitatē. In libro enim
q̄ dicit Baba Bathra: ſcriptum eſt. Dixit Rabi
Iohanā. Futurū eſt ꝙ De⁹ ſāctus ꝛ benedictus
eleuet Hierlm tribus leucis ſurſum. Sicut dictū
eſt zacharie.14.d. Et exaltabitur ꝛ ſedebit ſub ſe
ꝙadmodum ſub ipſa tres leuce ita ſurſum habe=
bit tres leucas. Dixit Rabba. Quidam ſenex ait
mihi qui viderat Hieruſalē i ſtatu ſuo: ꝛ erat triū
leucarum. Et forſitan dices ꝙ difficultas erit i a=
ſcēdēdo ad eā. Docemur aūt ꝙ nō. vbi dictum ē.
Iſaie.60.c. Qui ſunt iſti qui vt nubes volāt: ꝛ ſi=
cut columbe ad feneſtras ſuas. ¶ Adhuc quoqȝ
habetur in Medras Tehillim. i. in glo. ſuper ꝑs.
86.a. Fundatio ei⁹ in mōtibus ſanctuarii. Dixit
Rabi Pinꝭ. Futurū eſt vt Deus ſāctus ꝛ Bene=
dictus adducat Cinai ꝛ Thabor ꝛ Carmel: da=
bitqȝ Hieruſalem i capite eoꝝ. Sicut dictuȝ eſt.
Iſaie.2.a. Et Michee.4.a. Paratus erit mons
domus domini in capite montium. ¶ Predictis
oibus tali mō premiſſis. Reſpondeatur Iudeis
atqȝ dicatur. Cū idcirco aſſeritis Meſſiam nōdū
veniſſe. ac cōſequenter dominū Ieſum Chriſtuȝ
Meſſiam nō fuiſſe: qꝛ mōs tēpli dñi nōdum viſus
eſt eleuatus ꝛ preparatus in vertice mōtiū ſupra
dictorum mōtium. Ut i traditionibus proxime a
veſtris magiſtris ē relatū. Nō ſolū nos: ſed etiaȝ
Rabi Selomo: reſpuit hāc Rabinoꝝ veſtroꝝ: ac
veſtram iſaniā. Qui ſuper Iſaiā hūc paſſum ex=
ponēdo. Docet ſenſū ſupradictarū Iſa. ꝛ Mich.
ſcripturaꝝ nō eſſe tā abſurde ſumenduȝ hoc mō.
Et erit in nouiſſimo dierū. ꝛc. Glo. Rabi Selo. i.
poſtq̄ deficiēt ſceleſti. vel poſtq̄ ꝯſūpti fuerit pec
catores: vt ꝑdictū ē Iſa.1.f. Et ꝯteret ſceleſtos ꝛ
pctōres pariē ꝛ dereliquētes dñm: deficiēt vel cō
ſumēt. Preparat⁹ erit. ꝛc. Totā iſtā ſniaȝ vſqȝ ve
nite ꝛābulabim⁹ i lumine dñi. Qꝛ dereliq̄ſti. ꝛc.
refert propħa ad deitatē. Quaſi dicat. Quotiēſ=
cūqȝ dereliq̄ſti pplꝫ tuū domū Iacob: propt pec
catū eoꝝ fuit. Propter hoc preparat⁹ erit. i. ordi
nat⁹ i capite mōtiū. i. i monte qui eſt caput oibus
montib⁹ in appciationib⁹ mōtiū. Et eleuabitur
pluſq̄ colles. i. grande erit ſignū vel miraculū qđ
factū erit i eo pluſq̄ ſigna ſiue miracl̄a Cinai. i.
Sinai. et Carmeli ꝛ Thabor. Et ibūt ppl̄i mul
ti. i. quilibet ppl̄s ꝯfortabit ſe inuicē multis vbis
ꝛ exhortabit dicēdo. Uenite ad atriū magnū qđ
eſt i Hierlm. qꝛ ibi ſūt dñi iudicii. Quia de Sion
exhibit lex: omnibus gentibus. Et iudicabit ipe
mons / inter gentes: ꝛ arguet cōtrouerſias: ꝛ di=

ſcordias eoꝝ. Et erit dicens. Ad quid īdigetis vl
terius armis: vt inuicē ꝓlieminí. Et fluent. i. con=
gregabunt ſe ad eū velut flumina oēs gētes. Hec
omnia Rabi Selo. ¶ Nota igitur ꝙ iſte Rabi ſi
ſit q̄ hāc expoſitionē ſuā ſapienter ītelligat: ꝙ nō
q̄tū ad ſitū dixerūt prophete. Mōtē domus dñi
ſup montes ⁊ colles eleuandū. Sed potius q̄tuꝫ
ad dignitatem ⁊ appreciationem: et quantuꝫ ad
ſigni vel miraculi ibi facti magnitudinem. De=
niqꝫ ſi aduertatur ꝙ dicit. Et iudicabit ipē ꝯtro=
uerſias eoꝝ. ⁊ erit dicens. ⁊c. Patet ꝙ de mōte ra
tionabili. i. de Meſſia q̄ mons dicit. vt infra dice
tur: loqt. ⁊ nō de treno ⁊ irratiōabili mōte. ¶ Et
hoc q̄dē multo clarius Rabi / Abraham / Ben /
Azara ſup Micheā ꝓdictā exponendo ſcriptu=
rā. his verbis ait. Et fluent ad eū. Miche. 4. b. q̄=
ſi dicat. Et current ad eū. Et ab iſto loco vſqꝫ ad
finē libri: loqtur ſup materia Chriſti vel Meſſie.
Et de ipijs q̄ impie agent ī talos Meſſie. i. poſt
Meſſiā vel in ſucceſſores eius. Sicut dixerūt Ra
bini. i. magiſtri noſtri. Et iudicabit ipſe Meſſias
intē ꝑplos multos. ⁊c. Hec Rabi / Abrahā / Ben /
Azara. ¶ Meſſias igit vere ē ille mōs ſup capi
ta montiū de quo ſupra ī ꝑncipio capl'i locut⁹ eſt
propheta. i. ſupra patres ſanctos: ⁊ etiā aliorū ſā
ctorū. Nō eni Meſſias dicat mōs: ⁊ mōtes dicā=
tur patres ſācti: de quorū ſemie erat Meſſias na
ſciturus habet in magna Bereſſit Rabba. ſuper
Gen. 38. c. Ubi dicit. Et egreſſus ē Jacob de Ber
ſabee. Leuabo oculos meos ad mōtes: vnde ve
niet auxiliū meū: vel adiutor meus. ⁊c. Hoc eſt ac
ſi dicat ſcriptura. Quis tu mōs magne. ⁊c. zacha.
4. c. Mons magn⁹. i. Meſſias. Et quare ē ipſum
vocās mōtē magnū: Quia eſt maior q̄ patres.
Sicut dctū eſt: Iſa. 52. g. Ecce intelliget ſeruus
me⁹ hic ē Meſſias. Exaltabit pluſq̄ Habrahā.
De quo ſcriptū ē Gen. 14. g. Leuo man⁹ meas ad
dñm. Et exaltabit pluſq̄ Moiſes. De quo dictuꝫ
ē Nūeri. xi. c. Quia dicis mihi exalta eū ī ſinū tu
um. ⁊c. Et ſublimis erit pluſq̄ āgeli miniſterij. de
quibus dictum eſt. Et ſublimitas eoruꝫ ⁊ ſublimi
tas eis. Eze. 1. d. Propt̄ h̄ dictū ē / Quis tu mons
magne. ⁊c. Et cur ē dictū corā zorobabel. Et cur
dictū eſt ad equitatē: Quia ipſe futur⁹ ē arguere
in equitate. Sicut dictū ē Iſa. xi. Et iudicabit in
iuſtitia pauꝑes: ⁊ arguet ī equitate māſuetos ter=
re. ⁊c. Alia expoſitio. Leuabo oculos meos ad
montes. ⁊c. In die qua ſedebit De⁹ ſctūs ⁊ bñdi=
ctus in iudicio cū Iſrael: ipſi erunt intēdentes ad
patres: vt loquātur pro eis. Sꝫ nō erit pater qui
eruat filiū: nec vir vl' aliq̄s q̄ eruat fratrē ſuū. Et
hoc ē eſt leuabo oculos meos ad mōtes. Hij ſunt
patres ſicut dictū eſt. Mich. vi. a. Audite mōtes
diſceptationē dñi. ⁊c. Hucuſqꝫ traditio. ¶ Quod
nō ſolū patres ſācti vocantur mōtes: ſꝫ etiam re
ges ⁊ principes. Habetur Naum. 1. b. Montes cō
moti ſunt ab eo: ⁊ colles fluctuauerunt. Glo. Ra.
Selo. i. reges ⁊ principes pauebunt de ſententia
eius. i. dei. ¶ Dicitur etiam Iſa. 41. d. Noli time
as vermis Jacob. ⁊c. Triturabis mōtes ⁊ conte

res: ⁊ colles velut fauillam pones. Glo. Ra. Se.
Triturabis mōtes. ⁊c. i. reges ⁊ ꝑncipes. ¶ Ce=
terum ad ſecundam auctoritatem. Iſa. 9. a. ſupra
in capituli principio prelibatam. ſ. Et exibit vir=
ga de ſtipite Iiſſai. i. Iſſe. ⁊c. Ubi dr. Et morabit
lup⁹ cum ariete ⁊ pard⁹ cuꝫ hedo accubabit. Ubi
nobis arguunt ꝙ non vidēt feras eſum carniū de
ſerere nec cū manſuetis ⁊ domeſticis animalib⁹
accumbere omni feritate depoſita. vt dixit Iſai=
as. Quapropter manifeſte oſtendit Meſſiam nō
veniſſe. Et ſic reſpōdēdū ē: ꝙ ſacra ſcriptura fre=
quēter loquitur miſtice atqꝫ ꝑabolice: frequenter
quoqꝫ trāſumptiue ſiue trāſlatiue ⁊ vocat res q̄ſ=
libet aliarū reꝝ noībus: ⁊ etiā ipſos homines ſe=
cundū ꝙ eoꝝ reqrunt opera ſiue mores: vel etiā
qualitates. Ipſum inſuꝑ Deū reſpectuꝫ hñdo ad
ei⁹ actiones: vt ſupra de montibus eſt notatum.
¶ Hoc eſt aūt qō dicit Rabi Moſſe in libro: qui a
Judeis more Hanneuochim / a latinis vero dire
ctio neutroꝝ dicitur: ꝙ nutātiū exꝑſſius diceret:
circa eius principium. Scito inquit ꝙ clauis in=
telligentie vniuerſoꝝ que dixerunt prophete: eſt
intelligere ꝑabolas atqꝫ methaphoras: ſimilitu=
dines atqꝫ enigmata. Scis eteni ꝙ dictū ē. Oſee
xij. f. Et in manu prophetarū aſſimilabo. Et ite=
rū. Eze. 17. a. Fili Adam enigmatiza enigma: ⁊
paraboliza parabolam ad domum Iſrael. Aqui
la magna alis. ⁊c. Et factum eſt verbum domini
ad me dicēs. Dic queſo ad domum rebellē. Nōne
noſtis q̄d iſta: dic: Ecce veniens rex Babel Hie=
ruſalem ⁊ capiet regem ei⁹. ⁊c. Scis igit qō dixit
ſapiens. Prouer. 25. b. Poma auri in Maçqiioth
argenti: verbuꝫ dictū ſecūdū ambas facies ſuas.
Audi queſo expoſitionem iſtius ſententie. Maç=
qiioth: ſunt cācellature reticulate: ī quib⁹ ſūt ocu
li minutiſſimi. ita tñ ꝙ ſunt penetrabiles viſui.
Eſt ergo ſenſus: ꝙ v̄bum dictū ſm ambas facies
ſuas. i. ſm īteriorē ⁊ exteriorem ſenſum: eſt ſicē po
mū auri in retiaculo argenti. ac ſi dicat. neceſſa=
rium eſſe: vt ſit ſenſus exterior precioſus ⁊ bon⁹
velut argentū. Interior vero mlto melior: ita vt
ſe habeat exterior ad interiorem: ſicut ſe habꝫ ar
gentū ꝯparatum ad aurū. Neceſſe quoqꝫ eſt ꝙ ſit
aliq̄d ī exteriori ſenſu ꝙ ducat ac trahat conſide
rantē ad interiorē q̄admodū pomū auri veſtituꝫ
retiaculo argenti cū a remotis reſpicit: vl' abſqꝫ
mlto ītuitu totū videt argētū. Cū v̄o ob valoreꝫ
argēti atqꝫ decorē / hñs viſū acutū ꝓuocat⁹ acceſ
ſerit: videbit ꝑfecto aureū pomū īterius latere.
Sic itaqꝫ ſūt v̄ba ꝓphetaꝝ: pax ſit ſuꝑ illos: fre
quēt. Ea q̄ſūt exteri⁹ ſūt ſapiētia vtil' ad mlta: vt
ad ꝯpoſitionē moꝝ ⁊ ſtat⁹ cōgregationū hoīm.
Sicut patet in ſuperficie ꝓuerbiorū Salomōis.
Et interi⁹ eoꝝ ē ſapientia ꝓutilis in credēdis ſm
veritatem. Hec Rabi Moſſe. ¶ Qō igitur aliter
intelligēda ſint ꝑmiſſa verba Iſaie q̄ ipſi aiūt ſe
pius fraudulēter: habetur a Rabi Moſſe / Ben /
Maimon / in ſuis Helakoth. i. ſententijs ſuper li
brum iudicum: vbi taliter dictum eſt. Non aſcen
dat ſuper cor tuum ꝙ in diebus Meſſie deficiat

aliquid de via huius ſeculi :vel innouetur tūc ali
quid de operibus ſex dierū. Sed quod mūd⁹ ibit
iuxta ſolitā viā ſuā. Quod ergo i Iſa.xi.c. dictū
eſt. Et habitabit lupus cū ariete ꝛ pardus cū he=
do accubabit.ꝛc. Senſus ē ꝙ Iſrael habitarent
confidenter cū impijs ſeculi aſſimilatis leonib⁹
ꝛ lupis ac pardis: ſicut dictum eſt Hiere.v.b. Per
cuſſit eos leo de ſilua: lupus nemoꝝ vel veſpero=
rum vaſtabit eos. Pardus vigilans vel ſedul⁹ ſu
per ciuitates eorū. Poſtq̄ aūt ꝯſumpti fuerint cul
pabiles. de quibus dictū eſt Iſa.i.f. Et dereliq̄n=
tes dñm ꝯſumētur: redibūt vel cōuertentur oēs
ad legē veritatis. Et nō diripient neq; deſtruēt:
ſed comedent licita in tranquillitate cum Iſrael.
ſicut dictuꝫ eſt Iſa.xi.c. Et leo ſicut bos come=
det paleam. Ac ſi in hunc modū verba ſcripta de
Meſſia ſimilitudines ſunt. In tp̄e aūt regis Meſ
ſie ſcietur de oībus cui⁹ ob rei ꝛ ob quā cauſā fue
rint ſimilitudines: ꝛ quid per eas ſignificatum ē.
Dixerunt ſapientes: non erit inter ſeculū iſtud: ꝛ
dies Meſſie: niſi ſeruit⁹ regnoꝝ tm̄. Hucuſq; Ra
bi Moiſes q̄ fecit librū directionis neutrorum.
¶ Predicta quoq; non modicū ſumunt roboris
augmentū per traditionē caldaicā a Ionathan/
Ben/Oziel/cui quidē cōtradicere nephas ē apd̄
eos q̄ ſic iſta interp̄tat⁹ eſt. Et egredietur virga.
Et exibit rex de ſtipite Iſſai. de filijs Iſſai. ideſt
Ieſſe. ꝛ virgultū/vel plāta/vel ſtirps de radicib⁹
eius fructificabit vel germinabit. Et Meſſias vl'
Chriſtus de filijs filioꝝ eius ſe nutriet.ꝛc. Et erit
iuſticia cingulū lūborū eius ꝛ fides lūbare renum
eius. Et erunt iuſti circum/circa ei: ꝛ agētes fide=
liter appropinquātes ei. Et habitabit lupus cum
ariete.ꝛc. ꝛ in dieb⁹ eius Meſſie videlicet Iſrael
m͡ltiplicabiť pax ī terra. Hucuſq; Targū. ¶ No
ta ꝙ duo bona contra Iudaicaꝫ prauitatem facit
nobis iſta interpretatio. Primum: ꝙ predicta
Iſaie verba dicta ſunt de meſſia. Bis quippe fa=
cit ibide noīe ipſius exp̄ſſā mētioneꝫ. Secūdū ꝙ
docet ꝙ non ad literam: ſꝫ ſpūaliter ſūt hec intel
ligenda: ꝑ hoc ꝙ verba Iſaie dicentis ibidē. Et
erit iuſtitia cingulū.ꝛc. interpretatus eſt. Et erūt
iuſti circum circa: vel circunquaq; ei Et agentes
fideliter appropinquantes ei. ¶ Huic quoq; in
terpretatiōi cōſentit Rabi Selomo: qui predicta
verba exponendo hoc modo dicit. Non ad viſio
nem oculoꝝ ſuoꝝ iudicabit rex Meſſias: ſed cuꝫ
ſapientia Dei ſancti ꝛ bn̄dicti: que in medio eius
erit. Sciet ꝛ intelliget q̄s fuerit culpabiľ vel re⁹.
ꝛ quis nocēs vel innocēs: ꝛ arguet in equitate. i.
cum lingua quieta ꝛ tenera. Et percutiet terrā in
virga oris ſui. Iſtud intelligēdū eſt ſm ſuā Tar=
gū. i. tranſlationeꝫ q̄ talis eſt. Et delebit reos ter
re cū verbo oris ſui. Et in ſpū labioꝝ ſuorum.ꝛc.
Et in ſermone labiorū ſuorum erit mortuus ipſ⁹.
Et erit iuſticia cingulum lumboꝝ eius: ꝛ erunt iu
ſti circū circa ei. i. adherentes ei: ſicut lumbare vľ
cingulum. Hec Ra. Selo. Cuꝫ premiſſa igitur ſpi
ritualiter intelligantur: vt ex iſtis patet ea que ſe
quuntur: videlicet. Habitabit lupus cum ariete.

ꝛc. ¶ Predicto etiaꝫ loquendi modo: vocantur
homines nominibus ferarum/iumentorum/pe=
cudum/auium: atq; reptilium/in ſacra ſcriptura
frequenter. Qd̄ q̄dem ſatis bene habetur Geneſ.
49. Ubi Iacob benedicens filios ſuos: hec q̄ ſe=
quuntur ait. Catulus leonis Iuhuda. Uiçachar
i. Iſacar aſinus oſſeus vľ fortis. Erit Dan ſerpēs
ſuper viā Sefiſon. i. Ceraſta ſuper ſemitaꝫ. Naf=
tali ſerua tranſmiſſa. Biniamin: lupus rapax. in
mane comedet predam: ꝛ ad veſperā diuidet ſpo
lium. Ita quoq; dicitur Prouer.28. Leo rugiēs
ꝛ vrſus circuiēs vel perambulans/dn̄ator impi⁹
ſuꝑ pplm̄ pauperem. ¶ Ad hoc etiā ꝑtinet ꝙ le=
gitur. Hiere.l.c. Ouis diſperſa vel diſſipata Iſra
el. leones expulerunt eū. Prim⁹ comedit euꝫ rex
Aſſur: ꝛ iſte vltimus exoſſauit eū rex Babel. Itē
ibidē.b. Grex vel oues perdite fuerunt ppl's me=
us: paſtores eorum errare fecerunt eas. Glo. Ra.
Selo. Paſtores eaꝝ. i. reges. ¶ Amplius ſubne=
ctēdū eſt ꝑdictis. id qd̄ ſcriptū eſt in libro Hullin.
diſtinctione que incipit Hagol/Sobethin.b.
Adam vel hominē ꝛ beſtiā ſaluabis dñe. p̄s.35.
Dixit Rabi Iuhuda. dixit Rabi. Hij ſūt filij Ade
qui ſunt aſtuti ꝑ ſciētiā: ꝛ ſtatuūt ſeipſos velut iu
mentū vel beſtiam. hec Talmud. q. d. Illos ſal=
uabit De⁹ q̄ ſunt prudētes: tāq̄ hoīes ad faciēdū
bonū: ꝛ ſimplices velut iumenta ad ꝑpetrandum
malū: ꝛ patientes ad onus Dei portanduꝫ. ¶ In
Medras Tihilli. Suꝑ illud Deus exaudi voceꝫ
meā cū dep̄cor: a timore inimici ſeruabis vitā me
am. Ps̄.63.a. Dan̄.vi.f. Deus me⁹ miſit angelum
ſuū ꝛ clauſit os leonuꝫ. Uenit leo ꝛ liberauit leo=
nē de ore leonis. venit leo. hic eſt De⁹ ſāct⁹ ꝛ be=
nedictus. Sicut dictū eſt Amos.3.d. Leo rugiit:
quis nō timebit? Deus Deus locutus eſt: quis nō
prophetabit? Et liberauit leonē. hic ē Daniel qui
venit de Iuda qui vocat⁹ eſt leo: ſicut dictuꝫ eſt:
Catulus leonis Iuda. De ore leonis. Ipſe eſt Na
buchodonoſor. ſicut dictū eſt. Hiere.14.b. Aſcē=
dit leo de condēſo ſuo.ꝛc. ¶ Satis ꝓinde euidē=
ter cogſci pōt ꝙ fere ꝛ iumēta: necnō ꝛ pecora cū
irrationabilia ſint: nullatenus ſapiētie nec diuie
legis aut cognitionis poſſūt eē capaces. Quare
neceſſario ſequiť totū hoc: videlicet. Habitabit
lup⁹ cū ariete.ꝛc̄ que ſequūtur de feris ꝛ alijs be
ſtijs: intelligiť de illis beſtijs quibus ſuperius a=
giť. ſ. de hominib⁹ habentibus intellectum.

¶ Capitulum quintum. Adhuc de obiectionib⁹
Iudeorum qd̄ Chriſtus non venit.

ALiud quoq; adhuc argumentū in ſue
cumulū falſitatis ac cecitatiſ aſſumūt:
ex eo ſcriptum ē in Deuto.30.a. Et ex
conſimilibus ī alijs ſcripture locis q̄
plurimis. Et conuertet dominus De⁹ tuus con=
uerſionem tuam ꝛ miſerebitur tui. Et conuertet
ꝛ congregabit te ex omnib⁹ populis ad quos di=
ſperſit te dominus Deus tu⁹: vt eſſes ibi. Si fue=
rit impulſio tua in extremitatib⁹ celi: inde cōgre
gabit te dn̄s Deus tuus: ꝛ inde aſſumet te. Et in=
troducet te dominus Deus tuus ad terram quaꝫ

hereditauerunt patres tui:⁊ hereditabis eam.
Cum igitur inquiũt ſint iam pluſq̃ mille anni ꝙ
diſperſi ſumꝰ per vniuerſũ mũdũ. ⁊ ſicut a pꝛibꝰ
noſtris eſt nobis traditũ ꝑ Meſſiã ſimus cũ ve=
nerit aggregandi ⁊ reducẽdi ad terrã quã heredi
tauerunt patres nr̃i. ſicut ꝑ Moiſen in verbis ꝓ
poſitis:⁊ ꝑ eundem ⁊ per pꝛophetas alios ĩ plu=
ribus aliis locis ẽ ꝓphetatũ:patet ꝙ cũ hoc ad
huc non ſit factũ:nõdũ Meſſias venit. nec Jeſus
veſter potuit eẽ Meſſias. ¶ Sempꝫ ⁊ vbiqꝫ Ju=
deis in huiuſmodi reſpõdẽdũ eſt.quod iuxta ne=
quiſſimũ moꝛẽ ſuũ:quo a ſimplicibꝰ ruſticis iſtru
mentũ ſeu debitũ ſepius repertũt iam ſolutũ. Sic
manifeſtũ eſt ratione multiplici. cirographũ vel
debitũ eos a nobis fraudulẽter expetere quõdaꝫ
a deo ſub zoꝛobabel ⁊ Eſdra ⁊ Moꝛes.i. Ciro re=
ge Perſaꝝ atqꝫ Medoꝛũ:iã ſibi ꝑſolutũ. ¶ Qḋ
quideꝫ ꝗlibꝫ etiã parũ,pꝛudẽs inde itelligere de
facili poterit:vbi Neemie.i.c.talit̃ ſcriptum eſt.
Recoꝛdare queſo dixit Neemias d̃ïo verbũ qḋ ꝑ
cepiſti Moiſi ſeruo tuo ad dicendũ. Uos perpe=
trã vel male agetis. Ego diſpergã vos in populis
⁊ reuertemini ad me ⁊ ſeruabitis ꝑcepta mea ⁊ fa
cietis ea. Si fuerit ipulſio veſtra ĩ extremitatibꝰ
celi.inde congregabo vos ⁊ ducã ad locũ quẽ ele
gi:ad habitandũ nomẽ meum ibi. Animaduerte
ꝑ tuam pꝛudẽtiã lectoꝛ.quã euident̃ ex iſtis colli=
git̃:ꝙ de cõgregatione ⁊ reditu Judeoꝛũ de Ba=
bilonia tempoꝛe Neemie ⁊ Eſdre:fuerit Moiſes
in paulo añ dictis verbis locutꝰ. ¶ Ad h̃ quoqꝫ
facit qḋ dr̃ Hiere. 29.c. Quia ſic dixit dñs. Quo=
niã ad os cõpletionis Babilonie.lxx. annoꝝ viſi
tabo vos:ſtatuãqꝫ ſuꝑ vos verbũ meũ bonuꝫ:vt
reuerti faciam vos ad locũ iſtũ. ¶ De hoc etiam
reditu Judeoꝝ ⁊ cõgregatione ad terram ſuam.
Locutꝰ eſt dñs ꝑ Ezech.euidentius.39.f. Sic di
xit dñs Deus. Nũc ꝯuertam cõuerſionẽ Jacob.⁊
miſeboꝛ totiꝰ domꝰ Jſrael:et zelabo nomini ſã=
cto meo. Et infra. Et cõgregabo eos de terris ĩ=
imicoꝝ ſuoꝝ:⁊ ſanctificaboꝛ in eis ĩ oculis gẽtiũ
multaꝝ. Et ſcient q: ego dñs Deus eoꝝ in capti
uando me eos ad gẽtes cũ congregauero eos ſu=
per terrã ſuã:⁊ non relinquero vltra ex eis ibi:et
non abſcõdã vltra faciem meã ab eis.cũ effude=
ro ſpm̃ meũ ſuper domũ Jſrael:dixit dñs Deus.
¶ Sciendũ eſt tibi lectoꝛ ꝙ Judei ſepiꝰ allegãt
contra nos impudentiſſime v̉ba iſta fraudulẽter
quippe eoꝝ obmiſſo pꝛincipio quo dñs ait. Nũc
conuertã.⁊c. ꝙ manifeſte falſũ eſſet ſi adhuc totũ
hoc futurũ eſſet.cũ iam ab illo nũc vſqꝫ ad iſtud
tranſierint pluſq̃ mille quingẽti ãni. Sed cũ deũ
hic vel alibi mentiri vel dicere falſũ ſit impoſſibi
le. Conſequẽs eſt ꝙ tũc cũ Deus dixit. Nũc ꝯuer=
tã conuerſionem Jacob.⁊c. Sunt hec incepta.
Deinde vero ſuis tempoꝛibꝰ pꝛout Deus deſtina
uerat :vniuerſa completa. Tunc quippe dei nu=
tu Ciri regis Perſarum licentia ⁊ iuſſu congre=
gati fuerunt:⁊ aſcenderunt de captiuitate Babi=
lonica:quicunqꝫ aſcendere voluerunt ad terram
ſuaꝫ. Ut habetur in fine Diure/Jamin.i. Paral.
⁊ in pꝛincipio Eſdre. Nihilominus tamen ad=
huc tenaciſſimo moꝛſu adherent: verbo Ezech.
ꝙ pauloante dictuꝫ eſt. Et congregauero eos ſu=
per terram ſuam ⁊ non relinquero ex eis ibi. Nõ
omnis Jſrael inquiunt congregatus eſt ad terrã
ſuam tempoꝛe Eſdre:ita ꝙ nullus remaneret in
gentibus. Quare iſtud nondum completum eſt.
Quibus dicendũ eſt:ꝙ ipſe Eſdras oſtendit eos
falſiloquos ⁊ deo ingratos. Ubi in fine ſecundi
libꝛi ſui: ⁊ in pꝛincipio tertij his verbis ait. Et
habitauerunt ſacerdotes ⁊ leuite ⁊ de populo.⁊
cantoꝛes/⁊ ianitoꝛes/⁊ nathinei in ciuitatibꝰ ſu
is. Et omnis Jſrael in ciuitatibꝰ ſuis. Et perue=
nit menſis.vii.⁊ filij iſrael in ciuitatibus. Cõgre=
gatuſqꝫ eſt populus:quaſi vir vnꝰ ad Hieruſalẽ.
¶ Et nota ꝙ in hoc etiã impletũ eſt:ꝙ Jſa.xi.d.
talit̃ ſcriptum eſt.ꝙ ⁊ ipſi frequẽter nobis obijci=
unt. Addet dñs ſo manum ſuam ad poſſidenduꝫ
reſiduum populi ſui:qḋ relinquetur ex Aſſur.⁊c.
Pꝛimo quippe extendit manum ſuam ad poſſidẽ
dũ eos:qñ eduxit eos ex Egipto. Scḋo vo qñ ſub
Eſdra eduxit eos de Babilonia:vt oſtẽſum eſt.
Palam ẽ igitur inſtrumentum eos repetere iã ſo=
lutum. Deniq̃ nunq̃ abſcondit faciem ſuam.i.gra
tiam ſiue noticiam ab illis qui crediderunt ei Ju
deis:ex quo effudit ſpm̃ ſuũ ſuꝑ eos in die Pẽthe
coſtes. ¶ Jteꝫ obijciũt nobis id qḋ legitur zach.
6.c. Hoc dicit dñs exercituũ dicẽs. Ecce vir Ce=
mah.i. Germẽ nomẽ eiꝰ.⁊ de ſubter ſe vel de lo=
co ſuo:vel ꝑſe germinabit ⁊ edificabit templuꝫ
dñi ⁊ ipſe tollet:vel poꝛtabit gloꝛiã/⁊ ſedebit/ et
dñabitur:eritqꝫ ſacerdos ſuper ſolio ſuo:⁊ conſi
lium pacis erit inter ipſos duos. Et infra. Et erit
ſi auditu audieritis vocem dñi Dei vr̃i. Predicte
quoqꝫ auctoꝛitati reſpõſũ ẽ ab eoꝝ gloſatoꝛe.ſ. a
Rabi Selo.qui ita dicit. Germẽ nomen eiꝰ:ẽ nu=
tus ad Meſſiã.tollet gloꝛiã.tollet coꝛnu inter ip=
ſos duos.i.iter Juda ⁊ Jſrael. Et iſta edificatio
loq̃tur de domo ſa. Et erit ſi auditu audieritis et
erit vobis factũ iſtud:vł res ſi auditu audieritis.
Hucuſqꝫ Rabi. Selo. Per ea q̃ dicta ſũt:habetur
argumẽtũ ꝙ Meſſias erat vẽturꝰ tẽpoꝛe ſecundi
tẽpli. Qḋ eñi ꝑdicta verba zacharie intelligãtur
de Meſſia:habetur ꝑ Targũ.i.tranſlationẽ Cal
daicam/hoc modo. Dixit dñs exercituũ dicẽdũ.
Ecce vir Meſſias nomẽ eius. Futurũ ẽ vt reuel
let ſe ⁊ multiplicabit̃:⁊ edificabit tẽplũ Dei. Et
ipſe leuabit decoꝛẽ/⁊ ſedebit/⁊ dominabit̃ ſuper
ſolio ſuo:⁊ conſiliũ pacis erit iter duos ipſos.⁊c.
Et erit ſi recipientes receperitis verbũ dñi Dei
veſtri. Hec Targũ. ¶ Non obſtãtibꝰ denuo ꝑdi=
ctis obijcit nobis Judaica malicia. Jllud Hier.
23.a. A dño dictũ eſt de Meſſia. Ecce dies veni
entes dicit dñs.⁊ ſuſcitabo vel erigã Dauidi ger
mẽ iuſtũ:regnabitqꝫ rex ⁊ intelliget:⁊ faciet iudi
cium ⁊ iuſtitiã in t̃ra. Jn diebꝰ eiꝰ ſaluabit̃ Juda:
⁊ Jſrael habitabit ad fiduciam. Et hoc nomẽ eiꝰ
quo vocabunt eũ:Deus iuſtus nr̃. Hec interpꝛeta
tus Jonathan filiꝰ Oziel ait. Ecce dies veniunt
dixit dñs:⁊ ſtatuaꝫ Dauidi Meſſiã iuſtum.⁊c. Et

iſtud nomen eiꝰ ꝙ ipſi dicẽt ei.⁊c. Ex verbis iſtis
ſic obijcit Judeus. Cũ iudei ſaluari debuerint in
diebus Meſſie: vt hoc in loco manifeſte habetur
ex verbis Hieremie. ⁊ nunq̄ eis ante vel poſt ta
lis captiuitas tot ⁊ tam grandia mala euenerit:
vt in diebꝰ Chriſti Jeſu veſtri. nec ita fuerit vnq̄
deſtructi vel diſſipati atq; diſperſi. nullatenꝰ Je
ſus Chriſtus poterit eſſe Meſſias. ¶ Rñdeat au
tem eis ſm ꝙ expoſitũ eſt i Talmud. ſ. ꝙ Judas
in hoc loco dr̃ confeſſio. Et ꝙ omnes cõfitentes
ſaluatorẽ ſiue Meſſiã ſaluabuntur. ¶ Scriptum
ẽ ei i Bereſſit Rabba. Rabi Moſſe Hadarſan. ſu
per Geñ. 41. e. Et dixit pharao ad Joſeph. Ego
pharao ⁊ preter te non mouebit vir manum ſu
am. ⁊c. Dixit Rabi Aha. Ex ego carnis ⁊ ſangui
nis eſtu adiſcens: ego Dei ſancti ⁊ benedicti. Nã
ſi pharao ex eo ꝙ dixit Joſeph. Ego pharao:
meruit Joſeph totam hãc benedictionem. Cũ
veniẽte a ergo Dei ſãcti ⁊ benedicti. de quo dictũ
eſt. Jſa. 46. b. Ego feci: ⁊ ego leuabo. ego tollam
vel portabo. et liberabo. Quanto magis admi
ror. poterit ne dici ꝙ redemptor ſit leuãs facies
i. acceptor perſonarũ? Abſit. Sed omnes confi
tentes ei ore ſuo / ⁊ operibus ſuis / ⁊ corde ſuo ſal
uabit / ⁊ liberabit. Sicut ſcriptũ ẽ Hiere. xxiij. b.
Jn diebus eius ſaluabitur Juhuda. Ac ſi dicat.
Confitẽtes ei. Et ſic ẽ ipe dicẽs. Jſa. xlv. g. Con
uertimini ad me: ⁊ ſaluabimini oẽs fines tre. Et
iterũ eſt dicẽs. Jſa. 45. g. Quia mihi flectetur om
ne genu: ⁊ iurabit oĩs lingua. Hucuſq; Bereſſit. i.
expoſitio. Qð vo Meſſias ſit ipſe ſaluator: optie
oſtẽdit p auctoritatẽ que ſuperius iducit. Hiere.
23. b. ſ. in diebus eiꝰ ſaluabit Juda. que nõ poteſt
exponi. nec ab ipſis aliter exponitur q̄ ſup Meſ
ſiam. Nam ꝙ Meſſias ſit ſaluator optime pba
bitur in 3a parte. ca. x. p totũ. ¶ Legit etiã Oſee
1. Non addam vltra vt miſerear domui Jſrael: qr
obliuione obliuiſcar eoꝝ vel eis. Et domus Ju
da miſerebor ⁊ ſaluabo eos in dño Deo ſuo. Et
non ſaluabo eos in arcu ⁊ in bello: neq; in prelio
cum equis ⁊ equitibus. Jdem in Targũ. Ecce nõ
addam vltra ad miſerendum ſuper domum Jſra
el. Verũtñ ſi penituerit parcẽs pcam eis. Et do
mꝰ Juda miſebor ⁊ ſaluabo eos in vbo dñi: deo
eoꝝ. Et nõ ſaluabo eos i arcu ⁊ i bello: neq; cum
faciẽtibꝰ pliũ cũ eq̄s ⁊ eq̄tibꝰ. Qð vo Meſſias ſit
verbum Dei. habebit in 3a parte. ca. tertio p to
tum. ¶ Notãdũ quoq; eſt qð ſuperiꝰ §. Scriptum
eſt eũ. habet ꝙ Juda ponit p cõfeſſione. i. p cõ
fitẽtibus ſaluatorẽ. Et ꝙ oẽs confitẽtes eũ ore / ⁊
operibus ſuis / ⁊ corde ſaluabuntur. Quapropter
ẽ itelligẽdum. ꝙ domus Juda. i. confeſſio. eſt ec
cleſia Dei. ſ. congregatio fideliũ confitentiũ Chri
ſtum ſaluatorem: ⁊ nõ Judeoꝝ peſſimoꝝ eum ne
gãtium. Deniq; dicit Jſa. 59. a. Ecce nõ ẽ abbre
uiata manus domini a ſaluare. nec grauata eſt au
ris eius ab audire. Sed peccata veſtra fuerũt di
uidentia inter vos ⁊ inter Deum veſtrum. ⁊ culpe
veſtre operuerunt faciem a vobis ab auditu. Glo.
Rabi Selo. Ecce non eſt abbreuiata: qr nõ eſtis

ſaluati: nõ propt breuitatẽ manꝰ eiꝰ ↄtigit. Ope
ruerũt faciẽ: exegerunt vobis ꝙ operiret faciem
ſuã. ¶ Ad h̄ etiã caplm ptinere videt quoddã ali
ud argumẽtũ qð ſumũt Judei ↄtra nos: ⁊ contra
dñm Jeſũ Chriſtũ ex eis q̄ dicũt de Gog ⁊ Ma
gog in Eze. 38. a. Et conſequẽter fili Adam pone
faciẽ tuã a d Gog / terrã Hamagog. Glõ. Ra. Se.
Ad Gog ſic ẽ nomẽ regis. Hamagog nomen gẽ
tis. ſicut dictũ ẽ. Geñ. x. a. Gomer ⁊ Magog. Jtẽ
in eodẽ. Nũqd tu es de quo locutus ſũ in diebus
antiq̄s. p manꝰ ſeruorũ meorũ prophetarũ Jſra
el. q̄ pphauerũt i diebꝰ illoꝝ Sanim. i. ãnoꝝ. Nũ
quid tu es: Glo. Ra. Selo. Dixit Deꝰ ſãctꝰ ⁊ bene
dictus. Nũquid tu es ille de quo annũciaui i die
bus ãtiquis i manu ſeruoꝝ meoꝝ pphetaꝝ Jſ
rael. vt fuit Ezech. ⁊ zacharias: Nã ⁊ ipe zachari
as prophetauit de plio Gog ⁊ Magog. 14. a. Et
cõgregabo omnes gẽtes ad Hierlm ad pliũ: ⁊
capietur ciuitas: ⁊ pdabuntur vel diripientur do
mus: ⁊ mulieres Tiſalgana fuiuẽtur. vel Tiſſa
qabna. i. dormietur vel iacebit cũ eis. Et exibit
medietas ciuitatis in captiuitatem: ⁊ reſiduũ po
puli nõ abſcidetur de ciuitate. Et egredietur dñs
⁊ pugnabit cũ gẽtibus illis. Magiſtri vo nri dixe
runt. Jldal ⁊ Midad ipſi prophetauerũt de plio
Gog ⁊ Magog. Et hoc eſt iſta dictio Sanim. di
cta hic. Sed tu nõ dices Sanim. i. annos: ſed Sa
nain. i. duos. Duo q̄ppe prophete prophetauerũt
vnã prophetiã i tpe vno. Hucuſq; Rabi Selo.
¶ Ex iſtis ⁊ ex eis q̄ in. 39. Ezech. ca. de Gog et
Magog dicta ſũt. ſumũt vt dictum eſt Judei ſue
neq̄tie argumẽtũ dicẽtes. ꝙ per Meſſiã expugna
turꝰ ẽ Deus Gog ⁊ Magog. q̄ ſpũ labiorũ ſuorũ
iterficiet eũ. ſicut ſcriptũ ẽ Jſa. xi. b. Et i ſpũ labi
orũ ſuoꝝ iterficiet ipſũ. Qð i Targũ interptatum
dr̃. Et i ſmone labioꝝ ſuoꝝ erit mortuus impiꝰ.
Quo pacto poſſeſſuri ſumꝰ inquiunt Hierlm et reli
quã terrã nr̃am: et ſimul cũ Meſſia i ppetuũ reg
turi. Qð qm̃ adhuc factũ nõ eſt. Meſſiã nõdũ ve
niſſe et Jeſũ Meſſiã nõ fuiſſe: manifeſtũ ẽ. ¶ Di
cẽdum eſt iudeis ꝙ p̄dicta vba Ezech. et q̄cq̄d di
ctũ eſt in ca. 38. et etiã alibi de Gog et Magog. ẽ
ſcptũ ſpũalit: et nõ ad lrã itelligẽdũ ẽ: qð q̄dẽ op
tie oñdit p id qð i Talmud i ca. 7. iſtiꝰ ptis §. Jn
Bereſſit. Et §. ſcptũ ẽ. Et §. in Hief. Et §. in libro
oñdit: vbi pbat ꝙ tẽplũ nõ reedificabitur tertio
Habetur etiam adhuc in eodem capitulo: ꝙ Ju
dei nunq̄ ſunt terram ſuam vlterius poſſeſſuri. §.
Eſt et aliud. Et §. Jtem idem. Et ꝙ ipſi ſunt in
perpetuum reprobati: vt ibidem legitur §. Legi
tur itaq;. Et §. Jtem ad. ¶ Jtem oſtendere reſtat
ꝙ decem tribꝰ nũq̄ ſũt reuerſure. Per id qð legit
in Pereq / Heleq / vbi de decẽ tribubꝰ h̄ mõ ſcri
ptũ ẽ. Decẽ tribus non ſũt future ad reuertẽdũ. i.
nũq̄ ſũt reuerſure ad trã ſuã. i. ad trã Jſrael. Tra
diderũt Rabbanã. i. magri. Decẽ tribꝰ nõ habebũt
partẽ in ſeculo futuro. ſ. ad tẽpus Meſſie. Nec ſũt
reuerſure. ſicut dictũ eſt. Deuto. 29. g. Et euellet
eos dñs de ſuper terram eoꝝ cum furore et ira et
indignatione magna in hoc ſcilicet ſeculo. ⁊c. vt

ſupra cap.1.§. Legit̄ iterū. Cū itaq3 tēplum non
debeat tertio reedificari: vt p̄ Talmud probat̄.
Nec Judei vnq̄ terrā ſuā ampli⁹ ſunt habitaturi
neq3 reuerſuri: necnō ſunt a deo imp̄petuum re-
probati. Et etiā q̄ decē trbus non ſunt ad terrā
patrum ſuoꝝ vlterius reuerſure / vt ꝓbatum ē.
Quicq̄d ergo ī Ezech. vel alibi / de Gog et Ma
gog ſcriptū eſt. Spiritualiter ꝛ ſcd̄m nominū in-
terpretationē / ꝛ non ad literā oportere intelligi:
manifeſtū eſt. ¶ Scriptum quippe, eſt Ezech.
38.c. Proptea ꝓpheta fili Adā ꝛ dices ad Gog.
Sic dicit dñs deus. Nōne in die illa cum habita
bit populus me⁹ iſrael cōfidēter cognoſces. Co
gnoſces inq̄ vindictā potētie mee. dicit Targū.
Et iterū ſcriptū ē Eze.39.f. Sic dixit dñs deus
Nūc cōuertam captiuitatē vel predam Jacob: ꝛ
miſerebor omnis domus Jſrael. ꝛc. Si hec et
alia eiuſmodi que circa Gog ꝛ Magog ꝛ Jſrael
ī duob⁹ preallegatis Ezechielis capitulis dicta
ſunt. Adhuc ſunt vt Judei volūt vſq3 quaq3 cō-
plēda falſa erūt ea q̄ de Talmud: ꝛ etiā de textu
ſunt dicta. Et id qd̄ iā dudum a deo fuit ſententia-
liter datū Moiſi in monte Sinai de ſcd̄a lege. i.
de Talmud: vt habetur cap.vij. iſti⁹ p̄tis.§. Sub
nectendū. Cum autem h̄ ſit apud eos impoſſibi-
le; relinquitur q̄ quicquid de Gog et Magog di
ctum eſt: miſtice debent accipere vt dictum eſt.
Quod adhuc ꝓbari poteſt p̄ id quod in Pereq
Heleq.c. taliter ſcriptū ē Dixit Rabi Abba. Do-
mus q̄ eſt corā deo ſancto ꝛ bn̄dicto / decē ꝛ octo
miliū leucarū eſt: ſicut dictū ē Ezech. vlti.g. Cir
cuitus decē et octo milia. Glo. Ra. Se. De Hie-
ruſalē ſup̄na locute ſunt ſcripture in fine Ezech.
¶ Itē ī Medras Qoheleth Eccl̄s.vij.g. Quis
vt ſapiēs. Jſte eſt prim⁹ Adā / de quo dictum eſt
Ezech.xxviij. c. Fili Adā leua planctū ſup re-
gem zor. i. tiri. ꝛ dices ei. Sic dicit dñs deus.
Tu ſigillū vel anulus cōpoſitionis plen⁹ ſapien
tia. ¶ Itē ī libro Baba Bathra in Pereq Hamu
kar eth hzeſina. dixit Rabi Hanina. Decē ope-
rimēta fecit deus ſanctus ꝛ benedictus Ade pri
ori in horto voluptatis: ſicut dictū eſt Eze.28.c.
Jn delicijs horti dei fuiſti. Ois lapis precioſus
operimentū tuū. Sardius. Topati⁹. Chriſolit⁹
Tarſis. i. Onix / ꝛ Jaſpis / Saphirus / Berill⁹ /
Carbūcul⁹ Smaragdus / ꝛ Aurū: opus timpani
tui. Et foramina tua ī te: in die creatiōis tue: pre
parata ſunt. ¶ His ſic premiſſis dicatur Judeis.
Cū ea q̄ tā expreſſe de rege zor. i. tiri: in Ezechi
ele dicta ſunt. Nō de ipſo, quidē: ſed de Adā intel-
lecta fuerunt: vt ex predictis patet. Et cū illa q̄
in fine eiuſdē Ezechielis de Hieruſalē et tēplo
dicta ſunt: nō vtiq3 de terreſtri / ſed poti⁹ de cele
ſti accipienda ſint: vt paulo anteri⁹ probatū eſt.
Cū iſta duo inq̄ de quibus nūc videtur nō vt lite
ra ſonat exterius: ſed lōge aliter a ſapiētib⁹ apō
Judeos magiſtris fuerint intellecta: id qd̄ ibidē
inter hec duo de Gog et Magog dictū eſt: al-
ter q̄ litera ſuperficietenus monſtrat intelligē-
dum fore nullū dubium eſt. ¶ Hoc eni doxet, id
qd̄ ſcriptū ē ī libro more hānevochīz: q̄ a latinis
dicit̄ directio neutroꝝ circa p̄ncipiū. Scito in-
quit q̄ clauis intelligētie vniuerſoꝝ q̄ dixerut. ꝛ
prophete eſt intelligere parabolas atq3 metha-
phoras ſimilitudines atq3 enigmata. Scis eniz
qd̄ dictū eſt Oſee.xij.f. Et in manu prophetarū
aſſimilabo. Et iterū Ezech.17.a. Fili Adā eni-
gmatiza et parabolīza parabolam ad domū Jſ-
rael Aquila magna alis. ꝛc. Et factum eſt verbū
dñi ad me dicens. Dic queſo ad domū rebellem
Nonne noſtis quid iſta Dic? Ecce veniens rex
Babel Hieruſalem: ꝛ capiet regem ei⁹. ꝛc. vt ha
betur capitulo.4. iſtius partis.§. Hoc eſt autem.
¶ Hoc etiam euidētius habetur ex eo q̄ ſcriptū
eſt in Pereq Heleq.b. Scriptum eſt Jſa.9. Le-
marbe. i. ad multiplicādū imperiū et vt pacis nō
ſit finis. Dixit Rabi Tanhum. Quāobrē omnis
mem que eſt in medio dictionis eſt aperta: ꝛ iſta
eſt clauſa: Queſiuit deus ſanctus et benedictus
facere Ezechiaz Meſſiā. Et Sēnacherib Gog
et Magog. Dixit menſura iudicij coram deo.
Domine ſeculi quid eſt hoc? David qui dixit fa
ciei tue tot cantica ꝛ tot laudes / non feciſti Meſ
ſiam. Ezechiā cui feciſti omnia ſigna hec: ꝛ non
dixit canticum faciei tue: facies tu Meſſiā. Pro-
pterea clauſa fuit ſtatiz. Hec traditio. Cū igit̄ fa
buloſum ſit deū voluiſſe facere Ezechiā Meſſiā
et Gog et Magog Sēnacherib / nichilominus ha
bet̄ intētū de Gog et Magog. ¶ Ex eis q̄ dicta
ſunt pz / q̄ Gog nō futur⁹ ſit aliq̄s rex: nec Ma-
gog aliq̄ gēs ſpecialis / vt Judei moderni dicunt
Sed q̄cūq3 ipſi pſequūtur ꝛ tribulant ppl'm dei
Chriſto p̄mittēte: ac ſuaſione diaboli ſtimulan-
tur: vel vt p̄ tormēta ꝓbētur: vt ſic ipſorum meri
ta amplius cumulētur. Gog ꝛ Magog vocātur.
¶ Ait quippe beat⁹ Aug. in. 20. de ci. dei. xj. ca.
q̄ in Apoc. xx. dicit Jo. Gog et Magog eccleſi-
am dei pſecuturos: nō ſic intelligendū eſt: tanq̄
ſint in aliqua p̄te terrarū Barbari cōſtituti: ſed p̄
interpretatiōes nominū. Gog tectū: Magog de
tecto. Diabolus eſt q̄ ꝓcedit de domo. Beatus
quoq3 Hieronimus ſup̄ Ezech.38. his v̄bis ait.
Judei ꝛ iudaizantes noſtri putant Gog ꝛ Ma-
gog gentes ſciticas eſſe innūerabiles ꝛ imanes: q̄
trāſcauchaſum montem ꝛ meotidiā paludē: ꝛ ꝓ-
pe caſpiū mare ad Jndiam vſq3 tēdūtur. Et has
poſt mille annoꝝ tēpus eſſe a Diabolo cōmouē
das: vt veniāt ī terrā Jſrael: ꝛ pugnēt cōtra ſctōs
gentibus multis ſibi cōiunctis. Primū Moſoch /
quos Joſephus Capadoces dicit. Deinde Tu-
bal: quos idem Hiberos vel Hiſpanos Hebrei /
Jtalos ſuſpicant̄: habētes ſecū Perſas ꝛ Ethio-
pes. ꝛc. ꝛ Tharſis. i. Cartaginēſes. Et hoc eſt di
ctū / q̄ Joannes ait. Apoc.20. Et cū finiti fuerit
mille anni / ſoluet̄ Sathanas vt ſeducat gentes
in quatuor angulis terre: Gog ꝛ Magog. ꝛc. Et
non ſunt intelligentes totum librum Joannis q̄
reuelationis titulo prenotatur eſſe myſticū. Huc
vſq3 Hieronim⁹. ¶ Patet igit̄ errare cū Judeis
eos q̄ ſumunt Gog ꝛ Magog ad l'ram. Sic eniz

propheta preuidit atq; predixit remuneratiōē ſanctorū atq; iuſtoꝝ ī viſiōe tēpli ⁊ diſtributiōe terre: ita hic ꝓuidit atq; predixit ſub figura Gog et Magog: perſecutionē iuſtorū que quotidie fit et facta eſt: tam per hereticos ꝙ̄ ꝑ alios perſecutores ſancte fidei et veritatis: q̄ ſunt tectū ⁊ habitaculū demonū. Gog eni a Gag qḋ tectū ē deriuat. Et ī nouiſſimis tēporibꝰ maxime futurū ē anti Chriſti. ſ. tēpore ꝙ Magog qui īterpretatur de tecto. i. diabolus exhibit ꝑ aptam ꝑſecutionē de Antichriſto ⁊ ſuis: q̄ ſunt Gog. i. tectū diaboli. Et ideo dictum eſt ad Gog Ezech. 38. c. In nouiſſimo dierum eris: maxime. ⁊c.

¶ Capitulū ſextū: in quo probatur ſcḋm Talmud Judeorum ꝙ Chriſtus venit.

Licet iam in precedentibꝰ Meſſiam veniſſe copioſe probatum cōſtet: nihilominꝰ tñ nūc in hoc ſexto capitulo adhuc per eorū Talmud / ꝙ ipſe Meſſias venit ſufficienter deo dante ꝓbabo. ¶ Sciendū itaq; eſt: ꝙ in libro ſanhedrin in Pereq. i. diſtinctiōe q̄ dicit̃ Heleq hoc modo ſcriptū eſt. Traditum eſt a domo Helie. i. a diſcipulis Helie. Per ſex milia annos erit mundus. Quorū duo milia Tou. i. inanitas vel vanitas. Duo milia lex: ⁊ duo milia erunt Meſſie dies. Propterea pctā vero veſtra q̄ creuerunt exierunt ex eis q̄ exiuerūt. Glo. Ra. Selo. Erit mundus. i. tantū durabit. Horū vero duo milia fuerunt Tou: quia nondū data erat lex. Sicq; mundus erat Tou. i. inanis. Quō autē ab Adā vſq; q̄ fuit Abraā. 52. ānoꝝ fuerit duo milia āni ſcriptura inſtruit. Porro poſtq̄ꝫ completi ſunt hij duo milia anni / ſtuduit Abrahā in lege: ſicut ſcriptum eſt Geñ. 12. Et aīam quā fecerūt in Aram: ꝙ interpretati ſunt. Et aīam quā fecerunt cum lege in Aram. Dixerunt autem magiſtri. ſ. in libro Aboda zara: qḋ tūc tēporis erat Abrahā filiꝰ 52. annorū. Duo milia vero legis vſq; ad aduentum Meſſie / habentur hoc mō. Quadraginta et octo vſq; quo natꝰ eſt Iſaach. Sexaginta vero anni ex quo natus eſt Iſaach: donec natus ē Jacob: q̄ faciūt cētū et octo. Deinde centū triginta anni / q̄ fuerūt Jacob qñ venit in Egiptum. Ecce 238. et. 210. quibꝰ ſteterūt ī Egipto. Ecce. 448. anni. Porro ab egreſſu de Egipto vſq; quo edificata ē domꝰ ꝓma / fluxerūt anni. 480. ſic ſcriptū eſt. 3. Reg. 6. a. Fuit aūt in octogeſimo āno egreſſionis filioꝝ Iſrael de terra Egipti. ⁊c. Edificata ē domꝰ dñi. Ecce igit̃. 928. anni. Rurſuſ. 410 anni q̄bꝰ durauit ꝓma domꝰ: vt ꝓbat̃ ꝑ ſcripturas annorū regū. Et. lxx. anni captiuitatis Babilonie. Et. 420. q̄bꝰ durauit domꝰ ſcḋa. Ecce habes ex vna ꝑte nōgentos: ⁊ ex alia nōgentos. 28 ac ſic habētur duo milia anni: minꝰ cētū. 72. Per 172. annos ante cōſumationē: quatuor miliū annorū ab initio mundi / deſtructa eſt domꝰ: ⁊ ī fine ꝑdictorū. 172. annorū / cōpleti fuerūt duo milia annorū legis: nō tñ tūc euacuāda lex: vt dicebat magiſter meus. Seq̄tur. Et duo milia dies Meſſie. Poſt duo milia nāq; legis erit iudiciū eius: vt veniat Meſſias: et euacuetur regnū neq̄. i. Romanū: ⁊ ceſſet ſeruitus. Uerūtamen ꝑpter pctā nr̄a q̄ multiplicata ſunt: nō venit Meſſias in fine quatuor miliū: huc vſq; glo. ¶ Notandū aūt ꝙ id qḋ in fine huiꝰ gloſe et ſupradicte traditionis dicit̃: videlꝫ. verūtamen ꝑpter pctā nr̄a q̄ multiplicata ſunt. ⁊c. Nō ſunt verba Helie nec ſuorum Qḋ ſatis per ſe pꝫ / et q̄ naturā verboꝝ īntellexerit: ſed eſt additio alicuius Rabi. Cuiꝰ rei ꝓbatio eſt: ꝙ ī libro Aboda / zara vbi hec quoq; traditio eſt: nō hiis verbis huic traditiōī hec cauda inſerta ē: ſed hoc ſubſequēti mō. ¶ In libro Aboda zara Pereq / Lifne / idihen. c. Tradidit domꝰ Helie: ſex milia annorū duratio mūdi. horū duo milia vanitas vel vacuum. Duo milia lex: ⁊ duo milia dies Meſſie. Propter pctā vero nr̄a q̄ multiplicata ſunt / egreſſi ex eis: ſeptingenti et. xliiij. Huc vſq; predicta traditio. Per ſe vero pꝫ. Si q̄s aduertat / ꝙ cauda hec. ſ. ꝑpter pctā vero. ⁊c. Qua Judei conantur ſuam velare ꝑfidiam / nō eſt ſimilis ſupradicte. In illa q̄ppe nullū tēpꝰ circū apponitur. in iſta vero certus numerꝰ poſitꝰ eſt q: iā preterijt: qḋ eſt falſitatis Judaice efficax argumentū. ¶ Adhuc eſt hic ſciendū: ꝙ xp̄iani cōputantibꝰ nūc ab īcarnatione dñi annos. 1303 Cōputant Judei ab initio mundi annos quinq; milia. lxiij. Si q̄ras / cur tam paucos: textū tibi opponēt. Ulbis ꝓmiſſis: reducātur oīa ī ordinē rationis / atq; dicatur. Cum duratio mundi ſex miliū ſit annoꝝ. Et horū duo milia vltimi dies debuerint eſſe Meſſie: vt in hiis ꝓmiſſa traditiōe per Heliā traditū: ⁊ ꝑ domū ſuaꝫ. i. ꝑ diſcipulos ſuos / poſteris dictū ē. Mūdꝰ vō iā pluſq̄ ꝑ q̄nq; milia ānos durauerit: vt ꝑ Judaicū ꝯpotū palā eſt: Meſſiā iā veniſſe plus ſunt ꝙ̄ mille anni. ꝯſequēs ē. Porro cū nullꝰ adhuc venerit cui dicta de Meſſia per ꝓphetas conueniant: niſi dñs nr̄ Jeſus Chriſtꝰ: ipm eſſe Meſſiā manifeſtū ē. ¶ Nec pōt Judaica prauitas obijcere nobis ꝙ venit ante iudiciū duū miliū annorū Meſſie. Et nōdum cōſumatis duobꝰ milibus legis: iuxta ꝯputationē Rabi Selomo ī ſupradicta gloſa. Nam aduētus Meſſie anticipari poterat ac preueniri: dum mō eēt q̄ illō mererēt̃: ſꝫ minime tardari: vt in libro ſanhedrin ī Pereq. Heleq. c. Dixit Rabi Alexandarai. Rabi Jehoſſua filius Leui. dixit. Scriptū eſt de ſaluatiōe. ſ. q̄ faciēda erat ꝑ aduētū Meſſie. Iſa. lx. g. Ego dñs ī tp̄e ſuo. Et ſcriptū ē. Accelerabo eā / ſi meruerit accelerabo eā Si nō meruerit: ī tp̄e ſuo. ¶ Nota ꝙ hic dicunt Judei ꝙ aduētꝰ Meſſie anticipari poterat / ſed nō tardari: dū mō eſſet q̄ illud mereret̃. Pōt aūt nō icōgrue dici meruiſſe anticipationē huiuſmodi patrū antiquorū miſeria qui erant in inferno vt infra ſuo loco ꝓbabitur. Et apoſtolorū / alioꝝ q; Chriſti diſcipulorū bonitas iā ꝓuiſa. quando ſumma ſanctitas ⁊ humilitas Marie virginis: necnon ⁊ ſctiſſimum / atq; ſingulare virginitatis

pⁱ est hoc opus 1303.

ſeruãde propoſitum:precedẽtium omniũ ſupple
uit ſanctitatis et humilitatis defectũ. ¶ Rurſum
ad noſtre materie ꝓpoſituꝫ fulciẽdũ:facit id qđ
legitur in Medras Tibillim ſup titulum.ps.21.
vbi dicitur:Victori vel eterno ſuper ceruã auro-
re:hoc eſt ac ſi dixerit ſcriptura.ps.56. Surge
gloria mea:ſurge pſalterium ⁊ cithara.ſurgam
in aurora/vel diluculo.Et iterum eſt dicens.ps.
107.a.Surge pſalteriũ ⁊ cithara/ſurgã dilucu-
lo.Loquitur de quatuor regnis.Surge i Babel
vbi ſuſcitaſti nob Miſaelẽ Ananiaꝫ ⁊ Azariaꝫ.
Surge i Media:qꝛ ibi aſtare feciſti nobis Mar
docheũ ⁊ Heſter. Surge in Grecia:quia ibi aſta
re feciſti nobis Haſmonei.i.Mathathiã et fili-
os eius.Surge in Edom.i.in Romanis: quan-
do futurũ eſt vt aſtare mihi faciat regem Meſſi-
am:de quo dictum eſt.Exurgam diluculo vel in
aurora.vſqꝫ huc traditio. Tempore igitur quar
ti regni.i.Romani:qđ.ſ.dñabitur toti mũdo: de
buit ſcđm hoc venire Meſſias. ¶ Itẽ probatur
adhuc ꝙ Meſſias iam venerit: ex eo qđ legit̃, in
libro ſanhedrin:in diſtinctione q̃ dr̃ heleq.e.Di
xit Rabi.Non erit filius Dauid.i.Meſſias veni-
ens donec dominetur vel preualeat regnum ne-
q̃.Glo.Ra.Se.i Romanum ſuper Iſrael.ix.mẽ
ſibus:ſicut dictum eſt Michee.v.b.Propterea
dabit eos.Glo.Ra.Se.Iſrael vſqꝫ in tempus q̃
ꝑturiens ꝑturit.Glo.Ra.Se.Et hoc ſunt noueꝫ
menſes. ¶ Qꝫ vero Romani regnaſſent ſuper
eos habetur in libro qui dicitur Aboda zara:
diſtinctione Liſne edehen.d.Dixit abba.Per cẽ
tũ octuoginta annos ante deſtructionem domꝰ
poteſtatem habuit vel dominatum eſt regnum
neq̃ ſuper Iſrael:id eſt ſuper Iudeos. ¶ In li-
bro quoqꝫ qui dr̃ Ioma/taliter ſcriptum eſt. Di-
xit Rab.Non erit filius Dauid.i.Meſſias veni-
ens donec dominetur regnum neq̃.i.Romanoꝫ
in vniuerſo mundo.ix.menſibus:ſicut ſcriptum
eſt Michee.v.b.Propterea dabit eos vſqꝫ in tẽ
pus quo parturiens parit.Et reſiduum fratrum
ſuorum conuertetur ad domum Iſrael.

¶ In Bereſſit etiaꝫ Raba maiori/ſcriptũ eſt ſu
per illud Gen.42.b.Et Ioſeph ipſe potẽs factꝰ
eſt ſuper terrã. Tradiderũt ꝙ decẽ reges dñati
ſunt a fine mundi vſqꝫ ad finẽ eius. ¶ Horũ ve-
ro primus eſt Deꝰ ſanctꝰ et benedictꝰ:qui dixit.
et fuit mũdus.Rabi Eliezer dixit.Mũdus nõ eſt
creatus niſi per verbũ Dei ſancti ⁊ benedicti:ſi-
cut dictũ ẽ.ps.32.c.Per verbũ dñi celi facti ſũt.
Rabi Simeon eſt dicẽs Qꝫ ſpirauit vel ſufflauit
Deus ſanctus ⁊ bñdictꝰ/ſpiritũ oris ſui:⁊ creatꝰ
eſt mũdus:ſicut dictũ eſt.ps.32. Et per ſpm̃ oris
eius:omnis exercitus eorum. ¶ Porro rex ſecũ
dus eſt Nẽrod impiꝰ.⁊c. ¶ Rex vero tertiꝰ fuit
Ioſeph.⁊c. ¶ Rex autẽ quartꝰ hic fuit Salomõ
rex Iſrael. ¶ Rex q̃ntus fuit Nabuchodonoſor
rex Babilonis. ¶ Rex ſextꝰ fuit Darius:q̃ factꝰ
fuit rex ſup regnũ Caldeoꝝ.Daniel.9.a. ¶ Rex
ſeptimus fuit Qoreꝫ.i. Cirus q̃ dñatus fuit a fi-
ne orbis vſqꝫ ad finẽ ipſius:ſicut dictuꝫ ẽ Eſdre
ꝑmo.a.et Paralip.vltimo.f. Hoc dixit Qores
rex Paraſ.i.Perſidis.Oia regna tre dedit mihi
dominus.⁊c.Aſſuerus vero filius eius dñatus ẽ
in medietate.Cur vero factũ ſit hoc:Rabi Nahu
na dixit:Deꝰ ſanctꝰ ⁊ benedictꝰ/dixit.Ego dixi
Iſa.xlv.c.Ipſe.ſ.Qores edificabit ciuitatẽ meã
et captiuitatẽ meã dimittet. Ipſe vero dixit Eſ
dre.1.b.Quis in vobis de oĩ populo ſuo/ſit deꝰ
eius cum eo ⁊ aſcẽdat.⁊c.⁊ edificet domũ domi-
no.⁊c.Propter hoc ego ero diuidẽs regnum de
manu filij tui:ſicut dictũ ẽ Heſter.1.a.Ipſe eſt Aſ
ſuerus regnãs ab Hoddu.i.ab India vſqꝫ Qus:
id eſt vſqꝫ Ethiopiã. ¶ Rex octauus ẽ Alexan-
der macedo q̃ dñatus eſt ſuper vniuerſum orbeꝫ
ſicut dictũ eſt Dan.4.b.Et ego fui intelligens:⁊
ecce hedus caprarũ veniẽs ab occidente ſup fa-
ciem totius terre.⁊c. ¶ Rex vero nonus eſt Ce-
ſar Auguſtus rex Romanorum:qui preualuit vel
prefuit/vel dñatus eſt in toto mundo:ſicut dictũ
eſt Dan.2.e.Et regnũ quartũ erit forte ſicut fer-
rũ:quẽadmodũ ferrum erit cõminuẽs et domãs
omnia:vel concaſſans:⁊ velut ferrum qđ eſt cõ-
terens:vniuerſa hec cõminuet ac ꝯteret. ¶ Rex
autẽ decimꝰ:iſte ẽ rex Meſſias qui regnabit a fi-
ne mundi vſqꝫ ad finem eius:ſicut dictuꝫ eſt.ps.
lxxi.Et dñabit̃ a mari vſqꝫ ad mare.⁊c.Et alia
ſcriptura dicit Dan.2.e.Et lapis q̃ percuſſit ſta-
tuam factus eſt mons magnus:⁊ impleuit totaꝫ
terrã.Et iterum dicit Dan.2.f.Et in diebus regũ
illorum ſtatuet vel ſuſcitabit deus celi:regnum
qđ ineternũ non diſſipabitur:et regnũ populo al
teri nõ tradet.Cõminuet ⁊ finiet oĩa hec regna:⁊
ipſum ſtabit in eternum. ¶ Et ꝑregnũ iſtũ deci-
mũ reuertetur regnũ ad dñm ſuũ:atqꝫ ita q̃ fuit
primus rex erit vltimus rex:ſicut ſcriptũ eſt Iſa.
xliiij.b.Hec dixit dominus rex Iſrael ⁊ redem-
ptor eius dñs exercituum.Ego primus ⁊ ego no
uiſſimus..⁊c.Et iterũ.Et erit dñs rex ſup omnẽ
terram.⁊c.Zach.14.c.Huc vſqꝫ traditio. ¶ His
ſic premiſſis reducamus eadem in ratiõis ordi-
nẽ atqꝫ dicamus. Cũ Chriſtus ſiue Meſſias vſ-
qꝫ quo Romani eſſent dñati nouem menſibus ſu
per Iudeos ⁊ ſup totum mũdũ:venire nõ debue
rit:vt paulo ſuperius §.Itẽ ꝓbatur.⁊§.In libro
quoqꝫ dictũ eſt/Romani vero.Et ſup Iudeos ⁊
ſup totum mundũ fuerint dñati/tp̃ibus maxime
Ceſaris Auguſti:vt parũ ante.§.Nõ vero.⁊§.in
Bereſſit etiã rabba:ꝓbatũ eſt:Meſſiã tunc veniſ
ſe cõſequẽs eſt. ¶ Porro dñs noſter Ieſus Chri
ſtus(Ceſare Auguſto imperatore Romano ſup
totum mundũ regnãte)natus eſt:ſicut in ſecũdo
Luce ſcriptuꝫ eſt:⁊ per crebram famam vſqꝫ ad
nos perductum eſt.Cum autem tunc tẽporis nul
lus aliꝰ venerit preter ipſum qui ſigna veri Meſ
ſie habuerit:⁊ cui dicta de Chriſto per ꝓphetas
maxime tempus aduentus ipſius determinãtia
et ipſum et facta eiuſdem deſcribentia cõgruant
Cõſequens ꝓculdubio eſt ipſuꝫ eſſe Meſſiã apđ om
nes quos inuidia atqꝫ ꝑfidia ⁊ gratis odiũ non
excecant:⁊ qui rõnũ conſequẽtiã non ignorant

¶ Cū quidē dicatur in traditione premiſſa.ſ.rex
autē decimus / iſte eſt rex Meſſias q̄ regnabit a fi
ne mundi vſq3 ad finē eius.zc. Dicamus Judeis
ꝙ non ſolū Meſſias ſiue Chriſt⁹ noſter domina-
tur a fine mundi vſq3 ad finē eius : ſed etiā regno
celoꝝ ingꝛtum ipſe eſt deus: vt in iſto libro in ſe-
cunda pte incōcuſſe ꝓbabit. Cū eni ſubſequēter
ibi ponitur auctoritas David.ps. 71. Et dn̄abit
a mari vſq3 ad mare: z a flumie vſq3 ad caput ter
re. Iſta quoq3 auctoritas intelligenda eſt ad lite
ram de regno Chriſtianoꝝ ꝙ hodie eſt a mari vſ
q3 ad mare occeanū ſiue anglicū z nouergicū. Et
a flumie vſq3 ad caput terre.i.a Danubio q̄ eſt flu
uius maximus inter ceteros: qui deſcendit vltra
Greciam in pōticū mare vſq3 ad Hiſpaniā vbi ē
caput terre: vbi vero dicitur ibi / Dan.2.c. Et la-
pis q̄ percuſſit ſtatuā factus eſt mons magn⁹ z im
pleuit totā terrā. Tūc quidē fuit adimpletū cum
idola inanita fuerūt atq3 exturpata de regno Ro
manoꝝ et Grecoꝝ: necnō et aliarū gentiū mul-
tarū: doctrina.ſ.et predicatiōe apoſtoloꝝ et alio
rum ſanctorum eoꝝ veſtigia imitantiū. Tūc ꝓ-
culdubio ipſe lapis.i. Meſſias fact⁹ fuit mōs ma
gn⁹: nō ꝙ maior fuerit q̄ ante: ſ3 q2 magis fuit cō
gnitus Chriſtianis. ¶ Premiſſis apte ſubnecten
dū eſt id qd̄ in Medras Tihillim.i.glo.pſalmiſte
taliter ſcriptū eſt.ſ.ps.74. Et oia cornua ipſoꝝ
confringā et exaltabūtur cornua iuſti. Cornu nō
eſt dictum ſed cornua. Decem enim cornua ſunt
q̄ dedit Deus ſanct⁹ et benedictus Iſraeli. Cor-
nu Abrahe: de quo dictū eſt Iſa.v.a. Vinea fuit
dilecto meo in cornu filij olej. Cornu Iſahac: de
quo dictū eſt Gen.22. Et ecce aries vn⁹ retētus
in denſitate p cornua. Cornua Joſeph.i.cornu re
gni: de quo dictū eſt Deute.33.c. Et cornua rino-
cerontis cornua eius. Cornu Moiſi: de quo dictū
eſt Exo.34.g. Q2 cornuta erat cutis faciei eius.
Cornua ꝓphetie: de quo dictū eſt.1.Reg.2.a. Et
orauit Anna et dixit. Exultauit cor meū in dn̄o.
Exaltatū ē cornu meū. Cornu legis: de quo dictū
eſt Abac.3.b. Et cornua duo de manu ei⁹ zc. Cor
nu ſacerdotij: de quo dictum eſt.ps.cxj.g. Cornu
eius exaltabitur in gloria. Cornu leuiticum: de q̄
dictum eſt in Paralip. 25.c. Oēs iſti filij Heman
vidētis regis: in verbis dei ad exaltādum cornu
Cornu Hieruſalē. de quo dictum eſt. ps.21.c. Et
a cornibus vnicorniū exaudiſti me. Et cornu re-
gis Meſſie: de quo dictum eſt.1.Reg.2.c. Et ſub-
limabit cornu meſſie ſui. Et ſic eſt dicens. ps.131.
g. Ibi germinare faciam cornu David paraui lu-
cernam Meſſie meo. Quando autē peccauerunt
Iſrael ablata fuerunt eis: z data fuerūt gētib⁹ ſe
culi: ſicut dictum eſt Dan.vij.c. Poſt h̄ videns fui
in viſione noctis : et ecce beſtia quarta terribilis
atq3 mirabilis et fortis nimis : z dentes ferreos
habebat magnos: comedit z cōminuit z reſiduū
pedibus ſuis cōculcauit: et ipſa diſſimilis ab om-
nibus beſtijs q̄ fuerunt ante ipſam: z cornua decē
habebat: aſſimilate ſunt enī gētes ſeculi hmōi fe
ris: et omni tēpore in quo gētiū ſeculi cornua fue
rint ſtantia: cornua Iſrael erunt confracta : ſicut
dictū eſt Tren.2.a. Confregit in ira furoris om-
ne cornu Iſrael. hucvſq3 traditio. ¶ Nota ꝙ iſta
traditio quaſi verbis eiuſdem habetur apud Ju-
deos in Eka Rabeti.i. glo. planctus. Hier.2.a.
que incipit. Confregit in ira furoris omne cornu
Iſrael.zc. Hoc dūtaxat excepto ꝙ in decimo lo-
co non ponit cornu Meſſie: ſed cornu tm̄ Iſrael
Nec minus eſt notandū ꝙ in principio premiſſe
traditiōis: ponit auctoritatem.ps.64.a. Et oia
cornua impioꝝ confringam z exaltabūtur cor
nua iuſti. ¶ Aliud eſt ꝙ in hac traditione valde
notandū eſt.ſ.ꝙ omnia cornua ſupradicta i capi
te Iſrael dicūtur fuiſſe donata : deinde propter
culpam ſuam ab eis fuiſſe ablata z gentibus tra
dita. Cūq3 vnū ex eis fuerit Meſſias : vt p̄dictū
eſt. Meſſiā iam veniſſe et Judeis datū p̄mo fuiſ
ſe: z ipſum ſua perfidia requirente cum omnibus
alijs cornibus perdidiſſe et gētibus datum fuiſſe
conſequens eſt. ¶ Hic tamen ſummope cauen-
dū atq3 ſciendū eſt: ꝙ iudeorum nimis fraudulē-
ta nequitia: beſtiam paulo anterius dictam / Pa
pam noſtrum z Romanā aſſerit eſſe eccleſiā / cui
ſperat auferenda cornua ſupradicta / et ſibi reſti
tuēda. Refellat aūt z dicāt: ꝙ cornu regni Judai
ci necnō et ipſi Judei: datum eſt ī capite quarte
beſtie Danielis.i.in manu et poteſtate Romani
imperij beſtialis adhuc tunc propter idolatriā
ad poſſidendum vel conterendum potius z diſſi
pandū tempore Titi et Veſpaſiani : z tempore
Adriani: vt in iſta prima parte noſtri libri iā pa-
tet / ac plenius patebit. Cornu vero ſacerdotij
datum eſt ei: quia ipſos Judeoꝝ ſacerdotes oc-
cidit: z cultum propter peccata eorum : penitus
deleuit. Poſtea datum fuit in capte Romano-
rum tempore beati Silueſtri et Conſtantini.
Cornu quoq3 Meſſie.i.ipſe Meſſias domin⁹ no
ſter videlicet Jeſus Xp̄s / datum eſt ei ad crucifi
gendum et occidēdum: ſicut legitur Mat.20.d.
Ecce aſcendimus inquit ipſe apoſtolis Hieroſo
lymam: z filius hominis tradetur pricipibus ſa
cerdotum et ſcribis et condemnabunt eum mor
te: et tradent eum gentibus ad illudendum z fla-
gellandum et crucifigendū / et tertia die reſurget
Poſtea datum fuit eccleſie Romane et fidelibus
chriſtianis ad colendum / laudandum / honoran-
dum et metuendum. Cornu deinde Hieruſalem
et domus ſanctuarij.i.templum datū fuit ſupra-
dicte beſtie tempore Titi et Veſpaſiani ad diru
endum et ſubuertēdum. Cornu deniq3 legis: da-
tum eſt beſtie.i.Romano imperio ad comburen-
dum et ad prohibendum: ne aliquis eorum ſer-
uaret ſabbatum et faceret circūciſionem: z cete-
ra legalia : vt habetur in libro qui dicitur Taa-
nit / in Pereq biſloſſa paraqu. In ſeptimo deci-
mo mēſis q̄ dr̄ tamuz ꝯbuſſit poſtrem⁹ legē z ſta
tuit imaginē i tēplo. Adhuc hr̄ in lib. Malha: i
pereq.i.diſtinctiōe.1. Quadā vice decreuit regnū
neq̄ ꝙ nō ſuarēt iudei ſabbatū: z ꝙ nō circūcide
rēt filios ſuos: z vt cognoſcerent mēſtruatas.zc.

Ablata etenim fuit lex Judeis per Romanos.
Et loco eius inſtituta fuit lex Chriſti.i.euangeliū
Q̄ṁ autē h̄ fieri deberet tp̄e Meſſie:hr̄ euidenter
in ſecunda parte huius operis:capitulo.xv.
¶ Ad itentiōis rurſum nr̄e ꝓpoſitū etiā ptinere
videt̄ id qḋ ſcriptū eſt in Bereſſith minori vbi ex
ponit̄ illḋ Gen̄.38.a. Et fuit in tp̄e illo ⁊ deſcēdit
Judas a fratrib⁹ ſuis. Rabi Samuel aperuit iſtḋ
ſcꝫ cū eo qḋ ſcriptū eſt Hiere.29.c. Ego eni ſciui
cogitatiōes q̄s ego ſū cogitās ſup vos ait dn̄s:co
gitationes pacis et nō ad malicia vel ad afflictio
nē.ſed ad dandū vobis finē ⁊ ſpem ⁊ patiētiam.
Tribus.i.fratres Joſeph/ erant negocioſi circa
venditionē Joſeph. Joſeph aūt erat negocioſus
circa ſaccū ſuū ac ieiuniū. Judas vero erat ſollici
tus de vxore ducenda. De⁹ aūt erat ꝑcreās gen⁹
vel carnē reg̃ Meſſie. Sicut dictū ē Jſa.vi.c. In
anteq̄ pturiret peperit.⁊c. Anteq̄ nat⁹ fuiſſet ille
q̄ redegit in ſeruitutē vltim⁹/natus fuit redēptor
prim⁹. Hec Traditio.i. Anteq̄ naſceretur Veſpa=
ſianus/natus eſt dn̄s nr̄ Jeſus Chriſt⁹. ¶ Deni=
qꝫ ad veritatē ꝯcluſionis iſtius ac p̄dictorū opti=
me facit q̄ in magna Bereſſith Rabba.i.in expo=
ſitione ſup Gen̄.hoc mō ſcriptum eſt. Gen̄.25. Et
diligebat Jſaaq Eſau q2 venabat̄ in os ei⁹. Hoc
eſt qḋ ſcriptuꝫ eſt zach.2. Hoc dixit dn̄s exercitu
um. Poſt honorē miſit me. Magnū eſt honorare
parentes. Ob meritū q̄ppe honoris quē Eſau ex
hibuit patri ſuo:nequerunt Jſrael extirpare eos
ideſt filios Eſau. Et dedit eis deus longeuitateꝫ
et ſunt retardantes finem ſaluatiōis vel terminū
q̄ facienda eſt p̄ regē Meſſiā. Et vnde es tu ſciēs
q̄ pp̄ meritū honoris quo Eſau honorauit patrē
ſuū nō poſſiderēt Jſrael terrā eorū. Ex eo q̄ ſcri=
ptum eſt Deut.2.a. Sufficit vel multuꝫ eſt vobis
circuire montē iſtū. Quare circuire: Quia circui=
uit ꝓpter patrē ſuum venando.ſ. patri. Et quid
ꝓfuit Jacob q̄ ſedit in domibus ſcholarꝫ? Illud
quod ſcriptū eſt. Et Jacob fuit vir p̄fect⁹ ſedens
vl̄ habitās i tabernaculis. Eſau vero erat vadēs
et rediens ac laborans in mōtibus ⁊ collib⁹/que
rens venari venationē ad faciēdum cibos. Quā=
tenus daret eos in mediū oris patris ſui. Et hinc
eſt/multū eſt vobis circuire/q2 circuiuit ipſe pro
pter genitorē ſuū. Et vnde es tu doctus q̄ honor
ille retardat ſaluationē futurā p̄ regē Meſſiā: Ex
eo qḋ dictū eſt.zach.2. Hoc dixit dn̄s exercituꝫ.
Poſt honorē miſit me. Sic quoqꝫ in p̄ſona Meſ
ſie eſt: Dauid dicēs.p̄s.72.f. In conſilio tuo de=
duces me:⁊ poſt honorem ſuſcipies me. Et vnde
didiciſti q̄ Eſau honorauit patrē ſuum? Ex eo q̄
dictū eſt Gen̄.25. Et diligebat Jçhaq.i. Jſaac.
Ezau.i.Eſau:quia venabatur in os eius fruſtruꝫ
bonum. Ad os ei⁹.i.ad os Jſaac.thron⁹ bon⁹.i.
in os eius.i.in os Eſau. Huc vſqꝫ Medras ¶ Ex
verbis zacharie atqꝫ Dauid in iſta traditione in
ductis in perſona Meſſie. Poſſunt notari q̄dā ta
tis vtilia. Et p̄mo Meſſiam eſſe deum ac dei fili=
um. Ex eo q̄ ibi dicitur: dn̄s vel deus exercituꝫ
Dei aūt filius nihil aliud ē: vt ait Augu. q̄ a deo
patre genita ſapientia. Secundo dei filij miſſio/
cum dicit me. Tertio vero notatur ibi qḋ domini
exercituū.i.dei ⁊ dei filij miſſio fuit per humani=
tatis aſſumptionē in Meſſia ſeu in Xp̄o/ cum in
perſona eiuſdē Meſſie per Dauid dicitur Et poſt
honorem ſuſcipies me. Quarto hec oīa fuiſſe ex
altitudine diuini cōſilij/cū ait. In cōſilio tuo de=
duces me. Hoc aūt totū hm̄ōi traditio monſtrat
fuiſſe cōplendū poſtq̄ deus dediſſet Eſau merce=
dē honoris quē exhibuit patri:q̄ quidē vt per finē
premiſſe auctoritatis vel traditionis patet. debe
bat eſſe thron⁹ bon⁹:in quo notatur regnū. Mer=
ces aūt iſta tunc reddita eſt Eſau in filijs ſuis.i.i
Romanis:cū Ceſar Auguſtus iperator Roman⁹
tc tius mundi obtinuit monarchiā:vt paululū ſu=
pra.H. In bereſſith etiā Rabba dictū ē et probatū
In cui⁹ tp̄e dn̄m nr̄m Jeſum xp̄m ꝯſtat fuiſſe na=
tum: vt ibi dictum eſt. Ac ſic patet p̄ iſta ip̄m eſſe
Meſſiam:nō tantū hoīem: ſed etiā deū. Quod q̄
dem in ſequentib⁹ ſcōe ptis probabitur/ multipli
citer deo dante. ¶ Ceterū q̄ Romanos. dico fuiſ
ſe filios Eſau.ſcōm opinionē iudaicā noueris mē
locutum. In Talmud nāqꝫ in locis innumeris/
q̄nqꝫ Eſau:quandoqꝫ Edom: q̄nqꝫ Seir. Quan
doqꝫ etiā filij eſau vocati ſunt Romani. Et Ro=
ma mōs Seir/atqꝫ mōs Eſau. In eius vero rei
ꝓbatione quedā pauca ſubnectā. Et p̄mo q̄ in
fine Abdie ꝓphete hoc modo ſcriptuꝫ eſt. ¶ Et
aſcendent ſaluatores.i.apoſtoli:ſcōm glō. nr̄am
In montē ſion ad iudicandū montem Eſau. Et
erit dn̄o regnū. Glō. Rabi Selo. Docet te q̄ non
erit regnū ei⁹.i.dei: p̄fectuꝫ vel pacificatū donec
fecerit vīdictā de impio Eſau. Mōtē vero Eſau:
in p̄dicta.ſ.auctoritate interpretat⁹ eſt Jonathā
caſtrum maximuꝫ Eſau. Glo. Ra. Se. Et ip̄m eſt
Roma. ¶ Itē in libro qui dr̄ Pazatſeni. ⁊c.ſcri=
ptū eſt in hunc modū. Futura eſt Mizraim.i.Egi
ptus vt adducat munus Meſſie. Sicut dictum ē.
p̄s.67. Veniēt incliti ex Egipto: aſſumet vel tol
let tunc. Qus.i. Ethiopia. Argumentū a minori
pro ſe. q̄d Judei/ calus homer:vocāt. dicēs. Si
iſti q̄ ſeruire fecerunt Jſrael ſic.i.ſic faciunt ⁊ ad=
mittuntur a Meſſia:q̄to magis nos? Et hoc eſt
qḋ mox ſcriptum eſt. p̄s. lxvii. Qus.i. Ethiopia
curret manus ſuas deo. Tollet quoqꝫ regnū ne=
q̄.Glo. Rabi. Selo.i. Romanum locum vel argu
mentum a minori pro ſe: dicens. Si iſti qui non
ſunt fratres ſic:q̄to magis nos qui fratres ſum⁹.
Hoc eſt autem qḋ ſcriptum eſt Michee.v.b. Et
reſiduum fratrum ſuorum reuertētur ſuper vel ad
domum Jſrael. Huc vſqꝫ traditio. Ex cuius fine
ſatis manifeſte habetur/ q̄ Romani ſūt apud He
breos filij Eſau:eo q̄ vocantur hic fratres Jſra=
el:⁊ q̄ in tempore Meſſie conuertendi erant ad
eos. Quod tunc completum eſt quando in predi=
catione Petri et Pauli/conuerſi ſunt ad fidē do=
mini Jeſu Chriſti:et maxime tempore beati Sil
ueſtri. Ad hoc autem facit qḋ legitur Deute.2.b.
Et populo mandauit dicens. Vos eritis tranſe=
untes per terminum fratrū veſtroꝝ filioꝝ Eſau

habitãtiũ in Seir:ꝛ timebunt de vobis. Uos au
tem cuſtodietis vos vehementer: non bellabitis
cũ eis. Nõ eniꝫ dabo vobis de terra eoꝝ vſqꝫ ad
greſſũ palme pedis: quia Eſau dedi in poſſeſſio=
nem mõtem Seir. Non abominaberis idumeũ.
qꝛ frater tuus eſt. Deut o.32.b. ¶ Legitur adhuc
in libro q̃ dicit̃ Joma. Dixit Rabbi. Futurũ eſt vt
Roma cadat in manu pſarũ. Sicut ſcriptum eſt:
Jere.49.d. Jdcirco audite ꝯſiliũ dñi ꝙ iniit de
Edom. Et cogitationes eius: quas cogitauit de
habitatorib⁹ Theman: niſi traxerint eos pꝛuuli:
vel minores ouiũ. Si nõ diſſipauerit ſup eos mã
ſiones eoꝝ. Glo. Rabi. Selo. Minores ouiũ ſũt
hic Paraſ. i. perſe⁹ qui eſt minor in filijs Japhet
Nota qᷣ ex iſta traditiõe habet̃ manifeſte ꝙ Ro=
mai in ſacra ſcriptura vocãtur Edom. Quod ve=
ro minores ouiuꝫ hoc in loco dicit eſſe Perſas ꝛ
Romanos trahendos ab eiſdẽ: nũꝙ fuit verum.
Quare hoc intelligendũ eſt de Apoſtolis ꝛ cete
ris diſcipulis: qui vtute ſue p̃dicationis atqꝫ mi=
raculoꝝ: traxerit Romanos ad fidẽ Chriſti. Qui
fuerunt minores ouium. i. Judeorum. Qui oues
vocati ſunt Eze.34.g. Et vos oues mee: ꝛ oues
paſcue mee: homines eſtis: ꝛ ego Deus veſter di
cit dñs Deus. ¶ Romani autem vt opinor: nõ ſo
lũ ipſi ſm carnẽ dicũt̃: ꝛ dicti ſũt a Judeis Edõ.
vel filij Eſau: ſed ꝛ omnes alii q̃ perſecuti ſũt/ac
perſequũtur pplm dei: dicũtur Edõ vł Eſau: pro=
pter imitationẽ. Quod quidẽ ſatis videt̃ ex eo ꝙ
in libro q̃ dicit̃ Abodazara: hoc modo legitur.
Et non erit reſiduũ domui Eſau. i. facientibus fa
cta Eſau. Traditũ enĩ eſt ſic. Et nõ erit reſiduum
domui Eſau. poteſt dici oĩ. Docet dicendum do=
mui Eſau. i. operãti op⁹ Eſau. Hucuſqꝫ traditio.
¶ Nota ꝙ cũ Romani ſꝫ p̃dicta ſint dom⁹ Eſau:
ex tunc nõ fuit eis reſiduũ. ex quo a perſecutione
Chriſti atqꝫ ſuoꝝ deſtiterũt: ꝛ facti ſunt Chriſtia
ni. Sicqꝫ ꝯpletũ eſt. ꝙ per Micheaꝫ paulo ſupi⁹
dictum eſt. Mich. v. b. Et reſiduum fratrũ ſuoꝝ
conuertentur ſup domũ: vel ad domũ Jſrael. No
ta etiã ꝙ de hoc multo clarius dicẽdũ eſt: infra.
qñ loquemur de conuerſione gentiũ. in parte. ſa.
c.12. ¶ Uerũ ad fulcie ndã p̃dictã noſtrã materi=
am: ducat̃ in patulũ id qᷣ ſcriptũ eſt in libro ſan=
hedrin. in Pereq/Heleq. c. Ubi multa valde alia
de Meſſia dicuntur. Dixit Rabi Nahman. Dies
Meſſie ad Jſrael ſicut a Noe vſqꝫ nũc. Sicut di=
ctum eſt Jſaie.54.c. Quia a Noe iſtud mihi. ꝛc.
Dicunt Arabes in prouerbio ſuo. Cũ fuerit ſtul=
tus narrator verboꝝ: ſit auditor ſapiẽs. Quia er
go iſte Rabi velut ſtultus. verbum Jſaie falſo in=
ducit: nos ſapiẽter veꝝ textũ accipiam⁹: qui talis
eſt. Sicut dies Noe iſtud mihi. Qui iuraui ne trã
ſire facerem aquas Noe vltra ſup terram: ſic iu=
raui ne iraſcar ſuper te: ꝛ ne increpem te. Jdeꝫ in
Targum. Sicut dies Noe iſtud coram me qñ ſta=
tui in verbo meo ꝙ nõ tranſirẽt aque diluuii: que
fuerunt in dieb⁹ Noe vltra ſuper trã. Sic ſtatui
vt nõ deſcẽdat furor meus ſuper te. ¶ Notandũ
ergo ꝙ tam ſm Hebraicũ ꝙ̃ ſm Targũ: nequaꝙ̃

dixit dñs p ꝓphãm. Sicut a dieb⁹ Noe: vt dicit
ſupradictus Rabi. Sed ſicut dies Noe iſtᵭ mihi:
vt ex hoc ꝙ dictum eſt patet. ¶ Porro dies Noe
cum ceſſauit diluuiũ. ſexcẽti anni erãt. Sicut ha
betur in Bereſſith Rabba miori ſup illud Noe fi=
lius ſexcẽtoꝝ annoꝝ. Et diluuium erat aque ſup
trã. Dixit Rabi Nahmia. Ann⁹ diluuii aſcẽdẽs
eſt de numero. i. de nũero eſt: cũ emboliſmis ꝛ cõ
potis ¶ Habet̃ quoqꝫ hoc euidẽt̃ ex eo ꝙ ſcriptũ
eſt Geñ. 9. g. Et vixit Noe poſt diluuium.350. an
nis. Fueruntqꝫ oẽs dies Noe. nõgẽti anni ꝛ quĩ=
quaginta: ꝛ mortuus eſt. Attẽde lector ꝙ cũ om=
nes dies vite Noe non fuerunt pluſꝙ̃.950. Et de
his vixit poſt diluuium.350. Neceſſario ſequitur
ꝙ annus in quo fuit diluuium eſt vltimus i ſupra=
dictis ſexcẽtis. ¶ Aduertendũ eſt etiã ꝙ dicitur
ſuperius paululũ. Sicut dies Noe iſtud mihi. ꝙ
hoc ꝓnomen iſtud ſm verba Talmud parum añ
p̃miſſa: quibus dicitur ꝙ hoc quoqꝫ intelligendũ
eſt de diebus Meſſie ad Jſrael. Hoc inꝙ̃ ꝓnomẽ
iſtud ad illud referendũ eſt. Quod in p̃cedẽtibus
hoc: dictũ eſt. Jſaie.52.g.v3. Ecce intelliget ſu⁹
meus. ꝛ quicq̃d ſequitur vſqꝫ huc: ꝙ pene totũ ab
Hebreis antiq̃s accipit̃: ꝛ intelligit̃ de Meſſia.
Nam ꝓ ecce intelliget ſuus meus. Dixit Jona=
than in ſua Targũ. Ecce proſperabit̃ ſuus meus
Maſſiah. i. Meſſias. Rabi quoqꝫ Selomo hunc
locũ exponendo ait. Magiſtri nr̃i affirmant hec
de Meſſia. ¶ Atqꝫ quidẽ ſciendũ eſt: ꝙ in princi
pio q̃nti anni Achaz vel in fine quarti. Jſaias ꝓ=
phetare cepit de conceptione ꝛ natiuitate Meſ=
ſie. ſ. Ecce Haalma concipiet ꝛ pariet. Jſaie.7.c.
Et ab illo tempore vſqꝫ ad natiuitatẽ dñi noſtri
Jeſu Chriſti. fuerũt nec pl⁹ nec min⁹ꝙ̃ ſexcẽti ãni.
Ecce Haalma. ꝛc. Glo. Ra. Selo. Et ẽ ann⁹ q̃rt⁹
regis Achaz. Probat vᵒ iſtᵭ ideꝫ Ra. Selo. ſup
4. Regũ.15.d. Jſto mõ. Scriptum ẽ inq̃t. 4. Reg.
15.d. Jn anno.20. Joathan filii Ozie. Glo. Ra.
Se. Dicendũ erat in anno quarto. Achaz. Ecce
enim omnes dies regis Jotham. xvi. anni ſunt.
Sicut dictũ eſt. 4. Reg.15.f. Jotham filius Ozie
regis Juda.25. annoꝝ erat cũ regnare cepiſſet. ꝛ
xvi. annis regnauit. Sed qm̃ Achaz fuit impi⁹:
placuit ſcripture computare quatuor annos i an=
nis Jotham exiſtentis in ſepulcro: ꝛ non in ãnis
Achaz exiſtentis viui. Sic eſt iſtᵭ in libro q̃ dicit̃
Ceder Olam. Hec Rabi. Se. Si a quarto anno
Achaz excluſiue cõputare cepim⁹. habebimus.
xii. annos Achaz. Sexdecim enim annis regna=
uit: vt dicit̃. 4. Reg.15.f. Ezechias.29. annis. 4.
Reg.16.a. Manaſſe.50. annis. Ex. 4. Reg.18.a.
Amon duobus annis. Ex. 4. Reg.21.a. Joſia.31
ãno. Ex. 4. Reg.21.e. Joathan. tribus menſib⁹.
ex. 4. Regũ.22.a. Joaqim. xi. annis. ex. 4. Regũ
23.e. Johacim tribus menſibus. ex. 4. Regũ.23.
g. Sedechias. xi. annis. ex. 4. Regũ.24.e. Sum=
ma.155. anni et dimidius. ¶ A quarto itaqꝫ ãno
Achaz vſqꝫ ad vndecimum Sedechie incluſiue
regnauerunt reges Judeorum.151. anno / atqꝫ
dimidio. Deinde ab. xi. anno Sedechie qui fuit.

xix. Nabuchodonoſoꝛ:vt habet̃ ex vlt̃. Hiere.c. circa pꝛīcipiū. Et.4.Reg.25.b.regnuit Nabuchodonoſoꝛ.26.ānis. Filiꝰ eiꝰ Euilmerodac.23. annis:vt.s̃.ca.3.dictū eſt.§.Judei vero tante ſunt. Balthaſar autem tribus annis.Dañ.8.a.Darius duobus annis. Cirꝰ quē ipſi Moꝛes vocant.xxx. ānis. Aſſuerus.xiiij.annis.Dariꝰ in ſexto āno regni ſui:cōfirmauit tēplū:qḋ poſtea durauit.420. ānis. Que oīa habent̃ ſupꝛa.c.3.Hij additi ſupradictis.151.atq̃ dimidio q̄bꝰ a q̄rto āno Achaz: vt pꝛedictum ē:regnauerūt reges Judeoꝝ: cētū q̄tuoꝛ: q̄bꝰ poſt Sedechiā regnauit Nabuchodonoſoꝛ/⁊ reliqui reges gentiū:faciūt annos.675. ⁊ dimidiū. ¶ Hijs ſic pꝛobatis atq̃ p̄miſſis.relinq̄t̃ ꝙ a q̄rto anno regis Achaz:a quo Iſaias exoꝛſus eſt ꝓphare de natiuitate Meſſie:vt poſtē ſum eſt vſq̃ ad deſtructionē tēpli ſecūdi factā p Titū ⁊ Ueſpaſianū:fuit p̄dictus annoꝝ numerus.i.sexcēti.lxxv. ānī. Atq̃ dimidiꝰ. De quibus excluſis.42.Qui fuerūt a paſſiōe domini nr̄i Jeſu Chꝛiſti ⁊ moꝛte:vſq̃ ad p̄fatam deſtructionē templi:vt iam lōge ſupius ꝓbatum eſt:nō remanent: niſi.33.ānī ⁊ dimidius ſup ſexcētos. Cūq̃ dñs nr̄ Jeſus Chꝛiſtꝰ.33.vixerit ānis.tātūq̃ ampliꝰ q̄tū eſt a feſto natiuitatis ipſius vſq̃ ad feſtū paſche:ꝙ pꝛo medio moꝛe ſacre ſcripture ponit̃ anno:manifeſtū eſt:ꝙ in die natiuitatis ipſiꝰ:fuerūt cōpleti sexcēti ānī ab eo tēpꝛe quo de natiuitate Meſſie /⁊ alijs ipſiꝰ cōditionibꝰ p Iſaiā extitit pꝛophetatū. Quas ob res euidētiſſimū eſt apud omnes illos q̄ rerū conſeq̄ntias nouerunt dñm Jeſum Chꝛiſtū eē ac fuiſſe Meſſiā. Cū nullus alius talis q̄lis Meſſias deſcriptꝰ fuerat p pꝛophetas.tunc tp̄is natꝰ ſit.niſi dñs Jeſus Chꝛiſtꝰ: de quo Deꝰ pꝛoculdubio dixerat p Iſaiā. Sicut dies Noe iſtud mihi:vt ſuperiꝰ ē relatum. ¶ Ex eo aūt ꝙ Judeis p an̄dictas traditiones:necnon et auctoꝛitates ī pꝛedictis capitulis exaratas: Meſſiā veniſſe ⁊ dñz Jeſū fuiſſe:ꝓbari ſufficiētiſſime pōt.et q̄cq̄d ſufficientiſſimo additur ſupfluitati aſcribit̃.vt dicit Auicēna.pꝛecedētibus nihil iā ampliꝰ de ſupꝛadicta mat̃ia mihi videt̃ addēdū. Quapꝓ duxi ꝓcedēdū ī ſubſequenti caplo de repꝛobatiōe Judeoꝝ. Et ꝙ templū ī terra nō edificabit̃ tertio.neq̃ Judei habitabunt vlterius terram ſuam.

¶ Capitulū ſeptimū. Qꝛ tertio templū nō reedificabitur:nec habitabūt Judei terram ſuā vlterius. Et ꝙ pauci Judei ſaluari debuerunt ad tēpus Meſſie: Sed penitꝰ debeāt deſtrui.⁊ ꝙ erūt in perpetuo repꝛobati:donec Judei extiterint.

PRopitio Jeſu Chꝛiſti opitulamine ꝓſeq̄r ⁊ oſtēdā ꝙ maioꝛ fuit honoꝛ domus vltie.i.templi /q̄ p̄me. Et ꝙ templū nō reedificabit̃ tertio. Ac ꝙ pauci Judei debuerūt ſaluari ad tempus Meſſie. Sed pꝛoꝛſus erant deſtruendi. Et ꝙ non debēt ſue terre ſitum amplius habitare:ſed erunt ſine lege et ſine ſacrificio vſq̃ ad finem mundi: ac qḋ erunt in perpetuum a deo repꝛobati. vſq̃quo Judei extiterint. ¶ Super quibꝰ p̄mitus inducā illḋ Aggei.2.ca.vbi ſic ſcriptū ē de templo:videlicet. Qꝛ hoc dixit dñs exercituū. Adhuc vnū modicū eſt: et ego cōmouēs celū ⁊ terram:mare ⁊ aridā vel deſertā. Et cōmouebo oēs gentes:⁊ veniet deſideriū omniū gentiū:⁊ implebo domū iſtam glīa vel honoꝛe dixit dñs exercituū. Mihi argētum ⁊ mihi aurū dixit dñs exercituū. Maioꝛ erit honoꝛ domus iſtiꝰ vltime q̄ pꝛie. dixit dñs exercituum. Et in loco iſto dabo pacē:dixit dñs exercituum. Nota ꝙ cū dr̄ in Hebꝛeo. Ueniet deſideriū: intelligēdū videtur de natura diuina ⁊ humana in Chꝛiſto. ¶ Glo.Ra. Se. Et ſp̄s meus erit ſtans ī medio vr̄i.i.ego ponā ſp̄m meū:vel deſcēdere faciem ſup pꝛophetas veſtros. Nō timeatis/adhuc vnū modicum eſt. Ex quo ſcilicet finietur regnū iſtud Perſarum: qui dominantur vobis. Adhuc etiā vnū modicū ſurget dñari ī vobis/⁊ tribulare vos:⁊ iſtud regnū grecoꝝ:⁊ ecce ego ero ꝯmouēs p ſigna que fient filijs Haſmonai.i. Machabeis. Celū.⁊c. Et intelligēt ꝙ deitas mea deſcēs erit in domo iſta. Et adducēt munus auri ⁊ argēti. Maioꝛ erit honoꝛ domꝰ iſtius. Rab ⁊ Samuel expoſuerunt hoc. Quoꝝ vnꝰ dixit: ꝙ maioꝛ fuit honoꝛ vltime domus q̄ pꝛioꝛis ī edificio. Alter v̄o in annis. Anni quippe pꝛioꝛis.410.anni. vltimi vero.420. Hucuſq̃ Rabi Selomo. ¶ Item in Maçechet/Baba/Bathꝛa. Maioꝛ erit honoꝛ domꝰ iſtiꝰ vltie.⁊c.Rabi ⁊ Samuel:⁊ ſm quoſdā Rabi Johanā:⁊ Rabi Eleazar. Alter eoꝝ dixit. Maioꝛē fuiſſe in edificio:alter v̄o in ānis. ¶ Itē in Maçechet. çanhedrin in Pereq/Heleq.c. Rabi Aaqiba erat exponēs. Adhuc vnū modicū eſt. Aggei.2.c. Et ego ero cōmouēs celū ⁊ terrā:⁊ adducā deſideriū oīū gētiū in Hierl̃m. Glo. Ra. Selo. Rabi Aaqiba exponebat h̄ de diebus Meſſie/⁊ de rege Meſſia.⁊ de tēpoꝛe qḋ fuit poſt deſtructionem pꝛime domus.ac ſic expoſuit modicū magnū. Alia expoſitio. Adhuc vnum modicū ē modicum.ſ.regni venturi Iſraeli:poſt deſtructionem domꝰ pꝛioꝛis. Et poſt iſtud regnum: ecce ego commouens celū.⁊c. Et poſtea veniet Meſſias. Et iſta expoſitio nihil valet. Multa q̄ppe fuerunt regna Iſraeli poſt deſtructionē pꝛedictam:⁊ nondum venit Meſſias. Regnum enim pꝛimum poſt deſtructionem templi.lxx.anni domus Haſmonai.i. Machabeoꝝ..lij. Herodis/ Duo. Et dimidius annus Benqozeba. Hucuſq̃ verba Ra.Selo. Et nota ꝙ iſta expoſitio quā ipſe repꝛobat eſt vera. Uenit enim dominus Jeſus Chꝛiſtus poſt illud modicū regni Machabeoꝝ in tempoꝛe regni Herodis.

¶ Item in Bereſſit Rabba maioꝛi ſuper illud Geneſ.9.G. Benedictus dominus Deus Sem. Eſdre.3. Et multi de ſacerdotibus et leuitis/ et pꝛincipibus patrum ſenioꝛes :qui viderant domum pꝛioꝛem:cum fundata eſt iſta domus in oculis eoꝝ:erant flentes voce magna. ⁊c. quare

erāt flentes ſeniores: Quia viderūt ꝙ nō requie
uit Sechina. i. deitas in domo vltima. Et ꝗ igiť
nō requieuit i ea deitas. Quare dictū eſt Aggei. 2.
Maior erit honor domꝰ iſtiꝰ nouiſſime ꝙ̄ p̄me.
Rabi Johanā / ⁊ Rabi Eleazar. Unꝰ dixit i ānis:
⁊ alter in edificio. Aggei. 1. c. Aſcendite in mon=
te / ⁊ ferte lignū / et edificate domuꝫ. ⁊ ꝯplacebo ī
ea. Uiiqqabda / ⁊ honorabo eā: dixit dñs. Glo.
Ra. Se. De hoc v̄bo Uiiqqabda deeſt lr̄a ꝗ diciť
he. ꝗ ſignificat. v. i. qnqꝫ propť qnqꝫ res ꝗ defue
runt i ſctūario ſo. ⁊ fuerāt i p̄mo. Sicut dr̄ i Tal=
mud: videlicet Urim ⁊ Thumim. i. rationalis iu
dicij / archa / ignis / deitas / ⁊ ſp̄us ſctūs. ¶ Itē in
Talmud in libro qui dr̄ Joma. Dixit Rabi Aba.
Quid eſt qḋ ſcriptū ē Aggei. 1. c. Et cōplacebo in
ea Uiiqqabda. i. ⁊ honorabo eā? Quid ſibi vult
qḋ deeſt ibi hec lr̄a. he. iſte ſunt qnqꝫ res, ꝗ fuerūt
īter p̄mū ſctūariū ⁊ vltimū. He aūt ſūt archa cuꝫ
ꝓpiciatorio: ⁊ Querub / ⁊ ignis / ⁊ Sechina. i. dei
tas vel gl̄ia dei / ⁊ ſp̄us ſctūs / ⁊ Urim / ⁊ Thumī
i. rōnale iudicij. Et nōne erat ibi. Erat vtiqꝫ ibi:
ſed nō valebat. i. abſqꝫ efficatia erat ibi. ¶ In
Medras. i. glō. Sir / haſſiriꝫ. i. Cant. 8. c. Soror
ē nob. Hij ſūt aſcēdētes de captiuitate Paruulꝰ:
qr fuerť paupes i exercitibus. Et vbera nō ſūt ei.
Hec ſūt qnqꝫ res i qbꝰ fuit diminuta vltia domꝰ
a p̄ma. Et hec ſūt: ignis / oleū / vnctionis / archa /
⁊ ſp̄us ſctūs. ⁊ Urim / ve Thumim: Hoc ē autem
qḋ ſcriptū eſt Aggei. 1. c. Et placebit mihi in ea / ⁊
honorabo eā. Et honorabo eā: ſcriptū ē ſine he:
ꝗ ſignificat qnqꝫ. ¶ In libro Talmud ꝗ dicitur
Joma. Pereq. i. diſtictione Hocui ⁊ Haqbaf. In
ſctuario ſo nō fuit archa. Traditio eī ē: ex quo
abſciſſa ē archa vel remota: abſciſſa ē cū ea vrna
māne: ⁊ lēticula olei vnctionis: ⁊ virga Aaron: ⁊
Amigdale / vel Amigdala eius / ⁊ flores eius. Et
Capſiola quam miſerunt Philiſtim deo Iſrael.
ſic dictū ē. 1. Reg. 6. c. Et oia vaſa auri ꝗ reddidi=
ſtis ei. Pro delicto vel emenda ponite i Capſiola
adlatꝰ eiꝰ. Et qa repoſuit eam. i. archam. Joſias
repoſuit eā. Et quare? Quia vidit ſcriptū de ip̄a.
Deut. 28. e. Abducet dñs te ⁊ regē tuū quē ꝯſtitu
es ſup te. Stetit ergo ⁊ repoſuit eā. ſicut dictū eſt
2. Paralip. 35. b. Et dixit leuitis erudiētibꝰ vni=
uerſū Iſrael ſanctificatis dño. Date archam ſā=
ctuarij in domū quā edificauit Salomō filiꝰ Da=
uid regis Iſrael. Non erit vobis bonꝰ in hūero.
Et quid ē appropiquauit arche. i. loco arche. Et
qd eſt dedit thuribilū īter duos vectes. i. quaſi in=
ter duos vectes. ¶ In 2o Paralip. 3. c. Et domꝰ
magna tecta fuit ligno abiegno. texitqꝫ illud au=
ro optimo. ⁊ eleuauit ſup illud palmas ⁊ catenu=
las. ⁊ operuit domū lapide p̄cioſo ad decorem.
Porro ip̄m aurū erat Faruanij. Texit etiam do
mū. trabes / poſtes / ⁊ vectes eius / ⁊ hoſtia eiꝰ ex
auro: ⁊ ſculpſit Cherubim ſuper parietes. ⁊c.
¶ Item. 3. Regū. 6. c. Et totam domum operuit
auro vſqꝫ ad cōſūmationē totiꝰ domꝰ. Et totum
altare oraculi texit auro. ⁊c. Et pauimentum do=
mus op̄uit auro interius ⁊ exteriꝰ. ⁊c. Ex his pōt
aliquātulū colligi quāta fuerit gloria p̄me domꝰ.
¶ Adhuc quoqꝫ de gloria p̄mi tēpli legiť i libro
Joma. diſtinctione Sabaath Jamim. Dixit Ra=
bi Hoſſaaia. Qñ edificauit Salomon domū ſan
ctuarij: plātauit i ea oēs ſpecies fructuū de auro.
Erātqꝫ producētes fructus tpe ſuo. Cūqꝫ ventꝰ
flaret i eis defluebāt. ſicut dictū ē Pſ. lxxi. Cōtre
miſcet: vt libanꝰ fructꝰ eiꝰ. Et de ipſis erat procu
ratio ſacerdotibꝰ. Qñ vero ītrauerť gētiles tem=
plū: ſicce facte ſunt. ſicut dictū eſt Naum. 1. b. Et
flos vel germen Libani elanguit vel emarcuit.
¶ Quibꝰ ſic viſis dicēdū eſt Judeis: ꝙ cum Ag=
geus dixit. Maior erit honor iſtius domus vltie
ꝙ p̄me. Nequaq̄ ibidem vllā poſuit exceptionē:
neqꝫ p̄ter: vt ipſi in p̄miſſis traditionibꝰ faciunt.
Sed licet domꝰ p̄ma tāti honoris copia fuiſſet
fulta: vt dictū eſt. Meſſiā tñ vt ex p̄dictis patꝫ tē
pore ſecūdi tēpli proculdubio veniſſe cōſequens
eſt. Aut ip̄a ifrāgibilis Aggei auctoritas nō poſ=
ſet vllatenꝰ eē vera: eo ꝙ ſi Meſſias tunc tēporis
nō veniſſet. honor ſecūdi templi nullam haberet
ꝯparationē ad p̄mū. Nec nobis obſtat id qḋ Rab
⁊ Samuel expoſuerunt. ſ. ꝙ vnꝰ eoꝝ dixit i edifi
cio: ⁊ alter in annis. Honor eni nō ſtat i magnitu=
dine ꝗtitatis ſed dignitatis. Nec honoris maio=
ritas i duratione ſed gloria. Ultimi vero tēpli du
ratio: id qḋ plus in ſua duratione p̄māſit ꝙ̄ p̄mū:
ꝗ anni fuerūt decē: fuit magis ad ipſius dedecus
ꝙ̄ honorē. vt i fine ſcḋi ca. iſtiꝰ ꝑtis. §. Itē i Tal=
mud. habeť. ſ. ꝙ ꝑ. xl. ānos añ deſtructionē eiuſ=
dem: oia fuerūt miracula de tēplo ablata: ac oia
bona cū ipſis pariť ianita. Et porte tēpli ꝙ pro=
fecto ꝓnoſticū erat deſtructionis eiꝰ: ꝑ ſeipſas a=
periebantur. Quapꝓꝑ Rabi Johanan icrepabat
eū dicēs. Tēplū tēplū cur deſtruis teipſū? Uſqꝫ=
quo affliges nos? Scio eni de te qr finis tuꝰ: erit
deſtructio. ⁊c. ¶ Sed ſi forte aliqs Judeoꝝ frau
dulēť cauſa ſubťfugiēdi dixerit: ꝙ p̄dicta v̄ba Ag
gei nō dicanť de ip̄o tēplo: ſꝫ denuo de t̄tio ꝙ ex=
pectāt. Dicať ꝙ p̄miſſe traditiōes de Talmō. ac
Rabi Selo. gloſator: ꝓhibēt eos eē mēdatiorū
cultores. Et etiā ip̄a Aggei auctoritas hoc oſtē=
dit cū dic̄. Adhuc vnū modicum ē. ⁊c. Nec nō ⁊ id
qḋ ſeqť i eadē oñdēs eū digito ſic. Et iplebo do=
mū iſtā gl̄ia vľ honore. Et ſeqť. Adhuc maior e=
rit honor domꝰ iſtiꝰ. ⁊c. ¶ In Bereſſit qqꝫ miori
ſcriptum eſt. Dixit Rabi Hoaia. A principio crea
tionis mundi vidit Deus ſanctus ⁊ benedictus.
Domum ſanctuarij edificatam ⁊ deſtructam ⁊ e=
dificatam. ſicut dictum eſt Geneſ. 1. a. In princi=
pio creauit Deus. Ecce edificatam: quemadmo=
dum dictum eſt Iſa. li. f. Ad plantandum celos:
⁊ fundauit terram. ⁊ terra erat Tohu ⁊ Bohu. i.
inanis ⁊ vacua. Ecce deſtructa quemadmodū di=
ctum eſt. Hiere. 4. c. Uidi terram: ⁊ ecce Tohu.
Et dixit Deus. Sit lux / ⁊ fuit lux. Ecce edificata
et conſummata i futurum prout dictū ē Iſa. lx. a.
Surge illūinare Hierl'ꝫ qr venit lumē tuū ⁊ gl̄ia
vel honor dei ſuper te orta eſt. ¶ Scriptū ē etiā
adhuc i Bereſſit Rabba maiori. Uide odorē filij

mei.⁊c.Geñ.27.b.Docet eũ oñdiſſe ſibi domũ ſã
ctuarij:edificatã/deſtructã/⁊ edificatã.Uide odo
rẽ filii mei edificatã.ſicut ſcriptũ eſt Nũeri.28.a.
Odorẽ ſuauez ſeruabitis.ſicut odor agri.Deſtru=
ctam.ſicut dictũ eſt Mich.3.g. Propterea cauſa
vr̃i Sion ager arabit.Cui bñdixit dñs.Edifica=
tam ⁊ conſumatã i futur.ſicut ſcriptũ eſt ps.132.
Quia ibi mãdauit dñs bñdictionẽ ⁊ vitã vſqʒ iet=
num vel vſqʒ in ſeculũ.¶Legitur i libro etiã zuc
ca.Dixit Rabi Ezra.ſcriptũ eſt Joel.2.e.Et aq=
lonẽ elongabo a vobis vel deſuper vobis.Hic ẽ
Jecer ara.i.fomes vel concupiſcentia mala q̃ la=
titat i corde hoĩs.Et ipellã eũ ad trã ſiccã vł de=
ſertã ⁊ deſolatã.i.ad locũ ad quẽ filij Ade nõ in=
ueniuntur habitare.Facies eiꝰ ad mare orienta=
le:q: dedit oculos ſuos i ſãctuariũ pmũ ⁊ deſtru=
xit illũ:⁊ occidit ſapiẽtes magros q̃ erant ibi.Et
fines eius a mare vltimũ:q: dedit oculos ſuos in
ſanctuariũ ſcõm ⁊ deſtruxit ipſuz ⁊ iterfecit ſapiẽ
tes qui erant in eo.¶In Hiere.vij.a.Bonas fa=
cite vias vr̃as ⁊ actiones vel opa vr̃a:⁊ habitare
vos faciam in loco iſto.Nõ ꝯfidatis vobis in ver
bis mendacij:vel falſitatis/dicẽdo.Tẽplum dñi
tẽplũ dñi ſũt.Ex pmiſſis ſatis palã ẽ.ſi qs prudẽ=
ter ⁊ diligẽter aduertit:ꝙ nõ debebant eẽ i terra:
niſi duo tẽpla.tertiũ vo i celo i Hierlz ſuperna:quã
Judei i vtice triũ mõtiũ expectãt fore ponẽdaz.
Juxta illũ.In nouiſſimis diebꝰ erit mõs domus
dñi:i vtice montium.⁊c.¶In libro Neztroth.in
Pereq/Beth/Sammai.f.Quid ẽ qd ſcriptuz eſt.
Hiere.7.b.Tẽplũ dñi:templũ domini.Jſtud eſt
ſãctuariũ pmũ ⁊ ſãctuariũ ſecũdũ.¶Per ea nãqʒ
q̃ dicta ſũt:oñdit ꝙ tẽplũ nõ reedificabit tertio.
Neqʒ põt abuſio Judaica aliqua euidẽti explica
re rõne:ꝙ tertio debeat reedificari. Et hoc q̃qʒ
habet neceſſario ex eo ꝙ legit Hiere.30.e.Dum
mõ attẽdat ad Targũ.i.ad trãſlationez Caldai=
cã.Que ſup hũc locũ habet apud Judeos.Hoc
dixit dñs.Ecce ego ꝯuertã ꝯuerſionẽ vł requie=
tionẽ tabernaculorũ Jacob.ꝙ ſub zorobabel im
pletũ ẽ.Et habitacula ipſiꝰ pietabo.Et edificabi
tur ciuitas ſup excelſo vel ſup agere ſuo:⁊ Armõ
i.tẽplũ ſʒ iudiciũ ſuũ ſedebit.⁊ exibit ex eis laus
vel cõfeſſio ⁊ vox ludẽtiũ:⁊ multiplicabo eos et
nõ minuentur:et honorabo eos et non diminuẽ=
tur. Eruntqʒ filij eius ſicut antiquitus:⁊ cetus
eius coram me pmanebit.Et viſitabo ſup om̃es
oppreſſores eiꝰ.et erit dux eiꝰ ex eo:⁊ dñator eiꝰ
de medio eiꝰ exibit:⁊ appropinquauero eũ ⁊ ac
ceſſerit ad me.Quia qs ẽ iſte obligãs cor ſuũ ad
accedendmm ad me.dixit dominus:Et erit dux
eius.⁊c.Interpretatus eſt hoc Jonathan.et nu=
triet ſe vel vngetur rex eorum eis. Et Meſſias
eorum de medio eorum reuelabit ſe vel oſtendet
ſe.Notandum ꝙ ex predictis Hieremie verbis ſi
quis diligenter attendat:apte datur intelligi:ꝙ
quando filiorum Judeorum qui de Babilonia e=
rant reuerſuri/⁊ templum reedificaturi.⁊c.Fuiſ=
ſet ſtatus eorum ſicut antiquitus ꝙ fuit tempore
Machabeoruz:naſciturus erat ex eis Meſſias ⁊
reuelandus.Et h̃ notatur ſm premiſſã Targum.
eũ dicit.et erit dux eius ex eo.⁊c.Deinde oſten=
ditur ꝙ h̃ eſſet poſt ꝯiunctionem diuine ⁊ huma=
ne nature i Meſſia:cuz pſ.Et appropinquauero
eũ.¶In magna Bereſſit rabba ſuper illũ.Geñ.
28.f.Expauitqʒ ⁊ dixit.Q̃ʒ terribilis eſt locꝰ iſte
Non eſt hic aliud:niſi domꝰ dei:et hic ẽ porta ce=
li.Dixit magiſter noſter Joſue filius Num.Illa
die qua appropinquauit mors Moiſi:ſuſtulit eũ
Deus ad celũ altiſſimũ.⁊ oſtẽditqʒ ei domuz pre=
mij ſui.Et quid eſſet ei venturum:aſtitit ei mos
vel ꝓprietas pietatum.Et ait Moſſe.i.Moiſes.
Annũciabo tibi bonam annunciationem:de qua
multuz gaudebis.Reſpice verſus thronum pieta=
tum ⁊ vide.Reſpexit Moſſe verſus thronũ pieta=
tis:⁊ vidit deum ſanctum et benedictum edificã=
tẽ domum ſanctuarij manu ſua de lapidibus pre=
cioſis ⁊ margaritis.Inter lapidem vero ⁊ lapidẽ
decus/vel gloriã/vel ornamentuz diuinitatis po
nebat.ſ.nobiliꝰ q̃ margarite.Meſſias autẽ filiꝰ
Dauid erat ſedens in medio eius. Aaron vero
frater eius.i.Moiſi erat ſtans ſuper pedes ſuos:
et pallium eius ſuper eum.Illo in tempore locu
tus eſt Aaron Moiſi. Moſſe ne appropies:ti=
meo ego enim Haſſechina.i.diuinitatem con=
tra te/vel ſuper te.Non eni intrat homo huc do=
nec guſtauerit mortem:et dederit animam ſuam
angelo mortis.Cecidit Moſſe ſuper faciem ſuã:
et in conſpectu dei quãdo audiuit verba Aaron.
Et ait.Domine ſeculi da mihi licẽtiam loquẽdi
cum Meſſia tuo anteq̃ moriar.Dixit ei Deus ſã=
ctus ⁊ benedictus.Uade.Docuitqʒ eum nomen
ſuum magnum:vt vocaret eum ſplendor diui=
nitatis vel deitatis.Cumqʒ vidiſſent cum Meſ=
ſias filius Dauid/⁊ Aaron frater eius.ꝙ Deꝰ ſã=
ctus ⁊ benedictus docuerat nomẽ ſuum magnũ.
Dixerunt ei meſſias ⁊ Aaron.Benedictus qui ve
nit i nomine dñi.Niſi eni Deꝰ ſanctꝰ ⁊ benedictꝰ
docuiſſet euz nomen ſuum:non potuiſſet intrare
ad deitatem cum eis.Interrogauit igit Moſſe
Meſſiã filiũ Dauid.Loquere iquit mihi Deus ſã
ctꝰ ⁊ bñdictꝰ edificauit domũ ſctũarij i tra Jſrł.
Et ecce ego video eũ edificãtez domũ ſanctuarii
manu ſua i celo.Dixit Meſſias Moiſi.Moſſe pa
ter tuꝰ Jacob vidit domũ q̃ edificabit in tra.Et
vidit domũ quã edificauit Deꝰ ſctũs ⁊ bñdictus.
manibꝰ ſuis i celis.Et itellexit cũ tota valitudi=
ne/vel virtute ſua:ꝙ domꝰ quã edificat deꝰ ſctũs
⁊ bñdictꝰ cũ manibꝰ ſuis i celis de lapidibus p̃=
cioſis ⁊ margaritis cum ornatu vel ſplẽdore dei=
tatis:ẽ domus que pmanebit Jſraeli in ſeculum
⁊ in ſecula ſeculorum vſqʒ in finem omnium gene
rationuz.Sicqʒ locutꝰ eſt i nocte.q̃ dormiuit ſup
lapidem:⁊ vidit Hieruſalem edificatam in terra.
Et Hieruſalem edificatam in celis.Cum eniz vi=
dit Jacob pater tuus Hieruſalez vnam in terra:
et vnam in celis.dixit. Non eſt hec que eſt i ter=
ra aliquid ſic dictum ẽ.Geneſ.28.f.Et expauit ⁊
dixit.Q̃ʒ terribilis eſt locus iſte.non eſt hec.ſed
domus que permanet in generatione ⁊ genera=

tionē. Illa eſt domus dei quā ipſe ſuis manibus edificat. Et quō dicis ꝙ Deus ſanctus ⁊ bñdictꝰ edificat domū ſanctuarij manibus ſuis in celis. Sic edificat eam vel edificabit eā in t̃ra. ſicut dictum eſt Exo. xv. c. Sanctuariū dñe aptauerunt manus tue. Cūqꝫ audiſſet Moiſe v̄ba hec ex ore Meſſie filij Dauid gauiſus eſt gaudio magno. ſicꝫ dictū eſt. ps. cxxi. Letatus ſum propt̃ dicētes mihi: in domū dñi ibimus. ⁊c. Uſqꝫ in Hierl̃m edificatā: vt ciuitas q̄ ꝑticipationē habet ſimul. ¶ Et ſciendū ꝙ. vi. pᵃcipaliter cōtinet hec traditio. Primo ꝙ Moiſes aſcendit in celū qñ debuit mori. Et vidit deū edificantē domū ſanctuarij. Secundo ꝙ vidit Meſſiā ſedentem in medio domꝰ ſeu templi celeſtis. Tertio ꝙ Moiſes petierat a deo licētiā loqui cū Chriſto. Quarto ꝙ Deꝰ erat edificaturꝰ domū ſanctuarij i terrā ⁊ aliā edificabat i celis manu ſua: ⁊ hoc vidit Jacob. Et erat de lapidibꝰ ꝓcioſis ⁊ margaritis: ⁊ domꝰ q̄ permanere debebat in ſeculū ⁊ in ſecula ſeculorum. Quinto de Jacob qui vidit edificatā Hierl̃m in terra: ⁊ Hierl̃m edificatam in celis. Et ꝙ nihil ē iferior reſpectu ſuperioris. Sexto ꝙ Hierlꝫ q̄ edificatur vt ciuitas. intelligitur de celeſti Hierl̃m. ps. 121. Idē in Targū. Hierl̃m q̄ eſt edificata in celo: ipſa eſt ciuitas: cui tu es ſocia vel particeps: quaſi ſimul in terra. Itē in ps. 146. Edificās Hierusalē dñs diſperſos Iſrael cougregabit. ¶ In Pereq / Heleq. Dixit Rabi Eleazar. Ois hō i quo eſt cognitio dei vel ſciā: perinde eſt / ac ſi edificaſſet domū ſctūarij i diebꝰ ſuis. ¶ Ruſū etiāꝫ legitur in libro de Taanith. Dixit Rabi Johanan. Deus ſanctus ⁊ bñdictꝰ ait. Nō ego ero itrās ad Hierl̃m supernā vſqꝫquo fuerit edificata Hieruſalem ſub terra. Aiunt ei. Et quō ē Hierl̃m ſuperius? Ait eis ita. ſic eni ſcriptū eſt. ps. 121. Hierl̃m edificata tanq̄ ciuitas q̄ participationem habet vna vel ſimul. ¶ Deniqꝫ adhuc inducemꝰ ꝙ nō debēt eē preter duo tēpla in terra. licet iam ſuperius ſit probatū. ſ. tēplū primū: ⁊ templū temporis Meſſie. ⁊ templū celeſte ſiue dei. Ut habetur in glō. ſuper Deuto. 33. c. Ad Beniami dixit: vt infra. Protegēs ſup eū tota die. ⁊ inter ſcapulas eiꝰ habitās ⁊ protegēs ſup eū. Illud ē edificiū pmū: tota die: hoc ē edificiū vltimū. Et inter ſcapulas eius habitās / edificatū et conſūmatum in ſeculo futuro. Alia expoſitio. Protegēs ſup eū in ſeculo iſto tota die ad dies Meſſie. Et iter ſcapulas eiꝰ habitās: edificatū ⁊ ꝑfectū ad ſeculum futurum. Et ſic ea tu inueniens in Abrahā ꝙ vidit illud. i. templū edificatum: ⁊ vidit illū deſtructū: ⁊ rurſuꝫ vidit ipm edificatum: ſicut dictum eſt Geñ. 22. e. Et vocauit Abraham nomen loci illius. dñs videbit. Ecce edificatū: qđ dicitur hodie in monte: Ecce deſtructum. Dñs videbit. Ecce edificatuꝫ ⁊ cōſūmatum. Ad ſeculū vēturuꝫ. Deinde ſic eo tu inueniens in Jizhaq. qui vidit ipſum edificatum: ⁊ vidit ipſum deſtructum: ⁊ vidit ipſum edificatū ⁊ ꝑfectū ⁊ conſūmatū. ſicut dictum eſt Geñ. 27. e. Et dixit. Ecce odor filij mei. Ecce edificatuꝫ. Sicut odor agri. Ecce deſtructum. Quem benedixit dñs. qꝛ vidit ipm edificatum ⁊ perfectum. Demū ſic tu es inueniens in Jacob. q̄ vidit ipſuꝫ edificatum: ⁊ vidit ipſum deſtructū. ſicut dictuꝫ ē Geñ. 28. f. Et timuit ⁊ ait. Qꝫ terribilis eſt locus iſte. Ecce edificatuꝫ. Nō iſte. Ecce deſtructū. Niſi domus dei. Ecce edificatum et cōſūmatū ad ſeculum futurū. Hucuſqꝫ glō. De templo vero qđ edificaturus erat Meſſias. ſ. etiā tāq̄ verus Deꝰ. habetur zach. vi. e. Hoc dixit dñs exercituū dicens. Ecce vir Cemah. i. Germē nomen eiꝰ. Et de ſubter ſe vel de loco ſuo vel pro ſe germinabit. Et edificabit tēplū dñi: ⁊ ipſe tollet vel portabit gloriā / ⁊ ſedebit / ⁊ dñabit ſup ſolio ſuo. Et infra. Et erit ſi auditu audieritis vocē dñi dei vr̃i. Interpretatio ꝑdictoꝝ in Kaldeo: hoc mō. Dixit dñs exercituū Dicēdum. Ecce vir Meſſias nomen eiꝰ futurū eſt: vt reuelet ſe / ⁊ multiplicabitur / ⁊ edificabit templū dei. Et ipſe leuabit decorem / ⁊ ſedebit / ⁊ dñabitur ſup ſolio ſuo. Et ifra. ⁊ erit ſi recipientes receperitis verbuꝫ dñi dei veſtri. Nota ꝙ verbum domini dei eſt Meſſias: vt in ſecunda parte. ca. 3. probabitur. Ipſis nāqꝫ q̄ receperunt dñm nrm Jeſū Chriſtū verbū dei ⁊ veꝝ Meſſiā: ⁊ v̄bū eiꝰ. ſ. euāgeliū ē edificatū templū i celis. Illis quippe q̄ nō receperūt eū. nō eſt edificatū: nec vnq̄ erit ſuis exigentibꝰ culpis. ¶ Poſtq̄ quippe ſupiꝰ ē ꝓbatū ꝙ tēplū i terra non reedificabitē tertio: vlterius dicēdū ē de reprobatione Judeorum: ⁊ qđ non ſunt terram quōdā patrū ſuorum amplius poſſeſſuri. ¶ Qđ vō nō oēs Judeos ſaluare debebat meſſias: ſed valde paucos. Hoc eſt quod ſcriptū eſt i libro ſanhedrin i fine Pereq / Heleq. Traditio ē Rabi Cimmai ē dicēs. Dictū eſt Hiere. 3. d. Et aſſumam vos vnū de ciuitate ⁊ duos de cognatione. ⁊ dictū ē. Et introducā vos. Menſuratꝰ ē egreſſus eoꝝ de mizraim. i. de Egipto igreſſui eoꝝ in terram: quēadmodū itroitus eoꝝ i terrā duo de ſexcētis milibꝰ. Glo. Ra. Se. i. Joſue ⁊ Caleph. Sic q̄qꝫ egreſſꝰ eoꝝ de Egipto duo de ſexcentis milibꝰ. Glo. Ra. Se. Reſidui vō mortui ſūt in tribus diebꝰ obſcuritatis. Dixit Rabba. Et ſic erit i diebus Meſſie. ſicut dictum eſt. Oſee. ii. e. Et reſpōdebit vl' cantabit ibi: ſicut in diebus iuuentutis vel pueritie ſue. Et ſicut in die aſcenſionis eius de terra Egipti. Ecce ex iſta traditione manifeſte habetur: ꝙ ſicut de ſexcentis milibꝰ Judeorum qui egreſſi fuerant de Egipto non itrauerunt terram promiſſionis ſuis exigentibꝰ culpis: niſi duo. Joſue ſcilicet ⁊ Caleph. Sic quoqꝫ in diebus Meſſie: vt probatur per ꝓphetā Oſee. nō erāt ſaluandi de Judeis: niſi duo de ſexcētis milibꝰ: ⁊ duo de. vi. milibꝰ. Ac ſic vnꝰ de ciuitate ⁊ duo de cognatione: vt ꝑ Hieremiāꝫ extitit ꝓphatū. Alij vō erāt deſtruēdi vl' penitꝰ diſſipādi. ſicut ſcriptū ē Oſee. 9. g. Propt̃ maliciā vel ſup maliciaꝫ opeꝝ ſuoꝝ de domo mea expellam eos. Non addam diligere eos. i. nūq̄ diligaꝫ eos exiſtentes. ſ. Judeos. Omnes principes eorū deuiantes / vel praui / vel tortuoſi / vel iniqui.

Cũ igiť dñs nr̄ Jeſus Chriſtus ſaluauerit Jude=
os: vnum de ciuitate: vt btm̄ Paulũ de Tarſo Ci
licie: et duos de cognatione: vt Petrũ ⁊ Andre=
am: qui fuerunt fratres: Jacobũ / ⁊ Joãnē: qui ſi
miliť fuerũt, fřes. Et ſic ſaluauerũt duos de ſexcē
tis milibus. i. paucos de multis. Et iſtũ modũ ſer
uauerit pluſꝙ̄ ꝑ mille annos: manifeſtũ eſt ipſum
eſſe Meſſiã. Nec derogat Chriſto in aliquo p̄alle
gata Judeoꝝ deſtructio in dıebꝰ eiꝰ. imo atteſta=
tur ei ꝙ̄plīmũ apō oēs illos q̄ veritatē non igno
rãt. Qualiť antiq̄ Judeoꝝ patres: teſte ſuo Tal
mud: verba intellexerit prophetaꝝ: Legiť q̄ppe
in libro ſanhedrin in Pereq / Ahaddine / Memo
not. e. Filij Rabi Hatia fuerũt ſedētes corã Ra=
bi in conuiuio. Cũqꝫ nihil vellent loqui de ſecre
tis. ſ. ſacre ſcripture que habuerant a p̄ře ſuo. Di=
xit Rabi ſeruitori. ſ. Fortifica vinũ iſtis: qꝛ ſic lo=
quētur. Qō cũ factũ eēt apuit alter eoꝝ. ſ. os ſuũ
⁊ ait. Non erit filius Dauid. i. Meſſias veniens /
donec deficiant due domꝰ: patrũ Iſrael. Que q̄=
dē ſũt caput captiuitatis vt in Babilonia: ⁊ Na
zi. i. princeps q̄ in terra Iſrael ſič dictuꝫ ē. Iſa. 8.
a. Et erit ad ſanctificationē vel p̄parationē: ⁊ ad
lapidē offenſiōis ⁊ ad petrã ſcãdali duabꝰ domi=
bus Iſrael. ad laqueũ ⁊ ad ruinã habitatoribus
Hierl'm. Et offendēt ex eis multi / ⁊ ruent / ⁊ con=
fringentur / ⁊ irretientur / ⁊ capiētur. Liga teſtio=
nium. Sigilla legē in diſcipulis meis: ⁊ expecta=
bo deũ abſcondētē faciē ſuã a domo Jacob ⁊ p̄=
ſtolabor eum. Dixit ei Rabi. Filij mei. Spinas
vos mittentes mihi: inter oculos meos. Dixit ei
Rabi Hatia. Rabi non ſit tibi hoc malũ. Vinũ da
tũ ē in. lxx. Et ſecretũ datũ ē in. lxx. Intrauit vi
nuꝫ exiuit ſecretũ. Hec traditio. ¶ Rabi Kimhi
dixit. Et erit ad ſanctificationē: quaſi dicat. Erit
locus ad quem ibit homo: vt ſaluetur in eo. Sũt
quoqꝫ qui exponũt. Erit ad ſanctificationē. i. ad
p̄parationem. quaſi dicat. ad preparationem vl=
tionis vel vindicte. Sicut illō Hiere. xij. b. Scti=
fica eos ad diem occiſionis. Hec Rabi Kimhi.
Circa iſtã traditionē p̄mo notãdũ eſt: ꝙ ſupra di
cta Iſa. verba. ſ. ⁊ erit ad ſanctificationē. ⁊c. Di=
cta ſunt de Meſſia. Secũdo quo ad veritatē huiꝰ
rei: ⁊ ad ſententiã v̄ſus q̄ v̄ba iſta p̄cedit. ſ. dñz ex
ercituũ ip̄m ſanctificate. i. ſctm̄ dicite. Dicit Tar
gũ. Et ipe ſit timor veſter: ⁊ ipſe erit confortator
vr̄. Et erit ad ſanctificationē. ⁊c. Sequiť neceſſa=
rio Meſſiam eē: nō tm̄ hominē / ſꝫ etiã deũ. Ter=
tio quoqꝫ notandũ ꝙ Meſſias debebat eē nō oī=
bus / ſed aliquibus ex Judeis ⁊ gentibꝰ. i. ſoľ i eũ
credentibus ⁊ ſibi obtemperantibus: ad ſanctifi=
cationem ⁊ preparationeꝫ. i. faceret eos ſanctos
⁊ preparatos vite eterne ⁊ glorie ſuſceptionem.
Non credentibꝰ vero qui eſſent multo plures: de
bebat eē eoꝝ ꝑfidia requirēte ad multiplicē per=
ditionem ⁊ deſtructionem. Qō notatur cũ diciť.
Et offendent ex eis multi. ⁊c. Et propter hoc ſpe
cialiter ē traditio iſta hoc in loco inducta. Quar
to: ꝙ Deus reprobaret omnes Judeos qui nol=
lent credere Chriſto: ⁊ auferret eis gratiam noti

cie ſacre ſcripture: ⁊ per conſequens Meſſie: quã
conferret diſcipulis Chriſti. Et hoc totũ notatur
cum dicitur. Liga teſtimoniũ Sigilla legem. ⁊c.
Et expectabo dñm vel deũ abſcondentem facieꝫ
ſuam a domo Jacob. i. a Judeis. Quinto: ꝙ tra=
ditio iſta propť magna ſecreta que cōtinet de fa=
cto Meſſie i maximo ſecreto habebatur ⁊ ſerua=
batur apud patres ⁊ ſapientes antiquos. Sexto
ꝙ nō latet ſecretũ: vbi preualet vinũ. Septimo ⁊
vltimo qō deſtructo capite captiuitatis Babilo=
nie. ꝙ fuit zorobabel ⁊ ſui: ⁊ Mathathias. ⁊ ſui. i.
Machabei. quos ipſi Bet Haſmonai. i. domum
Haſmonai vocant: venturus erat Meſſias. Fili=
os vero zorobabel. Jauan. i. greci: depoſuerunt:
eiſqꝫ Judeorum dominiuꝫ penitus abſtulerunt.
Qō q̄dem patet ꝑ hoc ꝙ Mathathias ⁊ filij eiꝰ
de manu grecorum extorſerũt dñiũ añ dictuꝫ: fa=
ctiqꝫ ſunt Judeoruꝫ principes: ipſi ac filij eorum
poſt eos: vſqꝫ ad Herodem Aſcalonitaꝫ: qui in=
ſurrexit contra eos: ⁊ regnum de manu eoruꝫ ex=
torſit. vt alibi dictũ eſt. Et poſtea nepos eiꝰ He=
rodes Agrippa genus illud a minio vſqꝫ ad ma
gnũ: vna ſola puella ſuata: funditꝰ interfecit. Il=
la quoqꝫ Herodis ſui generis homicide deteſtãs
cōcubitum: p̄cipitio ſe pemit. Et h̄ iuenies ſupra.
ij. ca. §. Qō vero. Ac ſicceſſate ſunt: ⁊ ceſſauerunt
due domꝰ patribꝰ de Iſrael: q̄ erãt caput captiui
tatꝫ q̄ fuit i Babilonia. ſ. zorobabel: ⁊ ſui. vt dictũ
ē. Et Nanzi. i. p̄ncipes qui erant in terra Iſrael.
Qui fuit Mathathias ⁊ ſui. ſicut premiſſum eſt.
Ad ꝙ tunc iuxta prefatam traditionem: filium
Dauid. i. Meſſiam venire debuiſſe cōſecutiuuꝫ ē.
Tempore autem huius Herodis Aſcalonite. na
tũ fuiſſe conſtat dominum noſtrum Jeſum Chri
ſtum. Math. 2. a. Cũ natꝰ eſſet Jeſus i Bethleeꝫ
Jude in diebus Herodis regis. Ecce magi ab o=
riente venerunt Hieroſolimam. ⁊c. Igitur etiaꝫ
ſi alia nō eſſent. ex hac ſola ſanctoꝝ patrum tra=
ditione. Judei videre poſſent: ⁊ Meſſiam tēpore
Herodis veniſſe. ⁊ dominum noſtruꝫ Jeſũ Chri=
ſtum fuiſſe: ſi ceci nō eſſent. Nequeunt autem ipij
oculos tenebris aſſuetos / ad lucem perſpicue ve
ritatis attollere. Similesqꝫ veſpertilionibꝰ ſũt:
quorum intuitum nox illuminat / ⁊ dies cecat.
¶ Eſt ⁊ aliud aduerſus Judeos quandocũqꝫ ex
his que dicta ſunt in antecedentibus capitulis:
vel ex alijs conſimilibus. aliquid contra Chriſtũ
obijciunt de reditu eorum in Hieruſalem: ⁊ re=
edificatione templi quaſi quoddam acutum ⁊ in=
euitabile telum. Qō feram omnemqꝫ vulpeculã:
attonitam faciendo exterminat. Id qō legitur
apud Hebreos in libro Jeuamoth. Pereq. i. di=
ſtinctione que incipit Harel. g. Traditum eſt in
libro qui dicitur Ceder Olam. Scriptum eſt
Deutero. 30. b. Quam poſſederunt / vel heredita=
uerunt patres tui: ⁊ poſſidebis vel hereditabis
eam. Poſſeſſio prima ⁊ ſecunda fuit eis. Tertia
vero nō erit eis. Dixit Rabi Johanan. Quis fuit
auctor Ceder Olam: Rabi Joce. Hec traditio.
¶ Item idem in libro Ceder Olam. ſcriptũ eſt

Deuto.30.b.Et inducet te dñs Deus tuus ad ter
rã quã poſſederunt pr̃es tui:⁊ poſſidebis eã. Po=
terit ne fieri ꝙ ſit eis tertia poſſeſſio ĩ futo. Docet
qd ſit ad hoc dicẽdũ:ꝙ ait. Quã poſſederũt pr̃es
tui:⁊ poſſidebis eã. poſſeſſionẽ primã atqꝫ ſcdam
erant habituri. poſſeſſio vero tertia non erit eis.
hec traditio. Cum igitur terrã quondam Judei
ſuam nunꝙ̃ niſi ſemel atqꝫ ſcdo:vt ex hijs patet
fuerint poſſeſſuri. Et iam olim ſemel poſſederint
eaꝫ a tpe Joſue:vſqꝫ ad ꝓoris tẽpli deſtructionẽ.
et iteꝝ ſcdo a tpe zorobabel ⁊ Eſdre vſqꝫ ad de=
ſtructionẽ templi vltimi. vel vſqꝫ ad tempora A=
driani:vt ex coꝝ ſcripturis mltiplr habetur. Et
coꝝ vt patet hinc traditionibus ⁊ expoſitionibꝰ
atteſtantibus. nũꝙ̃ ſint eaꝫ tertio poſſeſſuri. Ma
nifeſtũ eſt qd dixi ſupra.ſ.ꝙ non debẽt terrã ſuaꝫ
amplius poſſidere. ¶ Hinc igitur aduerte lector
ꝙ̃ ſit vtile fidei Chriſtiane:literas hebraicas nõ
ignorare. Quia eni vnꝙ̃ niſi ex ſuo Talmud/ſua
poſſet in eos talia pro nobis iacula contorquere.
¶ Tertia deniqꝫ poſſeſſio ťre/quondã ſue quaꝫ
fruſtra ꝓſtolãť:danda erat teſte Ezechiele.7.f. ĩ
coꝝ vituperiũ ſarracenis. Ait enĩ. Et adducam
malos gentiũ:⁊ poſſidebunt domos coꝝ:⁊ caſſa=
bo vel ceſſare faciam ſuperbiam fortiũ ⁊ heredi=
tabunt ſanctificata ipſoꝝ. Et ĩfra. Et lex peribit
a ſacerdote:⁊ cõſilium a ſenioribus. ¶ Qd autẽ
pauci Judei erant ſaluãdi:niſi ſolũmõ illi qui de
peccato penituerint ⁊ cõuertentur ꝙ qdẽ erit in
fine mundi:patet ſic. Nam Iſaias quoqꝫ.x.c. h
teſtatus eſt dicẽs. Si eni fuerit ppl's tuus Iſrael:
ſicut arena maris:reſiduũ cõuertetur ex eo. Idẽ
in Targũ. Si eni fuerit populus tuꝰ Iſrael mltꝰ
ſicut arena maris reſiduũ ꝙ nõ peccauerit vel ꝙ
penituerit de peccato cõuertetur. Glõ. Ra. Selo.
Etiã ſi fuerit Iſrael ſicut arena maris ꝓ multitu=
dine ego cõflabo eos:vt argẽtũ ⁊ redigenť ĩ mo=
dicũ reſiduũ. Reſiduũ vͦo illius modici conuerteť
ad bonũ. ¶ Premiſſis etiã addendũ eſt id qd ſcri
ptum eſt in libro ſanhedrin in Pereq/heleq.d.
Dixit Rab Nahman ad Rabi Jiçhaq. Quis te
fecit audire qñ veniet Barnifli.i.filius caduꝰ vel
ruẽs:ait ei. Quis eſt Barnifli. Ait ei Meſſias. Di
xit ei Meſſiã vocaſti Barnifli. Dixit ei. Etiã ſcri=
ptum eſt Amos.9.c. In die illo erigam vel ſuſci
tabo ſuccath.i.caſulã Dauid proſtratã. Dixit Ra=
bi Johanan. Generatio in qua filius Dauid vẽ=
turus eſt:ſapiẽtes magiſtri minorabũť ĩ ea. Reli=
quoꝝ vero oculi erunt deficientes in luctu ⁊ ſuſpi
rio/⁊ anguſtie multe/⁊ ſentẽtie graues inouabũ=
tur. Adhuc prima nõ erit executiõi mandata:iaꝫ
veniet ſa. ¶ Deniqꝫ oſtẽdẽdũ eſt ꝙ Judei debẽt
eẽ ſine principe ⁊ ſine ſacrificio vſqꝫ ad finẽ mun
di. Per illõ qd ſcriptũ eſt Oſee.iij.c. Quia diebꝰ
multis ſedebunt vel morabũť filij Iſrael abſqꝫ
rege/⁊ abſqꝫ ꝓncipe/⁊ abſqꝫ ſacrificio/abſqꝫ a=
ra/⁊ abſqꝫ efod.⁊ terafin.i.abſqꝫ imaginibꝰ.
Idẽ in Targũ. Quia diebꝰ multis morabũť filij
Iſrael in qbus nõ habebunt regẽ de domo Da=
uid.nec exercẽtẽ ptãtẽ ſup Iſrael:nec ſacrificiũ

acceptabile vel placitum in hierl'm. nec aram ſi
ue altare in Samaria.neqꝫ effod ⁊ denunciãtẽ.
¶ Sicut hinc habetur ꝙ non erant Judei habi=
turi regẽ de domo Dauid:nec etiã pncipẽ aliquẽ
ex ſe ipſis:nec ſacrificiũ.⁊c. Sic etiã habeť ꝙ nõ
erant habituri ſacerdotẽ nec legẽ:nec etiam .deũ
veꝝ. Ex eo qd ſcriptũ eſt in ſo Paralip.xv.b. Di
es mlti erũt Iſraeli ad nõ deũ verũ vel veritatis
⁊ ad nõ ſacerdotẽ docẽtem:⁊ ad nõ legeꝫ. ¶ No=
ta ꝙ vbi frater Raimũdus hic deũ veꝝ:vel veri=
tatis interpꝛ̃tatus eſt. Judei doloſe interpꝛ̃tantur
iudices ṽitatis. Qui ĩ hebreo eſt helohe Emet
qd eſt equiuocũ ad iudices ⁊ ad Deũ. Qd aũt ipſi
recte nõ ſint ĩterpꝛ̃tati. Oſtẽditur:vbi in Talmud
in libro qui Abodazara diciť in Pereq.que inci
pit Lifne/Iduhen/taliter ſcriptum eſt. Dixit Ra
bi hanina ad Rabi Eleazar. Brũs tu q exercui=
ſti teipſũ ĩ lege:⁊ ĩ operibus mĩe. Ue mihi q exer
cui me in lege ſolummodo. Dixit ei. Rabi huna.
Omnis q negociať/vel q ſtudet/vel q exercet ſe
in lege tm̃:ſimil' ẽ ei q nõ habet deũ. ſicut ſcriptũ
eſt in ſo Paralip.15.b. Dies mlti Iſrl'i ad nõ de
um veritatis:⁊ ad nõ ad ſacerdotẽ docẽtem:⁊ ad
non legem. Quid eſt:⁊ ad nõ legẽ:Dixit Rab hu
na. Omnis ſtudens in lege tm̃mõ: ⁊ in operibus
mĩe:⁊ pietatũ nõ ẽ ſtudẽs. ſimilẽ ei q nõ habꝫ de=
um. ſicut dictuꝫ ẽ.2. parali.15.b. Dies mlti Iſrl'i
ad nõ deum veꝝ vel ṽitatis. hucuſqꝫ Talmud.
¶ Et notãdũ ꝙ cũ Paulo ſupiꝰ dixit Oſee ꝙ die
bꝰ mltis eſſẽt Judei ſine rege.⁊c. Cõſeqñť oñdit
ꝙ vſqꝫ ad finẽ mũdi:etiã eſſẽt ſine deo vero:⁊ ſi=
ne Meſſia ſeu Chriſto. Cuꝫ ait. Oſee.2.f. Har.i.
poſtremo vl' poſtea reuerteẽť filij Iſrael:⁊ querẽt
dñꝫ deũ ſuũ.⁊ Dauid regẽ ſuũ:⁊ pauebũt ad dñm
vl' ad bonũ eiꝰ ĩ fine dieꝝ. Idẽ ĩ Targũ. Et poſt
hec penitebũt filij Iſrael:⁊ q̃rẽt cultũ dñi dei ſui:
⁊ audiẽt vl' obedíẽt' Meſſie filio Dauid regi ſuo.
⁊c. ¶ Notãdũ quoqꝫ ꝙ Judei ob aliud diciũť etiã
eẽ.ad nõ deũ veꝝ/vel ad nõ deũ ṽitatis. Videlꝫ
quia cũ dicãt credere ſe ac colere deũ Abrahã q
fecit celũ ⁊ ťram.⁊c. Non ipſũ qdẽ ſꝫ potiꝰ quãdã
chimeraꝫ ſibi deũ faciũt ⁊ cõfingũt. Dicũt eni ml'
ta valde de deo ſuo que colũt ⁊ cui ſuãt ſabbatũ
et faciũt circũciſionẽ ⁊ oſonẽ ⁊ caſulas:⁊ alia hu
iuſmodi ad q neceſſario ſeqť ipſũ nõ eẽ deũ .nec
aliqd etiã ens .niſi ficticiũ quoddaꝫ cordis eoꝝ:
ꝙ non ẽ/nec fuit/nec vnꝙ̃ erit. ¶ De multis aũt
talibus eſt vnum illud quod ſcriptum eſt ,in libro
Barkoth in Pereq/harue/Maqum.d. Quid eſt
tonitruũ:Dixit Rabi Qatina.ꝙ Goha ẽ.i.fulgur
vel fulmen. In hora quippe in qua Deus ſanctus
⁊ benedictus recordatur filiorum ſuorum.i. Iu=
deorum. In hora inꝙ̃ qua ipſi ſunt conſtricti ĩ tri
bulatione inter gentes ſeculi plorat:emittitqꝫ la
chrimas que deſcendunt in mare magnum. et
hoc eſt fulgur. Dixit hic Rabi ex ſeipſo. Quan=
doqꝫ etiam Deus ſanctus ⁊ benedictus: complo
dit palmas ſuas iſtam ſup iſtam. ſicut dictum eſt
Ezech.21.d. Ego quoqꝫ ꝑcutiã palmã meaꝫ ad
palmam meam. Rabi Nathan dixit. Quod ſuſpi

tiū ſupirat: ꝛ hoc.ſ.eſt tonitruū: ſicut dictum eſt
Ezechie.21.d.Et ſuſpirabo indignationē meaꝫ.
Magiſtri dixerunt/ ꝙ perſtrepens eſt deus ſan=
ctus ꝛ benedictus in firmamento: ſicut dictū eſt
Hiere.25.f. Strepitus vel ſonitus quaſi calcan=
tiū vel itinerantiū reſpondebit vel reſonabit ad
oīs habitatores terre. Rab Aha dixit. Impel
lens eſt deus pedes ſuos ſub throno glorie/vel
honoris. Et ſupple ē quādoqꝫ tonitruū ſic dictū
eſt. Iſa.vlti.a. Celū thronus meus ꝛ terra ſcabel
lum pedū meorū.ꝛc. ¶ Itē ad idē in libro ſimili=
ter Barkoth in Pereq Mai Mate Morin.a.Di=
xit Rabi Samuel in nomie Rab. Tres cuſtodie
ſeu vigilie ſunt in nocte: et in qualibet earū ſedit
Deus ſanctꝰ et benedictus. et rugit vt leo dicens
Oili.i. ve mihi: quia deſtruxi domū meā ꝛ ꝯbuſ=
ſi templū meū ꝛ captiuaui filios meos inter gen
tes ſeculi. Rabi Joce dixit. Vice quadā intraui
quādā parietinā de parietinis Hieruſalē ad orā=
dum. Venitqꝫ Helias bone memorie ꝛ obſerua
uit ad hoſtiū/ expectauitqꝫ me donec pfeci ora=
tionē meam. Poſtq̄ aūt perfeci orationē meam
dixit mihi. Pax ſup te. Ego vero dixi. Pax ſuper
te Rabi et dñe mi. Dixit mihi. Fili mi: quid audi
ſti in parietina iſta? Dixi ei. Audiui Bat Col.i.
filiam vocis. Hoc eſt vocē dei de celo gementeꝫ
velut columbū/ ꝛ dicentē. Oili.i. ve mihi qꝛ de=
ſtruxi domū meā ꝛ ꝯbuſſi templū meū/ ꝛ capti=
uaui filios meos in medio gentium ſeculi. Dixit
mihi. Per vitā tuā ꝛ p vitā capitis tui nō tm̄ ho=
ra/ iſta eſt ita dicens: ſed qualibet die eſt dicēs ip
ſa ſic. ¶ Infatuatio rurſus ſapientū Judeorum
antedicta euidēter apparet/ et ex multis q̄ dicta
ſunt/ et ex eo ꝙ in libro Barakoth in pncipio ta
liter ſcriptum eſt. Rabi Eliezer dixit: tres vigi=
lie ſeu cuſtodie ſunt in nocte: ꝛ in qualibet Deus
ſanctꝰ et benedictꝰ/ rugit vt leo. ſicut ſcriptuꝫ eſt
Hiere.25.e. Dñs de altitudine rugiet: ꝛ de habi=
taculo ſanctuarij ſui dabit vocē ſuā. Rugiēs rugi
et ſup decore ſuo. Signū aūt prioris eſt aſinꝰ ru=
dens. Secūde canes latrātes. Tertie paruulus
lactans vbera matris ſue/ et vxor loquēs cū ma=
rito ſuo. Dixit Rabi Samuel. ꝙ in qualibet cuſto
dia ſedet Deus ſanctus et benedictus: ꝛ rugit vt
leo et dixit. Ve mihi qꝛ deſtruxi domū meā ꝛ cō
buſſi templū meū ꝛ captiuaui filios meos inter
gentes ſeculi. Eſt quoqꝫ mouēs caput ſuum ꝛ di
cens: beatus rex quē laudant ſui in domo ſua. ſic
quoqꝫ ve patri q̄ captiuauit filios ſuos. ve filijs
qui captiuati vel abducti ſunt a mēſa patris ſui.
Attendat tua prudētia lector ꝙ Hieremias i pre
dictis verbis q̄uis dixerit deū fuiſſe rugiturū in
ſtar leonis: nō tamen tanq̄ improuidū ꝛ imbeci=
lē dixit eū: qꝛ Iudeos captiuaſſet lamentaturū et
alia facturū q̄ Judei ei et hic et alibi impudētiſ=
ſima fatuitate iponunt. Porro Hieremie verbuꝫ
tunc eſt impletū qñ ſaluator noſter quē Deū eſſe
probabitur in plerīſqꝫ capitulis ſcđe partis/ de
altitudie crucis cum clamore valido. xxi. ps. īce
pit dicēs. Deꝰ meꝰ deꝰ meꝰ vt qd dereliq̄ſti me:
longe a ſalute mea verba rugitus mei. ¶ Scien
dū aūt eſt hic: ꝙ Judei ſui Talmud in predictis
nimis erubeſcentes inſaniam dicunt ꝙ predicta
et eis ſimilia: apud ſapientes eorū aliū ſenſū ha
bent interius q̄ oſtendant exterius. Qđ ſi veruꝫ
eſſet: nequaq̄ Rabi Selomo/ ſapientiſſimꝰ apō
eos ꝛ hec et omnia talia exponeret ſicut exteriꝰ
ſonant: vt patet ex eo ꝙ in Pereq/ Heleq/ circa
principiū taliter ſcriptū eſt. Dixit Antoninꝰ ad
Rabi: Sol quare mergitur vel ſubmergitur in oc
cidente? Ait ei: vt det pacē poſſeſſori ſuo. ſicut di=
ctū eſt Neemie.9.b. Et exercitꝰ celi tibi ſunt ado
rantes. Glo. Ra. Se. vt det pacē.i. vt ſaluet poſ=
ſeſſorē ſuum Deū.ſ. ſanctū ꝛ benedictū/ cuiꝰ dei=
tas eſt in occidente. Cū ergo appropinquat ꝛ ve
nit vſqꝫ ad occaſuꝫ: vadit ꝛ inclinat adꝰ faciē Dei
ſancti et benedicti qui creauit euꝫ. Sicqꝫ occidit
et itrat ſubuerſus vel replicatꝰ ad faciē Dei ſan=
cti et benedicti. Hec Ra. Se. Animaduertat igi
tur tua diſcretio lector: ꝙ hic Rabi nequaq̄ alit
intellexit verba ſui Talmud q̄ ſonant: nec i ali=
quo excuſauit hic vel alibi taliū abſurditatē: im
mo vt hinc euidēter apparet: inſanias quas īue=
nit in Talmud pluribus ac multa maioribꝰ ipſe
cōfirmat inſanijs. ¶ Ex iſtis et multis alijs his
ſimilibus de Talmud que faſtidio prolixitatis
abieci: liquet aperte Judeos non habere hodie
verū Deū. De moderno eni Judeorū deo q̄ tali
ter dolet ꝛ triſtis eſt propter captiuitatē ipſoruꝫ
oportet cōcedere alterū e duobꝰ: videlꝫ/ vel ꝙ
ipſe vult liberare Judeos: ſed non valet: vel pōt
quidē/ ſed minime vult. Si primum dederit talē
non eſſe Deū verum: nulli ſani capitis poterit eſ
ſe ambiguū. De deo eteni vero/ in. ps.134. talit
ſcriptum eſt. Oia q̄ voluit dñs fecit in celis et in
terra: in equoribus ꝛ in oibus abiſſis. Qđ ſi alte
rum dixerint: ꝙ valet qdē eos liberare, ſꝫ nō vult
Tūc neceſſario ſūme fatuitatis ꝛ extreme ſtulti
tie notā incurrit. Stultiſſimꝰ nāqꝫ ac mentis in=
ops etiā apud oēs cēſeretur: qui ſupradicto mor
bo triſtitie tabeſceret. Cuius cauſam poſſet ſibi
ſolo nutu ſubtrahere: ſicqꝫ modernū deū Jude=
orum/ nō eſſe verum: ſequitur euidenter. Deꝰ q̄p
pe Abrahā ꝛ aliorum ſanctorum patrum: ſapiēs
predicatur ꝛ potens. De ipſo eteni dicit Job.9.
a. Sapiens corde eſt et fortis robore. Et in ps.
146.b. Magnꝰ dñs noſter et multe fortitudinis
et prudentie vel ſapientie eius nō ē narratio vel
numerus. Legitur quoqꝫ Oſee.9.g. Sup malici
am operū ſuorū de domo mea expellam eos. nō
addā diligere eos. Qđ Jonathā in caldaicū in=
terpretatus ait. Propter maliciā operū ſuorum
de domo ſanctuarij mei expellā eos: nō addam
miſereri ſuper eis. ¶ Itē ad idē Amos.5.a. Ce=
cidit/ nō addet ſurgere virgo Iſrael. Dixit Jo=
nathā in Targū. Virgo Iſrael Sinagoga: vel
congregatio/ vel eccelſia Iſrael. ¶ Qđ ſi dixe=
rit hec fuiſſe dicta/ de decē tribubus tm̄. Dicatur
eis. ꝙ ſi ita eſſet nequaq̄ deus per Oſee dixiſſet.
De domo mea expellam eos. Decē quippe tribꝰ

non erant in domo dei que erant in Hieruſalem
nec curabãt de ipſa. Huic etiã rationi addatur id
qđ ſcriptũ eſt Hiere. 7. d. Et expellam eos a facie
mea ſicut expuli oẽs fratres v̄ros: omne ſemen
Effraim. ¶ Nota ꝙ Effraim dicuntur hic. x. tri=
bus. eo ꝙ rex eorũ Hieroboã fuit effraita. Et h̄
eſt qđ ſcriptum eſt in Medras Tihillim. ſup ps.
75. Notus fuit in Judea Deus: in Jſrael magnũ
nomen eiꝰ. Jn hora qua Deus ſanctus ⁊ benedi=
ctus eſt faciẽs pietatẽ cũ Juhuda: perinde eſt: ac
ſi ipſe ſit faciens pietatẽ cũ vniuerſo Jſrael. Om
nis quippe Jſrael vocat̃ noie Juhuda. Quatu=
oꝛ eni noibus vocãtur Jſrael: Jaacob / videlicȝ
Effraim / ⁊ Juhuda. ¶ De hac nãqȝ reprobatio
ne pſuadet Petrus alfonſus: ti. 2. f. in diſputatio
ne ꝯtra Judeũ. Ait eni. Cõparatur etiam lage=
ne figuli ꝯminute cõtritio iſta. Tãtaqȝ vt dr̃ erit
ꝙ de eius cõfractione: nec teſta remanebit. Ois
quippe vaſis fractura ſolidari: ⁊ ĩ aliqđ opus vti
le põt redigi. Teſtule autẽ vaſis: ſi cõfringantur
ꝯtritiõe valida / ptes eiꝰ / ad nihil eſſe pñt vtiles.
Ex quo magis teſta quaſſata durat / tanto ſemp
auget̃ fractura. Cũ igitur tali teſte eoꝝ cõtritio
cõparetur: q̃ nec ad ignẽ de incendio tollendum
nec ad aquã de fouea haurienda ȝ valeat. aperte
datur intelligi: ꝙ veſtra captiuitas in tantã venit
deiectionẽ: ꝙ nũq̃ in priſtinam rediet libertatẽ.
¶ Ad hec quoqȝ facit qđ ſcriptũ eſt Amos. 6. c.
Jurauit dñs deus p aiam ſuam. Dixit dñs deus
exercituũ deteſtans ego ſupbiam Jacob ⁊ pala=
tia eius odiui. et tradidi ciuitatẽ ⁊ plenitudinem
eiꝰ. Jdem in Targũ. Statuit dñs deus ĩ verbo
ſuo / dixit dñs exercituũ. Menabbel ana. Dete=
ſtans vel abbominans ego domũ ſanctuarij: q̃ ẽ
ſupbia Jacob. Glo. Ra. Se. Ciuitatẽ et plenitu=
dinem eius: Hieruſalẽ ⁊ habitatores eiꝰ. Domꝰ
quoqȝ ſanctuarij vocata eſt Goon. i. ſuperbia: ſi=
cut dictum eſt Eze. 24. f. Ecce ego prophanabo
ſanctuariũ meũ Goon. i. elationẽ foꝛtitudinis ve
ſtre. ¶ Propter maliciã igit̃ Judeoꝛum ſupradi
cto mõ de domo ſua Deus eiecit eos. Et q̃diu
Judei fuerint nũq̃ diliget eos: vt ſupra dictũ eſt
Qđ preuidẽs Hieremias / cauſam q̃ſiuit in fine
lamentationis ſue: dicẽs. Quare in eternũ obli=
uiſceris nos: dereliquens nos in longitudine die
rũ. Huic queſtioni reſpondet dñs p hunc eundeȝ
ꝓphetã. 8. c. Sic ait dñs. Nũquid cadẽt ⁊ nõ ſur
gent? Si ꝯuertit ⁊ nõ ꝯuertit. Quãobrẽ apoſta=
tauit vel apoſtata vel ꝑditoꝛ factꝰ populꝰ iſte in
Hieruſalẽ: apoſtaſia vel ꝑditione eterna: foꝛtiſ
cauerunt ſe in mẽdatio vel in dolo: renuerunt cõ
uerti. Attendi et audiui: nõ recte loquũtur. Non
eſt vir vel aliquis penitens ſup malicia ſua dicẽs
Quid feci: vniuerſꝰ pplˢ ꝯuerſꝰ eſt ĩ curſum ſuuȝ
ſicut equꝰ impetuoſus in prelio Etiam pia. i. ci=
conia in celo cognoſcit tẽpoꝛa: ⁊ turtur / grus / et
hirũdo: obſeruauerunt tẽpus aduẽtus ſui: popu=
lus vero meꝰ nõ cognouerũt iudiciũ dñi. ¶ Ad
ſupradictoꝛũ etiã euidentiam facit id qđ habet̃ i
Pereq Heleq: vbi taliter ſcriptũ eſt. Rabi Juhu=
da dixit. Gñatio in qua filius Dauid. i. Meſſias
venturus eſt: domꝰ predicatiõis vel cõdicti / erit
ad foꝛnicationẽ. Glo. Ra. Se. i. locus vbi ſapien=
tes magiſtri docuerunt legẽ. et viri gazith. Glo.
Ra. Se. i. ſanhedrin. i. lxx. iudices. circuibũt de
ciuitate in ciuitatẽ ⁊ nõ pietabũtur.: et ſapientia
ſcribarũ fetebit. et timentes peccare reprobabũ
tur: et facies illius gñationis: vt canis. Glo. Ra.
Se. Ad literã erũt impudẽtes vt canes: ⁊ veri=
tas erit diminuta vel aggregata: ⁊ recedẽs a ma=
lo ſtolidus. Quid eſt: et erit vitas aggregata. Do
cet ꝙ fient greges ⁊ gregea: ⁊ recedet. Huc vſqȝ
traditio. ¶ De hoc quoqȝ habet̃ Jſa. 59. e. Qui
cũqȝ eni declinauerit a malo reputabitur ꝓuatꝰ
ratione / apud creaturas. Glo. Ra. Se. Totꝰ mũ
dus dicet ꝯtra eum. Stultus eſt. Hunc quoqȝ ha
bemus: ꝙ miſtolel. i. priuatus eſt linguagiũ ſtul=
titie / ſicut inſanus. Hic Ra. Se. Et h̄ eſt qđ dicit
ps. 21. Qm̃ circũdederunt me canes: ꝯgregatio
malignantiũ obſederunt me. Huic cõſonũ eſt id
qđ in libro cifre ſup id Deutero. 32. b. taliter ſcri=
ptum eſt. Generatio toꝛta biſtoꝛta / nũquid dño
retribuetis iſtud. Popule ſtulte ⁊ nõ ſapiẽs. Po=
pule ſtulte in his q̃ ꝓceſſerunt: ⁊ nõ ſapiẽs ad ſecu
lum venturum. Et ſicut iſtud eſt dicens Jſa. 1. b:
Jſrael nõ cognouit: populus meus nõ intellexit
Jſrael nõ cognouit ea q̃ preterierũt. Populꝰ me
us nõ intellexit ad ſeculũ venturũ. Quid prome=
ruit Jſrael ꝙ eſſent infatuati ⁊ coꝛde incraſſati:
quia non ſapuerunt in verbis legis. Et ſic eſt ipſe
Job dicens. 4. g. Nõne abſceſſit funis eoꝛum cũ
eis? Moꝛiẽtur et non in ſapientia. Huc vſqȝ tra=
ditio. Et nota ꝙ ſeculũ futurũ eſt fere ſemp ĩ Tal
mud tempus Meſſie. ¶ Jnfatuati ſunt ergo Ju
dei q̃ nõ ſapuerunt. i. nõ ſapiẽter intellexerunt
verba legis: q̃bus aduẽtus Meſſie tẽpus: euiden
ter oſtẽditur in ſecũdo ⁊ tertio capitulo iſtiꝰ ptis
et etiã in alijs. Funis vero Judeoꝛũ abſceſſit cũ
eis iſtar illius q̃ per funẽ ſe dimittit ab alto: quo
diſſoluto cum ipſo ruit in baratrũ: qñ cum falſis
Meſſijs ſuis ruerũt pariter ĩ voꝛagine ĩperij Ro
mani: vt infra. x. cap. euidentius narrabitur. De=
inde coꝛruerunt in baratrũ inferni: ⁊ coꝛruerunt
vt per Jſa. 5. taliter ſcriptũ eſt. Propter hoc ca=
ptiuatus eſt populus meꝰ q̃ fuit abſqȝ cognitio
ne: ⁊ honoꝛ eius moꝛtui fame: ⁊ multitudo eius
ſicci ſiti. propter hoc dilatauit infernꝰ ſeipſuȝ vel
animã ſuã: et aperuit os ſuũ abſqȝ termio: et de=
ſcendet nobilitas eius ⁊ mugitus vel multitudo
vel vulgus eius et tumultus eius et letitia eiꝰ in
eum. Dilatauit infernus. ⁊c. Glo. Rabi Rahmon
Menſura pro menſura. Jpſi dilatauerũt ſeipſos
ad degluciendũ cibũ ⁊ potũ nimis: ⁊ aperuerunt
os ad negandũ ſaluatoꝛẽ ſuũ: ſicut dictũ eſt Hie
remie. 5. Negauerunt dñm et dixerunt. Nõ eſt ip
ſe. Huc vſqȝ glo. Jnfernus quoqȝ dilatauit ſeip=
ſũ ad degluciẽdũ eos abſqȝ termino. ¶ Ob quã
cauſam fetida facta ſit ſapiẽtia ſcribarũ: ibi oſtẽ
dit vbi in libro Hagbiga in Pereq Haqqol Hai
iabin. c. taliter dicitur: ſicut ſcriptũ eſt Hieremie

49.b. Periit cōſiliū vel perditū eſt a filijs. Fa-
cta eſt fetida ſapiē eorū: qſi perditum eſt ꝯſiliū a
filijs. Fetida facta eſt ſapiētia a filijs ſeculi: vel
gentes ſeculi. De abhominabili aūt ⁊ fetida do-
ctrina Rabinorū .i. magiſtrorū ſuoꝝ de Talmud
et de alijs libris / non curo hic aliquid enodare:
quia tediū eſſet audire. ¶ Qđ quidē perdiderint
Judei ꝯſiliū inde inſtruimur vbi in libro ſifre de
ipſis ſcriptum eſt. q: gens que perdidit cōſilium
ſunt. Deute. 32. d. Rabi Juhuda expoſuit hoc cō-
tra Jſrael. Perdiderūt inqt Jſrael cōſiliū bonū
qđ datū ē eis. Nō ē autem cōſilium hoc: niſi lex.
Sicut dictum eſt Prouerb. 8. c. Mihi eſt cōſiliū
et iuſtia .i. lex. Sequitur. Et nō eſt in eis pruden-
tia. Nemo eſt in eis q̄ ꝯſideret ⁊ dicat: heri vnus
ex vobis perſequebatur de gentib⁹ mille: ⁊ duo
fugabant .x. decē milia. Nūc vero vn⁹ degētib⁹
pſequitur de nobis mille: ⁊ duo fugant decē milia
Et ſic eſt dicēs Deute. 32. d. Utinā ſaperent ⁊ in-
telligerent iſtam: animaduerterent vel attende-
rent ad finē ſuū. Quō perſequebaꝛ vn⁹ mille. ⁊c.
Nōne ideo q: zurā .i. rupes eorū vel fortis ſu⁹ vē-
didit eos ⁊ dn̄s incluſit illos. Qđ aūt dicit: vti-
nam intelligerent iſtā: nō eſt iſta niſi lex: ſicut di-
ctum eſt Leuit. 7. g. Jſta eſt lex. Si Jſrael intel-
lexiſſet verba legis q̄ data fuit eis: nō pualuiſſet
in eos gens neq; regnū. Alius ſermo. Si Jſra-
el intellexiſſent id qđ dixit eis Jacob pater nr̄.
nō preualuiſſet in eos gens neq; regnū. Et qđ di-
cit eis. Suſcipite ſup vos iugū regni celorum: et
humiliate vos vobis inuicē in timore celi: ⁊ am-
bulate alter cū altero in operibus pietatis. huc
vſq; traditio. Per iſtam vero traditionē pbatur
ipſos nō hr̄e legē cū ſuperius dicatur ipſos ipā
pdidiſſe: nec verba legis intellexiſſe. ¶ Et nota
ꝙ ipſi perdiderunt intelligentiam .i. legē: qſi ipſi
non audierunt pphetas et agiographos preſu-
mentes occidere dn̄m noſtrū Jeſum Chriſtū ve-
rū Meſſiā. Qđ vero nō ſolū pentbateuc⁹ vocaꝛ
lex Judeoꝝ / ſed etiā totū vetus teſtamētū: habe-
bitur ſequēti capitulo. §. Si vero. ¶ Jnfatuauit
eteni Judeos diabolus pmittente Deo: ⁊ abſtu-
lit eis ſenſum quo ad veritatis intellectū: ita vt
minoris intelligentie ſint in diuinis ſcripturis ꝙ
aſini: ſicut ſcriptū eſt in libro Segalim in Pereq
ve. illu. hen. a. Dixit Rabi Haggai. Priores ara-
uerunt et ſeminauerūt / ⁊ meſſuerūt et archoniza-
uerunt et triturauerunt / ⁊ ventilauerunt / ⁊ pur-
gauerūt / ⁊ moluerūt / ⁊ apoſuerūt: ⁊ nō eſt nobis
os ad comedendū. Rabi Abba dixit. Si fuerūt
antiqui filij hominis: nos ſum⁹ aſini. Dixit Rabi
Men. Jn illa hora. Etiā aſine. rabi Pinhaç .i.
Phinees filij Jair. non ſum⁹ ꝯparandi. Huc vſ-
q; in Talmud. ¶ Aliud adhuc teſtimonū habe-
tur ad hoc in libro Sabbath .i. Sabbati. Dixit
Rabi zera. Dixit Raab. Si priores fuerūt filij ho-
minis: nos ſumus aſini: ⁊ non ſum⁹ adhuc tales
qualis eſt aſinus. rabi Menahem: ſ; ſicut ceteri
aſini. Et nota ꝙ iſte Raab antedictus: ſcripſit p̄-
mo Talmud. Aſinitatē hanc paſtorū .i. magiſtro-
rū Judeorū vocat dn̄s per Hiere. x. f. beſtialita-
tem dicens. Quia beſtie facti ſunt paſtores ⁊ do-
minū non queſierunt: propter hoc nō intellexe-
runt: ⁊ totus grex eorū: Naforā .i. cōfractus ē vel
diſperſus. Jdē. 50. b. Oues perdite fuerūt popu-
l⁹ me⁹: paſtores ipſoꝝ errare fecerunt eos. Pa-
ſtores vtiq; Judeorū magiſtri eorū: videlicet at-
q; doctores errare fecerunt eos: ⁊ in tēpore pri-
me domus / ⁊ in tempore vltime: et vſq; nunc.
¶ Subnectendū eſt adhuc qđ legiꝛ apud eos in
Medras Qoheleth ſuper Eccleſiaſten. i. c. Eſt
Dabar .i. verbum: vel aliquid de quo poſſit dici:
vide iſtud recens eſt. Et ſcriptum eſt Deute. 9. e.
Et dedit dn̄s mihi duas tabulas lapideas ſcri-
ptas digito Helohim .i. deorum: ⁊ ſuper eis ſicut
vniuerſa ipſa verba. Dixit Johoſſua filius Leui
ſicut videtur debuiſſe dixere ſup eis. dixit. Et ſu-
per eis et vniuerſa ſicut vniuerſa: ⁊ verba ipa ver-
ba: ⁊ preceptū oē preceptum: cū et cum: vt doce-
ret te ꝙ Micra .i. ſacra ſcriptura: ⁊ Miſna .i. ſcḋa
lex .i. Talmud: ⁊ Halakoth .i. ſententie: ⁊ additi-
ones ⁊ denūciationes: nec nō ⁊ id qđ ſapiens do-
ctor erat dicturus. Et etiā id qđ acutus diſcipul⁹
vel ingenioſus erat dicturus corā magiſtro ſuo:
iam olim fuit ſententialiter datū Moiſi de mō-
te Sinai. Et vnde. Ex eo qđ ſcriptum eſt Eccle-
ſiaſtes primo. c. Eſt verbū de quo dicendū ſit: vi-
de iſtud nouū eſt: quaſi dicat. Non. Et hoc argu-
it .i. pbat ꝙ ꝓtinus ſubditur. Jam fuit eni in ſe-
culis que fuerunt ante nos. ¶ Nota ꝙ iſta gloſa
quā Judei Medras vocant: nullatenus eſt a no-
bis credenda ſimpliciter / vel concedenda. Cre-
dere q̄ppe qđ q̄cq̄d magiſtri eoꝝ delirauerūt olī
et ea q̄ nūc vſq; delirāt cū diſcipulis ſuis: ⁊ q̄cq̄d
ſunt etiam deliraturi in poſterū: oīa fuerunt da-
ta Moiſi in monte Sinai: nihil mihi videtur ali-
ud / q̄ꝫ precipitate mētis credulitas. De quibuſdā
vero ſentire iſtud nō eſt multū a ratione ſemotū
Si quidem veriſimile eſt atq; credibile: ꝙ Moi-
ſes ac ceteri prophete: multas ſententias ſcriptu-
rarū / multaq; miſteria fidei: ſuis ſucceſſorib⁹ tra-
diderunt: et illi alijs ſucceſſiue vſq; ad eos q̄ ſcri-
pſerūt Talmud / ⁊ alios Judeorū libros. vbi hu-
iuſcemodi ſentētie atq; myſteria: non abſq; Ju-
deorū maxima diſplicentia modernorū: reperte
ſunt. Et eis per hec veritatem fidei Chriſtiane:
ita vehementer cōcludimus ꝙ oportet eos: con-
ſcientia reluctante: vel cōtēpnere dicta ſuorum
magiſtrorum ob preſentiā Chriſtianorū: vel ea
in dubiū pro virib⁹ vertere: cum nullū aliū aſſit
eis refugium. Cōtra quos optima eſt tūc iſta glo-
ſa ſiue traditio ad falſitatē ⁊ impudentiā ipſorū
huiuſcemodi cōfutandam. Cum ipſi Judei p ea
q̄ dicta ſunt in iſta traditione: ⁊ q̄ alibi in plurib⁹
locis in Talmud: teneanꝛ recipere oīa q̄ ſcripta
ſunt in nouo teſtamēto: ⁊ ſicut nos ⁊ ipſi recipe-
re vetus tenemur teſtamētum. ¶ Ad denuo con-
futandam ꝓtinacē et ſtultā eorū opinionē q̄ oriꝛ
eis ex traditione premiſſa. ſ. ꝙ Talmud ꝙ ab ip-
ſis ⁊ ſecunda lex / ⁊ lex orēten⁹ nūcupatur. Et id

qđ ſapiēs doctor erat docturus:et etiā ꝙ acutus
vel īgenioſus diſcipulus erat dictur⁹ corā ma-
giſtro ſuo. Iā oli fuit ſententialiter datū Moiſi
de monte Sinai. Inter quoqꝫ alias abuſiones
de Talmud:eſt vna ſaltem inducēda. Legiꝉ nā-
qꝫ in libro Benedictionū in Pereq / Haroc / Ma
qom.a. Dixit Og rex Baſan. Caſtra Iſrael quā-
tum occupāt? Tres leucas. Uadam igiꝉ ꝛ eradi-
cabo mōtē filiuꝫ triū leucarum:ꝛ iaciā ſup eos et
occidam eos. Iuit itaqꝫ et euulſit mōtē habentē
ſpaciū triū leucarum poſuitqꝫ illum ſuper caput
ſuum. De⁹ vero ſanctus et benedictus adduxit
formicas et pforauerunt montē. Cūqꝫ vellet ſe
expedire ab eo:creuerunt dentes eius hinc inde
ac ſic nequit ſe expedire ab eo. Et hoc eſt qđ ſcri
ptum eſt in ps.3.g. Dentes impiorum ꝯfregiſti.
Nō legas ſibarta.i.ꝯfregiſti. Sꝫ ſirbabta.i. acre
uiſti. Moiſes ꝗt⁹ erat? Decē vlnaꝝ:ſicut ſcriptū
eſt Exo.36.e. Decē vlnas habebat longitudo ta
bule:et ſcriptum eſt Exo.40.d. Et expandit tē-
toriū vel tabernaculū ſuper habitaculū. Manu-
brium vero ſecuris Moiſi erat decē vlnarum:et
ipſe ſaltauit ſurſum per decem vlnas:ꝛ ſic atti-
git ad cauillam pedis eius ꝛ occidit eū. huc vſqꝫ
Talmud. Nouerit tua prudētia lector talibus fa
bulis:talibuſqꝫ mendatijs plenū eſſe Talmud.
Sed qꝛ predicta ad cognoſcēdū / deū reprobaſ-
ſe et tradidiſſe Iudeos in reprobum ſenſum ſuf-
ficiunt. Nolui ſi quidē plus de pergameno tali-
bus inſanijs denigrare. Hec vero vltima euiden
ter refellitur vbi a Moiſe in tertio Deutero. tali
ter dicitur. Solus Og rex Baſan remāſerat de
reſiduo gigantiū. Ecce lectus ei lect⁹ ferri. Non-
ne ipſe eſt in Rabbath filioꝝ Amon? Nouē vlne
longitudo eius:ꝛ quatuor vlne latitudo ipſi⁹ ad
vlnam viri. Nota qualiter ad veritatem hui⁹ ſa-
cre ſcripture:falſitas ſequitur ſupradicte. Impoſ
ſibile enī eſt ꝙ Og rex Baſan haberet a ſola pe-
dis vſqꝫ ad cauillā.30.vlnas.quē lect⁹.9. vlnarū
capere preualebat.

¶ Capitulum octauū de pctō primi templi et
vltimi:ꝛ de cauſa huius captiuitatis Iudeoꝝ.

Superius ī premiſſis dilucide no
tātur promiſſa:ac effectui cura
vigili mancipātur. Modo vero
hoc in capitulo proficiſcar ad
dicendū ac oſtendendū / ꝙ ꝑ eo
qđ dñm Ieſum xpm verū Meſ
ſiam peremerunt:ac delictum tam validū vltro
patratum ignorant / ſeu cognoſcere nolūt. Finis
huius tam ꝓlixe captiuitatis eis penitus ē occul
tus. Et quia penitentiā tanti ſceleris nō egerūt:
ꝙ quidem ꝑpōderat omnia cōmiſſa a patribus
patrata tpe primi tēpli:idcirco ignorant cauſam
captiuitatis preſentis. ¶ Eteni in Talmud hie-
roſolimitano ī libro Ioma in Pereq ſibath Ia
min. Rabi Iohanā dixit. Inuenim⁹ ꝙ ſilo non
eſt deſtructum niſi ꝓpter hoc qꝛ prophanauerūt
ſanctuaria:et ſpreuerūt ſolēnitates:et iuenimus
ꝙ nō fuit domus primitus deſtructa niſi propter

hoc qđ fuerūt colentes idola / ꝛ reuelantes pudē
da:ꝛ effundentes ſanguineꝫ. In ſcđa aūt domo
nouimus omnes eos fuiſſe laborantes in lege:et
monētes ſeruari precepta et decimatiōes:ꝛ ois
mos et habitus bon⁹ fuit in eis:niſi ꝙ erāt amā-
tes pecuniā:et odientes iſti iſtos odio gratis. Q
ꝙ̄ graue eſt odiū gratis qđ ponderat ꝯtra reuela
tionē pudēdorū et idolatria et effuſionē ſangui-
num. Diciꝉ ꝙ Rabi Azira / ꝛ Rabi Iacob / ac Ra
bi Habbuna:erant ſedentes et dicentes tēplum
qđ fuit pri⁹ fuit reedificatū. Qđ vō fuit ſcđo non
eſt reedificatū:quia priores egerunt penitētiam
ſecundi vero nō egerunt penitētiam. Dixit Rabi
Eleazar. Priores fecerūt penitētiam:ideo reue-
latū eſt peccatum eorū:ꝛ reuelatus eſt finis eorū
Nouiſſimi nō egerunt penitentiam:ideo non eſt
reuelatū pctm̄ eorū nec finis captiuitatis eorum
Queſierūt a Rabi Eleazar:verū generationes
nouiſſimorū Iudeorū eſſent digniores ꝙ̄ priorū
Dixit eis. Teſtimoniū eorū:in domo electionis
Ipa domus arguit hoc. Patres nři abſtulerūt in
de tectum:ſed nos funditus euulſim⁹ parietes. ſi
cut dictum eſt. ps.136.g. Diruite diruite vſqꝫ ad
fundamentum in ea. Dixerūt magiſtri. Ois gene
ratio in cuius diebus nō eſt edificata dom⁹ ſan-
ctuarij:ita imputāt ei:ac ſi ipſa deſtruxerit eam.
hec traditio. ¶ Habeꝉ etiā in libro Ioma i Pe-
req.i.diſtictiōe ꝗ incipit. Septē dies ante diem
propiciationū.c. Sanctuariū primū ꝙ̄obrē de-
ſtructū eſt? Propter tria ꝗ fuerūt ibi. Fuit quidē
ibi idolatria.reuelatio pudendoꝝ.i. luxuria:et
effuſio ſanguinis. ¶ Fuit inꝙ̄ ibi idolatria:ſicut
ſcriptū eſt Iſa.22.e. Abbreuiatū ē ſtratū ab extē
tiōe vel relaxatiōe. Dixit Rabi Ionathā. Abbre
uiatum eſt ſtratum iſtud ab hoc ꝙ valeant ſe ibi
extēdere duo ſocij ſimul:ꝛ coopertoriū anguſtū
eſt:ita vt cooperire nō poſſit. Illi ergo de ꝗ ſcri
ptum eſt in ps.32. Congregans ſicut in vtre aq̄s
maris:vos facitis coopertorium anguſtum:ꝛ ſu
per ipſis etiam dixit Ezech.23.c. Filios quoqꝫ
ſuos quos genuerunt mihi:aſſauerunt ad come-
dendū. Adhuc iſtud fecerūt mihi. Polluerūt ſan
ctuariū meum in die illo. Glo. Ra. S. e. In die in
quo erant immolātes filios ſuos idolis. Et hoc
etiam diciꝉ Hiere.lxx.f. Et edificauerūt aras ro
feth:ꝗ ſunt in valle filij Humon ad comburēduꝫ
vel ad aſſandū filios ſuos ꝛ filias ſuas in igne. ꝙ
nō ꝑcepi nec aſcendit ſup cor meum. Fuit quoqꝫ
ibi.i.in primo ſanctuario ſiue tēplo reuelatio pu
dēdorū. ſicut ſcriptum eſt Iſa.3.e. Et dixit dñs.
Pro eo qꝛ eleuate ſunt filie ſion ꝛ ambulabāt ex
tento gutture ꝛ annuentes oculis.ꝛc. Dixit Rabi
Iehoſſua. Dictum eſt de tribu Iuda ꝛ Bēiamin
qđ nō eſt dictū de Sodomitis. Scriptū eſt Gen.
18.e. de Sodomitis. Et pctm̄ eoꝝ grauatū ē val
de. ſꝫ de tribu Iuda ꝛ Bēiamin:ſcriptū eſt Eze.
9.f. Et dixit ad me. Peccatū dom⁹ Iſrael ꝛ Iu-
da magnū ē:valde valde. Et magnificatū ē pec-
catū filie populi mei pluſꝙ̄ pctm̄ Sodome:ſub-
uerſe quaſi ī momēto:ꝛ nō deſcēderūt in eā ma-

nus. Dicit Targū. Hoc eſt nō deſcēderūt in eam
ad ꝓphetandū ꝓphe: q̄ reducerent eā p peniten
tiā. ¶ Fuit deniqꝫ in primo ſanctuario / effuſio
ſanguinū: ſicut ſcriptū ē. 4. Reg. 21. e. Et ſangui=
nē innoxiū fudit Manaſſes multū valde. Et ſic
ē Hiere. dicēs. 2. e. Deuorauit enſis vr̄ ꝓphetas
vr̄os ſicut leo diſrumpens. ¶ Sanctuariū vero
ſecūdū de quo ſumus certi: ꝙ erant ſtudioſi i le=
ge et in mandatis ꝛ in opibus mie: quare deſtru=
ctū eſt. Propter odiū gratis qd̄ fuit iter eos ꝯtra
tria ſcelera ſupradicta: que fuerūt / idolatria: reue
latio pudendoꝝ: ꝛ effuſio ſanguinū. Et i ſanctu=
ario ꝑmo nō fuit odiū gratis. Ecce eni ſcriptum
eſt Eze. 21. d. Proſtrati gladio fuerūt ppl's meus
Dixit Rabi Eleazar. Iſti fuerunt filij Ade q̄ co=
medebant iſti cū iſtis. ꝛ tranſfigebat alter alterū
gladijs linguarū ſuarū. Et fortaſſis dicas. Nūq̄d
hoc erat tm̄ in principibus Iſrael: ſicut ſcriptum
eſt Ezechi. 21. c. Clama ꝛ vlula filij Adā: qꝛ ipſa
q̄ fuit in populo meo: ipſa in oībus principibus
Iſrael. Glo. Ra. Se. Qꝛ ipſa rūphea vl' ſpata fuit
in populo meo: ꝛ in oībus principibus eius. Ra=
bi Iohanā et Rabi Eleazar / ambo dixerūt: pri=
oribus quib⁹ reuelatū eſt pctm̄ ſuū: reuelat⁹ ē fi=
nis eoꝝ. i. finis captiuitatis eorum. Ultimis ve
ro q̄b⁹ nō eſt reuelatū pctm̄ eoꝝ: nō eſt reuelat⁹
finis eorum. Dixit Rabi Iohanā. Melior fuit vn
gula prioꝝ q̄ vētriculū nouiſſimoꝝ. Dixit ei Riſ
Lacqis. Nouiſſimi q̄uis fuerint occupati ſeruitu
te regnoꝝ et oppreſſi / erāt tn̄ ſtudioſiſſimi i lege
ꝛ mādatꝭ. Dixit ei / tēpluꝫ arguit / qd̄ reſtitutū eſt
prioribus. vltimis vero nō eſt reſtitutū. Interro
gauerūt Rabi Eleazar: fuerunt magni primi vel
nouiſſimi Ait eis. Date oculos vr̄os in tēplum:
et ipſum dicet vobis. Teſtes vr̄i ſit ipm̄ templū.
Hucvſqꝫ traditio. ¶ De auaritia quoqꝫ ꝛ de ml'
tis alijs criminibus / notati ſunt Iudei prioris tē
pli. Ezechi. 22. b. Ecce prelati Iſrael: quibus ad
brachiū ſuū fuerūt in te: ad effundendū ſanguinē
Patrē et matrē vilificauerūt in te. Aduene fece=
rūt violentiā in medio tui. Pupillū ꝛ viduā ſedu
xerunt in te. Sanctuaria mea ſpreuiſti / ꝛ ſabba=
ta mea violaſti. Uiri detractores vel accuſato=
res fuerūt in te ad effundendū ſanguinē. et i mō=
tibus comederūt in te. Feditatē fecerūt i medio
tui. Pudor patris reuelatus eſt in te. Immūdici=
am mēſtruate humiliauerūt in te. Unuſquiſqꝫ cū
vxore amici vel proximi ſui / fecit abhominatio=
nē: ꝛ quilꝫ nurū ſuā polluit nepharie. Quiſqꝫ eti
am ſororē ſuā filiam patris ſui / humiliauit in te.
Mun⁹ clandeſtinū acceperunt in te ad effunden
dum ſanguinē / Morſum / vl' vſuram. et ſupabun
dantiā accepiſti: et auare ꝓximos tuos calūpni=
abaris: meiqꝫ oblita es / ait dn̄s de⁹. Et ecce per
cuſſi palmam meā pp auariciā tuā quā feciſti: ꝛ ſu
per ſanguinē tuū qm̄ fuderūt in medio tui: ꝛ īfra.
Cōgregatio ꝓphetarū eius in medio eius ſicut
leo rugiens capiens predam. Animam comede
runt: facultatem / et preciuꝫ acceperunt. Uiduas
eius multiplicauerūt in medio eius. Sacerdotes
eius iniquam fecerūt legē: ꝛ prophanauerūt ſan
ctuaria mea. Inter ſanctū et prophanū nō fece=
rūt diſtinctionē: ꝛ inter polutū ꝛ mūdum nō pre
buerunt noticiā. Principes eius in medio ipſius
ſicut lupi predantes predā ad effundēdū ſangui=
nem / ad perdendū animas: vt auarizaretur aua
ritia. ꝛc. Populos terre calūpniati ſunt ꝛ rapue=
rūt rapinā: et pauperē ꝛ mendicū ſeduxerūt vel
afflixerunt / et aduenā calūpniati ſunt abſqꝫ iu=
dicio. Et q̄ſiui ex eis virum ſepientē ſepē ꝛ ſtan=
tem in portello ad faciem meam pro terra vt nō
diſperderetur: ꝛ non inueni eū. ꝛc. Uiam eoꝝ in
caput eorum dedi: ait dn̄s deus. animā comede=
runt. Glo. Ra. Se. Quia recipiebant clandeſtinū
mun⁹ / cōfortantes manus malignoꝝ ad occidē
dum et ſpoliandum et diripiendū: vt auarizaret
auaricia. Dicit Targum. i. vt acciperēt auide di
uitias ac fraudulēter. ¶ Huic auctoritati aſſoci=
andū eſt ꝙ ſup plāctū Hieremie vbi dicit Treń.
4. Completa eſt iniquitas tua filia ſion. taliter
ſcriptuꝫ eſt. Rabi Simō dixit. Melior fuit terror
ſigilli Aſſueri in madai. i. in Media. q̄ lx. milia
ꝓphetarū p̄dicatio q̄ ꝓphetauerūt i dieb⁹ Helie
¶ Abiecerunt etiam legē dei: Iudei prioris tē=
pli: ſicut ſcriptū eſt Iſa. v. f. Abiecerunt legē dei
exercituum: ꝛ verbū ſancti Iſrael contēpſerunt.
Propt' h̄ fortificata eſt indignatio dn̄i in populū
ſuū. ¶ Pauperibus quoqꝫ nihil erogabāt: ſꝫ ꝓ=
pria licet pauca tollebant. Iſa. 3. c. Rapina pau=
peris in domibus veſtris. Quid vobis ꝙ atteri=
tis populū meū: ꝛ facies pauperū molitis? Itē
Michee. 3. a. Audite q̄ſo principes Iacob ꝛ du=
ces domus Iſrael. Nonne vobis ſcire iudicium?
Odiētes bonum ꝛ amātes malū: rapientes pel=
lē eoꝝ deſup eis: et carnem eoꝝ deſuper oſſib⁹
eorum. Et qui comederunt carnē populi mei et
pellē eoꝝ deſuper eis excoriauerūt. ¶ Porroqꝫ
amarent pecuniam nimia et eſſent auariſſimi: in
de habet vbi Hiere. 6. c. taliter ſcriptū eſt. A par
uo eni vſqꝫ ad magnū eoꝝ vniuerſus auarizans
auarizauit. Et a propheta vſqꝫ ad ſacerdotē: vni
uerſus faciens dolū. ¶ Premiſſis adiungendum
eſt id qd̄ in libro taanith Hieroſolimitano ꝛ ſu=
per planctū Hiere. 2. b. vbi dicitur. Deſtruxit do
minus et nō pepercit omnia ſpecioſa Iacob. et
in Medras Qohelet. x. b. taliter ſcriptū eſt. Si
ſpiritus dn̄antis aſcenderit ſup te: locum tuū nō
dimittas. Si datum fuerit tibi dn̄iū / deſup: non
derelinquas morē humilitatis tue. vt doceat te
ꝙ oīs q̄ dimittit humilitatē ſuā inducit ſibi mor
tē ꝛ pctm̄ gn̄ationi ſue. Et a quo ea tu adiſcens
iſtud: a zacharia: de quo dictū eſt. 2. Paralip. 24.
e. Et ſpūs dei vidit zachariā filium Ioiade ſa=
cerdotis: ſtetitqꝫ deſup populo. Et q̄d. Ambula
bat ne ſup capita populi? Sꝫ qꝛ videbat ſeipſum
maiorē toto populo: erat quippe gener regis: et
ſacerdos ꝛ propheta et iudex. Cepit ergo loqui
grandia / ꝛ dixit eis. Cur vos trāſgredimini pre=
cepta domini: ideo non proſperabimini. Dereli=
quiſtis enim dn̄m / et derelinquet vos. Mox igit'

interfecerūt eū:ſicut dictū ē.ſcōi Paralip.24.c. Et ꝯglobati ſunt ſuꝑ eū et lapidauerunt eū lapide ad imperiū regis/in ambitu domꝰ dñi. Nō interfecerunt aūt eū in atrio domꝰ Jſrael:neqꝫ in atrio mulierū:ſed ī atrio ſacerdotū. Et nō tenuerunt in ſanguine eius ritū ſanguinis damule/ neqꝫ ritū ſanguis cerui. De ceruo et damula ſiquidē ſcriptū eſt Leuit.17.g. Et effundet ſanguinez eius et operiet ipm humo. De ſanguine vero iſtiꝰ ſcriptū eſt Eze.24.c. Sanguis ei eius fuit in medio eius:ſuꝑ limpidiſſimam petrā poſuit eū. Nō effudit ipſum ſuꝑ terrā ad cooperiēdū ipꝫ humo Et hoc totū q̄re:ad ſupinducēdā indignationez et ad vindicādam vindictā:dedi ſanguinē eiꝰ ſuper limpidiſſimā petrā/ne cooperiret. Septem trāſgreſſiones fecerūt Jſrael in die illo. Interfecerūt ſacerdotem/⁊ ꝓpħaz/⁊ legalē iudicē:⁊ effuderunt ſanguinē innocentē: ⁊ polluerūt tēplū ſiue atriū:⁊ ſabbatū:⁊ dies ꝓpiciationū erat. huc vſqꝫ traditio. ¶ Jſaiaz quoqꝫ ꝓpħaz occiderūt ſerrādo/Judei templi prioris. ſicut ſcriptū eſt i libro Jeuamot. in Pereq.i. diſtinctione Haholez g. Dixit Rabba. Manaſſe interfecit Jſaiam:⁊ iudicans iudicauit eum. Dixit ſi quidē ei. Moiſes magiſter tuus ait. Exo.33.g. Qꝛ non videbit me homo et viuit. Tu vero dixiſti. Uidi dominum Jſa.6.a. Moiſes magiſter tuꝰ dixit/Deute.4.b. Que eſt eni gens magna q̄ habeat deos ꝓpīqͦs ſibi:ſicut dñs deus noſter oībus inuocantibꝰ eū? Tu vero dixiſti. Querite dominum dū inueniri poteſt:vocate eū dum prope eſt. Jſa.55.c. Moiſes magiſter tuus dixit Exo.23.e. Numerū dieꝝ tuorū cōplebo. Tu aūt dixiſti.4.Regū.20.c. Et addam ſuꝑ dies tuos.15.annos. Dixit Jſa. Scio ipſuꝫ talem ꝙ nō recipiet ſi quid dixero ei. Jnuocauit itaqꝫ nomen dñi ⁊ glutitus eſt a quadam cedro. Adduxerunt cedruꝫ:⁊ ſimul cum ea ſerrauerunt eum. Cūqꝫ ꝑueniſſet ſerra ad os eiꝰ: emiſit aīam:quia dixerat Jſa.vj. Jn medio populi polluti labijs ego habitans Suꝑ grauitate iſtarum ſcripturarum diſputauerūt diſputātes. Ad p̄mū ergo.ſ. Uidi dñm. Dicēdū ꝙ omnes ꝓphete viderūt in ſpeculo obſcuro. Moiſes vero in ſpeculo luminoſo. Ad querite dñm dū inueniri pōt:dicēdū ꝙ hoc intelligitur de vnico. illud vero de congregatiōe. Et vnicus qñqꝫ exaudit.ſ.vel inuenit dñm. in.x.diebus q̄ ſunt inter caput anni ⁊ diem propiciationū. Ad tertium.ſ. Numerū dierū cōplebo. Dixit Rabi Aaqiba. Iſte ſunt due gñationes:vna iuſta:⁊ huic cōplētur dies. Alia iniuſta: et huic diminuuntur. Sapiētes dixerunt. Si eſt iuſta addūt ei:ſi iniuſta diminuūt ei. ¶ Iſtis omnibus ſic premiſſis:reducamꝰ ea in ordinē rationis dicentes. Cū Judei quoꝝ flagitia fuerūt cauſa deſtructiōis prioris tēpli vel ſanctuarij in ſummo gradu/fuerint idolatre/luxurioſi/⁊ homicide:vt ſupiꝰ §. Habet:adhuc probatū eſt. Fuerit etiā nihilominus cōtēpnētes ⁊ abijciētes legem dei:⁊ auaricia ⁊ odio:⁊ alijs malis oībus pleni. Pietate ⁊ omnibus bonis vacui:vt paulo ante §. Porro.⁊ §. De auarcia oſtenſuz eſt. Cū Judei vero ſecūdi ſanctuarij nō fuerint homicide/ nō luxurioſi/nō idolatre:ſed ī lege ſtudioſiſſimi:⁊ omnibus bonis moribus adornati. Si verū eſt ꝙ §. Jtem. quaſi idē ſupradictū eſt. Juſticia vero dei q̄uis ſit multū miſericors:exigat vt reddat cuiꝫ ſcdm opera ſua:vt dr p̄s.61.g. Et tibi dñe mīa: qꝛ tu reddis vel reddet homini vel vnicuiqꝫ ſm opera ſua. Que fuit operū malicia poſterioꝝ Judeorum. ob q̄ et Hieruſalem ſubuerſa ⁊ tēplum funditꝰ eſt deſtructū. et ob q̄ captiuitatis ipſorū principiū tā crudele fuit. Primo ꝑ Titū ⁊ Veſpaſianū:⁊ poſtea ꝑ Adrianū. Eiꝰ quoqꝫ captiuitatis duratio tam prolixa? Cuiꝰ finis ⁊ cōſumatio tam ignota? Ad hoc reſpōdet illud qͦ ſupius §. Adhuc habet.⁊ §. Jtē. q̄ſi idē dictū eſt. Odium gratis.ſ.ꝙ erant inter eos/ qͦ p̄ponderauit omnibus ſupradictis priorū flagicijs: fuiſſe cauſam huiꝰ captiuitatis atqꝫ deſtructiōis. Quibꝰ dicendū eſt.ꝙ ſicut iā ſuperiꝰ.§. Adhuc habet.⁊ §. Jtē q̄ſi idē.⁊ §. De auaricia eſt ꝓbatū. Odium gratis fuit etiā inter illos priores/quo inuicē ſe tā minores q̄ꝫ maiores odibāt ⁊ interficiebāt. Ceterum nullū gratis odiū ꝙ īpuros fecerit hoīes/illi gratis odio poterit preponderare. quo zachariam ꝓpħaz:vt p̄dictū eſt lapidauerūt. Et Jſaiā non obſtāte miraculo arboris:ipm ſuſcipiētis/ſerrauerūt. et Hieremiam tā crudeliter vt predictum eſt afflixerunt. et innumeros alios dei ꝓpħas: gladio vt Helie/atqꝫ Hieremie paulo ante probatum eſt teſtimonio peremerunt. Aliud igitur odiū gratis oportet in his fuiſſe Judeis ꝙ predicto duplici gratis odio:oībuſqꝫ alijs prioꝝ flagitijs/poſſit prepōderare. Grauioritas eni vindicte/grauioritatem oſtendit offenſe. Jmpoſſibile eſt aūt vt ex predictis patet huiuſcemodi odium eſſe vel fuiſſe in vltimis Judeis:niſi illud tm̄ quo iſti iſtos.i. Judei ſaluatorem noſtrum et diſcipulos ſuos gratis et ſine cauſa rationabili/ odiunt et oderunt. Meſſias quippe quem dominū Jeſum Chriſtum in ſecunda parte huiꝰ opis ꝓbabimꝰ/ multis modis eſſe deum et hominez quāobrē odium quo Judei vltimi ipm gratis vt dictū eſt odiūt et oderūt. recte p̄ponderat oībus ipſoꝝ odijs cuiuſcūqꝫ ſint gn̄is:⁊ eorū alijs flagitijs vniuerſis. De quo/qꝛ ſua reǵrēte malicia nolunt habere noticiā:nō agūt/vt ſupra dictū ē penitentiam. Hec eſt ergo p̄ma ⁊ principalis opeꝝ Judeoꝝ malicia:vt in precedēti capitulo exaratū eſt:ꝓpter quā deus de domo ſua expulit eos. Nō addet vel addidit illos priores diligere eos: q̄diu Judei extiterint. ¶ Sicqꝫ impletū eſt ꝙ teſte Chriſto Joānis.xv.g. in ꝑſona ipſiꝰ. p̄s.34.f. taliter ſcriptū eſt. Nō exultent mihi inimici mei. Seqer.i. mendaciter/vel inique/vel fruſtra/vel fraudulenter/odiētes me gratis. Frāgunt oculū .i. annuūt oculo:qm̄ non ad pacē loquūtur:⁊ ſuꝑ minurijs terre:vel cōtra cōſtantiā terre vba fraudiū cogitabūt. Et dilatauerūt ꝯtra me os ſuū. ⁊c Jtē idē. p̄s.68.b. Multiplicati ſunt ſuꝑ capillos

capit̃ mei.odiētes me gratis. ¶ Si vo hic aliqͥs cōtra nos / ⁊ contra ſaluatorē nr̃m obiecerit: ex eo ꝙ dixit Jo.15. Ut impleatur ſermo qui in lege ipſoꝝ ſcriptus ē: qꝛ odio habuerūt me gratis. Cum in q̄nqꝫ libꝛis legis eoꝝ nuſꝙ aliqͥd huiuſcemodi ſit repertum. Optime ſua pſidia retūdet: vel eiꝰ ignorantia inſtruet: per id qͦ in libꝛo q̄ apd̄ Judeos Tāhuma dicit: vbi exponit. Uide. Ego donans coꝛam vobis hodie bñdictionem ⁊ maledictionem. Deut.o.xi.c.taliter ſcriptum eſt. Qñ venit Açaf.i.Aſaf.incepitqꝫ dicere in p̄s.77.a. Auribꝰ pcipe pple meꝰ legē meā. Dixerunt Iſrael ad Açaf. Nunquid alia lex eſt ibi: quia tu eis dicens legē meā? Jam nos recepimus eam de mōte Sinai. Dixit eis Azaf. Flagicioſi Iſrael: ſitroi cētes: ꝙ ꝓphete ⁊ Agiographa nō ſunt lex: nos autē nō credimꝰ eis. Quia dictum ē Dañ.9.c. Et nō audiuimus vocē dñi dei nr̃i ad ambulandū in legibus eius quas dedit faciei noſtre: i manu ſeruoꝝ ſuoꝝ ꝓphetaꝝ. Ecce qꝛ ꝓphete ⁊ Agiographa: vocant lex. Propter hoc dictū eſt p̄s.77.a. Auribus percipe pple meus legē meam. Hucuſqꝫ traditio. ¶ Ad euidētiam huius traditionis. ſciendū eſt: ꝙ Biblis Judeoꝝ q̄ñ totū i vno volumine vetus cōtinet teſtamētū: vocat Magdaſſia.i.ſanctificatio: eo ꝙ ſancta v̄ba cōtinet. Et qꝛ ſuos ſanctos efficit ſtudioſos. Vocāt etiaꝫ ipſam Arbaa Veeſrim.i.xxiiij.eo ꝙ viginti ⁊ quatuoꝛ continet libꝛos. Hos autem in tres diuidunt partes. Quarum pꝛimam vocant Homas: ꝙ q̄narium numerū: vel quinionē ſonat. Eo ꝙ quinqꝫ libꝛos legis Moiſi cōpꝛehēdit. Secūda pars: octo continet libꝛos. Pꝛimus quoꝝ ē Joſue. Secūdꝰ vocatur: nō quidē ſoſim.i.ſpeculatoꝝ: neqꝫ ſotim.i.ſtultoꝝ: ſed ſoptim.i.iudicū. Tertius dicitur Samuelis. Qui pꝛimus ⁊ ſecūdꝰ regū dicit a nobis. Quartus vocat Melakim.i.regū.qui apud nos eſt tertius ⁊ quartꝰ regum. Quintꝰ eſt Jſaaia.i. Jſaias. Sextꝰ Jermiau.i.Hieremias. Septimꝰ Jehaçqeel.i.Ezechiel. Octauꝰ Tereazar.i.duodecim: qui ſic vocatur. Quia duodeciꝫ ſūt ꝓphe minoꝛes. Quos cōtinet. Hos octo libꝛos in vno volumine ſcriptos: vocant Judei Neuiim.i.pꝛophetas. Unde cum dicitur ſcriptum eſt in ꝓphetis vel huiuſmodi: ſemper intelligendum eſt de iſto volumie. Tertia vero pars.xi. ꝯtinet libꝛos. Hoꝛum pꝛimus eſt Paralip. Quē Hebꝛei nō quidem Daure Jamin.i.moꝛtes vel deſtructiōes dierum. Sed Diure Jamin.i.verba dierum vocant. Secūdus eſt Tillim.i.laudes qui a nobis pſalteriuꝫ dicitur. Tertius Miſle Selomo.i.pꝛouerbia Salomonis. Quartus Jiiob.i.Job. Quintꝰ Rut. Sextus Koheleth.i.concionatio / vel concionatrix: qui a nobis eccleſiaſtes dicitur. Septimus lamētationes vel treni Hieremie. Quē ipſi Eka.i.quō vocant. Octauus Sir / Haſſirim.i.Cāticū Canticoꝛum. Nonus Heſter. Decimus Daniel. Undecimus Eſdras / ⁊ Neemia. Hos.xi.libꝛos Judei vocant Kethuim.i.ſcripturas quos greco vocabulo nos agiographa dicimus. Juxta predictam igitur traditionem tota hec.24. ſūma libꝛoꝛum: vocatur lex Judeoꝛū. Quare v̄e et bñ dixit ſaluatoꝛ noſter: vt impleatur ſermo qui i lege eoꝝ ſcriptꝰ ē. Quia odio habuerūt me gratis. Licet hoc in p̄s tantūmodo ſcriptum ſit. Sicqꝫ patet pꝛia malicia operuꝫ Judeoꝝ: propter quā de domo ſua expulit eos deus. Et nunꝙ quādiu extiterint Judei: diligit eos. vt in precedēti capitulo eſt exaratū. Secūda autē malicia opeꝝ Judeoꝛū ob quā Deus de domo ſua.i.de templo / et Hierlm expulit eos.⁊c. Fuit ꝙ reprobato vero Meſſia dño.ſ.Jeſu Chꝛiſto / ⁊ falſū Meſſiā Barqozba nomine receperunt. Deus igitur malicias operum ſuoꝛū de domo ſua.i.de templo ⁊ Hieruſalem expulit: per Veſpaſianum / ⁊ filium eiꝰ Titum: vt in iſta pꝛima parte.caplo ſc̄do.§.de occiſione: eſt dilucide oſtēſum. In zacharia quoqꝫ.xi. d.in pſona dei taliter ſcriptum eſt. Et appendēt mercedē meā.xxx.argēteis. Et dixit dñs ad me. Pꝛoiice ipſum ad figulum vel ad foꝛmatoꝛē: magnū decus / quo honoꝛatus ſum ab eis. ¶ Amos 2.c. Sic ait dñs. Sup tribꝰ ſceleribꝰ Jſrael / ⁊ ſuper.iiij.nō cōuertam: vel non reducam eā / vel eū ſup mercatiōe ſua: vel ꝓpter hoc ꝙ mercati ſunt argento iuſtum. ¶ Circa hoc notandū: ꝙ pꝛimū ſcelus Jſrael.i.Judeoꝝ fuit qͦ fratrem ſuuꝫ Joſeph.xx.argenteis vēdiderunt: propter qͦ ſcelus fuerūt in Egipto captiui.ccx.ānis. Poſt quos reduxit eos dñs ad terram ſuam tēpoꝛe Joſue. Secundum ſcelus fuit: ꝙ pꝛomiſſionem factaꝫ pr̄ibꝰ de Meſſia ſub hoc nomine Dauid: vt in ſequentibus pꝛobabit: deſpexerunt dicentes. Nō ē nobis pars in Dauid.⁊c. Et ꝙ ſibi duos vitulos foꝛmauerunt: atqꝫ adoꝛantes eos dixerunt. Hij ſūt dij tui Jſrael.⁊c. Ob hoc ſcelꝰ captiuauit dñs Jſrael per regem Aſſirioꝝ. Tertiū ſcelꝰ fuit: ꝙ diuerſa Jdola colētes imolabāt eis: nō ſolū pecudes: ſed etiā ꝓpꝛios infātes. vt habet Eze.23.c. Et ꝙ ꝓphetas de hoc ⁊ aliis eos redarguētes interfecerunt. Propter hoc ſcelus a rege Babilonis captiuati ſunt.lxx. annis. De vtraqꝫ autē iſtarū reduxit eos dominus omnes / tempoꝛe Eſdre. Sicut legitur in pꝛimo libꝛo eiuſdem.2.g. Et.4.a. Quartum ſcelus fuit: ꝙ çadiq.i.iuſtum: argento mercati ſunt: ⁊ moꝛti poſtmoduꝫ tradiderunt: dominum videlicet Jeſum Chꝛiſtum Meſſiam noſtrum. De Meſſia quippe ſcriptuꝫ eſt zacha.9. vt capitulo.x.iſtius partis pꝛobabitur.§. Ad ſuggeſtioneꝫ. Et.§. Dicit. Ecce rex tuus venit tibi.çadiq.i.iuſtus. Ob hoc ſcelus: ⁊ qꝛ duos falſos ſibi Meſſias vnum poſt alium fecerunt. Et tertium adhuc falſius preſtolantur: vt in ſequentibus ꝓbabitur: captiuati ſunt a Romanis: a qua quandiu tales fuerint.i.Judei nunꝙ ſunt vlterius liberandi.

¶ Capitulum nonum
Q͛ pꝛomiſſiones Judaice ſunt ſemper feſſe cum conditione.

CEterum.nono in hoc ca.tam
genẽ quedā:q̄bus ānuēte dño
diuino ſubſidio ꝓbabiẽ ꝙ ꝓ-
miſſa:ꝛ ꝯminatiões dei ſemꝑ
fere ſũt:cũ ſi/vel cũ cõditione
licȝ nõ exꝓmat.Et ꝙ De⁹ ali
quotiẽs ꝑcipit qḋ neq̄ꝙ vult
fieri.¶Quoꝝ primũ ſit illud
qḋ legiẽ.1.Reg.2.e.f.Et veit vir dei ad Heli.ꝛ di
xit ad eũ.ꝛc.Glo.Ra.Se.Hic vir dei fuit Helca-
na.Propẽ hoc ait dñs Deus Iſrael.Dicẽdo dixi.
Domus tua ꝛ dom⁹ patris tui:ambulabũt coraȝ
me vſqȝ in ſeculuȝ.Interpretatus hoc Ionatan
ait.Seruiẽt corā me vſqȝ i ſeculũ. Seqẽ.Et nũc
ait dñs:abſit a me:honorātes eni me honorabo:
ꝛ cõtẽpnentes me vileſcẽt/ vel vilificabũẽ.Ecce
dies veniẽtes/ꝛ ꝯfringā brachiũ tuũ/ꝛ brachiuȝ
dom⁹ pris tui.Glo.Ra.Se.Poteſtatẽ quā habe-
tis i domo qua dicitis.Alioquin tollā vi.Hono-
rātes eni me:hoc eſt filios Pinhaȝ.i.Pines q̄ ho
norauit me in Setim.honorabo.ſicqȝ factũ eſt i
diebus Salomonis qñ edificata eſt domus ſan-
ctuarij.Tunc eni repulit Salomon Abiathar:q̄
erat de filijs Heli:q̄ erat ḋ domo/ꝛ familia Abera
ri:ne eſſet ſacerdos dñi.3.Reg.2.e.Iuxta vbũ do
mini qḋ locut⁹ẽ ad domũ Heli:factuſqȝ ẽ Sadoq
ſacerdos magn⁹ ꝓ eo ꝙ erat de filijs Pinhaȝ.i.
Phinees.Sic enim genealogizatũ ẽ.1.Paralip.
6.b.Hec Ra.Se.¶Rurſũ etiā qḋ dictũ ẽ:ꝯfirma
tur ꝑ id qḋ ſcriptũ ẽ Hier e.18.b.Nõne ſicut figu-
lus iſte:potero facere vobis domus Iſrael.dicit
dñs.Ecce ſicut lutũ in manu figuli:ſic vos in ma-
nu mea dom⁹ Iſrael.Quãdoqȝ loquor/vel loq̄r
ſuꝑ gẽte/ꝛ ſuꝑ regno:ad euellẽdũ/vel cõfringen
dum/vel diſſipandũ/vel diruẽdum/vel ad ꝑden-
dũ.Et cũ cõuerſa fuerit gẽs illa a malicia ſua ob
quā locutus ſum cõtra eam:ꝛ penitebit me ſuper
malo qḋ cogitaui facere ei.Et qñqȝ loq̄r ſuꝑ gẽ-
te ꝛ ſuꝑ regno ad edificãdũ/ꝛ plantãdũ:ꝛ fecerit
malũ in oculis meis:vt nõ audiant vocẽ meam.
Et penitebo ego ſuꝑ bono:qḋ dixero ad benefa-
ciendũ ei.Glo.Ra.Se.Et penitebo ego.i.cogita
bo aliā cogitationẽ.¶Premiſſis quoqȝ ſimile ẽ
qḋ legiẽ Eze.33.d.Indicẽdo me iuſto vita viuet:
ꝛ ipſe ꝯfiſus fuerit ſuꝑ iuſtitia ſua:ꝛ fecerit iniq̄ta
tem:omnes iuſtitie ei⁹ nõ memorabuntur. Et in
iniquitate ſua quā fecerit:in ipſa morieẽ.Et in di
cẽdo me impio:morte morieris:ꝛ cõuerſus fuerit
a peccato ſuo:ꝛ fecerit iudicium ꝛ iuſtitiam.ꝛc.vi
ta viuet/ꝛ non morietur. ¶Ex hijs tribus te-
ſtimonijs:ſatis vt puto liquet:ꝙ ꝓmiſſa dei/ vel
comminationes ſunt ſemper fere:cum ſi/vel con-
ditione:q̄uis dicant Iudei ꝙ ꝓmiſſio boni nũq̄
reuocatur.Comminationes vero ſepius reuocā-
tur. ¶Opinio autem hoc inde ſumit apud eos
principium.vbi in Medras Tihilim ſuper Ps.
12.taliter ſcriptuȝ eſt.Vſqȝquo domine obliuiſce
ris mei pertinaciter.Dixit eccleſia Deo ſancto et
benedicto.Vſqȝquo domine obliuiſceris mei.
Nunquid oblitus es eius qḋ dixiſti Samueli ꝓ-
phete:Qḋ tu es triumphator/vel cõfortator/ vl
perpetuator Iſrael.ſicut dictum eſt.1.Regum.15.
f.Et etiam triumphator Iſrael non mentietur/ꝛ
non penitebit:q: non homo ipſe ad penitenduȝ.
Et eſt iterum dicens.Numeri.23.d.Nõ eſt q̄d vir
Deus/ꝛ mentietur/ꝛ filius Ade/et penitebit;eũ.
Ecce ipſe dixit/ꝛ nõ faciet/ꝛ locutus eſt/ꝛ nõ ſta
tuet.Dixit Rabi Samuel.Quod verſus iſte:non
eſt caput ei⁹ /ſicut finis eius: neqȝ finis ei⁹/ſicut
caput eius.Siquidem i hora qua de⁹ ſctũs ꝛ bñ-
dictus decernit adducere bonum in ſeculum:non
eſt vir De⁹/ꝛ mentietur.In hora vero in qua ipe
eſt decernens malum:ecce ipſe dixit/ꝛ nõ faciet.
Sicqȝ ĩ hora qua dixit Abrahe.Geñ.21.c.Quia
in Iſaaq vocabitur tibi ſemen:nõ eſt vir Deus/ꝛ
mẽtietur.Quando ṽo dixit ei Geñ.22.a.Accipe
queſo filium tuũ vnicũ quẽ dilexiſti Iſaaq:ꝛ va-
de tibi ad terram Moria:ꝛ holocauſtiza ipſũ ibi
ad holocauſtum.Ecce ipſe dixit/ꝛ nõ faciet.Rur
ſum etiam qñ dixit ei.Geñ.15.c.Genteȝ quoqȝ
cui ſeruient:ego iudicabo.ꝛ poſt hec egredientur
cum ſupplectili/vel ſubſtantia magna.Nõ eſt vir
Deus/ꝛ mẽtietur.Quando ṽo dixit ei Geñ.15.c.
Et angariabunt eos/ꝛ affligẽt eos.cccc.annis:
ecce ipſe dixit ꝛ non faciet.Deniqȝ cũ dixit Exo.
3.c.Viſitans viſitabo vos:nõ eſt vir Deus/ꝛ mẽ
tietur.Qñ ṽo ait Deuẽo.9.d.Ceſſa a me:ꝛ diſꝑ-
dam eos:ecce ipſe dixit ꝛ nõ faciet.¶Ad hãc ſu
am adhuc opinionẽ cõfirmandam:inducũt id qḋ
ꝑ Hieremiam dictuȝ ẽ Ananie pſeudo ꝓpĥete.
28.d.Propheta qui ꝓphetat ad pacẽ/cuȝ venit
ṽbuȝ ꝓpĥe ſcitur eſſe ꝓpĥa:quẽ miſit dñs in ve
ritate.Glõ.Ra.Se.Dixit Hieremia ananie.Ego
ꝓpheto dei vindictam:ſi nõ venerit qḋ ꝓpheto:
nõ reputabor Saqram.i.mẽdax.Deũ q̄ppe ſan-
ctũ ꝛ bñdictũ:penitet ſuꝑ malo.Propĥa ṽo q̄ ꝓ-
phetat ad pacẽ cũ venerit ṽbũ ipſius ꝓpĥe:ſcie-
tur.ꝛc.Si autẽ nõ venerit ṽbum eius:mẽdax eſt.
ſicut dictum ẽ Nũeri.23.d.Nõ ẽ vir Deus/ꝛ mẽ-
tieẽ.Ita expoſuit hoc Rabi Tanhuma.Hec Ra-
bi Selomo.¶Huic ꝑcipue aſſeuerant Iudei ꝙ
ꝓmiſſio dei in bonis etiā ſi illa facta ſit:q̄ a iuſti-
tia in iuſtitiam cadit:nũq̄ꝙ reuocatur:ſȝ ſemꝑ:vt
impleatur oportet.Mali vero cõminatio etiā qñ
cũ iuramẽto facta iueniẽte penitẽtia:ſepe retra-
ctatur.¶Ad qḋ ſcriptũ ẽ in Medras/Sir/Haſ-
ſirim.i.Cant.Canticorũ.8.c.Suꝑ illud:pone me
vt anulum vel ſigillum ſuꝑ cor tuum.Sicut ſigil-
lum vel anulum ſuper brachium tuum.Quia for-
tis/vt mors dilectio dura:ſicut infernus indigna
tio.Rabi Aha/ꝛ Rabi Abin in noĩe Rabi Beia-
min dicentes.Magna ẽ virt⁹ penitẽtie.Ipa nã-
qȝ irritat iuramẽtum ꝛ caſſat decretũ.Caſſat de-
cretuȝ:vnde;ſicut dictũ ẽ.Hiere.22.Sic ait dñs.
Scribite viruȝ iſtuȝ ſterilẽ:q̄ nõ ꝓſꝑabitur ĩ die-
bus ſuis.ꝛc.Et tñ dictũ ẽ.Aggei.2.g.In die illo
ait dñs exercituũ:aſſumā te zorobabel filiũ Se-
altiel.Scẽptũ ẽ.1.Parali.3.f.Et filij Iecoine A-
zir:Sealtiel fili⁹ ei⁹.Qḋ aũt peĩtẽtia irritet iura
mẽtũ.vñ dictũ ẽ:Hiere.22.e.Viuo ego ait dñs.

Quia ſi fuerint. Coniahu.i. Jeconia filius Joa=
qin regis Juda: anulus vel ſigillū ſup manū dex=
terā meā. inde quidē euellam te. Scriptū tñ ē.i.
paralip.3.f. Et filij Jeconie Azir.i.captiuus: cu
ius filius fuit Sealtiel. Dixit Rabi Tanhun. A=
zir ideo dictus eſt. qꝛ fuit detētus in domo carce=
ris. Sealtiel vero.i. plantatio dei: qꝛ de ipſo plā=
tatum eſt regnū domꝰ Dauid. Aliꝰ ſermo Azir.
i. vinculatus vel ligatꝰ: qꝛ Deus ligauit iuramen=
to ſeipſuꝫ. Sealtiel .i. petitio Dei. Quia petiuit
Deus ſcilicet a domo iudicij ſuperiore: ⁊ abſol=
uit euꝫ a voto ſeu iuramēto. Glo. Ra. Selo. Si=
gillū ſup manū dexteram meā.i. ſi fuerit ſigillatꝰ
⁊ ipreſſus in medio brachij mei: inde euellam eū.
⁊c. ¶ Iſta ſūt illa / qbus innititur p̄dicta Judeoꝝ
opinio. Nos igitur concedentes ptē opinionis:
videlicꝫ ꝙ cōminatio dei ac mali promiſſio / pro
pter peccata ꝑ penitētiam irritatur. Partem alte
ram.ſ. ꝙ pacis ac promiſſio bonoꝝ nūꝗ̄ reuoca=
ri valeat: credumꝰ / ⁊ dicimus eſſe falſam. Nō ob=
ſtante ꝙ Rabi Tanhuma: teſte Rabi Selomo.
paulo ſuperius.§. ad hanc ſuā. In Hieremie pſōa
fabulatur ex proprijs. Aliquantulum q̄ppe ante=
rius.§. Rurſū. Dixit Hieremias ꝯtrariū. In princi
pio quoqꝫ capitli huiꝰ.§. quoꝝ. Et.§. Premiſſis e=
uidēter oſtēſū ē: ꝙ ob ſubſequētē culpā eius: cui
boni ꝓmiſſio facta ē: facit Deꝰ promiſſionē illaꝫ
irritā ⁊ inanē. Eſt tñ Deus ſemꝑ verax ⁊ fidelis i
oībus verbis ſuis. Quia ſepiꝰ ē / cū ſi / vel cū cōdi
tione ꝓmiſſio ipſiꝰ. licet nō apponat̄ ſemꝑ. vt di=
ctum eſt. ¶ Qꝫ qdē patet elegant̄: ex eo ꝙ i Be=
reſſit Rabba / Rabi Moſſe / Hadarſan: h̄ modo
ſcriptū eſt. Et timuit Jacob valde ⁊ anguſtiatum
fuit ei. Gen̄.32.b. Hoc eſt qđ ſcriptū ē Prouer.28.
c. Beatus homo qui ſemper ē timoratꝰ. ſic ē mos
iuſtorum. Fiduciauit vel aſſecurau: t eos deus ſā=
ctus ⁊ bn̄dictus. et timuerunt tamē. Et ille q̄ erat
electus inter patriarchas: ⁊ ille q̄ erat electꝰ iter
prophetas. Electus i patribꝰ: hic eſt Jacob. ſicut
dictū ē p̄s.134.a. Qm̄ Jacob elegit ſibi dn̄s Deꝰ
ſanctus ⁊ bn̄dictus. dixerat ei. Gen̄.31.a. Reuer=
tere ad terram patrū tuoꝝ: ⁊ ad locū natiuitatis
tue: ⁊ ego ero tecū. in fine vō timuit: ſic̄ dictū eſt.
Gen̄.32.b. Et timuit Jacob valde. Quare timu=
it: Quia dixit. Fortaſſis inquinatus ſū in aliq̄ in
domo Laban. Et ſcriptū ē Deut̄o.23.d. Et nō vi
debit in te turpitudinem: ⁊ nō recedet a te / vel de
poſt te. Electꝰ aūt in prophēis. Hic eſt Moiſes: ſi=
cut dictū eſt p̄s.105.d. Et dixit / vt diſꝑderet eos.
ſi non Moiſes electus eiꝰ. Dixitqꝫ illi Deꝰ. Exo.
3.d. Qm̄ ego ero tecū. Poſtea vero nihilominus
timuit. ſicut dictū ē Nūeri.xxi.g. Et dixit dn̄s ad
Moiſen. Nō timeas ipſū: nequaꝗ̄ dixit: nō time
as / niſi qꝛ timuit. Hic ergo dictū eſt: ⁊ timuit Ja=
cob valde. Legimꝰ ibi ꝙ Rabi Hillel dixit. Non
ceſſes cōgregare: nec ſis de te ſecurus vſqꝫ ad di
em mortis tue. Quomodo: Ita ꝙ licet homo ſit
iuſtꝰ omni tempore timeat peccatū: ⁊ nō ſit de ſe
ipſo ſecurus. Et ſic ē Dauid dicens. p̄s.26.g. Lu=
le.i. ſi non. Credo videre bonū domini: in terra
viuentium. Dixit Rabi Joſſe. Cur punctatum eſt
Lule.i. ſi non: Quia ſic dixit Dauid corā deo ſā=
cto ⁊ bn̄dicto. Domine ſeculi. confido ego de te:
ꝙ daturus ſis premium bonū iuſtis. in futuro. Ne
ſcio tñ ſi erit mihi pars iter eos vel nō. Ecce Da=
uid Hacid.i. ſanctus. Jp̄e tamē timebat ꝙ pecca
tum infringeret meritum. Tradiderūt etiā Exo.
xv. Donec trāſeat ppl̄s tuꝰ dn̄e iſte quē poſſedi=
ſti. Donec tranſeat ppl̄s tuus dn̄e. Iſte ē p̄mꝰ in=
troitus in terram. vel primus aductus in diebus
Joſue. Donec trāſeat ppl̄s tuꝰ iſte quē poſſedi=
ſti. Hic eſt ſecūdꝰ aductꝰ in diebus Eſdre. Digni
erāt Iſrael: vt fieret eis Neſ.i. ſignum vel mira=
culuꝫ / in ſecundo aduentu ſicut i p̄rio. Peccatum
vero exegit ꝙ nullū fieret eis miraculum: ⁊ ideo
nō eſt eis factum. Et ſic ea tu inuenies / ꝙ Jacob
timuit a peccato. Dixit Rabi Jacob. Scriptū eſt
Gen̄.28.e. Et ecce ego ero tecū / ⁊ ſeruabo te i oī
bus quibus iueris: ⁊ reducam te ad terram iſtam.
Nō eni relinquā te vſqꝫquo feceri qđ locutus ſuꝫ
tibi. Et ſcriptū ē Gen̄.32.b. Et timuit Jacob val
de. Timuit q̄dem ne forte infregiſſet pactum dei
ſupradictū / ⁊ ſibi dictū ⁊ ꝓmiſſuꝫ. ¶ Iſtis etiā cō
uenire videt̄: qđ legit̄ i libro ſanhedri / i Pereq /
Heleq.c. Scriptū eſt Exo.15.f. Uniuerſum lan=
guo: em ſiue dolorē vel morbū quē poſui i Egip=
to: nō ponā ſuꝑ te: qꝛ ego dn̄s medicꝰ tuꝰ. Poſtꝗ̄
nō ponet lāguorē: ad q̄d medicina: Dixit Rabi Jo
hanan. Scriptura hec ex ſeipſa exponitur: cum
dicit̄. Et dixit. Si auditu audieris vocē dn̄i dei
tui: ⁊ rectū in oculis eius feceris. Si audieris nō
ponā: ſed ſi nō audieris ponā ſuꝑ te vniuerſū lan
guorē / ꝗ̄uis ſim medicꝰ tuꝰ. Hec traditio. ¶ No
tandū ꝙ ex iſto textu ⁊ expoſitiōe: euidēter habe
tur ꝙ promiſſiōes Judaice / ſeu legatiōes. ſūt cuꝫ
ſi: vel cōditionales. hoc eſt: ſi ille vel illi: cui / vl̄ q̄=
bus Deꝰ aliqđ ꝓmiſit bonū / obedierit ei: a malo
recedens: ⁊ in bono iugit̄ ꝑſeuerans. Etiaꝫ ſi ſcri=
ptura hoc q̄nqꝫ nō ponat: alioquin Jacob ⁊ Moi
ſes q̄ timuerunt vehementer poſtꝗ̄ Deus eis tā
firmiter ſecuritatem preſtiterat. vt paululum ſu=
pra.§. Qđ patet eleganter oſtēſum eſt. nullatenus
ab infidelitatis vicio / ⁊ incredulitatis: ꝙ de tali=
libus viris atqꝫ tam ſāctis nephas ē etiā ſōpnia=
re poterunt excuſari. ¶ Deide huic adhuc ſentē=
tie: valde conſonum eſt, ꝙ in.28. Deut̄o.a. taliter
ſcriptum ē. Et erit ſi auditu audieris vocem do=
mini Dei tui: ad ſeruandum ⁊ faciendum omnia
precepta eius: que ego precipio tibi hodie. dabit
te dominus Deus tuus excelſum ſuper omnes gē
tes terre. Uenientqꝫ ſuper te omnes benedictio=
nes iſte. ⁊c. Item in codeꝫ capitulo.b.c. Statuet
te dominus ſibi ad populum ſanctum / ſicut iura=
uit tibi / qn̄ vel ſi ſeruaueris precepta domini dei
tui: ⁊ ambulaueris in vijs eius. ⁊c. Item in codē.
d. Et erit ſi non audieris vocem domini Dei tui
ad cuſtodiendum ⁊ faciendū omnia precepta e=
ius / atqꝫ mandata que ego precipio tibi hodie.
Tunc venient ſuper te omnes maledictiones iſte
⁊ apprehendent te. ¶ Item in Pſalmo.80.f. Et

non audiuit populus me⁹ vocem meaȝ: ⁊ Iſrael
noluit mihi/⁊ dimiſi eũ in cogitatione vel obſti=
natione cordis eorũ. Ibunt i cõſilijs ſuis. Si vel
vtinã popul⁹ me⁹ audiſſet me: Iſrael i vijs meis
ambulaſſent. Sicut modicũ inimicos eoꝝ humi
liaſſem: ⁊ ſuper tribulãtes eos verticẽ manũ me=
a n. Odiẽtes dñm negabũt eũ: ⁊ erit tp̃s eorũ ad
ſeculũ. Itẽ Hiere. v. c. Quia ꝑditione prodideſt
me dom⁹ Iſrael ⁊ domus Iuda. dixit dñs. Ne=
gauerũt dñm/⁊ dixerũt. Nõ eſt ipſe. Itẽ Iſa. 42.
g. Et noluerũt in vijs eius ambulare: neqȝ audie
runt legẽ eius. ¶ Deniqȝ ad p̃miſſa etiaȝ facit qḋ
ſcriptũ ẽ. zacha. 6. e. Sic dixit dñs exercituũ dicẽ
dum. Ecce vir Cemah. i. Germen nomen eius: ⁊
ſub eo germinabit ⁊ edificabit tẽplũ dñi. Et ipſe
tollet gl̃iaȝ/q꞉ ſedebit/⁊ dñabit̃ ſup throno ſuo.
Et erit ſacerdos ſuper throno ſuo. Et cõſiliuȝ pa
cis inter ambos eos. ⁊c. Et longinqui venient/⁊
edificabũt dño. ⁊c. Et erit ſi auditu audieritꝭ vo
cẽ dñi dei vr̃i. ¶ Ecce vir Germẽ nomẽ ei⁹. Glo.
Ra. Se. Per hoc innuit ad Meſſiã. Et ſic interp̃
tatus eſt Ionathan. Ecce vir inquit Meſſias no=
men eius. Futurũ eſt vt reuelet ſe/⁊ multiplica=
bitur/vel creſcet/vel vnget̃/⁊ edificabit templũ
dñi: ⁊ ipſe tollet ornatũ/⁊ ſedebit/⁊ dñabit̃ ſuper
ſolio ſuo. Et cõſiliũ pacis erit inter eos ambos.
Et de t̃ra lõginqua veniẽt: ⁊ edificabũt in tẽplo
dñi. ⁊c. Et erit ſi receptione receperitis verbum
dei vr̃i. Hec in Targũ p̃ma. ¶ Nota ꝙ dũmodo
ſit q̃ itelligat que ſub hoc §. cõtinet̃ auctoritas/cũ
hijs q̃ ea ſubſequũt̃ in textu: euident̃ oñdit. ꝙ om
nes promiſſiones legales atqȝ Iudaice ſũt ſemꝑ
cõditionales: videlȝ. Si audirẽt vocẽ dñi dei ſui:
ad faciẽdũ vniuerſa mãdata ipſi⁹. Scḋa vero ꝙ
etiã id qḋ De⁹ Iudeis cum iuramento ꝓmiſerat.
Hoc ẽ ꝙ ipſi eẽnt ei pplus ſ̃ctus: no erat cõpletu
rus/niſi cũ cõditione ſubintellecta. Quãuis tpe
promiſſionis nõ fuiſſet expreſſa. Sed ſi obſerua=
rent p̃cepta ei⁹/⁊ ambularẽt in vijs ipſi⁹. Tertia
quoqȝ manifeſte docet ꝙ ſi vocẽ dñi nõ audirẽt
ad ſeruãdũ ⁊ faciẽdũ cũcta precepta ei⁹: oẽ gen⁹
maledictionis incurrerent. Deinde ꝑ id qḋ in p̃s.
eſt. 4. poſitum. ⁊. 5. de Hieremia. et. 6. de Iſaia.
Manifeſtũ ẽ ꝙ Iudei nõ ſolũ vocẽ dñi nõ audie
runt. imo ipſũ etiam ĩpudentiſſime negauerunt.
Renuerũtqȝ ĩ vijs eius ambulare: ⁊ legẽ ipſi⁹ au
dire. Quas ob res ipſos omni maledictione ma=
ledictos eſſe: ⁊ oẽs promiſſiones eorum cõditio=
nales eẽ. Et ex iſta ⁊ ex multis p̃miſſis alijs con=
cluſionibus conſequens eſt. Deniqȝ per id qḋ vl=
timo vocatum eſt: ⁊ ex verbis zacharie ſumptum
ꝙ de Meſſia ſecundum Hebreos: vt patet ꝑ Tar
gũ. Et per Rabi Selomo dictuȝ eſt. Apte liquet.
ꝙ etiã promiſſiões de Meſſia vel de factis Meſ=
ſie Iudeis facte/conditionales fuerunt. zachari
as nãqȝ cum prophetiam ſuam de Meſſia: vt di=
ctũ eſt texuiſſet: qualiter Iudeis cõplenda foret:
oſtendit cum in fine ſubiunxit. Et erit: ſi auditu
audieritis vocem domini dei veſtri. Hoc eſt ſecũ
dum Targũ. ſi receptione receperitis verbum
domini dei veſtri: vt predictum eſt. ¶ Quoniam
aũt vt fortiſſimos etiã milites ſubit⁹ cõturbat in=
ſultus: ita vt ante cogantur fugere q̃ arma poſ=
ſint arripere. Sic pleruũqȝ Iudeoꝝ repentine ob
iectiones perplexos faciunt etiam ſapientes. Ut
cum exempli gratia dicũt: ꝙ dñs nr̃ Ieſus Chri=
ſtus Meſſias non fuit: q꞉ templũ dei ad literã nõ
edificauit. ſcḋm ꝙ ꝑ zachariam: vt pauloante di=
ctum eſt: fuerat prophetatum. Idcirco capituluȝ
iſtud h̃ in loco poſitum eſt. vt quãdocũqȝ Iudai
ca abuſio cõtra dñm noſtrum Ieſum chriſtũ ob=
iecerit: dicendo ipſum nõ fuiſſe Meſſiam: q꞉ tem
plum domini: vt iam predictũ eſt non cõſtruxit:
vel q꞉ tale vel tale q̇d non fecit: vel q꞉ iſtaȝ pro=
miſſionem/vel illã Iudeis perfidis nõ comple=
uit. Et ad reſpondendum: vt oportet fuerit quiſ=
piaȝ nõ paratus. Ad iſtud ſemꝑ capitulũ poterit
habere recurſum. dicẽdo ꝓmiſſiones pene oẽs/
⁊ maxime Iudaicas ſeu legales fuiſſe cõditiona
les: ⁊ cuȝ quodã ſi/vt probatum eſt. Quare ſi iſtḋ
vel illud q̇cq̇d illud ſit qḋ obiecerit: nõ eſt eis cõ=
pletum: ſua nimiũ hec flagitioſa req̇rente nequi=
tia: nouerint accidiſſe. De qua quidẽ ĩ premiſſis:
multa dicta ſũt. ca. 7. clare: cũ de ipſorũ reproba
tione ibidem plene deo tribuente probauimus.
¶ Deniqȝ q꞉ paterni mores difficile deponũtur:
⁊ patres Iudeorũ/Moiſi teſtimoniuȝ perhibẽ=
te: cõtẽtioſe ſemꝑ egerunt: nõ ſolũ cõtra veritatẽ:
ſed etiam contra dñm. ſicut ſcriptũ eſt Deuto. 31.
f. Ecce adhuc me viuẽte adhuc vobiſcũ hodie cõ=
tẽtioſi fuiſtis cũ dño: q̃to magis poſt mortẽ me=
am. Et idcirco nr̃i tẽporis Iudei patrũ ſuoꝝ ne=
quitias imitantes: adhuc proculdubio cõtradi=
cturi ſũt eis q̃ ſuperius §. Ad hãc ſuis dictis ſunt
obnoxi⁹ adherẽtes: videlicet. Qꝛ promiſſionem
boni: nllo pctõ ipedire valente: oportet ſemper
ipleri. De vna tm̃ verbigr̃a ꝓmiſſione boni q̃re=
mus: vt oñdãt nobis ad l̃ram q̃lit̃ ſit ipleta. De il=
la. ſ. de qua in Hieremia. 33. e. ſcriptuȝ taliter eſt.
Quia ſic ait dñs. Nõ abſcidet̃ Dauidi vir ſedens
ſuꝑ thronũ dom⁹ Iſrael. Et ſacerdotib⁹/⁊ leuiti
cis nõ abſcidetur vir, corã me: eleuãs Ola. i. ho=
locauſtũ: vel eleuationẽ/⁊ adolẽs/vl̃ ſuffumigãs
oblationẽ: ⁊ faciẽtẽ ſacrificiũ/vel hoſtiã oĩb⁹ die
bus. Et fuit v̇bũ dñi ad Hieremiã ad dicendum.
Sic ait dñs. Si caſſabitis vl̃ irritabitis pactum
meũ diei: ⁊ pactũ meũ noctꝭ: vt nõ ſit dies ⁊ nox
ĩ tp̃ibus ſuis. pactũ meũ quoqȝ irritabit̃ cuȝ Da=
uid ſeruo meo. Ab eſſe ei filius regnãs ſuꝑ thro=
num ſuum. Et leuite/ſacerdotes miniſtri mei.
Quemadmodum non numeratur exercitus celi/
⁊ non menſuratur arena maris. Sic multiplica=
bo ſemen Dauid ſerui mei: ⁊ leuitas miniſtrãtes
mihi. Glo. Ra. Se. ſuꝑ illud qḋ pauloante dictũ
eſt. Si irritabitis pactũ meum diei. ⁊c. q̃ſi dicat.
Si poteritis irritare pactũ ꝙ ſcidi ad diem ⁊ no=
ctem: vt ſint in tempore ſuo. Qḋ q̇dẽ pactũ ſcidi
cum Noe ⁊ filijs ſuis. q̃n dixi. Gen. 4. g. Dies et
nox non quieſcẽt. Cũ cõſtet igitur ꝙ a deſtructio=
ne Hieruſalem/⁊ templi ſecũdi ad min⁹ ſũt iam

ab illo tempoꝛe anni pluſꝙ mille.cc. Judeos nõ habuiſſe regẽ de domo Dauid:nec de alio aliquo ex ſeipſis:nec ſacerdotẽ magnũ aut paruũ:nec ſacrificium.nulla vera ratione nec veriſſimili: poſſunt nobis oſtendere hec ſibi deũ iuxta literã cõpleuiſſe. Quas ob res promiſſiones Judaicas cõditionales fuiſſe opoꝛtet eos de neceſſitate cõcedere. ¶ Quibus ſic pmiſſis:nõ tñ recipiendum eſt de Talmud/niſi qꝺ bonũ eſt. vt legit̃ i Maçehta Haghiga.c. Quid ẽ qꝺ ſcptũ ẽ Malachie.2.b. Quia labia ſacerdotis ſeruant ſciam:⁊ legẽ requirunt ex oꝛe eius. Mi.i.qꝛ/vel qñ/vel ſi:angelꝰ dñi exercituũ eſt. Si magiſter fuerit ſimilis angelo dñi exercituũ requirãt legem ex oꝛe eius. Et ſi nõ:nõ reqrãt legẽ ex oꝛe ipſiꝰ. Dixit Rabi Meir. ſcriptum eſt Prouer.22.c. Inclina aurẽ tuam/ et audi verba ſapientũ.⁊ coꝛ tuũ pone ad cognitionẽ meã. Dixit Rabi Hãnina. Hic eſt qꝺ ſcriptũ ẽ. Pš.44. Audi filia. Glõ Rabi. Se. Audi eccleſia Jſrl':⁊ vide ⁊ iclina aurẽ tuaꝫ ⁊ obliuiſcere ppl'm tuũ et domũ pr̃is tui. Dixeſt i occidẽte. Comede dactillos ⁊ proijce duritiaꝫ ipſoꝝ foꝛas. Dixit Rabi Meir. Malognatũ inueni/mediũ eiꝰ comedi:coꝛticẽ eiꝰ proieci. Ac ſi apte dicat. Fac tu ſilr de dictis magiſtroꝝ. Hec traditio. ¶ Et nota ꝙ hec traditio eſt ꝑoptima contra Judeos qui dicũt ſepe eos ꝙ ſi aliqd recipimus de Talmud ſuo totũ debemus recipe. Nos vero nihil recipimus de Talmud.quia ibi eſt:ſed qñ ⁊ quia verum eſt.

¶ Capitulũ decimum de duobus falſis Meſſijs Judeorum quos fecerunt vnũ poſt aliũ poſt paſſiõeꝫ Chriſti. Et de ſtulta opiniõe de Meſſia quẽ Judei venturum expectant. Et ꝙ aliq̃ Judei duos Meſſias expectant venturos.

Non modicũ qd euagatꝰ ſũ:ſꝫ foꝛte vtile erit,inuere Judeoꝝ iiquã ſemitã q̃ ꝓuaricati ſunt: poſt nr̃i ſaluatoꝛis aſcenſũ. duos falſos Meſſias ſibi vnum poſt alteꝝ aſſumẽdo. Et h̃ ſane ꝑꝑ crebꝛa miracula q̃ fiebãt in Chriſti abſẽtia ꝑ Apl'os ⁊ alios ſuos electos in noĩe ipĩꝰ. Nichilominꝰ qppe tãgemꝰ de ſtulta opinione ac aſſertione Judeoꝝ erga eos fictum Meſſiã quẽ adhuc iſipiẽt' expectãt vẽturũ. ¶ Dicũt igr̃ ꝙ paulo poſt paſſionẽ Chriſti ſurrexit qdã Judeus cui nomen erat Barqozba ſꝫm qſdaꝫ: vel Benqozeba ſꝫm aliqs ꝙ idẽ eſt:⁊ iterp̃tat' filius mẽdacij vl' fl'itatis. Dixitqꝫ Judeoꝝ magr̃is ſe eſſe Meſſiã. Hoc eſt aũt qꝺ legit̃ in Pereq/Heleq.b. Barqozba regnauit.30.ãnis ⁊ dimidio. Dixit enĩ Lerabanan.i.magr̃is. Ego ſuꝫ Meſſias. Glõ.Ra.Se.cuꝫ regno Herodis Agrippe.ſ.fuit. Reti ergo Judei eum vnanimiter ſuſceꝑunt. Tũ ꝑꝑ odiũ Chriſti/cuiꝰ fidẽ crebꝛeſcẽtibꝰ miraculis in nomine ipſiꝰ videbant proſperari. Tũ qꝛ i ſcripturis tp̃s aduẽtꝰ Meſſie videbãt ꝑterire. Cõpletũqꝫ ẽ verbũ dñi. Jo.v.g. Ego veni i nomine patris mei:⁊ non accepiſtis me. Si alius venerit in nomine ſuo:illum accipietis. Uenit ergo in mẽdatio dictus falſus propheta vel Meſſias: iuxta nomen ſuuꝫ qꝺ erat:vt dictum eſt Barqozba:ſiue Benqozba:ꝙ ſonat filiũ mendacij vel falſitatis: ⁊ ſuſceperunt eũ licet ipm nomen ꝓderet eũ eis ſi habuiſſent ſenſũ. ¶ Fecit igit' ſe Rabbi Aaqiba armigeꝝ eiꝰ.ſic ſcriptũ ẽ apꝺ eos. Rabbi Aaqiba poꝛtitoꝛ armoꝝ Benqozba fuit.⁊ ip̃e fuit de maioꝛibus Miſna.i.de Talmud. De ipſo quippe dixit Moiſes. Obſecro dñe mitte ꝑ manũ eiꝰ quẽ miſſurus es. ¶ Dixit Rabi Moiſes/Ben/Maimon in ſentẽtijs regũ. Rabbi Aaqiba ſapiẽs magnus fuit.⁊ de ſapiẽtioꝛibꝰ de Talmud fuit. Et ipſe fuit poꝛtitoꝛ armoꝝ Bẽqozba regis:⁊ ipſe fuit dicens ꝙ ipſe erat rex Meſſias. Et ipſe extimauit:⁊ oẽs ſapiẽtes gñatiõis ſue ipſum eẽ Meſſiã: donec fuit iterfectꝰ ꝑꝑ peccata:⁊ nõ petieſt ab eo ſapientes ſignũ neqꝫ miraculũ. Hec Rabi Moiſes. Nota ꝙ i pꝛĩcipio nõ petierunt ab eo ſignuꝫ: ſꝫ poſt tres annos ⁊ dimidiũ obſeſſi:iaꝫ a Tito ⁊ Ueſpaſiano ꝑꝑ ipꝫ. ¶ Jtẽ de iſto Rabbi Aaqiba ſcriptũ eſt in Medras.i.glo. Cant.i.b.ſuper illud Introduxit me rex i ſecreta ſua. Quatuoꝛ intrauerũt paradiſũ:⁊ nullꝰ eoꝝ intrauit q̃ exiret i pace/niſi iſte de q̃ df' Rabbi Aaqiba aſcẽdit i pace ⁊ deſcẽdit:⁊ dixit. Nõ qa ego maioꝛ ſocijs meis: ideo qꝛ dixerunt ſapientes. Oꝑa tua te prope facient.oꝑa tua te lõge facient. De ipſo aũt dictum eſt. Introduxit me rex i ſecretioꝛa ſua. Cant.i.b. Multe quoqꝫ huiuſcemodi inſanie dicũtur apud Judeos ad cõmendationẽ iſtiꝰ Rabbi Aaqiba.q̃ ſtudio breuitatis abieci. Qui quotienſcũqꝫ videbat Benqozebam:dicebat ipſum eſſe Meſſiã:exponẽdo de ipſo verba ꝓphetaꝝ:vt habetur in Pereq/Helcq.c. Rabbi Aaqiba erat exponens: adhuc vnũ modicũ eſt:ego cõmouens celũ ⁊ terram:⁊ adducam deſiderium omnium gentiũ ad Hieruſaleꝫ. Aggei.2.b. Glõ.Ra.Se. Rabbi Aaqiba exponebat hoc de diebus Meſſie. Nota ꝙ iſte Rabbi Aaqiba exponẽdo predicta v̾ba Aggei ꝓphete:de diebus Meſſie optime faciebat. De nullo quippe alio ꝙ̄ de Meſſia conuenienter exponi poſſunt. Si quis precedentia ⁊ ſubſequẽtia:⁊ ea q̃ de ipſo alibi ſacre dicunt ſcripture diligenter auertat. Peſſime vero agebat:vt reruꝫ ſequẽtis tempoꝛis cõpꝛobauit euentus. Cum ea ad falſum Meſſiam.ſ.Benqozban.referendo abducebat a Meſſia vero:vt ſtatim in ſequentibus vſqꝫquaqꝫ patebit. ¶ Eſt autem hic ſciendum ꝙ iſte Rabi Aaqiba:vt a Judeis traditur fuit prius mercatoꝛ.40.annis. Deinde negotiationem deſerens fuit ſcolaris atqꝫ diſcipulus Rabinoꝛum: qui fuerant diſcipuli Hillel.de quo ſuperius iam facta eſt mentio. aliis.40.annis. Poꝛro factus Rabbi fuit in Bitter.⁊ docuit ibi Talmud:ac ſic i vniuerſo:vixit.120.annis.poſtꝙ̄ incepit mercari. Circa igitur.lxx.ſue etatis annum cum adhuc eſſet in Hieruſalem.fecit ſe predicti falſi Meſſie ſiue Chriſti armigerum/verba ꝓphetarum dicta de vero Meſſia ad ipſum pro viribus retoꝛquẽs. Quẽadmodum paulo ſuperius eſt aliquantulum

tactū. cui oēs Rabini ſui ⁊ condiſcipuli cōſenſum
conſilium atq; auxiliū prebuerunt. ¶ Ad ſuge=
ſtionem itaq; Rabinorū / ⁊ Rabi Aaqiba ſepe di=
cti receperūt Judei falſū predictū Meſſiā. Inſur
rexit vterq; cōtra Romanū imperiū. Miſſus eſt
contra eos princeps qdā Veſpaſian⁹ noīe: cū fi=
lio ſuo Tito. De quo ait Hieronim⁹ ſup illō Apo
ſtoli ad Galathas. Operemur bonū ad omnes. Ti
tus inquit Veſpaſiani filius: tāte dicit bonitatis
fuiſſe. vt cū qdaʒ nocte recordaret̄ i cena q nihil
boni feciſſet dixerit. Amici: diē hāc pdidi. Cōtra
Judeos itaq; qui negauerūt dn̄m nr̄ʒ Jeſū Chri
ſtum dei filiū: ⁊ ꝑ cōſequēs patrem. Oīs eni q ne=
gat filiū nec patrem habet. 1. Jo. 2. c. Miſit De⁹
ꝑ Romanos patrē ⁊ filiū: videlicet Veſpaſianum
⁊ Titū. Qui in feſto azimoꝝ in quo perpetraue=
rant olim pfidi / mortē Chriſti innūerabiles coꝝ
pplos q ad dictū feſtū celebrandū i Hieruſalem
conuenerant: ꝯcluſerunt. Et ſicut ſaluatoris gra=
tiā q tribus annis cū dimidio eis ṗdicauerat: cō=
tempſerunt. Sic eos dicti principes tribus ānis:
⁊ dimidio obſederunt. Et captis eis deo procul=
dubio diſponēte. eadē mēſura qua Chriſto men=
ſi fuerant remetierunt. ſicut ſcriptū eſt apud eos i
libro expoſitionis plāct⁹ Hiere. qui dr̄ Eka Rab
beti. ſuper Treñ. 1. c. Facti ſūt hoſtes ei⁹ in capi=
te. ⁊c. Facti ſūt hoſtes ei⁹ in capite. Iſte ē Veſpa
ſianus Ceſar. Inimici eius temere egerunt. Iſte
eſt Titus neq̄ꝙ filius eius. Tribus annis ⁊ dimi
dio obſedit Veſpaſian⁹ Hierl'm: erātq; cum eo.
iiij. duces. Dux Arabie. Dux Fenicis. Dux Ale=
xandrie. ⁊ Dux Paleſtine. Erant autē in Hierl'm
4. baiuli: quoꝝ quilibet poterat prouidere arma
tis ciuitatis decē annis. Hec in Eka Rabbeti.
¶ Dixit nāq; Euſebi⁹ in Omelia. Videns Jeſus
ciuitatē fleuit. ⁊c. Luc. 19. f. Teſtante Joſepho q
pḡs fuit. Tanta fuit multitudo proſtratoꝝ Ju=
deorum ſicut idem refert. vt vndecies cētena mi=
lia dicat fuiſſe perempta. in tantuʒ vt muris coe=
quarent̄ corpora mortuoꝝ. Alios dicit ad luſum
reſeruatos. Adiūgit etiaʒ nonagīta milia fuiſſe /
q i captiuitatē ducti fuerūt. Tantā quoq; vilita=
tē dicit fuiſſe i eo pplo: vt dato qs vno argēteo.
30. ſibi emeret Judeos. Et hoc nutu dei actū eſt:
q digna eis retributione intulit. Ut q deū ac dn̄ʒ
ſuū: vili ꝓcio quaſi vile mācipiū vendiderāt: vili
precio venderēt̄. Et q deū patrē negauerāt dicē=
tes: non habem⁹ regem niſi Ceſarem. Jo. 19. Et
ei⁹ filiū necauerāt. Ipſi quoq; a patre ⁊ filio. ſ. a
Veſpaſiano ⁊ Tito: crudeliter necarent̄. ¶ Ad=
huc etiā ſcp̄tū ē de dicto f'lo Meſſia. In Pereq /
Heleq. b. Barqozbin regnauit. xxx. ānis ⁊ dimi=
dio. Dixit eniʒ ad Rabbanan. i. ad magros. Ego
ſum Meſſias. Dixerunt ei. De Meſſia ſcriptū eſt.
Iſa. xi. a. Quod odorans erit ⁊ iudicās. i. odorā=
do ſentiet: quis erit innocens / aut quis reus. Vi=
deamus ergo vtrum odorando valeas iudicare.
Cum vidiſſent q non erat odorans ⁊ iudicās / in=
terfecerūt eum. Hucuſq; Talmud. ¶ Siquidem
Veſpaſian⁹ dū lōganimiter obſediſſet Judeos.
placuit Romanis intātū q elegerūt euʒ exiſten=
teʒ in obſidione in imperatorē. Ottone mortuo.
Deo ſibi proculdubio reddēte ṗmiuʒ ꝓ labore q
ei fuerat. pfidos Judeos ſacrilegoſq; vaſtādo.
Ac ſic Tito filio ſuo in terra vltra marina dimiſ
ſo: reuerſus eſt Romam. ¶ Exinde Titus capta
ciuitate / ⁊ deleta / ⁊ pace firmata cū eis q reman
ſerant ex eis in Judea: decreuit vt nullus ex tunc
ſeruaret ſabbatū. nullus circūciſionē faceret: nul
luſq; cōtineret a mēſtruata. Demone vero cui no
men eſt Bentāmalion procurāte: vt legit̄ in Tal
mud i libro qui dicit̄ Meila: recuꝑauerāt hec oīa.
Quō vō ⁊ q̄liter in ca. penultio ſcōe partis apti⁹
inducetur. ¶ Poſtq̄ꝙ vero Veſpaſian⁹ ac Tit⁹ ꝑ=
actis q dixim⁹: reuerſi ſunt Romaʒ. Judei ciuita
tē nomie Bitter. metropolim fecerāt. Ibiq; poſt
xlviij. ānos. ⁊ dimidiū a deſtructione Hieruſaleʒ
ṗfecerunt ſibi alteꝝ falſū Meſſiā: nō aduertētes
inſani q Benqozeba: quēadmodū ⁊ ille / q prede
ceſſores coꝝ i Hierl'm fecerāt: ꝓpt̄ quē deſtructi
fuerant vocabat̄. Rebellauerūt itaq; cum eo ad=
uerſus Romanū imperium Adriano Ceſare im=
perāte. Adrian⁹ itaq; trāſfretauit: ⁊ obſedit eos
cum falſo Meſſia antedicto in ciuitate Bitter tri
bus annis ⁊ dimidio: vt in ſequentibus patebit.
¶ Premiſſis oīb⁹ addēdū eſt: de cecitate ⁊ abſur
ditate Rabi Aaqiba: qui non obſtāte q deluſ⁹ eſ=
ſet a iā dicto falſo Meſſia q in Hieruſaleʒ fuerat.
aliuʒ denuo in Bitter: recipe nō horruit impudē=
ter. Exponēdo de eo. Nūeri. 24. f. Orit̄ ſtella ex
Jacob. ⁊c. vt legit̄ i Talmud Hieruſalmi: i libro
qui dicitur Taanit. in Pereq / q dicitur Biſloſſa
Paraqim. Moldauit Rabi Simeon / Ben / Jo=
hai. Rabi Aaqiba erat exponēs. Orit̄ ſtella ex
Jacob. Orietur Barqozeba ex Jacob. Et qñ vi=
debat Rabi Aaqiba / Barqozebam dicebat. Iſte
eſt rex Meſſias. ¶ Iteꝝ adhuc de iſto falſo Meſ
ſia in glō. ſuper planctū Hieremie in libro qui dr̄
Eka Rabbethi. Sup illud diſſipauit dn̄s ⁊ nō eſt
miſertus. Treñ. 2. a. Dixit Rabi Jehuda filius
Elai. Rabi Aaqiba erat exponēs. Orietur ſtella
de Jacob. Non legas Choquab / vel Cochab. i.
ſtellam: ſed Cozab. i. mendacium: q ſcilicet erat
nomen ſui falſi Meſſie. Sequitur. Et quādo Ra=
bi Aaqiba videbat Barqozeba: dicebat. Iſte eſt
rex Meſſias. Et qd erat faciens Barqozeba: ꝓ=
pter q Rabi Aaqiba. ſ. dixit ipſuʒ eſſe Meſſiam.
Erat ſuſcipiēs lapides machine in vno de geni=
bus ſuis ⁊ faciens eos ſuper exercitū Adriani:
ac diſpergens: interficiebat cū eis plurimas ani
mas. Et idcirco dixit de eo Rabi Aaqiba ſic. q̄ſi
dicat. Idcirco dixit eū Rabi Aaqiba fuiſſe Meſ
ſiam. Sequit̄. Tribus annis ⁊ dimidio obſedit
Adrian⁹ Bitter. Et rurſū. Et capta ē Bitter. Oc
ciſuſq; ē Barqozeba: ⁊ adduxerāt caput ei⁹ coram
Adriano. Dixitq;. Quis occidit iſtū? Dixit miles
qdā. Ego occidi eū. Ait ei. Vade ⁊ adduc ad me
truncū ei⁹. Iuit ⁊ īuenit ſpētē īuolutū collo ei⁹. Et
ait. Niſi Deus ſu⁹ occidiſſet eū: qs potuiſſet ꝯtra
euʒ? Legitq; ſuper eo. Nonne ideo q: Deus ſuus

vēdidit eos: ⁊ dn̄s ꝯcluſit illos. Deutero.32. Fueruntqꝫ interficientes in eis: donec ibat equꝰ per ſanguinem vſqꝫ ad roſtrum. Sanguiſqꝫ erat tātus ꝙ rotulabat lapides maximos. fluitqꝫ donec intrauit ꝑ.4. miliaria mare. Qđ ſi dixeris ꝓpe mare erat. Et nōne Bitter diſtat a mari ꝑ quatuor miliaria? Erat aūt Adriano vinea magna habēs.xviij. miliaria longitudinis/ ⁊.xviij. miliaria latitudīs: q̄tū diſtat Tabaria a Cipori. Sepiuitqꝫ eam de occiſis in Biter. Porro nō permiſit eos ſepeliri: vſqꝫquo regnauit alius rex/ qui decreuit eos ſepeliri. Erat aūt altitudo ſepis/ ſtatura hoīs q̄tū poterat leuare pedes ⁊ manꝰ. Durauit aūt Bitter.lij. annis poſt deſtructionē domus. Et quare deſtructa eſt: qꝛ accenderunt luminaria gaudentes in deſtructiōe domꝰ ſanctuarij. hec traditio. Nota ꝙ Cipori de quo ſuperiꝰ facta eſt mentio eſt quidā fons in Siria. ¶ Porro qualiter ⁊ qualia ꝑ ipſm Adrianū erga Judeos ⁊ erga hunc falſum ſcōm Meſſiā ſuū Deus indicādo Chriſti ſanguinē fecerit vltra id qđ habitū eſt ſupius ex Talmud Hieruſalmi.i. Hieroſolimitano. In libro de Taanit: in Pereq.i. diſtinctione Biſloſſa Paraqim. Et ex gloſa lamentationum Hieremie/ ſup illud/ Diſſipauit dn̄s ⁊ non eſt miſertus oīa ſpecioſa Jacob. Et ſup Geñ. vbi dicit̃ Vox quidē vox Jacob.⁊c. Dixit Rabi Johanan Octoginta milia paria canentiū tuba/ erāt ī Bitter: ⁊ quilibet eoꝝ preerat multis exercitibus. Erat aūt ibi Barqozeba. Erantqꝫ ſibi.cc. milia abſciſſoꝝ digitum: q̄ ſibi.ſ. abſciderant vnū de digitis qſi probabantur. Per hoc ſuā audaciā et animoſitatē mōſtrantes. Miſerunt ergo ad ipſm ſapientes dicētes: vſqꝫquo facies Jſrael mutilatos. Dixit. Et quō probabo eos. Dixerūt ei. Quicūqꝫ equitās ſuper equū ſuū nō euulſerit cedruꝫ de libano: nō ſcribat̃ in tirocinio tuo. Fuerūt ei ducenta milia ſic: et alia ducenta milia ſic. Cūqꝫ egrederetur ad pugnā dicebat. Dn̄e ſeculi nō fulcias nos nec preſtes audaciā. Nōne tu deꝰ repuliſti nos? Igitur non egredieris deus in exercitibꝰ nr̄is. ¶ Habet̃ in Maſ̧cechta Gittin Pereq Hānizaqin.e. Tradidit Rabi Eliezer. Duo flumina ſunt in regiōe Hierico. Quorū vnū protenditur hinc: ⁊ aliud inde. Extimauerūtqꝫ ea ſapientes et erat tertia pars ſanguīs. Per ſeptē quoqꝫ annos populatores gentiū vindemiarūt vineas ſuas fimātes eas de fimo ſanguīs Judeorū: abſqꝫ alio fimo.⁊c. Adrianꝰ Ceſar interfecit in Alexādria Egiptioꝝ.lx. vicibꝰ/ decē milia ſexagita vicibus.x. milia. Hoc eſt in duplo tot quot ſunt egreſſi de Egipto. In Bitter vero iterfecit Adrianus quadringētis vicibꝰ decē milia. Dicūtqꝫ qdā q̄ter milies.x. milia.⁊c. Ea vo q̄ dicta ſunt de multitudine populi ⁊ de deſtructione Bitter cauſa breuitatis ſufficiāt. ¶ De deſtructiōe ſiqdē facta in Hieruſalē ⁊ Bitter ꝓphetatū fuerat ꝑ Ezechi.5. qui eam ꝑſignauerat dicēs. Et tu fili Adā ſume tibi gladiū acutū radentē pillos: ⁊ aſſumes eū tibi: ⁊ duces ꝑ caput tuū et barbā tuā: et aſſumes tibi ſtaterā ponderis ⁊ diuides eos. Tertiā cōbuſtione cōburēs in medio ciuitatis: iuxta cōpletionē dierū obſidionis. et aſſumes tertiam et percuties gladio in circuitu eiꝰ. et tertiā ſparges advētū: ⁊ gladiū euaginabo poſt eos. et aſſumes inde modicū ex numero: ⁊ ligabis eos in alis tuis. et ex eis adhuc tolles et mittes eos ī medium ignis/ ⁊ cōbures eos igni. et ex eo egrediet̃ ignis in oēm domū Jſrael. Per eā nāqꝫ ptē quā ī ignē ꝓiecit eos q̄ de populo/ incendio vaſtati ſunt: intelligere debemꝰ. Per eā quā ferro feriri iuſſit: illos q̄ gladio interempti fuerunt. Per illā quaꝫ in ventū diſperdidit. illos q̄ in captiuitate ducti ſūt ꝑ reliquā quā in ſummitatibꝰ pallij ligare iuſſit. eos q̄ in finē reſtant vt cōuertantur. De quibꝰ ſcriptum eſt ad Ro.xj.f. Cecitas ex pte ꝯtigit in Jſrael donec plenitudo gentiū intraret. ⁊ ſic omīs Jſrael ſaluus fiet. ¶ Demū inquā qꝛ pleriqꝫ Judei ferūt Chriſtū natū fore illa die qua diſſipata fuit domus ſanctuarij. Hec tñ muſitātes qſi eis opponitur/ ea ſpecialiter q̄ ſupiꝰ.6. capitulo declarant̃: videlꝫ ꝙ Meſſias venire debuit ī honoris culmīe Romanoꝝ: ⁊ etiā tēpore quo dn̄aturi erant toti mundo. necnō ⁊ q̄dam alia q̄ in ipſo capitulo continentur: fugā ſubſidij nō habētes: nec locū quo erūpant: reuoluunt ſe qſi fimus in gurgite: nunc iſta/ nūc illa garriētes. Si qs vo inſtiterit fatebūtur q̄uis inuiti: Meſſiā ſuū natū ī die deſtructionis tēpli. nōdū tamē eum ꝯfitētur veniſſe. ¶ Hec aūt inſania inde ꝓbabit̃ vbi ī Maſ̧cechta Barakoth Hieruſalmi ħ mō legit̃. Illa die qua natus eſt Meſſias/ deſtructa eſt domus ſanctuarij/ vt ait Rabi Jden. Factū ē eni quodā Judeo ꝯmouēte.i. arante. mugiuit bos eiꝰ coraꝫ eo. Trāſiuit aūt quidā coruinꝰ et audiuit vocē q̄ ait. Judee fili Judei/ ſolue boues tuos: qꝛ ecce domus ſanctuarij deſtructa eſt. Mugiuit bos tēpore ſcđo/ et ait. Fili Judei Fili Judei iunge boues tuos: qꝛ ecce natꝰ ē rex Meſſias. Dixit ei. qđ eſt nomen eius. Dixit ei. Menahem.i. conſolator. Dixit ei. Qđ eſt nomē prīs eiꝰ? Dixit. Hizqia .i. virtus vel poteſtas dn̄i. Dixit ei. Et vnde eſt? Dixit ei. De domo regis. de Bethleē Juda.⁊c. Dixit Rabi Abbim. Cur habemus nos adiſcere ab iſto coruino? Nōne ſcriptura plena eſt. Scriptum eſt eñi Jſa.x.a. Et libanꝰ in robuſto cadet Quid eſt ſcriptum ꝯſequēter poſt hec. Et egredietur virga de ſtipite Jſſai: ⁊ neçer.i. plātula de radicibus eius germinabit vel fructificabit. huc vſqꝫ verba Talmud. ¶ Et nota ꝙ ħ idē habet̃ apud eos ſuper illud Trenoꝝ.1.e. Quia elōgatꝰ eſt a me ꝯſolator meus.⁊c. in gloſa. Licꝫ ħ qđ dictū eſt ſupius fabuloſum ſit. Plura tñ ibidē ſunt notāda. Primo qđ dicit ꝙ nomē Meſſie eſt Menahen.i. cōſolator. Scđꝫ: ꝙ nomē prīs ē virtꝰ vl̃ poteſtas dei. Tertio: ꝙ naſciturꝰ erat de Bethleem Juda. Quarto: ꝙ egreſſurus erat de ſtipite Jſſai. ¶ In Bereſſit Rabba ſup illud Geñ.30.f. In omni feruore ouium. Dixit Rabi Samuel. Unde dicis ꝙ ipſa die natꝰ eſt Meſſias qua de-

ſtructa eſt domꝰ ſanctuarij: qꝛ dictū eſt Hieremi.
lxvj.c. In dum pturiret: peperit. In dum veniret
dolor ſibi emiſit maſculum. Quis audiuit ſicut
iſtud? Quis vidit ſicut iſta? In hora qua deſtru=
cta eſt domꝰ ſanctuarii: clamauerūt Iſrael ſicut
pturiētes. ſicut dictū eſt Hiere.4.g. Vocē ſicut par
turientis audiui anguſtiā vt puerpere. ⁊c. ¶ Ex
his ⁊ ſimilibꝰ hꝫ ortū inſania Iudeoꝝ: dicentiū
Meſſiā fuiſſe natū in die deſtructionis tēpli. Ad
fabulā itaqꝫ primo poſitam. dicat illud pſ.118.
Foderūt mihi ꝑteriti foſſas: vel narrauerūt mi
hi ipudētes fabulas q̄ nō ſunt vt lex tua. Nō ſunt
vtiqꝫ huiuſcemodi fabule vt lex dei: que Meſſiā
oſtēdit ⁊ natū fuiſſe ⁊ veniſſe / ante deſtructionē
tēpli. vt p nō auferet ſceptrū de Iuda: ⁊ p ſepte=
nas. lxx. dictas ab angelo Danieli: ſuperius ꝓ=
batū eſt. ¶ Ad ſecūdū vero dicēdū: ꝙ licet Rabi
Abbun hāc fabulā erubuerit. ⁊ iō p Iſaiā hūc er
rorem pſuadere voluerit: ita patēs eſt expoſitio
nis ſue falſitas. Et qđ eius ꝗqꝫ ratio non ꝓcedit
Iſaias q̄ppe tēpore pmi tēpli: ſupradicta v̄ba. ſ.
vt libanꝰ in robuſto cadet: qbꝰ iſte rabi ſuā aſtru
it pſidiā: vaticinatꝰ eſt: ꝓinde vaticiniū eiꝰ ħ mō
intelligēdū eſt. Et libanꝰ. i. tēplū i robuſto cadet
.i. p Nabuchodonoſor regē Babilonis. vt habe
tur circa finē Hiere. Deide ſecūdi tēpli tpe egreſ
ſa eſt virga de ſtipite Iſſai. ⁊c. Qñ ex Dauid ſtir=
pe nata eſt beata virgo Maria: ⁊ ex ipa dñs Ie=
ſus Chriſtꝰ. ¶ Porro ad tertiū. ſ. In dū pturiret
pepit. ⁊c. Cōcedimꝰ ꝙ Meſſias ibi ꝓpter eiꝰ pfe
ctionē oīmodā maſculꝰ dictꝰ eſt: ⁊ ꝙ ipꝫ gēs emi
ſit Iudaica qm̄ de Iuda ſꝫ carnē natꝰ eſt. Sꝫ qꝛ
terem / i auctoritate predicta nō ſignificat dum /
ſed ante: ꝯſequēs eſt. ꝙ nō i dum parturiret. i. dū
doleret plebs Iudaica de deſtructione tēpli na=
tus eſt Meſſias: ſed ante. Cōſtat aūt ħ triplici ra
tione Quarū vna eſt admiratio ꝓphetie dicen=
tis. Quis audiuit ſicut iſta: Quis vidit vt iſta? Si
enī dū pturiebat peperiſſet / nullū extitiſſet mira
bile. Oēs quippe femine dū pturiūt pariūt. vt er
go nō ſit fatua ꝓphete admiratio ⁊ incōgrua ſi=
militudo. oportet ꝯcedere ifelicē Iudeum ante
deſtructionē tēpli Meſſiā eſſe natū. Alia ratio ē
nō parū efficax: videlꝫ / ꝙ terem de quo Rabi Iſ
mael facit mētionē i ſepe dicta auctē Iſa. ſemꝑ
et vbiqꝫ ſigt qodem. i. ante: ⁊ ħ eſt quod dicit Ra
bi Kimhi / excellentiſſimꝰ apud eos vocabuloꝝ
Hebraicorū expoſitor in libro Sarraſſim. Bete
rem pturiret peperit. Iſa.66.c. Senſus in quid
huius dictionis. ſ. terem. eſt Qodem. i. ante. Itē
idē Samuel. Terē q̄ cognoſceret dñm: ⁊ terem
q̄ reuelaretur ei verbū domini. Senſus eſt. Qo
dem. i. anteq̄ cognoſceret dñꝫ. Et Qodem. i. an=
teq̄ reuelaret ei verbū dñi. Has ⁊ multas alias
auctoritates ponit iſte rabi: in quibus eſt iſta di=
ctio terem. Et in fine omniū dicit: ꝙ terem nō ſi=
gnificat niſi qodem: qđ eſt ante. Tertia ratio eſt
adhuc fortiſſima / ex eo ꝙ Targuꝫ. i. tranſlatio
caldaica ſumit terem: hic ꝓ ante. et nō pro dum
q̄ talis eſt. Adhuc nō erit ei veniēs anguſtia. Re=
dimet vel ſaluabitur. Et adhuc nō veniet ei tre
mor cū doloribus ꝓpter ptū vel ſuꝑ partu. vel ſu
per nato reuelabit rex Meſſias. Hec Targum.
Ad qđ ſeqtur: ꝙ nō in die deſtructōis tēpli / natꝰ
eſt Meſſias / vt delirāt Iudei: ſed ante: vt dicūt
Chriſtiani. Atqꝫ ita qđ dictū eſt in pſ.56.c. Fo
derunt faciei mee vel corā me foueā: ⁊ ceciderūt
in mediū eius / ſemꝑ verificatū ē. ¶ Adhuc non
ocioſe videtur. hic ponendū ſuū Meſſiā quā fa=
tētur natū in Bethleē: iam ſunt pluſq̄ mille anni
vbi nūc vſqꝫ eū ſtetiſſe fabulantur. ¶ Sciēdum
ē ergo ꝙ ſcriptū ē i Bereſſit Rabba ſuꝑ. Et factū
eſt in omni feruore ouium. Gen̄.30.f. Dixit Rabi
Samuel. Quadā vice erat Helias bone memo
rie ambulans p viam ipſa die qua domꝰ ſanctua
rij deſtructa eſt. Audiuitqꝫ filiā vocis. i. vocē de
celis clamantē et dicētē. Domꝰ ſanctuarij ſancta
eſt ad deſtructionē. ⁊c. Cūqꝫ audiſſet Helias bo
ne memorie: opinatus eſt totū mūdū fore deſtru
endū. Iuit igit ⁊ inuenit filios Ade arantes ⁊ ſe
minantes: ⁊ ait eis. Deus ſanctꝰ ⁊ benedictꝰ iratꝰ
eſt ꝯtra ſeculū ſuū ⁊ vult deſtruere domū ſuam et
captiuare filios ſuos inter gētes ſeculi: ⁊ vos cu
ratis ⁊ eſtis ſolliciti de vita temporali. Egreſſa
eſt filia vocis. i. vox celeſtis et dixit ei. Dimitte
eos qꝛ iā natus eſt eis. i. Iſraelitis ſaluator. Di=
xit ei. Vbi eſt? Dixit ei ipſa. In Bethleē Iude.
Iuit ⁊ inuenit mulierē quādā q̄ ſedebat i hoſtio
domꝰ ſue: ⁊ filiū eius ſanguine cruentatū iacentē
coram ea: ⁊ ait ei. Filia mea filiū peperiſti. Que
dixit ei. Etiā. Ait ei. Quid ſibi vult ꝙ iacet ſic ſā
guine cruentatus? Que dixit ei. Malū eſt maxi=
mum. Ipſa nāqꝫ die qua natus ē deſtructa ē do=
mus ſanctuarij. Qui dixit ei. Filia mea cōſtans
eſto / ⁊ curā illius habe. Iā ſiquidē magna ſalus
erit eis / p manū eius. Statim animata eſt ⁊ cu=
rā illiꝰ egit. Dimiſit eū Helias et abſceſſit. Quin
qꝫ annis poſt quinqꝫ annos dixit. Vadam ⁊ vi=
debo ſaluatorem Iſrael vtrum ſit in forma re=
gum matricio eius vel in forma angelorum mi=
niſterij. Iuit inuenitqꝫ mulierem ſtantem in ho=
ſtio domus ſue. et ait ei. Filia mea in q̄ ſtatu eſt
puer? Que dixit ei. Rabi nonne dixi tibi quia
malū eſt nutrire ipſum: qꝛ in die qua natus eſt de
ſtructa eſt domꝰ ſanctuarij. Nec ſolū ħ ſꝫ pedes
hꝫ et nō ambulat: oculos hꝫ et non videt: aures
hꝫ et nō audit: os hꝫ ⁊ minime loqtur. et ecce ia=
cet vt lapis. Adhuc eo. i. Helia loquēte: flauerūt
ſuꝑ eum venti a quatuor angulis mūdi. Duxerūt
qꝫ eum ad magnū mare. Scidit Helias veſtimē
ta ſua et depillauit capillos et clamauit ac dixit
vuai: perdita eſt ſalus Iſrael. Egreſſa eſt filia vo
cis ⁊ dixit ei. Helia nō eſt ita: vt tu ſuſpicaris. ſed
quadringētis annis morabitur i mari magno. et
80. in aſcenſu fumi apud filios Chore: ⁊. 80. an=
nis in porta Rome. Et i reliquo annorū reuertet
ſuꝑ oēs ciuitates magnas: vſqꝫ ad tēpus finis.
¶ Itē in Pereq Heleq. c. Rabi Iehoſſua filius
Leui / inuenit Heliā ⁊ Rabi Simeon q̄ ſtabant
in hoſtio voluptatis. i. paradiſi: ⁊ ait eis. Veni=

mus ad ſeculū venturū . Dixerūt ei. Ita ſi iſte do
minus vult. Dixit eis. Duos vidi / et vocē triū au
divi. Glo. Ra. Se. Sechina .i. deitas erat cuꝫ eis
Dixit eis. Qn̄ veniet Meſſias? Dixerūt ei. Uade
et q̄re ab ipſo. Ubi ſedet. Dixit ei. In porta Ro=
me. Et qđ eſt ſignū eiꝰ? Sedet iter pauperes pa=
tientes īfirmitates. Glo. Ra. Se. Inter leproſos
Et ipſe quoqꝫ leproſus eſt: ſicut ſcriptuꝫ eſt Iſa.
liij. Et ipe plagatꝰ ob culpas nr̄as. Et iterum.
Uere infirmitates nr̄as ipe leuauit: ⁊ dolores no
ſtros ipſe portauit. Et nos reputauimꝰ eū lepro=
ſum: ⁊ oēs. Glo. leproſi. Soluūt in vnū ⁊ ligāt in
vnū. Sꝫ ipe deligat vnā ⁊ religat vnam. nec vult
alr̄ ne traheretur. Glo. Ra. Se. Et Meſſias ſol=
uit vnā plagā et abſtergit et ligat eam ſtatim : et
ſic de alijs. ⁊ non ſoluit oēs ſimul. Uereƚ eni tar=
dare in ligando om̄s plagas ſuas ſi diceretƚ ſibi
vt liberaret Iſrael. Iuit apud eū. ⁊ ait. Glō .i. Ra
bi Iehoſſua. Meſſie. Saius ſup te Rabi ⁊ domi
ne mi. Dixit ei. Super te quoqꝫ ſit pax fili Leui.
Dixit ei. Qn̄ venies dn̄e? Dixit ei. Hodie. Uenit
ad Heliā ⁊ ait illi. Mētiens mētitus eſt. Dixit ei
mihi / hodie. Dixit ei Helias. Hodie ſi vocē eius
audieritis. p̄s. 94. Huc vſqꝫ p̄dicta traditio. Et
nota ꝙ optima eſt ꝯtra Iudeos: q̄uis vera nō ſit
niſi ſm eos. Cōuinci q̄ppe valent ꝑ eam. iā olim
Meſſiā fuiſſe Rome. Et ꝙ verba. Iſa. lij. g. ſcilicꝫ
Ecce intelliget ſeruus meꝰ. ⁊c. vſqꝫ in finem. liij.
tertij capituli. intellexit Rabi Selomo de Meſ=
ſia. Quā q̄ alibi niſus ē retorq̄re ad pplꝫ Iudai=
cum. Et ꝙ de Meſſia quoqꝫ ſcriptū eſt iuxta ver
bū Helie. Illud p̄s. Qm̄ ipſe deus nr̄ ⁊ nos popu
lus paſcue eius et oues manꝰ eius: hodie ſi vocē
eius audieritis. Qđ eſt teſtimoniū apertū ⁊ ma=
nifeſtum Meſſiam eſſe deuꝫ. Et ꝙ hodie miſeri
haberēt Meſſiā dn̄m .ſ. nr̄m Ieſum Chriſtū: ſi vo
cē eius obediendo ⁊ ei credendo audirēt ⁊ non
obdurarent corda ſua. ¶ Glō ſup illđ Ruth. 2. e.
Et pauit ſibi polentaꝫ. Rabi Cohen ⁊ Rabi Ie=
hoſſua dixerunt. Olim erat homo faciēs p̄ceptū
et p̄ceptū ⁊ ꝓpheta ſcribebat illud. ſꝫ nūc q̄n hō
facit p̄ceptū. q̄s ſcribit illđ? Helias ſcribit illđ. et
rex Meſſias. et deꝰ ſanctꝰ et benedictus ſigillat
ꝑ manus eorū. Et h̄ eſt qđ ſcriptū eſt Malach. 2.
e. Tunc locuti ſunt timentes dn̄m vir cū ꝓximo
ſuo. Et attendit dn̄s ⁊ audiuit. Et ſcriptus eſt lib
memorialis vel recordationis corā eo: timētibꝰ
dn̄m et cogitantibus nomen eius. hec Talmud.
Ecce qualia fabulātƚ de ſuo ficto Meſſia. Si iſta
nāqꝫ vera fuiſſent / nequāq̄ poſt deſtructionē tē=
pli feciſſent ſapientes eoꝝ Bencozeban Meſſiā
vt ſupra dictū eſt. Nec hoc dicēdo inficior diabo
lū loqui potuiſſe ꝑ coruinū ante dictū .i. ꝑ aliquā
coruini generis auem. vel per aliquas arabis ali
cuius effigies / ⁊ tranformare ſe in Heliā vt Iu=
deos tali ſupplantaret errore. Qui transfigurare
q̄nqꝫ ſe legitur / in angelū lucis. ¶ Porro q2 iam
oſtenſum eſt ſupra inane eſſe ac friuolū q̄cq̄d Iu=
dei dicunt ꝓbando Meſſiā eſſe natum in die de=
ſtructionis tēpli. cōſequēs eſt cūcta iſta eſſe fabu
loſa q̄ circa ſuū fictū Meſſiā aliquē vel natū fuiſ=
ſe in diebus honoris Romanorū: nec ī diebꝰ q̄bꝰ
toti terrā orbi p̄erāt: vt iā capitulo ſexto legitƚ.
preter dn̄m noſtrū Ieſum Chriſtū quē ꝓculdu=
bio veniſſe dignoſcitur perſpicaciter intuenti.
¶ Deniqꝫ nō eſt metu ꝓlixitatis deſerēdū / ꝙ ali
qui ex Iudeis abutūtur nō verētes dicere ꝙ ad=
huc duos expectāt Meſſias. Meſſiam .ſ. filium
Ioſeph: ac Meſſiam filiū Dauid. Et hoc quoqꝫ
eſt qđ in libro ſuca in Pereq .i. diſtinctione q̄ di=
citur Habelil. hoc mō ſcriptū eſt. Tradiderūt ra
banan. Meſſias filius Dauid qui redempturus
eſt q̄ cito redimet in diebꝰ nr̄is. dicet ei Deꝰ ſan=
ctus et benedictus. Pete a me aliq̄d ⁊ dabo tibi
ſicut dictū eſt. p̄s. 2. Narrabo preceptum. Dn̄s di
xit ad me filiꝰ meꝰ es tu: ego hodie genui te. Po
ſtula a me et dabo tibi gētes hereditatem tuā: ⁊
poſſeſſionē tuā fines t̄re vel extrema terre. Cūqꝫ
viderit Meſſiā filiū Ioſeph interfectū: dicet faci
ei eius .i. dei vel coraꝫ eo. Dn̄e ſeculi non ego pe=
tēs a te niſi vitā. Dicit ei Deꝰ ſanctus ⁊ benedictꝰ
Uitā petis .ſ. a me? Cū adhuc tu non dixiſti hoc?
Iam ꝓphetauit ſup te .i. de te Dauid pr̄ tuus: ſi=
cut dictuꝫ eſt. p̄s. 20. a. Uitā petijt a te dediſti ei
lōgitudinē dierū ineternū / ⁊ vltra. Hec Talmud
Nota ꝙ nihil ꝯtinet iſta traditio dn̄o noſtro Ie=
ſu Chriſto contrarium ad qđ .ſ. ſequatur Meſſiaꝫ
filium Dauid nō fuiſſe moriturū. Dici ſiquidem
poteſt ꝯuenientiſſime / ꝙ dn̄s Ieſus licet ſm hu=
manitatē paſſus fuerit ⁊ mortuꝰ: nihilominꝰ ſm
ꝙ hō vitā petijt / ac data fuit ei longitudo dierū
ineternū ⁊ vltra. Qn̄ die tertia poſt mortē deus
ſuſcitauit eum. nūq̄ ex tūc moriturum. ¶ Notan
dum eſt etiā: ꝙ ex iſta traditione habetur primo
ꝙ Meſſias filius Dauid erat cito redēpturꝰ: ⁊ ꝑ
ꝯſequēs vēturus in diebꝰ Iudeorū: q̄ fuerunt q̄n
ipſi erant adhuc dn̄i in terra ſua: ſicut dies vnius
cuiuſqꝫ gentis ⁊ regis dicūtur q̄bus dominatur
et viget. Secūdo ꝙ p̄s. 2. loquitur de Meſſia: ad
qđ ſequitur Meſſiā eſſe filiū dei: ex eo qđ ibi dici
tur. Dn̄s dixit ad me filius meꝰ es tu: ego hodie
genui te. Itē ꝙ deus tanq̄ pater filio dedit ſibi
gētiles in hereditatē ⁊ poſſeſſionē: qđ ī xp̄ianis
patet eſſe cōpletuꝫ. Tertio habetur hinc etiā ꝙ
ſtultitia Iudeorū nulla ſacra auctoritate dicente
irrationabiliter valde / duos aſſerit eſſe Meſſi=
as. Quarto / ꝙ p̄s. xx. ſ. Dn̄e in virtute tua. ⁊c. in=
telligitƚ de Meſſia. ¶ Deliramētū vero iſtud de
duobus Meſſijs videtur habere ortum : vbi in
Bereſſit Raba maiori ſup Gen̄. 49. hoc mō ſcri=
ptum eſt. Izazcha .i. Iſachar aſinus fortis vel
oſſeus. hoc eſt qđ ſcriptū eſt Iſa. 32. g. Beati vos
ſeminantes ſup oēs aquas: nō eſt iſtud ſeminare
niſi elemoſinā et opera pietatis facere: ſicut di=
ctū eſt Iſa. 55. Hoi .i. eia. Oēs ſitiētes venite ad
aquas. Si q̄s aūt ita fecerit merebitƚ Eliā ⁊ du=
os Meſſias. Hoc eſt aūt qđ ſcriptū eſt Iſa. 32. g.
Mittētes pedē boui ⁊ aſini. Mittētes. Iſte ē He=
lias / de quo dictum eſt Malach. vlt. Ecce ego
mittam vobis Heliam prophetam. ⁊c. Pedē bo

uis. Hic eſt Meſſias filius Joſeph: ſicut dictum
eſt Deute. 33. Primogenitus bos ei⁹ decor eius.
Et aſini. Hic ē Meſſias filius Dauid: de quo ſcri
ptum eſt zach. 9. c. Pauper ⁊ eq̄tās ſup aſinā vel
aſinū. huc vſq; traditio. ¶ Ex iſtis et huiuſmodi
ſacre ſcripture verbis: aſtruūt Judei duos ante-
dictos Meſſias ſibi fore mittendos. Verū ꝙuis
Saul et Dauid et aliqui alij Meſſie ſint vocati:
nūꝗ tū nec vſꝗ in oib⁹. 24. ſacre ſcripture libris
pōt nobis oſtendi ſcriptura aliqua niſi de vno tā
tum Meſſia ad ſaluandū venturo ſeu mittēdo fe
ciſſe mentionē. Nec poſſunt contra hoc obijcere
Judei. Nolite tangere Chriſtos meos. Nā apud
eos de patribus ſuis Abraā. ſ. Iſaac ⁊ Jacob / ex
ponit gloſa ſua. ¶ Adhuc etiā ex predictis adici
endū quidā qō legitur in Maçebta ꝓuqa in Pe-
req Habelil / Hamiſſa. Et planget terra / fami-
lie ⁊ familie ſeorſum. Iſte planct⁹ cur fiet: Dixit
Rabi. Diſcordes ſunt circa h̄ Rabi Doza ⁊ Rabi.
Unus dixit ꝓpter Meſſiaꝫ vel ſup Meſſia filio
Joſeph q̄ occiſus erit. Et vn⁹ dixit ſuper fe mite
malo vel ſenſualitate q̄ occiſa erit. In pace illi q̄
dixit. i. pax ſit illi q̄ dixit: ſuper Meſſia filio Jo-
ſeph q̄ erit occiſus. erit. ſ. planct⁹ iā dict⁹. Hoc ē
enī qō de ipſo ſcriptum eſt zacha. xij. c. Et reſpi-
cient ad me quē trāſfixerūt. ¶ Cū enī deū opor-
teat eueniſſe: q̄ dicit. zach. xij. c. Et effundā ſuper
domū Dauid ⁊ ſup habitatorē Hieruſalē ſpiritū
gratie ⁊ deuotionū. Hoc enī tale q̄d facere / ſoli⁹
dei eſt. et imediate ſubiungitur. Et reſpicient ad
me quē tranſfixerūt: vel vulnerauerūt. Et h̄ itel-
lexerunt Rabini eorum de interficiendo Meſſia
filio Joſeph fuiſſe dictū vt preoſtenſum eſt: apō
omnes q̄ rerū cōſequentiam nō ignorant. Conſe
quēs ꝓculdubio eſt: Meſſiā filiū Joſeph: deum
ſimul eſſe oportere ⁊ hoiem: quaten⁹ inquātū de⁹
ſpiritū gratie ⁊ deuotionū poſſet ſup in ſe creden
tes effundere: et clauis ac lancea inquātū hō trāſ
figi. ¶ Igit ſatis ꝯgrue videtur hic ponendū tra
ditiōes aliq̄s q̄ inueniūt apud eos: quibus euiden
ter oſtendit idē fuiſſe apud p̄ſcos Judeorū antiq̄s
Meſſiā filiū Joſeph ⁊ filiū Dauid. De q̄bus vna
eſt quod in Bereſſit Raba minori taliter ſcriptū
eſt. Et egreſſus eſt Jacob de Berſabaa: id eſt de
puteo. ſeptē. Geñ. 28. e. Hoc eſt qō ſcriptū eſt. Le
uabo oculos meos ad mōtes: vnde veniet auxi-
liū meū. ⁊c. Quis tu mons magne corā zoroba-
bel. Mons magn⁹ iſte eſt meſſias. Et cur eſt vo-
cans eū montē magnū: q2 ipſe eſt maior ꝙ p̄ſcs:
ſicut dictū eſt Iſa. 52. g. Ecce intelliget ſeru⁹ me
us: iſte eſt Meſſias. Exaltabit pluſꝙ Abraham
de quo ſcriptū eſt Geñ. 14. g. Exaltabo manum
meā ad dñm: et eleuabit pluſꝙ Moiſes: de quo
dictū eſt. Quia dicis mihi. Leua eos in ſinu tuo
ſicut leuat nutritius infanteꝫ: ⁊ ſublimis erit val
de pluſꝙ angeli miniſterij: de q̄bus dictū eſt. Et
ſublimitas eorū ⁊ ſublimitas eis. Hinc ergo di-
ctū eſt. Quis tu mons magne: Et ſubdit. Gratiā
ei ideo. ſ. dictū eſt. q2 ipſe erit donans gratiā ⁊ de
uotiones Iſraeli. ſicut dictū eſt zach. xij. f. Et ef-
fundam ſup domū Dauid ⁊ ſup habitatores Hie
ruſalem ſpiritū gratie ⁊ deuotionū. huc vſq; tra
ditio. ¶ Premiſſa vero traditio ſolūmodo hic
inducta eſt: q2 in fine ipſius dictum eſt ꝙ ipſe eſt
Meſſias filius Dauid. De ipſo ſiquidē tñ in pre-
cedentib⁹ ſermo factus eſt: ꝙ daturus erat grati
am ⁊ deuotiones Iſraeli. ſicut zacha. xij. ſcriptū
eſt. Et effundaꝫ ſup domū Dauid. ⁊c. Que quidē
auctoritas q2 ſupius aliquantulū. ħ. Adhuc etiā.
de Meſſia filio Joſeph inducta eſt: hic vero de
Meſſia filio Dauid. Meſſiam filiuꝫ Joſeph ⁊ fi-
lium Dauid idē oīno eſſe manifeſtum eſt. Rurſus
etiā q2 in pſona Meſſie filio Dauid dicit ibidem
Et effundam ſup domū. ⁊c. qō ſoli deo ꝯuenit. et
quia ſtatim ſequitur. Et reſpiciēt ad me quē trāſ
fixerūt. Patet dūmodo ſit q̄ intelligat: Meſſiaꝫ
oportere eſſe deū ⁊ hominē: quatenus gratiā ſup
hoīes et deuotiones tanꝙ deus poſſet effundere
ꝙ purus nō pōt hō. Et tanꝙ verus hō abſq; dei-
tatis detrimento tranſfigi poſſet et mori. ¶ In
Medras quoq; Tihillin eſt alia q̄dam expoſi-
tio ſiue traditio ex qua manifeſte habet idē pro-
culdubio eſſe Meſſiam filium Dauid filiūq; Jo-
ſeph: q̄ talis ē. Tu aūt altus ineternū dñe: ps. 91
Dixit Rabi Barkia. Ineternum manus tua dñe
deſup: ⁊ exaltabit q̄ſi rinocerōtis: vel vnicornis
cornu meū. Quō vnicornis cornua altiora ꝙ cor
nua omniū beſtiarū. et ipſe eſt ventilans ad qua
tuor vētos celi: ſic Meſſias filius Dauid erit vē-
tilans ad omnē ventuꝫ. Et ſup eo dixit Moiſes
Deutero. 33. c. Primogenitus bos eius decor ei⁹
et cornua rinocerōtis cornua ei⁹. In ipſis popu-
los vētilabit ſimul. Et ipa mille milia Effraim.
et ipſa millenaria Manaſſe. Et cuꝫ ipſo. ſ. erunt
mille milia Effraim ⁊ mille millenaria Manaſ-
ſe. Targū vero dicit. Et iſti erunt mille milia do
mus effraim. Et iſti erūt millenaria domus Ma
naſſe. Et cōtra eum ꝯſurgent reges ad occiden-
dum eū: ſicut dictū eſt. Cōſurgent reges terre. ⁊c
ps. 2. Iſrael aūt q̄ fuerunt tūc temporis in terra
erūt in tribulatiōe magna. verū in tribulatione
ſua erūt q̄ſi oliua vberrima / ſicut dictum eſt. Et
vetuſtas vel marciditas mea: vel madefactus
ſum in oleo vel in olea vberi. Et Iſrael erunt vi-
dētes ruinā vel caſum ſuū: ſicut dictū eſt. ps. 91.
Et intuitus eſt oculus meus obſeruatores meos
vel inimicos. Juſt⁹ vt palma florebit. Sicut pal
ma eſt pulchra viſu: ⁊ oēs fruct⁹ eius dulces ⁊ bo
ni. Sic Meſſias filius Dauid ſpecioſus aſpectus
eius: ⁊ oīs actus ipſius dulces ⁊ boni corā deo
ſancto ⁊ benedicto. Dixit Rabi Ichaq. Quēad-
modū palma vmbra eius: longe ab ipſa: ſic lar-
gitio premij vel mercedis iuſtoꝝ: q̄. ſ. dabitur ꝑ
Meſſiā lōge eſt ab eis / vſq; ad ſeculū venturum.
ſicut dictum eſt Deute. xij. c. Et erit poſtꝙ audie
ritis iudicia iſta ⁊ cuſtodieritis atq; feceritis ea:
ſeruabit dñs deus tuus tibi pactū ⁊ miſericordiā
quā iuraui patrib⁹ tuis. Scriptū eſt etiā Deute.
v. c. Faciēs miam ad milia diligentibus ſe: ⁊ ſer-
uantibus mandata ſua ad milia. i. poſt multa tē-

pora ꝛ nō ſtatim ī hac vita. ¶ Et nota ꝙ hec tra=
ditio ad hoc eſt in hoc loco principaliter poſita.
quia in ea ſupius aliquātulū dicit̄ ꝙ de Meſſia fi
lio Dauid dixit Moiſes in benedictiōe Joſeph.
Primogenitus bos eius decor ei. Deutero.33.e.
Quare manifeſtū eſt idem eſſe: ꝛ eundem Meſſiā
filiū Joſeph ꝛ Meſſiā filiū Dauid. Cū dicit̄ ergo
Judeis. Unde talis ac tanta veſtra pōt eſſe puer
ſitas ꝙ ſine aliqua ꝓphetie alicuiꝰ auctoritate:
hoc expreſſe dicente: duos Meſſias venturos eē
ꝯtenditis. Dn̄m vero Jeſum Chriſtū de quo tā
expreſſe locuti ſunt ꝓphete: Meſſiā eſſe negatis
Reſpōdet. Nihil aliud de hac opinione certitudi
nis ſe habere: niſi dictū magiſtroꝝ ſuoꝝ qbꝰ cre=
dere debēt etiā ſi dicant dexterā eſſe ſiniſtram. ꝛ
ecōuerſo. Quibꝰ dicendū: ꝙ cū Rabini ſui in mul
tis vt ſepe dictū eſt. et adhuc dicet̄ reperiātur fal
ſiloqui: ꝛ maxime in re / huic rei tam ſimili. vide=
licet: ī eo ꝙ duos falſarios Bēqozebaꝫ. ſ. ꝛ Bar=
qozeban. dominō noſtro Jeſu Chriſto reprobato
Meſſias eſſe dixerūt: vt ſupra eſt euidenter oſtē=
ſum. Nullatenꝰ eis in hoc ſani capitis aliqs debe
bit credere: precipue ſi has duas traditiones q̄
premiſſe ſunt legerit. in quibꝰ vt dictū eſt: euiden
ter oſtendit̄ eūdē eſſe Meſſiā filiū Dauid ꝛ filiū
Joſeph. ¶ Porro dn̄s nr̄ Jeſus Chriſtus vterqꝫ
fuit. Fuit q̄ppe filiꝰ Joſeph filius ſpōſi mr̄is ſue.
Nō quidē carne: ſed educatione ſiue nutritione.
Probabitur ſiquidē infra. Qō quicūqꝫ nutrit vel
inſtruit filius alicuius perinde hꝫ ſcriptura ac ſi
generet eum. Filius fuit etiā Dauid ſcōm carneꝫ
ratione glorioſe virginis matris ſue: quā p cre=
brē famā ꝯſtat fuiſſe de ſemine Dauid. ¶ Ad qō
etiā facit qō in libro ſāhedrin in diſtinctiōe q̄ di=
citur Nigmar / haddin / hoc mō ſcriptū eſt. Dixit
Gola Jeſu nazri. i. Jeſus nazarenus propinquꝰ
erat regni. i. regni Dauid. et ſuſpenderūt eū ī ve=
ſpera paſche. ¶ Patet igit̄ Judeos fuiſſe et eſſe
falſiloquos ꝛ mēdaces: ꝛ tā ꝓpt̄ duos Meſſias
quos facere preſumpſerunt poſt paſſionē Chriſti
ꝙ per ea q̄ aſſerunt mētiēdo de eorū ficto Meſ=
ſia: nato tp̄e deſtructionis vltimi tēpli. et q̄ꝙ etiaꝫ
per id qō aliqui Judei ipudēter duos adhuc ven
turos Meſſias expectant: vt ſuperius eſt relatū.

¶ Capitulū. xj. ꝙ dn̄s Jeſus Chriſtꝰ fecit mira=
cula ſm̄ Judeos: ꝛ qualiter fecit ea vt mentiunt̄
Et ꝙ apoſtoli fecerunt miracula in nomine Je=
ſu Chriſti.

Subſequēter p ordinē videnduꝫ
eſt: qualiter Judei Chriſti mira
culis inuidētes. Belzebub prin=
cipi demoniorū ea primitꝰ aſcri
pſerunt. Porro qꝛ tot fecit mira
cula ꝛ talia q̄ ꝛ q̄lia nemo vnq̄
alius fecit. Jo.15. Nūq̄ q̄ppe alius aliquis vt ip=
ſe et ſui in eius nomīe illuminauit cecos: fecit au
dire ſurdos: claudos ambulare atqꝫ ꝯctos: loqui
mutos / quēadmodū p̄dixerat Jſaias propheta
35.b. Premiū Dei vel p̄miū Deꝰ ipſum veniet et
ſaluabit vos. Tūc aperient̄ oculi cecoꝝ / ꝛ aures
ſurdorum patefient. Tunc ſaliet ſicut ceruꝰ clau=
dus: ꝛ decantabit lingua muti. et quia his quoqꝫ
quatuor miraculorū generibꝰ alia q̄ꝙplurima ad
didit: inter q̄ fuit reſuſcitatio mortuorum / ꝛ ſubi=
ta curatio leproſorū et diuerſorū infirmorum: qꝛ
iſta inq̄ꝙ et alia innumera fecit dn̄s noſter Jeſus
Chriſtꝰ miracula ſoli deo poſſibilia. conata ē ea
Judaica prauitas cui nūq̄ deeſt nec defuit vulpi
na calliditas: alis deturpare blaſphemia. Cōpo
ſuerūt igit̄ libellū in quo cōtra Chriſtū: talē men
titi ſunt fabulā. ¶ Tp̄e inquiunt Halani regine
id eſt Helene / q̄ vniuerſe terre Jſrael dn̄abatur:
Jeſu noſri. i. Jeſus nazarenꝰ venit Hieruſalem
inuenitqꝫ in templo dn̄i lapidem in quo ſedebat
olim archa dn̄i: et erat in eo ſcriptum. Sem / hā
me foras. i. nomē dei expoſitū. Quicūqꝫ vō illiꝰ
nominis literas adiſcebat ꝛ ſciebat / poterat fa=
cere q̄cq̄d volebat. Sapiētes igit̄ timētes ne vi=
ri Jſrael adiſcerent illud nomē: ꝛ v̄tute ipſiꝰ de=
ſtruerēt ſeculū: fecerūt duos canes ereos / ꝛ poſu
erunt eos ſup duas colūpnas ꝯtra portas domꝰ
ſanctuarij. Qn̄cūqꝫ itaqꝫ ingrediebat̄ aliquis et
adiſcebat literas predicti noīs et exibat / canes
illi erei latrabant ei ita horribiliter ꝙ p̄territus
obliuiſcebatur nomē et literas quas didicerat.
Uenit itaqꝫ Jeſu nozri: ꝛ ingreſſus tēplum: didi=
ſcit literas illas ꝛ ſcripſit in pergameno. Deinde
ſcidit carnē cruris ſui: ꝛ ī inciſione illa īcluſit di=
ctam cartulā: ꝛ dicendo nomē nullū ſenſit dolo=
rē: ꝛ rediit cutis continuo ſicut ante erat. Cūqꝫ
egrederetur de templo latrauerunt ei canes eret
ſupradicti: ꝛ ſtatim oblitus eſt nomen. Perrexit
itaqꝫ in domū ſuā ꝛ aperuit crus cū cultello: ac=
cepitqꝫ cartulā vbi erant litere. Sem / hāme fo=
ras. i. noīs dei expoſiti vel explanati: ꝛ rurſum
didicit eas. Quo facto: ꝯgregauit. ccc. ꝛ. x. de iu=
uenibꝰ Jſrael: ꝛ dixit eis. Uidete. Ob hoc dicūt
ſapientes me eſſe ſpuriū: qꝛ ſuper Jſrael volunt
habere dn̄ium. Uos aūt ſcitis ꝙ oēs ꝓphete ꝓ=
phetauerunt ſuper Meſſia. ꝛ in veritate ego ſum
ipſe. Et ſup me dixit Jſaias. Ecce alma ꝯcipiet
et pariet filiū ꝛ vocabit nomē eius emanuel. Da=
uid quoqꝫ auus meus ꝓphetauit ſup me / ꝛ dixit.
Dn̄s dixit ad me filius meus es tu: ego hodie ge
nui te. Genuit itaqꝫ me mater mea ſine coitu ma
ſculi / virtute dei. Jpſi ſunt igitur ſpurij et nō ego
ſicut dictū eſt Oſee. 2. Et filiorū eius nō miſere=
bor: qꝛ filij fornicationū ſunt. Rn̄derunt ei iuue=
nes. Si tu es Meſſias oſtende nobis ſignū. Qō
ſignū inquit q̄ritis a me: dixerūt. Fac claudum
ſtare ſicut nos. Qui ait. Adducite eū ad me. Cō=
tinuo igit̄ adduxerūt ei claudū q̄ nūq̄ ſteterat ſu=
per pedes ſuos. Dixitqꝫ ſup eū. Sem / hāme fo=
ras. Jlla eadē hora ſurrexit claudus et ſtetit ſup
pedes ſuos. Jnclinauerūt ergo ei oēs ꝛ dixerūt.
Jſte ſine omni dubio eſt Meſſias. Adduxerunt
iterū ei leproſum / ꝛ dixit nomen / poſuitqꝫ manū
ſuper eū: ꝛ ſtatim curatus eſt. Accreuerunt ergo
ei multi ribaldi gentis noſtre. Uidētes igitur ſa=
pientes ꝙ credebant ei Jſrael: ceperunt ipſum ꝛ

adduxerũt ad Helani reginã: in cuius manu erat
terra Iſrael: ⁊ dixerũt ei. Dña nr̃a i manu iſti⁹ ho-
minis eſt ſortilegiũ et facit errare mundũ. Jeſu
vero nozri rñdit ei. Dña / olim ꝓphete ꝓphaue-
rũt ſup me: quorum vn⁹ dixit. Egredietur palmes
de radice Jeſſe: ⁊ ego ſum ille. Sup iſtis vero di
xit Dauid. Beat⁹ vir q̃ nõ abijt i cõcilio impioꝝ.
Dixit ipſa. Eſt ne in lege veſtra qđ iſte dicit: Rñ-
derunt. In lege nr̃a eſt hoc: ſed nõ eſt dictũ de eo
ſed ſup ipſo eſt ſcriptum Deuter. 13. b. Propheta
aũt ille morietur / qꝛ locutus eſt iniq̃tatẽ ꝯtra deũ.
De Meſſia vero dictum eſt. In diebus eius ſal-
uabitur Juda. Rñdit ille iniqu⁹ / et ait regine. Ego
ſuꝫ ille: qꝛ ego reſuſcitabo mortuos. Miſit itaqꝫ
regina fideliores quos habebat cuꝫ ipſis ⁊ fecit
impius ille reuiuiſcere mortuũ / per Sem / hãme
foras. In illa hora obſtupuit regina ⁊ dixit. Ve-
re magnũ ſignũ eſt hoc. Deditqꝫ ſapientib⁹ vere
cũdiam: ⁊ exierũt ꝯfuſi a ꝯſpectu ei⁹. Fuitqꝫ ipſis
et Iſraeli dolor magn⁹. Iuit aũt Jeſu nozri i ga
lileã superiorẽ. Iuerũt ſapientes ad reginã ⁊ di-
xerunt ei. Dña nr̃a ſortilegiũ eſt cũ illo homine ⁊
deuiat creaturas. Miſit igitur ipſa milites q̃ ca-
perẽt eũ / ⁊ nõ ꝑmiſerũt hoĩes Galilee: ſed volue
runt pugnare cũ eis. Qui ait. Nolite pugnare ꝑ
me: qꝛ fortitudo pr̃is mei de celis ⁊ ſigna q̃ dedit
mihi tuebũtur me. Faciebant itaqꝫ hoĩes Gali-
lee aues de luto corã eo: et ipſe dicebat. Sem /
hãmeforas. ſup eas: et ſtatim ille aues volabant
Ceciderunt igitur illi in facies ſuas adorãtes eum.
Dixit etiã i illa hora: vt apportaretur vn⁹ maxim⁹
lapis molaris ⁊ proijceretur in mari. Qđ vt factũ
eſt. dixit ille impius Sem / hãmeforas. i. nomen
dei expoſitũ. Et fecit mollã iſtã ſtare ſup faciem
maris: ſeditqꝫ ſup eam ⁊ ait militib⁹. Ite ad do-
minã veſtrã ⁊ annũciate ei q̃ vidiſtis. Deinde ſur
rexit corã eis ⁊ cepit ambulare ſup faciem aque.
Abierunt milites ⁊ oĩa que viderãt dixerũt He-
lani regine: Que vehemẽter obſtupeſcens: voca
uit ſapiẽtes ⁊ dixit eis. Vos dicitis qꝛ hic homo
Jeſu nozri: eſt ſortilegus. Sꝫ ſciatis ꝙ ſigna que
fecit oſtendũt eũ eſſe verũ filiũ dei. Qui dixerũt
Dña noſtra fac eũ venire ⁊ nos detegem⁹ fraudẽ
eius. Interim abierũt ſeniores Iſrael: ⁊ fecerũt
quẽdã intrare domũ ſcti ſanctorũ q̃ dicebatur Iu-
das ſcarioth: ⁊ didicit literas. Sem / hãmeforas.
eo mõ quo didicerat Jeſu nozri. i. nazaren⁹: ⁊ fe-
cit inciſionẽ cruris ⁊ alia q̃ ipſe fecerat. Venit igi
tur ille Jeſus nozri. i. nazaren⁹ cũ ſocietate ſua.
Et regia fecit venire ſapiẽtes. Et ille ſtans corã
regina dixit. Sup me ꝓphetauit Dauid: qꝛ cir-
cundederũt me canes. ſinagoga malignãtiũ ob-
ſederũt me. Sed ⁊ ſup me dictũ eſt Hiere. pri°.
Nõ timeas a facie eoꝝ qꝛ tecũ ſum ego: vt liberẽ
te dicit dñs. Sapiẽtes vero cõtradicebãt ei. Et
ait regine. Aſcendã in celũ: qꝛ ſic dixit Dauid ſup
me. Ps. 107. Exaltare ſuper celos de⁹. Eleuauit
qꝫ man⁹ vt alas / ꝑ nomen Sem / hãmeforas. i.
explanatũ / ⁊ volauit inter celũ ⁊ terrã. Qñ ſapiẽ
tes Iſrael viderũt ſic: dixerũt ad Iudã ſcarioth:
vt diceret Sem / hãmeforas: ⁊ aſcẽderet poſt eũ
Qui aſcẽdit ⁊ luctatus eſt cum eo / et ceciderunt
ambo / ⁊ fregit ſibi ille iniqu⁹ brachiũ. Et ſup hoc
plorãt annis ſingulis Chriſtiani: ante paſcha ſu-
um. In illa hora ceperũt illũ Iſrael ⁊ cooperuerũt
eũ pãnis / ⁊ ꝑcutiebãt eũ virgis malogranatorũ
dicẽtes Helani regine. Si eſt fili⁹ dei dicat quis
ꝑcuſſit euꝫ: Et neſciuit dicere. Dixit itaqꝫ regina
ſapientib⁹. Ecce in manibus veſtris eſt: facite ei
quicquid placuerit in oculis vr̃is. Ceperũt ergo
eũ et duxerũt ad ſuſpendiũ. Omne vero lignũ vel
arbor in quo ſuſpẽdebatur: ſtatim frãgebatur. Ipſe
q̃ppe ꝑ Sem / hãmeforas adiurauerat oĩa ligna
ne ſuſciperẽt eũ. Abierũt itaqꝫ ⁊ adduxerũt ſtipi
tem vnius caulis q̃ non eſt de lignis ſed de her-
bis / ⁊ ſuſpenderunt eũ ſuper illũ. Nec eſt hoc mi
rũ: qꝛ ſingulis annis creſcit tm̃ vn⁹ caulis i domo
ſanctuarij qđ deſcẽdũt de eo centũ libre ſeminis
¶ Ex his poterit aduertere quiſqꝫ prudens: ꝙ
tanta fuit miraculorum dñi noſtri Jeſu Chriſti
euidentia / tanta multitudo ⁊ magnitudo: tãta ex
cellentia et certitudo: ꝙ Judaica prauitas quo
ea ſuperet nõ habebat. Cõfugit igitur ad propriũ
ſuum qđ eſt mentiri. libellũ mẽdacijs plenũ / at-
qꝫ blaſphemijs turpibus: vtiqꝫ de Talmud. vn
de hoc ſub compendio ſumpta ſunt cõponẽdo.
Impletũqꝫ eſt qđ in perſona Chriſti dictuꝫ eſt ꝑ
prophetã. Oſee. vij. f. Ve eis quia refugerũt a me
Vaſtatio eis: qꝛ preuaricati ſunt in me: et ego re-
dimã eos: et ipſi locuti ſunt contra me mẽdatia.
Itẽ ad idẽ Hiere. v. b. Et ſi viuit dñs / dixerũt ve
rum ad falſitatẽ iurabunt. Dñe oculi tui nõne ad
veritatẽ vel ad fidem: ꝑcuſſiſti eos ⁊ nõ doluerũt
Cõſumpſiſti eos ⁊ renuerunt accipere diſciplinã
Indurauerũt facies ſuas ſupra petrã: renuerunt
cõuerti. ¶ Eſt aũt hic notandũ / ꝙ Judeorum fa
tua falſitas inde apud intelligentes / Chriſti fidẽ
adiuuat vnde nocere putat. Et ſiquidẽ ipſo ꝙ aſſe
runt dñm Jeſum talia in veritate feciſſe: licet in
nominis Dei virtute miracula / oſtendũt ꝓculdu
bio tantã fuiſſe miraculorũ eius excellẽtiã: ꝙ eã
ipſoruꝫ impietas / demonibus nequit aſcribere.
Tãtãqꝫ fuiſſe eorũ euidentiã: ꝙ nequaq̃ ea ipſo
rum inuidia valuit ſuffocare. Qđ vero ꝑ talẽ mo
dũ. i. ꝑ Sem / hãmeforas. hoc eſt ꝑ nomẽ dei ex-
planatũ ſiue expoſitum / domini Jeſu miracula
fuiſſe facta delirant. tranſlucet eorũ mendaciũ ſi
ſit qui diligẽter inſpiciat. Si verũ nãqꝫ fuiſſet ꝙ
aliqđ nomẽ dei apud eos eſſet: cui deus talẽ vir
tutẽ ⁊ efficaciã preſtitiſſet / profecto iuuaſſẽt eos
tpe Veſpaſiãi ⁊ Titi: necnõ ⁊ Nabuchodonoſor
et feciſſẽt ꝙ Hierlꝫ nõ potuiſſet capi: ⁊ Judei oc-
cidi ⁊ captiuari. eo mõ quo superi⁹ / capitulo. 2.
et etiã alibi dictũ eſt. Vel virtute hui⁹ noĩs vo-
laſſent in celũ: vel ſaltẽ oẽs vel aliqui: nec etiam
a demone Bẽtãmalion nomine / miraculũ ad re
cuperandũ ſabbatũ poſtulaſſent: vt in penultio
capitulo ſecũde ptis / patẽter dicetur. Deniqꝫ He-
lena mater fuit Cõſtantini iperatoris: in cui⁹ tẽ-
pore dñm Jeſum fuiſſe dicunt. Et a tẽpore Jeſu

Chriſti vſqȝ ad Conſtantinum ⁊ Helenā matreȝ
eius que fuit regina in Hieruſalem fuerunt .ccc.
anni: vt ꝑ imperatorū Romanorum patet hiſto-
rias. Manifeſtum eſt, Judeos in ſupradicto libel-
lo fabricatores eſſe mendacij. Nec in tota ſacra
ſcriptura vlla facta mētio reperitur: ꝙ lapis ille de
quo fabuloſe loquūtur in quo mentiūtur ſcriptū
fuiſſe Sem Hāmeforas.i. nomen dei expoſitum
fuiſſet locatus ī priori ſeu poſteriori templo. Nec
canes ereos vt aiūt ibidē latrantes. Eorū nāqȝ
nequā mēdaciū ꝑ ſeipſum oſtēditur. Cū eni dicūt
ꝙ operuerunt eum pannis / ⁊ ꝑcutiebant eū ṽgis
⁊ dicere neſciuit qs eū percuteret. In cōtrario ſu-
perius dicūt: ꝙ in ṽtute ipſius nominis dei facie-
bat q̄cq̄d volebat. Itē patefit eorum mēdacium
ꝑ id qd̄ aſſerunt caules fuiſſe in Hieruſalem ferē-
tes quaſlibet libras centuȝ ſemis. cui⁹ ſtipes erat
ſufficiens ſuſpendio vnius hominis. Et ꝙ oīne
lignū ṽtute ipſius nominis frangebatur: ꝙ q̄d em
in cauli ſtipite non valebat. Qualiter ergo ea q̄ a
Judeis contra Chriſti miracula malicioſe dicāt
mētiendo: pōt quiſpiā ſapiēs intueri. ¶ Notādū
etiā ꝙ dicit btūs Augu. Prouidens inq̄t dñs Je-
ſus impios quoſdam futuros q̄ miracula eius ca-
lūpniarent: magicis artib⁹ attribuendo / ꝓphe-
tas añ miſit. Nūquid ei ſi mag⁹ erat / ēt magicis
artib⁹ fecit / vt coleretur. Nūq̄d ⁊ mortuus mag⁹
erat: ⁊ añq̄ nat⁹. Prophās igitur audi / ⁊ lege qui
añ dñȝ venerūt. Forma igitur ſumpta ex verbis
huius ſancti: dicam⁹ Judeis. Eſto ꝙ ſuſpicari po
tuerit dñm nr̄m Jeſum Chriſtū ꝑ artē aliquā: vel
per ṽtutē ſupradicti nōis dei feciſſe miracula: vt
ipſi calūpniāt. Per quā queſo artē anteq̄ nat⁹ eſ
ſet ꝑ quadringentos annos / ⁊ vltra aduētui ſuo /
⁊ toti vite ſue / necnō / ⁊ factis ſuis / ⁊ dictis / atqȝ
ſuoꝝ: tam congrua / vt patet ex p̄dictis: ⁊ ex dicē
dis patebit / dicta reddidit prophetarū. Sermo
namqȝ prophetic⁹ / ⁊ maxime de aduētu Meſſie:
q̄ñcūqȝ a Judeis exponitur Judaice / ſēꝑ ⁊ vbiqȝ
renitit ṽitatē. Et iuxta eoꝝ expoſitionē abſurda
⁊ īpoſſibilia ꝯtinet: ⁊ īuenitur mendax. Qñ vero
de dño Jeſu / ⁊ ſibi ꝑtinētibus accipitur: vt ex ſo-
lis etiam q̄ dicta ſunt haberi poteſt: occurrit / con
ſonat / cōſentit / ⁊ obedit. nihil impoſſibile / nihil
abſurdum īgerit: ſȝ inuenitur verax. Adhuc etiaȝ
ſi ipſe dñs Jeſus: vt a Judeis eſt ſibi impoſitum
ꝑ artē ſepe dictam faciebat miracula ꝑ quā artē
fecerant ea poſt mortem eius apoſtoli: ⁊ ceteri di
ſcipuli. vt teſte Talmud: ī ſequēti .§. relucebit eos
non ꝑ Sem Hāmeforas ſȝ ꝑ nomen dñi Jeſu fe
ciſſe miracula manifeſte ꝓbabitur. Porro ſi dica
tur ꝙ ꝑ artē opabant ea apl̄i tanq̄ a Chriſto do
cti dum viuerent. Qua arte poterunt dici ea feciſ
ſe iam mortui. Qua etiam arte poſteri eoꝝ qui
nūq̄ viderāt aliquē eorū: et ſi ꝑ artē adulti / qua
arte puelle / ⁊ pueri? Et ſi ꝑ artē quoqȝ iſti: qua ar
te ipſorū imploratum ſuffragium apud Chriſtuȝ.
qua reliquie ipſoꝝ? qua veſtes? qua ſudariola?
qua baculi? ¶ De miraculis quoqȝ apoſtolorum
in nomine domini noſtri Jeſu Chriſti: habetur
apud eos in Talmud Hieruſalmi.i. Hieroſoli-
mitano: in libro qui dicitur Aabodazara. Di-
xit Rabi Joanan: filius filij Rabi: Jehoſſua filij
Leui: glutiuerat qd̄am mortiferū ⁊ coniuratum
vel exorcizatū fuit ei ex nomīe Jehoſſua filij Pā
terij: ⁊ ſanatus ē. Ex quo autē euaſit. dixit pater
pueri.ſ. ei qui coniurauerat puero in nomine Je
ſu Chriſti. Quid dixiſti ſuꝑ eū? Ait ei verbū tale /
vel tale. Dixit.ſ. pater Remiſſius fuiſſet ei ſi mor-
tuus fuiſſet. ⁊ non audiſſet ṽbum h̄. Et ſic factum
eſt ei.i. mortuus eſt puer: incōtinenti ꝓpter igra-
titudinē patris. Dixit Rabi Joce. Factū ē qd̄ ſer
pens q̄dam momordit Eleazar filiū Duma. Ve-
nit igitur ad eum Jaacob .i. Jacobus vir quidaȝ
de diſcipulis Jehoſſua Barpāterij.i. filius Pāte
rij: vt curaret euȝ. Et ait ei. Dicam tibi ex nomīe
Jehoſſua filij Panterij ⁊ curaberis. Dixit ei Ra-
bi Jſmael. Non licet hoc tibi fili Duma. Ait ei.
Ego īducā ꝓbationē: qd̄ licitū ē mihi ꝙ curet me
Non ꝑmiſit eū inducere probationē donec mor-
tuus eſt. Et quā ꝓbationē poterat inducere. Il-
lud qd̄ ē ſcriptum Leuiti. 18. a. Que faciet homo
⁊ viuet ī eis. Hucuſqȝ de libro Hieruſalmi. ¶ Le
git adhuc ī glō. ſuꝑ eccl'aſtē. ſuꝑ illud. Cūcte res /
vel cūcta ṽba difficilia / vel difficilia: non pōt vir
eas / vel ea ꝓloqui. Accidit quod Rabi Eleazar /
Ben Dama momordit ſerpens. Venitqȝ Jacob
i. Jacobus vir de villa Cachania ad curandum
eum ex nomine Jeſu.i. Jeſu filij Panteri: ⁊ non
ꝑmiſit eum Rabi Jſmael: ſȝ dixit ei. Non licet ti
bi Ben Dama. Ait / ꝑmitte mihi. Et ego inducā
contra te argumētū vel auctoritatem qd̄ licitum
eſt. Et nequiuit auctoritatē inducere donec egreſ
ſa ē anima eius. ⁊c. Et que erat auctoritas: ꝙ ſcȝ
volebat inducere? Que faciens homo / ⁊ viuet
ī eis. dictum eſt in mandatis dei ⁊ non ꝙ moriat
ī eis. Hec traditio. Si q̄s diligēter aduertat has
duas traditiones. In nomine dñi nr̄i Jeſu Chri
ſti fuiſſe facta miracula: Judaicarum ſcripturarū
teſtimonio cōprobabit. ¶ Jehoſſua igit.i. ſalus:
vel ſaluatio fuit nomen domini Jeſu Chriſti: ſm
impoſitionem. Hemanuel ṽo ⁊ multa alia ſecun
dum vtriuſqȝ nature ipſi⁹ cōditionem. Quia ṽo
nos latini cū lingua: ⁊ non cuȝ gutture loquimur
vt Arabes / ⁊ Hebrei / corrupte ꝓnunciamus ꝓ
Jehoſſua Jeſū ſicut ⁊ alia multa Hebraicorū no
mina corrumpimus in hunc modum. ¶ Notan-
dum autem ad veritateȝ premiſſe traditionis: ꝙ
Dauid (ſicut legitur in ſecundo Regū. 5. e.) Duos
filios habuit Natan videlicet ⁊ Salomoneȝ. Ex
Cathena igitur Natan filij Dauid: vt ait Joan-
nes Damaſcenus in. 6. capitulo quarti libri. Le-
ui genuit Melchi. ⁊ Panterij: ita denominatum.
Hic igitur Barpanter genuit Joachim. Joachiȝ
autem genuit ſanctam dei genitricem. Ex cathe
na vero Salomonis filij Dauid. Mathan ha-
buit vxorem ex qua genuit Jacob. Defuncto au
tem Mathan / Melchi de genere Natan / ⁊ fi-
lius quidem Leui. Frater autem Panteri:

nupſit vxori Mathan: matri autem Jacob/⁊
genuit ex ea Heli. Facti ſūt autē fratres vterini
Jacob ⁊ Heli. Jacob quidē ex tribu hoc eſt ex fa
milia Salomonis. Heli aūt ex tribu. i. de genere
Natan filij Dauid ſine liberis. Et accepit frater
eius Jacob q̇ erat de gñe Salomōis filij Dauid
vxorē eius iuxta preceptum legis. Deuto. 25. b.
Et ſuſcitabit ſemē frī ſuo: ⁊ genuit Joſeph ſpon=
ſuꝫ virginis Marie. Joſeph igitur natura q̇dē eſt
Jacob: vt dꝭ Math. 1. ex deſcēſione Salomōis.
Secūdum aūt legē: filius fuit Heli. vt dicit Luc.
3. Qui erat de genere Natan filij Dauid. Igitur
ꝙ Joſeph ex dauitica tribu deſcendit. Matthe=
us ⁊ Lucas ſacratiſſimi euāgeliſte: manifeſte de
monſtrant. Sed Math. 1. ca. ex Dauid per Sa
lomonē deducit Joſeph. Lucas aūt tertio capi.
ꝑ Natan: vt oſtēſū eſt. Sancte autē virginis ge=
nerationē vtiqꝫ ſiluit. Oportet ergo ſcire ꝙ nō fu=
it conſuetudo Hebreis: neqꝫ diuie ſcripture gene
alogizare mulieres. Lex aūt erat non deſpōſare
tribuꝫ ex alia tribu. vt habet. Numeri vltimo. d.
Quilibet filiorꝫ Iſrael in hereditate tribus vel
lecto patrū ſuorꝫ nubet vel copulabitur. Et oīs
filia poſſidēs hereditatē de tribu filiorꝫ Iſrael/vł
de ſtratu vł vni ō familia ō tribu/vł lecto/vł tho=
ro/patrum ſuorū: erit vxor. Glo. Rabi. Selo. Et
oīs filia poſſidēs hereditatē. i. illa cuꝰ pater non
habet filium. Et idcirco ipſa eſt heres ipſius. Jo=
ſeph itaqꝫ ex Dauitica tribu deſcēdēs/vt oſten=
ſum eſt: ⁊ iuſtus exiſtēs. Hoc eni ipſi teſtatur diui
num euangeliū. Math. 1. Non vtiqꝫ vnq̄ almaꝫ.
i. ſanctā virginē i deſponſatione duxiſſet: niſi ex
eius ſceptro familiaqꝫ deſcenderet. Monſtraſſe
igitur vterqꝫ euangeliſta ſponſi deſcenſionē cō=
tētus eſt. Et eadē ratione oīs hō ſapiēs debꝫ eſſe
contentus. Fuit igitur vir nomine Joachim: qui
honeſtiſſimā ⁊ laude digniſſimā puellam nomine
Annam in matrimoniū duxit. Sed quēadmodū
vetus Anna ſterilis exiſtens ꝑ votuꝫ ⁊ repromiſ
ſionem peperit Samuelem. Ita hec ꝑ p̄ces ⁊ re
promiſſiones ſibi factas a deo: Dei peperit geni
tricem. Peperit igitur gr̃a. Sic. n. Anna interpre
tatur Dñam. Hoc eniꝫ Marie ſignificat nomen.
Recte nāqꝫ dña facta ē oīa creature: creatoris et
cōditoris omniū mat̄ exiſtēs. Deniqꝫ cū Joachi
genitor eius/nec filiū/nec filiam p̄ter ipſam nō=
ſcat habuiſſe. Relinquit ꝙ ipſa virgo patre mor=
tuo in hereditate ſucceſſit. Quare iuxta legē pre=
dictam nulli vnq̄ niſi ei q̇ eſſet de genere ſuo de=
buit deſponſari. Cū igit Joſeph q̇ erat: vt proba
tum eſt de domo ⁊ familia Dauid fuerit deſponſa
ta: ipſam eiuſdem fuiſſe familie conſequens eſt.
¶ Eſt itaqꝫ ſciēdū ꝙ miracula dñi Jeſu atqꝫ ſuo
rum/in nomine eius: ita firmiter conſtant: ꝙ infi
ciari nulla poſſunt nequitia. Conſtāt ſiq̇dē ꝑ ſcri=
pturas/ꝑ crebrā famā: ⁊ ꝑ rationem neceſſariaꝫ
atqꝫ demōſtratiuam. Per ſcripturā vero quadru
plicē. ſ. Judeorꝫ. Chriſtianorum. Sarracenorū
⁊ p̄plorꝫ. Judeorū inq̄: vt patꝫ ex his q̄ i hoc ca
pitulo ſūt p̄dicta. De ſcriptura Chriſtianorum nō
oportet probare: q2 nulli dubium eſt. ¶ Scriptu=
ra vero populorum imagines ſūt que in eccleſijs
Chriſtianorum ad laicorum inſtructionē fiunt.
Ubi a tēpore Apoſtolorū Chriſti miracula atqꝫ
ſuorum legunt ſimplices q̄ in ſcripturis legunt ⁊
relegunt ſapiētes. Prophetatum ē hoc aūt ꝑ Da
uid. vbi in p̄s. 86. ait. Dñs narrabit i ſcriptura po
pulorum. ¶ Deniqꝫ vtrum ꝯſtet ꝑ ſcripturā Sar
racenorum interrogent qui de hoc dubitāt Sar=
racenos: ⁊ ipſorꝫ teſtimonio me verū dicere ꝯꝓ
babūt. Nā in alcorano. i. i libro legis eorū cōtine
tur: ꝙ Angelus Gabriel miſſus fuit ad Mariam
virginē a deo: q̇ ei ꝯceptionem dñi Jeſu ſola dei
v̇tute abſqꝫ virili ſemine nūciauit. Ibideꝫ quoqꝫ
dicit: ꝙ in die qua natus ē apte atqꝫ diſtīcte locu
tus eſt. Deinde matri fugiēti Judeos ⁊ eſurienti:
palmā vtꝫ de dactilis eiꝰ comederet fecit iclinare:
⁊ vt biberet ad radicē palme fontē fecit erumpe.
Eadē quoqꝫ die matrē Judeis eaꝫ de adulterio
arguētibus excuſauit. Ibi etiā dicit ꝙ dñs Jeſus
iam grandis factus: ſuſcitabat mortuos: munda=
bat ⁊ curabat leproſos. illuminabat cecos: ⁊ cu=
rabat v̇bo generum omniū egros. De luto quoqꝫ
formatꝭ auibꝰ vitā ſimꝭ ⁊ volatū ſubito donabat
auiculꝭ. Mēſam fecit de celo deſcēdere ſup quā ce
nauit cū Aplis. Effigiē ſuā ipſius vni ex ſuis di=
ſcipulis qui ſpōte ſua ꝓ Chriſto a Judeis eſt cru
cifixus. Xp̄s autē a deo in celuꝫ: vt in ſupradicto
Alcorano dꝭ eē eleuatus. Et ide iterū ſcdm eos
eſt in fine mundi vēturus: ⁊ vniuerſum mundum
ꝑ annos. xl. iudicaturus. Miraculuꝫ quoqꝫ ſeptē
dormiētiū q̇ ab iꝑatore Decio ꝓ fide Chriſti ꝓ=
feſſione i quadā fuerunt ſpelūca muro fortiſſimo
concluſi: ⁊ ſōno ꝑ ducētōs annos protracto tem=
pore Theodoſij imꝑatoris excitati ſūt Chriſtia
ne fidei teſtimoniuꝫ ꝑhibentes: et reſurrectioni
ſimilit/inuenitur in Alcorano ſepedicto. ¶ Se=
cundo cōſtat miracula dñi Jeſu ꝑ crebrā famaꝫ.
Eſt eni crebra fama iuxta ſapiētum aliarum lite
raruꝫ atqꝫ linguarū/narratio multorꝫ de aliquo
ꝑceptibili ſēſu: vł plꝭibꝰ in p̄ñti tp̄e cōſtituto: vł i
p̄teritis ſucceſſiuis ⁊ nō intruptis. Quorū multi=
tudinē impoſſibile ē ſcdm cōſuetudinē ad confin=
gēdū tale aliq̇d iꝑceptibilit cōuenire. Reruꝫ autē
vt aiunt q̄ ꝑ crebrā habētur famaꝫ: due ſunt ſpēs.
Prima vt narrēt q̄ crebrā faciūt famā eſſe aliq̇d:
ꝙ ipſi/vł viſu/vł ſenſu alio ꝑceꝑūt. Talis auteꝫ
narratio tūc veram p̄bet ſciētiam/qñ duo cōcur=
runt. Unum eſt vt multitudo narrantium ad ta=
lē ꝑueniat numerū: ꝙ impoſſibile ſit ſcdm conſue
tudinē iꝑceptibilit ꝯuēire: talē multitudinē ad ta
le ꝯfingēdū mēdaciū. vt ſi verbigr̃a. Uideamꝰ ho
mines diuerſarꝫ terrarū ⁊ remotarū: diuerſarū cō=
ſuetudinū ⁊ linguarū cōuenietes ⁊ dñtes i mūdo
eſſe ciuitatem que Roma vel Niniue dicitur: Cō=
ſtabit nobis pro certo hanc ciuitatē in mūdo eſ=
ſe: ꝗuis nunq̄ viderimus eam. Aliud vero eſt: ꝙ
narratum ſenſibus poſſit eſſe ſubiectum.
Nam ſi orientales omnes: atqꝫ occidentales/
narrarent mundum habuiſſe initium/ vel fu=

iſſe eternū: ⁊ mundi creatorē vnum fuiſſe / vel plu
res eoꝝ narratio nō preſtaret ſciētiā. Quippe qꝛ
narrata huius nequeūt ſenſibus ſubiacere. Si ve
ro narrarent exēpli gr̄a ꝙ i aliqua terra: vt i Flā
dria ad faciendū ignē glebis vtunt̄ pro lignis ip=
ſorum narratio preſtaret ſciētiā. Quippe qꝛ nar=
ratum eoꝝ pōt ſenſibus comprehendi. Qñcūqꝫ
igitur iſta duo ꝯcurrerit: videlꝫ ꝙ narratores ſint
tot ⁊ tales ꝙ ſcđm cōſuetudinē nequeant ad ꝯfin
gendū mēdatiuꝫ impceptibiliter ꝯuenire: ⁊ nar=
ratum fuerit ſenſatum. talis narratio iuxta Aui=
cēne ⁊ Galeni ⁊ Algazelis ⁊ Ibnalchatib ſenten
tiam: certam preſtat ſcientiam. Et hoc mō ſciuit
Jacob Joſeph filiū ſuū viuere / quē mortuū eſſe
crediderat. Scđa ſpēs ē cū ſe habēt narrātes: vt
ꝑdictū eſt. Verūtñ nō dicunt ſe rē vidiſſe quā nar
rant: ſed aſſerunt multitudinem talē ſe vidiſſe / et
audiſſe qualem prediximus: que ſe dicebat id qđ
iſta narrat: vidiſſe ⁊ audiſſe. Illa vero ſpēs tūc ꝑ=
ſtat certam ſciam: cum in ipſa concurrūt duo illa
q̄ in ipſa ſpē diximꝰ concurrēda. Et quoddā ter=
tium: videlicet vt ſi cathena narrantium longius
ſe extēderit: nūꝙ ſit interrupta: nec extenuata ad
ſingulos: quēadmodū dixerūt aliq̄ de lege Moi=
ſi / ꝙ deuenit ad Eſdram ⁊ paucos alios: ſed ſem
per finis ⁊ media in quātitate ⁊ qualitate: princi=
pio rñdeant ſupradicto. Per iſtū modū ſi aduer=
tas oportet Judeos ſcire Moiſē verbi cauſa fuiſ
ſe: miracula feciſſe: legē dediſſe: Judeos vitulum
adoraſſe / prophetas plurimos occidiſſe / dñꝫ Je
ſum reprobaſſe qui dicebat ſeeſſe Meſſiaꝫ: ⁊ loco
eiꝰ duos falſos Meſſias recepiſſe. Sic ꝗqꝫ ſciūt
hoīes hodie / fuiſſe Alexandrū. ſic Ariſtotelem /
ſic Ipocrateꝫ / ſic Karoluꝫ magnū: ⁊ cetera talia
īfinita. Ad hūc modū ſciēdi ꝑtēa: mittebat Moi=
ſes iudaicū populū: cū dicebat Deut. 32. b. Me=
mento dierū ſeculi: aduerte annos generationis
⁊ generatiōis. Interroga patrē tuū ⁊ annūciabit
tibi ſeniores tuos / ⁊ dicēt tibi. Huc etiā pōit Da=
uid ps. 77. b. Vt cognoſcat generatio altera. filij na
ſcēt / ſurgēt ⁊ narrabūt filijs ſuis. Et ponēt i deo
fiduciā ſuā: ⁊ nō obliuiſcent̄ opeꝝ dei / ⁊ mādata
eiꝰ ſeruabūt. Deniqꝫ ſciēdū etiā ē: ꝙ de crebra fa=
ma vnꝰ de paulo ſuperius nominatis pħis: vide=
licet Ibnalchatib. hoc modo ait. Scito inter ſa=
piētes fuiſſe ꝯtrouerſiam: an ſciētia q̄ ꝑpetuatur.
i. ꝑ crebram famā habetur ſit neceſſaria / vel pro
babilis. Circa qđ dictis pro ⁊ contra. ꝙ plurimis
electio oīm eſt ipſam eſſe neceſſariam. Neceſſari=
um ſiqđeꝫ illud eſt: ꝙ dubiū nobis fieri / tentādo
nos ipſos volumus / ⁊ nō valemus. Porro cū au=
ditis omnibus q̄ ꝑ crebram obijciuntur famā: tē
tamus noſipſos: inuenimus aīas nr̄as ꝑciſe iudi
cantes: ꝙ Moiſes exēpli gratia fuit: ⁊ dixit ſe nū
ciū dei / miſſuꝫ ad filios Iſrael. Nec inuenimꝰ ali
qđ de obiectis hoc tranſfigens: ſicut nec illa que
neceſſaria ſūt. Nihil ergo ꝙ ꝑ crebrā famā dictū
eſt: meretur reſponſum. Reſponſū nāqꝫ oportet
eſſe probabile: retinere aūt neceſſariū cuꝫ proba
bile circulationem inducit: ⁊ eſt impoſſibile. Que
igitur cōtra tenēt. i. q̄ ꝯtra crebrā famā dicta ſūt:
merentur reſponſum. Hec dicit pħs. Et nota ꝙ
crebra fama vocat̄ a Judeis: Qabbala. Suntqꝫ
multa valde in q̄bus hñt ad eā de neceſſitate re=
currere: vt verbi gr̄a. Utrū hec dies ſabbati quā
obſeruant: ſit illa eadē quā mādauit Moiſes ob=
ſeruari: vel ſi eſt mutata in alteraꝫ de diebus ſe=
ptimane: forſitan per errorem. ¶ Cōſtant tertio
miracula dñi nr̄i Jeſu Chriſti. ꝑ rōneꝫ demōſtra=
tiuā. i. ꝑ ſuū effectū: ars quippe ratiocinandi ⁊ de
monſtrandi cauſas ex ſuis effectibus / optime cō
cludere docet. Siqđē nullus ſani capitis dubitat
eſſe fortē: cui actus fortium ineſſe perſpexerit. Et
cuicūqꝫ velocitas adē eſt: velocē ipſū eſſe manife=
ſtum ē. Agit enī vniuſcuiuſqꝫ natura ꝙ propriuꝫ
eſt: nec cōtrariaruꝫ reꝝ miſcetur effectibus. Dñꝫ
igit̄ nr̄m Jeſum ⁊ ſuos in noīe eiꝰ opera viſibilit̄
feciſſe / que totius nature ſupant facultatem: in lā
goꝝ mirabili curatione: mortuorum ſuſcitatione
celeſtiū corporū ⁊ elemētorū ſtupēda mutatione:
⁊ ꝙ eſt mirabiliꝰ humanarum mentiū ſubita in=
ſpiratione. Nō videlꝫ idiote / ⁊ ſimplices ſpū ſā=
cto repleti fuerūt: in inſtanti ſūmam ſapientiam /
⁊ ſcripturarum ſciētiā: linguarūqꝫ oīm facundiaꝫ
cōſecuti. Hec inꝙ omnia ꝑ dñm Jeſuꝫ ⁊ ꝑ ſuos i
eius noīe: poſt ipſum facta fuiſſe: effectꝰ ſubſecu=
tus: euidēter oſtēdit: videlꝫ ꝙ non armorum vio
lentia non voluptatū promiſſione ſiue licētia: ſꝫ
per rudes ante ⁊ ſimplices Chriſti diſcipulos ſa=
tis paucos: ꝯtra inauditā vnꝙ ante ꝑſecutorum
totius mūdi tā gentiliū ꝙ Judeoruꝫ rabiē atqꝫ
tirannidem: innūerabiles turbe: nō ſolū ſimplici
um / ſed ⁊ ſapiētiſſimorū hoīm: maxime aūt gre=
corū ⁊ latinorū ſpreta demoniorū cultura ⁊ ido=
lorū que ita aīos alliciebat: qđ nūꝙ añ ab ipſa ꝑ
Moiſen / vel aliquē aliū etiā ipſi Judei: lꝫ mītis
⁊ ſtupēdis viſis miraculis: vſqꝫquaqꝫ auerſi fue=
rant: ad fidē dñi Jeſu affectuoſiſſime ſunt cōuer=
ſe. In qua q̄dem fide oīa humanum intellectum:
⁊ rōnem tranſcendētia predicantur. Carnis volu
ptates admodū optate mortalibus cohibentur /
laborioſe inuiſibilia queri. et oīa mundana con=
tēpni docētur: q̄bus animos mortaliū aſſentire:
maximū miraculū eſt. et manifeſtū diuine inſpi=
rationis ⁊ ſuggeſtionis opꝰ: vt cōtēptis viſibili=
bus: ſola inuiſibilia cupiantur. Hoc autē nō a for
tuna vel caſu: ſed ex diuina diſpoſitione factū fu=
iſſe: manifeſtum eſt. Ex eo ꝙ hoc ⁊ ꝑ hūc moduꝫ:
⁊ in tempore tali ſe facturū Deus multa ante: ſꝫ
multo ante tempore prophetarum predixit ora=
culis: vt iam in parte ex predictis patet: ⁊ magis
in ſequētibus deo iuuāte patebit. Quequidē oīa
ꝑoptime tāgit Aplš ad Hebreos. 2. dicēs. Quo
nos effugiemꝰ ſi tātā neglexerimꝰ ſalutē: que cuꝫ
initiū accepiſſet enarrari ꝑ dñm ab eis q̄ audie=
runt in nos cōfirmata eſt conteſtante deo. ſignis
⁊ portentis / ⁊ varijs virtutibꝰ / ⁊ ſpiritꝰ ſcti diſtri
butionibus. Hec aūt tam mirabilis mūdi cōuer=
ſio ad fidē Chriſtianā iudiciū certiſſimum eſt: pre=
teritoruꝫ q̄ narrāt̄: ⁊ ſcripta ſūt miraculorū: atqꝫ

ſignoꝝ:ita vt ea vlterius iterari non ſit neceſſe:
cũ in ſuo effectu appareãt euidẽter. Quamuis nõ
ceſſet Deus: etiã nr̃is tẽporib⁹ ad ↄſeruationẽ fi-
dei Chriſtiane per ſanctos ſuos miracula opari.
Nec ocioſe hic puto conſiderandũ: ꝙ negare mi-
racula Chriſti inducit in maius miraculũ. Om-
nibus enim eſſet ſignis ꝛ miraculis mirabilius.
ſi ad credẽdum tã ardua / ꝛ operandũ tam diffici
lia: ꝛ ad ſperandũ tã alta / tãq; occulta: mundus
a ſuis vitijs ꝛ delitijs tã illectus ꝛ maxime ab er
rore idolatrie tã abſortus: abſq; miraculis indu-
ctus eſſet. Taliter inq̃ ipſe talis ad talia a talib⁹
ꝛ tã ſimplicib⁹ hoĩbus. Illi vero q̃ ſectas induxe
runt erroꝝ: vel inducere nixi ſunt: via ↄtraria ꝓ-
ceſſerũt: vt patet in Machometo. Qui ſenſibiliũ
voluptatũ prom iſſa: ad quaꝝ vſum carnalis cõ-
cupiſcentia vehementer inſtigat. primo Arabes
a quibus traxit originẽ. qui vt ait Algazel in ſta-
tera factoꝝ: oĩb⁹ ſunt beſtijs propiores. Deinde
ꝙ plurimos alios fraudulenter illexit. precepta
quoq; tradidit promiſſis ↄformis / v̄bo pariter ꝛ
exemplo voluptati carnis habenas exponens: ꝛ
ad eãdẽ preceptis ꝛ monitis vrgẽs / q̃bus carna-
les hoĩes nõ ſolũ prompti ſunt obedire: ſed etiã
vix a talibus vnq̃ poſſunt minis vel terroribus /
aut ſupplicijs / ſiue hoĩz verecundia: q̃ multis eſt
morte durior cohiberi. Per beſtialiũ igitur hoĩm
illectã talib⁹ multitudinẽ: ceteros in ſuã legẽ per
armoꝝ violentiã coegit: ꝛ per voluptatũ licenti-
am vehemẽter attraxit. Miracula quippe nulla
vnq̃ oñdere potuit teſtante Alcorano: q̃uis eius
eloquentiam miraculum reputari voluerit. Sed
dixit ſe in armoꝝ potentia miſſum. Qḋ miracu-
lum nõ deeſt etiã latronib⁹ ꝛ tirannis. Nam ſi vi
cit alios fuit: ꝛ ipſe in bello ꝙ vocant Gazuuet /
Hohod / vulneratus in ore / amiſitq; vnum dẽtẽ
de prioribus. Corruit quoq; in foueã ꝛ fuit valde
turpiter victus. Quãq̃ ſuis in precedẽti nocte ex
parte dei ↄtrariũ promiſiſſet. Cõſtat itaq; Meſ-
ſie nr̃i atq; ſuoꝝ: vt oſtẽſum eſt: miracula per ſcri
pturã / nõ ſolũ clericoꝝ: ſed etiã laicoꝝ. Conſtat
ꝑ crebram ꝛ ſinceriſſimam famã. Ita ꝙ nullum i
ↄditionibus ſuis inuenitur habere defectum. Cõ
ſtat nihilomin⁹ neceſſario per effectũ: ad qḋ vno
tantum vtar exemplo ſtudio breuitatis. Quan-
do Cõſtantinus Romanoꝝ imperator dñs erat
adhuc pene totius mũdi. Quid fuit tunc qḋ vſq;
nunc ceruicibus imperij Romani impoſuit iugũ
Chriſti? Quid fuit illud qḋ ſubiecit gẽtium: ac Iu
deoꝝ caput vicario eius: q̃ nõ habuit vbi reclina
ret caput? Quid fuit illud qḋ papã ſucceſſorẽ vni⁹
crucifixi facit hodie dominum tot regum ꝛ impe
ratoris Romani? Quid deniq; ſuperbiam tante
ferocitatis ſubiectam fecit tante humilitatis: vſ-
q; ad oſculum pedis? Iudeus perfidus quo hic
erumpet: ꝛ cui / vel quibus cauſis talem / ac tantũ
effectum attribuet? Nitatur q̃tumcũq; potuerit.
nunq̃ veriſimile illud tale niſi miraculis Chriſti-
ane fidei valebit aſcribere. Inter que neget per-
fidus ſi poteſt miraculum Conſtantini imperato
ris qui abhorrẽda ꝛ turpiſſima lepra: ſubito mũ-
datus eſt: virtute baptiſmi: eo modo quo legit in
vita beati Silueſtri: qḋ fuit cõcauſa totius iſtius
effectus. Non enĩ habet hic locũ calũpnia Sem
hamẽ foras. i. nominis explanati: cui ſuperi⁹ at-
tribuebant miracula Chriſti. Cum a tẽpore Chri
ſti: vſq; ad Conſtantinũ. ccc. fuerint anni. ¶ Et
nota ꝙ vtrũq; ꝓbatum eſt: videlicet ꝙ Iudei re
ſpuerẽt miracula Chriſti: ꝛ gentiles reciperent.
Vñ in ꝑs. 85. Nõ ẽ ſicut tu in dijs dñe: neq; ſicut
opera tua. Omnes gẽtes quas feciſti veniẽt: ꝛ ho
norabunt nomen tuum. Qm̃ magnus tu ꝛ faciẽs
mirabilia tu es Deus ſolus. Qḋ autẽ Meſſias ſit
facies dei / ꝛ nomẽ dei / ꝛ Deus. habetur infra i ſa
parte. ca. prio ꝛ ſo. ¶ Itẽ Iſa. 61. Cum feceris
mirabilia non ſpabimus. Deſcendiſti a facie tua /
montes defluxerunt. ¶ Ad euidẽtiã ꝑdictorum
recurrẽdum eſt ad id qḋ ſuperius in principio xa.
taliter ſcriptũ ẽ. Tũc aperiẽtur oculi cecoꝝ. ꝛc.
¶ Notãdũ valde ẽ ꝙ quãtũlibz ſcrutẽtur Iudei
ſcripturas veteris teſtamẽti: nunq̃ ac nuſq̃ pote-
runt reperire ꝙ vnq̃ aliquis q̃tecũq; fuerit ſan-
ctitatis / vl̾ etiam ipſe Deus aliqḋ iſtoꝝ quatuor
generum: fecerit miraculorum vſq; ad ſaluatorẽ
noſtrum dominum Ieſum Chriſtum. Cũq; ſupe
rius probatũ validiſſime ſit eum facere iſta: ꝛ oĩs
miraculorũ genera que volebat: necnon / ꝛ diſci-
puli eius in nomine ipſius. Conſequẽs ẽ dominũ
noſtrum Ieſum Chriſtum eſſe Meſſiam ꝛ premi
um dei vẽturum: vl̾ remunerationem ad ſaluan-
dum Iſrael. Per quẽ oẽs fideles tam ex gẽtibus
q̃ ex Iudeis intelligere debemus. Vt in ſequenti
capitulo: ꝛ etiam alibi erit liquide manifeſtum.

¶ Capitulum. xij. Qꝫ apoſtoli / ꝛ alij fideles ſũt
ſemen / ꝛ filij Iſrael.

Ceterũ: i hoc quoq; . xij. pãe ꝑ
tis. cap. viſũ fuit mihi neccẽario
oſtẽdere ꝙ apl̾i ꝛ oẽs fideles
ſũt ſemẽ / ꝛ filij Iſrael. Vñ ꝑ-
mitus inducemus illud. ſ. qḋ le
git i glõ. Ve / Elle Semoth. i.
Exodi. xiij. a. Sup ſanctifica
mihi omne primogenitũ Ra-
bi Natan ẽ dicẽs. Dixit Deus ſanctus ꝛ benedi-
ctus Moiſi. Quẽadmodum ego feci Iacob pri-
mogenitum ſm qḋ ſcriptum eſt. Filius meus pri-
mogenitus Iſrael. Sic ego faciens regẽ Meſſi-
am primogenitum. ſicut dictum eſt ꝑs. 88. d. Ipſe
vocauit me pater meus es tu. Deus me⁹ ꝛ rupes
vel fortitudo ſalutis mee. Ego quoq; primogeni
tum dabo eũ altiſſimũ regibus terre. In eternũ
ſeruabo ei miaz meã: ꝛ Beriti. i. pactũ meũ fide-
le ipſi. Et ponã ad ſemper ſemẽ eius / ꝛ thronum
vel ſedẽ eius tanq̃ dies celi. Hec traditio. ¶ No
tandum ꝙ ex eo qḋ hic dr̾ de Meſſia: ꝛ ponã ad
ſẽper ſemen eius. Et Iſa. 53. Videbit ſemen lon-
geuum: arguunt Iudei dñm Ieſũ non fuiſſe Meſ
ſiam. q: non habuit ſemẽ filiorum carnalium.
Quorum inſania facillime poterit confutari. Si
vel vnum ex his que ſequuntur diligenter fuerit

memorie cõmendatum. ¶ Legitur eñ in Bereſſit Rabba minori ſup illud Geñ. 25. a. Et addidit Abraham / ⁊ accepit vxorẽ: ⁊ nomẽ ei⁹ Cetura. Eccleſiaſtes. xi. c. Mane ſeina ſemẽ tuũ: ⁊ ad veſperũ nõ ceſſet manus tua. Non eniꝫ tu ſciens ꝙ erit magis idoneũ / vel rectũ: vtrũ hoc / vel illud / vel ſi ãbo ſimul bona. Rabi Aaqiba eſt dicẽs. Si fuerint tibi diſcipuli ĩ adoleſcẽtia tua. Statue q̃qꝫ diſcipulos in ſenectute tua. Neſcis enim quos eorũ aſcribet tibi Deus: vel vtruꝫ oẽs ſimul erũt boni. Notandũ eſt igitur hic: ꝙ diſcipli docti ab aliquo vocãtur ſemẽ ei⁹. Semẽ itaqꝫ Chriſti fuerunt eius apl̃i / ⁊ ceteri diſcipuli. ¶ Itẽ in Bereſſit Rabba maiori ſuper illud Geñ. 28. Tibi dabo eã ⁊ ſemini tuo. Semi tuo. Semẽ tuũ erũt ſiĉes tibi. ſicut dictũ ẽ. Deuto. 33. g. Et habitabit Iſrael ꝯfidẽter. Solũmõ oculus Iacob. i. ſimilis Iacob. Et ſup hoc erat Amos poſtulans miſerationes. ſicut dictuꝫ eſt Amos. 7. a. Dñe Deus parce queſo / vel pce nũc. Quis ſurget Iaacob. i. vt Iacob: licet paruus ſit ipſe? Uel nunq̃d paruus ipſe? Miſertus eſt dñs ſup hoc. ⁊c. Notandũ eſt hic ꝙ ſimiles Iacob ſunt ſemen ipſi⁹. ¶ In Maçecta biqqurin. i. p̃mitiarũ. Maldauerũt vel tradiderũt in nomine Rabi Iuda. Ger. i. aduena. i. cõuerſus: q̃ de gẽtilitate venit ad fideꝫ. Ipſemet eſt apportãs primitias. ſ. ⁊ dicens / vl̃ legẽs illud Deuto. 26. Pronuntio hodie dño deo tuo ꝙ intraui terram quam iurauit dñs patribus veſtris. Que eſt huius rei probatio? Non erit vltra nomen tuum Abram: ſed erit nomen tuum Abraham: qꝛ patrem multitudinis gentiũ dedi te. Geñ. 17. a. In principio fuit pater Aram: ⁊ ideo vocatus eſt Abraam. Finaliter vero pater totius ſeculi / ⁊ nomen eius Abraham. Hucuſqꝫ traditio. ¶ Deinde in Bereſſit Rabba minori ſuper illud Geñ. 32. Et dixit Iacob. Deus patris mei Abraham / ⁊ Deus patris mei Iſaac. ⁊c. Ecce nõ dicit Eſau: ſed eligẽti vias eorũ / ⁊ facienti opera eorũ. ego perſiſtens ſup eũ q̃ nõ facit / vt opera eorũ: nõ perſiſtẽs ego ſuper eũ. Rabi Huna dixit. Quis fuit ꝓpinquior Ezechie. Nõne Achaç? Dimiſit Achaç: ⁊ dixit Ezechie. 4. Reg. 20. b. Hec dixit dñs De⁹ Dauid patris tui. Sup illum itaqꝫ qui facit opera eorum ego pſiſtẽs. ¶ Ad hoc etiam multũ facit / id qd̓ legitur in libro çanhedrin: in diſtinctione q̃ incipit Dine / Memonot. b. Nõ recedet Sebet de Iuda. Hij ſũt capita captiuitatum Babilonie q̃ erãt regẽtes Iſrael in Sebet. i. in virga vl̃ ſceptro. Et Mehoqeq. de medio pedũ ei⁹. Hij ſũt filij filiorũ Hillel docetes legem Iſraeli. Deniqꝫ Hillel de q̃ fit h̓ mẽtio: q̃dã magn⁹ Rabi fuit apd̓ Iudeos ante deſtructionẽ tẽpli vltimi. Qui multos docuit: ⁊ illi alios ml̃tos: q̃ dicti ſũt filij filiorum eius: iſta de cauſa. Et facit ad hoc qd̓ legitur in Baba / Batra / Pereq. Ieſnohalin. Dixerũt magiſtri. Octoginta diſcipulos habuit Hillel ſenex. Quorũ. xxx. digni erãt ꝙ deſcenderet diuinitas ſup eos. ſicut Moiſes. xxx. v̓o alij ex eis / qd̓ ſtaret ſol pro eis. Sicut Ioſue. xx. autẽ ex eis erant mediocres: quorũ maior erat Ionatan fili⁹ Oziel. Nota ꝙ iſte trãſtulit de Hebraico ĩ Caldaicum totũ vet⁹ teſtamẽtũ p̄ter Pẽthateucũ: qd̓ aũ eũ tranſtulerat Enqaloz ꝓſelitus. Et hee trãſlationes vocãtur Targũ. i. tranſlatio. Sequit̃. Minor vero omniuꝫ erat Rabi Iohanan filius zaqqai. de quo dixerunt: ꝙ nõ dimiſit ſcire ſcripturã: ⁊ Talmud. ⁊c. Uſqꝫ ⁊ exẽpla vulpiuꝫ ⁊ narrationes demonũ. ⁊c. Si igit̃ iſte mior erat ita magn⁹ ſapiẽs: quãto magis alij? Dixerunt de Ionatan filio Oziel añdicto: ꝙ illa hora qua ipſe ſtudebat in lege ꝙ oẽ volatile qd̓ volabat ſup exurebatur. ¶ Iſti Rabini ſeu magiſtri docti a Hillel ſepedicto: dicti ſũt filij ei⁹. Filius q̃ppe vniuſcuiuſqꝫ apud Hebreos dictus eſt: qui ab eo edoctus ẽ / vel nutrit⁹. Unde in libro çanhedrin / Pereq / Cohen / Gadol: c. Scriptũ ẽ. 2. Reg. 21. c. Et. v. filios Michol filie Saul. Dixit tibi Rabi Iehoſſua. Merob pepit / ⁊ Michol nutriuit: q̃ nunq̃ habuit filios. Ut dicit̃. 2. Reg. 6. Michol filie Saul nõ ẽ nat⁹ fili⁹ vſqꝫ ad diẽ mortis ſue. Quia igitur nutriuit: filij eius vocati ſũt. Ut doceret te ſcriptura ꝙ quicũqꝫ nutrit orphanũ ſiue pupillũ in medio dom⁹ ſue: reputabit̃ ei: ac ſi genuiſſet. ⁊c. Dixit Rabi Iohanan. Quicunqꝫ docet filiũ ꝓximi ſui legẽ: reputat ei ſcriptura / ac ſi genuiſſet eũ. ſicut dictũ ẽ Numeri. 3. a. Hee ſunt gñationes Aaron ⁊ Moiſi. Deinde ſeq̇t̃. Et nomĩa filiorũ Aaron: ſꝫ Aaron genuit / ⁊ Moiſes docuit. Et idcirco ita vocantur filij eius: ſicut filij Aaron. Hucuſqꝫ Talmõ. ¶ In maiori quoqꝫ Bereſſit Rabba ſup illud: qꝛ in Iiçhaq. i. in Iſaac: vocabitur tibi ſemẽ. Dixit Rabi Ioden filius Rabi Sullũ. Scriptuꝫ ẽ p̃s. 104. a. Memẽtote mirabiliũ eius q̃ fecit ꝓdigia eius / ⁊ iudicia oris ei⁹. Filij Iaacob ſemẽ Abrahaꝫ ſerui eius filij Iacob electi eius. Dixit Deus ſanctus ⁊ bñdictus. Prodigiuꝫ dedi illi qui eduxerit de medio oris ſui. Omnis qui cõfeſſus fuerit duo ſecula non vocabitur tibi ſemẽ. Nota ꝙ duo ſecula ſunt temp⁹ ſcilicet veteris teſtamẽti: ⁊ tẽpus Meſſie. i. noui teſtamẽti. ¶ Rurſum noueris ſcriptuꝫ eẽ in Medras Tihillim ſuper p̃s. 86. vbi dr̃ Memorabo Raab ⁊ Babilonẽ ſciẽtib⁹ / vl̃ cognoſcẽtibus me. Dixit Rabi Ioce. Future ſunt gentes ſeculi adducere munera regi Meſſie. ſicut dictũ ẽ Cantic̃. 4. e. Thaſſuri. i. munerabilis de capite Amana. i. cõſtantie vel firmitudinis: de capite Cenir. i. armati ſecũdũ Arabicũ Idioma: ⁊ Hermon. i. anathematis: de cubilibus leonũ de mõtib⁹ pardoꝝ. Seq̇t̃. Dñs ꝯputabit vl̃ ſcribꝫ ĩ ſcript̃a pplos ex ill̓ pplis q̃ adducẽt̃ Iſrl̃i: De⁹ ſctũs ⁊ bndict⁹ ſcribet eos cũ Iſrl̃. Seq̇t̃. Iſte nat⁹ ẽ ibi. Tales erũt / ac ſi nati fuerint ĩ illa hora. Et h̓ ẽ. Iſte nat⁹ ẽ ibi iugit̃. p̃s. 86. Ex p̄dictis igr̄ retũdi põt pſidia Iudeoꝝ: ⁊ dici ꝙ oportet ꝯuẽit dño Ieſu Xp̃o: lꝫ filios carnales nõ habuerit: id qd̓ de Meſſia ſcptũ ẽ. Si ãt dilig̃rit filij ei⁹ legẽ meã: ⁊ videbit ſemẽ lõgeuũ. i. lõgoꝝ dierũ. Iſa. 53. Et cetã hmõi. Neq̇ eñ oñdi p̄ vllam ſacre ſcripture auctoritatẽ: ꝙ dñs Ieſus Chriſt⁹

ſiue Meſſios:debuerit filios carnales habere.
¶ Legit̃ nãqꝫ Iſaie.44.a. Nõ timeas ſerue mi
Jacob/ ꝛ rectiſſime in quo elegi:effundã eni aq̃s
ſup ſitiẽtẽꝫ:ꝛ fluenta ſup aridam. Effundam ſpm̃
meũ ſup ſemen tuũ ꝛ benedictiones meas ſuper
ſtirpes tuas. Et germinabunt inter herbã:vt ſali
ces ſuper alueos aquarꝝ. Iſte dicꝫ dño/ego:ꝛ iſte
vocabit in noĩe Jacob:ꝛ iſte ſcribet manũ ſuam
dño:ꝛ in nomine Iſrael ꝓnominabitur. Idẽꝫ in
Targũ. Quia effũdã aquas.ꝛc. Quis ſicut dant̃
aque ſuper terrã ſitiẽtẽ/ꝛ fluẽta ſup aridã:ſic da=
bo ſpm̃ meũ ꝛ benedictionem meã ſup filios filij
tui. Et vngent̃ vel multiplicabũt̃ iuſti:teneri ꝛ de
licati/velut pululationes herbe:ꝛ ſicut arbor que
mittit radices ſuas ſuper tractus aquarꝝ. Hic di=
cit de timẽtibus deũ. Ego ſuꝫ. Et hic orabit ĩ no=
mine Jacob. Et hic offeret ſacrificium ſuũ coraꝫ
dño:ꝛ in nomine Iſrael vocabitur. ¶ Et germi=
nabũt inter herbã. Glo. Ra. Se. In medio Eſau
ſuper manũ cõuerſorũꝫ.i.ꝑ cõuerſos q̃ addent ſe
ſup eis. Nõ aũt dicit inter herbam. Herba eſt hic
Eſau. ſicut dictũ eſt de Eſau. Iſa.34.f. Et erit cu
bile draconuꝫ herba filiabus ſtrutionis. Sequi=
tur. Iſte dicet dño ego:iſti erũt iuſti ꝑ fideꝫ:ꝛ iſte
vocabit in noĩe Jacob. Iſti erunt paruuli filij im
piorꝝ:et iſte ſcribet manũ ſuaꝫ dño. Hi erunt viri
penitẽtie vel conuerſionis. Et nomĩe Iſrael ꝓ=
nominabit̃. Iſti erũt cõuerſi ex gentib⁹.ſ. Sic eſt
traditio tradita in libro Abot Rabi Natan.
Hec Ra. Se. Pudeat igitur prudẽtiã Chriſtianã:
ꝛ hic/ꝛ alibi tam rudẽ literalem ſenſũ:atqꝫ tã ſte
rileꝫ/verbis imponere ꝓphetarũ:ꝙ ipſũ iſti He
brei q̃ totis virib⁹ adherent nimiũ litere:frequẽ
ter recutiunt:vt hic/ꝛ admittere dedignantur.
¶ Capitulum.xiij. Qꝫ Meſſias dicitur Dauid in
diuina pagina ſecundum Hebreorũꝫ ſcripturas.

Quoniã vo Meſſias in Hebrai
corꝝ librorꝝ ſcriptura diuerſis
noĩb⁹ ſibi ꝯgruẽtib⁹ noĩat̃. Id
circo in hoc.xiij.ca. locabitur
q̃liter Meſſias Dauid ĩ eiſdẽ
ſcripturis ꝛ diuina pagina nũ
cupatur. Legit̃ profecto in li=
bro ſanhedrin/ĩ Pereq/ He=
leq. Dixit Rabi Jehuda. Dixit Rab. Futurũ eſt ꝙ
Deus ſanct⁹ ꝛ bñdict⁹ ipſe ſuſcitet vel ſtatuat Iſ=
raeli aliuꝫ Dauid. ſicut dictuꝫ eſt Hiere.30.c. Et
ſeruiẽt dño deo ſuo/ꝛ Dauid regi ſuo:quẽ ſuſcita=
bo/vel ſtatuã eis. Nõ dicit ſtatui:ſed ſtatuã. Huc=
uſqꝫ traditio. ¶ Item in libro Barakoth Hiero
ſolimitano:ĩ Pereq/Haia/Qore.c. Poſt reuertẽ
tur filij Iſrael/ꝛ querent dñꝫ deũ ſuũ:ꝛ Dauid re
gẽ ſuũ. Et paueb ũt ad dñm/ꝛ ad bonũ ei⁹ in fine
dierũ. Oſee.3.g. Rabbanã.i. magiſtri dixeſt. Iſte
rex Meſſias:ſi de viuis ẽ Dauid eſt nomen eius.
Si vero de occiſis:Dauid eſt nomẽ eius. Hec tra
ditio. ¶ Jonatan quoqꝫ p̃dicta Oſee verba ſcilꝫ
poſt reuertent̃ filij Iſrael.ꝛc. Hoc mõ in Caldai=
cũ interp̃tatus ẽ. Et poſt hec reuertentur filij Iſ
rael/ꝛ q̃rẽt cultũ dñi dei ſui/ꝛ obedient Meſſie fi
lio Dauid regi ſuo. ¶ In libro demũ ſãhedrĩ ĩ
Pereq/Heleq. Dixit Rabi Juhuda. Domus Ra=
bi Simon/ĩ noĩe Rabi Samuel. Iſte rex Meſſi=
as:ſi de viuis eſt:Dauid ẽ nomẽ eius. Si vero de
mortuis ẽ:Dauid ẽ nomẽ ei⁹. Nũ ex ſupradictis
apte ſatis oñdit̃.ꝙ p̃s.88. p̃cipue loq̃tur de Meſ
ſia. Hic maxime oñdit̃ de Meſſia fore itelligẽdũ
ꝙ ibi talr̃ a deo dr̃. Scidi Berit.i. pactũ electo
meo. Iuraui Dauid ſeruo meo vſqꝫ in ſeculũ p̃=
parabo ſemẽ tuũ:ꝛ edificabo ad generationeꝫ/ꝛ
generationẽ thronũ tuũ. cela.i. in ſempit̃nũ:ꝛ cõ=
fitebuntur/vel laudabunt celi mirabile tuum Jo
houha:etiã v̾itatẽ vel fidẽ in ꝯgregatione ſctorꝝ.
¶ Aduerte lector qualit̃ in ꝯcurſu v̾borũ iſtoruꝫ:
oñdit̃ Deus eſſe Meſſias. Deus q̃ppe alloquitur
hũc Dauid:quẽ ꝑ hec q̃ dicta ſũt:ꝯſtat eſſe Meſ=
ſiã tanq̃ deũ vocãs Johouha:vel Jod. He vau/
He qd̾ eſt nomẽ dei.4. literarꝝ:qd̾ nulli conuenit
niſi deo:vt in ſecũda hui⁹ opis pte legẽti pateſi=
et.ca.p̃rio. Cũqꝫ igitur ſit in p̃ſenti pte iaꝫ claris
et validis rationibus ꝯprobatũ dñm nr̃m Jeſũ
Chriſtũ eſſe oportere Meſſiã. ipm̃ ꝛ nõ ſolum ex
hoc ꝙ dicit̃ ĩ hoc p̃s. de Chriſto. ſꝫ ex multis q̃ in
ſcd̃a pte in plibus caplis dicẽtur de Meſſia. Deũ
eſſe oportere ꝛ hominẽ dñm nr̃m Jeſũ Chriſtuꝫ:
manifeſtũ ẽ. ¶ Illa itaqꝫ que in hoc p̃s Meſſie
minus cõuenire videntur:attẽdat lectoris pruden
tia:quã bñ ſibi/ꝛ ꝑ cõſequẽs ſaluatori nr̃o cõue=
niãt. Et nõ Dauid regi quõdã:nec alicui alij. In
ꝑſona ſiq̃dẽ patris cõuenientiſſime dicit hic pro=
pheta de Meſſia id qd̾ premiſſuꝫ eſt. Scidi Berit
electo meo. De Meſſia q̃ppe ſiue de Chriſto di=
ctũ ẽ. Iſa.42.a. Ecce ſeruus meus.i. Meſſias ſe=
cũdũ humanitatẽ. Suſcipiã eũ:ĩ die ſue aſcenſio
nis in celũ. Electus me⁹/in quo habuit placẽtiaꝫ
Naſo.i. perſona vel aĩa mea.. Qd̾ autẽ hoc itelli=
gẽdum ſit de Meſſia:oñditur ꝑ Targũ/que ait.
Ecce ſeruus me⁹ Meſſias:applicabo eũ.ꝛc. Se=
q̃tur. Iuraui Dauid ſeruo meo.i. Chriſto qui mi=
hi ſeruiet deducẽdo.ſ. oues ꝑditas ad ꝑadiſi cau=
las. Qd̾ aũt Chriſtus dicatur Dauid. habet̃ ſuper
Heka Rabbeti.i. ſuper planctuꝫ Hiere.1.e. vbi di
citur. Quia elongatus eſt a me conſolator.ꝛc. Ra
bi Juhuda dixit in nomĩe Rabi Samuel:iſte rex
Meſſias. Si de viuis eſt:Dauid eſt nomen eius:
ꝛ ſi de mortuis eſt Dauid/nomen eius eſt. Hoc
eſt. Siue mortuus ſit ſiue viuus:Dauid eſt nomẽ
eius. Dixit Rabi Tanhuma. Ego dico ad hoc ꝓ
bationem id qd̾ ſcriptũ eſt p̃s.17.g. Magnificãs
vel nutriẽs ſaluatiões regis ſui/ꝛ faciẽs pietateꝫ
Meſſie ſuo Dauidi:ꝛ ſemi ei⁹ ĩ ſclm̃/vl̾ vſqꝫ ĩ ſẽ=
pit̃nũ. Meſſie ſuo ꝛ Dauidi. Nõ ẽ ſcriptuꝫ ſic. Sꝫ
Meſſie ſuo Dauidi/ꝛ ſemi ei⁹. Hucuſqꝫ traditio.
¶ De iſto q̃qꝫ Dauid.i. Xp̃o ſiue Meſſia: docet
Targũ fore itelligẽdũ qd̾ ſcp̃tũ ẽ. Hiere.30.b. Et
ſuiẽt dño deo ſuo/ꝛ Dauidi regi ſuo:quẽ ſtatuã vl̾
erigã ex eis. Idẽꝫ ĩ Targũ. Et colent coram do=
mino deo ſuo ꝛ obedient Meſſie filio Dauid regi
ſuo:quẽ ſtatuã eis. Ex h̾ ſatꝭ oñdit̃ de Meſſia fo
re accipiẽdũ:id qd̾ legit̃ Eze.34.f. Et ſaluabo o=

ues meas. ꝛ nõ eſt.vltra ad p̄dã:ꝛ iudicabo iſ pe
c⁹ ꝛ pec⁹. Idẽ in Targũ. Et ſaluabo pplz meũ ꝛ
nõ diripie vltra:ꝛ iudicabo inter virũ ꝛ virũ:ꝛ
ſtatuã ſuper eas paſtorẽ vnũ: ꝛ paſcet eas ſeru⁹
me⁹ Dauid:ip̄e paſcet eas:ꝛip̄e erit eis ad paſto
rẽ. vñ ergo dr̄ i p̄s.88. Iuraui Dauid ſuo meo.i.
Chriſto. Quid vero ſibi iurauerit: oſtẽdit cũ ſub=
dit. Uſq; ineternũ aptabo vel preparabo ſemen
tuũ.i.diſcipulos tuos ꝛ alios credẽtes in te:vt ei
ꝓbatũ eſt in capitulo p̄cedẽti:ꝙ diſcipuli et alij
inſtructi p aliquẽ vocatur filij eius ꝛ ſemẽ. Seq=
tur. Et edificabo ad generationẽ et generationẽ
Iudaicã/videlicet ac Gẽtilẽ. Sedẽ tuã vel thro
nũ tuũ.i.credẽtes ꝛ fideles tuos.cela.i.perpetuo
vel ſemp. ❡ Nota ꝙ cela/ nõ habet intermiſſio=
nẽ nec terminũ in ſempiternũ ꝛ ĩ ſecula ſeculorũ
❡ Cũ itaq; dictũ ẽ p̄s.88. Et edificabo ad gñati
onem ꝛ gñationẽ thronũ tuũ.cela.i.perpetuo vl'
eternaliter:vt in capitulo.xv.ſcd̄e ptis.§. Qui ve
ro ſit. probabitur. Hoc Dauid quõdam regi nul=
laten⁹ ꝯuenit:nec cuiq̄ de filijs eius: niſi ſoli do
mino nr̄o Ieſu Chriſto:cui⁹ thron⁹ ẽ ꝓculdubio
pp̄ls Chriſtian⁹:virtute diuina cõſtructus ex du
abus gñationibus.ſ. Iudeorũ ꝛ Gentiũ. Regnũ
vero Dauid ac thron⁹ eius ad literã pluſq̄ mille
anni ſunt ꝙ deſtructum eſt ꝛ deletum. ❡ Nec va
let hoc inficiari Iudaica prauitate. Scriptũ qp=
pe eſt in libro zores/in Pereq Nagla Narufa. Ex
quo prima dom⁹ ſanctuarij deſtucta fuit: ceſſaue
runt ciuitates refugij.vel ſuburbanoꝝ. ꝛ abſceſ=
ſerunt vrim ꝛ thumin.i.rationale iudicij. Et ea
q̄bus ꝯſulebãt deũ:et abſceſſit rex vel ablatus ẽ
de domo Dauid. Si vero ſuſurrauerit tibi homo
dicens illud qd̄ ſcriptũ eſt Neemie.7.c. Et dixit
Hattirſata.i.ipſe q̄ erat prelatus eis:ꝙ nõ come
derẽt de ſctõſctõrũ donec ſtaret ſacerdos Vrim/
ve Thumin.i.qui idoneus ſit cõſulere dñm: vel
docere et erudire p diuinũ oraculũ. Hoc eſt ac ſi
dicat hõ ꝓximo ſuo. Donec mortui viuãt/ꝛ veni
at Meſſias fili⁹ Dauid. hec traditio. ❡ Non ꝯue
nit igit̃ Dauid nec ſuis qd̄ dictuz eſt: nec id qd̄ in
predicto pſalmo ſubiũgit̃. Qm̄ ad dñm ꝓtectio
nr̄a/ꝛ ad ſctm̄ Iſrael regẽ noſtrũ. Tũc locut⁹ es
in viſione ſctĩs tuis:ꝛ dixiſti. Poſui vel coequaui
auxiliũ ſup robuſtũ:exaltaui electum de populo
Inueni Dauid ſeruũ meũ oleo ſctõ meo vel ſan
ctuarij mei vnxi eum. Quia manus mea tiqqon
aptabit/vel reparabit/vel diſponet/ vel rectifi=
cabit vel ſtabiliet cum eo:brachiũ quoq; meum
roborabit eũ. Nõ ſeducet inimicus eũ: ꝛ fili⁹ ini=
quitatis nõ affliget vel nõ depauperabit euz. Et
cõteram a facie ipſius tribulatores eius:ꝛ odien
tes eum percutiam vel allidam. Et veritas mea
et pietas mea cum ipſo:ꝛ in nomine meo exalta
bitur cornu eius. Et ponam in mari manuz eius
et in fluminibus dextram eius. Ipſe vocabit me
pater meus es tu:deus meus ꝛ rupes ſaluatiõis
mee. Ego quoq; Bekor.i.filiũ maiorez dabo eũ
altiſſimũ regib⁹ terre. Ad ſeculũ ſeruabo ei pie=
tatẽ meã/ꝛ pactũ meũ fidele ipſi. Et ponã imp=
petuũ ſemen eius/ꝛ thronũ ei⁹ ſicut dies celi. Si
dereliquerint filij eius legẽ meã ꝛ ĩ vijs meis nõ
ambulauerint. Si leges vel precepta mea ꝓpha
nauerint/ꝛ mãdata mea nõ ſeruauerit. Uiſitabo
vtiq; in virga culpam eorũ ꝛ cũ plagis pctm̄ eo=
rum. Pietatẽ aũt meã nõ auferã ab eo ꝛ non fru=
ſtrabo veritatẽ meã. Nõ ꝓphanabo pactũ meũ
et egreſſum labiorũ meorũ nõ mutabo. Unũ iu=
raui per ſanctuariũ meũ ſi Dauid mentiar: ſemẽ
eius ad ſeculum erit. Et thron⁹ eius ſicut ſol co=
ram me:ſicut luna ſtabiliet̃ vel diſponet̃ ſeculũ/
et teſtis ĩ celo fidelis ſemp. ❡ Hec ãt ſic p̄imiſſis
notãdũ:ꝙ illõ qd̄ ĩ p̄ncipio dictũ eſt. Tũc locut⁹
es in viſiõe ſanctis tuis.ꝛc. Optime ꝯuenit Meſ
ſie/et per conſequens domino Ieſu Chriſto.
Scriptum eſt enĩ in libro ſanhedrin: in Pereq/
Heleq. Dixit Rabi Iohanan. Oĩs ꝓphete ꝛ vni
uerſi non prophetauerunt niſi ad dies Meſſie.
❡ Itẽ dicit Rabi Selomo ſup zachariã. vbi ĩ.9.
capitulo dicit̃ Honus verbi dñi in terra Hadrak
Dixit Mar. Omnes ꝓphete vniuerſi nõ ꝓphe=
tauerũt niſi ſup ãnis redẽptiõis et dieb⁹ Meſſie
ſic ẽ iſtõ traditũ ꝛ ſcriptũ in libro Sifre. hec Rabi
Selo. ❡ Nõ vero deinde ſequitur. Poſui adiu=
torium ſup potentẽ/ꝛ exaltaui electum.ꝛc. Con=
uenientiſſime intelligitur de Meſſia:vt pꝫ ꝑ hoc
qd̄ dictum eſt paulo ſuperius.§. In libro deĩ ſã=
hedrin.ꝛ.§. Illa itaq;.ꝛ.§. Iſto aũt Chriſt⁹. ❡ Ad
maioris tamen roboris firmamentũ:ꝙ.ſ.p̄dict⁹
p̄s. dicatur de Meſſia:inducatur id qd̄ ſcriptum
eſt in Medras.i.glo. Exo.13.a. Sanctifica mihi
oẽm primogenitũ vel primo natuz. Rabi Nataz
eſt dicẽs. Dixit De⁹ ſanctus ꝛ benedict⁹ Moiſi.
Quẽadmodũ feci Iacob primogenitum/ vel pri
mo natum/vel filiũ maiorẽ. ſicut dictũ eſt Exo.
4.c. Filius meus primogenitus meus Iſrael.
Ita ego faciẽs regẽ Meſſiã primogenitum ſicut
dictum eſt. p̄s.88.d. Ego primogenitũ vel filiuz
maiorẽ dabo eum.ꝛc. ❡ Ampli⁹ maxime notã=
dum eſt id qd̄ dicit̃ ibi. Et ponam ad ſemper vel
imperpetuũ ſemen eius ꝛ thronus eius ſicut di=
es celi. Hec q̄ppe ꝛ his ſimilis Dauid filio Iſai
nõ poſſunt vllatenus applicari. Cuius throni at=
q; regni deſtructio pluſq̄ mille annis:patet tam
euidenter. Probatur etiam hoc paululũ ſupra.§.
Cũ itaq;.ꝛ.§. Nec valet. Soli ergo Meſſie cõto
nãt huiuſcemodi et tali. De q̄ in ſecũda pte hui⁹
libri ipſum eſſe deum ſufficiẽter ꝛ multifariã oſtẽ
detur. ❡ Ad hoc etiã facit id qd̄ ſcriptũ ẽ ĩ Be=
reſſit minori ſuper Geñ.49. vbi dicit̃. Iuda te cõ
fitebũtur fratres tui. Iuhuda quart⁹ natus eſt in
tribub⁹. et in die q̄rta creata fuerũt luminaria. Et
ſcriptũ eſt de Meſſia. p̄s.88. Thronus vel ſedes
vel ſolium eius ſicut ſol coram me.ꝛc. Affluẽter
igitur in predictis cuilibet inuit̃: ꝙ Meſſias: Da
uid in ſacre pagine ſcripturis ꝛ Iudeoꝝ traditio
nibus nominat̃. Et ꝙ p̄s.88. vniuerſalit̃ loquit̃
de Meſſia. ❡ Denuo notandũ eſt:ꝙ ſicut ſcriptu
ra diuina loquitur de Meſſia ſub noĩe Dauid/vt
ſuperius eſt probatũ:ita videtur facere ſub noĩe

Salomonis. Legitur eni in Medras / Sir / haſ
ſirim. i. Cã. Cãticoꝝ. 3. g. vbi ſic ſcriptũ ẽ. Exite
⁊ videte filie ſiõ. i. filij ſignati mihi cũ raſura ⁊ cũ
circũciſiõe et fimbrijs: regẽ Selomo. i. perfecti=
tum regẽ q̇ creauit om̃es creaturas ſuas / Sele=
mot. i. perfectas. Creauit nãq3 ſolẽ et lunã in ple
nitudine ſua: ſtellas quoq3 et. xij. ſigna et plane
tas ĩ plenitudine ſua. Et Adã et Euã ſicut filius
viginti annoꝝ creati ſunt. Itẽ aliter. Regẽ Selo
mo regẽ cuiꝰ pax eſt pax. Itez aliter regẽ Selo
mo. i. pacificũ regẽ: q̇ pacificauit creaturis ſuis
opera ſua. per quod latus. i. per quẽ modum? Pa=
cificauit ignẽ patri noſtro Abrahe. Gen̄. xv. c. et
tribus pueris. ſ. Sidrak / Miſak / et Abdenago.
Dan̄. 3. c. Pacificauit quoq3 gladium ad Iſaaq.
Gen̄. xxij. e. Rurſus etiã pacificauit angelum ad
Jacob. Gen̄. 32. f. Itẽ aliter. Regẽ Selomo: re=
gẽ qui fecit pacem inter creaturas ſuas. ⁊c. Hinc
eſt, qð dixit Rabi Johãnã. Scriptũ eſt Job. 25.
a. Faciens pacem in ſublimibus ſuis. Firmamẽ
tum eſt de aqua: et ſtelle de igne: nõ tñ dirũpunt
ſe alterutrum. ⁊c. Sequiť ĩ Cantico. ſ. cant. 3. 8.
Cũ corona qua coronauit eũ mater ſua. Dixit ra
bi Johanan. Interrogauit Rabi Simeõ. Rabi
Eleazar filium Rabi Joſſe / ⁊ dixit ei. Põt eſſe ꝙ
audiueris a patre tuo quid eſt dictu cũ corona q̄
coronauit eum mater ſua? Dixit. Etiam. Ait ei.
Qualiter. Dixit ei. In p̄ncipio dilexit deus ſan=
ctus et benedictus Iſrael: ⁊ vocauit eos Biti. i.
filia mea. Et hoc eſt qð ſcriptũ eſt in p̄s. 44. Au
di filia et vide. Et non ceſſauit diligere eos: do=
nec vocaret eos ſoror mea. ſicut dictũ eſt Cant.
v. b. Aperi mihi ſoror mea / amica mea / colũba
mea: pfecta mea. Rurſum etiam adhuc nõ ceſſa=
uit eos diligere vſq3quo vocauit eos immi. i. ma
ter mea. ſicut dictũ eſt Iſa. 51. b. Attẽdite ad me
populus meus ammi. i. et plebs mea ad me in=
tend te: non ammi. i. plebs mea. ſed immi. i. ma=
ter mea / fuit ſcriptũ. Surrexit Rabi Simeon et
oſculatus eſt eum in capite. Dixitq3. Si non ve=
niſſem niſi ad audiendũ verbum hoc ex ore tuo.
Dai. i. ſufficiebat. Dixit Rabi hanina. Reuerſi ſu
mus ſuper om̃s ⁊ ſingulas ſcripturas: et non re=
perimꝰ qð fecerit Bath Seba. i. filia ſeptẽ. mř. ſ.
Salomonis. coronã Salomõi filio ſuo. hec glõ
¶ Nota ꝙ ſicut hinc habes ꝙ Sinagoga ſiue
plebs Judaica: dicatur ſoror ac mater p̄nomina
ti Salomonis in principio huius traditionis. i.
dei. Ita quoq3 habebis capitulo. xv. iſtius ptis:
cauſam huius rei. videlicet: ꝙ per Oſee dictum ẽ
licet a ſcribis Judeorũ poſtea ſit mutatum: ꝙ in
carnatio dei eſſet ex eis. hoc eſt ex Judeis. pre=
dicti Salomonis coronãdi. ab eis. futura erat p̄
dicta incarnatio et carnis aſſũptio. Optie itaq3
nobis oſtenditur ac valde oportune predicte glo
ſe ſubnectiť. in cuiꝰ principio. Salomon ĩ ſcriptu=
ra vocatꝰ fuit rerum creator. Oſtenditur inq̄ no=
bis incarnatio iſtius Salomonis. ex quo vel de
quo futura erat, omnibus Judeis: medellus vbi
i Me. ľras Tibillim: ſuper p̄s. 4. taliter ſcriptuz

eſt. Cũ inuocauero exaudi me deus iuſtitie mee:
in anguſtia dilataſti mihi. Fuit Dauid tribulatꝰ
et anguſtiatus ſuper vxore Vrie. Erãt nãq3 Iſ=
rael detrahẽtes ei / ⁊ obloquẽtes poſt eũ / atq3 di
centes. Nũquid ei q̇ predatus eſt ouem ⁊ interfe
cit paſtorẽ poterit eſſe ſaluatio? Deus aũt ſanctꝰ
et bñdictꝰ dilatauit ei: ſicut dictũ eſt. 2. Reg. 12. c.
Et dixit Natan ad Dauid. Etiam dñs tranſtu=
lit peccatũ tuũ: nõ morieris. Et iterũ dicit. 1. Pa=
ralip. 22. c. Ecce filius natus eſt tibi: ipſe erit vir
quietus: ⁊ ego quietabo eũ ab oĩbus inimicis eiꝰ
per circuitum quia Selomo erit nomẽ eius. Et
quid? Ceteri filij Dauid oẽs non fuerunt nati? Et
quid eſt dictu nuladak. i. natus eſt tibi: tibi ad cu
rã vel medicinã tuam: a peccatis tuis q̄ inſunt ti=
bi. Et per cuius manus. Per manus Natan: ſicut
ſcriptũ eſt. 2. Reg. 12. e. Et miſit per manũ Natã
pphe / et vocauit nomen eius Jedid / Jah. i. di=
lectum dñi Baabur / Jod / he / Vau / he. i. ppter
nomẽ dei quatuor literarũ. hec traditio. ¶ Vide
tur igitur ſicut in traditione paulo ſupra. §. denuo
loquiť de Deo ſub noĩe Salomonis. ita ⁊ hic cũ
dicitur illud. 1. Paralip. 22. c. Filius eſt natus ti=
bi. ⁊c. Loq̇tur ſcriptura principaliter de Meſſia
ſub velamine nominis Salomonis: licet ſuperfi
cietenus et loquať et videatur de Salomone lo
qui. Nam ꝙ in hoc Medras dictum eſt / ꝙ filius
naſciturus erat ei. i. Dauid. ad ſanandum ſiue me
dendum eũ a peccato ſuo. Salomoni filio Bat /
Seba. i. Berſabee nullatenus conuenit. Ille q̇p
pe ad medẽdũ ſiue ſanandũ etiã ꝓpria crimina
valde inſufficiens fuit: ſi facta eius diſcutiantur
aliquantulum. ¶ Scriptmu eſt. 3. Regum. 11. a
Et rex Selomo dilexit feminas extraneas mul
tas: et filiaz Pharaonis. Moabitidas. Amoni=
tidas. Idumeas. Sidoneas. et Etheas. De gen
tibus de quibus dixit dñs filijs Iſrael. Non in=
grediemini ad eas et ipſe non ingredientur ad
vos. Vere etenĩ3 inclinabunt cor vr̃m: poſt deos
ſuos. Cũ tñ eis copulatꝰ eſt Selomo / p amorẽ
Fuerũtq3 ei femine principales ſeptingente cõ=
cubine vero trecente. et depoſuerunt ⁊ inclinaue
rũt femine ſue: corpꝰ ipſiꝰ. Et fuit ad tempus ſe=
nectutis Selomo: mulieres eius ĩclinauerũt cor
eius poſt deos alienos. et non fuit cor eius pfe=
ctũ cum dño Deo ſuo: ſicut cor Dauid patris ſui.
Et ambulauit Selomo poſt Aſtoreth deã Si=
doniorũ. et poſt Mulgon idolũ Ammonitarum.
Fecitq3 Selomo malũ in oculis dñi: et nõ pfe=
cit vel non cõpleuit poſt dñm / ſicut Dauid pater
eiꝰ. Tũc edificauit Selomo altare Kemos ido=
lo Moab: in monte qui eſt cõtra faciem Hieru=
ſalem: et Melok idolo, filiorũ Amon. Et ita fe=
cit oĩbus feminis extraneis / adolentibus thura
et ſacrificantibus dijs ſuis: ⁊ iratꝰ eſt dñs ĩ Se=
lomonẽ. ⁊c. ¶ Nunc igitur q2 ſicut nec ſordes ꝓ=
prias ſic quoq3 nec alienas tergere preualẽt ma
nus q̄ lutũ tenent. Vide quãte fatuitatis eẽt cre=
dere Selomonẽ iſtum hic ita fede deſcriptũ fuiſ
ſe ſufficiẽtem et idoneum ad medendũ atq3 curã

dum patris ſui culpas proprijs ſic infectus. ⁊ ad
diluendū paterna crimina ſuis ſpurcicijs ſic fe=
dat⁹. Propter qđ hēt paululū añ ī dicta traditōe q̄
eſt ſub §. Nota ꝙ ſicut. in cui⁹ fine dicit: ꝙ Dauid
ꝑ filium ſuū ſibi natum et naſciturū cui⁹ nomen
eſſet Selomo: erat a pctis ſuis medēdus ſiue cu=
randus: nullaten⁹ poteſt nec ꝯuenit de hoc tā tur
pi Salomone intelligi: ſed de illo potius ſub ve
lamine nominis iſti⁹: q̄ non ſoluʒ eſt Selomo. i.
perfectiuus atqʒ pacificus: vt paulo ante §. De=
nuo dictū eſt. ſed etiā eſt Salom. i. pax ſicut ī pe
thſbath. i. in ꝓhemio Eka rabeti. i. plāct⁹ Hie=
remie taliter ſcriptū eſt. Rabi Joce Galileus di=
xit. Nomen quoqʒ Meſſie vocatū eſt Salom. i.
pax. ſicut dictū eſt Jſa. 9. c. Ab Bad pater eter=
nus ſar princeps ſalom pax. ℂ Jſti inq̄ Salo=
moni: hoc eſt Meſſie filio Dauid: mederi ꝯuenit
nō ſolū Dauid patri ſuo: vt ſupra dictū eſt. ſʒ etiā
omnib⁹ ſaluādis ⁊ ſanare eos ab oībus pctis ſu
is / tā preteritis q̄ futuris / ſue paſſionis merito
et virtute. Qđ ſi cui Judeoꝝ videtur incredul ū
legat Jſaiam / ⁊ ipſius teſtimonio me veꝝ dice=
re ꝯprobabit. vbi ait capitulo. 53. c. Et ipſe Mo=
holal. i. vulneratus eſt: vel doloꝛes paſſus vel oc
ciſus ꝑpter culpas noſtras: ꝯtritus propter pec
cata nr̄a. Diſciplina pacis nr̄e ſup eū: ⁊ in liuoꝛe
eius medicina facta eſt nobis. Omēs nos velut
oues errauim us: quilibet ad viā ſuā faciem dedi
mus: et dñs obuiare fecit ī eo pctā vel iniq̄tates
oīum noſtrū. ℂ Nota ꝙ ī ſequētib⁹ probabitur
ꝙ hec verba Jſaie ⁊ etiā q̄cquid eſt ab Ecce ītel
liget ſeruus meus vſqʒ ad finē. 53. capituli: totuʒ
intelligēdū eſt de Meſſia. ℂ Finis quoqʒ ſupra=
dictoꝝ verboꝝ. 1. paralip. 22. c. videlicet. Et ip
ſe erit mihi filius: et ego ei pater. Et preparabo
thronū regni eius ſup Jſrael vſqʒ in ſempiternū
Nō ꝯuenit Salomoni cui⁹ thron⁹ defecit ſuper
Jſrael tpe Roboā filij ſui. Hieroboam q̄ppe ince
pit regnare tunc ſup Jſrael: ſicut ſcriptum eſt. 3.
Reg. 12. d. Et rebellauerunt vel proteruierūt Jſ
rael in domū Dauid vſqʒ ad diē hāc. Et fuit cuʒ
audiuit oīs Jſrael ꝙ reuerſus eſſet Hieroboam
miſerunt et vocauerunt ipſum ad cetum ⁊ ad ſi=
nagogam. Feceruntqʒ ipſum regē ſup vniuerſum
Jſrael: nō fuit poſt domū Dauid: niſi tribus Ju
da ſoluʒ. ℂ Nota ꝙ hanc quoqʒ tribū ꝑdidit do
mus Dauid ⁊ dom⁹ ꝑ ꝯſequēs Salomonis: tē=
pore Grecoꝝ / a quib⁹ Machabei / quos Judei
Bet haſmonai vocant: obtinuerūt eā. ℂ Nota
iterū ꝙ id qđ de ꝑdictis verbis. 1. paralip. 22. eſt
premiſſum. videlicet: ipſe edificabit domū nomi
ni meo: ⁊ ipſe erit mihi filius. ⁊c. non diſcōuenit
Meſſie. quēadmodū eñi domus Jſrael ⁊ domus
Dauid ⁊ huiuſcemodi in locis q̄plurimis: nō ē cō=
geries lapidū lignoꝝqʒ: ſed ꝯgregatio hominū
ita et hic: licet de Salomone iuxta literā accipi
endū ſit qđ dicit. Jpſe edificabit domū nomini
meo. ⁊c. Myſtice tamen multo veri⁹ ⁊ melius at=
qʒ cōuenienti⁹ et vtili⁹ intelligit de Meſſia. Jp
ſe quippe domū nō manufactam erat edificatur⁹

nō ex ꝯgerie lignoꝝ et lapidū: ſed de ſocietate
viroꝝ ⁊ mulierū: ex Judeis ⁊ Gētib⁹ ꝯgregāda
De qua ſcriptuʒ eſt. ꝑs. 92. domui tue pulchritu=
do ſcītatꝭ dñe: ad logitudinē dierū. ℂ De iſta āt
mahia legit ī libro Petri Alfunſi. Titulo. 8. f. vbi
ſic legitur. Jtē in libro Diure Jamin. i. verba die
rum legi: ꝙ Dauid cogitante domū domino edi=
ficare: ait ad eum Natā propheta ſub ꝑſona do=
mini in hec verba. Cum cōpleueris dies tuos vt
vadas ad patres tuos ſuſcitabo ſemē tuū poſt te
qđ erit de filijs tuis ⁊ ſtatuaʒ regnū eius. ipſe edi
ficabit mihi domū: ⁊ firmabo ſoliū ei⁹ ineternū.
Ego ero illi in patrem ⁊ ipſe erit mihi in filium:
et miſericoꝛdiam meam non auferam ab eo ſi=
cut abſtuli ab eo qui āte te fuit. Et ſtatuā eū ī do
mo mea ⁊ regno meo vſqʒ in ſempitnū. Et thro
nus eius firmiſſim⁹ imꝑpetuū. Nequaq̄ de Sa=
lomone hoc pōt eſſe. Et infra. Qđ eni ait. Cū cō
pleueris dies tuos vt vadas ad patres tuos. qđ ē
Cū moꝛtu⁹ fueris ſuſcitabo ſemē tuū poſt te. Pa
tet ꝙ dictū nō eſt de Salomone. Rex nāqʒ iam
erat Salomō viuente adhuc ſuo patre. Quod ſi
de Salomone vellet dicere: vtiqʒ non dixiſſet ꝙ
erit de filijs tuis: ſed ꝙ erit de te. Qđ etiā ſequit
Et ſtatuam eum in domo mea et in regno meo
vſqʒ ineternū. Et thꝛon⁹ eius firmiſſim⁹ iperpe=
tuum: patēter agnoſcitur non de Salomone eē
dictū Salomon nāqʒ neqʒ in domo dei: ſiue re=
gno eſt ſtatutus: nec fuit imꝑpetuum firmiſſim⁹
thronus eius. Et cū hoc ꝯueniat deo ſoli: tūc ille
de quo agitur / hō futurus fuerat atqʒ deus. San
ctam quoqʒ eccleſiā intelligimus ꝑ domū illam
quā edificauit dñs ſup ſolidiſſimā petraʒ. hec di=
ct⁹ Petrus. ℂ Ex ꝑdictis ſatis patet ꝙ iuxta ſcri
pturas diuinas et traditiones Judaicas. Deus
erat incarnandus: ac ſic humo carnis humane ī=
uoluendus: quā ex Judeis fuerat aſſumpturus
de ſemine Dauid. ⁊ ꝑ ꝯſequēs de tribu Juda. qđ
adhuc in ſequentibus plenius continetur.

ℂ Capitulum. xliiij. ꝙ Meſſias dicitur lapis ī di=
uina pagina et in ſcripturis Hebꝛaicis.

Oꝛro predictum eſt ⁊ ſatis oſtenſum
Meſſiam vocari Dauid. Sed modo
in preſenti capitulo: deo dante pate=
bit eundē Meſſiā eſſe lapidē: ⁊ ꝙ la=
pis q̄ abſciſſus eſt de monte ſine manib⁹ figurat
Meſſiam. Dan. 2. c. Tu es caput aureū. Et poſt
te ſurget regnū aliud min⁹ te: et regnū aliud ter=
tium ereum: qđ imperabit in vniuerſa terra. Re=
gnū vero quartū erit robuſtū velut ferrū: cōmi=
nuēs ⁊ ꝯterēs oīa. ſicut ferrum domās oīa hec
cōteret ⁊ domabit. Et ꝙ vidiſtis pedes ⁊ digitos
ꝑti teſta figuli / ⁊ ꝑti ſ ferrū regnū diuiſū erit: et de
robuſta vel ꝯſtāti plātatiōe ferri habebit eē ī ea.
quēadmodum vidiſti ferrū mixtū cum teſta luti.
Porro digiti pedum partim ferrum ⁊ partim te=
ſta. ex parte regnū erit ſolidū ⁊ ex pte erit friuo=
lum: vel cōtritum. Quod aūt vidiſti ferrum mix
tum cum teſta luti: cōmiſcebunt ſe inuicem cū ſe=
mine vel in ſemine hominis: ⁊ nequaq̄ erunt ſi=

bi adherentes:iſtud cum iſto ſicuti ferrum non ſe
miſcet cũ teſta:⁊ in diebus regum illorum: ſtatu=
et vel eriget deus celi regnũ qđ in ſecula nõ diſſi
pabitur. Et regnũ eius populo alteri nõ tradet.
Cõminuet ⁊ ꝯſumet oĩa iſta regna:⁊ ipſuꝫ ſtabit
in ſecula. Glo. Ra. Abraã. Ben / Aazara. hoc ẽ re
gnum Meſſie: quẽadmodũ vidiſti ꝙ de mõte ab
sciſſus eſt lapis ſine manibus:⁊ cõminuit ferrum
es:teſtã:argentũ ⁊ aurũ. Deus magnus notifica
uit regi qđ futurũ eſt poſt iſta:⁊ verũ eſt ſompniũ
⁊ fidelis īterpꝛtatio vel expoſitio ſua ¶ Qꝫ Meſ
ſias ẽ lapis ſupradictꝰ: abſciſſꝰ de mõte ſine ma=
nibus: habet ex magna expoſitione. Geñ. 28. g.
Egreſſus Jacob. Poſtꝗ̃ rex Meſſias vindicaue
rit de Eſau:ipſe fiet rex magnus. Et hoc eſt qđ
ſcriptũ eſt Dañ. 2. d. Et lapis qui percuſſit imagi
nem. factus eſt mons magnꝰ et impleuit vniuer=
ſaꝫ terrã. Et quid eſt qđ dicit mõs magnus: ſicut
ſcriptũ eſt zacha. 4. c. Quis tu mõs magne corã
zorobabel. ⁊c. ¶ Itẽ ad idẽ facit qđ legit ſup ti=
tulũ. ꝑs. 17. in Medras. i. in glõ Tihillim. i. pſal
morum. Qñ Meſſias inquit in velocitate veniet
non erunt dicẽtes canticũ: donec exprobret vel
vilificetur ipſe Meſſias: ſicut dictũ eſt. ꝑs. 88. g.
Qꝫ exprobrauerunt vel vilificauerũt inimici tui
dñe. ꝙ exprobrauerunt cõmutationes vel talos
vel ſucceſſiones Meſſie tui. et. donec cadat corã
ipſo hñis digitos. ſ. iſtud regnum neꝗ̃: de quo di=
ctũ eſt Dañ. 11. e. Et digiti pedũ ex pte ferrũ ⁊ ex
pte teſta / ex pte regnũ erit ſolidum ⁊ ex parte fri
uolum. Et in diebus regnoꝝ illoꝝ: eriget vel ſta
tuet deus celi regnũ qđ ineternũ nõ diſſipabit.
Cõteret et conſumet omnia iſta regna: et ipſum
ſtabit ineternum: quẽadmodum vidiſti ꝙ de mõ
te abſcidit ſe lapis abſqꝫ manibꝰ. ⁊ ꝯtriuit ferrũ
⁊c. Iſte eſt rex Meſſias quẽadmodũ dictũ eſt in
magna Bereſſit raba. Et poſtꝗ̃ Meſſias inquit
vindictam fecerit de Eſau: ipſe fiet rex magnus
ſicut ſcriptum eſt Dañ. 2. e. Et lapis qui deleuit
imaginem: factus eſt mons magnꝰ ⁊ impleuit to
tam terram. huc vſqꝫ traditio. Ecce ꝗ̃ eleganter
reuelatuꝫ eſt Nabuchodonoſor: nõ ſolum quali=
ter foret ſcđꝫ carnẽ generandus ſ. de matre ſine
patre ſub figura lapidis ſe abſcidentis de mõte
ſine manibus. Sꝫ etiã q̃ ⁊ qualis eſſet ipſe factu=
rus. De gñatione vero Meſſie vel Chriſti eter=
na videlicꝫ de deo patre ſine matre: plenius di=
cet i ſecunda pte. ¶ Qꝫ aũt ſuperius dicitur: et
digiti pedũ ex pte ferrũ ⁊ ex pte teſta. ⁊ ex pte re
gnum erit ſolidum ⁊ ex pte friuolum. Intelligen
dum eſt de regno Romanorum ⁊ Judeoꝝ: qui
ſocietatẽ viciſſim iierũt: poſtꝗ̃ Machabei ertoꝛ
ſere regnum Judeoꝝ de manu Grecorum. De q̃
quidẽ ſocietate: legit in libro Aabodazara. i. ſer
uicii peregrini. i. idolatrie: in Pereq. i. diſtinctiõe
Rifne Edehen. c. Rab. Dune dixit triginta ⁊ duo
bus annis fecerunt pꝛeliũ Romani cũ Grecis et
nõ potuerunt cõtra eos: vſqꝫquo aſſociauerunt
ſe cum Iſrael: hoc modo: ꝙ quãdo eſſent reges
de illis eſſẽt comites de iſtis. Et qñ eſſent reges
de iſtis ſup Judeos. ſ. eſſent comites de illis. ⁊c.
Dixit Rabi Cabana: qñ infirmatus eſt Rabi Iſ=
mael: miſerunt ad eum. Rabi dic nobis duo vel
tria verba q̃ dixiſti nobis ex nomine patris tui.
Miſit ad eos: ſic dixit pater meus. Per cẽtum et
octoginta annos ante deſtructionẽ domꝰ: pote=
ſtatem habuit regnũ neꝗ̃ ſuper Iſrael. Nota ꝙ
regnum neꝗ̃ vocatur ſemꝑ in Talmud imperiũ
Romanũ. ¶ Qꝫ vero Judei teſta figuli vocẽtur
habetur in Treñ. 4. a. Filij ſion precioſi: amicti
auro. quõ compu‍tati ſunt vaſa teſtea opꝰ manuũ
figuli. Item Iſa. 45. c. Ue contradicenti fictori
vel formatori ſuo: teſta de teſtis terre. ¶ De ſo=
cietate vero Romanoꝝ ⁊ Judeoꝝ legit. 1. Ma=
chabeoꝝ. 8. d. Et elegit Judas Apoloniũ filium
Joãnis filij Jacob: ⁊ Jaſonẽ filiuꝫ Eleazari: et
miſit eos Romã ꝯſtituere cũ illis amicitias ⁊ ſo=
cietatẽ: ⁊ vt auferrẽt ab eis iugũ Grecoꝝ: q: vide
rũt ꝙ i ſeruitute ꝑmerẽt regnũ Iſrael: ⁊ abierũt
Romã viam multam valde: ⁊ introierũt curiã ⁊
dixerũt. Judas machabeus ⁊ fratres eiꝰ ⁊ popu
lus Judeoꝝ miſerũt nos ad vos ſtatuere vobiſ=
cũ ſocietatẽ ⁊ pacẽ ⁊ ꝯſcribere nos ſocios ⁊ ami=
cos veſtros: et placuit ſermo ĩ cõſpectu eoꝝ. Et
hoc ſcriptũ eſt q: ſcripſerũt in tabulis ereis ⁊ mi
ſerunt in Hieruſalẽ: vt eſſet apud eos ibi memo=
riale pacis ⁊ ſocietatis ¶ Huiuſcemodi ſic pre=
miſſis reducamus eam in ordinẽ rationis: dicẽtes
quẽadmodũ deꝰ magnus notificauit regi Genti
li huic per Danielẽ / ꝙ caput imaginis quẽ vide
rat aureuꝫ: ſignificabat ipm et regnũ ſuũ. Pectꝰ
vero et brachia de argento: regnũ altõ poſt ſuuꝫ
ſcꝫ Perſarũ atqꝫ Medoꝝ. Uenter aũt ⁊ femora
de ere regnũ Grecoꝝ. Porro tibie ferree regnũ
Romanoꝝ: deinde quoqꝫ ꝙ mixtura ferri et te=
ſte in pedibus ac digitis ſtatue / deſignabat ſocie
tateꝫ regni fortis ac friuoli Romani. ſ. ac Judai=
ci orti ex plãtario ferri: hoc eſt ex imperij ꝯmix=
tione Romani. Que quidẽ ſocietas ⁊ modus eiꝰ
et tempus: ſupius dictum eſt. quẽadmodum inꝗ̃
iſta oĩa: notificauit deus celi magnus ꝑ Danielẽ
Nabuchadnezar. i. Nabuchodonoſor regi Gẽti=
li: ita q̃qꝫ notificauit eidẽ ꝙ lapis abſciſſꝰ de mõ
te ſine manibꝰ ſignificabat atqꝫ figurabat Chri=
ſtum ſiue Meſſiam: vt. ẽ. ꝭ. Qđ Meſſias. et ꝭ. Itẽ
ad idẽ probatũ eſt: cuius quidẽ natiuitatem atqꝫ
originẽ: apte dixit eſſe futurã ferri ac teſte com=
mixtione durante. i. manente ſocietate Romane
poteſtatis atqꝫ Judaice / dicens. Et in diebꝰ re=
gum illorum ſtatuet vel ſuſcitabit vel eriget deꝰ
celi regnũ qđ ineternũ nõ corrũpetur vel nõ diſ=
ſipabitur. ¶ Ad euidẽtiã vero predictoꝝ: opti=
me facit id qđ legit in libro ſanhedrin in Pereq
Aad / Dine / Memonot. c. Filij Rabi Aaia erãt
ſedẽtes corã Rabi in conuiuio ⁊ nihil dicebãt et
Dixit Rabi qbuſdã: fortificate vinũ iſtis: ⁊ ſic lo=
quẽtur. qđ cum factum fuiſſet. dixerunt. Non ve=
niet filius David. i. Meſſias: donec finiantur vel
deleantur due domus patrum de Iſrael. Et iſte
ſunt caput captiuitatis Babilonis ⁊ Naſi. i. prĩ=

cepꝰ qui eſt in terra Iſrael. ſicut dictũ eſt. Et erit
ad ſanctificationẽ: ⁊ ad lapideȝ offenſionis ⁊ ad
petrã vel rupẽ ruine duabꝰ domibus Iſrael. ⁊c.
Glo. Ra. Se. Et erit ſaluator Iſrael ad pparati-
onẽ et ad lapidẽ offenſionis. Offendẽt eñ pedes
ſtatue. ſ. ferrũ ⁊ teſtã: et ad rupem ruine duabꝰ do
mibus Iſrael. Notandũ eſt eñ ꝙ capita captiui
tatum Babilonie: deleta fuerunt qñ Herodes a-
ſcalonita regnũ ex manu eorũ extorſit: ⁊ Hirca-
num principẽ Iudeorũ ⁊ plures alios interfecit
et poſtea finaliter qñ Machabei fuerũt nemine
eorũ ſuperſtite perempti / reſeruata puella: que ſe
precipitando necauit: vt habet. ſ. ca. 11. §. Qñ ve-
ro. ¶ Per ea nãqȝ q̃ dicta ſunt denotat ꝙ Meſ-
ſias eſſe debuit ad lapidẽ offenſionis / ⁊ ad petrã
ſcandali / Iudeorũ: merẽtibus eorũ culpis: ⁊ ad
ſanctificationẽ in eo credẽtibus / tam de Genti-
bus q̃ de Iudeis: ⁊ non credẽtibus ad multipli-
cẽ deſtructionẽ: vt ſupius habet: cap. 6 §. Circa
iſtã. ¶ Affirmat aũt adhuc hoc euidẽter p id qḋ
dicit ſuperiꝰ Rabi Selomo in ſua gloſa. Et erit
ſaluator Iſrael ad preparationẽ ⁊ ad lapidem of
fenſionis: ⁊ offendẽt eũ pedes ſtatue. ſ. ferrum et
teſta. Qḋ p ferrũ ⁊ teſtã intelligat regnũ Roma
norũ ⁊ Iudeorũ / ex iſtis etiã parũ peritis ſi ſci-
ant ſingula cõferre ſingulis: ſatis de facili clare-
re poterit: ꝙ in diebus Iudeorũ. i. dum habebãt
poteſtatẽ ⁊ erant in terra ſua: ⁊ p cõſequẽs in die
bus regum Romanorũ ⁊ ſue ſocietatis ſuſcitãdũ
vel erigendũ erat a deo celi: regnũ ineternũ non
diſſipandũ / regnũ videlicet / Chriſti ſiue Meſſie.
Qȝ quidẽ proculdubio per natiuitatẽ Meſſie in
regum ſepedictorũ diebus / vt in abſciſſione lapi
dis de monte ſine manibus prefiguratũ eſt / erat
incipiendũ / ⁊ in fine mũdi. i. in die iudicij cõplen
dum: qñ cũ nubibus celi Meſſias venturus eſt.

¶ Vigilantius aũt aduertenduȝ eſt: ꝙ dies regũ
iſtorum ſicut tunc inceperunt: qñ ſepedicta ſocie
tas Romanorũ ⁊ Iudeorũ facta eſt: et poſtea qñ
ꝯiũcta fuit humano ſemine: ſed nequaq̃ femineo
et ideo nõ coheſerunt ſibi quãdo Herodes flagi
tiũ ſuum cũ puella mortua de genere Machabe-
orũ perpetrauit: vt. ſ. cap. 11. §. Quodvero / dictũ
eſt. Sicut tunc inq̃ dies p̃dicti inceperũt: ita tũc
eſſe deſierunt: qñ Iudei cũ ſuo falſo Meſſia con
tra Romanũ imperiũ ſurrexerunt: vt. ſ. cap. 11. §.
De occiſione / dictũ eſt ⁊ ꝓbatum. ¶ Et nota ꝙ
hoc idẽ tẽpus aduẽtui Meſſie aſſignatum eſt in
Ezechiele. xij. g. vbi Iudeis a dño dictũ eſt. Ap-
propinquauerunt dies et verbũ vel factũ oĩs vi-
ſionis. Nõ eñi erit vltra oĩs viſio caſſa: ⁊ diuina-
tio ambigua in medio domꝰ Iſrael. Ego eñi do
minus loquar vel loquor: id qḋ loquor verbũ et
fiet nec prolongabitur vltra. In diebus enim ve
ſtris domus rebellis: loquor vel loquar verbũ et
faciam illud / dicit dñs deus. Notandũ ꝙ iſtḋ ver
bum erat aduentus Meſſie / ⁊ factũ eius vniuer
ſum vt patet in ſequẽti. §. ¶ Legit eñi in Pereq
Heleq. Dixit Rabi Ala filius Aba. Dixit Rabi
Iohanã. Oẽs ꝓphete vniuerſi: nõ prophetaue-
runt niſi de diebus Meſſie. De diebus aũt ſeculi
vẽturi oculus nõ vidit deus abſqȝ te / q̃ faciet ex
pectãtibus ſe. Et nota ꝙ iſtud faciet. ſȝ veritatẽ
Hebraicam referẽdũ videtur ad Meſſiã. ¶ Itẽ
predictis ſubnectẽdũ ẽ / ꝙ vere Meſſias ẽ lapis
probatus angularis precioſus et fundatus. ⁊c. a
Iudeis tamẽ reprobatus. Iſa. 28. e. Propterea
hec dicit dñs deus. Ecce ego fundaui in ſion la-
pidẽ / lapidẽ ꝓbatũ vel fortẽ vel munitũ angula
rẽ precioſum fundamẽtum fundamẽtatiſſimum.
Credẽs non feſtinabit vel feſtinet: ⁊ ponã iudi-
cium ad lineam ⁊ iuſtitiam ad pondus. Glo. Ra.
Se. Ecce ego Içad. i. fundaui. ⁊c. Içad verbum
preteritum eſt. vnde de preterito exponẽdum eſt
ſic. Ecce ego / ego ſũ q̃ fundaui iã in ſion lapideȝ:
id eſt iam diffinitũ eſt ⁊ decretũ corã me: et con-
ſtitui regẽ Meſſiã q̃ eſt lapis Bohã: qḋ ſonat for
titudinẽ vel munitioneȝ. ꝙ autem dicit Muçad
Muçad. i. fundamẽtuȝ fundamẽtatiſſimũ: q̃ſi di-
xit. fundamentũ pfectiſſimuȝ. huc vſqȝ glo. Ra.
Se. Itẽ Targũ ſupradicte auctoritatꝭ Dixit do
minus deus. Ecce ego cõſtituẽs i ſion regẽ Meſ
ſiam / regẽ potentẽ / robuſtũ ⁊ fortem. ⁊c. De iſto
etiam lapide dicit p̃s. cxvij. a. Cõfitebor te qm̃
exaudiſti me / et fuiſti mihi ad ſalutẽ. Lapidẽ re-
probauerunt edificantes / q̃ factꝰ eſt ad caput an
guli. A deo fuit iſta res: ⁊ ipſa mirabilis in oculis
noſtris. Hic eſt ipſe dies quã fecit dñs / exultabi
mus et letabimur in eo. ¶ Itẽ ſup illud verbuȝ
Michee. v. a. Et tu Bethleem effrata paruus ad
eſſendũ in milibus vel principibus Iuda. Gloſa
Ra. Se. Dignus fuiſti tu Bethleẽ. ſ. eſſendo puus
in milibꝰ familiarũ Iuda / ꝓpter ſtatiũculũ Rut
moabitidis qḋ fuit ĩ te. Ex te mihi egredie Meſ
ſias filius Dauid. Et ſic ipſe eſt dicens. p̃s. cxvij.
Lapidẽ reprobauerunt edificantes q̃ factus ẽ ad
caput anguli. huc vſqȝ Rabi Selomo. ¶ Heis val
de ꝯſonum eſt id qḋ ſcripſit aplꝰs / ad Ephe. cap.
11. g. Et ergo iam nõ eſtis hoſpites ⁊ aduene: ſed
eſtis ciues ſanctorꝝ ⁊ domeſtici dei: ſupedificati
ſup fundamentũ apoſtolorũ ⁊ prophetarum: ipſo
ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu: in quo oĩs
edificatio cõſtructa creſcit ĩ tẽplum ſanctũ ĩ dño
¶ De iſto etiã lapide legit epiſtola Petri. 1. ca. 2.
a. Ad quẽ accedẽtes ad credendũ viuũ lapidẽ ab
hominibus quidẽ reprobatũ: a deo aũt electum
et honoratum. Et ipſi tanq̃ lapides viui ſup edi
ficamini domos ſpirituales / ſacerdotiũ ſcm̃ / of
ferens ſpirituales hoſtias acceptabiles deo per
Ieſum Chriſtũ / propter qḋ ꝯtinet ſcriptura. Ec-
ce ponam in ſion lapidẽ ſummũ angularẽ electũ
precioſum. et qui crediderit in eũ nõ cõfundetur:
vobis igit honor credẽtibus: / nõ credẽtibus aũt
lapidẽ quẽ reprobauerũt edificantes hic factus ẽ
in caput anguli: ⁊ lapis offenſionis et petra ſcan
dali / his qui offendunt verbo: nec credũt in quo
poſiti ſunt. hec beatus Petrus. ¶ Itẽ zacha. 3. e.
Ecce ego adducens ſeruũ meũ germẽ: qr ecce la
pis quẽ dedi corã Iehoſſua ſup lapidẽ vnũ. Se-
ptẽ oculi: ecce ego aperiẽs apturã: dixit dñs ex-

ercituū: et auferā vel educā pctm̄ ipſius terre / in
die vna. Tranſtulit h̄ Jonatas in Caldaicū: h̄
modo. Ecce ego adducam ſeruū meū Meſſiam
et reuelabitur. Ecce lapis quē dedi corā Jehoſ-
ſua ſup lapidē vnū. Septem viſiones ſunt. Ecce
ego reuelabo viſiones eius: dixit dn̄s exercituū.
Et transferam vel auferam culpam terre ipſius
in vna die. ❡ Predictis apte ſubiungendum eſt:
id qd̄ legitur in Bereſſit Raba Rabi Moiſi hadar-
darſan / ſup Gen̄. 28. e. vbi dicitur. Et exiuit Ja-
cob de Berſaba: hoc eſt: ac ſi dixiſſet ſcriptura.
Leuabo oculos meos ad montes: vnde veniet
adiutor vel auxiliū meū. ⁊c. Et eſt dicēs 3ach. 4.
c. Quis tu mōs magne corā 3orobabel: ⁊c. Mōs
magnus hic eſt Meſſias. Et ſequit̄ Jſa. 11. b. Et
iudicabit in iuſtitia pauperes et arguet i eq̄tate
manſuetis vel humilibus vel pauperibus terre.
Et educet lapidē capitalē: hic eſt lapis Jacob: ſi-
cut dictum eſt Gen̄. 28. g. Et accepit lapidē quē
poſuerat capitalia ſua vel de capitalibus ſuis.
❡ De quo quidē lapide ſcriptū ē in Bereſſit mi-
nori ſup illud Gen̄. 28. c. Et accepit de lapidibus
loci illius. ⁊c. Et in Medras Tihilli: ſup p̄s. ⁊c.
vbi dicit̄. Qm̄ angelis ſuis mandauit tibi. Rabi
Namia dixit. Jn hora q̄ fuit Jacob murmurans
orādo qd̄ fecit: accepit tres lapides: ſic̄ eſt Gen̄.
28. c. Et accepit de lapidibus loci illius / et ait.
Si deus fuerit vnicē nomē ſup me / quēadmodū
vniuit ſup patres meos: fiant omnes vn⁹: ſtetit ⁊
inuenit omnes eos vnū: ſicut dictū eſt Gen̄. 28. g.
Et accepit lapidē: per h̄ docet ꝙ facti ſunt omēs
vnus. Magiſtri vero dixerunt minus. q: duos la-
pides / h̄ Medras. Siue aūt tres lapides accepe-
rit vel duos vel p̄mo forſitan tres ⁊ poſtea duo.
vtrobiq3 Meſſie optime ſignificant vnionem:
duorum quippe lapidum vnio / ſignificauit vni-
onē duarū naturarū in Chriſto. diuinitatis vide-
licet ⁊ humanitatis. Triū vero / triū ſubſtātiarū
verbi. ſ. et aīe et corporis: in vna Chriſti pſona.
❡ Atteſtatur ſi quidē iſtā vnionē: id qd̄ legit̄ i li-
bro ſanhedrin / in Pereq / heleq. c. Et erit in die
illa ⁊ obliſa erit 3or. lxx. annis ſicut dies: vel ſi-
cut diebus regis vnius. Quis eſt iſte rex vnicus?
Eſſo dicēs: hic ē Meſſias. Rabi erat dicēs: hic ē
due / nature. ſ. et tres gñationes. i. ſubſtātie: ſicut
dictū eſt p̄s. 71. b. Timebunt te cū ſole ⁊ ante lu-
nam generationē ⁊ generatiōes. Glo. Ra. Selo.
quaſi dicat: in hūc modū. Meſſia de quo ſcriptū
eſt. p̄s. 71. Ante ſolē Jinon nomē eius. ⁊c. time-
būt te Jſrael: ⁊ ante lunā / ante regnū dom⁹ Da-
uid: qd̄ aſſimilatū ē lune: ſicut ſcriptū ē p̄s. 88. e.
Sicut luna ſtabilietur perpetuo. Jtem glo. Ra.
Se. ſuper Jſa. xxiij. f. vbi dicit̄: ſicut dies regis
vnius dies Dauid. lxx. anni fuerūt. Et neſcio qd̄
iſtud ſignum qd̄ datum eſt hic. ❡ Nunc itaq3 qli-
bet prudens diligēter aduertat: quō Talmud in
predicta traditione dicit Meſſiā regē eē vnicū.
Deinde qd̄ eſt, magis mirandū qualit̄ ille q̄ anto-
nomaſice Rabi dicitur apud eos ⁊ ſolus ſanctus
inſinuat: qd̄ ⁊ acceperat a patrib⁹ traditū mate-
riam / videlicet Chriſti vnionis ⁊ formam / cū di-
cit. Qd̄ 3e. i. hic Meſſias. ſ. de quo ibi fit ſermo
precedens: vel 3e. i. hoc qd̄ dictum eſt de vnione
Meſſie: eſt duo: ſed q: ipſe nō dixit. Que vel quid
duo / ſupplēdū eſt / vt docēt q̄ dicta ſunt: ⁊ doce-
bunt docēda: ꝙ hec duo ſunt verbū dei ⁊ homo
vel due nature in Chriſto vnite ſiue Meſſia: di-
uina. ſ. ⁊ humana. Et tres generationes / ſūt tres
ſubſtantie / iſtarum duarū naturarū / verbū. ſ. dei
anima Chriſti ⁊ corpus. Probat aūt hoc ꝑ pro-
phetam q̄ Meſſiam in ſpiritu alloquens dicit ei.
Timebunt te Jſrael: vt ipſi exponūt / vel alij q̄-
cūq3 cum ſole illo: videlicet de quo dictū eſt p̄s.
83. g. Qm̄ ſol ⁊ ſcutum ē dn̄s deus / gratiā ⁊ glo-
riam dabit. in hoc etiam qd̄ dicit / timebūt te cū
ſole cōiunctionē diuinitatis Chriſti / ⁊ humanita-
tis inſinuat: qd̄ vero ſubdit. ⁊ ante lunā. i. ante re-
gnum Dauid: vt ait Ra. Se. vt predictum eſt. Vel
ante eccleſiam q̄ lune aſſimilatur i Canti. Cant.
6. f. ſicut dicitur in Medras Tihillim / ſuper p̄s.
21. vbi dicitur in titulo p̄s. Sup ceruā aurore aſ-
ſimilati ſunt Jſrael lune / ſicut ſcriptum eſt Cāti.
6. f. Que eſt iſta proſpecta vt aurora vel venus.
pulchra vt luna: ⁊c. Nūc de vniōe q̄ dicta ſūt ſuf-
ficiāt. ❡ Cū opitulante Chriſti grā viſū ſit iuxta
rei vitatē indicio nr̄o de lapide abſciſſo de mōte
ſine manib⁹ figurāte Meſſiā: ac de lapide ad of-
fenſionē et ſcādalū dēniātiū Judeorū: ⁊ ſcīfica-
tionē electoꝝ: necnō de lapide / ſufficienter dictū
ſit / vt noſtre intētionis ſequamur effectū: proce-
dēdū eſt ⁊ dicendū. Jn ſequēti capitulo de ſacrile-
gio ⁊ furto criminoſo / patrato a ſcribis Judeoꝝ
perhibēte eorum Talmud. Que quidē a Judeis
Tiqun / ſofrim. i. ſcribarum correctio nomina-
tur.

❡ Capitulum. xv. ꝙ Judei plurima abraſerunt
de diuina pagina valde digna.

Vt namq3 geſtorum / ſcriba-
rum Judeorum Chriſtianis
veritas pateſiat: et eorū pre-
ſumptuoſa opera veniant in
publicā notionē: eſt in iſto ca-
pitulo penitus inducendum.
nephandiſſima ſacrilegia fa-
cta temere ab eis de diuīa pa-
gina. ſ. aliquorū q̄ olim in libris ſacris ſancti pa-
tres ſcripſerant et ꝓphete. Que q̄dē myſteria
erant valde inclita ⁊ conſona fidei Chriſtiane: q̄
tam. lxx. interpretes q̄ꝫ alij Gentilibus occulta-
runt: ⁊ poſtea ſofrim. i. ſcribe vel ſapiētes Judai-
ci / habētes q̄dem zelum dei nō ſcd̄m ſciētiā: my-
ſteria ⁊ ſecreta predicta de libris abraſerūt. Lō-
ge vero aliud ex proprijs ibidē poſuerunt: ⁊ Ti-
qun / ſofrim. i. aptationē ſiue correctionem ſcri-
barum vocari decreuerunt: cōtra preceptum Dei
per Moiſen. Deutero. 4. a. atq3 per Salomonē
Non addetis inq̄t Moiſes ſup verbo qd̄ ego ſum
precipiens vobis: nec minuetis ex eo: ⁊ rurſum
Deuter. 21. g. Nō addes ſup eo nec minues ex eo
qd̄ ſcriptū eſt. ſ. i lege. Salomō q̄q3 ait Prouerb.

30.b. Non addas ſuper verbis illius ne arguat te
⁊ demẽtiaris. ❡ De pdictis vero correctionibus
vna eſt qđ ſcriptũ ẽ ſup Malach.1.f. Et dixiſtis.
Ecce qualis vilitas Uehippahtem/Oto:⁊ expi-
rare feciſtis eũ ait dñs exercituum. Glo.Ra. Se.
Et feciſtis expirare/vel afflixiſtis eũ. Iſta ẽ vna
de.xv.dictionib⁹ Sel/Tiqun/ꝯfrim.i. corre-
ctiõis ſcribarum. Uehippahtem/Oti:⁊ expirare
feciſtis/vel afflixiſtis/vel vexatis me:erat ſcri-
ptum:ſcriptura vero ſcribarũ pro Oti.i.me po-
ſuit Oto.i.eum. Uehippahtem ſignificat afflicti-
onem anie.ſicut Iob.xi.g.Et ſpes eoꝝ afflictio
anime. Hec Ra. Selo. ❡ Dixit Rabi Qimhi.
Illud qđ legitur Iob.31.g.Et aiam dñorum ei⁹/
vel agricolarũ Hippahti.Et Malach.1.f. Uehip
pahtẽ/Oto:ſignificat laborẽ ⁊ vexationẽ/ ſiue
afflictionem ⁊ vexationẽ anime. Qui enĩ habet
afflictionẽ/vel vexationẽ anime:pinde eſt/ ac ſi
aia ei⁹ expiret:⁊ egrediaẽ de ipſo.Hec. R. Qim-
hi. ❡ Dixit Rabi Rahmon. Illud quod ſcriptum
eſt in planctu.Hiere.iij.c.Memoria memor eris
vetaſuah:⁊,tabeſcet ſuper me anima mea: ſup
te aĩa tua.ſcriptum fuit.Illud vero qđ mõ ſcri-
ptum eſt ſuper me anima mea:eſt vna de multis
Tiqun/ꝯfrim.i.correctionibus ſcribarũ:quas
inuenies in Bereſſit Raba.Rabi Moſſe Hadar-
ſan.ſuper illud Geñ.xv.a.Et Abrahã adhuc ſta-
bat corã dño.Et in multis alijs locis.Et hoc
quoqꝫ eſt Tiqun ꝯfrim. Nam ibi erat ſcriptũ.
Et dominus erat ſtans adhuc coram Abraham.
Et hoc eſt qđ dixerunt magiſtri i Medras Tihil
lim.ſuper pſ.17.vbi dicitur.Et dabis mihi ſcu-
tum ſaluamentum tuum:⁊ humilitas/vł pauper
tas/vel manſuetudo tua multiplicabit me. Lo-
quitur de Abraham patre noſtro qui erat ſedẽs:
⁊ diuinitas aſtabat ei.Rabi Barkia dixit. Que-
ſiuit Abrahã pr̃ noſter ſtare:dixitqꝫ ei De⁹ ſãct⁹
⁊ benedictus. Sede optimum quippe ſignum eſt
ħ filijs tuis q̃ erunt ſedentes/⁊ ego ero ſtans co-
ram eis.ſicut dictum eſt pſ.81.a. Deus ſtetit in
turma/vel ſinagoga dei.Dixit Rabi Simeon.
Tiqun ꝯfrim.i.correctio ſapiẽtũ eſt.Et Abra-
ham adhuc ſtabat corã dño. Nam diuinitas ſta-
bat ⁊ confortabat eum.Hinc dictũ ẽ pſ.xv.e. Et
humilitas tua/vel mãſuetudo/vł paupertas nutri
et/vel multiplicabit me.Huic ſimile ẽ Nũeri.xi.
c. Si inueni gratiã in oculis tuis ⁊ non videã ma
lum meũ/malũ tuũ erat ibi ſcriptũ. Et ſic Iob.
7.g. Peccaui quid faciã tibi:o cuſtos hominum/
quare poſuiſti me obuium tibi/⁊ ero ſup teado-
nus:Et hoc qđ ſcriptum eſt ibi ſuper me.eſt vna
de Tiqun ꝯfrim.i.de correctionibus ſapientũ.
Sic quoqꝫ Iob.32.a.Et condempnabunt deũ/
vel impie agent cũ deo loco dei poſuerũt Iob.
Et ſic Ezechie.8.g. Num leue eſt domui Iuda fe
ciſſe abhominatiões quas fecerũt hic:Impleue
rũt enĩ terrã iniquitate:⁊ iterabũt ac ꝓuocabũt
me.Et ipſi erũt mittẽtes Et Hazemora.i. fetorẽ
El Appi.i.ad naſũ meũ. Qđ autẽ ſcriptũ eſt ibi
El Appan.ad naſum ſuum Tiqun ꝯfrim eſt.Et
ſic Oſee.4.c. Sicũ multitudo ſua/vł ſcđꝫ multitudi
nẽ ſuã:ſic peccauerũt mihi:Qeuodi.i.honorẽ me-
um/vł gloriã meã i ignominiã ꝯmutãdo. Tiqun
vo ꝯfri.i.correctio ſapiẽtũ ẽ Qeuodã.i.gł'iã eo
rũ Huic q̃qꝫ ſile ẽ Hier.2.c.Et ppłs me⁹ muta
uit gloriã meã ꝓ eo qđ nõ ꝓderit. Tiqun vo ꝯ
fri gł'iã ſuã. Et ſic mlta hmõi q̃ iueniũẽ i Bereſſit
Raba:⁊ i alijs mlt' locis.ſicut iã ſupi⁹ dictum ẽ.
❡ Et notãdũ ꝙ hoc qđ ꝯfri.i.ſcribe fecerũt plus
dẽt ẽt ſuis diſcipuł faciẽdũ i libro Ieuamot i ſine
Pereq/Haerel. Dixit Rabi Iohanan ex noĩe Ra
bi Simeon. Bonũ ẽ vt euellas literã vnã de lege
⁊ ſãctificeẽ nomen celi in publico. ❡ Alius mod⁹
Tiqun ꝯfrim.i.correctiõis ſcribarũ vel ſapiẽtũ:
inuenitur apud Iudeos in quibuſdã ſcripture ſa-
cre locis. vbi ꝯfrim.i.ſcribe id qđ prophe ſcripſe
rant dimittẽtes/illđ idem aliter q̃ ſcriptura illa
naturaliter exigebat:punctare pſũpſerunt.Qua-
re aliter legitur q̃ ſit ſcriptũ. De q̃bus ẽ vnũ:qđ
2.Reg.16.taliter ſcriptũ eſt. Forſan videbit dñs
Beono.i.i humilitatẽ/vel propẽ humilitatẽ/ vel
humilitatẽ/vel afflictionẽ/vel mãſuetudinẽ/ vel
paupertatẽ ſuã:⁊ reddet mihi dñs bonum ꝓ male-
dictione ſua.ꝯfrim vero correxerunt hoc:⁊ pun
ctauerunt Be/Eni.i.i oculũ meũ.Glo.Ra.Se.i.
lachrimas oculi.Huic quoqꝫ ſimile ẽ Mich.1.d.
Omnia idola eius ponã deſolationẽ vel deſtru-
ctionem.Quia de mercede fornicarie.⁊c. Super
hoc vlulabo ⁊ plangam. Uadam expoliatus ⁊
nud⁹.⁊c.qꝛ doloroſa vel deſperabilis plaga eius.
Quia venit vſqꝫ ad Iudam:applicuit vſqꝫ ad
portam populi mei:vſqꝫ ad Hieruſalem in Gat.
non annuncietis: plorata non ploretis in domo
vel deintus ad humum Hafar.i.humo vel pulue
re ·התפלשתי· Hitpalaſti: inuolutus vel circun-
datus ſum/vel inuolui/ vel circundedi me. Sic
eni fuit ſcriptũ.ſ. Hitpalaſti ·התפלשתי· .i. inuol
ui me. Scribe vo correxerũt pũctãdo התפלשי
Hitpalaſſi.i.inuolue te. Femeninũ aliqđ alloquẽ-
do. ❡ Terti⁹ adhuc mod⁹ ẽ:vbi in textu q̃qꝫ ſcri
pture ſcripſit moiſes/⁊ prophe vnũ. ſcribẽdo/il-
lud dimittẽtes:aliud poſuerũt i margie exteri⁹:
ꝙ care.i.legẽdũ vocãt.Et id qđ ẽ int⁹ i contextu
Catub.i.ſcribendũ. Sicut habetur ex eo qđ dicit
Rabi Selo.ſup Deutero.28.d.vbi dr̃. Uxorẽ de-
ſpõſabis ⁊ vir alius Iſgalẽna.i.cõſtuprabit eam.
Glo. Rabi Selo.Iſgalena lingua.i.ſignificatio ẽ
coit⁹ ꝯcubie.Et Tiqun cauſa curialitatis poſuit
loco ei⁹ Iſcabenna.i.iacebit cũ ea.Et ẽ hoc Ti-
qun ꝯfrim.i.correptio ſcribarũ.Hec Ra.Selo.
❡ Itẽ idẽ Ra.Se.ſup Iſa.36.e.vbi dr̃. Et dixit
Rabſaqe. Nũ ad dñz tuũ ⁊ ad te miſit me dñs me
us ad loq̃ndũ vba iſta:Nõne mag' ad hoies iſtos
ſedẽtes ſup iſtũ murũ ad cõedẽdũ ſterc⁹ ſuũ:⁊ ad
bibẽdũ vrinã ſuã.Glo.Ra.Se.Horehẽ.i. ſtercus
ſuũ ẽ fim⁹ egrediẽs de foramie qđ habeẽ iferius.
Ligua vo plchra ⁊ curiali correxerũt ħ ꝯfri.i.ſcri
be vł ſapiẽtes:⁊ voluerũt/vt legeretur:ꝯathan
i.egeſtionem ſuam.Sic enim decreuerant magri
nři ꝙ ſcripture ſcripte ad vituperiũ ⁊ incurialiter

legerētur curialiter ⁊ vrbane. Queadmodū Deu-
tero. 28. d. vbi ſcriptum ē Bappulim. i. cum tenaſ
monibus: poſuerūt extra in margine legēdū Bat
techorim. i. cum Emoroidis / vel Diſſintherijs.
Itē ibidē vbi ſcripſit Moiſes Iſgalenna. i. con-
ſtupret eam. Poſuerunt exterius Iſcabēna. i. ia-
ceat vel dormiat cū ea. Itē Iſa. 36. e. vbi ſcriptuꝫ
eſt Horehem. i. ſtercora ſua. Poſuerunt exterius
çoathan. i. egeſtionē ſuā. Ibidē quoqꝫ vbi ꝓphe
ta poſuit Santehem. i. vrinā ſuaꝫ. Scribe poſue
runt Meme Raglehem. i. aquas pedū ſuorū: ⁊ ce-
tera multa iſtis ſimilia. Hec Ra. Se. ¶ Non ſolū
aūt ē in punctationis mutatiōe: ſꝫ etiā in ſentētia
⁊ in ſignificatione: ſimile valde eſt ei: ꝙ ſupius in
ſcō mō / ſcō loco dictum eſt id qḋ Oſee. ix. e. taliter
ſcriptum ē. Quia etiā ve eis בשרי Beſuri Me-
hem. Incarnatio mea ex eis. Sic eſt ⁊ erat ſcri-
ptum. çofrin vero. i. ſcribe pūctauerunt Beſuri. i.
incarnatio mea: ⁊ deriuatur ab aſar ꝙ eſt caro:
ſicut pūctatē בסורי Beçuri qḋ ē i receſſu meo. Et
nota ꝙ Beſuri. i. incarnatio mea ꝙ ē intus in cō-
textu: queadmodū ſcripſit illud Oſee ꝓpħa ē ſcri
ptū cū lr̄a q̄ dr̄ Cin / Beçur i v̄o qḋ ſcribe poſuerūt
exti⁹ ē ſcptū cū lr̄a q̄ dr̄ çāmek. Vn̄ ſup hūc locū
dꝫ Rabi Selo. ſic exponēdo. Quia etiā eis. i. pri-
b⁹: Oi. i. Ve Beſuri Mehē. ſicut Beçuri. i. i receſ-
ſu meo. Et ē vnū de illis in quib⁹ ſcribit Cin: ⁊ le
git çāmek. Hucuſqꝫ Rabi Selomo. Rabi quoqꝫ
Kimhi in libro Saraſſim dicit. Quia etiā ve eis
Beſuri Mehē. Scribit cū hac litera Cin: ⁊ legit
ac ſi ſit cū çāmek. ¶ Hec ſic p̄miſſa reducēda ſūt
in ordinē rationis atqꝫ dicēdum: dū modo ſit qui
diligēter atqꝫ prudēter cōſideret primum modū
Tiqun çofrin. i. correctionis ſcribaꝝ / ⁊ ſcḋi prin
cipium. Videbit plane ꝑdixiſſe prophas deum i-
iurias contumelias ⁊ tormēta paſſurum. Et ſcḋꝫ
Abacuq denuo moriturum. Cūqꝫ nullatenus a-
pud omnes ratiōe vtētes De⁹ pati poſſit aut mo
ri queadmodū apud eoſdē nō pōt peccare Deus
eo ꝙ peccatū non ē res exiſtēs: ſꝫ tantū boni pri-
uatio. Et ſicut ēt nō ē deo poſſibile: nō factū mō
facere ꝙ olim factū ē. Quū verax ē Deus. Factū
aūt facere nō factū: eſſet vtiqꝫ facere de vero fal-
ſū / ac d̄ v̄itate mēdaciū. Propt̄ hoc inq̄ q̄ i ſupra
dictis ſcripturis ꝓphe deo valde q̄dā incōgrua
⁊ impoſſibilia / vel etiā riſu digne: vt oſtēſū ē aſcri
bebāt. Primū. lxx. interpretes multis teſte ſuo Tal-
mud obmiſerūt trāſferre Ptolomeo regi Egipti
⁊ plurima mutauerunt. Sic quoqꝫ vel tunc vl̄ po
ſtea çofrim. i. ſcribe ſepius memorati: eraſerunt q̄
dicta ſunt de ſcripturis diuinis tanq̄ abſurda: ⁊
tanq̄ illa q̄ apud gētium ſapientes nephas vide
batur etiaꝫ ſomptiare: vel q̄ ſuſpicati ſunt poſſe
de facili ꝑ huiuſmodi Iudeis ſimplicib⁹ ip̄ie cre-
dulitatis ſcandalum generari. Vel q̄ timebant
ſcripturas diuinas propter talia a ſuis: ⁊ ab alijs
infidelibus irrideri: vel forte q̄ celſitudine diuini
conſilij ſuper ſalute humani generis: minime ꝑ-
pendebant. Hoc autem fuiſſe factum ante ſal-
uatoris aduētum inde colligimus. Qḋ Ionatas

filius Oziel prophetarum ⁊ agiographorum i-
terpres caldaic⁹. Atqꝫ Rabi Hillel cui⁹ añ Chri-
ſtum fuit fere per cētum annos ſcolaris ⁊ diſcipu
lis. Iſtam Tiqun çofrin in tranſlatione ſua ꝓſe-
qui non ceſſauit. Nos vero ad id qḋ paulo ante i
ſcō modo Tiqun çofrin i ꝑſona dei: vt precedētis
docēt: per Micheā prophetā dictū eſt. Tiqun ço
frin repellentes citius recurramus. Deinde vero
ad hoc qḋ de zacharia vltimo ē iductū abiecta ſi
militer falſa correctione ſcribarum. His eñ pen-
ſatis diligenter nihil erit in eis q̄ ſupius abſurda
viſa ſūt: ꝙ ſit incōueniēs aut impoſſibile deo. Ex
verbis q̄ppe Michee habebimus: ꝙ De⁹ Aafar.
i. humo vel puluere fuerat inuoluēdus: nō obſtā-
te ꝙ propheta Hitpallaſti. i. inuolui me in pre-
terito poſuit. ¶ Dicit eñ Rabi Se. ſup Iſa. 42.
e. Iſta v̄ba feci eis. Glō. Ra. Se. Hoc ē faciā eis.
Omnis eñ lingua ꝓphetica loquitur de futuro /
ac ſi iam factū ſit. Hec Ra. Se. Et nota ꝙ ſupra-
dicto verbo. ſ. Aafar qḋ ē hum⁹ vel puluis hume-
ctus vſus ē Abraham qñ loquebatur cuꝫ domino
ꝯditionē / ac vilitatē corporis humani / ⁊ carnis
volens exprimere. Geñ. xviij. f. Ecce obſecro af-
fectaui loqui ad dominū: ⁊ ego Aafar. i. hum⁹ vl̄
puluis humectus. Va / Afer / ⁊ cinis. Quid aliud
igitur debet dictu intelligi cū Deus ꝑ Micheā:
vt. ſ. Alius modus premiſſū ē. dicit. In domo ad
humum vel de humo: Aafar. i. humo Hithpalla
ſti: inuolui me: niſi ꝙ in corpore terreno vnius. ſ.
virginis. vt in ſecunda parte probabit corpe ter
reſtri vel carneo veſtiui me. Hunc aūt ſenſum pa
lam oſtēdit Oſee. ix. e. cum in ꝑſona dei: vt p̄miſſū
eſt. dixit. Quia etiā ve eis Beſuri: icarnatio mea
ex eis. ¶ Adhuc etiā de hoc habetur in libro Ci
fre: qui valde auctēticus ē apud eos. ſup illḋ Nu-
meri. x. g. Ita dr̄. Surge dñe ⁊ diſſipētur inimici
tui / ⁊ fugiant odiētes te. Et nūq̄d habet odiētes
qui dixit / ⁊ factus ē mūdus? Sꝫ āñūciat ⁊ docet
ſcriptura: ꝙ ois q̄ odit Iſrael ꝑinde ē ac ſi odiat
eū / q̄ dixit ⁊ fact⁹ ē mūd⁹. Et ſic ē ip̄e dicēs: zach.
2. Qui eñ tāgit vos: tāgit pupillā oculi ſui. Rabi
Iuhuda ē dicēs: pupillā oculi ſui non fuit dictū:
ſꝫ pupillam oculi mei. Ex quo autēꝫ in lege ſcri
ptū ē: dici pōt. Cōtra ſurſū. i. ꝯtra deū. i. i ꝑſōa dei
erat loquēs ſcriptura: ſꝫ ꝓnoiauit. i. ꝓ eo ꝙ ſcri-
ptuꝫ erat: aliud dixit ſcriptura moderna. ſ. Quaſi
hoc idē ſcriptum ē. Iob. 7. g. Quare me poſuiſti
obuiuꝫ tibi: ⁊ ero ſup te ad onus? Ex quo in lege
ſcriptum eſt: dici poteſt: ⁊ cetera vt ſupra. Simile
eſt huic Ezech. 8. Et ipſi erunt mittētes fetorem
ad naſum meū. Ex quo in lege ſcriptū ē. dici pōt
Contra ſurſū locuta eſt ſcriptura. ⁊c. Simile quo
qꝫ huic habetur Abacuq. i. e. Nonne tu ab antiq̄
Domine De⁹ meus ſanct⁹ me⁹ nō morieris? Ex
quo in lege ſcriptū eſt dici poteſt. Contra ſurſum
i. contra deum loquitur ſcriptura. Sed pro eo di
cit ſcriptura moderna. ſ. moriemur. Sile ē huic in
pſ. cv. Et mutauerūt gloriā meā. ⁊c. Et ꝓ eo dixit
ſcriptura: gl̄iaꝫ ſuā. Sile adhuc ē huic. Nūeri. xi.
e. Et ſi ſic es tu faciēs mihi: iterfice me q̄ſo inter-

fectione:ſi inueni gratiã in oculis tuis:⁊ non vi-
debo malũ tuũ.⁊c. Simile eſt huic Numeri.xij.c.
Qui ē in exitu ſuo de matrice matris nr̄e:⁊ come
ditur mediũ carnis nr̄e:Ex quo in lege ſcriptum
eſt dici pōt. Contra ſurſum loquit̃ ſcriptura. Sed
pronominauit ſcripturam quã correxerũt ſcribe
ſcilicꝫ matris ſue/carnis ſue. Hoc de libro Cifre.
¶ Glo. Ra. Se. ſup Abacuq.1.c. Nonne tu ab an
tiquo dñe Deus meus ſctē meꝰ q̄ non morieris?
Et hoc qḋ ſcriptũ ē non moriemur ē vna de cor-
rectionibus ſcribarũ quaꝫ p̄noiauit ſcriptura q̄
modo habetur.ſ. apud eos. Et ſic Mal.1.g. Et
feciſtis me expirare:⁊ ſic multa que ſũt expoſita ĩ
libro q̄ dr̄ Cifre. Hec Ra. Selo. ¶ Attēde qḋ iſte
Rabi ſicut huic Tiqun ſofrim.i.correctioni ſcri-
barum atteſtatur euidenter:ita ſententiam vbo-
rum ꝑuertit latenter:imponēdo ibi hoc relatiuũ
אשר Aſer.i.qui. Si enĩ dixiſſet:vt fraudulenter
ponit Rabi Selomo:vt in ſequēti traditione pa-
tebit. Nō ibi caderet vlla aptatio ſiue ſcribarum
correctio:ſed q̄ non ē cōſiliũ:nec aſtutia contra
deum ꝑ aliam ſcribarũ correctionē quã mox ſub
iungit:eandē aſtruit ſentētiã quã ꝑuertit. videlꝫ
de Malac.1.f. Et dixiſtis. Que vtilitas:⁊ feciſtis
me expirare. Moritur enim qui expirat. ⁊c. vt.ŝ.
§. Itē Ra. Se. ¶ De huiuſmodi quoqꝫ falſitati-
bus/⁊ diuini eloquii ſacrilegiis:habetur ĩ pleriſ-
qꝫ libris de Talmud:e quibus ē vnum ſup Gen.
19.c. Et Abrahã adhuc ſtabat corã dño. Nota ꝙ
in Bereſſit. Rabba.i.expoſitione. Gen.18. Et in
Medras Tihillim.i.expoſitione pſalmoꝝ. ſup
ps.17.e. Et dediſti mihi protectionē ſalutis tue.
⁊c. Et ĩ fine ſimiliter libri Benaſſer: q̄ dr̄ Dicduc
⁊ in aliis locis innumeris. vbi iſtud ⁊ illa q̄ mox
ſequuntur:Rabinis Judeorũ occurrunt exponē-
da:dr̄ diuerſimode:tñ ꝙ hoc qḋ p̄miſſũ eſt.ſ.⁊ A-
braham adhuc ſtabat corã dño:ē Tiqun ſofrim.
i.aptatio ſcribaꝝ vel ſapiētũ. Nō enĩ erat ſcriptũ
ſic:ſꝫ ſcp̄tũ erat. Et dñs adhuc ſtabit corã Abra-
ham. Nā Rabi Barkia exponēs ſup illud ps. Et
dediſti mihi protectionē ſalutis tue. ⁊c. ait. Que-
ſiuit Abrahã pater noſter ſtare/incōueniēs repu
tās.ſ.ꝙ ipſe ſederet:⁊ deꝰ ſtaret corã eo. Dixitqꝫ
ei Deus. Sede. Signũ etenĩ h̄ eſt optimum filiis
tuis. Ipſi enĩ erũt adhuc ſedētes:⁊ ego ſtās:quē-
admodũ dictũ ē ps.81.a. Deus ſtās in cetu vl̄ cō-
gregatione dei. Nō profecto tũc ꝯſtat fuiſſe ꝯple
tum:qñ apoſtoli q̄ erant filii Abrahe ſcḋꝫ carnē:
⁊ cetus/⁊ congregatio dei ſedebãt.⁊ Chriſtꝰ De-
us ſtabat corã eis p̄cinctus linteo:pedes eorum
lauaturus/⁊ linteo quo ſe cinxerat extērſurus.
Huic ſimilem falſitatē/⁊ ſimile furtum fecerunt
Chriſtianis Judei:in libro Nũeri.xj.c. Ubi Moi
ſes deũ allocutꝰ ē dicēs. Si inueni grãꝫ ĩ oculis
tuis/⁊ nō videã malũ/vl̄ attritionē vl̄ ꝯfractionē
meã: Tiqun ſofrim.i.aptatio ſcribarũ ē hic/me-
am. Nō eĩ ibi meã/ſꝫ tuã/erat ſcriptũ. Itē Job.
7.g. Peccaui. Quid faciã tibi cuſtos hoĩs? Qua-
re poſuiſti me cōtrariũ tibi/⁊ ero ſup te ad onꝰ?
ſic erat. Loco autē eius qḋ ē ſuper te:ſcriptuꝫ eſt

ſup me. Itē Job.32.a. Et ipſe condēpnabũt de-
um. remouerunt hinc deũ/⁊ loco eius poſuerunt
Job. Item ps.21.d. Quia circundederunt me ca-
nes Sinagoga/vel conſilium malignantium ob-
ſederunt me כרו caru.i.foderunt manus meas
⁊ pedes meos. remouerunt hinc caru qḋ ē fode-
runt:ſcripſeruntqꝫ loco eius. כארי Caari.i.ſicut
leo. Itē.2.Reg.16.c. Forſan reſpiciet dñs in affli
ctionē/vel propt̃ afflictionem/vel paſſionē ſuaꝫ.
Et reddet mihi dñs bonitatē pro maledictione/
vel blaſphemia ſua ipſa die iſta. remouerũt ſuaꝫ
poſuerunt loco eius mea/vl̄ meã. Itē.3.Reg.12.
c. Nō ē nobis pars ĩ Dauid/nec hereditas in fi-
lio Jiſſai. לאלהיך Lehelohecha.i.ad deos tu-
os Iſrael. Remouerũt ad deos tuos:⁊ poſuerũt
לאהליך Leoholecha.i.ad tabernacl̄a tua. Itē
Tren.3.c. Mēoria mēoraberis:⁊ hũiliabis/vl̄
cliabis/vl̄ exinanies ſup te aiaꝫ tuam/vl̄ teip̄ꝫ.
mutauerũt ſup te aiaꝫ tuã:vl̄ teipſũ/ĩſup me ani
mam meã:vel meipſũ. Itē illud qḋ dixit dominꝰ
Eze.8.g. Et ecce ipſi mittētes fetorē ſuũ ad naſũ
meum. Iſtud pronomē meum remouerunt:⁊ ibi
ſuum inſeruerunt. Itē Abacuq.1.c. Nunq̄d nō tu
es antiquo dñe Deus meus:ſctē meus non mo-
rieris:deleuerũt hinc morieris: moriemur loco
eius ponētes. Itē Hiere.xi.c. Et populꝰ meꝰ mu
tauit gloriam/vl̄ honorē meum in illud vel ꝓ eo
q̄ non prodeſt:meum mutauerũt ĩ ſuũ. Itē Oſee.
4.c. Sicut multitudo vel incremētũ ſuũ. Uel ſi-
cut dña:vel magiſter ſuus:ſic peccauerunt mihi:
gloriã meam in ignominiam cōmutando. remo-
uerunt hinc meam:ſuaꝫ loco ipſius ponētes. Itē
Mal.1.f. Et dixiſtis. Ecce quãta laſſitudo vel de
fectꝰ:⁊ feciſtis me expirare. Remouerũt hic me:
⁊ loco eius poſuerunt eũ. Ex hoc autē vocati ſũt
viri eccleſie magne ſofrim.i.numerantes. Ipſi eſ
enĩ numerauerunt literas oēs q̄ ſunt ĩ lege: ⁊ inq̄
ſiuerunt eas:⁊ expoſuerunt. Alia quoqꝫ huiuſce
modi ſcripta ſunt ibi.ſ. in Bereſſit Raba:⁊ alibi
que ſunt dimiſſa prolixitatis timore. ¶ Deinde
nequaq̄ minor ē impudētia:⁊ p̄ſumptio quorun-
dam modernorum:qui temeritatē huius ac falſi-
tatē quã ſui ſapiētes imo inſipiētes fecerunt:vt
precedētes traditiones euidēter oſtēdũt. aucto
Eſdre nō erubeſcũt:nec verētur impōere. Nō ſa-
ne ſi Eſdra:vt ipſi prophane ⁊ impie mētiuntur
egiſſet:tunc quidēꝫ non Tiqun ſofrin.i. aptatio
ſcribarum:ſꝫ Tiqun Eſdre potius fuiſſet appel-
pellatũ. Tranſlucet igit̃ ſue neq̄tie velamē huiuſ
cemodi:ſi diligēter inſpexeris. Hic q̄qꝫ dr̄ vulgo
ꝙ cauda capra nō ē bona cortina. ¶ Nã autem
Tiqun ſof.i.i.aptatio vl̄ correctio:⁊ multo veriꝰ
corruptio ſcribaꝝ añdictã patrata ſit. Uidet̃ ꝙ añ
ſãctũ Hieronimũ. abſqꝫ dubio q̄ppe vitatē quaꝫ
Moiſes:ce tiqꝫ ꝓph̄e ĩ ſupradictis ſcript̃e ſacre
locꝭ poſuerãt trãſtuliſſꝫ. Si añ; eũ ſide ſublata nō
fuiſſet. Porro ex his que ſcripſit ad occeanum:
videtur nunq̄ Talmud legiſſe. Labore inquit p̄-
cii. Barceminum Judeum nocturnum habui pre
ceptorẽ. Timebat enĩꝫ Judeos/⁊ exhibebat ſe

Greſſus egenoꝝ.i.Iſrael. ¶ Nō vtiq̄ ꝗcq̄ dero-
gat fidei Chriſtiane:ſed potius roboris firmamē-
tū inducit.glo.ſupius Rabi Selomo inducta ꝙ
pes:pedes paupis.i.regis Meſſie:pauper ⁊ equi-
tans ſup aſinam:humiliabit Romā atq̄ Italiā
vſq̄ ad terram.Cū iā id impletū ſit:qn̄ ſublimi-
tas culminis ſupbie imperij Romanoꝝ celū pe-
ne palpans:humilit̄ collum ſuppoſuit iugo fidei
Chriſtiane:vſq̄ ad oſculū pedū paupeꝝ/⁊ humi-
liū locū Chriſti tenentiū. Dimittēdo cultum ido-
latrie:necnon ⁊ multas voluptates/ac delicias/
quas reſpuit Chriſtiana religio:vt ſuperius capi.
xi.§.Cōſtāt/lucide nouerꝭ exaratū. Per predicta
Iudei nequeūt ſuſtinere Meſſiā non debere eſſe
paupem ⁊ humilem/ac equitantē ſup aſinam. Et
eſt notandū ꝙ Hamor.i.aſinus eſt cōis generis:
vt patet.2.Reg.19.e.Sterne mihi Haamor.i.a-
ſinum:⁊ eq̄tabo ſup eam. ¶ Ad p̄dicta facit etiā
qd̄ ſcriptū eſt i Medras Tibillim ſup p̄s.86.vbi
dicit̄.Diligēs dn̄s portas ſion.Dixit Rabi Joha-
nan ad ſeculū venturū hō habebit debitū duoꝝ/
vel triū aureorum ſup proximū ſuum:⁊ ipſe erit
dicēs ei.Eamus ad regem Meſſiā:⁊ erūt euntes
apud eum:⁊ ipſe erit dicēs.Vade non ego adiu-
dicans tibi duos/vel tres aureos.Ex hoc patet
ꝙ argētū ⁊ aurū i cōſpectu regis Meſſie ē ſic pul-
uis.De eo eni dictū eſt p̄s.147.Ipſe ponēs ter-
minos tuos pacē.Hucuſq̄ traditio. ¶ Nota ar-
gumētū hic ꝑ diuinitate Meſſie.Precedētia nā-
q̄ iſtū verſū in p̄s.oſñdunt Meſſiā eſſe deū. ¶ Si-
cut igitur non debuerūt dicere ſeu credere Iudei
ſaluatorē nr̄m nō eſſe Meſſiā/propterea q2 paſ-
ſus eſt paupertatē:cū tal̄ venturus foret Meſſias:
vt ex predictis patet.Sic nec ꝑpter hoc:q2 poſt
ieiunium.xl.dieꝝ/⁊.xl.noctiū eſurijt:⁊ multipli-
citer a Satana tentatus fuit.Math.4.a. Hec
eni oia paſſurū fuiſſe Meſſiam in iſto capl̄o ſuffi-
cienter ꝓbabitur.Sic quoq̄ nec ꝑpt̄ hoc:quia
fatigatus ex itinere.Jo.4.a.Vel cū circuibat vil-
las/atq̄ caſtella p̄dicando euangeliū:atq̄ pctō-
res ad penitentiam inducendo.Math.4.f.et.9.
g.Neq̄ etiam ſicut homo pauidus fugit Judeos
volētes eū lapidare:⁊ abſcondit ſe.Jo.8.g.Vel
inſtāte paſſiōe cepit pauere/⁊ tedere/ac triſtari:
vt verum ſe hominem demonſtraret.Math.26.
e.⁊ Marci.14.c. ¶ Talem quippe venturū de-
ſcripſerant prophete Meſſiam:⁊ ſpecialit̄ Hiere-
mias.xiiij.b.Expectatio Iſrael ſaluator eius in
tempore tribulationis.Cur eris vt aduena in ter-
ra:⁊ ſicut viator declinans ad manendum/vl̄ ho-
ſpitandum.Quare eris vt vir pauidus aut terri-
tus? Sicut validus qui non poteſt ſaluare? Tu
autem in medio noſtro vel noſtri domine:⁊ nō-
men tuum ſuper nos inuocatum eſt non dereli̇n-
quas nos.Expectatio Iſrael domine omnes de-
relinquentes te cōfundentur. ¶ Ad premiſſa op-
time facit qd̄ legitur in libro Torat Cohanim.
i.in expoſitione ſuper Leuiticum.25.c.vbi dicit̄.
Quia aduene vel peregrini:⁊ habitatores/vl̄ co-
loni vos mecū.Dixit Deus ſanctus ⁊ bn̄dictus.

Non facietis vobis ſubſtantiā.Aduene eni ⁊ ha-
bitatores aduentitij vos mecum. Et ſic eſt Da-
uid dicēs.1.Paralip.29.d.Quoniam aduene vel
peregrini nos coram te:⁊ moratores ſicut oēs
patres noſtri.Sicut vmbra dies noſtri ſuper ter-
ram:⁊ non eſt mora.Et ſic eſt dicēs p̄s.38.Adue-
na eni vel peregrinus ego tecum morabor:vl̄ co-
lonus:ſicut omnes patres mei vos mecum. Ge-
herim/Vetoſſabi.i.aduene vel pegrini:atq̄ mo-
ratores/vel coloni.Sufficit ſeruo:vt ſit ſicut do-
minus eius.Cum venerit quid erit mihi futurū?
Ecce ipſū erit/qd̄ vobis fuit.Hec traditio. ¶ No-
ta ꝙ p̄miſſa Hiere.verba ⁊ traditionis hui⁹: nec
ſoli deo proprie ꝯueniunt:nec ſoli homini.Con-
ueniunt aūt optime ſoli Meſſie ꝗ Deus eſt:⁊ ho-
mo:vt in ſecūda parte probabitur.Ipſe enim eſt
expectatio Iſrael ratione diuinitatis.Et potuit
eſſe:vt aduena/⁊ peregrinus:⁊ vt vir territus/ac
pauidus:⁊ ſicut fortis qui non p̄ōt ſaluare ratiōe
humanitatis in ſua paſſione. ¶ Ad p̄dicta quoq̄
facit ſecundum Targū: illud qd̄ ſcriptū eſt.Iſa.
5.c.Propterea captiuatus eſt popul⁹ meus Mi-
beli Daat.Glo.Ra.Selomo. Propter hoc q2 eſt
ſine ſciētia.⁊c.vſq̄ propterea dilatauit infernus
aiā ſuā.Glo.Ra.Se.Seipū ⁊ apuit os ſuū abſq̄
Hoq.abſq̄ fine:q2 nō fuit abſq̄ Hoq.i.p̄ceptū i
manu eoꝝ.⁊c.vſq̄ ⁊ icuruabitur homo/⁊ iferio-
rabitur:vel humiliabitur vir.Glo.Ra.Se.Trā-
ſtulit Jonatan/⁊ incuruabitur/vel inclinabit̄ ho-
mo:⁊ humiliabit̄ altus/vel robuſt⁹ viroꝝ. Pro-
pter huiuſcemodi expoſitionē ei⁹:ipſi fuerūt cau-
ſa deo ſancto ⁊ bn̄dicto:vt oſtēderet ſe tanq̄ vir
Nidhan.i.territū vel pauidū.Et ſic ē dicēs Deu-
tero.32.c.Deum ꝗ te naſci fecit/vel qui te genuit:
Teſſi.i.debilitaſti: ⁊ obliuiſceris deum Moho-
leleka.i.vulneratū/vel occiſū tuū/vel afflictum.
Hucuſq̄ Ra.Se. ¶ Huic ſimile habet̄ i libro Ci-
fre:vbi expōit̄ iſta auctoritas.ſ.deum qui te genu-
it:teſſi.i.debilitabis/vl̄ affliges/vl̄ obliuiſceris.
⁊c.Dixit Deus ſāct⁹ ⁊ bn̄dictus Iſraeli. Feciſtis
me/acſi ego ſim maſculus volens parere.Si eſ-
ſet pturiens ſedēs ſup ptu ſuo:nonne eſſet tribu-
lata.Quēadmodū dictum eſt.Iſa.37.b.Quia ve-
nerūt filij vſq̄ ad ptum.⁊ poteſtas nō ē pariēdi.
Si eſſet aliqua dolēs/vel parturiens nonne eſſet
tribulata: quēadmodū dictū ē Hiere.4.g.Vocē
eni quaſi parturiētis audiui anguſtiā:vt puerpe.
Si eſſent duo in viſcerib⁹ ei⁹:nōne anguſtiaret̄?
Quēadmodum dictū eſt Hiere.25.c.Et collide-
bāt ſe filij in medio eius.Si eſſet maſculus: cui⁹
vis non ē parere ꝗ quereret parere:nonne angu-
ſtia ei⁹ eſſet duplex ⁊ duplicata. Quēadmodū di-
ctum eſt Hiere.30.b.Interrogate ⁊ videte ſi ptu-
rit maſcul⁹.Alia expoſitio.Deū vel rupē/ vel for-
tē ꝗ te pepit.teſſi.i.obliuiſceris.Dixit De⁹.Obli-
ti eſtis me:pp meritū patrū vroꝝ.Et ſic ē ipſe di-
cēs Iſa.li.a.Reſpicite ad petrā vñ dolati eſtis.⁊c.
Alia expoſitio.Zur.i.petra/vel rupē/vl̄ fortē/ vl̄
deū ꝗ te peperit:teſſi.i.debilitas/vl̄ debilitabis.
Dixit Deus ſctūs ⁊ bn̄dictus.Omni tp̄e ꝗ ego q̄-

G iij.

Nul bn̄facere vobis: vos debilitantes ſupnam potētiā. Sequit̄. Et obliuiſceris deū. Moholeleka .i. doloratū tuū. Rabi Meir eſt dicēs. Deū qui doloratus eſt ꝓ te vel ꝑ te. Deū qui anguſtiatus e. i. pro te vel ꝑ te. ſicut dictū eſt Pſ̄.47. Ibi dolor: vt ꝑturiētis. Hucuſq; de libro Cifre. ¶ Legitur quoq; in libro çanhedrin: in Pereq. i. diſtinctione Heleq. d. Dixit Rabi Jehudi. Non veniet filius Dauid. i. Meſſias donec extenderit ſe regnū nequā ſup Jſrael. Glo. Ra. Se. i. Romanū. Dixit Rabi Gola. Veniat Meſſias ⁊ ego nō videā eū. Dixit Rabi Jocef. Veniat ⁊ vtinam ſim dignus: vt ſedeam in vmbra caude aſini ſui. Dixit Abaie ad Rabba. Que ē cauſa? Glo. Ra. Se. Ob quā. ſcꝫ non vis eū videre. Nunqd ꝓpter tribulationem vel paſſionē Meſſie? Traditio eſt ꝙ diſcipuli Rabi Eliezer interrogauerunt eum. Quid faciet hō: ⁊ liberabitur a tribulatione / vl̄ a paſſione Meſſie? Dixit eis. Exerceat legē / ⁊ opa miſericordie. Forſitan pctm̄ faciet obnoxium / vel inducet neceſſitateꝫ quēadmodū obiecit Rabi Jaacob. ſcriptum eſt Geñ.31.a. Et dixit dominus ad Jacob. Reuertere ad terram patrū tuoꝝ: ⁊ ad locū natiuitatis tue: ⁊ ego ero tecū. Et ſcriptū eſt Geñ.32.c. Et timuit Jaacob valde: timebat ne pctm̄ feciſſet ipſū obnoxiū. ⁊c. Sic etiā dixit Rabi Johanan. Veniat Meſſias / ⁊ ego non videā euꝫ. Dixit ei Biſlaqis. Quid cauſe eſt? Nunquid dicendū ꝓpter hoc qđ ſcriptū eſt Amos.5.f. Quō ſi fugerit vir a facie leonis. ⁊c. Nequaꝙ̄. Sed propter hoc qđ ſcriptū eſt Hiere.30.b. Interrogate queſo et videte ſi ꝑturit maſculus. Quāobrem: vl̄ quid ſibi vult qđ vidi: oēm viruꝫ manus eiꝰ ſup lumbos ſuos velut ꝑturiēs: ⁊ ꝯuerſe ſūt oēs facies ad ictericiam. Glo. Ra. Se. i. Anglo͛ ⁊ Jſrael. Quid ē vidi omnē virū? Dixit Rabba. Ille ē q̄ habet omnem virtutem vl̄ poteſtatem. Glo. Ra. Se. Deus ipſemet anguſtiabit̄ / vt puerpera. Et qđ eſt: ⁊ ꝯuerſe ſūt oēs facies ad ictericiaꝫ? Dixit Rabi Johanan. Etiam ſuperioris familie. ⁊ familie īferioris. In hora qua dixit Deus ſanctus ⁊ bn̄dictus. Iſti ſunt opus manuū meaꝝ: ⁊ iſti opus manuuꝫ meaꝝ. Quō deſtruā iſtos propt̄ iſtos? Dixit Rabi papa ad hoc. Hoc eſt qđ dixerūt hoies: cucurrit bos ⁊ cecidit: ⁊ ſubſtiterūt ei equū ī ſtabulo. Hucuſq; traditio. Glo. Ra. Se. Cū bos cuiuſdā curreret cecidit. Stabilieſt equū loco ipſius ī ſtabulo: ꝙ aū non feciſſet dn̄s bouis. ſ. ⁊ equi tantum diligebat bouē. Poſtꝙ̄ curatus eſt bos: graue fuit ei expellere equum de ſtabulo ⁊ reponere ibi bouē. Sic Deus ſanctus ⁊ bn̄dictus qn̄ Jſraelis caſus ꝯtingit: dat Deus granditatem eorum gentibꝰ ſeculi. Qn̄ vero Jſrael ſunt poſtea reuertētes per penitētiam: durū eſt deo ꝑdere vel deſtruere eos propter Jſrael. Hec glo. ¶ Plura etenīꝫ ſunt in hac traditione notanda. Primo ꝙ Meſſie aduētus deſiderabatur magno affectu: ab oībus / ⁊ etiam ab illis qui nolebant eum videre propter tormenta que paſſurus erat. Secundo auctoritateꝫ quā aſſignant: qua quidē de cauſa eum videre nō volebant. Hiere. ſ.30.b. Interrogate queſo / ⁊ videte ſi parturit maſculus. Quāobrē ꝙ Judei omnem virum manꝰ ſuas ſup lumbos ſuos velut ꝑturiens. Quē viruꝫ ponūt ſapientes de Talmud eſſe deum ſanctum ⁊ bn̄dictū: habētem omnē virtutē. Et idē facit gloſator eoꝝ. Tertio ꝙ gētes ſeculi conſtituti ſunt a deo loco eorum / ⁊ ipſi ſunt deiecti. ¶ Legit̄ namq; in Bereſſit Rabba maiori ſup illud Geñ.36.e. Et regnauit in Edom Bela filius Beor: hoc ē qđ ſcriptum eſt Hiere.30.b. Quia hoc dixit dn̄s. Vocē terroris vel tremoris audiuimus: formido ⁊ nō pax. Interrogate q̄ſo / ⁊ videte ſi parit maſculus. Cur vidi omnē virum manus ſuas ſup lūbos ſuos: vt parturiēteꝫ? Scriptum eſt in lege. Poſſibile ē dici. i. ex quo hoc ſcriptum eſt in lege. i. ī Hiere. ſcđm qđ tota ſacra ſcriptura dicit̄ lex / dici pōt: alias nefariuꝫ fuiſſet dicere. Iſte ē Deus ſanctus ⁊ bn̄dictus: cui ineſt / vl̄ in quo ē / vel q̄ habet / vel cuiꝰ eſt omnis virtus: cōtribulatus / vel doloratus / vel anguſtiatus / vl̄ minoratꝰ: pro ſeculo ſuo. Hec traditio. ¶ Huic quoq; ſimile habetur in Medras Tihillim ſup Pſ̄.19. vbi dicitur. Exaudiat te dn̄s in die tribulationis. In qua die? In die de qua oēs vel omnia fatebūtur ꝙ dies tribulationis ſit ſupioribꝰ ⁊ inferioribus. Nam etiaꝫ angeli miniſterij timebunt ide. ſicut ſcriptū ē Hiere.30.b. Quia ſic ait dominus. Vocē terroris audiuimus: formidis / ⁊ non pacis. Interrogate q̄ſo / ⁊ videte ſi parturit maſculus. Quāobrē vidi oēm virū. ⁊c. Non ē oīs vir ī hoc loco. ſ. niſi Deꝰ ſanctꝰ ⁊ bn̄dictus. Et nō ſūt oīs facies niſi angl̄i miniſterij. ſicut dictū eſt Eze.1.b. Et q̄tuor facies ỹni. Hucuſq; traditio. ¶ In Trenis.4. Spiritꝰ oris noſtri Meſſias / Deus / captus eſt. in retibus / vel in corruptionibus eoꝝ. Cui diximꝰ in vmbra eius viuemꝰ ī gētibꝰ. ¶ In Bereſſit Rabba. R. Moiſi Hadarſan: ſup Geñ.39.f. Vbi dicit̄ de Joſeph: ⁊ fugit eꝫ. Dixit Rabi Joden. Dixit Dauid. Quēadmodū ego non dixi Canticū donec fui exprobratꝰ / vl̄ vituperatus. Sic Jſrael non ſūt dicturi Canticū cuꝫ venerit rex Meſſias: donec fuit exprobratus / vl̄ vituperatus. Sicut ſcriptuꝫ eſt pſ.88.g. Qđ exprobrauerunt inimici tui domine ꝙ exprobrauerunt / vl̄ vituperauerunt talos / vel extrema / vel fines Meſſie tui. Glo. Ra. Se. talos Meſſie tui nouiſſima regꝫ Meſſie. ¶ Qđ exprobrandꝰ erat Meſſias: habet̄ adhuc ī Medras Tihilli: ſuper pſ.17. Vbi in titulo dicit̄ v̄ba Cātici huiꝰ. Cum venerit Meſſias ī feſtinatione: nō erunt ꝯdicētes Cāticū donec fuerit exprobratus Meſſias. ſicut dictum eſt Pſ̄.88.g. Quod exprobrauerunt inimici tui domine. ⁊c. vt ſupra. Et donec cadat ad faciem eius habens digitos vel dominus digitorum. Hoc eſt regnum nequam. i. Romanum. De quo dictum eſt Daniel̄. xi. Et digiti pedum: partim ferrum ⁊ partim teſta. Et donec ceciderint quatuor regna coram ipſo. Sicut dictum eſt Zacha.4.a. Et congregab o oīs gentes ꝯtra Hieruſalem ad bellandum: ⁊ capiet̄ ciuitas ⁊ diripi-

entur domus / ⁊ mulieres violabuntur. Et ſtatim
ſequitur. Et egredieꝫ dñs: pugnabit cũ gentibus
illis ſicut in die pugne ſue in die certaminis. Et
ſteterunt pedes eius in die illo ſupra montẽ oli-
uarũ. In ipſa hora dicẽt canticum: ſicut dictum
eſt ps.97. Cantate domino canticum nouũ: qꝛ
mirabilia fecit. Saluauit ei dextera eiꝰ / ⁊ brachi
um ſanctũ eius. hec traditio. ¶ Qḋ autẽ pedes
dei iam ſteterint ſupra montẽ oliuarum: vt hic ꝑ
zachariã dictuꝫ eſt. inde habeꝫ vbi in Medras
Tihillim ſup ps.9. taliter ſcriptũ eſt. Quare dñe
ſtas a longe. hoc eſt ac ſi dixerit ſcriptura: zach.
7. Et factũ eſt ſicut vocauit ⁊ non audierunt. Di
xit Rabi Johanã. Tribus annis ⁊ dimidio fuit
diuinitas in monte oliuarũ ſtans et vociferans.
Querite dñm dũ inueniri poteſt. vocate eum dũ
prope eſt. ⁊c. ¶ Subnectẽdũ eſt ſatis ꝯgrue iſtis
qḋ legiꝫ i Bereſſit Raba. R. Moſſe Hadarſan ſu
per Geñ.44. vbi dicitur. Et acceſſit ad eum Iu
das. hoc eſt qḋ ſcriptũ eſt Canꝫ.1.b. Exultabimꝰ
et letabimur in te: quando erimus nos letãtes?
Qñ ſtabunt pedes diuinitatis in monte oliueti
vel oliuarum: ſicut ſcriptuꝫ eſt zach.14.d. Et ſte
terunt vel ſtabunt pedes eius ſup mõtẽ oliuaruꝫ
¶ Itẽ Treñ..1.a. vbi dicitur. Plorãdo ipſa plo-
rabit in nocte. ⁊c. Medras. Plorans erit ipſa et
plorare faciet deũ ſanctũ ⁊ benedictũ ſecũ: ſicut
ſcriptũ eſt Iſa.22.c. Et vocauit dñs deꝰ exercitu
um in die illo ad ploratũ ⁊ ad planctũ ⁊ depila-
tionẽ ⁊ ad cingẽdũ ſaccũ. ¶ Itẽ i eiſdẽ.3.e. vbi
dicitur. Sedebit vel habitabit ſolꝰ ⁊ tacebit: qꝛ
baiulauit vel tulit ſup ſe: dabit in humo vel i pul
uere os ſuum. Forſitan erit ſpes. Dabit ꝑcutien
ti ſe maxillaꝫ: ſatiabiꝫ ꝯtumelia vel vituꝑio vel
opprobrio. Dixit Rabi Samuel Barnahman.
Uocauit deus ſanctꝰ ⁊ benedictꝰ / angelos mini-
ſterij: ⁊ dixit eis. Rex caro ⁊ ſanguis qñ eſt lugẽs
quid eſt faciens? Dixerunt ei. Eſt ſuſpẽdẽs ſaccũ
ſup hoſtium ſuum. Dixit eis. Ego quoqꝫ faciam
ſic. ſicut dictũ eſt Iſa.50.c. Induã celos obſcuri
tate ⁊ ſaccum ponã operimentũ eorũ. Iterũ ait
eis. Rex caro ⁊ ſanguis lugens: qḋ eſt faciẽs? Di
xerunt ei. Extinguit luminaria. Dixit eis. Etiam
ego faciam ſic. et hoc eſt qḋ ſcriptum eſt Ioelis
3.e. Sol ⁊ luna obſcurati ſunt: ⁊ ſtelle abſciderũt
vel plicuerũt ſplendorẽ ſuũ. Et dñs de ſion rugi-
et / ⁊ de Hieruſalẽ dabit vocẽ ſuam. ⁊c. Adhuc in
terrogauit eos. Rex caro ⁊ ſanguis lugẽs: qḋ eſt
faciens? Dixerunt ei. Uadit diſcalciatꝰ. Dixit eis
Etiam ego faciam ſic. et hoc eſt qḋ ſcriptum eſt
Naum.1.b. Dñs in turbine ⁊ in tẽpeſtate via eius
et nubes puluis pedũ eius. Rurſus interrogauit
eos. Rex caro ⁊ ſanguis lugens: quid eſt faciẽs?
Dixerunt ei. Sedet ⁊ tacet. Dixit eis. Ego etiam
faciam ſic. et hoc eſt qḋ ſcriptũ eſt Treñ.3.e. Se
debit ſolitarius vel ſolus ⁊ tacebit. ⁊c. Dabit in
puluere vel in humo os ſuũ. ⁊c. Dabit ꝑcutienti
ſe maxillã. ⁊c. vtꝫ. Rabi erat explanãs ſcripturã
et qñ erat ꝑueniens ad iſtos verſus / flebat. hoc
in Trenoꝝ Medras. ¶ Huic traditioni ⁊ textui
valde conſonum eſt id qḋ ſcriptum ẽ i libro Hag
higa in Pereq.i. diſtinctiõe q̃ dicitur Haqol Ha
iabin.c. Rabi Ammai / qñ ꝑueniebat ad iſtã ſcri
pturã q̃ eſt in lamento Hieꝛ.iij.c. Plorabat. Da-
bit ꝑcutienti ſe maxillaꝫ: ſaturabitur opprobrio
dabit i humo vel i puluere os ſuũ. Fortaſſis erit
ſpes? Dixit totum iſtud ⁊ adhuc fortaſſis. ¶ Mi-
cheas quoqꝫ propheta: de ꝑcuſſiõe maxille dei
hoc mõ locutus eſt.v.a. Cum virga ꝑcutient ſup
maxillam iudicia Iſrael. ¶ Quis aũt ſit iudex
Iſrael: docemur ibi in Iſa.33.f. taliter dicitur.
Adonai enĩ iudex noſter. Adonai dator noſter.
Adonai rex noſter: ipſe ſaluabit nos. ¶ Simile
predictis habetur Iſa.1.f. Corpꝰ meũ dedi per-
cutientibus: ⁊ genas meas depilantibꝰ vel lace-
rantibꝰ: faciẽ meã nõ operui a cõfuſionibꝰ ⁊ ſpu
to. ¶ Nota ꝙ verba hec optime cõueniunt Meſ
ſie: quia de ipſo dictuꝫ eſt Iſa.53. Ipſe aũt vul-
neratus eſt vel afflictus ſiue occiſus eſt ꝓpꝫ cul-
pas noſtras: attritus eſt ꝓpter pctã noſtra. Di-
ſciplina vel correctio pacis noſtre ſuper eum: et
in liuore vel laceratione ipſius: medicatũ eſt no-
bis. Ad ea quoqꝫ q̃ circa Chriſti paſſioneꝫ geſta
ſunt: pertinet qḋ ſcriptũ eſt Oſee.vij.f. Ue eis qꝛ
receſſerunt a me. Uaſtatio eis qꝛ culpauerunt in
me: ⁊ ego redemi eos: et ipſi locuti ſunt ſuper me
mẽdatia. ¶ Nota ꝙ ſemꝑ Iudei magis ꝓuoca
uerũt deũ verbis atqꝫ blaſphemijs q̃ꝫ malis ope
ribus ſuis: ſicut ſcriptum eſt in Medras Tihilli
ſup ps.38. Dixi cuſtodiã vias meas: a peccare cũ
lingua mea. hoc eſt ac ſi dixerit ſcriptura. Pro-
uerb.15.a. Reſponſio tenera frangit vel ꝯpeſcit
irã: et verbũ durũ ſubleuat furorem. Grauior eſt
mala lingua q̃ꝫ idolatria. Cũ enim peccauerunt
Iſrael in deſerto non eſt lata contra eos ſenten
tia iudicij: donec peccauerunt deo in ore ſuo: et
ſic eſt ſcriptura dicens. Et audiuit dñs verba ip-
ſorũ: et iratꝰ ẽ. Et iterũ dixit. Numeꝛ.xiiij.c. Ui-
uus ego ait dñs. Si nõ vt locuti eſtis i auribꝰ me
is: ſic faciã vobis. Et ſic eſt dicẽs Mal.11.g. Ue
xaſtis dñm in verbis veſtris: ⁊ ita eſt ipſe dicẽs.
Iſa.3.c. Corruit Hieruſalem ⁊ Iuda cecidit: qꝛ
lingua eorum ⁊ opera eoꝝ cõtra dñm: ad rebel
lionem glorie ſue. ⁊ ſic eſt dicens Hieꝛ.xij.c. Di-
miſi domũ meam / dereliqui vel abieci heredita-
tem meã: dedi dilectionẽ anime mee: vel dedi ex
dilectione aiam meam in manu inimicorum eiꝰ
Fuit mihi hereditas mea quaſi leo in ſilua: de-
dit ſupra me vel ꝯtra me vocẽ ſuam: idcirco odi-
ui eam: hucvſqꝫ traditio. ¶ Ad hoc aũt qḋ deus
hic dicit: ex dilectiõe dediſſe aiam ſuã vel ſeipm
haud dubiũ qn ad paſſionẽ ⁊ mortẽ dederit ip-
ſam: ꝙ notatur in eo qḋ diciꝫ. In manu iimicoꝝ
eius. ¶ Ad hoc etiã optime facit qḋ ſcriptũ eſt i
Medras Sirhaſſirim.i. Cant. Cant.1.c. vbi Deꝰ
dicit. Indica vel nuncia mihi quã dilexit anima
mea.i. plebs quã dilexit aĩa mea: vel pſona mea
plebs ꝓ qua dedi Naffs.i. aiam meã vel meipſuꝫ
vel pſonã meam. ¶ Porro: cuꝫ Deus nõ habeat
aiam: oportet hic ⁊ multa huiuſcemodi de Meſ-

ſſa intelligi. De ipſo nãqȝ ſcriptũ eſt Iſa. liij. Ex
poſuit vel euacuauit vel denudauit morti aiam
ſuam vel ſeipſum. ⁊c. ¶ Premiſſis quoqȝ videtur
addendũ ꝙ in libro ſanhedrin in pereq / Heleq
b. taliter ſcriptum eſt. Meſſias de quo ſcriptum
eſt. Iſa. xj. a. Et requieſcet ſup eũ ſpũs dñi: ſpũs
ſapientie ⁊ prudẽtie: ſpũs ↄſilij ⁊ fortitudinis: ſpi
ritus ſcientie et timoris dñi. Scriptuȝ eſt Uaha-
riho. i. et moleſtabit eũ in timore dñs. Dixit Ra-
bi Alexandri: docet ꝙ honeraret eũ dñs: videli-
cet: precepto tribulationũ ⁊ tormentorum tanq̃
mollis. ¶ De veſtimẽtis vero Chriſti habetur ĩ
Bereſſit Raba Rabi Moiſi Hadarſan ſup Geñ.
49. vbi dicitur. Lauabit in vino veſtimentũ ſuũ
Qñ veniet Meſſias veſtit⁹ erit purpura pulchra
viſu q̃ in colore ſimilis erit vino. Sequit. Et in
ſanguine vuarum indumentũ ſuũ. Indumẽtũ re
gis Meſſie erit ſericũ rubeum vt ſanguis: et erit
acu pictum / ſupius alijs coloribus: ⁊ ipſe erit ca
put Iſrael. Et hoc qđ ſcriptũ eſt. Lauabit in vi-
no veſtimẽtum ſuum: ſicut dictum eſt Iſa. 63. a.
Quare rubrũ eſt veſtimẽtũ tuũ? Et in ſanguine
vuarũ indumentũ ſuũ. ſicut dictũ eſt. Et indumẽ
ta tua ſicut calcãtis in torculari. ¶ Mirabile aũt
valde eſt / ꝙ in Medras Tehillim. taliter ſcriptũ
eſt. ps. 3. Et tu dñe ſcutũ es ꝓ me: gloria mea et
exaltãs caput meũ. Gloſa. Gloria mea eo ꝙ ha-
bitare feciſti diuinitatẽ tuã in medio noſtri: ⁊ ex
altans caput meũ. pro eo ꝙ nos facti ſumus rei
vel debitores tibi leuare caput: dediſti nobis
Tillui. rcs. i. ſuſpendium capitis. hec traditio.
¶ De ſuſpendio quoqȝ Dei atqȝ Meſſie: habetᷣ
ſatis expreſſe in Deutero. 28. f. Et erunt vite tue
ſuſpẽſe tibi / e regiõe: ⁊ timebis nocte ac die: ⁊ nõ
credes in vitã vel in vitas tuas. ¶ Nota ꝙ ꝓpẽ
hoc fortaſſis pluraliter dixit vitas: quia ſicut du
plex eſt natura Meſſie: ita ⁊ eius vita Deus ſcilȝ
⁊ anima: ⁊ he noſtre ſunt: quia vnite ad ſalutẽ no
ſtram in Chriſto. De vita q̃ eſt deus: legitᷣ ĩ Deu-
tero. 30. f. Ipſe eſt enĩ vita tua et longitudo die-
rũ tuorum. Qȝ autẽ Meſſias ſit etiã vita: iam di
ctũ ẽ ſupra i h capitulo. ſ. In trenis. ꝙ ↄſonat ver
bo Ieſu. Io. 14. b. Ego ſum via / veritas / ⁊ vita.
¶ In ps. quoqȝ. xxj. de foſſione manuũ ei⁹ ⁊ pe
dum: et diuiſione veſtimẽtorũ Chriſti: talitᷣ ſcri-
ptũ eſt. Quia circũded erũt me canes cõcilũ ma
lignãtiũ obſederunt me. Foderũt manus meas
et pedes meos: vel ſicut leo manus mee ⁊ pedes
mei: numerabo omnia oſſa mea: vel oẽs ligato-
res meos: ipſi conſiderabunt et reſpiciẽt me. Di
uidẽt pãnos meos ſibi: et ſup veſtẽ meã mittent
ſortẽ. ¶ Nota ꝙ tranſlatio. lxx. interpretũ q̃ trãſ
tulit hic Caru. i. foderunt: et nõ Caari. i. ſicut leo
oſtendit ſofrim. i. ſapientes eorũ hoc corrupiſſe
et Caru in Caari / mutaſſe / ſicut et multa alia: vt
in precedenti capitulo dictum eſt. ¶ Nota ꝙ cuȝ
ſcriptura hec nũq̃ in Dauid ↄpleta fuerit. opor-
tet eam intelligi de Meſſia: maxime cũ ſcriptuȝ
ſit in libro Sabat. in pereq. i. diſtinctione q̃ in-
cipit Bamma Iſſa Ioſa. e. Dixit Rabi Haia. ꝙ
Rabi Iohãnan dixit. Oẽs prophete et vniuerſi
nõ ꝓphetauerunt niſi de diebus Meſſie. ¶ Iſa
ias. v. a. dicit. Uinea fuit dilecto meo. ⁊c. Et ſpe-
rauit vt faceret vuas et fecit buuſſim. i. ſpinas vl
erugines vel labruſcas. Dixit Rabi Iona. Et fe-
cit buuſſim. i. ſpinas. Iſa. v. ſicut dictum eſt Iob
31. g. Et pro ordeo Baaſſa. i. ſpina qđ oſtẽditur ꝑ
precedentẽ / in qua dicit / pro frumẽto egrediatur
tribulus. Dixit Rabi Qimhi / ꝙ Buuſſim. Iſa. v.
eſt genus ſpinarũ. ¶ Et nota ꝙ hoc totum ĩple-
tum eſt qñ factum eſt id qđ in Ioh. 19. a. hoc mo
do ſcriptum eſt. Et milites plectẽtes coronã de
de ſpinis impoſuerunt capiti eius: ⁊ veſte purpu
rea circundederunt eum. ¶ In Bereſſit minori
ſup Geñ. 22. b. vbi dicitur. Et accepit Abrahaȝ
ligna holocauſti et poſuit ea ſup Iſaac filiũ ſuuȝ
ſicut / ze. id eſt / iſte: q eſt baiulans crucẽ ſuã ſuper
ſcapulam ſuam. ¶ Simile huic habetur in libro
Barakot Hieruſalmi i pereq. Meemathai: Mo
rin. f. Et fuit cũ compleuit Salomon orando ad
dñm vniuerſam orationẽ et deprecationẽ hanc.
Surrexit de ↄſpectu altaris dñi ꝓcumbens ſup
genua ſua: et manus eius erant expanſe ad celos
Dixit Rabi Aiebu. Et manus eius erant expan
ſe ad celos. Naȝ ſicut iſte crucifixus vel in cruce
extẽſus erat ſtãs. ¶ Iſtis duobus paragraphis
apte ſubiungitur qđ in libro Manahoth in pe-
req Hãmanahoth taliter ſcriptum eſt. Deus ſan-
ctus et benedictus: vocatᷣ ze. i. iſte. ſicut ſcriptum
eſt Exođ. xv. a. Iſte Deus meus glorificabo euȝ
¶ Hic puto ſupradictis non incõuenienter addẽ-
dum id qđ in Bereſſit Raba. Rabi Moſſe. Ha-
darſan ſup Geñ. 1. a. vbi dicitur. In pñcipio cre-
auit deus. ⁊c. vſqȝ: et dixit De⁹. ſit lux / et fuit lux
hoc eſt qđ ſcriptum eſt ps. xcvj. g. Lux orta eſt iu
ſto. Dixit Rabi abba. Scriptum eſt Dañ. 2. c. Et
lux cum eo. Hec eſt lux regis Meſſie. Et ſic eſt di
cens ps. 35. Qm̃ apud te eſt fons vel vena vite:
et in lumine tuo videbimus lumẽ. Iſtud eſt lumẽ
regis Meſſie: docet aũt ꝙ Deus occultauit Meſ
ſiam et generationẽ eius ſub throno glorie ſue.
Dixit igitur Satã corã deo. Dñe ſeculi iſtud lu-
men reconditũ ſub throno glorie tue: cui eſt? Di-
xit ei. Meſſie et gñationi eius. Ait coraȝ eo. Dñe
ſeculi ꝑmitte me et aduerſabor Meſſie et gene-
rationi eius. Dixit ei deus. Nõ poſſes contra eũ.
Ait coram eo. Dñe ſeculi permitte me ⁊ ego po-
tero. Dixit ei Deus ſanctus et bñdictus ſi tu fue
ris ſic affectuoſus ad hoc: ego deſtruam ipſum
Satan de mundo: et animam vnam illius gene-
rationis ego non deſtruam. Mox incepit De⁹ ſã
ctus et benedict⁹: inire pactũ cũ Meſſia et ait ei
Meſſia: iuſti mei: iſti qui ſunt reconditi apud te:
futurũ eſt vt peccata eorum inducant te in ſeculũ
grauem. Oculi enim tui non videbunt lucem: et
aures tue audient opprobrium magnum. Naſus
tuus odorabit fetorem / et os tuum guſtabit ama
ritudines. Et adherebit lingua palato tuo et he-
rebit cutis tua oſſibus tuis: et attenuabitur for-
titudo tua a luctu et gemitu. Et ne voluntas tua

in eis? Si enim tu ſuſceperis ſuper te iſta : bene
quidē:ſin aūt:ecce ego abigam ea ex nūc. Dixit
corā eo. Dñe ſeculi in hoc ego letus ſum:⁊ ſuſcipi
ens ſup me tribulationes has ſiue tormenta:ſup
tali cōditione ꝙ tu viuifices mortuos in diebus
meis:et eos q̄ mortui ſunt a pmo Adā:vſqꝫ mo
do. Et nō illos tm̄ ſalues:ſꝫ etiam illos q̄ a lupis
et leonibus deuorati ſunt. Et ſalues nihilomin⁹
illos q̄ in equoribus ac fluminib⁹ ſubmerſi ſunt.
Et nō illos tm̄:ſed etiam abortiuos : ⁊ non illos
abortiuos tm̄:ſed etiam illos q̄ aſcēderūt ſup ſci
entia tua ad creanduꝫ:⁊ non ſunt creati:in dieb⁹
meis/ſalues. Dixit ei deus ſanctus ⁊ benedictus
Cōcedo. Protin⁹ igitur ſuſcepit ſup ſe Meſſias:
oīa tormenta et tribulationes ex dilectiōe : ſicut
ſcriptum eſt. Iſa.liij. Nigaſ. ſ. afflictus vel tor=
mentatus eſt:et ipſe voluit.hec traditio. ¶ No=
ta ꝙ iſtud Medras.i.gloſa q̄nqꝫ ſpecialiter cōti=
net/ mētis appoſitione digniſſima. Primum:ꝙ
Meſſias anteq̄ eſſet ſcdm̄ humanitatem iā erat
lumen ⁊ lux cū deo/⁊ in deo/ſcdm̄ diuinitatē. Et
principiū quo deus creauit mundū:qbus ꝯſonat
verbū dñi Ieſu dicentis. Anteq̄ Abraham fieret
ego ſum:⁊ ego lux in munduꝫ veni:vt oīs q̄ cre=
dit in me:in tenebris non maneat. Io.xij.g. Se=
cunduꝫ: ꝙ pmiſſione diuina/Satan erat aduer=
ſatur⁹ Meſſie ſuiſqꝫ ⁊ eū totis niſibus turbatur⁹
Cui cōſonū eſt qđ Luc.xxij.d. dictum eſt. Simō
Satanas expetiuit vos vt cribraret ſicut triticū
Unde nihil derogat dño Ieſu Chriſto ꝙ fuit ten
tatus a diabolo. Tertium/Meſſiaꝫ mltipliciter
et grauiter fuiſſe paſſuruꝫ: qđ notatur vbi paulo
ſuperius/Deus cū Meſſia pactuꝫ iniſſe dicit:⁊ ſi
bi dixiſſe Meſſia meus. Iſti q̄ ſunt repoſiti apđ
te p p̄deſtinationem.ſ.futura ſunt,eorū pctā mit=
tere te in iugū grauiſſimū.⁊c. Quare patet ꝙ ni=
hil eoꝝ q̄ ſaluator noſter paſſus ē: prohibet ipſū
fuiſſe Meſſiam. Oportuit enī vt ex his ⁊ ex alijs
multis:manifeſtum eſt/ Chriſtū pati. Luc.vlt.c.
vt ſcripture implerent. Mat.xxvj.e. Quartū:ꝙ
ſicut p Adā oēs moriebant:ita per Meſſiaꝫ/om
nes viuificarent.i.Coꝝ.xv. Hoc aūt notat vbi
Meſſias deo in premiſſa traditione loquēs:itro
ducit ſic. Dñe ſeculi ī hoc letatus ſum:ſuſcipiens
ſup me tribulationes iſtas:ſup tali conditiōe: vt
viuifices mortuos.⁊c. Quintuꝫ:ꝙ Meſſias non
inuitus ſed voluntari⁹ ⁊ etiā affectuoſus/ſed ex
caritate anguſtiandus ⁊ cruciādus erat atqꝫ paſ
ſur⁹. Propter ſcdm̄ aūt/et tertiū/et,quartū/⁊ q̄n
tum / ſpecialiter hec traditio:hic poſita eſt. Ad
iſtud quoqꝫ tertium et quartum et etiā ad pmū
facit nō modicū q̄ddā :ꝙ Iſa.57.taliter ſcriptū
eſt. Iuſtus perit et non eſt vir vel non eſt aliquis
ponens ſup cor.⁊c. Iſte eſt Meſſias : de quo di=
ctum eſt:zach.ix. Iuſtus ⁊ ſaluat⁹ ipſe. Sequitur
Quia ſic dixit excelſus et ſublimis habitās eter
nitatem:⁊ ſanctū nomen eius. Excelſum et ſctm̄
inhabito: ⁊ cōtrictū et īfimū ſpiritu. Uel cū con=
tricto et infimo ſpiritu ad viuificandū ſpiritū in=
fimorum:⁊ ad viuificandū cor contrictorum. Iu
ſtus perit quo ad tertium:quia ſic dixit excelſus
⁊c. vſqꝫ excelſum et ſctm̄ inhabito.i.patrem.⁊ h̄
quātum ad pmū. Et cōtrictum p paſſionē:⁊ in=
fimū ſpū.i.humilē.i.hoīeꝫ Chriſtū. Et hoc iteꝝ
quantū ad tertiū. Ad viuificandū.⁊c q̄tū ad q̄r=
tum. ¶ Quī aūt vt ſepe dictū eſt. Impoſſibile ē
deū poſſe pati aut mori. Impoſſibile eſt quoqꝫ
predictas ſcripturas atqꝫ cōſimiles poſſe imple
ri:niſi per Meſſiam q̄ eſt imortalis ſcdm̄ diuini=
tatem:et dñs exercituū:vt in ſecūda pte dicetur
Et fuit mortalis ac moritur⁹ p ſalute gener̄ hu
mani:⁊ multa tormēta paſſurus ſcdm̄ humanita
tem. ¶ Hoc vero totū optime ſcriptū eſt vbi per
Iſa. pph̄am.53.g.taliter ſcriptū eſt. Ecce intel=
liget ſeruus meus.exaltabitur ⁊ eleuabit et ſub=
limabit valde:ſicut mirati ſunt vel deſolati ſup
te multi:ſic diſſipatus a viro aſpectus ei⁹ ⁊ qua
litas eius a filijs Adam.ſic mundabit'vel' aſper
get gentes multas. Sup eum ſtringēt reges os
ſuum:qꝛ qb⁹ nō eſt narrartum viderunt : et q̄ nō
audierūt aduerteſt. Quis credidit auditui nro ⁊
brachiū dñi ſup quē reuelatū eſt:Et aſcendet vt
virgultū ad faciē eius:et vt radix de terra arida
vel inculta. Nō ei ſpecies neqꝫ decor. Et vidim⁹
eū et nō vidēdus:et deſiderauim⁹ eum deſpectū
et prohibitū virorum. Uirū dolorū et ſcientē in=
firmitatē:et quaſi velata facies ab eo : deſpectū
et non reputauimus eum. Uere langores nros
ipſe tulit/et dolores nros baiulauit:et nos repu=
tauim⁹ eum leproſum/percuſſum dei ⁊ humilia=
tum:⁊ ipſe vulnerat⁹ vel occiſus ob culpas nras
cōtritus pꝑter peccata noſtra. Diſciplina pacis
noſtre ſup eū:et in liuore eius medicatū ē nobis.
Oēs nos quaſi oues errauimus: quilꝫ ad viā ſu
am reſpeximus:⁊ dñs obuiare fecit in eo pecca=
tum oīum noſtrum. Afflictus eſt/et ipſe volunta
rius vel affectuoſus:et non aperiet os ſuū. Qua
ſi ouis ad mactandum ducetur:⁊ ſicut agna corā
tondentibus ſe mutefacta.et non aperiet os ſuū.
De anguſtia ⁊ de iudicio aſſumpt⁹ eſt:⁊ gn̄ationē
eius quis enarrabit. Quī abſciſſus eſt de terra vi
uentium/pꝑter ſcelus populi mei plaga ei:⁊ da
bit impios in ſepulchrū ſuū: ⁊ diuitē p morte vl̄
in mortē ſuā:eo ꝙ iniq̄tatē nō fecit ⁊ nō fuit do=
lus in ore eius. Et dñs voluit ꝯtrictionē eius fa=
ciendo languere. Si poſueris emendam vel pro
peccato animā eius:videbit ſemē longeuū:⁊ vo=
luntas dñi in manu eius proſperabit : ex labore
anime ſue videbit/ſaturabit:cū ſciētia ſua iuſtifi=
cabit/iuſtus ſeruus meus multos:⁊ peccata eoꝝ
ipſe portabit:ideo diuidam ei in multis:⁊ cū for
tibus diuidet ſpolium: eo ꝙ effudit vel expoſu=
it morti animā ſuā vel ſeipſum:⁊ cū iniquis ꝯpu=
tatus eſt/et ipſe pctm̄ multorum leuauit/⁊ p pec
catoribus obuiauit vel exorauit. ¶ Hoc vero.
Ecce intelliget ſeruus meus.⁊c. Rabi quoqꝫ Se
lomo/hunc locuꝫ exponendo/ait. Magiſtri nri
affirmant hoc de Meſſia. ¶ Ecce intelliget ſer=
uus meus.⁊c. In Targum.i.in traſlatiōe caldai
ca. Ecce proſperabitur ſeruus meus Maſſiah.i.

Meſſias. Exaltabitur et multiplicabit͛ ⁊ fortificabitur valde. Sic mundificabit vel aſperget. ⁊c. Sic mũdificabit vel eliget gẽtes plurimas. Super ipſum tacebunt reges / et ponẽt manum ſuã ſup os ſuũ. Q̃m quibus nõ eſt narratũ de ipſo viderunt / et qui nõ audierũt: cõtẽplati ſunt. Quis credidit annũciationi nr̃e iſti? Et fortitudo brachij virtutis dei huiuſcemodi / ſup quẽ reuelata eſt: Non eſt ſpecies ei. ⁊c. Non erit viſio deſpicabilis viſio eius: neq; reuerẽtia vel auctoritas ei⁹ reuerẽtia vel auctoritas idiote. Et erit glia ſanctitatis gloria eius. Et quicũq; viderit eum / cõtẽplabit͛ eum / propter hoc erit ad bonã annunciationẽ. Et ſicut velate facies ab eo. ⁊c. Et ſicut fuit eleuata vel remota facies diuinitatis a nobis / vidẽtes et non reputantes. Uere languores noſtros. ⁊c. Sic vel tunc ſup vel pro reatib⁹ noſtris ipſe exorabit / ⁊ pctã noſtra ꝑpter ipſum remittẽtur nobis. Diſciplina pacis noſtre. ⁊c. Et in doctrina ſua pax mltiplicabit͛ ſup nos. Et ĩ morte ſua ad ſermonẽ vel ad verbũ ei⁹ reatus noſtri remittẽtur nobis. Om̃s nos quaſi oues. ⁊c. Om̃s nos ſicut oues diſperſi ſumus / ⁊ vir verſus viam ſuam captiuati ſum⁹. Et ex pte dei fuit bñplacitum pcere vel remittere reatus omniũ noſtrum / propter ipſum. Afflict⁹ eſt vel oblat⁹ ⁊ ipſe volũtari⁹. ⁊c. Exorauit ⁊ ipſe exaudit⁹ / et donec non aperuit os ſuum / ſuſceptur⁹ eſt robuſtos gentiũ. Sicut ouis. ⁊c. Sicut aries occiſioni tradetur et ſicut agna coram tondentibus ſe tacita. Et non erit qui pro eo apiat os ſuum / ⁊ loquatur verbũ. Et generationẽ eius quis enarrabit. ⁊c? Et mirabilia q̃ fient nobis in dieb⁹ eius q̃s poterit enarrare? Et dabit impios ĩ ſepulchrũ ſuũ. ⁊c. Et tradet impios ad gehennam: ⁊ diuites diuitiarum qui inique egerunt in mortem ꝑditionis. Et dñs voluit ↄtrictionẽ eius. ⁊c. Et ex pte dei fuit beneplacitũ vt ↄſolaret͛ ⁊ cõtereret͛ reſiduũ populi ſui vt mundarẽtur a reatibus ſuis aĩe ipſorũ ⁊ videdeant regnũ Meſſie ſui. Multiplicabunt filios ⁊ filias qui ꝓlongabũt dies: ⁊ faciẽtes legẽ dñi in beneplacito ipſius proſperabũtur. In ſcientia ſua iuſtificabit iuſtos. ⁊c. In ſapientia ſua iuſtificabit iuſtos vt obliget multos ad legem: ⁊ ꝓ reatibus eorum ipſe exorabit. Pro eo q̃ꝺ expoſuit. ⁊c. Pro eo q̃ꝺ tradidit ad mortẽ ſeipm̃ vel animã ſuam. Et tranſgreſſores obligauit ad legẽ. Et ipſe ꝓ reis multis exorabit. Et tranſgreſſorib⁹ vel reis parcet͛ vel remittet͛ / propter ipm̃. huc vſq; Targum. ¶ In Bereſſit Raba Rabi Moiſi Hadarſan. i. expoſitoris ſup Gen̄. 23. g. vbi dicit͛. et ĩtroduxit eã Iſaaq ĩ tabernaculũ Sare matr' ſue Hic eſt rex Meſſias: q̃ fuit in generatione ipſorũ et reprobauit eos ⁊ elegit deũ ſanctum ⁊ benedictũ: ⁊ nomen ſanctũ ei⁹ vt coleret eũ in toto corde. Deditq; cor ſuũ ad petendũ miſerationes ꝓ Iſrael: ⁊ ad ieiunandũ et humiliandũ ſe ꝓ eis: ſicut dictũ eſt Iſa. liij. d. Et ipſe vulneratus eſt ꝑpter ſcelera nr̃a: ↄtritus ꝑpter peccata noſtra. Diſciplina pacis vel ꝑfectionis noſtre ſup eum. Cũq;

Iſrael fuerint peccantes: ipſe exorabit ꝓ eis: ſicut dictũ eſt Iſa. 53. Et in liuore ipſius medicatũ eſt nobis. Et ꝑpter hoc deus ſeruat eũ vt ſaluet Iſrael: ⁊ vt exultet cũ eis in reſurrectiõe mortuorum: ſicut dictum eſt Deutet͛. 33. g. Beat⁹ tu Iſrael. Quis vt tu pp̃ls ſaluatus p dñm: clipeũ auxiliatoris tui? Et ſic ẽ dicẽs Iſa. xlv. e. Iſrael ſaluatus erit propter dñm: ſalute ſeculorũ. Nõ erubeſcetis neq; cõfundemini: vſq; in ſecula ꝑpetuitatis. hec traditio. ¶ Tranſtulit hec Ionatas ⁊ ait. Iſrael ſaluabitur per verbũ dei ſalute ſeculorum. Rabi quoq; Selomo. Parcet͛ peccatuȝ Iſrael et redimet͛ ⁊ ſaluabit͛ ſalute eterna p regem Meſſiam: ſicut dictũ eſt Iſa. 45. e. Iſrael ſaluatus eſt in dño: vel p dñm ſaluatione ſeculoꝝ. hec Ra. Se. ¶ Scriptuȝ eſt quoq; in Pereq Heleq. Dixit Rab. Non eſt creat⁹ mũd⁹ niſi Dauidi. Rabi vero Iohannã dixit: q̃ Meſſie. ⁊c. ⁊ ſubditur. De demo Rabi dixerunt: q̃ Holaia. i. languid⁹ nomen eius / ſicut ſcriptum eſt Iſa. 53. Uere languores noſtros. ⁊c. Dixit Rab. Si eſt de viuis ſic eſt ſicut dictum eſt Hieremie. 30. f. Et erit inclit⁹ ei⁹ ex eo. Dixit Rab. Si de viuis eſt ipſe: eſt ſicut magiſter noſter ſanct⁹. Si vero de mortuis eſt: ſicut Daniel vir deſiderabiliũ. Glo. Ra. Se. Si Meſſias eſt de illis qui viui ſunt adhuc in veritate ſicut ſanct⁹ magiſter nr̃ eſt. Ipſe eni ſuſtinuit languores et ſanctus fuit. Si vero de illis q̃ iam mortui ſunt: ecce ipſe fuit ſicut Daniel vir deſiderabiliũ q̃ fuit iudicat⁹ paſſionib⁹ in lacu leonum et ſanct⁹ et perfect⁹ et princeps fuit. Qegonã. i. ſicut / nõ ſumitur hic ſtricte. hec glo. Ra. Selo.

¶ Nũc q̃r ex ꝑmiſſis traditionib⁹ ⁊ ex Targũ. i. ex trãſlatione Caldaica ſupradicta ſatis eſt euidens: q̃ verba Iſaie ab ecce intelliget ſeru⁹ meus vſq; 54. cap̃. ſunt de Chriſto ſiue Meſſia ab antiquis Iudeorũ ſapientibus intellecta: placeat intueri: quã expreſſe modũ natiuitatis ipſius poſuit ꝑpheta: cũ dicit. 53. a. Et aſcẽdit vt virgultum coram eo / et ſicut radix de terra ſiccitatis. Excellẽtiam quoq; ipſius Meſſie oſtendit in eo q̃ premiſit / Iarũ. i. Exaltabit deus. ſ. Meſſiam. ve niza / ⁊ leuabitur / ve gabah / et ſublimabitur / Meod: valde / vt paulo ante expoſitũ eſt. Paſſionem vero ei⁹ et op⁹ redẽptionis humani generis deſcribit quaſi per totum. 53. capitulũ. vt p; per hec q̃ inde paulo dicta ſunt: et p eo q̃ addit poſtmodũ dicẽs Om̃s nos ſicut oues errauim⁹ / vir vel q̃libet ad viã ſuam faciẽ dedimus: et domin⁹ fecit obuiari in eo: iniquitatẽ omniũ noſtrũ. Afflictus eſt et ipſe voluit vel intendit. Mortẽ autẽ eius ꝓnũciauit cũ ait. Quaſi ouis ad occidenduȝ ducet͛. ⁊c. Et iterũ expoſuit morti ſeipſuȝ vel animam ſuã. Et cũ reis vel ſceleratis numerat⁹ vel cõputatus eſt. ⁊c. vt. ſ. Et nota q̃ ſicut deſcribit eum ꝑpheta p meritũ paſſionis fideliũ redẽptorem: ita deſcribit eum p potẽtiã deitatis infideliũ dãnatorẽ: vbi ait Iſa. 53. f. Et dabit impios ĩ ſepulchrũ vel in foſſã ſuã. Qꝺ exponẽs Targuȝ ait. Et tradet ipios legehinam. i. ad gehennam.

¶ Deniqꝫ ne forte aliquis hunc taliter paſſum ⁊ male tractatū ⁊ mortuū perpēderet redēptorem Addidit iſtis ꝙ dicta ſunt: alijs quibuſdā interpoſitis.ſ.id qđ Iſa.54.c.hoc mō ſcriptum eſt. Goalek.i.redemptor tuus ſanctus Iſrael: de⁹ toti⁹ terre vocabitur. Deinde poſt aliqua pauca ſubiūgit. In modica indignatiōe vel ira abſcōdi faciē meā parūꝑ ad te: ⁊ in pietate ꝑpetua miſertus ſū tui. dixit Goalek.i.redēptor tu⁹. Iohoua.i. dominus De⁹. Qm̄ vero iſtud ⁊ ꝗcꝗd ad meſſiā ptinēs ħ precedit fieri debuiſſe: oſtendit cū mox immediate ſubiunxit. Sicut dies Noe iſtud mihi: aſſeni. qm̄ iuraui.⁊c. Nota ꝙ in ſecūda pte ꝓbabitur ꝙ meſſias eſt De⁹ ⁊ redēptor.ca.x. Et etiaꝫ in ſecūda pte ca. ꝑmo probabiꝛ Meſſiā eſſe Iohoua.i. dn̄m Deū. ¶ De dicēdis aūt circa predicta vnū eſt id qđ in libro ꝑuce taliter ſcriptum ē. in Pereq / Hahalil / Hamiſſa.c. ſcriptum eſt. Zacha.xij.f. Et planget terra familie ſeorſum. Iſte planctus ad quid actio eius? Cōtrouerſia eſt ibi inter Rabi Doza ⁊ Rabinos. Un⁹ enim dicit: ꝙ planctus ille fiet ſup Meſſia filio Ioſeph qui occiſus erit. Et vnus dicit. Sup fomite ꝗ occiſus erit. Biſlama.i. in pace vel cū pace illi qui dixit / ꝙ plāct⁹ antedict⁹ erit ſup Meſſia filio Ioſeph ꝗ occiſ⁹ erit. Hoc ē ei qđ ſcriptū eſt: Zacha.xij.f. Et reſpicient ad me quē Dagaru.i. tranſfixerunt vel penetrauerūt. Et plangēt ſup eū quaſi planctuꝫ ſup vnicū: ⁊ amarebitur ſup eū ſicut amareri ſolet ſup primogenitum. ¶ Animaduertat hic tua prudentia lector: ꝙ ad veritatē hui⁹ auctoritatꝭ atqꝫ traditiōis: neceſſario ſequitur ꝙ ipſe de⁹ in Meſſia filio Ioſeph: fuerat vulnerandus ⁊ trāſfigendus. Cū eni nulli niſi Deo ſoli ꝯueniat effundere ſup hoīes ſpm̄ gratie / et deuotionum / ſeu precū. Manifeſtū eſt Deum eſſe illum quē Zacharias verbis ante dictis hoc mō ꝑmiſit loquentē. Et effundam ſuper domū Dauid: ⁊ ſup habitatorem Hieruſalē ſpiritū gratie ⁊ precum: ⁊ reſpicient ad me quē tranſfixerunt. ¶ Nota ꝙ aliquorum Iudeorū ꝑfidia modernorum: tam euidens teſtimonium ꝓ diuinitate Meſſie nō valēs deprauare: dicit non eſſe apud eos in loco hoc.: reſpicient ad me: ſed reſpiciēt ad eum. Quorꝫ falſitas primo reuelatur atqꝫ repellitur per id qđ dictum eſt. Secundo vero: quia oēs libri eorū antiqui ſic habēt vt dictum eſt. Tertio per Targum id eſt per tranſlationē Caldaicā ꝗ talis eſt apud eos. Et effundam ſup domum Dauid ⁊ ſup habitatores Hieruſalem ſpiritū pietatis ⁊ miſerationum. Et reſpicient ad me quē trāſfixerunt. ¶ Relatione dignum eſt hic memorari id qđ legiꝛ in libro ꝑanhedrin in Pereq Nigmar Hadin.i. ꝯdēpnatus iudicio. In principio / viri ſuſpenſi facies erat verſus populum. Facies vero femine erit verſus lignū. Et incōtinenti.i. ipſo die erant ſoluentes.i. deponētes eū. Si aūt trāſgrediebatur ſup eo: in nō facies: ſicut dictū eſt Deut.21.g. Nō hoſpitabitur cadauer eius ſup ligno. Sepultura eni ſepelies illud in die illo. Opprobriū eni vel cōtemptus vel vituperiū dei eſt / ſuſpēſus. Cum enim quereret quare ſuſpenſus iſte. Rn̄deꝛ: quia vituperauit deū. Sicqꝫ inueniretur nomē celi prophanatū. Dixit Rabi Meir. In hora qua hō patitur: diuinitas ꝗd dicit. Doleo caput meum: doleo brachiū meū. Si ſic igitur deus cōpatiꝛ ſup ſanguine impiorū effuſo: ꝗto magis couenit ei cōpati ſup ſanguine iuſtorꝫ cum effuſus eſt? Dixit Rabi Meir. Simile eſt hoc duobus fratrib⁹ geminis: qui fuerūt in ciuitate quadam: quorꝫ alter fuit rex. alter vero egreſſus eſt ad latrocinia. Precepit rex ⁊ ſuſpenderunt eum. Uidēs igiꝛ ipſum dicebat: ipſe rex eſt ſuſpenſus. Precepit ergo rex et depoſuerunt eum. Glo. Ra. Se. Sepultura ſepelies illud. Deut.21.g. Pluraliter eſt audiendū Qm̄ etiā lignū exigebat ſepulturā duob⁹ geminis. Etiam ipſe homo factus eſt ad ſimilitudinē imaginis dei. Dixit Rabi Qimhi. Qr ꝗ Lecuath dei ſuſpēſus. Deuteꝛ.21.g. Quaſi dicat. Bizàion dei.i. cōtēptus / vel opprobrium / vel vituperium dei. Suſpenſus ſicut.1.Reg.11.c. Et deſpiciētes me / Iegallu contēpnentur. ¶ Adhuc in libro et in Pereq vbi ſupra. Dixit Rab Hazda. Egreſſus ad occidendū potabatur puluere incēſi in cipho vini: quatenus repararetur ſenſus eius ab eo: ſicut dictum eſt Prouerb.31.b. Date ebriatiuū ꝑdito: et vinum amaro animo. Mulieres honeſte erāt in Hieruſalē: ꝗ ſponte mittebāt huiuſcemodi: hec Talmud. ¶ Nota ꝙ bonū vinū ad hoc miſſum dn̄o Ieſu et alijs crucifigendis: cuꝫ eo biberunt Iudei. Sicqꝫ impleta eſt prophia ꝗ longe ante dixerat Amos.2.b. Et vinum dānatorum bibet domus dei eorū. quaſi dicat. Uinū dāpnatorum id eſt duorꝫ latronū: bibet dom⁹ Iſrael: ⁊ ꝙ meſoris erit facinoris: vinū dei eorū. ¶ Non debet aliquis incōueniēs reputare: ꝙ factum ad modū paucorū Iudeorum attribuiꝛ domui Iſrael vel Iuda. Erant nāqꝫ ibi nō ſolū multitudo populi facientibus qđ dictū eſt cōſentientes: ſed etiā eorum de quibus legitur Mat.27.d. Similiter et principes ſacerdotum illudentes cū ſcribis ⁊ ſenioriб⁹ dicebāt. Alios ſaluos fecit: ſeipſum non pōt ſaluū facere.⁊c. Modus quoqꝫ eſt ſcripture diuine aſcribere qn̄qꝫ multitudini qđ etiā ab vno ſolo factuꝫ eſt: vt habeꝛ in Ioſue.vij.d. Et dixit dn̄s ad Ioſue: ⁊ infra. Peccauit Iſrael ⁊ etiā trāſgreſſi ſunt pactum meū qđ ꝑcepi eis: ⁊ etiam acceperunt de anathemate: ⁊ etiam furati ſunt.⁊c. Ecce ꝗliter dn̄s attribuit Iſraeli ꝙ ſolus Achaꝫ perpetrauerat. ¶ Mirrhā igiꝛ ꝓ incēſo. ⁊ bono vino bibito: ⁊ acetum cū felle mixto: propinauit Iudaica falſitas dn̄o Ieſu Chriſto. Et tūc impletū eſt qđ in ꝑs.68. hoc modo ſcriptū eſt. Et dederunt in eſcam meā fel: ⁊ ad ſitim meā potauerūt me aceto. ¶ Dixit Rabi Abrahaꝫ Aben Azra Iſte pſalm⁹ dict⁹ fuit ꝑ ſpm̄ ſanctū de tpe captiuitatis. Teſtimoniū aūt hui⁹ rei eſt: ꝙ ī fine pſalmi hoc modo ſcriptū eſt. Qm̄ Deus ſaluabit ſiō et edificabit ciuitates Iude. Qđ aūt dicit: ⁊ habitabunt ibi ⁊ hereditabūt eā. Senſus eſt: in die

bus Meſſie. ¶ Premiſſa vero debere intelligi de Meſſia: inde apparet euidenti⁹ vbi in Medras Rut ſup illō qd̄ dixit ei Booz Rut. 2. d. Accede huc ⁊ comede de pane: et tinges fruſtū vel bucellam tuam in aceto: ⁊ ſedebis a latere metētium. Et parauit ſibi pollētem vel roſtū ⁊ comedit et ſaturata eſt: ⁊ ſupabundauit. Loquit̄ de rege Meſſia. Accede huc. i. appropinqua ad regnū et comedes de pane. Iſte eſt panis regni. Et tinges fruſtū tuum vel bucellam tuā in aceto. Hec ſunt paſſiones vel tormenta Meſſie / videlicet. de quo dictū eſt Iſa. liij. Et ipſe vulneratus vel doloratus vel occiſus ꝓpter culpas nr̄as: cōtritus ꝓpter peccata noſtra. ⁊c. huc vſq; Medras

¶ Ad hoc autē facit qd̄ ſcriptū eſt in libro Sabat in Pereq / Ellu / Moſrin. Et ait ei Booz. ⁊c. Et tinges fruſtū vel bucellā tuā in aceto. Argumentum qd̄ acetū cōpetit eſtui vel calori. Rabi Samuel dixit. Indicauit ſibi inditiū futurū fuiſſe: ꝙ ex ea exiret filius cuius verba eſſent grauia vel penetratiua vt acetum. Sequitur. Et preparauit ſibi pollentā ⁊ comedit in hoc ſeculo: ⁊ ſaturata eſt: in diebus Meſſie: ⁊ ſupabūdauit: ad ſeculum venturū. ¶ Nota ꝙ ſupradicta gloſa propter hoc eſt iducta: q2 per Iſaiā probat ꝙ acetū Rut ſignificauit ⁊ prefigurauit paſſiones et tormenta Meſſie: q̄to igit̄ magis ⁊ i perſona Meſſie oportet fuiſſe dictum: qd̄ iam premiſſum eſt. ſ. Et dederūt in eſcam meam fel: et in ſiti mea potauerunt me aceto. Qd̄ etiā innuitur in iſta Iudeorū retributione: q̄ protin⁹ ſubditur. Cū dicit fiat menſa eorū corā eis ad laqueum: ⁊ q̄ ſunt pacis ad ſcandalum. Obſcurētur oculi eorū a viſione: ⁊ dorſum eorum iugiter diſſolue. Effunde ſup eos irā tuā. ⁊c. Q̄m quē tu pcuſſiſti perſecuti ſunt ⁊ dolorem vulneratorū vel occiſorū tuorꝫ narrabunt. Pone peccatum ſup peccatū eorꝫ / ⁊ nō intrent cū iuſticia tua. Deleantur de libro vite vel viuentium / et cum iuſtis non ſcribantur. Menſa aūt in ſacra ſcriptura / q̄nq; dicitur regnū: vnde in Medras Thillim ſup ps. 22. vbi dicitur. Parabis coram me mēſam. hec menſa eſt regnum.

¶ Menſa quoq; Iudeorū eſt ſacra ſcriptura ipſorum: lex videlicet / et prophete / atq; agiographa: que ipſi cetubim vocant: quia vt dicitur Deutero. viij. b. Nō ſuper pane ſolo viuit hō: ſed ſup oī eo qd̄ egreditur ex ore dei. Utraq; aūt iſtarum facta eſt Iudeis ad laqueum: quia Meſſiā id eſt ſaluatorē noſtrū vino mixrato ⁊ aceto cū felle mixto / potauerūt. Inſipienter nāq; comedentes i mēſa de diuini verbi. lxx. Daniel ebdomadas q̄s a deſtructione domus prioris vſq; ad deſtructionem domus ſecunde cōputauerūt. Et ita pro vero Meſſia Barqozbam falſum Meſſiam ⁊ regem ſibi cōſtituerunt. Cuius regnū induxit ſup eos laqueū Romanorū: tpe Titi ⁊ Ueſpaſiani. vt iam lōge ſuperius eſt probatum. ¶ Deniq; de cecitate eorum aliqua dicta ſunt ⁊ multa adhuc in ſeq̄ntib⁹ replicabūtur: p q̄ patet de ipſis fuiſſe dictum. Obſcurent̄ oculi eorum ne videāt ⁊c. Hinc etiam verus Meſſias qui ad pacē eis debuit eſſe et pax vocatur: factus eſt eis ad ſcandalū: iuſto dei iudicio: quia os eius amarificauerūt felle et aceto. Mat. 27. Et hͦ ē qd̄ ait Hieremias in planctu ſuo. i. c. Iuſtus eſt dn̄s q2 os eius amarificaui. Tūc Iudaica prauitas os dei amarificauit: q̄ ſpongiā aceto felleq; plenā arundini circūpoſitam ori dn̄i dei noſtri Ieſu Chriſti ⁊ naſo eius appoſuit. Et tunc impletū eſt ꝙ longe ante p Ezechielē ꝓphetā taliter dictū eſt. 8. c. Et ipſi erunt mittentes Et. Hazzemora. i. fetorē ad naſum meū. Dixit Rabi Quimhi. Uult dicere odorem malū. Scito aūt ꝙ non deerūt qui dicāt neq̄q̄ ſcriptū eſt in Ezechie. hoc in loco. ad naſū meū: ſed ad naſum ſuū. Uera tn̄ litera nō eſt iſta quā ipſi et nos habemus: ſed illa quā prius poſui Antiqui nāq; ſapientes eorū quos ſofrim. i. ſcribas vocant. attendentes ꝙ ꝓpha premiſſa verba ꝓtulit in pſona dei: ⁊ ꝙ ponere fetorē ad naſum eius: ⁊ incōueniens ⁊ impoſſibile ſit: ne talis locutio in ſcādalum ſimplicū cederet: ſcripturā hanc et alias tales q̄plurimas mutauerunt: qd̄ Tiqun ſofrim. i. aptationē vł correctionē ſcribarum nūcuparūt: vt in premiſſo capitulo dictū eſt.

¶ Non ſuperuacue aūt videtur hic querendum: cur ſaluator ſtatim moriturus in cruce a deo ſuo ſe derelictum clamauit. cū nūq̄ dei verbum cui vnitus erat dereliquerit eū. Ad hoc dicit Hieronimus: ꝙ Chriſt⁹ cecinit. ps. 21. et alios ſequētes vſq; ad verſum. 30. ps. ſ. In manus tuas dn̄e cōmēdo ſpm̄ meū. Ego vero hīc nō ꝯtradico Hieronymo: ſꝫ addo ꝙ etiam ſicut dixit de⁹ Iudeis. Ezechie. 33. Et quare moriemini dom⁹ Iſrael. Non vt ab eis hoc adiſceret: ſed vt eos ad conſiderationis ſue ꝑditiōis ſalubriter excitaret. Sic Chriſtus ſm̄ ꝙ erat hō vociferando q̄ſiuit a deo vt quid eū dereliquit Iudeis ad illudendum / cōſpuendū / flagellandū / crucifigendū / ⁊ occidēdū. dicēdo Heli Heli lama / ozabatani / id eſt. deus me⁹ de⁹ meus: vt quid dereliquiſti me. Qd̄ ē. 21. pſalmi principium. Non inq̄ queſiuit hoc Chriſtus a deo ſuo ignorando / vel ꝯquerēdo / vel deū arguēdo: ſed vt audiētes excitaret ad ſalubrē ſue paſſionis ꝯſiderationē ⁊ fidē. Cui⁹ predict⁹ pſalmus expreſſiuam continet qualitatem. Et hoc eſt qd̄ ſequēs litera ſcdm̄ veritatem Hebraicam euidēter oſtendit. Cum enim in perſona Meſſie dixiſſet propheta. Heli Heli Lama / ozabatani. quod eſt. xxj. ps: principium: vt predictum eſt: mox imediate ſubiūxit. Lōge a ſalutatiōe mea verba rugitus mei. Uerba vtiq; rugitus Chriſti quibus a deo ſuo ſe derelictum clamauit: longe fuerunt a ſaluatione ipſius in cordibus Iudeorū cupientibus eum occidere: et qua ipſum ſuſcitauit Deus: ⁊ videntibus diſcipulis eleuauit i celū.

¶ Neſcio autē q̄s ſpiritus mouit. lxx. interp̄tes: remouere de principio predicti verſus hoc pronomen meus: et addere in medio: reſpice in me: et mutare finem eius. i. verba rugitus mei: in verba delictorum meorum. Que quidē circa hoc eſt

ſubtrahere/addere/⁊ mutare ĩ multis eos ſacre ſcripture locis noueris perpetraſſe. ¶ Deniqꝫ ꝙ Chriſto moriente tenebre facte ſunt:⁊ ſol obſcuratus eſt. Tunc quidem impletum eſt:qḋ Amos viij.d.longe ante predixerat. Et erit ĩ die illo ait dñs Deus. Et occidere faciam ſolē in meridie:⁊ tenebreſcere faciam terrã in die lucis. Et conuertam feſtiuitates veſtras ad luctũ:⁊ omnia cãtica veſtra ad lamẽtum. Et aſcendere faciã ſuper omnia dorſa ſaccũ:⁊ ſup omne caput caluiciũ vł' depilationem. Depilationem autẽ hãc capitum vel lamẽtum incõſolabile:tũc noueris eſſe factũ poſt paſſionẽ Chriſti.ſ.p.xl. annos añ deſtructionẽ tẽpli:qñ expulſi fuerunt iudices Judeorꝫ de conſiſtorio dolato:teſtãte eoꝝ Talmud:vt ꝓbatum eſt ſuperius capi.2.§. Premittendũ. Et.§. Ad idẽ. Et.§. Dicit Rabi. ¶ Cõgrue igr̃ ⁊ ꝓpalã ubió eſt Meſſias.et' conſequenter ſaluator nr̃. El Naaraꝫ.i. Deus cõfractus:ſiue contritus aut territꝰ: vt añ dictum eſt. El quidē.i. Deus eſt:ſcḋm ꝙ eſt forma/vel figura/vel imago/aut ſimilitudo dei. Confractus vero ſiue contritus aut territus eſt:ſcḋm formã ſerui.i.ſcḋꝫ humanitatē:iuxta quā cepit pauere/⁊ tedere corã Petro/Jacobo/⁊ Joanne.teſte Mar.xiiij.c. Et iuxta quã flagellatus/cõtritus/colaphis ceſus/cruci clauis affixus:lãcea demũ cõfoſſus/atqꝫ diruptus ẽ. Quãobrẽ apte pſalmiſta deũ alloquendo:⁊ impitorũ iudicio ipſum contra ea q̄ de Meſſia ꝓmiſerat:facientẽ arguẽdo ſubiungit:ps.88. Et tu repuliſti ⁊ abieciſti:trãſgreſſus es/vel exceſſiſti/vel iratus es cũ Meſſia tuo. Neglexiſti pactũ ſerui tui:prophanaſti ad terrã coronã eiꝰ. Et infra. Vſqꝫ q̄ dñe occultabis te/ Jneternũ exardeſcet/velut ignis ira tua. ¶ Glo.Rabi/Abrahã/Ben/ Azara. Vſqꝫquo domine occultabis te:ex vna pte/vł' ex vno angulo/aut vertice:acſi tu ſcis occultatꝰ:ita ꝙ nõ videas mala Meſſie tui. Sꝫ exardeſcat:ſic ignis ira tua. Et infra vbi ſũt miſericordie tue priores dñe:Quas iuraſti Dauid in veritate tua: Glo.Rabi Abraham:ac ſi dicat. Statue domine iuramẽtum tuum de aduẽtu redemptoris. Et infra. Bñdictus dominus ineternũ. Amen/⁊ amen. Glo. Rabi Abraham. Senſus eſt ꝙ ſcilicet pſalmiſta vidit per ſpiritum ſãctum aduentum Meſſie.quã obrem dedit laudes nomini.i.deo. Fuit autē in Hiſpania quidã magnus ſapiens ⁊ bonus. Eratqꝫ ſibi pſalmus iſte grauis valde:ita ꝙ nõ legebat ipſum:nec poterat ipſum patienter audire:eo ꝙ pſalmiſta loquitur hic grauia contra deũ. Oſtendit autem finis ſermonis eius ꝙ credebat aduentum Meſſie:in eo qḋ dicit: ꝙ exprobrauerunt vel vituperauerunt inimici tui domĩe:ꝙ exprobrauerunt talos Meſſie tui. Hec Rabi Abraham. ¶ Glo.Rabi Se. Talos Meſſie tui.fines/vel nouiſſima regis Meſſie. Jn Miſna vero.i.in Talmud ſcriptum eſt. Jn talos Meſſie inpudentia multiplicabitur. Hec Ra. Selomo. ¶ Jtem notãdum ꝙ ſicut hic dicitur Meſſias:El Naarã.i. Deus confractus:vt predictum eſt. Jta quoqꝫ dicitur:Elbibor.i. Deus fortis. Jſa.ix. Et vocabitur nomen eius admirabilis. Conſiliarius:El bibor.i. Deus fortis. Quibus cum alijs que dicta ſunt diligẽter pẽſatis:Meſſiã ſufficientiſſimũ eſſe ad ſaluandum:nullus hominum exceptis illis quos tradiderit Deus in reprobũ ſenſum credendum eſt fieri poſſe ambiguum. Ceterum cum in preſenti huius operis pte fortiſſime probatũ ſit. ſaluatorem noſtrũ dñm Jeſum eſſe Chriſtũ/ ſiue Meſſiã:vt ſepe dictum eſt:⁊ ſepius iterandũ. Ex eis que in hac pte ſunt dicta de Meſſia:⁊ in ſcḋa pte dicẽtur. Conſeqtur dñm nr̃m Jeſũ Chriſtuꝫ: eſſe verũ deũ ⁊ verum hominẽ. Et ideo ſufficientem ad genus humanũ ſaluandũ. De qua quidē Meſſie ſaluatione:plenius in ſcḋa pte ꝓbabitur ⁊ euidenter. Ca.x.ſ.ꝙ deꝰ eſt ſaluator:⁊ Meſſias eſt ille ſaluator. Nequaq̄ aũt põt nos arguere falſa nimium calliditas Judeorum :ꝙ deũ omnino impaſſibilẽ/ imortalẽ/⁊ incõmutabilẽ penitus dicimus ⁊ credimus fuiſſe crucifixum atqꝫ trãſfixũ. Clauis quidẽ in manibus ac pedibꝰ:⁊ in dextro latere iã mortuus.nõ vtiqꝫ ſecunduꝫ diuinitatē ſꝫ ſcḋm naturã noſtre paſſibilitatis ac mortalitatis aſſumptã in Meſſia/tum quia hoc dixerunt:⁊ crediderunt nobiſcum prophete/⁊ ceteri ſancti pſes.vt patet per dicta in hoc capitulo/⁊ in preallegatis. Et etiã p ea q̄ habenẽ in eoꝝ Talmud:vt tactum eſt ſuperius.ꝙ Deus.ſ.erat paſſurꝰ dolores ⁊ grauia tormẽta:qḋ abſurdũ eſt credere:niſi ſecũdũ Chriſtianã veritatẽ.vt iã dictum eſt:⁊ ĩ ſequẽtibꝰ dicetur. ¶ Si aũt ſit qui intelligat ⁊ diligẽter conſideret cũcta p̄dicta in hoc caplo. Et maxime alhoc vero totum. Probare poterit euidenter:⁊ Meſſie paſſionẽ/⁊ mortẽ/⁊ fructũ paſſionis eius/⁊ mortis.i.ſalutē humani generis:⁊ multa alia fidei Chriſtiane vtilia. ¶ Valde aũt p̄dictis conſonũ eſt:id qḋ ex libro qui vocatur Cifra ex verbis Rabi Joce:taliter ſumptũ ẽ. Egredere ⁊ adiſce meritum regis Meſſie ac p̄miuꝫ iuſtoruꝫ ab antiquo Adam:cui non fuit indictũ:niſi vnum preceptũ:de non facies ⁊ trãſgreſſus eſt illud. Vide quot mortes decrete ſunt ei.⁊ generationi eiꝰ:generationibuſqꝫ generationũ:vſqꝫ ad finẽ omniũ generationũ. Porro que mẽſura multiplicatur:menſura boni:vel menſura vindicte? Eſto dicens ꝙ menſura boni multiplicatur.menſura vero vindicte minuitur:quaſi dicat. Deꝰ ſemper citra condignum punit:⁊ vltra condignuꝫ remunerat. Rex igitur Meſſias afflictus/⁊ humiliatus ieiunio/⁊ penis affectus:ſicut dictũ eſt. Jſa.53. Et ipſe afflictus/vel vulneratus/ vel occiſus ꝓ culpis nr̃is:attritus pro pctĩs nr̃is.⁊c. Quanto magis iuſtificabit oẽs generatiões ⁊ vniuerſas. Hoc ẽ aũt qḋ ſcptũ ẽ Jſa.53. Et dñs obuiare fecẽ ĩ eo pctm̃ oĩm nr̃ꝫ. Hec Talmud. ¶ Nota ꝙ iſto mõ argumẽtatꝰ ẽ btũs Paulꝰ ad Ro.v.c. Si enim vniꝰ delicto multi mortui ſũt:mlto magꝭ grã dei/⁊ donũ in grã vniꝰ hoĩs Jeſu Xp̄i ĩ plẽs abũdauit. ¶ Crux aũt Meſſie ⁊ mors ac effectꝰ ſãguis eiꝰ optime p̄figurata ẽ:vbi ĩ Exo.xij.b. taliẽ ſcriptũ

bus Meſſie. ¶ premiſſa vero debere intelligi de Meſſia: inde apparet euidentiꝰ vbi in Medras Rut ſup illō qḋ dixit ei Booz Rut. 2. d. Accede huc ⁊ comede de pane: et tinges fruſtũ vel bucellam tuam in aceto: ⁊ ſedebis a latere metẽtium. Et parauit ſibi pollẽtem vel roſtũ ⁊ comedit et ſaturata eſt: ⁊ ſupabundauit. Loquiẽ de rege Meſſia. Accede huc. i. appropinqua ad regnũ et comedes de pane. Iſte eſt panis regni. Et tinges fruſtũ tuum vel bucellam tuaȝ in aceto. Hec ſunt paſſiones vel tormenta Meſſie / videlicet. de quo dictũ eſt Iſa. liij. Et ipſe vulneratus vel doloratus vel occiſus ꝓpter culpas nr̃as: cõtritus ꝓpter peccata noſtra. ⁊c. huc vſqȝ Medras

¶ Ad hoc autẽ facit qḋ ſcriptũ eſt in libro Sabat in Pereq / Ellu / Mosrin. Et ait ei Boaz. ⁊c. Et tinges fruſtũ vel bucellã tuã in aceto. Argumentum qḋ acetuȝ cõpetit eſtui vel calori. Rabi Samuel dixit. Indicauit ſibi inditiũ futurũ fuiſſe: ꝙ ex ea exiret filius cuius verba eſſent grauia vel penetratiua vt acetum. Sequitur. Et preparauit ſibi pollentã ⁊ comedit in hoc ſeculo: ⁊ ſaturata eſt: in diebus Meſſie: ⁊ ſupabũdauit: ad ſeculum venturũ. ¶ Nota ꝙ ſupradicta gloſa propter hoc eſt iducta: qꝛ per Iſaiã probat ꝙ acetũ Rut ſignificauit ⁊ prefigurauit paſſiones et tormenta Meſſie: q̃to igiẽ magis ⁊ ĩ perſona Meſſie opoꝛtet fuiſſe dictum: qḋ iam premiſſum eſt. ſ. Et dederũt in eſcam meam fel: et in ſiti mea potauerunt me aceto. Qḋ etiã inuitur in iſta Iudeorũ retributione: q̃ ꝓtinꝰ ſubditur. Cũ dicit ſiat menſa eorũ corã eis ad laqueum: ⁊ q̃ ſunt pacis ad ſcandalum. Obſcurẽtur oculi eorũ a viſione: ⁊ doꝛſum eorum iugiter diſſolue. Effunde ſup eos irã tuã. ⁊c. Qm̃ quẽ tu percuſſiſti perſecuti ſunt ⁊ doloꝛem vulneratorũ vel occiſoꝝ tuoꝝ narrabunt. Pone peccatum ſup peccatũ eoꝝ / ⁊ nõ intrent cũ iuſticia tua. Deleantur de libro vite vel viuentium / et cum iuſtis non ſcribantur. Menſa aũt in ſacra ſcriptura / q̃nqȝ dicitur regnũ: vnde in Medras Thillim ſup ps. 22. vbi dicitur. Parabis coꝛam me mẽſam. hec menſa eſt regnum.

¶ Menſa quoqȝ Iudeorũ eſt ſacra ſcriptura ipſorum: lex videlicet / et prophete / atqȝ agiographa: que ipſi qetubim vocant: quia vt dicitur Deutero. viij. b. Nõ ſuper pane ſolo viuit hõ: ſed ſup oĩ eo qḋ egreditur ex oꝛe dei. Vtraqȝ aũt iſtarum facta eſt Iudeis ad laqueum: quia Meſſiaȝ id eſt ſaluatoꝛẽ noſtrũ vino mirrato ⁊ aceto cũ felle mixto / potauerũt. Inſipienter nãqȝ comedentes ĩ mẽſa de diuini verbi. lxx. Daniel ebdomadas q̃s a deſtructione domus prioꝛis vſqȝ ad deſtructionem domus ſecunde cõputauerũt. Et ita pro vero Meſſia Barqozbam falſum Meſſiam ⁊ regem ſibi cõſtituerunt. Cuius regnũ induxit ſup eos laqueũ Romanorũ: tpe Titi ⁊ Veſpaſiani. vt iam lõge ſuperius eſt probatum. ¶ Deniqȝ de cecitate eorum aliqua dicta ſunt ⁊ multa adhuc in ſeq̃ntibꝰ replicabũtur: ꝑ q̄ patet de ipſis fuiſſe dictum. Obſcurentẽ oculi eorum ne videãt ⁊c. Hinc etiam verus Meſſias qui ad pacẽ eis debuit eſſe et pax vocatur: factus eſt eis ad ſcandalũ: iuſto dei iudicio: quia os eius amarificauerũt felle et aceto. Mat. 27. Et hͦ ẽ qḋ ait Hieremias in planctu ſuo. i. c. Iuſtus eſt dñs qꝛ os eius amarificaui. Tũc Iudaica prauitas os dei amarificauit: qñ ſpongiã aceto felleqȝ plenã arundini circũpoſitam oꝛi dñi dei noſtri Ieſu Chriſti ⁊ naſo eius appoſuit. Et tunc impletũ eſt ꝙ longe ante ꝑ Ezechieleȝ ꝓphetã taliter dictũ eſt. 8. e. Et ipſi erunt mittentes Et. Hazzemoꝛa. i. fetoꝛeȝ ad naſum meũ. Dixit Rabi Qimbi. Vult dicere odorem malũ. Scito aũt ꝙ non deerũt qui dicãt nequãq̃ ſcriptũ eſt in Ezechie. hoc in loco. ad naſũ meũ: ſed ad naſum ſuũ. Vera tñ litera nõ eſt iſta quã ipſi et nos habemus: ſed illa quã prius poſui Antiqui nãqȝ ſapientes eoꝛuȝ quos ſofrin. i. ſcribas vocant. attendentes ꝙ ꝓpha premiſſa verba ꝓtulit in ꝑſona dei: ⁊ ꝙ ponere fetoꝛẽ ad naſum eius: ⁊ incõueniens ⁊ impoſſibile ſit: ne talis locutio in ſcãdalum ſimpliciũ cederet: ſcripturã hanc et alias tales q̃plurimas mutauerunt: qḋ Tiqun ſofrim. i. aptationẽ vl̃ correctionẽ ſcribarum nũcuparũt: vt in premiſſo capitulo dictũ eſt.

¶ Non ſuperuacue aũt videtur hic querendum: cur ſaluatoꝛ ſtatim moriturus in cruce a deo ſuo ſe derelictum clamauit. cũ nũq̃ dei verbum cui vnitus erat dereliquerit eũ Ad hoc dicit Hieronimus: ꝙ Chriſtꝰ cecinit. ps. 21. et alios ſequẽtes vſqȝ ad verſum. 30. ps. ſ. In manus tuas dñe cõmẽdo ſpm̃ meũ. Ego vero hoc nõ ꝯtradico Hieronymo: ſȝ addo ꝙ etiam ſicut dixit deꝰ Iudeis. Ezechie. 33. Et quare moꝛiemini domꝰ Iſrael: Non vt ab eis hoc adiſceret: ſed vt eos ad conſiderationis ſue ꝑditiõis ſalubꝛiter excitaret. Sic Chriſtus ſcḋm ꝙ erat hõ vociferando q̃ſiuit a deo vt quid eũ dereliquit Iudeis ad illudendum / cõſpuendũ / flagellandũ / crucifigendũ / ⁊ occidẽdũ. dicẽdo Heli Heli lama / azabatani / id eſt: deus meꝰ deꝰ meus: vt quid dereliquiſti me. Qḋ ẽ. 21. pſalmi principium. Non inq̃ queſiuit hoc Chriſtus a deo ſuo ignoꝛando / vel ꝯquerẽdo / vel deũ arguẽdo: ſed vt audiẽtes excitaret ad ſalubꝛẽ ſue paſſionis ꝯſiderationẽ ⁊ fidẽ. Cuiꝰ predictꝰ pſalmus expreſſiuam continet qualitatem. Et hoc eſt qḋ ſequẽs litera ſcḋm veritatem Hebꝛaicam euidẽter oſtendit. Cum enim in perſona Meſſie dixiſſet propheta. Heli Heli: Lama / azabatani. quod eſt. xxj. ps: principium: vt predictum eſt: mox ĩmediate ſubiũxit. Lõge a ſalutatiõe mea verba rugitus mei. Verba vtiqȝ rugitus Chriſti quibus a deo ſuo ſe derelictum clamauit: longe fuerant a ſaluatione ipſius in coꝛdibus Iudeorũ cupientibus eum occidere: et qua ipſum ſuſcitauit Deus: ⁊ videntibus diſcipulis eleuauit ĩ celũ.

¶ Neſcio autẽ q̃s ſpiritus mouit. lxx. interp̃tes: remouere de principio predicti verſus hoc pronomen meus: et addere in medio: reſpice in me: et mutare finem eius. i. verba rugitus mei: in verba delictoꝛum meoꝛum. Que quidẽ circa hoc eſt

ſubtrahere/addere/ꝛ mutare ĩ multis eos ſacre
ſcripture locis noueris perpetraſſe. ¶ Deniqꝫ ꝙ
Chriſto moriente tenebre facte ſunt: ꝛ ſol obſcu=
ratus eſt. Tunc quidem impletum eſt: qḋ Amos
viij.d. longe ante predixerat. Et erit ĩ die illo ait
dñs Deus. Et occidere faciam ſolez in meridie:
ꝛ tenebreſcere faciam terrã in die lucis. Et con=
uertam feſtiuitates veſtras ad luctũ: ꝛ omnia cã=
tica veſtra ad lamẽtum. Et aſcendere faciã ſuper
omnia dorſa ſaccũ: ꝛ ſup omne caput caluiciũ vł
depilationem. Depilationem autẽ hãc capitum
vel lamẽtum incõſolabile: tũc noueris eſſe factũ
poſt paſſionẽ Chriſti.ſ.p.xl. annos añ deſtructio=
nẽ tẽpli: qñ expulſi fuerant iudices Judeoꝝ de
conſiſtorio dolato: teſtãte eoꝝ Talmud: vt pba
tum eſt ſuperius capi.2 ꝭ. Premittendũ. Et ꝭ. Ad
idẽ. Et ꝭ. Dixit Rabi. ¶ Cõgrue igr̃ ꝛ pcula ubiõ
eſt Meſſias. et' conſequenter ſaluator nr̃. El Na=
araz.i. Deus cõfractus: ſiue contritus aut territ⁹:
vt añ dictum eſt. El quidez.i. Deus eſt: ſcd̃m ꝙ eſt
forma/vel figura/vel imago/aut ſimilitudo dei.
Confractus vero ſiue contritus aut territus eſt:
ſcd̃m formã ſerui.i. ſcd̃z humanitatez: iuxta quaz
cepit pauere/ꝛ tedere corã Petro/Jacobo/ꝛ Jo
anne. teſte Mar. xiiij.c. Et iuxta quã flagellatus/
cõtritus/colaphis ceſus/cruci clauis affixus: lã=
cea demũ cõfoſſus/atqꝫ diruptus ẽ. Quãobrẽ ap
te pſalmiſta deũ alloquendo: ꝛ iungitorũ iudicio
ipſum contra ea q̃ de Meſſia pmiſerat: facientẽ
arguẽdo ſubiungit: p̃s. 88. Et tu repuliſti ꝛ abie=
ciſti: trãſgreſſus es/vel exceſſiſti/vel iratus es cũ
Meſſia tuo. Negleriſti pactũ ſerui tui: prophana
ſti ad terrã coronã ei⁹. Et infra. Uſqꝫ q̃ dñe occul
tabis te? Jneťnũ exardeſcet/velut ignis ira tua.
¶ Glo. Rabi/Abrahã/Ben/Hazara. Uſqꝫquo
domine occultabis te: ex vna pte/vł ex vno an=
gulo/aut vertice: acſi tu ſcis occultar⁹: ita ꝙ nõ
videas mala Meſſie tui. Sꝫ exardeſcat: ſicͭ ignis
ira tua. Et infra vbi ſũt miſericordie tue priores
dñe? Quas iuraſti Dauid in veritate tua? Glo. Ra
bi Abraham: ac ſi dicat. Statue domine iuramẽ
tum tuum de aduẽtu redemptoris. Et infra. Bñ=
dictus dominus ineternũ. Amen/ꝛ amen. Glo.
Rabi Abraham. Senſus eſt ꝙ ſcilicet pſalmiſta
vidit per ſpiritum ſãctum aduentum Meſſie. quã
obrem dedit laudes nomini.i. deo. Fuit autez in
Hiſpania quidã magnus ſapiens ꝛ bonus. Erat=
qꝫ ſibi pſalmus iſte grauis valde: ita ꝙ nõ lege=
bat ipſum: nec poterat ipſum patienter audire:
eo ꝙ pſalmiſta loquitur hic grauia contra deũ.
Oſtendit autem finis ſermonis eius ꝙ credebat
aduentum Meſſie: in eo qḋ dicit: ꝙ exprobraue=
runt vel vituperauerunt inimici tui domie: ꝙ ex=
probrauerunt talos Meſſie tui. Hec Rabi Abra=
ham. ¶ Glo. Rabi Se. Talos Meſſie tui. fines/
vel nouiſſima regis Meſſie. Jn Miſna vero.i. in
Talmud ſcriptum eſt. Jn talos Meſſie inpuden=
tia multiplicabitur. Hec Ra. Selomo. ¶ Jtem
notãdum ꝙ ſicut hic dicitur Meſſias: El Naarã.
i. Deus confractus: vt predictum eſt. Jta quoqꝫ
dicitur: Elbibor.i. Deus fortis. Jſa. ix. Et voca=
bitur nomen eius admirabilis. Conſiliarius: El
bibor.i. Deus fortis. Quibus cum alijs que dicta
ſunt diligẽter pẽſatis: Meſſiã ſufficientiſſimũ eſ=
ſe ad ſaluandum: nullus hominum exceptis illis
quos tradiderit Deus in reprobũ ſenſum creden
dum eſt fieri poſſe ambiguum. Ceterum cum in
preſenti huius operis pte fortiſſime probatũ ſit.
ſaluatorem noſtrũ dñm Jeſum eſſe Chriſtũ/ſiue
Meſſiã: vt ſepe dictum eſt: ꝛ ſepius iterandũ. Ex
eis que in hac pte ſunt dicta de Meſſia: ꝛ in ſcd̃a
pte dicẽtur. Conſeqtur dñm nr̃m Jeſũ Chriſtuz:
eſſe verũ deũ ꝛ verum hominẽ. Et ideo ſufficien=
tem ad genus humanũ ſaluandũ. De qua quidez
Meſſie ſaluatione: plenius in ſcd̃a pte pbabitur
ꝛ euidenter. Ca. x.ſ. ꝙ de⁹ eſt ſaluator: ꝛ Meſſias
eſt ille ſaluator. Nequaq̃ ãt põt nos arguere fal=
ſa nimium calliditas Judeorum: ꝙ deũ omnino
impaſſibilẽ; imortalẽ/ꝛ incõmutabilẽ penitus di
cimus ꝛ credimus fuiſſe crucifixum atqꝫ trãſfixũ:
Clauis quidẽ in manibus ac pedib⁹: ꝛ in dextro
latere iã mortuus. nõ vtiqꝫ ſecunduz diuinitatez
ſꝫ ſcd̃m naturã noſtre paſſibilitatis ac mortalita
tis aſſumptã in Meſſia/tum quia hoc dixerunt:
ꝛ crediderũt nobiſcum prophete/ꝛ ceteri ſancti
pr̃es. vt patet per dicta in hoc capitulo/ꝛ in pre=
allegatis. Et etiã p ea q̃ habent in eoꝝ Talmud:
vt tactum eſt ſuperius. ꝙ Deus.ſ. erat paſſur⁹ do=
lores ꝛ grauia tormẽta: qḋ abſurdũ eſt credere: ni
ſi ſecũdũ Chriſtianã veritatẽ. vt iã dictum eſt: ꝛ ĩ
ſequẽtib⁹ dicetur. ¶ Si aũt ſit qui intelligat ꝛ di
ligẽter conſideret cũcta p̃dicta in hoc caplo. Et
maxime albhoc vero totum. Probare poterit eui
denter: ꝛ Meſſie paſſionẽ/ꝛ mortẽ/ꝛ fructũ paſ=
ſionis eius/ꝛ mortis.i. ſalutez humani generis: ꝛ
multa alia fidei Chriſtiane vtilia. ¶ Ualde aũt p̃
dictis conſonũ eſt: id qḋ ex libro qui vocatur Ci=
fra ex verbis Rabi Joce: taliter ſumptũ ẽ. Egre=
dere ꝛ adiſce meritum regis Meſſie ac p̃miuz iu
ſtoruz ab antiquo Adam: cui non fuit indictũ: ni=
ſi vnum preceptũ: de non facies ꝛ trãſgreſſus eſt
illud. Uide quot mortes decrete ſunt ei. ꝛ genera
tioni ei⁹: generationibuſqꝫ generationũ: vſqꝫ ad
finẽ omniũ generationũ. Porro que mẽſura mul
tiplicatur: menſura boni: vel menſura vindicte?
Eſto dicens ꝙ menſura boni multiplicatur. men
ſura vero vindicte minuitur: quaſi dicat. De⁹ ſem
per citra condignum punit: ꝛ vltra condignuz re
munerat. Rex igitur Meſſias afflictus/ꝛ humili=
atus ieiunio/ꝛ penis affectus: ſicut dictũ eſt. Jſa.
53. Et ipſe afflictus/vel vulneratus/vel occiſus
p culpis nr̃is: attritus pro pctĩs nr̃is. ꝛc. Quanto
magis iuſtificabit oẽs generatiões ꝛ vniuerſas.
Hoc ẽ aũt qḋ ſcptũ ẽ Jſa. 53. Et dñs obuiare fecͭ
I eo pctm̃ oim nr̃z. Hec Talmud. ¶ Nota ꝙ iſto
mõ argumtat⁹ ẽ btũs Paul⁹ ad Ro. v.c. Si enim
vni⁹ d'licto mlťi mortui ſũt. mlťo mag' gr̃a dei/ꝛ
donũ in gr̃a vni⁹ hoĩs Jeſu Xp̃i ĩ plẽs abũdauit.
¶ Crux ãt Meſſie ꝛ mors ac effect⁹ ſiguia ei⁹ o=
ptime p̃figurata ẽ: vbi ĩ Exo. xij.b. talit̃ ſcriptũ ẽ

eſt. In decimo menſis huius ſumat ſibi vnuſqſ=
qꝫ pecus. ⁊c. Pecus pfectum maſculum fili⁹ ani.
erit vobis / de arietibus: ⁊ de capris aſſumetis ip
ſum: ⁊ erit vobis ad cuſtodiaꝫ vſqꝫ ad. xiiij. diem
menſis huius / ⁊ imolabunt eum omnes cetus cō
filij Iſrael. Et dixit ad eos. Trahite ⁊ accipite
vobis / pecus familiis veſtris: ⁊ immolate paſca.
Et aſſumetis manipulum Iſopi / ⁊ baptizabitis i
ſanguine qui erit Baçaf. i. in limie inferiori: ⁊ tā=
getis ſupliminare ⁊ duo pariſtātia ex ſāguine qui
erit in limine inferiori. ⁊c. ⁊ os non frāgetis i eo.
¶ Uidetur iterū pcedētib⁹ addēdū id qd̄ ſcriptū
eſt in libro Ioma: in Pereq. i. diſtinctione q̄ inci=
pit: Septē dies añ diē ppiciationis. b. Nō eſt ve
nia vel peccati remiſſio: niſi in ſāguine. ſicut ſcri=
ptum eſt Leuiti. 17. f. Sanguis enim pro anima
ſatiſfaciet / vel parcere faciet anime. ¶ In prolo
go etiam ſup gloſa lamētationis Hiere. talit ſcri
ptum eſt. Deus ſanctus ⁊ benedict⁹ promiſit no=
bis q eriperet nos de gehēna p meritum circun
ciſionis. Et vbi hoc dixit. zach. ix. d. Etiam tu p
ſanguinem pacti tui emiſiſti captiuos tuos de pu
teo in quo non ſunt aque. Nota q tu ⁊ tuos i iſta
auctoritate: zach. eſt femenini generis: ⁊ ideo ad
aliqd̄ femeninum cuius mentio pceſſerit oportet
referri. Cui aūt femeino ſint hec femeina pnoia
referēda. oſtendit: vbi in zach. ix. c. ante vba iſta
dr̄. Exulta valde filia Sion. Iubila filia Hieruſa
lem. Ecce rex tuus veniet tibi iuſtus ⁊ ſaluatus.
Idē in Targū. Exulta ad vnū Meniſca. i. eccl̄ia.
Sion: Iubila eccl̄a Hieruſalē. ⁊c. Ad filiam igi=
tur Sion: ſeu Hieruſalēꝫ. i. ad eccl̄aꝫ referēda ſūt
ſupradicta pnomia. Quo habito. Sciēdū q Ra.
Se. exponit añdictā auctoritatē hoc mō. Etiam
tu ſaluaberis cū eo. i. cū Meſſia / ſicut ipſe iuſtus ē
⁊ ſaluatus. Ita etiā tu in ſanguine pacti tui. i. per
meritum ſāguis pacti q̄ effuſus ē ſuper vos in Ci
nai. De quo dictum eſt Exo. 24. d. Ecce ſanguis
Haberit. i. pacti q ſcidit dñs. Emiſi captiuos
tuos de puteo. i. de captiuitate. Nota q h̄ nō pōt
itelligi de puteo captiuitatis Egipti vl̄ Babilo=
nie cuꝫ vtraqꝫ habundet aquis. Quare de puteo
gehēne oportet q intelligat: vbi non eſt aqua: ſꝫ
ignis ⁊ ſulphur. ¶ Attēde lector q cum non ſit
venia peccatorūꝫ / nec ſatiſfactio / nec per conſe=
quēs animarū ſaluatio: niſi p ſāguis effuſionem.
vt paululum añ. ꝟ. videtur probatum. Et cum i p=
miſſa traditione attribuitur ſaluatio merito ſan=
guinis circūciſionis: hic vero ſanguis effuſionis
ſuper filios Iſrael in monte Cinai. Exo. xxiiij.
Argumentum eſt q neutrum iſtorum vſquequa
qꝫ verum eſt. Maximecum in duobus ſequenti=
bus capitulis per totum ſufficienter probabitur.
qd̄ etiā patriarche ⁊ prophete ⁊ oēs q̄tūcūqꝫ ſā=
cti eſſent vſqꝫ ad aduētum Meſſie noſtri: ibat ad
infernum. Solus igitur ſāguis Meſſie in predi=
ctis ſāguinib⁹ figuratus eſt ſine quo nec fuit vnq̄
nec erit / nec eſt peccatorum facta remiſſio: nec iu
ſtorum eterna ſaluatio: vt ex multis iā dictis / ac
dicēdis: pbari pōt. ¶ Ad qd̄ etiā adhuc dicendū

eſt Iudeis: q domin⁹ noſter Ieſus Chriſt⁹ paſſ⁹
mortuus ⁊ ſepultus atqꝫ reſurgens / ⁊ ad celū a=
ſcendēs: ſi quis diligēter attēdat: qñqꝫ ſoli: qñqꝫ
roſe: ſimillim⁹ eſt. Roſa quoqꝫ ſicut caput quorū
dam hominum confortat: ſic quorūdaꝫ aliorum
reumatizat. Et quātū odor ipſius delectat hoiēꝫ:
tātum ⁊ multo amplius grauat Scarabeūꝫ. Sca
rabeus namqꝫ ſtatim efficitur velut mortuus. qñ
roſe ſentit odorem. Ita quoqꝫ dñs Ieſus Chri=
ſtus paſſus ⁊ mortu⁹ Chriſtianis eſt odor ſalutis.
Iudeis vero ſcandalum / ⁊ odor mortis. Et ſicut
Chriſtianos paſſio / ⁊ mors ipſi⁹ pertrahit ad a=
moreꝫ. Ita Iudeos econtrario prouocat ad gra
tis odium atqꝫ rancorem. Soli etiā dominus Ie
ſus Chriſt⁹ valde ſimilis eſt. Sol eteni q̄uis nō
habeat in lucēdo ſimilem: eclipſis tñ patit mor=
tem. Et licꝫ hoc modo ſol moriatur: nequāq̄ diu
ei talis mors domiatur. Aliter quoqꝫ moritur i=
ſipientibus / ⁊ aliter ſapiētib⁹. Quātūqꝫ eſt ocu=
lis ſanis amabilis: tantum eſt egris odibilis. Et
quātum illuminat hominem: tātum veſptilionē
cecat: atqꝫ bubonem. Sic nimirū ſol iuſtitie: dñs
Ieſus Chriſt⁹ eclipſim paſſus ē qdāmō i morte.
Aliter tñ mortu⁹ eſt Iudeis: aliter Chriſtianis.
Chriſtianis quidem mortuus eſt Chriſtus ⁊ non
eſt mortuus. Sepult⁹ eſt eis / ⁊ non ſepultus. Re=
ſurrexit tertia die ⁊ non reſurrexit. Reſurrexit et
ſecundum carnē / que mortua fuerat non ſecundū
diuinitatē: ſcd̄m quā nūq̄ a deo receſſerat: ſed in
eo ⁊ cum eo ſemper viuebat. Et ſicut in ſe credē=
tes patiendo ⁊ moriendo atqꝫ reſurgendo illūi=
nauit: ⁊ ad amorē ſuum vehemēter attraxit. Sic
non credētes Iudeos contra ſe prouocauit: ⁊ ſua
nimium perfidia requirēte cecauit. Hoc eſt auteꝫ
qd̄ Auguſti. ſuper Iohēꝫ ait. Quid illud fuit qd̄ ⁊
Iudeis itellectū abſtulit / ⁊ ſapientiū mūdi corda
turbauit: niſi crux filij dei que philoſophiā euane
ſcere prudentium / ⁊ Iſraelitaꝫ fecit caligare do=
ctrinam. Omnem nāqꝫ ſenſum hūane mētis ex=
ceſſit diuini altitudo conſilij. cum placuit deo p
ſtulticiā predicationis ſaluos facere credentes.
vt mirabilior fieret conſtantia fidei ex difficulta
te credendi. Incōueniēs enim ⁊ irrationabile vi
debatur recipere aīo q creatorē oīm creaturaꝝ
in ſubſtātia veri hominis intemerata virgo pe=
periſſet. Et q equalis patri / filius dei qui implet
omnia ⁊ cōtinet vniuerſa: deberet manib⁹ com=
prehēdi iniquorum / iudicio condempnari: ⁊ poſt
dedecora illuſionum cruci ſe permiſiſſet affigi.
Sed in his omnibus ſimul ſunt / ⁊ humilitas ho
minis / ⁊ celſitudo deitatis. Nec miſericordie ra=
tio maieſtatē miſerētis obſcurat. Quia de ineffa
bili potentia factum eſt. vt dum homo verus in
deo inuiolabili / ⁊ Deus verus eſſet in carne paſ=
ſibili / conferretur homini gloria per contumeli=
am: incorruptio per ſupplicium: vita per mortē.
Hec Auguſt. ¶ De ſtulticia. i. de doctrina ſiue le
ge euangelica: predictum fuerat a ſpū ſctō p Sa
lomonē. Eccleſiaſtes. x. a. Precioſior ē ſapiētia
⁊ gloria ſtulticia parua. Quid autem apud mun=

danos ſtulcius q̄ diuitias ↄtempnere: paupta-tem amare: Inimicos diligere/odientibus bñfa-cere/ ꝓ pſequētibus ⁊ calumpniantib⁹ exorare. Mat.v.f. Quid rurſū inſipiētius apud carnales homines: q̄ legis hui⁹ conſilium. Luce.14.c. Cū facis inquit prandium aut cenā: noli vocare ami-cos tuos: neqꝫ fratres: neqꝫ cognatos/ aut vici-nos diuites: ne forte ⁊ ipſi reinuitēt te: ⁊ fiat tibi retributio. Sed cum facis conuiuiū voca paupe-res/debiles/claudos/cecos: ⁊ beat⁹ eris: q2 non habēt vnde retribuere tibi. Retribuetur enī tibi in retributione iuſtorum. Quid deniqꝫ ſtultius q̄ delectationes ⁊ carnis voluptates: ⁊ cuncta que videntur bona mundi: deſpicere eiuſdem carnis afflictiōes eligere: virtutes ⁊ celeſtia ſola: ⁊ ea q̄ nō videntur ſummo affectu ꝑquirere: Iſta ⁊ iſtis ſimilia plurima ſunt in lege Meſſie noſtri: ptim cōſilia: partim precepta. Que q̄uis ſint apō mū-danos ſtulticia magna: apud pauctētes ⁊ ſpūales ſunt magna ſapiētia/vel ſtulticia valde ꝑua. His viſis reuertamur ad materiam. ¶ Non enī ſine teſtimonio eſt iſta noſtra relatio de ſcripturis ſa-cris: quas ⁊ nos ⁊ ipſi fatemur: vt eſt oſtēſū ſupe-rius lucide. Quibus hec q̄ dicta ſūt taliter eſſe de-bere: multis modis eſt probatum. Et ſpecialit ꝑ Iſaiam.ſ.ca.lij. ab ecce intelliget ſeruus meus vſ-qꝫ ad finē capi.liij. Et ꝓ trāſgreſſoribus exora-uit. Necnon per Talmud: ꝑ Targū: ⁊ ꝑ Ra. Se. Que oīa dicta ſunt de Meſſia. Si enī dñs nr̄ Ie-ſus Chriſt⁹: a paſſione/⁊ a turpiſſima q̄ ſuſtinuit morte ſeipſū liberaſſet atqꝫ ſaluaſſet: nullatenus Meſſias eſſe potuiſſet. De Meſſia q̄ppe Iſa.liij. vt p̄dixi. hoc inter multa alia ſcriptū eſt. Quaſi a-gn⁹/vl' q̄ſi edus/vl' pecus ad occiſionē ducet. Et ſic ouis corā tondentib⁹ ſe mutefacta: ⁊ nō apiet os ſuū. Ex h̄ teſtimonio patet ſi ſit qui aduertat: q̄ Meſſias abſqꝫ alia reſiſtentia ducēd⁹ erat ad mortē. Porro q̄ añ mortē paſſurus eſſet/⁊ quare oñditur cū de ipſo in h̄ eodē capl'o dicit. Et ipſe doloratus/vel tormētat⁹/vel vulneratus ꝓpter peccata nr̄a. Diſciplīa vel correctio pacis noſtre ſuꝑ eū: ⁊ in liuore /vel vulneratione eius: Nirpa Lanu.i. medicatum eſt: vel medicina facta eſt no-bis. Oēs nos quaſi oues errauimus: quilibet ad viam ſuā aſpexim⁹: ⁊ dñs obuiare fecit in eo pec-catum oīum noſtrū. Ne vero quis forte ſuſpicare-tur: q̄ Meſſias nō hoc ſua ſponte: ſꝫ inuitus pate-retur: ſubiunxit propheta dicēs. Nigaſ.i. afflict⁹ eſt vel tormentat⁹ eſt. vel Niggaſ.i. oblatus/⁊ ip-ſe voluit/vel affectauit/vel intendit/vel ipſe vo-luntarius/vel affectuoſius/vel intendens/vl' cu-rans. Qd autem poſt tormentorum paſſionem eſ-ſet Meſſias occidendus: oſtenditur cū in fine ca-pituli hoc modo dicitur. Expoſuit morti Naffo. i. ſeipſum/vel perſonam ſuam/vel animam ſuā. Et cum tranſgreſſorib⁹ vel culpabilibus compu-tatus eſt. Ipſe vero peccatū/vel culpā multorū tulit: ⁊ pro tranſgreſſorib⁹ obuiauit/vl' exorauit. Deniqꝫ q̄ non propter culpam ſuam paſſurus eſ-ſet Meſſias ⁊ moriturus ⁊ q̄ Iudeos .eo q̄ cau-ſa mortis ipſius malicioſe exiſterent: eſſet dāpnā-turus propheta in eodē capitulo nō tacuit dicēs. Et dabit impios in ſepulcrum ſuum. Quod au-tem vocatur hic ſepulcrum Meſſie i quod erat impios traditurus oſtendit ꝑ Targū: vbi iſtō ex-ponendo dicitur. Et tradet impios in gehennā. Deinde ſubdit teſtimoniū innocentie ſue ⁊ iuſtā cauſam iſtius dāpnationis eorꝫ: ⁊ dicit. Eo q̄ ini-quitatē nō fecit: nec fraus fuit in ore ipſius. Cum autem Iudeis probatum fuerit Meſſiā veniſſe: ⁊ dominū noſtrū Ieſum Chriſtū fuiſſe: ⁊ ipſum de-bere pati: vt probatum eſt ſuperius ꝑ prophetas ⁊ agiographos/⁊ Targū: ac ꝑ doctrinā Rabino-rum ſuorum. Tunc ſecure opponatur eis ea que de Chriſto myſtice intelliguntur: licꝫ ipſi alit in-telligant vel exponāt. Ut ē id qd legitur Iſa.i.b. A plāta pedis vſqꝫ ad verticē nō ē i eo ſanitas. Uulnus ⁊ liuor ⁊ plaga tumens nō eſt circunliga-ta nec curata medicamīe: nec fota oleo. Et iſt' id qd legitur: Zach.13.d. Que ſunt plage iſte i medio manuum tuarum? Et dicet. His plagatus ſū i me-dio eorū qui diligebāt me: Framea ſuſcitare ſuꝑ paſtorē meū: ⁊ ſuꝑ virum coherētē mihi: dicit do-minus. Percute paſtorē/⁊ diſꝑgētur oues. ¶ Ea vero que ſuperius in inueſtigato capitulo: de paſ-ſione ⁊ morte Chriſti probata ſūt: mentis ſūt ap-poſitiōe digniſſima ⁊ acutiſſima tela ad Iudeo-rum ꝑfidiam ꝑimendam. Sed ne nimium huiuſ-cemodi materia extēdatur. Succeſſiue aliam ma-teriam inchoemus.

¶ Capitulū.xvij. Q̄ Adam ⁊ Eua fuerūt deo culpabiles: quapropter totū humanū genus eſt corruptum.

Quoniā ad effectū eſt deductū capitulū de paſſione ⁊ morte Chriſti. Idcirco vt nr̄am intē-tionem aſſequamur: dicemus in hoc loco pr̄icipaliter de ori-ginali pctō: quo Adā ⁊ Eua ꝑ-i hoplauſti diuie maieſtati cul-pabiles extiterunt: q̄ quidem culpa originaliter propagabat ad filios. Qua de-re: omnes vſqꝫ ad Chriſtū in īfernū tāq̄ extermi-nati ⁊ exules deſcendebant. ¶ Originale itaqꝫ peccatum dicitur apud nos fomes peccati.ſ. con-cupiſcentia vel concupiſcibilitas. Que quādoqꝫ dicitur lex mēbrorꝫ: quādoqꝫ lāguor nature: qñ-qꝫ tirānus qui eſt i membris noſtris: qñqꝫ lex car-nis. Sicut ad Ro.6. Que q̄dē ſatis oſtēdit ex v̄-bis Auguſtini: de baptiſmo paruulorꝫ. Eſt iquit in nobis concupiſcentia q̄ non eſt ꝑmittenda re-gnare. Sunt ⁊ eius deſideria: q̄ ſunt actuales cō-cupiſcētie: que ſunt arma diaboli: que veniūt ex languore nature. Languor autem iſte tyrānus eſt qui mouet mala deſideria. Si ergo vis eſſe victor tyranni: atqꝫ inermem inimicum diabolum inue-nire: non obedias concupiſcentie male. Hec Au-gu. ¶ Sic quoqꝫ apud Hebreos vocabulo cen-ſetur multiplici: vt patet in ſequentibus.

¶ Uocatur namqꝫ fomes ſiue originale peccatū

Iecer/hara.i.plaſma vel figmentū malū. Unde Rabi Moſſe hadarſan: ſuper Geñ.8.f. Quoniaȝ Iecer.i.figmētum cordis hominis malū ab adoleſcentia ſua vel pueritia ſua. Hoc eſt qȯ ſcriptuȝ eſt: p̄s.cij.e. Qm̄ ipſe cognouit Iecermu.i.figmen noſtrum recordatus eſt: qm̄ terra ſumus nos. Dixit Rabi Ioce. Triſte vel tenebroſum eſt fermentum cōtra ꝙ perhibet teſtimonium ꝗ creauit illō qȯ ipſum eſt malum. Magiſtri dixerunt. Triſtis eſt planta contra ꝙ̄ plantator ſuus teſtimonium perhibet: ꝙ eſt mala. Hiere.xij.e. Et dominus exercituū ꝗ plātauit te locut⁹ eſt ſuper te malū. Interrogauit Antonius magiſtrū noſtrū qñ Iecer/hara.i.figmētū malū vel fomes datur i homine. Dixit ei. Ab hora qua format⁹ ē. ¶ Ad idē quoqȝ habetur in Medras Cohelath.i.Eccleſiaſtes.iiij.e. Melior eſt puer pauper ⁊ ſapiens: ꝙ̄ rex ſenex ⁊ inſipiēs. qui neſcit cauere in poſteruȝ. Puer paup̱ ⁊ ſapiens.i.figmētum bonum: bonus affectus/vel ratio/vel intellectus. Et cur vocat puer: quia nō adiungit homini niſi filio.xiij.ānorum/⁊ ſupra. Et quare vocat eū pauperē: qꝛ non omnes obediūt ei. Quare ſapiētem. Quia docet creaturas: ⁊ inſtruit eas ad viaȝ rectam. Sequit: ꝙ rex ſenex ⁊ īſipiēs. Hic eſt Iecer/hara.i.figmētum maluȝ vel fomes. Et cur vocat eum regem? Quia fere omnes obediūt ei. Et quāobrē vocāt eum ſenem: qꝛ copulatur homini atqȝ cōiungitur ab infantia eius vſqȝ ad ſenectutem eius. Et q̄re vocat eum Cecil.i.inſipiētē: qꝛ oſtendit homini viam quā neſcit. ¶ Adhuc legitur ī Medras Tibillim: ſuper illud p̄s.9. Confitebor dominū i toto corde meo. Hoc eſt cum figmento bono: ⁊ cum figmento malo: ita ꝙ non ſit i corde meo ſciſma. Eſt autē hoc: ac ſi dixiſſet ſcriptura. Eccleſiaſtes 4.e. Melior eſt puer pauper.⁊c. Hic eſt figmētuȝ bonum. Et cur clamant ipſum puerum? Quia dirigit creaturaȝ ad bonam viam. Cur vero pauperem? quia non omnis populus obedit ei. Sapiētem vero: qꝛ coniungitur homini a.xiij.āno/ ⁊ ſupra. Sequit. Quā rex ſenex. Hic eſt figmētū malum. Quamobrem clamāt ipſum regē? Quia cūcta membra obediunt ei. Et quare ſenem? Quia coniunctus eſt homini: ab infantia eius vſqȝ ad ſenectutem ipſius. ſicut dictum eſt Geñ.8.g. Figmentum enim vel cōcupiſcentia cordis hominis mala: a pueritia ſua: vel ab excuſſione ſua.i.ex ꝗ excuſſus eſt ex viſceribus matris ſue. ¶ Rurſum etiā adhuc habetur in Bereſſit Raba: Rabi Moſſe hadarſan: ſuper Geñ.21.e. Et fuit in tempore illo: ⁊ dixit Abimelech. Perinde eſt hoc/ac ſi dixiſſet ſcriptura. Prouerbio.xvi.b. Cum placuerint domino vie viri etiaȝ inimicos eius pacificabit/ vel tradet cum eo. Dixit Rabi Iehoſſuah. Hoc ē plaſma vel figmentum malum ſecundum mores ſeculi: nutritur homo cum ſocio ſuo: duobus: vel trib⁹ ānis: ⁊ ex hoc alligatur ei per amorē. Iecer vero hara.i.fomes/vel figmentum malum: creſcit vel nutritur cum homine vſqȝ ad ſenectuteȝ. Et nihilominus ſi inuenerit oportunitatem i medio.lxx.annorum precipitabit eum. ¶ Predictis etiam videtur addendū qȯ dicitur in Medras Tibillim. ſuper illud p̄s.33.g. Redimēs dñs animaȝ ſeruoꝝ ſuoꝝ. Tu inuenies i Geñ.3.g. Et vidit Deus totuȝ qȯ fecerat: ⁊ ecce bonū valde. ſed ⁊ multo melius iſto. In p̄s.33.g.ſ. redimens dñs aiam ſeruorum ſuorum. Dixit Rabi Samuel. ſcriptum eſt Prouerbio.25.e. Si eſurierit inimicus tuus ciba eum pane.⁊c. De Iecer/hara.i.de figmento malo eſt ſcriptura loquens. Homo vadit cum ſocio ſuo per vnaȝ horam: ⁊ efficitur amic⁹ eius. Iecer autem hara natum eſt cū homine: ⁊ creuit cū eo cunctis diebus ſuis. ſicut dictuȝ eſt Geñ.8.f. Qm̄ Iecer cordis homīs: Ra.i.malum a pueritia ſua. Si eñ inuenerit locū ad precipitandū eū quādo eſt filius.xx.ānnorum ſeu.xxx.ſiue.xl. vel.lxx.ſiue etiam.lxxx. precipitabit eum. Quis igitur inimicus eſt tibi maior iſto? ¶ Deinde predictis adhuc videtur addendū qȯ in Medras Cohelet.i. Eccleſia.ix.e. taliter dictum eſt. Ciuitas parua hec ē corp⁹. Et in Medras Tibillim dr̄: hec ē homo. Et viri in ea pauci. Iſti ſūt membra. Et venit ad eā rex magnus ⁊ circumdedit eam. Hic eſt figmētum malum. Et cur vocat ipſuȝ magnū? Quia eſt maior.xiij.annis figmento bono. Sequit. Et edificauit contra eā munitiones/vel venabula/ vel tendiculas magnas. Hec ſunt inſidie ⁊ circumuentiones vel oblationes ingiro. Et inuentus eſt in ea vir pauper: vel miſer. Hic eſt figmētū bonum. Et cur vocat eū Mizqen.i.miſer vl' pauperē: qꝛ non eſt inuentus in oīb⁹ creaturis. Et plures de creaturis nō ſunt obediētes ei. Et liberauit ipſe ciuitatem cum ſapiētia ſua. Quia quicūqȝ ē obediens figmento bono.i.intellectui liberabit. David dixit: ꝙ bñ erit ei qui obedierit ei. Et hoc eſt qȯ ſcriptū ē: p̄s.xl.a. Btūs intelligēs ad paupeȝ: in die mala liberabit eum dominus. Sequitur. Et homo non eſt recordatus viri pauperis illi⁹. Dixit ergo Deus ſanct⁹ ⁊ bñdictus. Ego recordabor eius. Sicut dictum eſt Ezech.36.e. Et remoueri faciam cor lapidis de carne veſtra. ¶ Premiſſis nihilominus addenduȝ eſt qȯ in Medras Tibillim: h̄ modo ſcriptum eſt: ſuper p̄s.77.d. Et recordatus eſt: qꝛ caro ſunt ſpirit⁹ vadens/ et non reuertet. Opinati ſunt quidā hinc dicētes: ꝙ mortui nō erunt viuētes. Quia ſcriptū eſt. Spūs vadēs/⁊ nō reuertetur. Sed hic ē Iecer/hara.i. figmētum malū.i.fomes qui vadit cum homīe in hora mortis/⁊ nō erit reuertēs cum eo: i hora q̄ mortui aſcēdēt.i.reſurgent. ¶ Prefatis adijciat etiā qȯ ſcriptū ē i Medras Tibilli.i.i glo. pſalmoꝝ: p̄s.cij.e. Qm̄ ipſe cognouit figmētū vl' plaſma nr̄m. Tradidit Rabi haiia de Moſſe ſeu Paſte Cui piſtor ei⁹ phibȝ teſtioniū: qȯ ē mala. Geñ.8.f. Qm̄ figmētū Adā ē malū. Seq̄t. Qm̄ ſpūs ptrāſiēs i eo: ⁊ nō ipē/vl' nō erit. Hic dctm̄ ē ꝙ mortui nō ſūt viuētes. ſȝ h̄ ſpūs ē Iecer/ hara.i.fomes ꝗ ē vadēs cū eo. Et ſic ē dicēs. Spūs ē vadēs ⁊ nō redibit. ſȝ h̄ ſpūs ē Iecer/hara/ꝗ nō reuertet vltra cū eo. Uñ ſeq̄tur. Et nō cognoſcet eū vlteri⁹

locus eius. Hic eſt Jecer hara.i.figmentum malū. ¶ In Medras Tihillim: ps.xv.d. Dixi dn̄o de⁹ me⁹ es tu bonitas mea non eſt ſup te.i.de bonitate mea nihil ad te.i.nō curas de ipa. Dixit ei De⁹ ſāct⁹ ꝛ bn̄dictus. Le Dauid.i.Dauid nō ego ꝯfirmo tibi bonū: ꝛ cui ſū ego confirmās bonū? Sctis q̄ ſunt in terra ꝛ mirificis: omnis volūtas mea in eis. Ps.xv.d. Deus q̄ppe ſctūs ꝛ bn̄dict⁹: nō vocat iuſtos ſāctos donec tradant̄ in terrā.i. vſq; ad diē mortis eorum. Et quare: Quō Jecer hara.i.figmentum malū.hoc ē fomes vel concupiſcentia mala format̄ / vel fingit̄ / vel innouatur homini in ſeculo iſto: ꝛ nō eſt ſecur⁹ de ipſo vſq; ad diē mortis ipſi⁹. Sicq; eſt Salomon dicēs: Eccle.vii.d. Quia hō nō eſt iuſt⁹ ſup terrā qui faciat bonū: ꝛ non peccet. Nam etiā patriarche nō ſunt vocati ſcti: donec fuerunt dati in terram. ſicut dictum eſt, Job.xv.d. Ecce in ſctis ſuis nō cōfidit. Cū igitur ꝯfidit in eis? In tali hora qualis fuit illa qua dixit Moiſi. Exo.32.d. Uade deſcēde q2 peccauit pp̄ls tuus.ꝛc. Subiunxitq; Moiſes / ꝛ ait. Memēto Abrahā Jiçahq / ꝛ Jacob ſeruorum tuorum. Dixit Rabi pinahç: Si queſiuiſſent patres ſeculi: vt fuiſſet eorum habitatio ſurſum: obtinuiſſēt / tn̄ cū toto h̄ non ſūt vocati Medoſſim.i.ſācti vſq;quo dati ſunt terre: ꝛ donec velauit inuolucro facies eorū. Dixit Rabi Hanina. Quid eſt qḋ ſcriptū ē Job.24.f. Et traxit robuſtos in fortitudie ſua? Hoc eſt Jecer hara.i.figmentum malū robuſtos in fortitudine ſua. Hoc ē generationem Enos: generationē diluuij. generationem diuiſionis.i.turris Babel ꝛ Sodomorum. ſicut ſcriptum ē de ipſo Gen̄.iij.e. Multiplicans multiplicabo labores tuos. Multiplicaſti o tu Eua labores patribus ſeculi. Sicut dictū eſt ps.xv.b. Multiplicabūtur labores vl̄ grauamia eorum. Aliū dotauerunt vel deſponſauerunt.i.q2 Adam ꝛ Eua aliū preter deum.i.diabolū dotauerunt: tradendo ei ſeipſos ꝑ conſenſum. Et nūquid ex h̄ fortaſſis perdiderunt aliquid? Docet h̄ dicere qḋ ſequitur. Non libabo libamina eorū: vl̄ non cōgregabo congregationes eorum de ſāguine. Hec traditio. ¶ Notādum etiam eſt id qḋ dicit Rabi Abraham / Ben / Aazra: ſuper illud ps.50. Ecce in peccato vel cū peccato: Holalti.i. genitus ſum: ꝛ in culpa calefecit: vel concepit me mater mea. Quaſi dixerit. Ecce pp̄ cōcupiſcētiā cōplātatam in corde Adam: quaſi cū peccato genitus ſū. Et eſt ſenſus ꝙ in hora natiuitatis: ipſum figmētū plātatum eſt i corde. Qḋ vero dicit. Calefecit me: modus extraneus eſt loquēdi: ac ſi dixiſſet. Calefacta eſt ex me. Et ſunt qui dicūt: ꝙ per hoc innuitur Eua / que nō peperit / niſi poſtq̄ peccauit. Sequit̄. Cor mundū crea mihi Deus: ꝛ ſpiritū rectū / vel ſtabilē / vel aptū innoua i medio meo. Et hoc eſt ꝙ ſe genitum memorat cū pctō. Et eſt ſenſus: cōcupiſcentia ꝯplantata ꝑduxit eū ad culpam. Ideoq; orat ipſum locum.i. Deum: vt iuuet eum contra figmentum.i. fomitem ſuum: ne peccet alia vice hui⁹ pctūm. Qḋ autem dicit. Cor mūdū ꝛ ſpm̄ rectū.ꝛc. replicatio ē eiuſdem. Hec Rabi Abraham. ¶ Legitur etenim in Jſaia.43.g. Pater tuus primus peccauit: ꝛ loquaces / vel verboſi / vel dulces / vel duces tui culpabiles fuerunt in me: ꝛ excōicaui / vel excluſi / vel repuli principes ſctūarij / vel ſanctitatis. Et dedi ad anathema / vel ad prohibitionem Jacob ꝛ Jſrael ad iproperia vel opprobria. Et dulces vl̄ duces tui.ꝛc. Glo. Ra. Se. Non eſt aliquis in cūctis dulcibus ſiue ducibus vel interpretibus / quorum meritis tu innitteris in quo non inuenerī culpā. Abraham q̄ppe dixit. Gen̄.xv.c. In quo cognoſcam ꝙ poſſidebo eam? Jſaaq vero dilexit Eſau inimicum meū. Hec Ra. Se. ¶ Supradictis adhuc videtur addendū id qḋ in Bereſſit Raba Rabi Moſſe Hadarſan. ſup Gen̄.4.c. taliter ſcriptū eſt. Nonne ſi bn̄feceris recipies benedictionem? ſ. ꝛ ſi non bn̄feceris: recipies maledictionē? Alr. Nonne ſi bn̄feceris: recipies a me veniā? Si autē pctm̄ tuū coaceruatū erit accumbans in porta Roueça.i. accumbens ifeminino genere non eſt ſcriptū: ſed Roueç in maſculino. Quia in principio eſt fomes debilis vt femina. Deinde robuſtus vt maſculus. Dixit Rabi Aaqiba Jecer hara.i. figmētū malū vel fomes: i principio fit velut filū Bombicis. In nouiſſimo v̓o velut funda nauis: q̄ vulgo dr̄ Pogia. ſicut ſcriptū ē Jſa.v.d. Ue trahētibus pctm̄.ꝛc. Dixit Rabi Jiçah. In p̄ncipio fit ꝑegrinus figmētum malū: deide viator / demū dn̄s dom⁹. ſic ſcptū ē.2.Reg.xij. Et vēit ꝑegrin⁹ ad virū diuitē.ꝛc. Dixit Rabi Abba. Et de ipo dicit ſcriptura Job.21.g. Dulcia fuerūt ei prata vallis vel ripe torrentis. Et poſt ſe omnē hominem trahit: ꝛ añ ſe abſq; nūero. Eſt autē h̄ ſimile cuidā latroni ſolitario q̄ ſedebat in quodā biuio: et dicebat omni trāſeunti. Da qḋ eſt ſuper te. Cūq; trāſiret prudēs quidā: ꝛ videret ipſum nō habere gladium. neq; in quo foret ſpes cepit conterere eum. Sic ꝙ̄ plures generationes perdidit figmētum malum: ꝛ ꝙ̄ plures robuſtos ac ſtrēnuos. Deiecit generationē Enos: generationem diluuij: ꝛ generationem diſcordie. Sanſonē quoq; Dauid ꝛ Salomonem. Cum venerit Meſſias filius Dauid incipiet conterere eum. ſicut ſcriptum eſt ps.88.d. Et ꝯterā a facie ipſi⁹ iimicos ei⁹: ꝛ odioſos ei⁹ ꝑcutiā vel allidā. Et vitas vel fides mea / ꝛ miſericordia mea cū ipſo / ꝛ in nomine meo exaltabitur cornu eius. Et ponam in mari manum eius.ꝛc. Poſtea ſubditur. ſi vero dixeris ꝙ nō eſt ſub arbitrio tuo docet dicendum. Jſaie.26.b. Quia in te confidit. Et iam ſcriptum eſt Gen̄.3.b. Et ad te concupiſcentia eius / ꝛ tu dominaberis eius. Glo. Rabi Selo. Et ad te concupiſcētia eius peccati / ſcilicet ꝙ eū figmentum malum iugiter concupiſcens / ꝛ affectās: vt ruere faciat te / ꝛ tu dominaberis eius. Hoc eſt ſi volueris preualebis aduerſus eum. Hec Rabi Selomo. Quatuor ſunt in iſta traditione notanda. Primo: ꝙ fomes eſt in principio debilis / ꝛ velut filum Bombicis. ꝛ poſtea fortis / velut funda nauis.

H iij.

Scđo q Meſſias de quo dicit parabolice: tanq̄
vir prædês cepit conterere latronē in biuio. Erit
prim⁹ qui ↄteret figmētū malū. Tertio q m̄ltos
robuſtos perdidit. Quarto q ſubiacet arbitrio.
¶ Sunt etiā q̄ aliter exponunt ſupradictā Iſaie
auctoritatē dicētes. Pater tuus prim⁹ peccauit.
Hic eſt Adam p̄m⁹. Et verboſi vel loquētes tui.
hij ſunt ipſi ambo. Adā. ſ. ꝛ Eua. Propter hoc qđ
dictum eſt Gen̄. 3. d. Et dixit Adā. Mulier quam
dediſti mecū. ipſa dedit mihi de ligno ꝛ comedi.
ſic quoqꝫ ibidē ſcriptū eſt. Et dixit mulier. Ser=
pēs ſeduxit me / ꝛ comedi. Sequit. Culpabiles
fuerunt in me. hoc ſicut dictum eſt. Gen̄. 3. b. Et
accepit ipſa de fructu eius / ꝛ comedit. Deditqꝫ ip
ſa etiā viro ſuo ſecū ꝛ comedit. Sequit ꝛ excom=
municaui vel excluſi. Glo. Ra. Se. Propter pctā
veſtra: principes ſanctuarij vel ſanctitatis. Hoc
eſt patres. Et dedi ad anathema vel ad prohibi=
tionē Iacob. Hij ſūt prophete: ꝛ Iſrael ad ippro
peria vel opprobria. Iſti ſunt oēs iuſti. ¶ Ad p̄=
dicta facit adhuc qđ legit Medras / Sir / Haſſiri.
i. Cantici Can. primo. b. Trahe me poſt te curre=
mus. Dixit Rabi Meir. In hora qua ſteterūt Iſ=
rael ſuper montez Sinai ad recipiēdū legē. dixit
eis de⁹ ſctūs ꝛ bn̄dict⁹. Nō dabo vobis legē niſi
dederitis mihi fideiuſſores q ſtatuatis eam vel
faciatis: ꝛ tunc dabo eam vobis. Dixerunt coraz
eo. Dn̄e ſeculi: patres noſtri fide iubebunt ꝓ no=
bis. Ait eis Deus ſanctus ꝛ benedictus. Patres
veſtri tales ſunt q fideiuſſoribus egēt. Abraham
quippe reus eſt mihi: qꝛ dixit Gen̄. xv. d. Dn̄e De
us in quo ſciam q poſſidebo eā? Iſaaq et iaz re⁹
eſt mihi: qꝛ dilexit Eſau inimicū meū. ſicut dictū
eſt Mal. i. a. Et Eſau odiui. Iacob quoqꝫ reus ē
mihi: qꝛ dixit Iſa. xl. g. Abſcondita eſt via mea a
dn̄o. Dixerunt ergo faciei eius. Ecce ꝓphete no=
ſtri fideiubebūt ꝓ nobis. Ait ei Deus ſanctus et
bn̄dictus. Etiā iſti culpabiles ſunt mihi. ſicut di=
ctum eſt Gen̄. ii. c. Et paſtores fuerunt culpabiles
in me. Et rurſū Ezech. xiij. b. Sicut vulpes in de
ſerto: prophete tui Iſrael fuerunt. Dixerunt ei.
Ecce filij noſtri fideiubebūt pro nobis. Ait illis
Deus. ſuper manum eoꝝ dabo eā vobis. Et hoc
eſt qđ ſcriptū eſt p̄s. vi. Ex ore infantiū ꝛ lactētiū
fundaſti fortitudinem. ¶ Legitur quoqꝫ in Me=
dras Elle; Haduearim. i. Deutero. 3. g. Et ira=
tus fuit domin⁹ in me propter vos: ꝛ non audi=
uit me. Sed dixit dominus ad me. Multum eſt
tibi: vel ſufficit tibi. Non addas loqui ad me vl=
terius in verbo iſto. Iſtud eſt / ac ſi dixerit ſcriptu
ra. Iob. xx. b. Si aſcenderit celos excellentia e=
ius: ꝛ caput eius ad nubē tetigerit / vel acceſſerit
velut ſtercus ad finem perdet. Non dixit Iob. i.
Iob / ſcripturā iſtam: niſi reſpectu vel contra diē
mortis. Licet namqꝫ aſcenderit hō ad celū: ꝛ fe=
cerit ſibi alas: cū appropinquauerit finis eius ad
mortem. frāgētur ale ipſius: ꝛ ipſe erit ruens co=
ram angelo mortis. Et ſic ē Dauid dicens. Pſ.
cxlv. Exibit ſpūs eius reuertet ad humū ſuā. Si
aſcenderit ad celos excellētia ei⁹. Iob. xx. b. Hic
eſt Moiſes qui aſcēdit in celū: ꝛ triuerunt pedes
eius caligine. Et fuit ſicut angli miniſterij: ꝛ locu
tus eſt cum eo. i. cum deo facie ad faciē. Et acce=
pit legē de manu ipſius cū appropinquauit finis
eius. Dixit ei. Ecce appropīquauerūt dies tui ad
mortē. Dixit corā eo. Dn̄e ſeculi in vanū ergo tri
uerunt pedes mei caliginē. In vanū cucurri corā
filijs tuis tāq̄ equ⁹. Ex q̄ finis me⁹ erit: vermis ꝛ
tinea. Dixit ei. Iam decreui mortē contra Adaz
primum. ꝛc. ¶ Iſaias ꝛ eni. 64. c. ſeipſum ꝛ oīs
alios oñdit vſqꝫ ad Meſſie aduentum reos / ꝛ ire
dei: filios propter pctā ſic. Ecce tu irat⁹ es / ꝛ nos
peccauimus in ipſis. Olā. i. ſemp ꝛ ſaluabimur.
Fuimuſqꝫ vt immundus oīs: ꝛ ſicut pānus vul
nerum / vel mēſtruoꝝ / vl̄ predarū: oēs iuſtitie no
ſtre. Et cecidim⁹ vt foliū: ꝛ pctā nr̄a quaſi ventus
tollunt nos: ꝛ nō eſt inuocans in nomine tuo ſe le
uans / vel cōſurgēs ad retinēdum te. Abſcondiſti
eni faciē tuā a nobis: ꝛ laxaſti / vel tabeſcere / vel
fluctuare permiſiſti in manu pctōꝝ nr̄orū. Glo.
Rabi. Selo. Et nō ē iuocās in noīe tuo ſe leuās.
i. ꝓualens ſuper figmētum vel fomitem ſuuz. Hu=
iuſcemodi autē Iſa. verba iſta / poſſūt non icōue
nienter exponi. Ecce tu Deus. ſ. dicit propheta i
totius generis humani perſona: iratus es primis
parentibus: ꝛ nō ſolum eis: ſed etiam omnib⁹ no
bis ei⁹ filijs. Et. i. qꝛ: quia nos peccauim⁹ ī ipſis.
Nō ſolū vt in exēplo: ſꝫ etiā tāq̄ in materia. Co=
lam. i. ſemp vel a ſeculo. i. ex quo Adaz peccauit.
Et ideo oīs naſcimur pctōres: ſicut mortales ꝛ
ire dei filij. Ad Eph. 2. a. Excepto Xp̄o Uñ ꝛ bñ
dicit ꝓpheta h̄. Et nos peccauim⁹ ī ipſis. Colā.
i. ſemp vt dictū ē. Et ſaluabimr. Quaſi dicat lꝫ h̄
ita ſit: tn̄ merito paſſionis Meſſie ſaluabimur. ſi=
cut ſcriptū eſt. Iſa. liij. Oēs nos ſicut oues errauī
mus. Quilibet ad viā ſuā faciem vertimus: ꝛ do=
minus obuiare vel occurrere fecit in eo peccatuz
omniū nr̄m. Hic etiā verbis premiſit propheta
dicēs. Et ipſe Moholal. i. doloratꝰ / vel vulnera=
tus / vel occiſus pp pctā nr̄a. Diſciplina pacis nr̄e
ſup eū: ꝛ in liuore ipſi⁹ curatū: vel ſanatū / vl̄ me=
dicatū eſt nobis: vel ſanitas facta ē nobis. In p̄=
cedēti vō capitulo. h̄. Ecce intelliget. Et. h̄. In Be
reſſit probatum eſt q omnia hec Iſaie verba: in
telligenda ſunt de Chriſto. Sequitur. Et non eſt
inuocans in nomine tuo. Hoc eſt. Nullus de iuo=
cantibus nomē tuū nō eſt ſufficiens ſe leuare / vel
per ſe ſurgere ꝛ ꝓualere contra fomitē ſuū. Ut di=
cit paulo ſuperius. Ra. Se. i. contra culpam origi
nalis peccati ad retinēdum te: ne mittas. ſ. in īfer
num totum genus humanum. Hoc eſt autez q di
citur p̄s. cxlii. a. Et nō venias vel nō intres ī iu=
dicium cum ſeruo tuo: qꝛ nō iuſtificabit coram te
oīs viuēs. Quia pſecut⁹ ē īimicus aīaz meā. con
triuit ad trā vitā meā. Collocauit vel morari me
fecit in obſcuris vel ī tenebroſis ſicut mortuos ſe
culi: ꝛ compaſſus eſt / vel anxiat⁹ ſup me ſp̄s me=
us. Glo. Ra. Se. In perſona totius Iſrael dixit
Dauid: p̄s iſtū Seqt. Fuimuſqꝫ vt imūd⁹ q̄ ſcōz
legē excludebat de caſtris. Omnes nos nullo ex=

cepto vſq3 ad redemptoris aduentum. Et ſicut pannus vulnerum vel menſtruozum / quo nihil immundius: vel ſicut pannus rapinarum quo nihil de domo iuſti aliuius. Omēs iuſtitie noſtre: tam legales ꝙ alie ad cōparationē diuine iuſticie. G. Omnis humana iuſtitia diuine iuſtitie comparata: iniuſtitia eſt: ꝛ ſordet in diſtrictione iuſtis iudicis qȯ in oculis fulget operantis. et hoc eſt qȯ paulo ante dictū eſt. Q2 nō iuſtificabitur in ꝯſpectu tuo vel corā te / oīs viuens. Sequit. Et cecidimus ī paradiſo cū eram⁹ materialiter ī Adā vt folium. G. Quid eſt hō niſi folium qȯ in paradiſo ab arbore vite cecidit: qȯ tētatiōis vēto rapitur: ꝛ deſideriozū flatibus leuat. Mēs quippe humana quot tētationes patitur: quaſi tot flatibus mouetur. Hanc enī plerūq3 ira ꝑturbat. Cūq3 ira receſſerit / inepta leticia ſuccedit. Luxurie ſtimulis vrget / eſtu auaricie / lōge lateq3 ad ambienda ꝙ terrena ſunt tenditur. Aliquādo vero inordinatus timor in infimis ponit. Quia ergo tot flatibus humana corda leuatur / apte dicit: cecidimus vt folium. Et pctā noſtra nō ſolū originale / ſed etiā actuale / tollūt nos in hoc mundo: vt dictū eſt: ꝛ animā poſt mortē ad inferos: ſ3 differenter. Nā impioꝝ animas tollebāt ꝛ tollūt demones: propter pctā ſua ad eternū ſuppliciū. Juſtorum vero anime / ꝓpter originale peccatū. Et tā ſi aliud non erat / ducebantur ad aliū quādam infernum ad locū videlicet tenebroſum ꝓpt carentiā viſionis glorie dei: et ideo recte ſubiūgit. Abſcondiſti enī faciē tuā a nobis: in limbo. ſ. exiſtentib⁹. Et laxaſti vel tabeſcere vel fluctuare ꝑmiſiſti. Q2 dr̄ Prouerb. xiij. d. Spes ꝓlōgata affligit cor. In manu pctōꝝ noſtrozū. i. in manu inferni: meritis peccatozū noſtrozū. Originalis. ſ. et actualiū: vſq3 quo veniat tp̄s miſericordie: in quo eruas nos de manu iſta peſſima: ſicut dictū eſt Oſee. 13. g. De manu ſool. i. inferni / redimam eos: de morte liberabo eos. ¶ Et nota ꝙ mors dicit angelus mortis: ſuꝑ Deutero. 30. a. Et hec eſt benedictio q̄ benedixit Moſſe vir dei filios Iſrael coraꝫ morte ſua: vel añ diem mortis ſue. Fuit benedictus Iſrael corā angelo mortis. Et ideo dictum eſt: corām morte ſua. ¶ Similis ſupradicte Oſee ſcripture: habet in pſ. xlviij. e. Uere vel verūtamen deus redimet animā meā de manu ſool. i. inferni: q2 ſuſcipiet me: vel qñ ſuſcipiet vel aſſumet cela. i. perpetuo. q2 ſuſcipiet me. id eſt carnē ex me. cela. i. perpetuo. Q2 ex quo deus humanitatē aſſumeret nūꝙ deponeret. ¶ Porro ꝙ non ſolū originaliter ſ3 etiā actualiter oīs hoīes fuerūt pctōres. Nō tm̄ ex predictis habet ſed etiā ex eo qȯ ꝑ Salomonē dictū eſt: ī Eccle. vij. d. Qm̄ hō non eſt iuſtus in terra: q faciat bonum ꝛ non peccet. Idē quoq3 Salomō dicit: in ſecūdo Paralip. vj. e. Nō eſt hō qui nō peccat vel q non peccet. Sane intelligendum eſt: ꝙ ex hoc beata virgo excluditur: q plena ſpūſſancti gratia fuit ſemꝑ a deo: ab omni pctō reſeruata. ¶ In fine vero capituli hui⁹ dicendū eſt: ꝙ ſi pctm̄ originale non eſſet. fruſtra dñs dixiſſet Hiere. 1. b. Et āteꝙ exires de matrice / Hiqa daſtika. i. ſanctificaui te. Notādū tm̄ qȯ ſctificare apȯ Hebreos alicubi idē eſt qȯ preparare: quare vt aiunt: cum dicit ſanctificaui te. i. preparaui dando videlicet bonam imaginatiuā. ꝛc. Et diſpondo ad recipiēdū ſpm̄ prophetie. ¶ Nūc qm̄ q in hoc capitulo dicta ſunt ad probādū oēs patres ſeculi: ꝙ rūcūq3 ſanctos: fuiſſe deo culpabiles atq3 reos ſatis credo ſufficere: ad aliud / predictis colliterale trāſcēdemus.

¶ Capitulū. xviij. ꝙ oēs propter originale peccatū deſcendebāt ad infernū vſq3 ad Chriſtum: nec inde eximebātur patres ſancti. Et ꝙ Chriſtus liberare debebat captiuos inferni.

[Q]uod quidē capitulū cōtinebit ꝙ non ſolum ceteri hoīes ſed etiaꝫ patres ſancti: ꝛ omnis Iſrael eccleſia: propter originale pecatū: hoc eſt propter culpam Ade: ſiue propt peccata ꝑſonalia / vel ꝓpria omnes deſcendebant in infernum vſq3 ad Chriſtū. Et hoc preſtātiꝰ patet: per id qȯ ſcriptū eſt in Medras Sir Aſſirim. i. Cantici Canti. ii. a. Ego Habezelet. i. narciſcus vel roſa Haſſaron. i. terre cāpeſtris ꝑinguiſſime: ſoſannat haamaqim: lilium profundorum vel vallium. Iſtud eſt qȯ ſcriptū ē. pſ. cxxix. De profundis vocaui te dñe. Dixerunt Rabini. Eccleſia Iſrael dixit hoc. Ait eccleſia Iſrael. Ego ſum dilecta a deo. ſ. Ego quippe ero data ī profundis gehinnā. i. gehenne: quatenus redimat me de⁹ ſanctus et benedictus. de profundis gehēne. Hoc ē aūt qȯ dictum eſt pſ. 39. a. Et ſubire me fecit de puteo mugitus vel tumultus: de luto fecis. Rabi Ruben dixit. Niſi ſcriptura dixiſſet Iſa. 66. e. nō licuiſſet dicere: ſed ex quo ſcriptū eſt dici pōt: ꝙ per ignem vel in igne dñs niſpat. i. iudicat⁹ eſt. Nō eſt ſcriptum ſofet. i. iudicans: ſed beeſ. hoc eſt in igne. Adonai niſpat. i. dñs iudicatus. Et ipſum eſt qȯ dixit Dauid per ſpiritū ſanctū. pſ. 22. Etiā qñ ambulabo in valle vmbre mortis nō timebo malū: q2 tu mecum. Sebeika. virga tua. i. tormenta. ꝛ baculus tuus. i. lex ip̄a cōſolabuntur me. Erit ne hoc poſſibile abſq3 tormētis? Docet qd ſit ad hoc dicēdū: ī pſ. 22. Ak. i. vere vel ſaltē tob. i. bonum vel bonitas et miſericordia vel pietas ſubſequit vel ſubquētur me. Et hoc poſſibile in hoc ſeculo. Docet qd ſit ad hoc dicendū: ꝙ ſequitur omnibus dieb⁹ vite mee. Et quare? Et habitabo in domo dei ad longitudinē dierū. hec traditio. ¶ Ad qȯ ꝯſonat id qȯ legitur in Bereſſit Ra. ſuꝑ Geñ. ii. b. videlicet. Iſte ſunt Toldot id eſt generationes celi ꝛ terre. Behibaram. i. in creatione ſua vel eorum. Rabi Barakia dixit: licet create fuerint res ſcḋm plenitudinē ſuam atq3 ꝑfectionem: qñ peccauit Adā prim⁹: diminute ſunt ꝛ corrupte, atq3 ꝯcuſſe, ſiue ꝯmote: ꝛ vlterius non erunt reuertentes ad decentē ꝯpoſitio-

nẽ:donec veniat fili⁹ phares / iuxta illõ Rut:i fi-
ne. Iſte ſunt Toldot.i.gñationes phares. Tol-
dot. plenarie ſcriptuꝫ eſt.ſ. in ſignũ ꝙ per filium
phares omnia diminuta debebãt ꝑfici ⁊ ꝯpleri
Sequitur. Bihibaram.i.cũ creauit ea. Dixit Ra
bi Abbau. Cũ / he / creat⁹ eſt. Et ſicut litera he /
clauſa eſt ab omni ꝑte ſua ⁊ aperta inferi⁹. Nam
ſic facta eſt ה inde eſt ꝙ oẽs mortui / ſunt deſcen-
dentes ad ſool.i.ad infernum. Id vero qđ ſurſuꝫ
tendit in ea eſt indiciũ qđ ipſi aſcenſuri ſunt inde
Feneſtra aũt eius in latere / indicat viros peni-
tentie. Seculum vero futurũ creatũ eſt cuꝫ Iod.
quẽadmodũ ei hec lrã י Iod ſtaturã hꝫ replica
tã. Sic impioꝝ ſtatura replicabit. Et eoꝝ facies
erunt turbulẽte in futurũ. ſicut dictũ eſt Iſa.11.e.
Et inclinabitur ſublimitas hominis ⁊ inferiora
bitur celſitudo viroꝝ / et exaltabit dñs ſolus in
die illa. Et qđ eſt qđ ſequitur / Vahaelim.i.idola
vel imagines vel nulla penitus cõmutabit / Illõ
qđ ſcriptum eſt Iſa.xxvj.b. Q꞉ cũ Iod he / for-
mauit dñs ſecula.cũ iſtis duabus literis. creauit
deus ſanctus et benedictus ſecula. hec traditio.
¶ Hec ꝗꝫ traditio eſt ſup ꝑs.cxiij.i.ſup In exi
tu Iſrael. In Medras Tihillim. Ibiqꝫ dr̃.de ſu
pradicta litera he.quẽadmoduꝫ diſpoſitio hui⁹
litere ה que dicit he.apta eſt inferius. ⁊ clauſa
ex omib⁹ ptibus vel lateribus eius. ſic ſeculum
iſtud.quicũqꝫ creati ſunt in eo deſcendũt in ſool
ideſt in infernũ. Illud vero erectum qđ eſt in ea.
ſignificat viuificationẽ mortuorũ. Porro ſeculuꝫ
futurũ creatũ eſt cum Iod.quare. Quia ſicut diſ-
poſitio Iod. que ſic י facta eſt. habet ſtaturã re-
plicatã: ita facies impiorum erunt pallide : cum
trahentur ⁊ cõtriſtabunt in futurũ. Alius ſermo:
quẽadmodũ diſpoſitio hui⁹ litere Iod:modica ẽ
in ſtatura ſua:ſic impij in futurũ: ſicut dictum eſt
Iſa.11.e. Et inclinabitur ſublimitas hoĩs.⁊c.vt͠s.
¶ Ad probandũ aũt ꝙ filius phares in premiſ
ſis eſt Chriſtus ſiue Meſſias:habetur in Va / el
leſſemot. Rabba.i. in glo .ſup Exoď.21.a.vbi ď
Et iſta ſunt iudicia. Tu es inueniens oĩa Tol-
dot.i.generationes q̄ ſunt in ſcriptura / hacerĩ:
id eſt diminutas / ꝑter duas:videlicet:iſte ſunt ge
nerationes celi et terre. Geñ.11.b. Et iſte ſunt ge
nerationes phares: in fine Rut. Qđ quidẽ ma-
gnam hꝫ ſententiã. Cur eni iſte ſunt generatiões
celi et terre:plenarie ſcripte ſunt.i. nõ carẽt hac
litera Vau:ſicͭ alie. Quia deus creauit ſeculũ ſuũ
et non fuit angelus mortis in ſeculo. Hac de cau
ſa ſcripta eſt ſupradicta dictio.ſ. Toldot . Hoc
eſt generationes:male.i.plena. Cumqꝫ peccauit
Adam et Eua: diminuit deus.i. diminute ſcribi
voluit oẽs gñationes q̄ ſunt in ſcriptura. Cũ aũt
ſtetit phares / facte ſunt Toldot.i.generatio-
nes ipſius plene.i.nõ defuit ide Vau. Quia Chri
ſtus ſiue Meſſias erit ſurgens de ipſo: ⁊ in dieb⁹
eius deus ſanctus ⁊ benedict⁹:glutiet vel deſtru
et mortem.ſicut dictum eſt: Iſa.25.d. Glutiuit vł
deſtruxit mortẽ:laneçah.i.ad ſemꝑ: propter hoc
generatiões phares / mele.i.dictio plena. ¶ Le
gitur eni in Medras i fine Rut ſup illud. Iſte ſunt
generationes phares. Vbicũqꝫ dictum eſt Tol
dot.i. generationes. in lege ſunt diminute:hoc
eſt vna litera q̄ Vau dicit:deeſt inde:exceptĩs dua
bus / videlicet:iſte ſunt generationes celi ⁊ terre.
Et hee ſunt generatiões phares. ¶ Satis ꝗꝫ
apte predictis adiungitur ꝙ in Medras Tihil-
lim ſup ꝑs.ciij. vbi dicitur. Cantabo dño in vita
mea / taliter ſcriptum eſt. Rabi Innai:⁊ Rabi Iu
huda fuerunt. Quoꝝ vnus dixit. Si hõ poneret
ſeipſum ſub cardine porte vt liberaretur a mor-
te / nõ liberaret. Alter dixit. Si poneret hõ liguã
ſuam ſub cardine porte:vt per hoc poſſet Sool
id eſt infernũ euadere:non euaderet. ¶ Eſt autẽ
hoc in loco ſciendũ / ꝙ Iudei cõtradicẽdi nobis
et veritati:tanta malignitate feruntur:ꝙ ſingulo-
rum pene verborum ſignificationẽ abſqꝫ aliquo
proſpectu pudoris inficiantur. Hinc eſt ꝙ ſool.i.
infernum nequaq̄ in premiſſis:infernum dicunt
eſſe:ſed foſſam ſiue ſepulchruꝫ:quos ꝑ ſubiectas
traditiones maiorum ſuorum oſtendem⁹ euidẽ-
ter eſſe falſiloquos. ¶ Primo aũt ꝑ id qđ legitur
i Bereſſit Raba Moiſe hadarſan : ſup illõ Geñ.
24.g. Et induxit ea Izaq in tabernaculũ. Dixit
Rabi Iehoſſua ben leui. Iui cũ angelo mortĩs no
mine Qippod . vſqꝫquo perueni ad portas ge-
hinnam.i. gehenne. ſtatiqꝫ miſi Qippod ange-
lum:qui.ſ.preeſt gehenne:vt menſuraret gehin-
nam a capite vſqꝫ ad finem. Non fuit aũt ei ho-
ra vacans ad menſurandũ:q꞉ tunc occiderũt Ra
ban Simeon filiũ Gamaliel: ⁊ volui ire ⁊ nõ po
tui. Poſt hec aũt iui cum Qippod angelo:⁊ iuit
mecũ Meſſias fili⁹ Dauid / vſqꝫ quo perueni ad
portas gehinam.i.gehenne. Cũ aũt viderũt ca-
ptiui q̄ erant in gehinnã lumen vel lucẽ Meſſie.
fuerunt letantes ad recipiendũ eũ / dicẽtes. Iſte
educet nos de hac obſcuritate vel tenebroſitate
ſicut dictum eſt Oſee.13.g.de manu Sool.i.ifer-
ni redimam eos:de morte liberabo eos.et ſic eſt
Iſa. dicens.35.g. Et redempti dñi redibunt et ve
niẽt vel intrabũt ſion.⁊c.vſqꝫ:⁊ fugient dolor et
gemit⁹. Non eſt ſion dictus in loco iſto niſi gan
edẽ.i.ort⁹ voluptatis.i.paradiſus.huc vſqꝫ tra
ditio. ¶ Itẽ ꝙ Sool eſt infernus ⁊ ꝙ oẽs deſcẽ-
debãt olim in infernum / ⁊ ꝙ nemo eorum pote-
rat ſatiſfacere ꝓpter redẽptionis ꝑcioſitatẽ.ha-
betur ex his q̄ leguntur in Medras Tihillim.i.
pſalmorũ.ſup ꝑs.48.a. Etiam filij Adã.i.s.i. vi-
ri / ſimul diues ⁊ pauper:filij Adã: hic eſt Adam
primus. Et alij ſunt dicentes: hic eſt Abraham:
qui vocat⁹ eſt Adã magnus in Gigãtib⁹. Ioſue
xiiij.g. Sequit. Etiã filij.i.s. Hij ſunt filij Iſmael
et Ceture. Qđ vero ſeq̄tur:viri.hij ſunt filij No-
he:qui vocatus eſt vir iuſtus. Et ſunt qui dicunt
hos eſſe.lxx.gentes q̄ omnes deſcendunt in ge-
hẽnam. Seq̄tur. Simul vel pariter diues ⁊ pau-
per. diues in lege / ⁊ paup in lege:oẽs ſunt deſcẽ-
dentes in gehennã. Etiam ſi fuerint capita vel
principes çandereoth.i.iudicũ ordinarioꝝ.lxx.
quos ordinauit Moiſes. Numeri. xj.d. Pauper

vero in lege:eſt omnis q̄ habet facultatē in ma-
nu ſua ad adiſcendū ⁊ nō adiſcit. Cetera q̄ ſequū-
tur/ſunt expoſita in Medras:ſuper p̄s.xlv.hoc
modo. Confidentes ſup fortitudine ſua:⁊ in mul-
titudine diuitiarū ſuarū gloriantur. Quid pote-
runt facere? Diuitie q̄ppe eoꝝ nō remanebūt eis
ſicut dictum eſt Soph.1.g. Etiam argentū eorū:
etiā aurū ſuū/nō valebit liberare eos. Non dicat
hō pater meus fuit diues in multitudine.ſ. meri-
torū. Et idcirco ꝑ meritum eius liberabor. Frat
me⁹ fuit iuſt⁹:ideo ꝓpter ipſum ero liberat⁹. Nō
enim Abrahā erit liberans Iſmael filium ſuum
nec Jacob Ezau fratrē ſuum:⁊ ſic eſt dicens.p̄s.
48. Frater nō erit redimēs: redimet is.i.aliq̄s
Glo.Ra.Se. Frater nō poterit redimere fratrē
Et quid eſt etiam dictu.ha.i.frater.vel heu. Juſti
erunt dicētes ſup illa die:ha.i.heu quā grauis eſt
Frater nō redimēs redimet.is.i.vir vel aliquis.
Et non dabit Deo qofro.i. ſatiſſactionē vel ꝓpi-
ciationē eius. Cur dictuʒ eſt? Propter hoc qḋ ſe-
quitur vi Jeqar.i.Et. Ut p̄cioſa Fidion.i.redē-
ptio. Naſſam aīe ipſorū. Et qḋ eſt va hadal/⁊ ꝓ-
hibitus ineternū vel imperpetuū. Sequit. Et vi-
uet adhuc/vel vltra:ineternū.non videbit corru-
ptionē. Et quo ſunt euntes. Dixerūt filij Corah
id eſt core ad infernū. ſicut dictū eſt.p̄s.48.c. Si-
cut oues ad Sool.i.ad infernū: ſatu: poſiti fue-
runt. Glo.Ra.Se. Sicut oues cōgregate ad oui-
le.i.ipſi/li ſol.i.ad infernū.ſatu.i.profundati ſūt
in infimo gradu.⁊c. Rabi vero Abrahā auena-
ezara dixit. Satu.i. poſuerunt:ſicut dictum eſt.
p̄s.lxxij.b. Satu.i. poſuerunt in celum os ſuum
Sequitur. Mors depaſcet eos. Glo.Ra. Selo.i.
angelus mortis:deuorabit eos. Ne mireris ſuper
hac expoſitione. Simile nāqʒ inuenimus in alio
ſacre ſcripture loco. videlicet Job.18.e. Come-
det ꝓpagationes vel ramos eius:maior vel pri-
mogenita mors. Et quid eſt Uairdu:⁊ deſcēdēt.
bam.in eos. Jeſſarim.recti. Baboqer. ad mane.
Docet ꝙ iuſti qōlibet mane viſitant eos dicētes
filijs Core. Quid faciunt iuſti? In illa hora dicūt
eis illud p̄s.45.a. Deus nobis refugiū ⁊ fortitu-
do:adiutoriū in tribulationib⁹ inuētus eſt:vel in-
uenitur valde. Dicunt ⁊ illud. Naum.1.c. Bonus
eſt dn̄s ad cōfortandū vel ad iuuandum in die tri-
bulationis. Et quid eſt in die tribulatiōis? In q̄li-
bet tribulatione q̄ appropinquat ad nos: inueni-
tur nobis. Et ſic eſt ipſe dicens.p̄s.90.g. Uoca-
bit me/⁊ reſpondebo ei.cum ipſo ero in tribula-
tione:eripiam eū ⁊ glorificabo vel honorabo eū
huc vſqʒ Medras.i.gloſa. ¶ Predictis videtur
mihi addendum de nominibus quibuſdam īfer-
ni:de quibus eſt vnū Sool. Habetur aūt in libro
Jrubin/in Pereq/Docin/ Paccin.d. Dixit Ra-
bi Jehoſſua filius Leui. Septem noīa ſunt gehē-
ne:⁊ hec ſunt. Sool.i.infernus. Uaabadon.i.ꝑdi-
tio. Borſahat.i.pute⁹ vel lac⁹ corruptiōis. Saō
id eſt tumultus vel mugitus. Lutū fecis/vmbra
mortis:et terra contritionis Sool:ſicut ſcriptū
eſt.p̄s.15.g. Quia non derelinques aiam meā li-
ſol.i.ad infernum. Abadon:ſicut ſcriptuʒ eſt.p̄s.
87. Nūquid narrabitur in ſepulchro mīa tua et
veritas tua in Abadon. Borſahat ſicut ſcriptum
eſt.p̄s.liiij. Et tu deus deſcendere eos facies in
puteū corruptionis. Puteus tumultus et lutū fe-
cis.ſicut ſcriptum eſt. p̄s.39.a. Et aſcendere me
fecit de puteo Saon / et decit haiauen.i.vmbra
mortis:ſicut ſcriptum eſt.p̄s.106.e. Sedētes vl
morantes in tenebris et ẓal/maueth. Terra ve-
ro cōtritionis vel pauoris vocatur in Talmud
Et ecce qualiter Gehinā vallis ꝓfunda: vel ge-
hennon. Quia oīs q̄ deſcēdit illuc:deſcendit pro-
pter negocia vel opera gratis. Et ſcriptura dicit
Jſa.30.g. Preparatū eſt eīn ab eri tofte:hoc eſt.
oīs qui ſeducit a figmento malo:cadit ibi: Huc
vſqʒ traditio. ¶ Itē in Medras Cohelet. Ec-
cle.1.b.vbi dicit. Omnia flumina vadunt ad ma-
re et mare nō eſt plenū. Hoc ē:omnes mortui nō
ſunt intrantes niſi in ſool.i.in infernū:⁊ ſool nū-
ꝙ implebitur:ſicut dictum eſt Prouer.27. Sool
et Abadon:infernus et ꝑditio nō ſatiant. ¶ De
hoc quoqʒ habetur in Bereſſit Raba Rabi Moſ-
ſe Hadarſan: ſup illud Geñ.1.d. Replete aquas
in maribus. Non ſunt maria ſignificantia.ſ.i hoc
loco/niſi gehēnam. Nā ſicut mare iſtud eſt ꝓfun-
dum:ſicut dictū eſt.1.b. Et congregationē aqua-
rum vocauit maria: ita gehēna vocat ꝓfunda:
ſicut dictum eſt Prouerb. ix.g. In ꝓfundis ſool
id eſt inferni inuitati eius. ¶ Rurſum etiam in li-
bro Hagiga in Pereq Homer Begodes.g. Dixit
Rabi Eliezer. Magiſtri ſapientes erunt in infer-
no:⁊ tñ ignis gehenne nō poterit in eis. Et hoc
ꝓbat ꝑ Salamādram. Nā eſt Salamandra cui⁹
natura eſt ignis:nō patitur ab igne. Quāto min⁹
ſapientibus magiſtris nocere poterit ignis:quorū
corpus totum eſt ignis:ſicut ſcriptum eſt Hiere.
23.e. Nōne verba mea ſicut ignis dicit dominus
¶ Porro ꝙ ꝓphete necnō et ſancti patres vſqʒ
ad mortem Chriſti deſcenderent in infernum.
De Abraham inde colligitur:vbi in Geneſ. xv.
f.ei a deo taliter dictū eſt. Et tu ibis vel intrabis
ad patres tuos in pace. Sepelieris in ſenectute
bona. Dixit Rabi Rabmō. Ibis ad patres tuos
q̄ fuerunt idolatre. ſicut dictum eſt Joſue.24.a.
Sic dicit deus Iſrael. Trāſfluuiuʒ habitauerūt
patres veſtri a ſeculo. Tabare pr̄ Abrahā ⁊ pat
Nackor:⁊ coluerunt deos alienos. ¶ De Jacob
vero ex Geñ.37.g.habetur euidēter. Et ſurrexe-
runt oēs filij ſui ⁊ oēs filie ſue ad cōſolandū eum
renuitqʒ conſolari et ait. Quia deſcendam el be-
ni ad filium meū lugens ſoola.i.in infernum. Et
fleuit eum pater eius. Glo.Ra.Se. Lugens in in-
fernum.i.in ſepulchrū: iuxta ſuū paſſat.i.iuxta li-
tere ſufficiem. Sed ſcōm Medras.i. ſcōm glo.i.
in gehēnam. ¶ In Bereſſit aūt Raba. Oēs filie
ſue:cur dictum eſt:cū vnā tm̄ haberet.ſ. dinam?
Quia non eſt prohibitum homini vocare gene-
rum filium ſuū:⁊ nurū filiā ſuam. Sequit. Et fle-
uit eum pr̄ eius.i.Izaq:cū eo flebat. Cū aūt erat
egreſſus ab eo:lauabat ſe ⁊ vngebat: ⁊ comede-

bat ⁊ bibebat. Et q̄re non reuelabat ei.i. Jſaac:
Jacob: ꝙ Joſeph viueret / q̄ hoc ſciebat ſpiritu
ꝓphetico: qꝛ dicebat Jſaaq. Deus nō reuelauit
ſibi et ego reuelabo? ¶ Jſto modo probatur de
Jſaaq.ſ. ꝙ deſcendit in infernū: ꝑ id qḋ ſcriptum
eſt Geñ.35.g. Et defunctus eſt Jſaaq / ⁊ mortuꝰ
eſt et additus eſt ad populos ſuos. De hac vtiqꝫ
materia ſcriptum eſt. ꝑs.87.a. Quia ſaturata eſt
malis aīa mea: ⁊ vite mee ad infernū acceſſerūt.
Reputatus ſum cū deſcēdentibus in puteū / fui ſi
cut vir nō fortis: in mortuis liber: ſicut interfecti
dormientes in ſepulchro: quoꝝ nō eſt recordatꝰ
adhuc. ¶ Huic vero intentioni noſtre optime cō
uenit: id qḋ legitur. ꝑs.88. Quis vir viuet et non
videbit vel non timebit mortem: et eruet Naſſo
id eſt ſeipſum vel animma ſuam de manu inferi:
cela.i. iugiter vel ineternum: vbi ſunt miē tue pri
orum vel priores domie.⁊c. Sic quoqꝫ Job.14.
e. Quis dabit in inferno vt occultes me ⁊ coope
ries me vſqꝫ ad auerſionē ire tue: ⁊ ponas mihi
terminum et recorderis mei. David etiam ad:
huc in perſona ſanctoꝝ patrū: qꝛ peccatū actua
le vel perſonale: ꝓpter qḋ irent ī infernū / nequa
q̄ cōmiſerant: vel q̄ ſatiſfecerāt: ſi forte commiſe
rant in. ꝑs.43.a. Non eſt cōuerſuꝫ retro cor no
ſtrum: nec declinauerunt greſſus noſtri a ſemita
tua. Qm̄ ꝯtriuiſti vel deieciſti vel humiliaſti nos
in loco drachonum: ⁊ cooperuiſti vel deieciſti vł
ꝓtexiſti ſuꝑ nos in vmbra mortis. ¶ Nota ꝙ ſē
per Judei in diſputatione nequiciam ꝑuertendi
ſcripturas deponere neſcientes: dn̄t: ꝙ Sool: in
ſupradicta auctoritate / nō eſt infernus: ſed foſſa
ſiue ſepulchrum. Qꝫ aūt falſum hoc ſit: ratio la:
tere non ſinit. Jacob enī nō opinabaꝫ corpꝰ filij
ſui fore ſepultum: ſed a fera peſſima deuoratum:
vnde dixit Geñ.27.f. Fera mala comedit eum.
direptione direptus eſt Jocef.i. Joſeph. Quare
proculdubio liquet: ꝙ nō de ſe: neqꝫ de filio q̄tū
ad corpus: ſed q̄tum ad animā ſit locutus: neqꝫ
de tumulo ſed de inferno: quo iam credebat filij
ſui aiam ꝓceſſiſſe. Qḋ aduertens Ra. Se. nō hāc
arripuit falſitatem: ſed aliaꝫ dicens: ꝙ el beni.i.
ad filiū meū vel verſus filium meum. non eſt el
ibi ad. vel verſus ſed / aal: id ē ꝓpter. Cuiꝰ falſita
tem omniūqꝫ ſequatiū eiꝰ: euidenter refellit En
qaloſ interpres apud eos totiꝰ pentatheuci Cal
daicus qui hunc locū de Hebraico ī Caldaicum /
ita interpretatꝰ eſt. Deſcēdā inde El / Beni.i. ad
filiū meū. Quia deſcendā Leuat beri.i. apud vel
ad filiū meū. ſicut in Geñ.28.b. Et iuit Eezau.i.
Eſau. El Jſmael ad Jſmael. Dixit Targū.i. trāſ
latio ſupradicta Leuath Jſmael.i. ad vel apḋ Jſ
maelē: ⁊ ſic ē nūq̄ aliter in omnibus conſimilibꝰ
locis. Cū em̄ Geñ.18.b. De Abrahā ſcriptū inue
niſſet. ve El / Abācar Baꝫ.i. ad boues cucurrit.
Tranſtulit hoc in Caldaicū dicēs. Uulaat / Tho
re rabat: et verſus vel apud vel ad boues cucur:
rit. Si aūt ī loco ſupradicto: el.i. ad: eēt ꝑꝑ: apud
Hebreos: nō pro eo Leuath ſed Bedil interpres
poſuiſſet quēadmodū Geñ.18.g. Nō delebo inq̄t

dn̄s de Sodomitis Abrahe propter decē. Trāſ:
tulit. Nō delebo Bedil Aazara.i. ꝓpter decem.
Et ſic in locis q̄plurimis. Jgitur has ob res ma
nifeſtū eſt: ꝙ Jacob ſciebat aiam ſuam ad infer:
num ituram: ⁊ ꝑ cōſequēs omniū alioꝝ: cuꝫ ipſe
ſanctꝰ eſſet atqꝫ propheta. Quare etiā ⁊ crede:
bat ſui illuc animam filij ꝗuis iuſtiſſimi. ob pec:
cati tn̄ originalis cōtagiū: preceſſiſſe. Sic quoqꝫ
animā Abrahe cui dictū eſt. Jbis ad patres tu:
os. Patres q̄ppe Abrahe cū eēnt idolatre: ꝯſtat
ꝙ in inferno erant. Uerūtamen Abraham dictꝰ
eſt ad patres ſuos iuiſſe in pace: qꝛ nō erat vrēdꝰ
igne inferni: nec infeſtandus a demonibus vt pa
tres ſui. ¶ Adhuc etiam ꝙ patriarche ⁊ omnes
prophete q̄tūlibet ſcti: ⁊ ꝑ cōſequēs oēs homines
alij: vſqꝫ ad paſſionē Chriſti: deſcēderūt in infer
num. Non ſolum ex precedenti auctoritate ſimł:
et ratione atqꝫ ex alijs precedentibꝰ: oſtenditur
Sꝫ etiā ex eo ꝙ in Talmud ī libro q̄ dicitur Ha
ghiga ī ꝑereq.i. diſtinctiōe q̄ incipit Hagol / Ha
iabin.i. omnes ſunt rei / violenter arguitur. Rabi
Eleazar cū appropinquabaꝫ ad hanc ſcripturaꝫ
q̄ eſt.1.Reg.28.c. Flebat: videlicet: et dixit Sa:
muel ad Saul. Quare triuiſti me vel tremere fe:
ciſti in faciendo me aſcendere? Dicebat eni: ex q̄
Samuel iuſtus timebat de iudicio / q̄to amplius
nos? Et qḋ eſt qḋ ſcriptum eſt.1.Reg.28.b. Et di
xit mulier ad Saul. Elohim.i. Deos vel iudices
vidi aſcēdētes de terra. Duo erāt quorū vnꝰ erat
Samuel. Alter vero quia iuit Samuel adduxit
qꝫ Moyſen ſecū / ⁊ dit ei. Forſitā qḋ abſit ⁊ par
ſit ad iudiciū quero. Surge mecum. Non eni eſt
etiam vna dictio quā ſcripſeris in lege: quā ego
non cōpleuerim. ¶ Hoc idem quoqꝫ habeꝫ mul
to plenius et melius in Medras.i. in gloſa ſupra
Leuit.xx.g. Uir ſiue mulier qn̄ fuerit in eis. ob.i.
ſpiritꝰ phitonicus vel idoni.i. diuinationis: mor:
te morienꝫ Et venerūt ad mulierē nocte.1.Reg.
xxviij.c. Et nūquid nox erat? Sed illa hora fuit
eis obſcura vt nox. Et dixit. Diuina mihi queſo
cum. ob.i. cū phitone: ⁊ fac aſcendere mihi illum
quē dixero tibi. Jurauitqꝫ ei Saul in dn̄o dicē:
do. Uiuus dn̄s. Si accidet tibi peccatū in facto
vel in verbo iſto. Et ait mulier. Quē faciā tibi a:
ſcendere? Dixit ei. Samuelē fac mihi aſcendere
magiſtrum omniū ꝓphetaꝝ: tpis videlicet ſui.
Fecit itaqꝫ mulier illud qḋ fecit: fecitqꝫ eū aſcē:
dere ſicut dictū eſt.1.Reg.28.d. Et vidit mulier
Samuelem. Et clamauit. Cur decepiſti me? et
tu es Saul? Unde cognouit eum? Dixerunt ma:
giſtri noſtri. Non eo modo quo aſcendit mortuꝰ
regi aſcendit alij. Sed qn̄ regi hꝫ faciem ſurſum
et pedes deorſum iuxta viam ſeculi. Quādo ve:
ro ruſtico aſcēdit faciē hꝫ deorſum ⁊ pedes ſur:
ſum. Dixitqꝫ ad eam rex. Nō timeas ſed q̄d vidi
ſti? Et ait mulier. Elohim.i. Deos vel iudices vi
di aſcendētes de terra. Elohim ideo dixit: quia
duo fuerūt. Et qui fuerunt? Moyſes ⁊ Samuel.
Quando audiuit Saul ſic / timuit: qꝛ vnū voca:
uerat et aſcenderunt duo: ſicut dictuꝫ eſt.1.Reg.

28.d. Aſcendētes de terra. Et ait ad eā. Que eſt forma eius vel qualitas Samuelis/videlicet: Cui ipſa dixit. Uir ſenex aſcendens. Tria dicta ſunt in aſcenſione mortui cū de ipſo agitur. Qui facit eū aſcēdere/ videt eum ꝛ nō audit vocē ipſius. Suſcitatoꝛ vero eius audit q̄dem vocē eius ſed non videt eū. Illi vero q̄ ſunt ibi aſtantes nō audiūt eius vocē nec vident eū. Uir ſenex aſcendens ꝛ ipſe amict⁹ pallio. 1. Reg. 28. d. Alibi quoq; ſcriptū ē. ſ. 1. Reg. 11. c. Et miſi. l. ſuptunicale vl' palliū puū faciebat ei mater ſua. Traditio eſt ꝙ in pallio vel ſuptunicale illo creuit. In illo ſepultus eſt et in ipſo aſcendit. Tradiderunt in nomine Rabi Natan cū illo indumento cū quo deſcendit hō in ſepulchꝛū: cū illo ſtabit in reſurrectione mortuoꝝ: ſicut dictū eſt Job. 38. c. Conuertet̄ ſicut lutū ſigillū: ſtabūt ſicut indumentū. Sequit̄. Et ait Samuel ad Saul. Cur terruiſti me vel tremere feciſti vt facerees me aſcēdere: Ecce verba leuia et grauis. i. in quib⁹ eſt ratio a loco a maiori ꝛ a minori. Si eni eximius omniū ꝓphetarū Samuel. ſ. timuit iudiciū: ꝙto amplius ceteri hominū: Et q̄d eſt. Et cras tu ꝛ filij tui mecum: Mecū. i. in parte mea. Cūq; audiret ſic: feſtinauit Saul ꝛ cecidit iuxta plenitudinē ſtature ſue i terram. Dixerunt ei Abner ꝛ Amaſa. Quid dixit tibi: Ait eis. Dixit mihi tu ibis ad ꝓeliū ꝛ corrues: ꝛ filij tui reputabūtur principes. Dixit Rabi Simeon. Tunc vocauit Deus ſanctus ꝛ benedictus angelos miniſterij: et ait eis. Uenite et videte qualē creaturā creaui in ſeculo meo. In via ſeculi homo qui vadit ad conuiuium vel ad domum potationis nō facit ſecū ire filios ſuos ne faſcinetur: ꝛ ecce hic deſcendit in ꝓeliū et ſcit ſe occidendum: ꝛ non minus aſſumit filios ſuos ſecum gaudens applaudēdo iuſtitie diuine quā ſcit inſtare vel obuiare ꝛ imminere ſibi. Tradiderūt Rabini ſup q̄n q; peccatis eſt iuſt⁹ vel occiſus: ſicut dictū eſt. 1. Paralip. x. g. Et mortu⁹ ē Saul ꝓpter preuaricationē ſuam qua preuaricatus eſt in dn̄m: ꝓpter verbū dn̄i q̄d nō ſeruauit ſup eo ſcʒ q̄d nō interfecit Nob: ciuitatē ſacerdotum. 1. Reg. 22. Et ſuper hoc ꝙ non obediuit Samueli q̄ dixerat ſibi: ſeptē dieb⁹ expectabis. ꝛc. Et ipſe non fecit ita: ſed obtulit ſacrificiū. Et ſup hoc ꝙ pepercit Agag. 1. Reg. 15. Et ſup eo q̄d ſeq̄tur. 1. Paralip. x. g. Et etiam eo ꝙ iterrogauit in ob. i. in phitone: ꝛ queſiuerit: ꝛ non queſiuit dn̄ʒ: ꝛ interfecit eum. Huc vſq; Medras. ¶ Q3 autē Deus cuncta predicta indulſerit Sauli: inde a Judeis ꝓbatur vbi i libꝛo Barakoth: in fine primi ꝑereq: hoc modo dicitur. Unde nobis ꝙ indulſerūt Sauli de cel': Et eo q̄d dictū ē. 1. Reg. 28. a. Samuele Sauli. Et cras tu et filij tui mecuʒ. Quid eſt mecū: Mecū. i. in parte mea. ¶ Nota ꝙ licet aliqua in hac traditiōe fabuloſa videātur ꝛ ſint: vt eſt id q̄d dicitur de habitu reſurrecturoꝝ mortuorum: Scito tñ nihil efficatius eſſe nihilq; foꝛtius ad ꝓbandū Judeis: ꝙ omnū hominū anime tā bonoꝝ ꝙ maloꝝ: licet diuerſi mode ibāt et erant in inferno: ꝛ diuina ꝑmiſſione detinebātur ibi: vſq; ad aduētū Meſſie: ꝙ ea que de Moiſe et Samuele ſub predictis his duobus pagraphis continētur. Cū eni Moiſes ꝛ Samuel ꝓincipes ꝓphetarum ꝛ ſanctiſſimi hominū ꝓpt ꝙ ad efficacē Judeoꝝ reꝓbationē dn̄s oſtēdēdam: dicit ꝑ Hier. 15. a. Si ſteterit Moiſes ꝛ Samuel corā me: nō eſt aīa mea ad populū iſtū. cū iſti inq̄ tales ac tanti iuerint in infernū vt ex ꝑedictis patet: ꝛ ex dictis vel dicendis magis foꝛte patebit: ꝛ fuerint ibidem cum ceteris ſanctis. haud dubium quin propter originale peccatuʒ deo diſponēte et eius iuſtitia requirente detēti. Quāto magis ceteri hominū qui vel ſimili/vel q̄ tanta nō erant dignitate ꝑditi ꝛ ſanctitate ac bonitate ſuffulti: ¶ Uerū licet demones haberent potentiā detinendi ſctōs ꝛ iuſtos in inferno vſq; ad Chꝛiſtū: nō tñ habebāt potentiā eis nocendi vel mali aliquid faciendi: vt ſatis colligit ex eo q̄d ſcriptū eſt in Medras Qohelet. Eccle. iij. g. Quis ſciens vtrū ſpūs filiorū Adā eſt aſcendēs ſurſum: Hic iuſtoꝝ danē vel deponūtur in apotheca vel cellario. Et hoc ē q̄d dixit Abigail ad Dauid. 1. Reg. 25. d. in ſpiritu ſancto. Et erit aīa dn̄i mei/ ceruꝛa. i. ligata bizyroꝛ i ligatoꝛio hahaim. i. viuentium ſiue vite ad dominū deū tuū. Poterat ne fieri vt ita eſſent: ꝛ anime ipſoꝝ: Docet nos de hoc dicēdo q̄d ſequitur. Et anima inimicoꝛum tuoꝝ balebitur vel circūuoluet̄ in medio palme balee ſiue funde. Glo. Ra. Se. Palma funde eſt pecia corij lata ad modū palme facta in medio funde vbi ponit̄ lapis. Item Glo. Rabi Quimhi. Et/ Adonai. i. ad dn̄m. Et in hoc loco ponitur loco El. i. ad: ſicut in libꝛo Judicum xix. e. Et Et Bet Adonai. Et ad domum domini ego ſum vadēs. Et ſicut Job. xxvi. a. Eth. mi: id eſt ad quē ānūciaſti vba. hec Rabi Quimhi. His ſic ꝑmiſſis cōſiderandū eſt ꝙ id q̄d Abigail ꝑ ſpiritū ſanctum et paululū ante ab eis dictū eſt: vocauit ligatoꝛiū viuentiū. i. ꝯſeruatoꝛiū ad moduʒ gēmarū vel pecunie: q̄ ligātur vel ſeruantur i ſaculo vel in panno. Uocāt hic Rabini Judeoꝛum apotecam vel cellariū animarū iuſtoꝝ. Et q̄d i precedentibus vocat̄ gehēna ꝛ multis alijs nominibus: hic dicitur palma funde. Ac ſic patet ꝙ duo erāt olim animarū apud inferos receptacula: vnū bonoꝝ/et aliud maloꝝ. Q̄ilʒ tñ vocabatur infernus: ſed locus imploꝝ Sool Tahtita. i. infernus inferioꝛ. Juſtoꝛum vero infernus ſupioꝛ dicebat̄: ſicut colligi poteſt ex eo q̄d ſcriptum eſt in Deutero. 32. Quia ignis ſuccēſus eſt in ira mea. Glo. in libꝛo q̄ dicitur Tanhuma. In ira mea. i. in medio gehēne: ſicut cōſequenter dicitur. Et ardebit vſq; ad infernū inferiorē. Itē Prouerb. xv. e. Semita vite ad ſupna intelligēti vt declinet ab inferno iferioꝛi. huc vſq; traditio.

¶ In Medras quoq; Tibillim ſup ps. 85. vbi dictū eſt. Quia mia tua magna eſt ſup me: ꝛ liberaſti animā meā de inferno inferioꝛi. Dixit Rabi Joden. Uia adulteroꝝ eſt data i ꝓfundū ſool:

id eſt inferni. Et hinc eſt qḋ dicit. Quia mīa tua magna eſt ſuper me ⁊ eruiſti. ⁊c. Glo. Ra. Salo. Via adulterorū eſt vt ſint in ꝓfundo inferni: et inde liberaſti me. Quū dixit Natan. ij. Reg. 12. d. Dn̄s quoq; trāſtulit peccatū tuum: nō morieris. hec Ra. Se. ¶ Nota ꝙ cū inferior non dicatur niſi reſpectu ſuperioris: patet ꝙ inferior ⁊ ſuꝑior correlatiua ſunt. Eo ipſo igitur ꝙ de inferno inferiori fecit hic Dauid mētionē omni homini ſapienti dedit ſuꝑiorē intelligi. Qḋ etiam per expoſitionē ꝑdictorū Rabinorū euidēter oſtendit. ¶ Porro: qꝛ qḋ de vno negat: de altero ꝯſequenter cōceditur: ⁊ ecōuerſo per rationē vel argumētum a cōtrario ſenſu / quo Judei in ſacra ſcriptura ſepius vtuntur dicentes. In libro Mekiltha ſuper Exod. 20. b. vbi ſcriptum eſt. Honora patrem tuum et matrē tuā vt ꝓlongētur dies tui. Si aūt nō: vt breuiētur dies tui. Sic quippe verba legis exponūtur. De ſumma ita / itelligitur non: et de ſumma nō: intelligit ita. Hoc eſt de oratiōe affirmatiua: intelligit negatiua: ⁊ ecōuerſo: arguendo a contrario ſenſu. Per hūc itaq; vt dictū eſt argumentandi modū / oſtēdit Dauid cū dixit. et liberaſti animam meā ex inferno inferiori: ꝙ nō foret de inferno ſuperiori aīa eius tunc tēporis liberāda. ¶ Hūc quoq; ſuperiorē infernū: vocauit Ezechias portas ſeol. i. iferni. Iſa. 35. c. Ego dixi bidmi. i. in abſciſſione dierū meorū. Vadam in portas ſeol. i. inferni. hoc eſt vadam ad limbū q̄ eſt quaſi in principio inferni: vbi deſcēdūt oēs ſancti vſq; ad aduentū Chriſti. ¶ Animaduertat igitur Judaica prauitas eandem fuiſſe ⁊ fore fidē noſtrā ⁊ ſanctorū omniū antiquoꝝ ⁊ pluriū etiam ſuorū magiſtroꝝ: quātū ad iſtū articulum. Qḋ enī nos vocamus limbū inferni. i. locū requiei vel ſinum Abrahe: id vocant ipſi ſeol. i. ifernum vel ceror. i. ligatoriū vel conſeruatoriū. Vel ocer hoc eſt apothecā ſiue cellariū: vt paululū anteri⁹ dictū eſt. Vel infernū ſuperiorē: vt ex quadā conſequentia eſt paulo ante probatum: vel portas inferni. ¶ Animaduertāt quoq; Judei ſi ſancti olī vſq; ad aduētum Meſſie nō fuiſſent a diabolo ī loco huiuſcemodi deo ꝑmittente detenti: nullatenus poterat eſſe verū nec veriſimile ꝙ ipſe diabolus traxiſſet Samuelē omniū ꝓphetaꝝ ſanctiſſimū: necnon ⁊ Moiſen cū eo: ad phitoniſſe preceptum. Conſtat enim eā egiſſe q̄cquid egit per demones: nec ſcriptura ſacra vbi de ꝑdicto aduētu Samuelis ad Saulē loquit verbū aſcendendi: totiens replicaſſet / ſi de paradiſo veniſſet ſed potius deſcēdēdi. ¶ Prebet aūt dicēdi mihi audaciā: ꝙ ante Chriſti aduentū ſancti detinebātur apud inferos a diabolo permiſſione dei: propter Ade peccatū: nō ſolū hoc qḋ eſt dictum: ſed etiā mltomagis qḋ dicit beat⁹ Paul⁹ ad Colloſ. 11. c. de domino Jeſu Chriſto / ꝙ ipe fuit expolians principatus et poteſtates: videlicet infernales: vt dicit ibi gloſa. Auferēdo eis Abrahā / Iſaac / et Jacob: ⁊ ceteros iuſtos / traduxit eos. id eſt lōge a regno tenebrarum ad celum duxit. Itē alia gloſa ſuꝑ ꝑs. xxiij. Attollite portas principes veſtras. ⁊c. Vox eſt angelorū q̄ Chriſtū ad inferos deſcendentē: preceſſerunt dicentes. O principes inferni: auferte poteſtatē veſtrā / qꝛ vſq; nunc in inferno iuſtos omnes detinetis. Caue autē tibi hic a Judeo: q̄ hoc in loco h̄z. Attollite porte capita veſtra. ⁊c. Patitur tn̄ Hebraice vt dicat Attollite portas capita veſtra: ⁊ veniet vel itrabit rex glorie. ¶ Predictis quoq; cōſonū eſt qḋ legitur zach. ix. c. Tu quoq; in ſanguine pacti tui / emiſi captiuos tuos de puteo in quo nō eſt aqua Glo. tu eos liberaſti q̄ tenebant vincti carcerib⁹ vbi nulla eos miſericordia refrigerabat. et Oſee xiij. f. De manu inferni redimam eos: de morte liberabo eos: ero mors tua o mors. Ero ſciſſura tua inferne. Glo. Electos educēdo: reprobos vero ibidē relinquēdo: vel mors ⁊ infern⁹: diabol⁹ quē momordit Chriſtus vt poteſtatē amitteret: nō vt penit⁹ eſſe deſiſteret. ¶ Hic quoq; ſciēdū ꝙ beatus Auguſtinus circa predictā Samuelis atq; Saulis hiſtoriā: duplicem tractat ſuo more opinionē. Pro quarū vna / vt habet in decreto. cā. xxvj. q. 5. ca. Nec mirū. ſic dicit. Quō poterat fieri vt arte magica attraheret Samuel / ⁊ natiuitate ſanct⁹ / ⁊ vite operibus iuſtus. At ſi nō attractus eſt cōſenſit / ꝙ vtrūq; de iuſto credere aduerſū eſt. Nullū enī ſuffragium h̄z iuſtitia. Si attractus aut ſi voluntarius amiſit meritum ſpiritu ale: ꝙ poſitus ī carne queſiuerat. Pro altera vero opinione idē ipſe Auguſtin⁹ dicit ad ſimplicianū: prout habet in glo. 1. Reg. xxviij. Queris inquit vtrū potuerit malignus ſpiritus excitare animā iuſti: vt videret ⁊ loqueret cū Saul. Nōne magis mirādum eſt ꝙ Satan dn̄m aſſumpſit et cōſtituit ſuper pinam tēpli: Quoquomō enim fecerit / factum eſt. Et infra. Nō eſt abſurdum credere aliqua diſpenſatiōe diuina: permiſſum fuiſſe: vt nō dominātemagica arte vel potentia ſed diſpenſatione occulta q̄ Phitoniſſam ⁊ Saulem latebat ſe oſtēderet ſpiritus iuſti aſpectib⁹ regis diuina eū ſentētia percuſſur⁹. Pro prima iterum opinione Aug. vbi ſupra. Si Samuel Sauli vere apparuiſſet: non vir iuſtus permiſiſſet ſe adorari: qui ꝑdixerat deū ſolum eſſe adorandū. Et qualiter bō dei qui cum Abraham in refrigerio erat: diceret ad virū peſtilētie / dignū ardore gehenne. Cras mecū eris: His duobus titulis ſubtilitatem fallatie ſue prodidit improuid⁹ Satanas: videlicet: ⁊ qꝛ adorari ſe ꝑmiſit: ſub habitu et nomine Samuelis ꝯtra legē. Et qꝛ virum peccatis preſſū / cū magna diſtantia peccatorū ⁊ iuſtorū ſit: cū Samuele iuſtiſſimo futuꝝ / mētit⁹ eſt Huic vltime obiectioni ſeu titulo. Rn̄det beatus Aug. in glo. ſupradicta dicens. Propterea dixit Samuel Sauli: videlicet: mecū eris: vt ad parē conditionē mortis referatur: et eo ꝙ vterq; hō fuerit ⁊ mori potuerit: iā mortuus / viuo mortem pronūciauit. ¶ Ad alterū vero titulū respondeo ego dupliciter. Primo: qꝛ ſcriptura dicit. 1. Reg. 28. de Saule. Et inclinauit faciē ſuā ad terram:

⁊ adorauit/vel ſupplicauit:⁊ non dixit ꝙ adora-
uerit Samuelem:poteſt dici ꝙ deū adorauerit.
Quicquid eniꝫ dubium eſt:vt ait Seneca: debet
humanitas in melius interpretari. Secūdo cum
adorare ſumatur equiuoce apud Hebreos ꝓ ado
ratione latrie ⁊ dulie: hoc eſt creatoris ⁊ creatu-
re vt habetur ex mltis ſacre ſcripture locis. Pa-
tet ꝙ ſupradicta ratio non procedit. Si enim id-
circo Saul impius eſſet:ꝙ Samueleꝫ adoraſſet.
Et Samuel:ideo diabolus credēdꝰ eſſet ꝙ ſado-
rari ſe permiſiſſet:cum de conſimilibus idē debe
at eſſe iudicium.pari ratiōe Natan propheta de-
beret impius dici:⁊ Dauid diabolus reputari:qꝺ
nefas eſt ſomptiare:cū alter alterū adorauerit:⁊
ille ſe adorari permiſerit. vt habetur.3. Reg.1.c.
Et nūciauerunt regi dicēdo. Ecce Natan ꝓphe-
ta:⁊ intrauit vel venit ad faciē regis: adorauitqꝫ
regem ſuper faciem ſuam in terra. Aliud ꝗqꝫ ite-
rum adhuc videtur excludere hoc ꝙ reprehēſus
Saul a Samuele ꝙ dominū reliquiſſet:⁊ phito-
niſſam conſuluiſſet ſufficienter:vt Hebrei dicunt
penituit. Qꝺ ꝗdem inde vt aiūt innuitur: ꝙ ſicut
gaudens de diuina iuſticia:cum tribus filijs ſuis
⁊ ipſorum preſciēs mortē ob defenſionem popu-
li dei:pauidēter ⁊ ſtudioſe:cucurrit ad eā. Nec obs-
ſtat:vt dicunt ꝙ ſeipſum occiderit iam vulnera-
tū mortaliter a ſagittarijs. Et iam neqꝫ pugnare
valētem: ne ꝗ vlterius poſſe viuere/niſi modicū
⁊ hoc ipſum in ſui ludibrium ⁊ contumeliam con
ditoris. Dicūt quippe non ſolū non eſſe peccatū:
ſed etiam meritoriū ſeipſum perimere vbi ſe vi-
cturū videt quis ad cōtumeliam creatoris. Hinc
Sanſonē conſtat occidiſſe ſeipſum. Hinc etiā vir
ille venerandus: de quo in ſecūdo Machabeorū
14.f.ſemetipſuꝫ hoc modo legitur perimiſſe. Cū
iam inquit comprehēderetur gladio/ſe petiit:eli-
gens nobiliter mori potius ꝗ̄ fieri ſubditus pec-
catoribus:⁊ contra natales ſuos indignis iniuri
is agi.⁊c. propter penitentiaꝫ igitur quā Saul e-
git:⁊ propter martyriū qꝺ bellū domini bellādo
ſuſtinuit:iuſtificatus eſt,inquiunt. Ita ꝙ Samuel
recte dicere potuit.1.Reg.28.e. Et cras tu ⁊ filij
tui eritis mecum. ¶ Porro licet aliqua:que in p̄-
dicta hiſtoria dicta ſunt de viſu phitoniſſe. Ut cū
dicit. Deos vidi.⁊c. Et ad intellectuꝫ Saulis: vt
cum dicitur intellexiſſe ꝙ Samuel erat:qui aſcē
derat trahi poſſint:⁊ non ad veri rationeꝫ. Tria
tamen loca ſunt ibi:in quibus ſi vere ſpiritus Sa
muelis non affuit:nō videtur ꝙ Sacer ſcriptor
hiſtorie poſſit:vel debeat verigraphus reputari:
qꝺ nefas eſt dicere. Horuꝫ autem primus eſt vbi
dicitur.1.Reg.28.c. Et dixit Samuel ad Saul.
Cur tremere feciſti/vel inquietaſti me: vt aſcen-
dere me faceres? Item in eodem.d. Et dixit Sa
muel. Cur interrogas me ⁊ dominus receſſit de
ſuper te? Item in eodem.e. Et cras tu et filij tui
mecum.⁊c. Uſqꝫ ⁊ feſtinauit Saul:⁊ cecidit iux-
ta plenitudinem ſtature ſue in terrā:⁊ timuit val
de de vbis Samuelis. Et is(vt arbitror) ma-
nifeſtum eſt ꝙ ſi is qui totiens/⁊ taliter Samu-
el nominatus eſt diabolus fuiſſet. nullatenus ſa-
cre huius hiſtorie ſacer ſcriptor in non modicaꝫ
iniuriam ſancti:⁊ in periculum erroris fidelium:
⁊ i ſacre ſcripture auctoritatis detrimentuꝫ: Sa-
muelem eum tam vigilanter ⁊ tam ſedule: totiēs
nominaſſet. Demū licet Samuelem deo permit-
tente diabolus adduxerit ad Saulem/vel traxe
rit. Non propter hoc iuſtitia vel ſanctitas perdit
in eo ſuffragium penitus. Sicut nec in ſctō Job
a diabolo tam vehementer afflicto:nec in Chri-
ſto a mēbris diaboli patibulo crucis affixo: nec
in paulo colafizato:nec in Antonio verberato.
Per rei autem huius veritatem:⁊ magnitudo no
bis damni peccati originalis oſtenditur: ⁊ neceſ-
ſitas aductus:⁊ miſericordie redemptoris ⁊ gra-
tie demonſtratur. ⁊ Judeorū impudentia moder
norum deſcenſum antiquorū iuſtorū ad limbum
negātium efficaciter:vt iam dictū eſt confutatur.
¶ Legitur itaqꝫ in Maçeket Quiddußin. i Per-
eq.1.diſtinctione que īcipit Haiſſa Jnquith.g. Di
ctum eſt Eccle.ix.g. Et peccās vnum/perdit vel
deſtruit bonitatem multam propter peccatū vni
ci vel vnius qui peccauit: perdita eſt ab eo:⁊ ab
vniuerſo mūdo:multa bonitas. Glo. Rabi Selo
mo. Jſte fuit primus Adam. ¶ Ecce hinc eui-
denter oſtenditur ꝙ propter peccatum Ade:pri-
uatus eſt non ſolum ipſe:ſed etiā totū genus ſuuꝫ
multa bonitate. Nā bonitatē vite perpetue quaꝫ
habuiſſet ſi non peccaſſet:⁊ bonitatē beatitudis
paradiſi. Lucratuſqꝫ eſt ſibi ⁊ filijs ſuis infernū:
vt iam diximꝰ. Porro ꝙ nō iniuſte a deo factuꝫ ē
ꝙ Adam/nec nō ⁊ filij eius propter peccatuꝫ ip
ſius detruſi fuerunt in carcere inferni:vſqꝫ ad re-
demptoris aduentum:⁊ ꝙ per nullum aliū pote-
rant reparari:habetur in Medras Qohelet Ec-
cle.7.d. Uide opus dei. Quis enim poteſt aptare
re illō qꝺ torſerit vl' obliquauerit: Ra. Açaria di-
xit. Jn hora qua creauit primū Adam tulit eum
e⁊ duxit atqꝫ reduxit per omnes arbores para-
diſi:⁊ dixit ei: Uide opera mea ꝗ̄ pulcra/⁊ ꝗ̄ lau-
dabilia ſūt:⁊ quicquid creaui:propter te creaui.
Prebe mentem tuam: vt non corrumpas/vel de
ſtruas/vel commoueas/ſiue cōcutias/⁊ diruas
ſeculum meum. Si enim deſtruxeris:nō erit poſt
te qui reparet. Et non ſolū h̄:ſed etiam ipſi iuſto
eris cauſans/vel relinquens mortē. Sicut dictū
eſt Iſa.lvij.a. Jpſe iuſtꝰ periit:⁊ nō ē aliqs ponēs
ſuper cor ſuuꝫ. Sic quoqꝫ eſt dicens. Eccl'a.7.d.
Eſt iuſtus qui perijt in iuſtitia ſua:cui ſimilis fuit
Moſſe:id eſt Moiſes magiſter noſter. Similis
fuit filio mulieris pregnantis que tenebatur ca-
pta in domo captiuorum:que peperit ibi/ ⁊ nu-
triuit ibi:⁊ ibi mortua eſt. Ad dies tranſiuit rex
per hoſtium carceris. Cumqꝫ vidiſſet eum tran-
ſire filius ille mulieris: cepit clamare ⁊ dicere.
Domine mi rex hic natus ſum: ⁊ neſcio propter
cuius peccatum hic detentus ſum. Reſpondit ei
rex. Propter peccatum matris tue. Hucuſ-
qꝫ traditio. ¶ Hic ergo diligens lector ad-
uertat ꝗ̄ breui et congrua ſimilitudine ſit hic

Judeis a ſuis magiſtris euidenter oſtenſum totum genus humanum propter peccatum Eue et Ade: fuiſſe olim in carcere regis totius mundi non' inius ſte detentum. Nam ſi Moiſes prophetarum omnium apud eos eximior. de quo ſcriptum eſt Deutero. vlt. g. Et non ſurrexit propheta vlterius in Iſrael ſicut Moiſes: qui nouit dominum facie ad faciem. i. vt dicit Targum. Cui reuelata eſt facies in facie. Si Moiſes inquam talis ac tantus a detentione carceris regis celeſtis ob peccatum patrie miſtis nequiuit eſſe exemptus: vt premiſſa parabola docet. quanto minus aliquis alius. ¶ Notandum eſt etiam nec memorie minori cum diligentia commendandum: quod premiſſa traditio continet: videlicet quod Deus dixit Ade: quod ſi corrumpendo. i. peccando dirueret quodammodo ſeculum ſuum: non eſſet poſt eum qui reparare poſſet. Cum itaque Adam peccauerit ac ſic totum ſui generis mundum quodammodo diruerit / ac diſſipauerit: mortem ſibi et ſuis per hoc: nec non et inferni carcerem promerendo. Ut ex iam dictis ſatis puto patere ad reparandum humanum ſeculum diruptum per Ade peccatum: aliquis neceſſarius fuerit: qui poſt Adam non eſſet omnino nec potentia / nec tempore / nec dignitate / nec virtute / nec ſanctitate: ſed etiam omnibus iſtis modis: et etiam eternitate ante ipſum: licet tempore ſecundum aliquid eſſet poſt eum. Porro cum Adam preceſſerit omnes homines: et nulla eum rationalis eſſentia preceſſerit preter deum et angelum. Per alterum iſtorum vel per vtrumque homo perditus debuit reſtaurari: ne per antiqui ſerpentis: imo ipſius diaboli fraudulentiam: videretur Deus ab incepto ſui propoſiti quodammodo deficere. Quod quidem propoſitum per multa eſſe monſtrauerat. vt foret Adam ac genus eius paradiſi: et beatitudinis eterne poſſeſſor: nec non et angelice ruine: de qua in ſequentibus adhuc dicetur impletor. ¶ Angelum autem non debuit homo habere redemptorem / vel reparatorem ſui caſus atque ruine. Tum quia forte ad tam magnum negotium non erat niſi ſola dei virtus ſufficiens. Tum etiam quia ſi angelus hominem ab eterna damnatione liberaſſet: eius obſequio / ac ſeruituti debitor videretur aſtrictus. Quamobrem nullatenus reſtauratus foret in illam dignitatem quam habiturus erat ſi non peccaſſet: cum ipſe qui non niſi dei ſeruus et equalis angelis / bonis futurus erat ſeruus eius et eius obſequiis obligatus: quod Deus non eſſet: et etiam cuius angeli ſerui non eſſent. Hac quoque ratione concluditur quod per nullam puram creaturam homo ſupradicto modo perditus / debuit a damnatione perpetua liberari. Quare conſequens eſt deum ſolummodo fuiſſe idoneum ad hominem redimendum reſtaurandum ac preparandum. Deus quippe ad hoc erat ſufficiens propter omnipotentiam ſuam: et ſapiens propter infinitam ſapientiam ſuam: et voluntarius propter bonitatem et miſericordiam ſuam. Non tamen abſque ſatiſfactione et ſufficienti emenda propter iuſtitiam ſuam. Nam ſicut in ſcriptura ipſius frequenter miſericors dicitur. Ita ibidem ſepe dicitur eſſe iuſtus: vt in pſalmo 114. Clementiſſimus eſt dominus et iuſtus: et deus noſter miſerator. Ineſt igitur deo iuſtitia: que exigit ſatiſfactionem. Ineſt ei nihilominus clementia ſeu miſericordia: que ſuperat omnem offenſionem: nunquam vult tamen eam manere impunitam. Si enim peccatum non puniretur per iuſtitiam: ſed parceretur ſemper per miſericordiam. Similiter eſſet apud deum / peccanti et non peccanti: et equales eſſent in conſpectu eius: impius et iuſtus. Quod quidem deo nullatenus conuenire oſtenditur. Ex eo quod legitur in pſalmo. x. Dominus iuſtum probat et impium: et amantem iniquitatem odit animam eius. Item Prouerbiis. x. c. Expectatio iuſtorum gaudium / et ſpes impiorum peribit. Item Iſa. iij. d. Dicite iuſto quoniam bene vel bonum: quia fructum operum ſuorum comedent. Iuſti ſcilicet. Ve impio nequam / retributio manuum eius fiet ei. Item in pſalmo 61. g. Et tibi domine miſericordia / quia vel quoniam tu reddis cuilibet ſecundum opera ſua.

¶ Capitulum. xix. de reſurrectione Chriſti et omnium defunctorum in generali iudicio.

Propterea vt noſtri libelli materia intendatur ad votum. In hoc. xix. cap. de Chriſti reſurrectione referemus: atque mortuorum omnium que per Meſſiam fieri debet in vltimo venturo iudicio. Ad quod primitus illud pſalmi relatione dignum inducatur. videlicet pſalmo. xvi. g. Ubi taliter inuenitur. Ego in iuſtitia videbo faciem tuam: ſatiabor cum reſurrexerit Temunateka. i. forma / vel figura / vel imago / vel ſimilitudo tua. Et nota quod in ſecunda parte capitulo. i. §. quod Meſſias probabitur Meſſiam eſſe faciem dei. Glo. Rabi Abraham / Auen. Azara. Hec viſio non eſt viſio oculi: ſed viſio intellectus. Et non videt hec verba: niſi ille qui didicit ſapientiam anime. Item glo. Ra. Se. Uidebo faciem tuam. ſicut dictum eſt. Iſa. lij. d. Quia oculo ad oculum videbunt. Satiabor cum reſurrexerit / vel euigilauerit forma / vel figura / vel imago tua. i. cum euigilauerit mortui de ſomno ſuo. Dixit Rabi Rahmon. Cum reſurrexerit ſub eo ſenſu: quo dictum eſt. 4. Reg. 4. d. Non reſurrexit puer. Et nota quod hec forma vel figura ſiue imago: non eſt niſi filius dei Meſſias ſecundum diuinitatem: qui ſimilis eſt deo patri: vt in ſecunda parte multipliciter probabitur. Et hec eſt illa figura vel imago quam videbat Moiſes. Numeri. 12. e. Et figura dei contemplatur. Tranſtulit hoc Engaloſ: et dixit. Et ſimilitudinem vel imaginem glorie dei intelligit.

¶ Non eſt hic pretereundum: ſub ſilentio id quod in Bereſſit Rabba. i. ſuper Geneſ. iij. g. vbi de Adam ſcriptum eſt. Et emiſit eum Deus de orto vel de paradiſo voluptatis. Dixit Rabi Rahmia. Emiſſus fuit Adam de paradiſo in iſto ſeculo: ſed in futuro ſeculo non emittetur. Iuuatur autem dictum Rabi Rahmia huiuſcemodi per hoc quod ſcriptum eſt Pſalmo. xvj. g. Ego per iuſtitiam: vel in iuſtitia contemplabor faciem tuam: ſatiabor cum euigilauerit / vel cum ſurrexerit Temunathcka: id eſt forma / vel figura / vel imago /

vel ſimilitudo tua. Dixit Deus ſanctus ⁊ benedictus. In hora illa iuſtificabo eum. i. Adã ab illa ſententia. Dixit Dauid deo ſancto ⁊ benedicto. Et in illa hora in qua euigilabit / vł reſurget ille qui eſt in ſimilitudine tua ſatiabor: ⁊ in iuſtitia contemplabor faciē tuã. Glo. Ra. Se. Contēplabor faciē tuã: ſicut dictũ eſt Iſa. lij. c. Quia oculo ad oculũ videbũt qñ morabit̉ vel ĩhabitabit dñs Sion / vel ſedebit. Idē ĩ Targũ. Quia oculis ſuis videbunt virtutē vel fortitudinem ſuã. Qñ faciet dñs / qñ ſedebit vł morabit̉ deitas ei⁹ ĩ ſion. ¶ Aniaduerte lector in predicta Medras. i. glo. tria myſteria valde magna. Primũ q Adã excluſum olim de paradiſo erat De⁹ iuſtificatur⁹ ablata illa ſententia ↄtra eũ. Secũdũ q tũc erat hoc futurũ qñ iuxta prophetiã Dauid euigilaret: vel reſurgeret Temona. i. figura / vel forma / vł imago / vel ſimilitudo dei. Tertiũ q tũc cũ ille reſurgeret / vel euigilaret qui erat in ſimilitudine dei. i. ſimilis deo: ſciebat Dauid: ⁊ ideo dicebat ſe fore ſatiandũ: ⁊ per iuſtitiam ſe faciem dei viſuruz / ⁊ contēplaturum. Et nota q non dicit ꝑ cuius iuſtitiã: qr forte maluit deũ hoc dicere ꝑ Iſaiã qui de Meſſia filio eius dicit. liij. c. g. Iuſtificabit iuſtus ſeruus meus multos. Et peccata vel iniquitates eorum ipſe baiulauit. Secũdo hic nõ incõgrue ponitur id qđ in libro ſanhedrin in Pereq / Heleq. c. Hoc mõ ſcriptũ eſt. Dixit Rabi Nahmã ad Rabi Iſaaq. Quis fecit te audire: qñ veniet Barnifli. i. filius Cadiuus? Dixit ei. Quis eſt Barnifli? Dixit ei Meſſias. Dixit ei. Meſſiam vocas Barnifli? Dixit ei. Etiam: ſicut de ipſo dictum eſt Amos. ix. e. In die illo ſuſcitabo vel erigã caſulam Dauid Hanofelet. i. deiectam vel proſtratam. Nota q filius Cadiuus fuit Meſſias noſter. ⁊ corpus eius caſula deiecta ſiue proſtrata ĩ paſſione ⁊ morte: ſuſcitata vero ſiue erecta a deo in reſurrectione. ¶ Tertio ad articulũ reſurrectionis adhuc pertĩet id qđ dicit Rabi Moſſe Hadarſan: ſuper Geñ. 22. b. Ubi dicitur. In die tertio. Et leuauit abrahã oculos ſuos: hoc ē qđ ſcriptũ eſt. Oſee. vi. b. Uiuificabit nos a duob⁹ dieb⁹ / vł poſt duos dies. In die tertio ſuſcitabit / vł eriget nos: ⁊ viuemus corã eo / vł ad faciē eius: ⁊ ſciem⁹ vt ſeq̃mur ad cognoſcēduz dñz. In die tertio tribuuz. Geñ. xlij. c. Dixit eis Ioſeph. ĩ die tẽtio. In die tẽtio donatiõis legis. Exo. 19. d. Et fuit in die tẽtio facto mane: ⁊ fuerũt voces ⁊ fulgura. In die tertio exploratorum. Ioſue. ij. e. Et abſcondimini ibi trib⁹ diebus. In die tertio Ione. Et fuit Iona in viſceribus piſcis trib⁹ diebus / ⁊ tribus noctib⁹. Ione. ij. a. In die tẽtio aſcēdētiũ de captiuitate. Eſdre. viij. c. Et caſtrametati ſumus ibi tribus diebus. In die tertio viuificationis mortuorum. Oſee. vi. b. Uiuificabit nos poſt duos dies: ĩ die tertio ſuſcitabit nos: ⁊ viuemus ad faciē ei⁹ / que eſt rex Meſſias. ſicut dictum eſt ps. 79. d. g. Domine Deus exercituum conuerte nos: ⁊ oſtende faciem tuam ⁊ ſaluabimur. Hec traditio.

¶ De ſupradicta adhuc ſaluatiõe communis reſurrectionis per Meſſiam faciende / habetur in glo. ſuper Geñ. ij. vbi dicitur. Et germinare fecit dominus deus de terra omne lignum. ⁊c. Hoc eſt inquiunt quod ſcriptum eſt ps. 30. c. Quã multum bonum tuũ / qđ celaſti timentibus te. ⁊c. In orto voluptatis. i. paradiſo ſunt edificate ſeptē dom⁹. In quarum quelibet ſunt. xij. milia milliaria ĩ lõgitudine: ⁊ milliaria. x. milia in latitudine: ⁊ centum milia milliaria in altitudine. ⁊c. Dom⁹ autē quinta edificata eſt de lapidibus Onichinis. ⁊c. Habitantes vero in ea ſunt Meſſias fili⁹ Dauid: ⁊ Helias Teſbites: atq; Talamus de lignis Libani quē fecerũt Moiſes ⁊ Aaron in deſerto: et habitaculum eorũ ornatum argento. Cuius ſtramentum vel reclinatorium aureũ: cuius ſella purpurea: ⁊ ĩ medio Talami Meſſias filius Dauid qui eſt diligēs filias Iſrael: ſicut dictũ eſt Canti. iij. f. Medium ei⁹ conſtratum / vel ſuccenſũ amore / vel caritate filiarũ Hieruſalem. Porro Helias ſuſcipiēs caput eius inferius / ⁊ dans in ſinum ſuũ: ⁊ confortans eũ / ⁊ dicens ei. Tolera iudiciuz domini tui. Finis enim prope eſt. In omni vero feria. ij. ⁊ quinta: ⁊ in omni ſabbato: ⁊ die bona. i. die ſolēni: ſunt veniētes ad eũ patres ⁊ iuſti. ⁊ tribus. Moiſes / ⁊ Aaron / et Dauid / ⁊ Salomon: ⁊ omnes reges domus Dauid: ⁊ oēs prophete: ⁊ ipſi flentes cum eo: ⁊ confortantes eum / atq; dicentes ei. Tolera iudiciuz domini tui. Finis quippe prope eſt: ⁊ ad te pertinet: vt viuifices nos. ſicut dictum eſt Oſee. vi. b. Uiuificabit nos a duobus diebus: in die tertio eriget nos / vel ſtatuet / vł ſuſcitabit: ⁊ viuemus coram eo: ⁊ ad faciem eius. Qorah. i. chore / etiaz ⁊ concio eius / ⁊ Abſalon: ſunt venientes omni feria quarta interrogantes eum. Dañ. iiij. Uſq; quo finis mirabilium? Et qñ redibis ⁊ viuificabis nos. ſicut dictuz eſt ps. 84. Nunquid ad ſeculum vel imperpetuũ iraſceris in nos extendens iram tuaz ad generationem ⁊ generationez. Nonne tu redibis ⁊ viuificabis nos: ⁊ populus tuus letabitur in te. Et ipſe dicet eis. Ite ad Abraham / ⁊ querite ab eo. Statim ipſi confuſi non ibunt ad interrogandum. Huc uſq; traditio. Ex iſta enim traditione poteſt ſumi argumentum de paſſione ⁊ morte Chriſti. Et ē notanduz id qđ ibi dicitur: q ad Meſſiam pertinet viuificatio mortuorum / ⁊ ipſe erit reuerſurus in fine mundi ad iudicandum eos. ¶ Quarto premiſſis eſt addendũ id qđ hr̃ ĩ libro Ros Haſſana in Pereq. i. diſtictione que incipit Iom. Tob. b. Sex milibus annorum erit mundus: ⁊ vno millenario erit deſtructus. ſicut dictum eſt Iſa. ij. e. Et exaltabitur dominus ſolus in die illo. Abai dixit: qđ duobus milibus erit deſtructus. ſicut dictum eſt Oſee. vi. b. Uiuificabit nos poſt duos dies in die tertio ſuſcitabit nos: ⁊ viuemus coraz eo / vel ad faciez eius. Animaduerte lector: q iſti Iudeorum ſapientes: qr non probant que dicũt per ea que inducunt / ⁊ dicunt: inſipientes fiunt. Nulla eni ratio cogēte ſeqtur: q mũd⁹ ꝑ mille annos ſit deſtruct⁹ qñ ſolus De⁹ fuerit exaltat⁹. Nec

q: viuificabit homines poſt duos dies. Ideo ſequit̄ q̄ per duo milia annoꝝ deſtructa exiſtat tota mūdi cōgeries. Porro ad probandū fabuloſū eſſe q̄q dicūt ſufficit eoꝝ īducēdo diſcordiā. Meſſias itaq3 nr̄ viuificabit nos a morte culpe poſt duos dies: quibus iacuit in ſepulcro. In die vero tertia reſurgens a mortuis ſuſcitabit nos. Hieronymus in originali. Fruſtra Judei mille annoꝝ ſibi ſpacia pollicentur: cum ſalus vniuerſoꝝ ſit repromiſſa die tertia: qua Deus ab inferis reſurrexit. Uel dicamus primū diē in multa paupertate ⁊ humilitate. Secūdū paſſionis et mortis exceſſū. Tertiū ab hora reſurrectionis ſue vſq3 ad cōſumatū finale iudicium. Uel prim⁹ dies legis nature. Scd̄s Moſaice. Terti⁹ euāgelice. Ul̄ nobis Chriſtianis prim⁹ dies gratie q̄ renaſcimur per baptiſmum. Secūdus ſuſtinentie ſeu penitētie qua ab actualibus iuſtificamur. Et tunc plene curati iuſtificati ⁊ ſuſcitati viuem⁹ vita eterna ad faciem eius viſam a nobis / ⁊ vidētes nos. Propt̄ hoc dr̄ p̄s. ciiij. a. Querite dn̄m Booço. i. in fortitudine vel virtute ei⁹: vel cū virtute: q̄rite faciem ei⁹ iugiter. ¶ Quinto id qd̄ legit̄ in Medras Tibillim: ſup p̄s. xxi. vbi dicitur in titulo ſup ceruaz aurore. Iſtud eſt ac ſi diceret ſcriptura: p̄s. 56. Excitare gloria mea / excitare pſalterium ⁊ cithara: excitabo aurorā. Et infra. Excitare in Edom. i. i Romanis. Futuꝝ ē ei / vt aſtare facias nobis regē Meſſiam. Et quid ē excitabo aurorā. Ego excito aurorā ⁊ aurora nō excitat me. A ſeculo eni non venit ſuper me aurora: ⁊ inuenit me dormiētem: ſ3 ego fui excitās aurorā. Et hoc ē excitabo aurorā. Et ſic eſt ipſe dicēs: p̄s. 118. c. Media nocte ſurgo ad cōfitendū tibi. Hucuſq3 traditio.

¶ Notandū q̄ gloria David eſt in Meſſia: vt habetur in Medras Tibillim: p̄s. 15. Letatū eſt cor meū in verbis legis / ⁊ exultauit gloria mea. Dixit Rabi Habahu. In rege Meſſia: q̄ egreſſur⁹ eſt de me. ſicut dictū eſt Iſa. 4. g. Quia ſuper oī gloria Huppa. i. protectio. i. Meſſias / etiā caro mea habitabit ad fiduciam poſt mortem. Dixit Rabi Iſaaq. Docet propter hoc q̄ non habuit poteſtatem in eo tinea ⁊ vermis. Alia expoſitio. Et exultauit gloria mea. Gloria exultat quando minores ſunt digni ſeruire ſibi. Hec traditio. ¶ Predictis quoq3 adiungēdū eſt q̄ in p̄s. xv. g. taliter ſcriptum eſt. Propter hoc letatum eſt cor meum: ⁊ exultauit gloria mea. Etiam caro mea habitabit ad fiduciam: q: non derelinques animam meam in inferno: nec dabis ſanctum vel pium tuum ad videndu3 corruptionē. ¶ De incorruptione quoq3 corporis Chriſti. dicitur Iſa. li. e. Expedite / mobilis ad aperiendū nec morietur ad corrumpendum / vel putreſcendum: nec deficiet / vel minuetur caro. Et ego dominus Deus tuus. ⁊c. Dixit Rabi Kimhi. Et ſibi Lehem cadens ſuper carnem tantum. i. q̄ non dicitur niſi de carne. Leuiti. xxi. c. Quia Lehem. i. carnem dei tui ipſe ſacrificat / ſanctus erit tibi. ¶ De reſurrectione vero corporum habetur in Medras Tibillim: ſup p̄s. 92. vbi dicitur. Preparatus thronus tuus ex tunc rex Meſſias aſcendit in mente dei ſancti et benedicti ante creationem mundi. Sicut dictum eſt p̄s. 71. Ante ſole3 Jinnon. i. filiabit / vel naſci faciet. Fuit nomē ei⁹ Jinnon: q: futurū ē: vt ipſe Jannin. i. filiet vel naſci faciat omnes dormiētes ī puluere. Hec traditio. ¶ Ad premiſſa valde cōuenit id qd̄ ſcripſit Paulus ad Corin. 15. c. Qd̄ q̄dem per hominē mors: ⁊ per hominem reſurrectio mortuorum. Et ſicut in Adam omnes moriuntur: ita ⁊ in Chriſto omnes viuificabuntur.

¶ Dixit Rabi Nahmon. Dormiētes pulueris ſūt mortui. ſicut dictū eſt Dan̄. xij. b. Et multi de dormientibus in terre puluere euigilabunt. Hi ad vita3 eternā: ⁊ hi ad opprobriū ⁊ ad vermiculationē eterna3. ¶ Ad hoc facit id qd̄ in p̄s. iij. taliter ſcriptum eſt. Ego dormiui ⁊ ſoporat⁹ ſum: reſurrexi / vel euigilaui q: dn̄s ſuſcipiet me. Per manus regis Meſſie dicit Medras. i. gloſa. ¶ Adhuc dicendum eſt: id qd̄ Soph. iij. c. taliter ſcriptu3 eſt. Propter hoc expectate me dicit dominus in die reſurrectionis mee ad futurū: q: iudiciū meū: vt congregē gētes: vt colligam regna ad effundendum ſup eos indignationem meā. Omnem iram naſi mei: q: in igne zeli mei deuorabitur tota terra. Quia tunc conuertam ad populos labiū electū ad inuocandum omnes nomen dn̄i / ⁊ ad colēdū eu3 humero vno / vel humer⁹ vn⁹ / vel pars vna. ſicut dictū eſt Gen̄. 48. g. Et ego dedi tibi humerum vnū. i. partem vnam. Idē in Targū. Propt̄ hoc expectate verbum meū ait dominus ī die oſtenſionis mee ad iudicandū ⁊c. In igne eni vindicte mee conſumentur omnes impij terre. Notandum q̄ in ſecunda parte capi. iij. Deo dāte probabitur q̄ Meſſias eſt verbum dei. ¶ Qd̄ autem predicta dei / vbiq3 ſui / expectatio dicat̄ de Meſſia: inde oſtēditur vbi in pereq Heleq. c. talit̄ ſcriptum eſt. Si tardauerit ſe expecta eum: q: veniens veniet ⁊ non tardabit. Abacuq. 2. b. Si tardauerit ſe rex Meſſias expecta eum. ⁊c. Et fortaſſis tu dicis q̄ nos expectamus eum / ⁊ ipſe non expectans: ſed hoc eſt ſicut dictum eſt. Iſa. 30. c. Propter hoc expectat dominus / vt miſereatur veſtri. Et quid eſt ex quo ipſe expectat / ⁊ nos expectamus. Quid retardat: Regula / vel mos iudicij retardat. Nos quare expectamus: vt recipiamus mercedem. ſicut dictum eſt Iſa. 30. c. Beati omnes qui expectant eum. ¶ His apte valde ſubiungitur id qd̄ in Ceder Olam / taliter ſcriptum eſt Dan̄. 2. c. Nouit q̄ in tenebris eſt: hoc eſt pena impiorum in gehenna. Et lux cum eo eſt. Hoc eſt donatio mercedis iuſtorum in ſeculo vēturo. ¶ Qd̄ vero hec lux / vel lumen que premium ſiue merces eſt futura iuſtorum ſit Meſſias. Inde habetur vbi in Bereſſit minori ſuper Gen̄. i. a. taliter dictum eſt. In principio creauit Deus. Dixit Rabi Abba. Et lux cum eo eſt. Dan̄. 2. c. Hec lux eſt rex Meſſias. ¶ Predictis adhuc addēdū ē id qd̄ Iſa. xl. c. hoc mō ſcriptu3 ē. Ecce dominus Deus in fortitudine veniet: ⁊ brachium

eius dominabitur ei. Ecce merces eius cum eo. ¶ Ad idē quoqȝ facit id qđ ſcriptuȝ eſt Geñ. xv. a. Non timeas Abram. Ego ero ſcutuȝ tibi merces tua multa valde. ¶ Infatuati vero Iudei negant Chriſti ſecundum aduentum. Quapropter ſepius obijciunt ꝙ Chriſtus noſter non fuit Meſſias: qꝛ non venit cum nubibus celi. ſicut ſcriptuȝ eſt Dañ. 7. c. Uidens fui in viſione noctis: ⁊ ecce cum nubibus celorum / vel celi ſicut filius / vel q̄ſi filius hominis veniens erat: ⁊ vſqȝ ad antiquum dierꝫ puenit. Et corā eo obtulerūt eū. Et ei dedit poteſtatem / ⁊ honorē / ⁊ regnū / ⁊ oēs populi tribus / ⁊ lingue ei ſeruient. Poteſtas eius poteſtas eterna que nō preteribit: ⁊ regnum eius qđ nō corrumpetur. ¶ Dixit Rabi Abrahā / Auen / Azara ſup Danielem ꝙ Rabi Iehoſſua dixit hūc q̄ſi filius hominis eſſe Meſſiam. Et ꝙ optime dixit. Itē q̄ſi filius hoīs. Glo. Ra. Se. Ipe ē rex Meſſias. Huic obiectioni breuiter reſpondenduȝ. Daniel omnibus diſcernendi ſubſequētia per precedentia: intellectum habentibus: euidenter oſtendit / de vltimo aduētu Meſſie ad extremū iudicium: ⁊ non de primo ſe fuiſſe locutum. Predictis ſiquidem verbis premiſit dicēs. Dañ. 8. d. Uidens fui: donec throni poſiti ſūt / vel iactati: ⁊ antiquꝰ dierum ſedit. ⁊c. Uſqȝ iudicium ſedit: ⁊ libri aptī fuerunt. ⁊c. vſqȝ ⁊ ecce cum nubibus celi quaſi filius hominis veniebat. ⁊c. Manifeſtū eſt igitur ꝙ de vltimo Chriſti aduentu: ⁊ nō de primo hic loquitur. ¶ Duplicem quippe aduentum Meſſie in ſacra ſcriptura inueniunt quicūqȝ eaȝ intelligūt: ⁊ qui ſpiritualiter ceci non ſunt. Unū videliceȝ cū ſūma humilitate ac vilitate. Alterū cū ſūmo honore ac maieſtate. De primo loquit̄ȝ Zach. ꝓpheta: vbi ait. Zach. 9. c. Exulta valde filia ſion: iubila filia Hieruſalem. Ecce rex tuus veniet tibi iuſtus ⁊ ſaluatus ipſe. Pauper vel humilis / vl' māſuetus: ⁊ equitās ſuper aſinam vel aſinum: ⁊ ſup pullum filium aſinarū. Glo. Ra. Se. Ecce rex tuus. ⁊c. Zach. 9. c. Non pōt hoc exponi niſi ſuper rege Meſſia. ¶ De prīo quoqȝ aduētu Chriſti locutus eſt Iſa. liij. a. vbi ait de ipſo. Et vidimus euȝ ⁊ non viſione: ⁊ deſideramus eum deſpectū ⁊ ꝓhibitum virorum. ⁊c. quaſi dicat. Uidemus eum ſpiritu prophetico: ⁊ non viſione oculorum: ⁊ tñ deſideramus eum deſpectū ⁊ prohibitū virorꝫ. i. ita deſpectū ſicut deſpectus eſt ille qui prohibet̄ eſſe in congregatione ⁊ ſocietate virorꝫ. ¶ De vltimo vero aduentu Meſſie. Locutꝰ eſt Daniel in premiſſis: ſicut probatum eſt. ¶ Iudei autem conantur probare non veniſſe Meſſiam: nec dominum noſtrum Ieſum Chriſtum fuiſſe: qꝛ nondum viſum eſt: ꝙ in diebus Meſſie faciēdum per Iſa. 30. e. prophetatuȝ eſt. Et erit lux lune ſicut lux ſolis: ⁊ lux ſolis erit ſeptempliciter ſicut lux ſeptem dierum in die alligationis domini fracturam populi ſui: et vulnus plage illius ſanauerit. Cum igitur inquiunt Iudei in diebus Ieſu hec nūq̄ acciderit: nec poſt eius aduentum: patet ꝙ ipſe Chriſtus non fuit: ⁊ ꝙ Meſſias nondum venit. In aduentu quippe Meſſie erat ſic: ⁊ ē ſic futurꝫ: vt traditum eſt nobis a magiſtris noſtris. ¶ Dicendum eſt eis id qđ ſcriptum eſt in Pereq Heleq. a. Rabi Hazda obiecit. Scriptū eſt Iſa. 24. g. Et erubeſcet luna ⁊ confundetur ſol. Et ſcriptum eſt Iſa. 30. e. Et erit lux lune ſicut lux ſolis: ⁊ lux ſolis ſeptempliciter. ⁊c. Nō eſt cōtradictio. Sic enī erit in ſeculo futuro: ſic vero in diebꝰ Meſſie. Et Samueli qui dixit. Non erit inter ſeculuȝ iſtud: ⁊ dies Meſſie niſi liberatio ſolū a ſeruitute regnorum. Quid erit hic dicenduȝ? Non ē cōtrarietas. Sic in caſtris iuſtorum: ſic in caſtris impiorꝫ. Et aliqui libri hñt. ſic ī caſtris Sekina. i. diuinitatis. Hucuſqȝ Talmud. Glo. Ra. Se. Et erubeſcet luna: ⁊ confundetur ſol in futuro propter multitudinem ſplendoris iuſtorum. Alia expoſitio. Et erubeſcet luna, ⁊ confundetur ſol cuȝ regnauerit dñs exercituum in monte Sion: ⁊ etiā in Hieruſaleȝ: ⁊ coram ſenioribus ſuis fuerit honoratus. Dixit iterꝫ ibidē Ra. Se. Qđ Targū dicit. Et erubeſcet luna. ⁊c. Hoc eſt. Et erubeſcet qui colebāt lunā: ⁊ confundētur qui adorabant ſolē: cū reuelabit̄ regnum dñi exercituū in monte Sion ⁊ in Hieruſalem: et coram ſenioribus populi ſui fuerit honoratus. ¶ Nota ꝙ ex verbis Samuelis ātedictis: probatur euidēter ꝙ erit lux lune ſicut lux ſolis: et lux ſolis ſeptemplicit̄. ⁊c. Ut ſupra intelligēdū eſt de ſeculo venturo: ⁊ nō de diebꝰ Meſſie. Porro erubeſcet luna. ⁊c. Cōpletū ē in diebus dñi noſtri Ieſu Chriſti. Nō ſolū q̄ñ in morte ipſiꝰ ſol obſcuratꝰ ē: et ꝑ cōſequēs luna q̄ lumē habet a ſole. Sed etiā ſecundū iſtud Targū: q̄ñ totꝰ pene mūdus: et maxie Romani ſiue Latini et Greci: cultum ſolis et lune: necnon et planetarū oīm erubeſcētes ob predicationē Chriſti et diſcipulorū abiecerūt: et colla iugo Chriſtiani cultꝰ et fidei: humiliter ſubmiſerunt. Quare patet ꝙ ꝑdicta ratio potiꝰ ē cōtra eos: ſi ſit qui ītelligat q̄ pro eis.

¶ Et lux ſolis erit. ⁊c. Dr̄ ī Targū. i. in trāſlatione Caldaica. Et lux ſolis futura ē lucere parit̄ trecētis et. xliij. vicibꝰ: vt lux. vij. dierꝫ. Itē glo. Ra. Se. Et erit lux ſolis Sibaataiȝ. i. ſeptempl'r: ſicut lux. vij. dierū. Hic nūerꝰ ē ſepties ſeptē ſeptene. ſic lux. vij. dierꝫ. que ſūt. xlix. Aſcendentes ad cccxliij. Hec Ra. Se. Et ſic ꝑdicte obiectiōi habet̄ rurſū. Cui etiā cōſonū ē: ꝙ in Iſa. xl. c. de aduētu ſaluatoris ꝑmo atqȝ ſcđo: mixti dictū ē. Ecce dominꝰ Deꝰ ī fortitudine veniet: ⁊ brachiū eius dominās ei. Ecce merces eiꝰ cū eo: et opꝰ eiꝰ coraȝ ipſo. Sic paſtor gregē ſuū paſcet ī brachio ſuo cōgregabit agnos. ⁊c. Idē ī Targū. Ecce dñs Deꝰ ī fortitudie reuelabit̄ et fortitudo brachij roborꝫ eiꝰ dñabit̄ corā eo. Ecce merces faciētiū vbū eiꝰ cū eo. Quia oīa opa eorꝫ māifeſta corā eo. ſicut paſtor q̄ gregē ſuū paſcit ī brachio ſuo ꝯgregabit agnos. ⁊c. Glo. Ra. Se. Ecce merces eiꝰ ꝓparata cū eo iuſtis. et opꝰ eiꝰ. i. merces opis quā daturꝰ ē eis. ¶ Ad hꝰ ē ptiēt qđ legit̄ ī Bereſſit Raba minori ſuper Geñ. v. a. Iſte liber generationū Ade. Hoc eſt ac ſi dixerit ſcriptura. Iſa. lij. f. Qm̄ non

in ſēpiternū.ſ. Arib litigabo vel cōtēdā cū Adā prīo: neqȝ ineternū iraſcar cū generationibꝰ eiꝰ. Quia ſps eiꝰ ex facie mea amicieť / vľ iduet / vel anxiabiť: ⁊ aīas ego feci. Rabi Tanhū. Et dixerunt ei in nomine magiſtroꝝ. Nūq̄ rex Meſſias veniet: donec create fuerint oēs anime q̄ aſcenderunt in cogitatione ad creandū. Hoc eſt quas Deus preuidit creandas. Que eſt huius rei probatio: Et animas ego feci. Iſa. 57. f. Hoc eſt propť aīas ego feci vt. ſ. veniret Meſſias. ¶ In Medras quoqȝ Qohelet. i. in Eccle. 1. b. Scriptuȝ ē. Super circuitus ſuos reuertitur ſps. Rabi Halia dixit. Ad ſeculum. i. nunq̄ veniet Meſſias: donec ſteterint oēs anime que aſcenderunt in cogitatione ad creandum. Et he ſunt anime dicte in libro Ade prioris. De quo dictū Gen̄. v. a. Iſte ē liber generationū Ade. ¶ De Meſſia autē legiť in antiqua Bereſſit Raba ſup illud Gen̄. 49. Donec veniat Silo. Iſte eſt Meſſias. Et ad eum cōgregabunt ſe gentes: qꝛ ipſe erit iudicās totū mūdum. Et hoc eſt qȯ ſcriptuȝ eſt. Mich. 4. Et iudicabit inter gētes / ⁊ arguet populos mltos. ⁊c. Et dictum eſt. Iſa. xi. a. Et iudicabit in iuſtitia pauperes: ⁊ arguet ī equitate māſuetis terre. Et percutiet terram in virga oris ſui: ⁊ in ſpū labiorum ſuorum interficiet impium.

¶ De Chriſti aſcenſione. Caplm. xx.

DIcto de reſurrectiōe Chriſti: necnon ⁊ reſurrectione mortuorū ī generali iudicio. Reſtat dicendum hoc in loco de Chriſti ad celos aſcēſione. ¶ Primo igitur illud ponatur ꝙ in. 32. Deuť. f. taliter ſcriptum eſt. Quia leuabo ad celos manum meā. Idem in Targū. Quia ordinabo vľ p̄parabo in celo domū diuinitatis mee. ⁊ dicā permanens ego ineternum. Itē glo. Ra. Se. Manū meam. i. locum diuinitatis mee. ¶ Locus autem diuinitatis ⁊ domus: Meſſias homo eſt. Iſa. lvij. f. ſatis oſtenditur cum dicitur. Sic ait excelſus habitās eternitatē Qados. i. ſctūs nomen eius. Excelſum ⁊ ſāctum ihabito ⁊ cōtritum ⁊ inferiorem ſpiritu ad viuificādum ſpm̄ inferiorum: ⁊ ad viuificādum cor contritorum. Glo. Ra. Selo. Excelſum ⁊ ſanctum inhabito: ⁊ inde ego ſū cū cōtrito ⁊ cum inferiore ſpū. Prolongo enim diuinitatem meā ſup eū. Hec Ra. Selo. ¶ Porro contritus / ⁊ inferior ſpū. i. humilis: nullus melius q̄ Meſſias eſt. De quo ꝑ Iſa. liij. d. Taliter dictuȝ eſt. Et deſiderauimus eū deſpectum ⁊ prohibitum viroꝝ. ⁊c. Percuſſuȝ dei ⁊ humiliatū. Et ipſe vulneratꝰ vel occiſus propter culpas noſtras: contritus ꝓpter peccata noſtra. ⁊c. Nota ꝙ Rabi Selomo; ī predictis duabus expoſitionibꝰ prophetauit: vt de alijs dicitur ī Talmud: ⁊ neſciuit quid prophetauerit. ¶ Secundo inducēdū ē id qȯ Mich. ij. g. de Meſſia taliter ſcriptū eſt. Aſcendit / portelluȝ faciens ante eos: irruerunt ⁊ trāſierūt portam: ⁊ egreſſi ſunt per eam. Et trāſibit rex eoꝝ āte eos / ⁊ dominus in capite ipſorum. ¶ Ad intelligētiā iſtorum facit id qȯ ſcriptum eſt in Bereſſit Raba Rabi Moſſe Hadarſan: ſup illud Geneſ. 44. vbi dicitur. In ſomnio noſtro. Et ecce vitis coram me. Hoc ē qȯ ſcriptū eſt: p̄s. 79. f. Perfice vel preparā quā plātauit dextera tua. Plāta de inferiꝰ: ⁊ h̄ eſt Abrahā. Plāta de ſuperiꝰ: ⁊ h̄ eſt Meſſias. de quo dictum eſt. Mich. ij. g. Aſcēdit portellum faciens corā eis. Hucuſqȝ traditio. ¶ Aſcendit portelluȝ faciens. Glo. Ra. Se. i. Saluator corū portellum faciens in ſepibus ſpinaꝝ: ⁊ vep̄uȝ: ad dirigēdum eis viam. ¶ Dixit quoqȝ Rabi Moſſe Hadarſan predictus: ſup Gen̄. 44. c. Et acceſſit ad eū Iudas. Hoc eſt qȯ ſcriptum eſt Cāť. 1. a. Exultabimus ⁊ letabimur in te. Qn̄: Qn̄ aſcēdēt captiuitates de gehēna: ⁊ diuinitas erit in capite eoꝝ. Sicut dictuȝ ē Mich. ij. g. Et trāſibit rex eorū corā eis: et dominꝰ in capite ipſorum. ¶ Item in Bereſſit Raba Rabi predictꝰ. vbi in Gen̄. 41. a. taliter ſcriptū eſt. Poſt finem duorum annorū: ⁊ Pharao ſoniauit. ⁊c. Sed q̇d eſt adhuc qȯ ſcriptum eſt. Dn̄s abſoluet Azorū. i. captiuos: in p̄s. 145. Captiuos inferni / captiuos mortis. Hucuſqȝ Rabi Moiſes. ¶ Item in Medras. i. gloſa iuxta per plāctum. Hieť. 1. g. Multa ſunt ſuſpiria mea: ⁊ cor meū merens. Tu es inueniēs ꝙ in eiſdeȝ rebus in quibꝰ peccauit Iſrael: eſt punitus deinde conſolatus. Peccauerunt in capite. ſicut ſcriptum eſt Numeri. 14. b. Deť nobis caput ⁊ reuertamur in Egiptum. Et puniti ſunt in capite: ſicut ſcriptū eſt Iſa. 1. b. Omne caput ad lāguorē. Et conſolādi erant in capite: ſicut ſcriptum ē Mich. 2. g. Et trāſibit rex corā eis: ⁊ dominus in capite ipſorū. ¶ Qȯ Meſſias dicatur caput Iſrael. inde habetur / vbi in Oſee. 1. g. ita diciť. Et congregabūtur filij Iuda / ⁊ filij Iſrael pariter: ⁊ ponent ſibi caput vnuȝ. Glo. Ra. Se. Dauid regē ſuum: qꝛ magnus dies Iſreel. i. qꝛ magnus dies cōgregationis ſeminis eoꝝ. Hec Ra. Se. Qȯ vero Meſſias ſit caput Iſrael: adhuc inquire in ſecūda ꝑte ca. vi. §. Quibus. Et. §. Qȯ enim. ¶ Tertio inducendum eſt qȯ in p̄s. lxvij. d. taliter ſcriptum eſt. Aſcēdiſti ad altuȝ: predatus es p̄dā: accepiſti dona in Adaȝ: ⁊ etiā deuiātes / ad habitandū cū domino deo. ¶ Quarto p̄dictis addenduȝ eſt id qȯ Amos. 9. c. Hoc modo dictum eſt. Edificans in celo vel in celis aſcenſionem ſuam / vel aſcenſiones ſuas / ⁊ faſciculum ſuum ſuper terram fundauit. Vocans aquas maris / ⁊ effundens eas ſuper faciem terre. Iod / He / Vau / He. i. dominus Deꝰ nomen eius. ¶ Iteȝ in Targū. Qui poſuit in robuſto altiſſimo diuinitatem glorie ſue: ⁊ eccleſiaȝ vel ſcolam ſuam ſuper terram confirmauit. Qui dixit / vt congregarentur turme / ⁊ multitudines velut aque maris / ⁊ ſpergeret eas ſuper faciē terre. Iod / He / Vau / He / eſt nomē eiꝰ. ¶ Nota ꝙ ī ſecunda parte capitulo primo: ⁊ in aliis plerīſqȝ probabitur: ꝙ Iod / He / Vau / He / ē nomē Meſſie: ⁊ eſt nomen dei ſibi ſoli appropriatuȝ. Ibiqȝ inuenies notatum de dignitate eiuſdeȝ nominis dei: qȯ grece dicitur Tetragramaton.

¶ Quinto facit ad Chriſti aſcēſionem: id qȝ ſcriptum eſt Deutero.33.f. Nō eſt ſicut deus rectus aſcenſor vel eqtator celi in adiutore tuo: ⁊ in magnificētia ſua nubes vel celos. Idē in Targum. Non eſt niſi deus rectus cuius diuinitas in celis in adiutore tuo: ⁊ virtus vel fortitudo eius in celis celorū. Itē aſcenſor celi. Glo. Ra. Selo. Ipſe eſt ille deus q̄ eſt in adiutore tuo ⁊ in magnificentia ſua ipſe eſt aſcenſor vel equitās ſchaqim.i. celos vel nubes. Quare in ſecūda parte ibi inuenies ꝙ Meſſias vocatur adiutor. ¶ Sexto predictis addatur qȝ legitur in p̄s.ciij. Ponēs nubes currum ſuū vel equitaturā ſuā: ambulās ſup alas venti. Faciēs nūcios ⁊ miniſtros ſuos ignē vrentē: fundauit terram ſup baſim ſuam: nō labet̄ ī ſeculum et vltra. ¶ Myſtice terra hic eccleſia Iſrael.i. apoſtoli ⁊ alij Meſſie noſtri diſcipuli qui Iſraelite fuerūt. Baſis q̄qȝ eccleſie eſt ip̄e Meſſias. Ad qȝ facit qȝ legitur in Medras Cohelet ꝑmo.b. vbi ſcriptum eſt. Generatio vadēs et generatio veniēs et terra ad ſeculū eſt ſtans. Dixit Rabi Iſaaq. Regnum iſtud intrat ⁊ regnū iſtō egreditur: Iſrael aūt ſtat. Iuuat̄ autē hoc a ſcriptura q̄ dicit Iudicū.18.g. Et Ionatā fili⁹ Gerſo, filius Manaſſes ipſe ⁊ filij eius fuerunt ſacerdotes tribui Dan vſqȝ ad diē tranſmigrationis terre. Et nūquid terra trāſmigrat aut trāſfert ſe? Sed iſti ſunt Iſrael q̄ vocātur terra: ſicut dictum eſt Michee.11.d. Et beatificabunt vos oēs gentes cum fueritis terra deſiderabilis. Huc vſqȝ traditio.

¶ De ſacramento Euchariſtie.
Capitulum.xxj.

Quoniā de Chriſti aſcēſiōe ad celos q̄tum ad iſtius operis ſufficientiā pertinet: dictū eſt Nūc de Euchariſtie ſcramento erit vlteri⁹ preponendum Circa qȝ quidē ꝑmittēdū eſt id qȝ p̄s.91.a. De⁹ iudicia tua regi da. Scōm antiquos Iudeorum Rabines ſiue magiſtros: loquit̄ de Meſſia. ¶ Hoc aūt inde euidenter habetur vbi ī Medras Tihillim.i. in gloſa pſalmorū ita ſcriptum eſt. ſup p̄s.71. Cui⁹ titul⁹ talis eſt. Liſlomo.i. pacifico. Deus iudicia tua regi da. Iſte ē rex Meſſias: de quo dictū eſt Iſa.xj.a. Et egrediet̄ virgultū de ſtirpe Iſſai. ¶ Notanduȝ eſt aūt hic / ꝙ Rabi Selomo nititur hūc pſalmū exponere de Salomone: vſqȝ ad locū vbi dicit̄. Pullulabit vl' germinabit in diebus eius iuſtus: ⁊ habūdantia pacis vſqȝ ad ſeniū vel defectū lune. Nō ipſe exponens ait. Germinabit in diebus eius.i. Salomonis. iuſtus.i. in diebus eius multiplicabūtur iuſti: ⁊ germinabit habundantia pacis in diebus eius: vſqȝ ad defectum lune.i. vſqȝquo nō ſit mūdus. Et tota hec oratio ꝯpleta eſt / iſto verbo excepto. Qm̄ peccauit Salomō / ⁊ ſic nō eſt ꝓlongatū regnū eius. ⁊c. vſqȝ erit Piçat h frumēti. Linguagiū eſt habundātie ⁊ multiplicatiōis. Magiſtri aūt noſtri bone memorie expoſuerunt ipſum eſſe linguagiū placentarū ad dies Meſſie: ⁊ totū pſalmum de rege Meſſia: expoſuerunt ſupple. huc vſqȝ Ra. Se. ¶ Notādum eſt intime: ꝙ vbi tranſlatio nr̄a habet in predicto p̄s. Et erit firmamentum in terra. Hebraica veritas hȝ Piçat bar.i. Placenta vel fructum frumenti in terra.

¶ Quō aūt ⁊ qualiter erat futurus Meſſias Piçat bar.i. placenta frumenti in terra: ſcōm opinionem magiſtrorum Iudeorum. Inde habetur vbi in libro qui dicit̄ Cifre / taliter ſcriptum eſt. Dn̄s ſolus deducet eū: ⁊ non erit cū eo de⁹ alienus. Deutero.32.c. Dixit de⁹ ſanct⁹ et benedict⁹ Futur⁹ ſum ego vt cōuertā vos in māſuetudine vel tranquillitate ſpirit⁹ in mundo iſto: ⁊ nō erit cum eo deus alienus. Quia nō erūt in vobis filij Adā exercētes negociationem aliquā quēadmodū dictum eſt p̄s.71. Erit Piçat bar.i. placenta frumenti in terra in capite montium. Erit Piçat bar. Qm̄ frumenta erunt producentia in diebus Meſſie geluzcaot.i. placentas / ſicut eſt plenitudo Fiçat.i. calli vel rotule vole ſeu palme iſtius. Sequitur. Tremet ſicut libanus fructus eius: qȝ frumēta fricabūt ſe: iſtud cū iſto. ⁊ deijciēt ſimilā ſuā in terrā: ⁊ tu eris veniens ⁊ accipiens inde plenitudinē piçat.i. rotule palme iſtius ſm refectionem tuā vel ꝓuiſionē. ¶ Hoc idem habetur aliquantulū aliter in libro Cetubot.i. ſponſalitiorum: in Pereq.i. diſtinctione q̄ incipit. Sene / Datiane.f. Dixit Rabi Hira. Futura eſt terra Iſrael vt ꝓducat placētas ⁊ ornatū purpure: ſicut dictū eſt p̄s.71. Erit placenta frumenti in terra Et nota ꝙ in lingua Romanorū placenta tenuis et extenſa / vocatur piçat. Legerūt magiſtri ſup illud p̄s.71. vbi dicit̄. Erit Piçat.i. petia vel fruſtum frumenti in terra. Dixerunt. Futurum eſt vt triticū palmeſcat et aſcendat ſicut palma: ſicut dictum eſt p̄s.71. Erit piçat.i. fruſtum frumenti in terra. Et fortaſſis dices. Labor erit in colligēdo. Docet q̄d ſit ad hoc dicendū. qȝ ſequit̄. Contremiſcet vel mouebit̄ ſicut libanus fructus eius Deus ſanctus ⁊ benedictus educet vētuȝ de theſauris ſuis ⁊ ſepabit ſimilam ipſius. Veniet autē homo ⁊ portabit plenā volā manus ſue: ⁊ procurabit inde ꝓuiſionē ſuam ⁊ prouiſionē virorū domus ſue. Glo. Ra. Se. Et totum hoc erit in diebus Meſſie. ¶ Dixit Rabi Qimhi. Erit Piçat bar. in terra. p̄s.71. quaſi dicat. Erit fruſtum vel pecia frumenti. ¶ Ex his patet: ꝙ p̄s iſte loquit̄ de Meſſia. Quo ſic premiſſo: euidēs eſt ſm exigentiā textus: futurū fuiſſe ꝙ Meſſias eſſet placēta frumenti in terra. De ipſo quippe dictū eſt vt multipliciter in precedentibus probatū eſt. Erit piçat bar.i. pecia vel fruſtum vel placenta frumēti in terra. ¶ Deniqȝ predictis aſſociandū eſt aliud qȝ in Bereſſit q̄qȝ Raba Rabi Moſſe Hadarſan: taliter dictuȝ eſt. ſuper illud Geñ.xiiij.e. vbi dicitur. Et Malqicedeq rex Saleȝ.⁊c. Iſte erat Sem filius Noe. Et quid docet dicendū: ꝓduxit panē et vinū. Rabi Samuel Barnahman dixit.

Sententias ſacerdotij tradidit ei. Et erat ipſe
ſacrificans panē ⁊ vinū Deo ſancto ⁊ benedicto
ſicut dictū eſt. Et ipſe erat ſacerdos Deo altiſſi=
mo/rex Salem. Locus quādoqꝫ iuſtificat habi
tatores ſuos. Alius ſermo. Produxit panez. Hic
eſt panis ꝓpoſitionis/ ⁊ vinū.i.libamina. Ma=
giſtri dixerunt:ꝙ legē reuelauit ei qui dixit. Pro
uerb.9.b. Uenite comedite panē meum/⁊ bibite
vinū qd miſcui. Alius ſermo. Melqicedeq. Hoc
eſt ac ſi dixerit ſcriptura:qd dictū eſt ps.cix. Iu=
rauit dñs ⁊ nō penitebit eū:tu es ſacerdos ad ſe=
culū ſcdm vel ſup ordinē Melqicedeq. Et quis ē
iſte: Iſte eſt rex iuſtus ⁊ ſaluator rex Meſſias:ſi=
cut dictum eſt/zach.ix. Ecce rex tuus venit tibi
iuſtus ⁊ ſaluator. Et quid docet dicēdū:protulit
panem ⁊ vinū:quaſi dicat. Erit placenta tritici
in terra. Et hoc eſt qd ſcriptum eſt/Geñ.ix.e. Et
ipſe ſacerdos deo altiſſimo:hec traditio. ¶ Cui
cōſonū valde eſt Targum.i.tranſlatio hui⁹ ver=
ſus apud eos i Caldaico:q̄ talis eſt. Erit Corbā
id eſt ſacrificiū frumēti in terra in capite montiū
eccleſie. ¶ Nota ꝙ montes eccleſie nulli cōueni
entius dici poſſunt/q̄ eius prelati et ſacerdotes
in quibus hec ſcriptura tunc videtur impleri: qñ
eleuat corpus Chriſti ſup caput ſuū. Nec eſt mi=
randū de antiqs ſapientibus Iudeorū q̄ ꝑ talez
modū vt predictū eſt. dixerunt ſepe dictā aucto=
ritatē exponendo Meſſiā futurū fuiſſe placentaz
vel,fruſtum frumēti in terra. Quid enim aliō me=
lius dicere poterāt quibus nōdū rei veritas fue=
rat propalata: Qꝫ etiā patres ſcti vocentur mō=
tes:habes ſupra/cap.4.§. Meſſias igit. ¶ De ci
bo deinde ſacrificij corpis ſaluatoris noſtri:ha=
betur in Bereſſit Raba Rabi Moiſe Hadarſan.
ſup Geñ.39.a.vbi dicitur. Ioſeph aūt. deſcende
runt cum eo in Egiptū. Hoc eſt ac ſi dixiſſet hec
ſcriptura id qd ſcriptū eſt. Oſee.9.b. In funibus
Adam trahaz eos i vinculis amoris. Et ero eis
ſicut eleuatores iugi ſup maxillas eorū:⁊ dimit=
tam ad eum vel inclinabo ad eū Okil.i.comeſti=
onem vel cibum. In funibus Adam trahā eos.
Iſti ſunt Iſrael:ſicut dictuz eſt:Cant.j.b. Trahe
me poſt te curremus:in vinculis dilectiōis: ſicut
dictum eſt/Malach.1.a. Dilexi vos ait dñs. Et
ero eis ſicut eleuatores iugi: qꝛ exaltaui tribula=
tiones eorum ſup eos:totū hoc quare: Sup ma
xillas eorū.i.ꝓpter verbū qd emiſerunt ex fauci
bus vel ex maxillis ſuis: dicentes. ij. Regum
20.a. Nō eſt nobis pars in Dauid. et in fine. Et
inclinabo ad eum cibum vel comeſtionē bonaz
ſuauem ⁊ magnā cui nō eſt alia ſimilis:de qua di
ctum eſt:ps.lxxj. Erit Piçat bar.i. placenta vel
fruſtum frumenti in terra. Hec traditio. ¶ Proui
de lector ꝯſidera notabiles ꝓpoſitiones ꝓ cor=
pore Chriſti ac optime cōuenientes fidei noſtre
ſpecialiter in iſtis duabus vltimis traditionibus
Et ꝑ Targum in quibus habetur.ſ.ſupra.§. Deni
qꝫ. Qd rex Meſſias iuſt⁹ et ſaluator et ſacerdos
ad ſeculū:erit placenta tritici in terra. Et in trāſ
latione Caldaica tranſlata ante aduentum dñi

Ieſu Chriſti/habetur. Erit ſacrificium frumenti
in terra in capite montiū eccleſie. Et in traditio
ne ꝓxima legitur:ꝙ iſta placenta frumenti i ter
ra:eſt cibus vel comeſtio bona.ſuauis ⁊ magna.
cui nō eſt alia ſimilis inclinata a deo. Quapropꝫ
concludiꝫ Meſſiam ſiue Chriſtum eſſe placentā
frumenti in terra:⁊ ſacrificium in capite montiū
eccleſie.et cibū ſuauiſſimū cui nō eſt alius ſimilis
inclinatus a deo. Hec autē oīa optime ꝯueniunt
cū eo qd legiꝫ/Io.vj.e. Ego ſum panis viu⁹ qui
de celo deſcendi:ſi qs manducauerit ex hox pa=
ne viuet ineternū. Et panē quē ego dabo ei/ ca=
ro mea eſt pro mūdi vita. De iſto nāqꝫ pane pre=
dictū fuerat/Prouerb.ix.b. Uenite comedite pa
nem meum ⁊ bibite vinū qd miſcui vobis.⁊ īfra.
Panis abſcondit⁹ ſuauior eſt. ¶ Qd de ſolo igi=
tur Chriſto ſiue Meſſia dicaꝫ in predicto ps.ha=
beꝫ in Medras Qohelet.i. Eccle.1.c.vbi taliter
ſcriptū eſt. Id qd fuit ipſum eſt qd erit. Rabi Ba=
rakia in noīe Rabi Iſaaq dixit: ſicut fuit Goel.i.
redēptor primus.ſic erit redemptor vltimus.⁊c.
Et ſubditur. Quēadmodū Goel primus fecit de
ſcendere māna:ſicut dictū eſt Exo.xvj.b. Ecce
ego pluā vobis panē de celis. Sic quoqꝫ Goel
vltimus.i. Meſſias erit piçat bar.i. placenta fru
menti in terra:ſicut ſcriptum eſt ps.lxxi.f. Huc
vſqꝫ traditio. ¶ Nota ꝙ null⁹ rationabiliter po
teſt inficiari auditis premiſſis: cōuerſionē panis
et vini in corpus Chriſti virtute dei ſi credit vel
ꝯcedit conuerſionem aque in ſanguinem:de qua
ſcriptum eſt in ps.lxxvij.e. Et cōuertit in ſangui
nem flumina eorum/⁊ imbres eorū ne biberent.
Et hoc eſt qd ſcriptū eſt/Exo.vij.e. Et conuerſe
ſunt omnes aque q̄ erant in flumine in ſanguinē
⁊c. Et fecerunt ſic incātatores Egipti cū incāta
tionibus ſuis. ¶ Porro ſub velamento veteris
ſacrificij ⁊ ſacerdotis eius: ſatis expreſſe locut⁹
eſt dñs ad Moiſen. Leuiꝫ.xxj.c. de ſacrificio ꝯ,tē=
poris:⁊ de qualitate ſacerdotis ipſius: vbi ait.
Et ſanctificabis eum quia carnez dei tui:ipſe eſt
vel erit ſacrificans. Sanct⁹ erit tibi:qꝛ ſanct⁹ ſuz
ego:ſanctificans vos. ¶ Quaſi hoc idē qꝫ,di=
ctum eſt in libro Tanhuma ſup illud qd ſcriptuz
eſt/Numeri.28.a. Precipe filijs Iſrael: ⁊ dices
ad eos. Sacrificium meum caro mea:hoc eſt ac
ſi dixerit ſcriptura. Iob.xxxvij.g. Sadai.i.ille q̄
ſufficit:non inuenimus eum multe potentie vel
multū potentia. ¶ Et nota ad hoc qd ſcrptū eſt
in Medras Tihillim ſup ps.90.a.vbi diciꝫ. Ha
bitans in latibulo dñs vel altiſſimus: in vmbra
omnipotēs morabiꝫ. Iſtud eſt ac ſi dixiſſet ſcri=
ptura.3.Reg.8.d. Nūquid vere habitat deus ſu=
per terram: Dixit Rabi Iehuda. Quando dixit
deus ſanctus ⁊ benedict⁹ Moiſi. Numeri.28.a.
Precipe filijs Iſrael et dices ad eos. Sacrificiū
meū caro mea ad incendiū meū:vel ꝓpter incē=
dium meū. Dixit Moiſes illud qd ſcriptum eſt/
Iſa.40.d. Et liban⁹ nō erit ſufficiēs ad incēdiū.
Animalia eius nō erunt ſufficientia ad holocau
ſtum. Quis ergo poterit ad ſufficiētiā arietuz ad

ſacrificia: Dixit ei de⁹ ſanct⁹ ꝛ bñdict⁹. Per vitã tuã non ſicut tu opinaris ego requiro ab eis. Nõ quero ab eis niſi vnũ arietẽ. Nota ꝙ iſtud nõ poteſt eſſe verũ iuxta litterã cũ multa alia petierit. ¶ Sciẽdũ aũt ꝙ lehẽ alicubi eſt cib⁹ / alicubi panis: alicubi caro: vñ dicit Rabi Qimhi: in libro Saraſſim. Significatio huius dictionis lehem cõprehendit omne comeſtibile. Aliquotiens autem dicitur de ſolo pane: vt Deutero. viij.b. Qꝛ non in ſolo pane viuit hõ. Et aliquotiẽs cadit ſuper carnẽ ſolam: vt Numeri. xxviij.a. Sacrificium meũ caro mea. ad incendiũ vel ad ignẽ meũ. et ſic Leuit. xxj.e. Carnẽ dei ſui: ipſe ſacrificãs. ꝛ ſic Job. vj.b. Ipſa ſunt ſicut dolores carnis mee. Hec Rabi Qimhi.

¶ Capitulum. xxij. De ſacramento baptiſmi.

In noſtri libelli ſerie amodo de baptiſmi ſacramento intimem⁹. In cuius exordio dicet qualiter ſaluator noſter in Jordane exẽplo ſui baptiſmi: baptiſmum inſtituit: aquas tactu ſui ſanctiſſimi corporis conſecrãdo. Mat. iij.d. Tunc venit Jeſus a Galilea in iordanẽ ad Joãnẽ vt baptizaret ab eo. Joannes aũt prohibebat eum dicẽs. Ego a te debeo baptizari ꝛ tu venis ad me: Reſpondit Jeſus: ꝛ dixit ei. Sine modo. Sic enĩ decet nos implere oẽm iuſticiam. ¶ Verbo vero inſtituit Chriſtus baptiſmũ poſt reſurrectionẽ ſuam qñ ait apoſtolis. Mar. vlti.f. Euntes in mundũ vniuerſum predicate euangelium omni creature. Qui crediderit ꝛ baptizat⁹ fuerit ſaluus erit. Qui vero nõ crediderit cõdemnabitur. ¶ Tunc autẽ impletum eſt qđ in pſona Chriſti / p Iſaiam dictũ eſt. xl.a. Nõ timeas ſerue mi Jacob ꝛ rectiſſime in quo elegi. Effundam enim aquas ſup ſitientẽ ꝛ fluenta ſup aridã. Effundam ſpiritũ meũ ſup ſemẽ tuũ: ꝛ benedictionẽ meam ſup ſtirpes tuas: et germinabũt inter herbam vt ſalices ſup alueos aquarũ. Iſte dicet domino. Ego Et iſte vocabit in noĩe Jacob: et iſte ſcribet manum ſuã dño: ꝛ in nomie Iſrael pnominabitur. Idẽ in Targũ. Quia effundã aquas. ꝛc. Quia ſicut dant aque ſup terrã ſitiẽtem ꝛ fluenta ſup aridam. Sic dabo ſpiritũ meũ ſup filiũ tuum ꝛ benedictionem meã ſuper filios filij tui. Et vngentur vel mutiplicabũtur iuſti teneri ꝛ delicati velut pullulationes herbe: ꝛ ſicut arbor q̃ mittit radices ſuas ſup tractus aquarum. Hic dicet de timentibus deũ: ego ſum: ꝛ hic orabit ĩ nomine Jacob: ꝛ hic offeret ſacrificium ſuũ coram dño: ꝛ in nomine Iſrael vocabit. Hec traditio. ¶ Et germinabũt inter herbã. Glo. Ra. Se. In medio Eſau ſup manum cõuerſorum. i. per ꝯuerſos q̃ addent ſe ſuper eis. Qꝛ aũt dicit: inter herbam. Herba eſt hic Eſau: ſicut dictũ eſt de Eſau. Iſa. 34.f. Et erit cubile drachonũ herba filiab⁹ ſtrutionis. Sequit. Iſte dicet dño: ego: Hij erũt iuſti perfecti: ꝛ iſte vocabit ĩ nomine Jacob. Iſti erunt paruuli filij impiorum: ꝛ iſte ſcribet manũ ſuam dño. Hij erunt viri penitẽtie vel ꝯuerſiõis. Et noĩe Iſrael pronominabit. Iſti erunt ꝯuerſi ex gentibus. f. ſic eſt hec traditio tradita in libro Abot Rabi Natan. Hec Ra. Se. ¶ Nota ꝛ attende ꝙ ex principio ſupradictorũ vborũ / Iſa. vbi aperte loquit de baptiſmo: ꝛ ex fine eoꝝ: iſtiuſqꝫ expoſitionis: euidẽter habetur: ſi ſit q̃ intelligat ꝙ virtute baptiſmi: efficiũtur conuerſi ex gẽtib⁹ et oĩs Chriſtianus fili⁹ Iſrael. De qua materia multum inuenies ſcriptũ in hac pma parte: cap. xij. ¶ Notandũ eſt etiã valde qđ legit ĩ libro Jeuamot in Pereq. i. diſtinctione Haoleç. i. diſcalciatis. f. Rabi Jehoſſua dicit. Qui baptizat et nõ circũciditur: ecce ipſe eſt gher. i. ꝯuerſus: de gẽtilitate ad verã fidẽ. Sic enim inuenim⁹ in matribus. i. in Sara atqꝫ Rebecca: in Rachele ꝛ Lia: q̃ fuerunt baptizate ꝛ nõ circũciſe. Hec traditio. ¶ Non min⁹ eſt hic notandũ id qđ ſcriptũ eſt in libro Joma Hieroſolimitano: in Pereq Jom Haqipurim. Scriptũ eſt Hiere. 16.c. Mique Iſrael dñs. i. ꝯgregatio Iſrael eſt dñs. quẽadmodũ mique. i. ꝯgregatio aquarũ vel pellagus mundificat pollutos. Ita Deus ſanctus et benedict⁹ erit mundans in futuro Iſrael. Et ſic eſt ipſe dicens. Ezech. 36.e. Et aſpergam ſuper vos aquas mũdas / ꝛ mũdabimini ab omnibus imundicijs veſtris: ꝛ ab oib⁹ ſpurcicijs vel inqnamẽtis vřis mundabo vos. Hec traditio. ¶ Huic cõſonũ eſt eſt qđ in Bereſſit minori taliter ſcriptũ ẽ ſup illđ Geñ. 4 9. Ligans ad vitẽ pullũ ſuũ: ꝛ ad zoreca fili mi aſinã ſuam. Hic eſt ille de quo ſcriptũ eſt / zacha. ix.c. Et equitãs ſuper aſinam vel aſinum et ſuper pullum filium aſinarũ. Et ipſe eſt q̃ erit plãtans totum Iſrael ſicut zoreq. i. ſarmentum ſicut ſcriptum eſt Hiere. ij.c. Et ego plantaui te zoreq. i ſarmentum electũ. Et qualiter erit ipſe agẽs: ſicut dictum eſt Ezechie. 36.e. Et aſpergã ſuper vos aquas mũdas / ꝛ mundabimini ab oibus imundicijs veſtris. ꝛc. ¶ Aperi lector oculum intellectus: et vide q̃ euidẽter hic dicitur ꝙ Meſſias ſeu Chriſt⁹ aquas iſtas Ezechielis erat ſparſurus. Et ſic agẽdo totum Iſrael. i. tã literalem q̃ ſpiritualem / de quo paulo ante dictum eſt plãtaturus. De nullo quippe alio niſi de Meſſia premiſſa zach. verba poſſunt intelligi: vt patet ex ſequẽtib⁹. Ecce rex tuus veniet tibi iuſtus et ſaluatus. zacha. ix.c. Glo. Ra. Se. Nõ eſt poſſibile exponere hoc niſi ſup rege Meſſia. ꝛc. ¶ Predictis adhuc adiungẽdum eſt id qđ in libro Qiduſſim in Pereq Haçra Joacin taliter ſcriptum eſt. Maldauerũt rabanã. i. magiſtri: ſpurij: ꝛ natinei / mundi erũt in futuro. Verba q̃qꝫ ſunt ħ Rabi Joce: ſicut dictum ẽ Ezechie. 36.e. Et aſpergam ſuper vos aquas mundas. ꝛc. vřã. ¶ Valde etiam bene aqua baptiſmi ꝛ virtus eius ibi prophetata eſt vbi per zachariã prophetam. xiij.a. taliter ſcriptum eſt. In die illo erit fons patens domui Dauid et habitatoribus Hieruſalẽ. Lahatat. i. ad reſtituendũ vel ad propeccatum vel ad peccati purificationẽ. Vulnida. i. et elongationẽ

vel ad immũdiciã. Et erit in die illo dicit dñs ex
ercituũ: abſcidã noĩa idolorũ de terra: et nõ me-
morabũtur vltra. ¶ Cõuenientiſſime igitur pau-
lo ante poſitam zacharie auctoritatẽ: taliter ex-
ponem⁹. In die illo. i. in tẽpore Meſſie quẽ pro-
bauim⁹ eſſe neceſſario dñm Jeſum Chriſtũ: erit
fons baptiſmi patẽs. i. cõis oĩbus domui Dauid
et habitatoribus Hieruſalẽ. i. Chriſti eccleſie de
Judeis et Gentib⁹ cõgregate ad reſtituẽduz deo
ſcilz genus humanũ: q̃ quodãmodo perdiderat
per peccatũ: vel ad peccatorũ purificationẽ ſm
alium ſenſum. Et ad nida. i. ad imundiciã cuiuſ-
cũq₃ pctĩ generis elongandam: et ab aĩa penitus
remouendã. Quando et quo tẽpore hoc totũ fue-
rat faciendũ: oſtẽdit cũ ſubiungit. Et erit in die
illo dicit dñs exercituũ: abſcindaz nomina ido-
lorũ de terra. Cũq₃ hoc factũ fuerit nõ per Abra
ham / nec per aliquẽ patriarchã: nec per Moiſẽ
nec per aliquẽ ꝓphetam: nec in diebus eorũ ſed
in diebus Meſſie noſtri per ipſum et per apoſto
los ſuos et alios credentes in eũ: euidẽter oſtẽdi
tur: ipſum ſaluatorẽ noſtrũ dñm Jeſum Chriſtũ
eſſe ac fuiſſe Dauid. i. Meſſiã. in predictis zacha-
rie verbis. baptiſmum quoq₃ fuiſſe et eſſe fontez
patẽtẽ: de quo ibidem dictuz eſt. Et nota q̃. xij.
ca. huius partis ꝓbabitur per Talmud q̃ Meſ
ſias vocat̃ Dauid in ſacra ſcriptura. ¶ Huic etiã
auctoritati euidentiſſimũ dedit propheta ſignuz
cũ ſupradictis verbis protinus ſubdidit. zacha.
xiij. c. Prophetas quoq₃ et ſpiritũ imũdũ trãſfe-
ram de terra. Et etiã prophetas ſpũs mendacis
et ſpm̃ imundũ delebo de terra. ¶ Si quis vero
Judeorũ in diebus Meſſie noſtri negauerit hoc
fuiſſe ipletũ: reducat̃ ſibi ad memoriã: q̃ñ añ ad-
uentum Chriſti ſaluatoris noſtri: tanta fuit i mũ
do diuinorũ et falſorũ copia prophetarũ nõ ſoluz
inter gentes: ſed etiã inter eos: vt Acab regi Iſ
rael dixerit Helias propheta dñi. 3. Regũ. 18. d.
Congrega ad me oẽm Iſrael ad montẽ Carmel
et prophetas Baal: quadringẽtos q̃nquaginta.
Et prophetas luci vel nemoris quadringentos
comedẽtes ad menſam Jeſabel. Multi etiã alij
prophete falſi erãt apud Judeos preter iſtos q̃s
cõſuluit poſt modũ Acab. 3. Reg. 22. b. vtrum ire
deberet in Ramot Galaat. Sic quoq₃ recolant
q̃ in dieb⁹ patrũ ſuorum ante aduẽtum videlicz:
Meſſie nr̃i: ſpiritus imundi reſpondebãt i idolis
et dabãt ꝯſilia: vt habet̃. 4. Reg. 1. a. vbi Ochozi
as rex Iſrael nũcijs ſuis his verbis ait. Ite in-
terrogate per Baalzebub deũ eqron ſi viuã de
infirmitate mea iſta. Ad idẽ quoq₃ facit id q̃d le
gitur / zacha. x. b. Idola eñi locuta ſunt fraudem
Cũ igitur in diebus Judeorũ et ante aduentũ do
mini noſtri Jeſu Chriſti ita viguerit idolatria:
nõ ſolũ in Gentib⁹ ſed etiã in Judeis. Necnon et
falſi ꝓphete et immundi ſpiritus: vt per hec pau
ca de multis oſtenſuz eſt. Et in diebus nr̃is Meſ
ſieq₃ noſtri hec oĩa ſunt deleta: q̃ probatione nõ
egent / ſicut manifeſtũ eſt: euidenter ſeq̃tur q̃cq̃d
paulo ante concluſum eſt. ¶ Predictis quoq₃ cõ
uenit addendũ id q̃d in libro Joma Babilonico
in Pereq Jom Haqipurum / taliter ſcriptũ eſt.
Dixit Rabi Aaqiba. Beati vos Iſrael corã illo
a quo eritis mundati. Et quis mundabit vel erit
mundans vos? Pater veſter q̃ eſt in celis: de q̃
dictũ eſt Ezechiel. xxxvj. c. Et aſpergã ſup vos
aq̃s mundas et mundabimini. etc. Et eſt iterũ di-
cens Hiere. 17. c. Mique Jiſreel. i. manipulus
vel ꝯgregatio aquarum Iſrael: erit dñs. Sicut
manipulus vel cõgregatio aquarũ eſt mundans
immundos: ita de⁹ ſanct⁹ et benedict⁹ erit mun
dans Iſrael. Hec traditio. ¶ Animaduerte le-
ctor q̃ iſte act⁹ attribuitur paulo ante ſuperi⁹. ß.
Huic cõſonũ. Chriſto ſiue Meſſie ab antiquiſſi-
mis Rabinis per hãc eandẽ auctoritatẽ Ezechi-
elis: quas ob res apud omnes illos q̃ rerum atq₃
dictorũ cõſequẽtias non ignorant: ex iſtis et illis
ſimul aſſumptis: cõſequens eſt Meſſiam eſſe De
um: qui cũ baptiſmatis virtute ſpũſſancti mũda-
ret totũ Iſrael: vt ſuperius paululũ dictũ ẽ et ex-
poſitum. ¶ Penes hec addendum eſt illud q̃d in
Ezechiele. 36. e. dictũ eſt. Et effundam ſup vos
aq̃s mundas et mundabimini ab oĩbus immun-
dicijs veſtris: et a cunctis ſpurcitijs vr̃is munda-
bo vos: et dabo vobis cor nouum et ſpiritũ nouũ
dabo in medio veſtri. Et auferã cor lapidis de
carne veſtra: et dabo vobis cor carnis: et ſpirituz
meũ dabo in medio veſtri: et faciã ita vt ambule-
tis in preceptis meis: et iudicia mea cuſtodiatis
et faciatis ea. ¶ His ſic ꝑmiſſis: ſciẽdũ eſt q̃ cor
lapidis iſtud q̃d dicit auferẽdũ et dare cor nouũ
et ſpiritum nouũ: peccatũ erat originale mediã-
te baptiſmo / a deo penitus auferendũ. ¶ Predi
ctis cõſonat id q̃d legitur i Medras Qohelet. i.
Glo. ſuper Eccleſiaſtẽ. 1. c. Id quod fuit ipſe eſt
q̃d erit. Rabi Berakia in nomine Rabi Jiſaq. di
xit. Sicut fuit Goel / id eſt redemptor primus.
ſic erit Goel vltimus. etc. Et ſequitur / quemad-
modum Goel. i. redemptor primus fecit aſcen-
dere puteũ. Numeri. 23. d. Sic Goel vltimus qui
eſt rex Meſſias / aſcendere faciet aquas: ſicut di-
ctum eſt Joelis vltimo. g. Et fons de domo do-
mini exibit et rigabit torrentẽ vel vallẽ ſiue pla
niciem Haſſuchin. Idẽ in Targũ. Et erit rigãs
planiciẽ Setin. Setin nomen eſt regiõis in Gre
cia / vt fertur. De qua egreſſus eſt Alexander /
vt dicit̃ in principio primi Machab. Hoc itaq₃
tunc videt̃ impletum: q̃ñ apoſtoli Grecis predi-
cauerunt et baptizati ſunt. ¶ Sciendũ ħ in loco
eſt q̃ circũciſio fuit figura ẽſſiõis ſanguinis xp̃i:
qui in ſua circũciſione ipm̃ ſpargere inchoauit.
Poſtea eundẽ totũ dedit in crucis paſſione pro
humani generis ſalute. Nec deinde fuit circũci-
ſio faciẽda. Nã Chriſt⁹ circũciſionis loco / bapti
ſmum fieri ꝓ ſalute mãdauit. Quo quidẽ benefi-
cio mulieres velut hoĩes vtiq₃ perfruuntur.

¶ Capitulum. xxiij. De ſacramento penitentie.

Poſt ſacramenti baptiſmi capitulum
q̃d (iaz ſpũ ſancto fauente) explenius
Capitulum de ſacramento penitẽtie

per nullum iſti⁹ partis ordinez inducatur. Nō.ſ.
ſacramētum / Chriſtus ieiunando ⁊ predicādo in
ſtituit. Mat.4. De iſta nāqȝ penitentia quam fue
rat Chriſt⁹ tam per ſe ꝙ per diſcipulos ſuos pre
dicaturus : ſcriptum eſt in libro Macot hieru=
ſalmi: in Pereq Illuhen / Hagolim. Dixit Rabi
Pinhaſ.i. Finees. Scriptū eſt i ps.24.c. Bon⁹
et rectus dn̄s: ꝓpter hoc docebit errantes viaȝ
vel in via. Quare eſt bonus? Quia rect⁹. Et q̄re
eſt rectus: Quia ē bon⁹. Propter hoc docebit er
rantes viam. Docebit ſiquidē viā / ꝑ quā faciant
penitentiam. Queſitū eſt a ſapiētia. Peccatoꝛ q̄
eſt eius cōdēnatio vel ſententia? Dixit eis. Pcto
res ꝑſequūtur malū. Prouerb.xiii.f. Queſiuerūt
a prophetia. Pctōꝛ q̄ eſt eius cōdēnatio? Ait eis
Ezech.18.e. Aia q̄ peccauerit ipa morieꝉ. Inter
rogauerunt legem dicentes. Que eſt ꝯdemnatio
peccatoꝛis? Dixit eis Offerat ſacrificiū ⁊ remitte
tur ei: ſicut ſcriptuȝ eſt Leuit.1.b. Et placat⁹ erit
ei: vt parcat ei. Interrogauerūt deū ſanctū ⁊ be
nedictū. Que eſt cōdemnatio pctōꝛis? Dixit eis.
Faciat penitentiam ⁊ parcetur ei. Et hoc eſt qḋ
ſcriptum eſt. ps.xxiiii.c. Bon⁹ et rectus eſt dn̄s.
Propter hoc docebit errātes vel peccatores vi
am vel in via : qꝛ ipſe eſt docens vel monſtrans
pctōꝛibus viam ad faciendū penitentiā. Hec tra
ditio. ¶ Ad qḋ idem facit qḋ in libro Ioma ī Pe
req.i. diſtinctione q̄ incipit Iom Hagipurim.i.
dies ꝓpiciationum.g. Dixit Rabi Iſaq. Ueni ⁊
vide: qꝛ nō ē mos dei: ſicut mos carnis ⁊ ſangui=
nis. Mos quippe carnis ⁊ ſanguinis eſt : ꝙ ſi hō
offendit ꝓximū ſuū: qſiqȝ placat eū verbis. quā=
doqȝ neqt ipſum placare verbis tm̄. Mos vero
dei ſancti et benedicti: nō eſt ſic. Homo eni trāſ=
greditur tranſgreſſionem: ⁊ placat vel recōciliat
ipſum etiam verbis: ſicut dictū eſt Oſee.xiiii.b.
Conuertere vel age penitentiaȝ Iſrael / vſqȝ ad
dn̄m deū tuū: qꝛ ipegiſti vel corruiſti in iniquita=
te tua. Sumite vobiſcū verba et reuertimini ad
dn̄m. Et nō ſolū h̄: ſed etiā ꝯfortat ei bonitatem
Sic cōſequēter dictū eſt. Dicite ſibi. Totum tol=
le vel leua pctm̄ ⁊ accipe bonū. Et nō ſolū h̄ ſed
perinde hȝ ſcriptura ac ſi offerret in ſacrificio vi
tulos: ſicut dictū eſt conſequēter. Et reddemus
vitulos labiorū noſtrorū. Fortaſſis dices: vitu=
los culpe. Docet quid ſit ad hoc dicēdū id quod
ſequiꝉ. Sanabo peruerſitatē vel ꝑuerſionē eorū
Diligam eos ſponte. Rabi Eliezer dicebat. Ma
gna eſt penitētia. Nam propter vnicū qui factu=
rus eſt penitētiam erunt abſoluentes vniuerſum
mundū: ſicut dictum eſt Oſee vltimo.e. Sanabo
vel medicabo peruerſitatem vel ꝑuerſionē eoꝝ.
Diligam eos ſponte : qꝛ reuerſus eſt furoꝛ meus
Mimenno.i. propter eum. Huc vſqȝ traditio.
¶ Nō aūt ad ſanandū / ⁊ reſtaurandum / ac redi
mendū genus humanum nulla pura abſqȝ Deo
eſſet ſufficiens creatura. Inde inſtruimur vbi in
Medras Ekarabeti.i. in glo. planctus Hiere.
2.d. taliter ſcriptum eſt. Quid conteſtaboꝛ tibi: ⁊
quid aſſimilabo tibi filia Hieruſalē? Quid ade=
quabo tibi ⁊ cōſolaboꝛ te virgo filia ſiō? Magna
enim eſt ſicut mare fractura tua. Quis medebiꝉ
tibi aut quis curabit te? Quid conteſtabiꝉ tibi.i.
per quot prophetas cōteſtatus ſum in eis. Hoc ē
aūt qḋ ſcriptum eſt.4.Reg.17.d. Et ꝯteſtatus ē
dn̄s in Iſrael: ⁊ in Iuda i manu omniū prophe=
tarū ſuorum. ſicut ſcriptum eſt etiā Hiere.xliiii.
b. Et miſi ad vos oēs ſeruos meos prophetas.
Sequitur. Et quid aſſimilabo tibi filia Hieruſa=
lem.i. filia q̄ eſt timens et obtēperans mihi. Se=
quitur. Quid adeq̄bo tibi ⁊ conſolaboꝛ te? Rabi
Iacob dixit. Quando coequabo tibi meipſum:
tunc conſolaboꝛ te. Quando peruenerit vel ade=
rit dies illa / de qua ſcriptū eſt Iſa.ii.f. Et eleua=
bitur dn̄s ſolus in die illa: ⁊ idola penitus muta=
būtur. in illa hoꝛa cōſolaboꝛ te virgo filia ſion:
id eſt filii ſignati. Magna eſt eni velut mare fra=
ctura tua. Quis medebiꝉ tibi? Dixit Rabi Abin.
Ille cui dixiſtis canticum ſup mare. Exo.xv.a.
Iſte deus meus ⁊ gloꝛificabo eum : ipſe curabit
vel medebitur tibi: ſicut dictuȝ eſt Exo.xv.f. Qꝛ
ego dn̄s medicus tuus. ¶ In Medras quoqȝ
Tihillim ſup ps.99. hoc modo ſcriptū eſt. Pſal
mus ad cōfeſſionem. Iubilate dn̄o omnis terra.
Dixit deus ſanctus et benedictus. Cōfitebuntur
me vel per me oēs gentes / ⁊ ego recipiam eas:
ſicut dictum eſt Iſa.xlv.g. Mihi quidē flectetur
omne genu. ⁊c. Alius ſermo vel alia expoſitio.
Pſalm⁹ ad cōfeſſionē. Hoc ē ac ſi dixerit ſcriptu
ra. Prouerb.28. Abſcōdēs ſcelera ſua nō dirigeꝉ
Talis fuit Saul: ſicut dictum eſt.1.Reguȝ.xv.d.
Que eſt vox iſtarum ouiū? De amalachita addu
xerunt eas. ⁊c. Cōfitens aūt et reliquēs : miſeri=
coꝛdiam cōſequentur. Talis fuit Dauid ſicut di=
ctum eſt.ii.Reg.12.c. Et dixit Dauid ad Natan.
Peccaui domino. Et dixit Natan ad Dauid. Do
minus quoqȝ trāſtulit peccatū tuū: nō moꝛieris.
Huc vſqȝ traditio. ¶ Nota hic argumentū pro
efficatia ꝯfeſſiōis facte alteri: pro qua ⁊ ad quaȝ
optime facit qḋ ſcriptū eſt in Bereſſit minoꝛi ſu=
per Geñ.xlix. vbi diciꝉ. Iuhuda.i. cōfeſſio te cō=
fitebuntur: vel tu es quem laudabūt fratres tui.
Iſta eſt de qua dictum eſt a ſpiritu ſancto ꝑ ma=
nus Iob.xv.d. Qui ſapientes ſunt confitentur
vel iudicant vel annunciant ⁊ non abſcondunt a
patribus ſuis. verſus quos.i. de quibus dictū eſt
hic. De iuſtis q̄ vincunt vel ſubiugant fomitem /
vel ſenſualitatem ſuam: ⁊ confitentur actus ſuos
patribus ſuis.ſ. omnis enim qui confitetur actus
ſuos: meretur / vel dignus eſt ſeculo futuro: ſicut
dictū eſt ps.xlix.g. Sacrificans cōfeſſionem ho
noꝛat me: et pones viam oſtendā illi in ſaluatiōe
dei. Et ita es tu inueniens in Iuda. In hoꝛa eni
qua venit ad eum: factū Thamar: cōfeſſus eſt: ſi=
cut dictum eſt Geñ.xxxviii.e. Et dixit ipſa. Re=
cognoſce queſo creatoꝛē tuum et non erubeſcas
de carne ⁊ ſanguine.i. de hoie. Mox igitur vicit
ſenſualitatem vel affectū ſuuȝ ⁊ cōfeſſus eſt. Ois
aūt qui nō cōfitetur opera ſua: deus ſanct⁹ ⁊ be=
nedictus maledicit eum. Sic eniȝ inuenimus in

Cain / qui negauit et dixit Geñ.iiij. Nunquid cu-
ſtos fratris mei ſum ego? Maledictus fuit ſicut
dictum eſt: ⁊ nũc maledict⁹ tu.⁊c. Cũ aũt cogno-
uit ſe peccaſſe: petijt veniam a deo ſancto ⁊ bene
dicto: ⁊ ait. Domine tot⁹ ſeculi magnũ eſt pecca
tum meũ / ita vt tollerari vel portari non poſſit.
Magnũ inq̃ eſt peccatũ meũ pluſq̃ ſexcentorũ
milliũ qui peccaturi ſunt corã te. Et quando eris
dicentes tibi. Exo.xxxiiij.b. Tollens peccatũ:
ſtatim tu eris abſoluẽs. Cõtinuo itaq; dixit ſan
ctus cuius nomen ſit benedictum in ſecula. Si
non abſoluero Cain: claudã portã oĩbus penitẽ
tibus: ⁊ q2 nõ fecit penitẽtiã perfectã: pepercit ei
medietatẽ. Et vnde habet hoc: ex eo q̃ in prin-
cipio eſt dicens. Geñ.iiij.b. Uagus et inquietus
eris in terra. Poſtq̃ vero egit penitentiam: eſt di
cens. Et habitabit in terra Nod.i. cõmotionis.
Et ſup ipſum ait Selomo. Prouerb. 28. Abſcon
dens ſcelera ſua non dirigetur. Cõfitens autẽ et
relinquẽs: miam cõſequetur. Huc vſq; traditio.
¶ Ad hoc etiam q̃ cõfeſſio ſit facienda alteri et
nõ ſoli deo qui iam ſcit oĩa. Facit adhuc qd̃ ſcri-
ptum eſt in libro ſanhedrin Hieruſalmi.i. Hiero
ſolimitano: in Pereq.i. diſtinctione q̃ icipit Nig
marhadin.a. Qis cõfitens h3 ptem in ſeculo ven
turo: ſic eñi inuenim⁹ in Aqã. Qd̃ dixit ei Joſue
vij. Fili mi leua queſo honorẽ dño Deo Iſrael: ⁊
da ei cõfeſſionem: ⁊ indica mihi vel annũcia q̃o
quid feciſti nõ celes a me. Et reſpondit Aqan ad
Joſue / et ait. Uere ego peccaui dño Deo Iſrael
Et ſicut iſtud ac velut iſtud feci. Et vnde habet
qd̃ remiſſuz eſt ei peccatũ.ſ. ex eo qd̃ dictũ eſt. Et
ait Joſue. Sicut turbaſti nos. turbet te De⁹ i die
iſto. In die iſto es tu turbatus: ſed nõ eris turba-
tus i futuro. Hec traditio. ¶ Qd̃ aũt omnia pec
cata ⁊ omnes circũſtantie aggrauantes peccatũ
ſint in cõfeſſione dicende.. Habet ex predicta cõ
feſſione Aqan: ⁊ ex eo qd̃ ſcriptũ eſt apud eos in
libro qui vocat Joma in Pereq Jom Haqipuri
f. Dixit Rabi Huna. Omnis tranſgrediens tranſ
greſſionẽ neceſſario h3 ſigillati exprimere pec-
catũ: ſicut dictũ eſt Exo.32.g. Et fecerũt ſibi de
os de auro.⁊c. ¶ Porro nõ eſt hic pretermitten-
dũ id qd̃ habet i Medras Tihillim ſup p̃s. 64.
a. Tibi ſilentium eſt laus deus in ſion: ⁊ tibi red
det votum. Rabi Semuel. Quid eſt qd̃ ſcriptum
eſt Trenoꝝ.iij.c. Protexiſti cũ nube tibi ne tran
ſeat oratio. Dixit ei. Porte orationis quandoq;
ſunt apte et quandoq; clauſe. Porte vero peni-
tentie nõ ſunt clauſe in ſeculo: ſicut dictũ eſt. p̃s.
64. Spes omniũ finiũ terre ⁊ mariũ longinquo
rum: quẽadmodum mare illud nũq̃ clauditur: ſ3
quicũq; vult lauat ſe ibi in omni hora qua vult.
Ita ipſa penitentia in omni hora / qui vult eã fa-
cere: facit: ⁊ Deus ſanctus ⁊ benedict⁹ recipit eũ
Oratio vero habet tẽpora: ſicut dictũ eſt p̃s.68.
c. Et ego orationẽ meam ad te dñe: tẽpore bene
placiti. Tẽpora igitur habet oratio. Rabi Innai
dixit. Notũ ſit ei q̃ retribuit pietates ſuas.i. q̃ fa
cit elemoſinas: qd̃ auditur oratio ei⁹: ſicut dictũ

eſt Oſee.x.f. Seminate vobis ad elemoſinam.
Metite ꝓpter os: vel ad os / pietatẽ. Deinde po-
nendũ eſt hic adhuc q̃ in Medras Tihillim ſup
p̃s.36.a. ſic dicitur. Spera i dño ⁊ fac bonũ. Nõ
eſt aũt bonũ in hoc loco.ſ. niſi penitẽtia: ſicut di-
ctum eſt Oſee.xiiij.f. Sumite vobiſcũ verbo et
cõuertimini ad dñm. Dicite ei. Oĩe tolle pecca-
tum: ⁊ accipe tob.i. bonum: ⁊ reddemus vitulos
labiorũ noſtrorum. ¶ Amplius hic videt addẽ-
dum qd̃ i Medras Sir Haſſirim.i. Cantici. Cã-
ticorũ.v.b. taliter ſcriptum eſt. Aperi mihi ſoror
mea.⁊c. Dixit Rabi Joce: q̃ Deus ſanctus ⁊ be-
nedict⁹ ait Iſraeli. Filij mei: aperite mihi aper-
turã vnã penitentie ſicut eſt foramẽ acus: ⁊ ego
ero vobis aperiens aperturas p quas intrabunt
quadrige ⁊ currus. Rabi Leui dixit. Si eſſent Iſ
rael.i. Judei faciẽtes penitẽtiam etiã vel ſaltem
vna die: ſtatim eſſent redempti: ⁊ ſtatim veniſſet
eis filius Dauid.i. Meſſias. vnde probat ex eo
qd̃ ſcriptum eſt. p̃s.xciiij. Hodie ſi vocẽ eius au-
dieritis. ¶ Aduertat hic tua prudentia lector q̃
ad hec vltima verba. p̃s. inducta ſuper Meſſias
ratione verborũ precedentium: ſequit neceſſario
Meſſiam eſſe Deum. In precedẽtibus quippe ta
liter dictum eſt. Uenite adoremus ⁊ procidamus
genuflectamus coram domino factore noſtro:
quia ipſe eſt Deus noſter: et nos populus paſcue
eius ⁊ oues manus eius. Hodie ſi vocẽ eius au-
dieritis.⁊c. ¶ In Medras etiã Sir Haſſirim.i.
Cantici. Cant.vij.b. vbi dicit. Reſpiciẽs verſus
Damaſcũ vel faciẽ Damaſci. Dixit Rabi Johã-
nan. Futura eſt Hieruſalem vt ſit pertingens vſ
q3 ad portas Damaſci. Que eſt huius rei ꝓba-
tio. Illud qd̃ ſcriptũ eſt zacha.ix.a. Hon⁹ vel ꝓ-
phetia verbi dñi in terra Hadrak. Quid eſt Ha-
drak: Rabi Juhuda ⁊ Rabi Nahmias ſunt: ſupple
in hoc diuiſi. Nam Rabi Juhuda dixit q̃ locus ẽ
in Damaſco qui vocat Hadrak. Rabi aũt Nah-
mias eſt dicens: q̃ iſte eſt rex Meſſias: qui ẽ Had
id eſt acutus gentibus ſeculi. Alia expoſitio. Ha
drak Iſte eſt rex Meſſias q̃ futur⁹ eſt Lahadril:
id eſt ad ducendum vniuerſum mundũ: p penitẽ-
tiam ad faciez dei ſancti ⁊ benedicti. Et Dama-
ſcus erit requies eius. Nõ erit requies niſi dom⁹
ſanctuarij: ſicut dictũ eſt p̃s.131. Hec requies mea
ſemp et imppetuum. ¶ Nota q̃ hec dictio Ha-
drak duobus modis ſcribitur apud eos ⁊ ꝓnun
ciatur. Qñq3 ſc3 cũ littera he. q̃ q̃nta eſt i alpha-
beto: ⁊ tunc eſt vna dictio: et ſignificat deducere
p viam. Quando vero ſcribit cum litera heth: q̃
octaua eſt in ordine alphabeti. ⁊ tunc ſunt due di
ctiones / Had. qd̃ eſt acutus. et Rak. qd̃ eſt tener.
qd̃ bene cõuenit Chriſto. Erit eñi acutus nõ pe-
nitentibus p iuſtitiã: tener penitentib⁹ p miſeri-
cordiam. Acutus quoq3 fuit Saulo perſequenti
iuxta portas Damaſci. Tener vero fuit eidẽ poſt
modũ penitenti. Tũcq3 fuit Damaſcus requies
diuinitatis ipſius: in mẽte Pauli. Et ſion nihil-
ominus in apoſtolis et ceteris fidelibus: nõ ſolũ
tunc: ſed etiam imppetuũ. Nũq̃ eñi in mentibus

fidelium ſecūdū qḋ Deus deſinet habitare. ¶ De tali vero dei habitatiōe dr̄ Iſa.lvij.f. Sic ait excelſus / ꝛ ſublimis habitās ꝑpetuo / ꝛ ſāctū ē nomen eius. Excelſum ꝛ ſanctum ihabitat / ꝛ contritum / ꝛ humilem ſpiritu. Uel ꝛ cum cōtrito ꝛ hūili ſpū ad viuificāduꝫ ſpiritū cōtritorum. Glo.Ra. Se. Excelſum et ſāctum ego ſum inhabitans. et inde ſum ego cum cōtrito ꝛ hūili ſpiritu. Ego em̄ ſum extēdēs diuinitatē meā ſuper eum: humiles autem ꝛ cōtriti ſūt tolerātes paupꝑtatē ꝛ infirmitates. Aliud vero.f. Hadrak: qḋ ſonat deducēs ꝑ viam: optime quoqꝫ cōuenit ſaluatori noſtro: q̄ ꝑ ſe ꝛ ſuos penitētiā predicādo / ac ieiunādo / ꝛ orādo / ꝛ in cruce pro peccatoribus penitētiam faciēdo: vniuerſum pene mūdum: ab idolatria conuertit: ꝛ ad cognitionem cōditoris mūdi deduxit / ac quotidie per ſuos predicatores deducit: donec plenitudo gentium ꝑ hoſtium penitētie: intret ad fidem Chriſti / ꝛ etiam carnalis Iſrael. ſicut i pꝛte iſta probatum eſt: ꝛ probabitur in ſequēti.

¶ Capitulum.xx.iij. De analogia temporum.

Quia vero in noſtri libelli Serie q̄ plurima tractātur / q̄ annoꝝ ab initio mūdi indigēt notione. Et qꝛ magna circa eos in doctorum relationib⁹ inuenitur diuerſitas ſcriptura diuina ꝑduce propoſui a libelli exordio hic ponere hui⁹ rei veritatem totaliter. Ita ꝙ aliquid aliud iſti computationi obuium: nemo catholicus debet rationabiliter opinari. ¶ Adā quippe vixit.cxxx. annis / ꝛ Genuit Set. Gen̄.v.a. Et vixit Set.cv. annis / ꝛ genuit Enos. Et vixit Enos.xc. annis: ꝛ genuit Cainā. Gen̄.v.b. Et vixit Cainam.lxx. annis / ꝛ genuit Mahalalel. Gen̄.v.c. Uixit autem Mahalalel.lxv.ānis: ꝛ genuit Iered. Uixitqꝫ Iered.lxij. annis ꝛ centum: ꝛ genuit Henok. Et vixit Henok.v.ꝛ.lx.ānis: ꝛ genuit Metuſalah. Uixitqꝫ Metuſalah.vij.ꝛ.lxxx.ānis: ꝛ cētū annis: et genuit Lemek. Uixitqꝫ Lemek duob⁹ ꝛ.lxxx. ꝛ cētū ānis / ꝛ genuit Nohah. Gen̄.v. Fuitqꝫ Nohah filius quīgentorum ānorum: ꝛ genuit Sem / Ham / ꝛ Iafet. Gen̄.6.a. Anno ſexcenteſimo vite Nohah mēſe.2.ī ſeptimodecimo mēſis: in die iſta rūpti ſunt oēs fōtes Abyſſi magne. ꝛc. Gen̄. vij.d. Sem filius centum ānorum genuit Arphaxat / biēnio poſt diluuiū. Arfaxat vero vixit.v.ꝛ. xxx.ānis: ꝛ genuit Salah. Uixitqꝫ Salah.xxx. annis: ꝛ genuit Heber. Uixitqꝫ Heber quatuor ꝛ xxx. annis: et genuit Faleg. Uixitqꝫ Faleg.xxx. ānis: ꝛ genuit Reu. Uixitqꝫ Reu duob⁹ et.xxx. annis: et genuit Sarug. Uixitqꝫ Sarug.xxx. ānis: et genuit Nahor. Uixitqꝫ Nahor.ix.ꝛ.xx.ānis: ꝛ genuit Tarah. Uixitqꝫ Tarah.lxx.ānis: et genuit Abrā. Hic eſt Abraham. Gen̄.xi. Erat autē Abrahā filius cētum ānorum qn̄ natus ē Iſaac. Gen̄.21.a. Et dixit dn̄s Abrahā. Sciens ſcito ꝙ ꝑegrinū erit ſemē tuū i terra nō ſua et ſeruire faciēt: et hūiliabūt eos quadrigētis ānis. Gen̄.15.d. Rabi Selomo ꝑdictos annos.cccc. ſic diſtinguit. Lx.ānos: ex quo nat⁹ eſt Iſaac donec nat⁹ eſt Iacob: vt habet Gen̄.25.f. Sexagenari⁹ erat Iſaac quādo nati ſūt paruuli. Deīde vero.cxxx. āni qui fuerunt Iacob: qn̄ venit i Egipto. Gen̄. 46.c. Dies peregrinatiōis mee.c.xxx.āni. Et cc.x. quib⁹ ſteterūt poſtea filij Iſrael i Egipto: ꝛ ſic ſūt āni.cccc. ¶ Scd̄ꝫ vō nr̄os ſic diſtiguit Iſidorus.v. Et.ca. vlti. Iſaac āno.lx. gen̄ Iacob. Iacob āno.xci. gen̄. Ioſeph. Ioſeph vixit.cx.ānis. Hebreoꝝ i egipto fuit⁹ ānis.cxliiij. Hec Iſido. Q̄ vō Ioſeph vixit.cx.ānis: habet Gen̄.vlt. g. Itē Aug. libro.18. de ci. dei caplo.vij. Mortu⁹ ē Ioſeph i Egipto anno.cx. Poſt ei⁹ mortē pplo dei mirabilr̄ creſcēs: māſit in Egipto.cxlv.ānis. In hiſtoria vō ſcholaſtica ſic habetur Ioſeph. xvi. cū eſſet ānorum paſcebat gregem patris ſui. Sciēdū aūt ꝙ an̄ mortē Iſaac.xij. ānis vēditus ēſt Ioſeph: qḋ ſic probatur. Sexagenari⁹ erat Iſaac cū natus eſt Iacob. Et.clxxx. annorū mortuus eſt. Ergo.cxx. ānorum erat Iacob in morte patris. In vēditione aūt filij.cviij.ānoꝝ fuit. Cū enim venit ad Ioſeph i Egiptū.cxxx. erat annorum. Sed inter deſceſſum eius in Egiptum et venditionē Ioſeph fluxerunt āni.xxij. Ioſeph enī xvij.āno rum erat cum venditus fuit in Egiptū. Et.xxxix. quādo ad eum venit pater. In hiſtoria ſcolaſtica ſuper illud Exo.xij.g. Habitatio autē filiorum Iſrael / qua māſerunt in Egipto: fuerūt cccc.xxx. annorum. Sed nomine Egipti itelligēdus eſt oīs incolatus eorum: qui icepit a promiſſione Abrahe facta in via meſopotamie: a quavſqꝫ ad legē datam: tot āni fluxerūt. Solum enim cxliiij. ānis ſeruiuit Iſrael i Egipto. Quibus expletis egreſſa eſt omnis multitudo de terra egipti. Hec i hiſtoria ſcholaſtica. ¶ Legit.iiij. Reg. vi.d. et.g. ſic. Fuit autem i octogeſimo et quadrigenteſimo āno egreſſus filiorum Iſrael de terra Egipti in āno.iiij. i menſe zui. Ipſe eſt menſis ſecundus regis Salomōis in illo.n. edificauit domum domino. In anno quarto fūdata eſt dom⁹ domini in menſe zui. In anno autem.xi. ī menſe Bul. Ipſe eſt menſis octauus: conſumata eſt domus in omnibus rebus ſuis et iudicijs ſuis: edificauitqꝫ eā in.vij. annis.iij. Reg.vj.a.ꝛ.g. Regnauit autem Salomon in Hieruſalem ſuper totum Iſrael.xl.ānis. Et hoc totum habetur.iiij. Reg. xj.g. Roboam vero.xvij.an.iij. Regū.xiiij.e. Et Abia.iij. an.iij. Reg.xv.a. Aſſa.xli.an.iij. Regum xvi.c. Ioſaphat.xxv.an. Ioraꝫ vero.viij. annis iij. Reg.xxij.e. Ochozias autē āno vno.iiij. Reg. viij.e. Atalia vō.vi.an.iiij. Reg. xj. Ioas vō regnauit.xl.an.iiij. Reg.xij.a. Amazia.xxix.an.iiij Reg.xiiij.a. Ozia ipe eſt Azaria.lij.an.iiij. Reg. xv.a. Ioathā.xvj.ā.iiij. Reg.xv.f. Achaz.xvj.ā. 4.Reg.xvi.a. Ezechias.29.ā.4.Reg.18.a. Manaſſe.lv.an.4.Reg.21.a. Amō.ij.ā.4.Reg.21.c. Ioſias.31.an.4.Reg.22.a. Ioacaz trib⁹ mēſib⁹ 4.Reg.23.g. Ioaqin.xi.an.4.Reg.23.g. Ioacī trib⁹ mēſib⁹.4.Reg.24. Sedechia.xi.annis.4.

Reg. 2. g. Et puenit ciuitas in obſidionē vſqȝ ad xi. annū regis Sedechie. ⁊c. Et rupta ē ciuitas. ⁊c. Eſt i mēſe. v. in decia mēſis: ipe eſt ann⁹ decimuſ nonus regis Nabuchodonoſor regis Babilonis. Venit Nabuzardā pēceps quoqȝ r ſ: ſtās corā rege Babilonis in Hieruſalez: combuſſitqȝ domū dñi ⁊ domū regis / ⁊ omnes domus Hieruſalem: omneſqȝ domus magnas cōbuſſit igne. Hiere. vlti. ❡ Nota q̄ ex iſtis verbis Hiere. habet: q̄. xi. annus Sedechie fuit. xix. Nabuchodonoſor: qui regnauit. xlv. annis. Euilmerodac vero fili⁹ eius 23. ānis Balthaſar nepos ipſi⁹ tribus ānis. Hoc autem eſt qd̄ legitur in libro Meghilla: in Pereq Meghilla / Niqreth. d. Nabuchodonoſor. Unde nobis q̄ regnauerit. 45. ānis: Dixit Mar. Captiuati ſūt in. vij. āno ad captionem Joachi: qui fuit viij. regni Nabuchodonoſor. ſicut ſcriptuȝ eſt. 4. Reg. 24. d. Et egreſſus ē Joachi rex Juda ad regē Babilonis. ⁊c. Suſcepitqȝ eū rex Babilonis i anno octauo regni ſui. Scriptum quoqȝ eſt Hiere. vlti. g. Fuitqȝ in. 37. āno captiuitatis Joachi regis Juda: in. xij. menſe in. xxv. mēſis. Leuauit Euilmerodac rex Babilonis i pmo āno regni ſui caput Joachi. ⁊c. octauo ⁊ trigeſimoſeptio. Ecce xlv. vigeſimuſtertius qȝ Euilmerodac habet p Gemara. i. p Talmud. Trevo Balthaſar habetur ex Daniele. 8. vbi dr̄. In āno tercio regni Balthaſar. Duo vͦ Darij habēt ex Gemara. Huculqȝ Talmud. ❡ Per textū quoqȝ probantur. lxx. anni Nabuchodonoſor / ⁊ ſuorum hoc modo. Legit Hiere. 27. b. Et nūc ego dedi omnes terras iſtas in manu Nabuchodonoſor. ⁊c. Et ſeruient ei omnes gētes / ⁊ filio eius / ⁊ filio filij eius. Itez Hiere. 25. c. Et ſeruiēt gētes iſte regi Babilonis. lxx. annis. ⁊c. Attēde q̄ nō pōt eſſe vez: niſi ſi regnauerit Nabuchodonoſor. xlv. ānis: ⁊ fili⁹ ei⁹. xxiij. ⁊ fili⁹ filij trib⁹: vt predictū eſt. ❡ Dixit Jocefon: q̄ Joſeph⁹ filius Gurion ait. Et irruit Talmira ſuper caſtra Ciri ſbito: atqȝ percuſſit: venitqȝ ad Cirum quaſi fera quedā peſſima ⁊ amputauit caput eius. Deditqȝ illud in medium putei plenum ſanguine occiſorum: ⁊ ait. Bibe Cire / ⁊ ſaturare / ⁊ inebria teipſū ſanguine quē amaſti. Trigita qͥppē annis quib⁹ regnaſti: nō eſt numer⁹ eorū quorum ſāguinem effudiſti. Huculqȝ Jocefon. Hinc igitur ⁊ ex oīb⁹ alijs hiſtoriographis habetur: q̄ Cirus quē Judei Cores vocāt: regnauit. xxx. annis. Quoꝝ tres tātum habētur. x. ca. Dan. Ubi ſcriptum eſt. In āno tertio Ciri regis Perſaruz: verbum reuelatū eſt Danieli. In libro quoqȝ qui dicit Meghilla: in Pereq. i. diſtinctione que incipit Meghilla Niqreth: taliter ſcriptū ē. Ipſe Aſſuerus qͥtū regnauit. xiiij. ānis. Huculqȝ ex Talmud. Xij. aūt iſtorū habes Heſter. iij. d. In anno. xij. regis Aſſueri. ⁊c. In āno autem. vi. Darij filij Aſſueri: cōſumata eſt domus ſecunda. Sicut dictū ē Eſdre. vi. e. Cōſumata ē aūt dom⁹ hec vſqȝ ad diem tertiū mēſis Adar: qui eſt ſextus regni Darij regis. ❡ Poſtq̄ autez domus iſta ſecunda perfecta eſt: durauit. ccccxx. ānis. Qd̄ inde probatur: vbi in Ceder Golam taliter ſcriptum eſt. Rabi Joce ait. Regnuz Perſidis durauit in facie domus. i. domo exiſtente in pfectione ſua. 34. annis regnum Jauan Grecorum. i. clxxx. ānis. Regnuz Haſmonai. i. Machabeorum. 103. ānis. Regnum Herodis. ciij. annis. Idem habet. in libro Abodaſara in Pereq Liſne / Edeen. c. Traditio eſt q̄ Rabi Joce dixit. Regnū Paraç. i. Perſaruz durauit in facie domus. xxxiiij. annis. Regnum Grecorum durauit i facie dom⁹. clxxx. annis. Regnū dom⁹ Haſmonai. ciij. ānis. Regnū Herodis. ciij. ānis. Glo. Ra. Se. Ecce. ccccxx. āni: i qb⁹ fuit domus ſcda in ſtatu ſuo. Hec ibi ⁊ vltra gloſa Rabi Selomo. A regno Herodis / ⁊ vltra egredere / ⁊ ꝯputa poſt deſtructionē dom⁹. ❡ Premiſſa aūt cōputatio eſt i ſumma reducēda. Ab iitio eni mūdi vſqȝquo natus eſt Abraham. fluxerunt anni. 1948. A natiuitate Abrahe vſqȝquo nat⁹ ē Iſaaq: fluxerunt āni. c. Fuit pegrinatio Abrahe ſecūdum textuȝ ānis. cccc. Ab exitu filiorū Iſrael de terra Egipti: vſqȝ ad pfectionem primi tēpli: fluxerūt anni. 487. A pfectione primi templi vſqȝ ad deſtructionē eiuſdem āno. xi. Sedechie: fluxerunt anni. 422. Quāuis Judei habeant numerū ānorum regū Juda: ſicut nos. Non tamē computant a pfectione templi primi vſqȝ ad deſtructione eiuſdem: niſi ānos. 410. A deſtructione primi templi vſqȝ ad pfectionem vltimi: āno. vj. Darij. fluxerūt anni. 104. De quibus ſupius fit mentio: q̄ regnauerūt reges gentium a pfectione ipſius templi vſqȝ ad deſtructionē eiuſdem: ⁊ Hieruſalē factam p Titum: fluxerūt āni. 420. Que quidez poſt paſſionem Chriſti fuit. xlij. anno. ❡ Hec autem ſufficiāt de tempoꝝ analogia. Sed qꝛ i preſenti capl̄o de nouitate mūdi atqȝ pncipio fecimus mētionē: a primo homine nūerādo vſqȝ ad vltimi templi deſtructionem. Ideo hic propt errores gentilium diligenter eſt notādum: q̄ Judeis nō oportet de creatione mūdi facere probationem: cum ipſi totius veteris teſtamēti fateantur ſcripturas. Similit quoqȝ Sarraceni nouitatez mūdi credunt. Ipſi nāqȝ de veteris teſtamēti / et noui pagina plura recipiūt. Aſſerūt eni Chriſtū noſtrū quē ipſi Iiſe vocāt. Ben / Marien. i. Jeſū filium Marie natū eſſe de virgine ex diuina operatione / ⁊ angeli ānūciatiōe. Et ipſuz i vltimo iudicio totum mūdum iudicare debere. Miracula quidez eius fatēt. Paſſionē vero / ⁊ reſurrectionē negant. Ad celos tamen dicūt glorioſe aſcendiſſe. Et ſpiritum dei / ⁊ verbum eius Chriſtum eſſe affirmant. Sic vtiqȝ fidei nr̄e ſūt heretici / ⁊ fidei catholice obuij. Nō eni / nec eis / nec Judeis / nec quibuſdam alijs īfidelibus fidei articuli per demonſtrationem: debent oſtendi; qꝛ hoc facere eſſet impoſſibile / et abſurdum fari / ac cognitionis defectus. Sed perſuaderi debēt rationibus cōgruis / et prophetarum / ⁊ ſcripturarum loquelis. Si enim demōſtrabilis eſſet fides: iam fides abuſiue diceret. Dicēdū ē itaqȝ ſine pīudicio deū eſſe creatorē mūdi. Ita q̄ mūd⁹ icepit: articul⁹

Ab initio mundi vſqȝ ad natum chriſtum. 3806.

eſt fidei. Dictū ē eni ꝛ q̄tidie i Simbolo fidei dici
tur. Credo in deum patrē omnipotētem crea-
torem celi ꝛ terre. Beatus quoq; Gregorius ait.
In prima Ē mel. Ezech. ꝙ Moiſes propheta-
uit de preterito dicē. In principio creauit De-
us celū ꝛ terram: in quo nouitas mundi tradit.
Articuli autē fidei demōſtratiue probari nō poſ-
ſunt. Fides eniz de nō apparētib⁹ eſt: vt dicit A-
poſtolus ad Hebre. xi. Nouitas ergo mundi ſcōm
aliquos fidei zelatores per reuelationem tantū
habetur: ꝛ non poteſt demonſtratiue ꝓbari. Vo
luntas quippe dei: vt aiunt / que cauſa mūdi ē hu
mana ratiōe iueſtigari nō poteſt. niſi circa ea que
abſolute neceſſe eſt deum velle: vt eſt velle ſeip-
ſum. Poteſt autem voluntas diuina manifeſtari
homini per reuelationē / cui fides innitit. Unde
mūdum incepiſſe nō eſt demōſtrabile / ſed credibi
le. Scōm vero quoſdā fidei ſimiliter zelatores /
nō ſolum per reuelationem nouitas mūdi habe-
tur: ſed etiam per demonſtrationē: aſſignantes
ibi plures efficaces rationes. Determinare vero
predicta parū vel nihil ad noſtram materiam fa
cit / ideo ſaniorib⁹ relinquatur. Cōſiderare autē
ꝛ ſcire hoc / vtile valde videtur / ne q̄ſi aliq̄s qȯ fi-
dei eſt demōſtrare preſumēs / ratiōes minime ne-
ceſſarias induc at / que ī fidelibus materiā prebe-
ant irridēdi: extimātibus nos propter inſufficien
tes ratiōes fidei Chriſtiane / myſteria credidiſſe.
¶ Ne videatur ergo fides catholica inanis ratio
nibus conſtituta / ꝛ non potius inſolidiſſima dei
doctrina ingenue confitemur: ſine preiudicio ta-
men / ꝙ ſupradicte noſtrorum rationes ſunt ꝓba
biles. etſi non vſq;quaq; de neceſſitate conclu-
dunt mundi nouitatem. ſicut nec rationes phi-
loſophorum eius eternitatē. Porro nos habe-
mus: vt ait Petrus in epiſtola. ij. ca. ij. f. Firmio-
rem propheticum ſermonem cui bn̄facimus / at-
tēdētes quaſi lucerne ardēti / caliginoſo loco. i. in
Hebraica veritate / in populo Iudaico. nec non ꝛ
ſermonem euāgelicū. Io. 17. Et nūc inquit domi
nus Ieſus Chriſtus. Clarifica tu me pater clari-
tate quā habui priuſq̄ mūd⁹ fieret apȯ te. De ve-
teri aūt teſtamēto iā habemus teſtimonia. Geñ.
1. a. In principio creauit Deus celum ꝛ terram.
In Prouer. quoq; dicit Salomon de hac mate-
ria in perſona ſapiētie dei. Dominus poſſedit me
principium vie ante opera ſua / ꝛ ex tūc. Hec igit
ꝛ his ſimilia ſūt in ſacra ſcriptura. que ratiōes nr̄as
omni humane rationi / ꝛ prepōderare / ꝛ ſufficien
ter faciunt preualere. ¶ Ad oſtendēdum aūt hu-
mana ratione mūdi nouitatem: efficacius proce-
di poteſt ex fine voluntatis diuine: vt ſupra tactū
eſt. Finis enim diuine volūtatis ī rerꝫ productio
ne: eſt eius bonitas q̄tum per creaturas manife-
ſtatur. ¶ Potiſſime aūt manifeſtatur diuina bo-
nitas ꝛ virtus per hoc ꝙ res alie preter ipſū nō
ſemper fuerunt. Ex hoc eni oſtenditur manifeſte
ꝙ res alie preter ipſum ab ipſo habent eſſe: q: nō
ſemper fuerunt. Oſtēditur etiā ꝙ nō agit ꝑ natu-
re neceſſitatē. Et qȯ virtus ſua eſt infinita in agē-
do. Hoc enim cōuenientiſſimum fuit diuine boni
tati: vt rebus creatis principium durationis da-
ret. ¶ Arguendi igitur ſunt / articulos fidei aſſe-
rentes / eſſe demōſtrabiles. Et magis etiā argu-
endi ſunt a fide deuiantes per mūdanam pruden
tiam. Infortunati male cocti ꝛ vehemēter īſulci:
q̄ philoſophie nimium adherētes plus videntur
credere philoſophis q̄ prophetis. Plus Platoni
ꝛ Ariſtoteli q̄ creatori. ¶ Attende igitur p̄mum
ꝙ in libro de libero arbitrio Augu. ait. Uirtus i-
quit eſt bona qualitas mentis: qua recte viuitur
qua nemo male vtitur: quā De⁹ in nobis ſine no
bis opatur. Idem de fide ad Petrum. Fides eſt
omnium bonorum fundamētū ꝛ humane ſalutis
initium. Idem de verbis dn̄i. Initium bone vi-
te: cui etiam vita debetur eterna / eſt fides recta.
Eſt autē fides credere qȯ nō vides. Cuius fidei
merces eſt videre qȯ credis. Itē idē de ciui. dei.
Premium virtutis erit ille qui virtutē dedit. Iſi-
dorus de ſūmo bono. Quāuis de icorporeis: cor-
poreiſq; naturis nequeat quiſq; diſputare: btm̄
tamē illum facit beata vita cū fide recta. Nō pōt
enim aliq̄s ad veram beatitudinē peruenire / niſi
per fidem. Beatus aūt eſt ꝛ erit q̄ recte credendo
bene viuit: ꝛ bn̄ viuendo fidem rectam cuſtodit.
Item Apoſtolus ad Hebreos. xi. b. Sine fide i-
poſſibile eſt placere deo. Item Abacuq. ij. b. Ec-
ce Uppela. i. perfidus / vel proteru⁹ / vel p̄ſūptuo
ſus non eſt recta anima eius in eo: ꝛ iuſtus in fide
ſua viuet. Itē Seneca in epiſtola. Sola virtus
p̄ſtat gaudium ꝑpetuum / ꝛ ſecurꝫ. Fides eniz bo-
norum morum mater eſt: ꝛ vitiorum matertera.
¶ Attēde ſecūdo ꝙ Ariſtoteles cōfitetur ī libro
Nichomachie: quē noſtri nominā Ethicorū. Ad
habendum inquit virtutes: ſcire quidē paruz vel
nihil prodeſt. Idem iterum in eodē. Sciētia pa
rum / vel nihil ad mores: parum / vel nihil ꝓficit
ad virtutes. Itē. Ber. in ſecūdo. Ariſtotelica ſub
tilitas fecunda quidem: ſ; infecūda loquacitas.
Quippe q: fidē que radix ē: ꝛ fundamentū aliarꝫ
virtutū nō generat: ſ; ſuffocat. Augu. ſuper Io.
Sicut i radice arboris nulla prorſus apparet ſpe
cies pulchritudinis: ꝛ tamē quicquid eſt in arbo-
re pulchritudinis / ꝛ decoris ex illa procedit. Sic
ex fidi humilitate: q̄cq̄d ē meriti: q̄cq̄d ꝟe btitudis
anima ſuſceptura / ꝓcedit. Iſidorus de ſūmo bo-
no. Nō pertinet ad beatitudinē cōſequēdā: ſcien-
tia rerū. Nec eſt btm̄ multa ſcire: ſ; bn̄ viuere. Ni
hil ꝓdeſt oēm ſcire prudētiā cū igrātia dei. Nihil
ob eſſiciētib⁹ deū igrātia mūdi. Perfecte āt ſcit q̄
deū p̄us / ꝛ iſta nō ꝓ ſe: ſed ꝓ deo ſcit. Nihil obeſt
cuiq̄ ſi ꝑ ſimplicitatē aliq̄ de elemtis mime ſētiat:
dūmō de deo / ꝟa ꝓnūciet ꝛ credat. ¶ Attēde ter
tio q̄d de ph̄is ſētiat ꝛ referat Augu. ſꝛ illō Io. x.
Qui nō itrat ꝑ hoſtiū. ꝛc. Fuerūt īq̄t q̄dam ph̄i de
ꝟtutib⁹ ꝛ vitijs mlta ſbtilia tractātes / diuidētes /
diffiniētes / rōcinationes / rationes acutiſſimas
cōcludētes / libros implentes / ſapientiam ſuam
buccis crepantibus vētilātes. Qui etiam dicere
auderent hominibus nos ſequimi. Sectā nr̄az te-

nete: ſi vultis beate viuere. Sed q; non intrabãt per hoſtiũ: perdere volebãt mactare ⁊ occidere. Hic Apoſtolus ad Col. ij. c. Videte ne quis vos decipiat per philoſophiã terrenã: per quã ſolent ſeduci qui cupiunt in mũdo prudentes iudicari. Et eandem ſignat ſubdens. Et per inanem fallaciam. Terrena enim philoſophia argumentis: ⁊ ſubtilitate minutiarũ cõponitur: ⁊ decipit multos dum i veriſimilib⁹ cauſis ⁊ commẽticijs rebus: nihil aliud tam verum extimatur ꝙ qđ cõſpicitur ⁊ intelligitur in elementis que terrena philoſophia eſt. Item Aug. de verbis domini. Euanuerunt philoſophi: vt ait Apoſtolus ad Ro. i cogitationibus ſuis ⁊ obſcuratum eſt iſipiẽs cor eorum. Dicentes enim ſe eſſe ſapientes: ſtulti facti ſunt. Dicentes ſe eſſe ſapientes. i. donũ dei ſibi attribuentes / ꝙ curioſitate inuenerũt: ſuperbia ꝑdiderunt. Item idẽ ibidẽ. Nõnulli philoſophi huius ſeculi: viderunt veritatem fixã / ſtabilem et indeclinabilem: vbi ſunt omnes rationes rerum omniũ creaturarũ. Viderunt quidem: ſꝫ. de longinquo viderunt. ſed in errore poſiti. Et idcirco ad tam magnam ⁊ ineffabileꝫ ⁊ beatificã poſſeſſionem: qua via perueniretur non inuenerunt. Iſido. de ſũmo bo. Philoſophi gentilium nõ ſicut oportet dominũ querẽtes in angelos inciderũt ꝑuaricatores. Factuſqꝫ eſt illis mediator diabolus ad mortẽ: ſicut nobis Chriſt⁹ ad vitã. Iteꝫ idem in eodẽ. Philoſophi huius mũdi vtiqꝫ deũ cognouerũt. Sed q; diſplicuit illis hũilitas Chriſti in inio tranſierũt: ⁊ non in via. Ideoqꝫ euaneſcẽtes / gloriã dei in mendatio mutauerunt: ⁊ vie rectitudinẽ relinquẽtes in anfractus inciderũt errorũ. Imperfecta ſapiẽtia ẽ quo tẽdas ſcire ⁊ neſcire iteri per qđ expediat ire. Via Chriſtus eſt. ſi quis in ea nõ graditur nõ eſt qũo veniat ad deũ.

¶ Attẽde q̃rto qđ ait btũs Bernar. i ſermõe Apoſtolorum Petri ⁊ Pauli. Docuerunt me Apl'i non Platonẽ legere: non Ariſtotelis verſutias i uerſare. Non ſemꝑ diſcere ⁊ nunꝙ ad vitatis ſciẽtiã ꝑuenire. Sed docuerunt me bene viuere. Male enim viuere non eſt viuere: ſed vitam cõfundere: ⁊ appropiquare vſqꝫ ad portas mortis. Iſido. de ſummo bono. Quidam plus meditari delectantur gentilium dicta philoſophorũ propter tumentem ⁊ ornatum ſermonem ꝙ ſcripturaꝫ ſanctã propter eloquiũ hũilẽ: ſꝫ qđ prodeſt i mũdanis doctrinis proficere ⁊ inaneſcere in diuinis: Cauẽdi ſunt igiꝉ tales libri: ⁊ propꝉ amorẽ ſctãꝝ ſcripturaꝝ vitãdi. Gentiliũ q̃ppe dicta exterius verborum eloquẽtia nitent: interi⁹ vacua. Licet ſuꝑuacuis plena virtutis ſapiẽtia manent. Eloquia vero ſacra exterius incomoda vbis apparẽt. Intrinſecus autẽ myſteriorũ ſapiẽtia fulgent. Et idcirco faſtidioſis atqꝫ loquacibus / ſcripture ſacre: minus propter ſermonem ſimplicem placẽt. Idẽ in eodẽ. Nihil aliud agit amor mundane ſciẽtie niſi extollere laudibus hominẽ. Nã quãto maiora fuerit literature ſtudia: tãto anim⁹ arrogãtiſe faſtu iflatus maiore tumeſcit iactãtia.

Vñ̃ ꝑs. ait. Quia nõ cognoui literaturaꝫ. ⁊c. Seneca i Epi. Si multũ ſuꝑeſſet etatis. parce diſpẽſandum erat: vt ſufficeret neceſſarijs. Sũma ergo dementia ẽ ſuꝑuacua diſcere in tanta tẽporis egeſtate.

¶ Explicit prima pars victorie Porcheti de Saluaticis Ianuenſis.

¶ Incipiunt capitula ſecunde partis.

¶ Capitulum primum in quo probaꝉ ꝙ Meſſias eſt Deus: ⁊ ꝙ ipſe ſolus ⁊ null⁹ alius niſi De⁹: vocatus eſt nomen qđ eſt ſuper omne nomen. Ad Phil'. ij. b. ſ. nomen dei Tetragramaton. i. quatuor literarum.
¶ Capitulum. 2. Adhuc ꝙ Meſſias. i. Chriſtus eſt Deus.
¶ Capitulum. 3. Qꝫ Chriſtus eſt verbum dei / ⁊ verbum dei Deus.
¶ Capitulum. 4. De diſtinctione diuinarũ perſonarum: ⁊ dei mittentis / ⁊ dei miſſi.
¶ Capitulum. 5. de pluralitate diuinarum perſonarum / ac eſſentie vnitate.
¶ Capitulũ. vi. De trinitate ⁊ filio dei.
¶ Capitulum. vij. De ſpiritu ſancto.
¶ Capitulum. viij. De trinitate ſub nomine dei quatuor literarum. i. Tetragramaton.
¶ Capitulum. ix. De incarnatione filij dei.
¶ Capitulum. x. Qꝫ non eſt aliquis redemptor niſi Deus. Et Meſſias eſt ille redẽptor: ſiue ſaluator.
¶ Capitulum. xi. De conſortio diuinitatis cũ homine. Et de equalitate dei cum homine ⁊ participatione.
¶ Capitulum. xij. Qꝫ gentiles ſaluandi erant tẽpore Meſſie.
¶ Capitulum. xiij. Qꝫ homo factus eſt ad imaginem dei.
¶ Capitulum. xiiij. De virginitate matris dei.
¶ Capitulum. xv. De circunciſione ⁊ ſabbato et cerimonialibus non obſeruandis ad literam.
¶ Capitulum. xvi. Qualiter diabolus procurauit reſtaurare legeꝫ Iudeis. Et iterum aliqua de Sabbato.

¶ Incipit ſecūda pars. Capitulum primū ī quo probatur: ꝙ Meſſias eſt Deus. Et ꝙ ipſe ſolus et nullus alius niſi Deus vocatus eſt nomīe: qḋ eſt ſuper omne nomen. Ad Phil'.ij.b.ſ. nomīe Dei Tetragramaton.i.quatuoꝛ literarum.

PRimo oſtendendū eſt: ꝙ Meſſias ſit Deus p nomen Tetragramaton.i.quatuoꝛ literaꝝ. Et primitus īducēdū eſt id qḋ per Hieremiā a dn̄o dictū eſt de Meſſia. Hiere.23.b. Ecce dies venient dicit dominus: ⁊ ſuſcitabo vl' erigā Dauid germen iuſtū. Regnabit rex / ⁊ intelliget / ⁊ faciet iudicium ⁊ iuſtitiam in terra. In diebus eius ſaluabitur Juhuda: ⁊ Iſrael habitabit ad fiduciā. Et hoc nomen eius quo vocabūt eū Johouah.i.Deus / iuſtus noſter. Hec interpretatus Jonatas filius Oziel ait. Ecce dies venient dicit dominꝰ: ⁊ ſtatuam Dauid Meſſiam iuſtū.⁊c. Et iſtḋ nomē eius ꝙ ipſi dicēt ei.⁊c. ¶ Uez qm̄ Judaica falſitas nūꝙ̄ vacat nūꝙ̄ eſt a falſitatibꝰ ocioſa. Dicūt ꝙ in ſupradictis Hieremie verbis: nō eſt ibi vocabūt: ſ₃ vocabit. Et ideo vt aiunt ſenſus verboꝝ eſt. Et hoc ē nomen illiꝰ qui vocabit eū.i. Meſſiam dn̄s iuſtꝰ nr̄. Targū vero docet eos eſſe falſiloquos ī eo qḋ dicit. Uedē / Semeh.i. Et h̄ nomen eius. Dihun: ꝙ ipſi Maranleh / appellabunt ei. Adde etiam ꝙ hoc ide₃.lxx.⁊ omnes alij fecerunt interpretes. Eorum quoq₃ falſitatem refutat non modicum qḋ ſcriptum eſt Hiere.33.e. Ecce dies venientes ait dominus: ⁊ ſtatuam verbu₃ bonum qḋ locutus ſum ſuper domum Iſrael: ⁊ ſuper domu₃ Juda. In diebus illis / ⁊ in tempore illo germinare facia₃ Dauidi germen iuſtitie: ⁊ regnabit rex / ⁊ intelliget: ⁊ faciet iudiciū / ⁊ iuſticiā ī t̄ra. In diebꝰ illis ſaluabit Juhuda ⁊ Hieruſalē habitabit ad fiduciā. Et iſte q̄ vocabit eā Johoua ſupple ē vel Jod / He / Uau / He / iuſtꝰ nr̄. Dixit Targū. In diebus illis: ⁊ in tempore illo. Statuam Dauidi Meſſiam iuſtum.⁊c. Et hoc nomen eius ꝙ ipſi dicent vel vocabunt ei. Nota ꝙ cum verba predicta: vt per Targū oſtendit dicta ſint de Meſſia. De ipſo opoꝛtebit intelligi: qḋ ibi dictu₃ ē. Et iſte q̄ vocabit eam. Jod / He / Uau / He / iuſtus noſter. Maxime cum hic quoq₃ dicat Targū: ſicut ſuperius: ⁊ hoc nomen eius ꝙ ipſi dicent ei. ¶ Si vero queratur cui referendum eſt hoc pronomen eam: vbi dictum eſt. Et iſte qui vocabit eam. Dici poteſt ꝙ ad gente₃ Judaica₃: cui Meſſias primitus miſſus eſt. Iuxta illud Iſa.41.g. Primus ad Sion. Ecce ecce ad eos: et Hieroſolime annunciationem dabo. Glo. Rabi Selomo. Dixit Jonatan. Sermones vel verba conſolationis que prophetauerunt prophete antiquitus ad Sion: ecce venerunt. Et propter iſtā Targu₃.i.tranſlatione₃ tota iſta materia loquitur de Meſſia.⁊c. Huc uſq₃ Rabi Selomo. Deinde dicendum eſt: ꝙ referendū ſit ad multitudinē gentium. Qḋ quidē inde oſtēdit vbi in Iſa.lv.b. Meſſie dicitur. Ecce gentem quā nō cognoſcis vocabis ⁊ gētes q̄ nō cognouerūt te ad te currēt ꝑꝑ dn̄m deum tuum: ⁊ propter ſanctu₃ Iſrael q₂ glorificauit te. ¶ Illud autem ꝙ ipſi falſo punctando nitunt̄ corrūpere Hiere.23.b. De יקרא Iiqreu nāq₃ ꝙ ē vocabūt volūt facere יקרא Iiqra ꝙ eſt vocabit: oſtendit eos eſſe falſarios id qḋ legitur in Eka Rabeti.i.gloſa.ſuper planctu₃ Hiere. Trenoꝝ.i.e. vbi dicitur. Quis elongatꝰ eſt a me conſolatoꝛ conuerſoꝛ anime mee. Qḋ nomen Meſſie. Rabi Abba dixit. יהוה idest Jod He: Uau: He. Dn̄s Deus eſt nomē eius. ſicut dictu₃ ē Hiere.23.b. Et hoc eſt nomen quod vocabunt eum. Jod: He: Uau: He: iuſtus noſter.

¶ Dixit quippe Rabi Leui. Bona vel beata ciuitas: cuius nomen ſicut nomen regis ſui: ſicut ſcriptu₃ eſt Ezechiel'. vltimo. Et nomē ciuitatis ex die illa. Dn̄s ibi. Et nomē regis ſui: ſicut nomē dei ſui. ſicut dictum eſt Hiere.23.b.⁊c. Et hoc eſt nomen qḋ vocabunt ei dominus iuſtus noſter. Hec traditio. ¶ Cu₃ autē ſuperius ſit probatum Meſſiam eſſe nomē dei quatuoꝛ literarū qḋ grece dicitur Tetragramaton. Aliud relatione dignū: ⁊ partim ad probandum Meſſiam vocari ſepedicto nomine dei: hoc eſt quatuoꝛ literarum efficaciſſimum. habetur in Medras Tihillim ſuper ps.20. Uictori vel eternali ps. Dauid. Domine ī virtute tua letabitur rex: ⁊ in ſaluatione tua qua₃ vehementer exultabit. Hoc eſt ac ſi dixerit ſcriptura Iſa.ix.c. Et erit in die illa radix Iiſai: qui erit ſtans ad ſignum populoꝝ. Dixit Rabi Hanina. Non eſt rex Meſſias venturus: niſi ad dandum precepta gentibus. Quemadmodu₃ ſunt ſucca.i.caſula ⁊ Lulab.i.ramus Tetefillim.i.philacteria. Iſrael autem erunt adiſcentes legem a deo ſancto ⁊ benedicto. ſicut dictū ē Iſa.liiij.f. Et omnes filij tui erunt docti a domino. Et quare? Idcirco dictum eſt Iſa.xi. Ad eū gentes ſtudebūt Rabi Hanina. in nomīe Rabi Aha dixit. Quid eſt ꝙ ſtatim ſequitur Iſa.xi.f. Et erit Menuhato.i.requies eius Kabod honoꝛ vl' gloria: Quia ipſe Deus ſanctus ⁊ benedictus erit tribuens regi Meſſie. de gloria vel honore ſuperno. Et hoc eſt. Domine in virtute tua letabitur rex. Alia expoſitio. Domine in virtute tua letabitur rex. Dixit Rabi Nahman. Quis eſt iſte rex glorie? Dominus exercituum ipſe eſt rex glorie. Sela.i.in ſempiternum vel iugiter. Dixerunt vel ſanxerūt magiſtri noſtri. Rex carnis ⁊ ſanguinis nullus induitur coꝛona ipſius. Deus vero ſanctꝰ ⁊ benedictus erit donans eam regi Meſſie. ſicut dictum eſt ps.20.b. Pones capiti eius coꝛona₃: Paz id eſt coꝛonam auream cum lapidibus precioſis. Rex carnis ⁊ ſanguinis nullus induitur purpura eius. Et que eſt? Confeſſio vel auctoꝛitas / vel reuerentia / vel laus: ⁊ decoꝛ. ſicut dictu₃ eſt ps.ciij.a. Confeſſionem et decoꝛem induiſti. Et de rege Meſſia ſcriptum eſt ps.20.c. Magna gloria eius in ſaluatione tua. Laudem vel con

feſſionem/vel auctoritatem/ vel reuerentiam ⁊
decorem pones vel coequabis ſuper eum. Rex
carnis ⁊ ſanguinis. Nullus de ſubditis ſuis vo-
catur Ceſar Auguſtus. Si autem aliquis voca-
tus fuerit nomine ſuo: interficiunt eum: eo ꝙ vo
catus ſit nomine ſuo eius. Deus aūt ſactus ⁊ be-
nedictus vocauit Moiſen nomine. ſicut dictum
eſt Exo. vij. a. Uide dedi te Elohim pharaoni.
Et ſic Iſrael. ſic dictū eſt pſ. 81. g. Ego dixi Elo-
him vos. Et eſt vocās regē Meſſiā nomie ſuo.
Et qḋ ē nomē ei⁹: Iehouah: vel Iod/he/ Uau/
he/nomen eius. ſicut dictū ē Exo. xv. a. Domi-
nus vir pugne. Iod/he/Uau/he/nomen ipſi⁹.
Et de rege Meſſie ſcriptū ē. Hiere. 23. c. Et hoc
nomen ei⁹ quo vocabūt eū/ vel quo appellabunt
eū. Iod/he/ Uau/he/iuſtus noſter. Hieruſalē
quoq; vocata eſt noie ei⁹. ſicut dictū eſt Eze. vlti
mo. g. Et nomen ciuitatis ex die illa dñs ibi. Di-
xit Rabi Leui. Felix ciuitas cuius nomē ſicut no
men regis ei⁹: ⁊ nomē regis ei⁹ ſicut nomē dei ſui.
Hoc ē ac ſi dixerit ſcriptura. Mich. v. b. Et ſtabit
Meſſias. i. ⁊ paſcet in virtute domini: in nobilita
te vel excellentia nominis domini dei ſui. Hucuſ
q; traditio. ¶ Si nullus igitur niſi De⁹ vocatur
nomie dei Tetragramaton id eſt quatuor litera-
rum: qḋ non cōuenit niſi deo: ⁊ Meſſias ab ipſo
deo eſt vocatus hoc nomine: vt poſtea ē. Meſ-
ſiam eē deū: quibus rationū ↄſequentias nõ la-
tent/manifeſtū eſt Deum quippe falſo/vel nõ ſe-
cūdū veritatem vocaſſe/vel eū vocari mandaſſe
hoc nomen nefas eſt etiam ſomniare. ¶ Dicit
enī Thomas de Aquino in libro cōtra gentiles
libro. 4. ca. 7. Ubi ipſe reprobat opiniones Ar-
rianas de filio dei. Et ibi c. 43. dicitur Suſcitabo
germen iuſtum. Et poſtea ſubditur. Et hoc eſt no
men qḋ vocabūt eū dominus iuſtus noſter. Ubi i
hebreo habetur nomē Tetragramaton. Qḋ de
ſolo deo certum eſt dici. Ex quib⁹ apparet ꝙ fili⁹
dei eſt verus De⁹. Hucuſq; Thomas. ¶ Porro
hanc concluſionē quēadmodū ⁊ omnez pene ve
ritatem: Iudaica falſitas nititur irritare: dicēdo
ꝙ non ſolum Meſſias: ſʒ etiaʒ Moiſes/ ⁊ Iſrael
⁊ Hieruſalem: vocātur nomie dei: vt paulo ſupe-
riuſq; Aliud dictū eſt. Nec tamē ob hoc in veri-
tate dicitur/vel creditur ab aliquo ſani capitis
eſſe dij. Quibus reſpondeo qḋ non videntur at-
tendere velle tantū cupiunt fallere. Sed ſicut pa
tet in preallegatoq; nec Moiſes nec Iſrael ſunt
vocati nomine quatuor literarū quo vocatur De
us ⁊ Chriſtus. Et ſub illa forma nunq̄ vel vnq̄ ali
quid: vel aliquis alius: vt patet in ſacra ſcriptura
legentibus. Sed quodam alio nomie qḋ dr̄ Elo-
him: qḋ non ſolum ad Moiſen: ⁊ ceteros Iſraeli-
tas: ſed etiam ad demones ⁊ idola ſepius reperiē
extenſum. De primo. pſ. 95. b Oēs enim dij po-
pulorum demones vel idola. De ſecūdo Gen. 35.
b. Et dixit Iacob domui ſue ⁊ omnibus q̄ erant
cū eo. Auferte deos alienos qui ſunt in medio ve
ſtri. Innumera quoq; his ſimilia inuenies in ve
teri teſtamento. ¶ Ad reliquum vero qḋ dixit

Rabi Iuhuda. videlicet ꝙ Hieruſalem vocatur
ſepe dicto nomie dei quatuor literarū ſicut Meſ-
ſias. Reſpondeo hoc eſſe falſum ſimpliciter. Lon
ge quippe aliter dicitur de Meſſia ꝙ de Hieruſa
lem. Cū enī dicitur de Meſſia: dicit de ipſo cum
Tzar. i. cum adiectiuo nomine qḋ eſt zadiq. i. iu-
ſtus: vt ſupra dictum ē. eo modo ⁊ forma quo di-
citur frequēter in ſcriptura de deo. Sicut in pſ.
cxxviij. Deus iuſtus cecidit vincula impiorum.
Item Treñ. i. c. Iuſtus eſt dominus: q: os ei⁹ a-
maritficaui. Et hic modus loquēdi eſt eius q̄ vult
dare intelligi veritatem ⁊ q̄litatē cuiuſcūq; rei ⁊
quidditatē eius. i. res illa quid ſit. Nomina quip-
pe vt dicit lex Romana debēt eē ↄſona reb⁹. Cū
aūt dicit de Hieruſalem ſuperna non dicitur cū
Tzar. i. cū adiectiuo: ſed cū hoc aduerbio Sam-
ma. i. ibi: qḋ ſignificat locū. Per hoc volens oſtē
dere ac dare intelligi: non quidē ipſam eſſe deū:
ſed deū eſſe in ea. Ac ſic ē nomen conſonum rei.
Taliſq; mod⁹ loquendi atq; vocandi eſt apd̄ il-
los qui filios ſuos vocant: Deus dedit: vel Deus
ſaluet eum: vel Deus nobiſcum: ⁊ cetera multa
huiuſmodi. Nullus autem eſt tam vehementer
inſipiens q̄ cū Tzar. i. cū adiectiuo vocet filium
ſuum: deū iuſtū vel deū ſanctū ⁊ huiuſmodi. Per
pendit q̄ppe ꝙ per hūc modū diceret filiū ſuū eē
deū ꝙ nimis impium eſſet. Cū ergo De⁹ hoc no-
mine Meſſiā vocauerit nomine ſuo qḋ nulli con
uenit niſi deo: ac ſic eū vocanduʒ eſſe decreuerit:
vt probatū ē: deum eſſe Meſſiam/conſequens ē.
Alioquin cum nomina debeāt eſſe conſona atq;
concordare reb⁹: vt predictū eſt: falſo vocaſſet e-
um nomine illo: ⁊ vocari mandaſſet quidem: qḋ
de deo ſentire nephādiſſimū eſt. ¶ Adni aduer-
ſus aūt quidā Rabi ſupradicte euidētiam falſita
tis: ad alia ſe contulit que habētur in libro Baba
Bathra: in pereq. i. diſtinctione q̄ incipit Hāmo
kar. Etha çefira. b. Dixit Rabi Ionatan. tres vo-
cati ſunt nomine dei ſancti ⁊ benedicti: ⁊ hij ſunt
Iuſti: Meſſias ⁊ Hieruſalem. Iuſti ſic dicuntur.
Hoc eſt. Sicut dicitur De⁹ iuſtus ipſi dicūt iuſti
ac ſic vocātur nomine dei. ſicut ſcriptū eſt Hiere.
23. b. Et hoc nomē eius quo vocabūt eū domin⁹
iuſtus noſter. Uel Iod/he/Uau/he/iuſtus nr̄.
Hieruſalēz vocata ē noie dei. ſicut ſcriptū ē Eze.
vlt. g. Et nomē ciuitatis ex die illa: dñs: vl' Iod/
he/Uau/he/Samma. i. ibi. Non legas Sāma.
i. ibi: ſed Semah. i. nomē eius. Ecce iſte Rabi vt
poſſit extinguere lumē diuinitatꝭ Meſſie quō ſacre
ſcipture iubet falſificare ſcipturā vl' lecturā. Tāta
ē aūt hui⁹ ipudētia ſlitatis: ꝙ Iudei ſibi i h̄ renu
ant obedire. ¶ Cūq; iā nō habeāt vlti⁹ q̄ ex ſpā ta
ſtar vulpiū ad cauernā de q̄ expulſi ſūt: fugiūt te
rato: dicētes ꝙ nō ſol⁹ Meſſias vocat ſepedicto
dei noie q̄tuor lraꝝ: ſʒ alia mlta: q̄ tñ pp h̄ nō re-
putāt dij/nec ſūt/neq; dicūt. ¶ De his vo vnuʒ
eſt: vt aiunt. Hieruſalem. de qua iam dictum eſt
¶ Scḋm locus de quo dictum eſt Gen. 22. c. Et
vocauit Abrahā nomen loci: dñs videt. vel do
minus videbit. ¶ Tertium altare qḋ edificauit

Moiſes Exo.17.g. Et edificauit Moiſes altare
et vocauit nomē ei⁹ dñs vel Adonai ſignū meū.
¶ Quartū altare Gedeonis / Judicum. vi. d. Et
edificauit ibi Gedeon altare dño: ꝛ vocauit eum
Adonai pax. ¶ Ex omnibus iſtis nitūtur Judei
aſtruere ꝙ nō ſolus Meſſias vocatus ſit nomine
dei. iiij. literaꝝ. ſ. Jod / he / Uau / he. De quo ſcri
ptum eſt Exo. vj. a. Et locutus eſt Deus ad Moſ
ſe: ꝛ dixit ad eum. Ego Adonai: ꝛ apparui Abra
he / Jſaac / et Jacob in Deo Sadai. i. omnipotē
te: et nomē meū Adonai: vel Jod / he / Uau / he
non notificaui eis. Glo. Ra. Se. Non notificaui
eis in proprietate. ſ. veraci q̄ ineſt mihi. ¶ Si di
ligenter paulo antedictā reſpōſionem cōſideres
per illam potes habere ſufficiens ad iſta vniuer
ſa reſponſum. Glorioſius tñ ac melius reputabi
tur: ſi quaſi proprio eorū pugione de ipſorū ma=
nibus violenter erepto: falſitatis ſue nequitias
valeas iugulare. ¶ Arripe igitur contra primū
id qḋ a Rabi Selomo ſup finē Ezechielꝫ ꝓphete
taliter ſcriptum eſt. Et nomē ciuitatis ex die illa
Adonai Samma: dñs ibi. Glo. Ra. Se. Tranſ=
tulit hic Jonatan / ꝛ ait. Et nomen ciuitatis ex=
ponēt a die quo poſuit vel deſcendere fecit dñs
Sekinatek. i. diuinitatē ſuā ibi. Dicit rabi Selo
mo: quaſi dicat. Non vocabꝫ vel non dicetꝫ ei no=
men niſi nomen primū qḋ fuit ei ex die quo liga=
uit Abraham / Jſaac / filium ſuum: nomē quo vo
cauit eam. Jre. i. videbit. Et ipſa vocatur Salē
Ecce Hieruſalē nō eſt vocata / nec vocabitꝫ vnꝙ̄
noīe dei quatuor literarū. ¶ Ad idē quoqꝫ facit
qḋ legitꝫ in Medras Tibillim ſup pa. lxxv. a. Et
fuit in Salem tabernaculū eius. Ln eo inueniēs
ꝙ domus ſanctuarij vocata eſt Salē: ſicut dictū
eſt Geñ. xiiij. f. Melqicedeq rex Salem: ꝛ ipſe eſt
Sem filius Noe: ſicut dictum eſt Geneſis. xiiij.
f. Et ipſe ſacerdos deo altiſſimo. Et rurſum ſcri=
ptum eſt Geneſis nono. d. Dilatet Deus Jafet
et habitet in tabernaculis Sem. Habitauit eniꝫ
deus. ſ. ī tabernaculo eius in quo miniſtrabat ei.
Ecce hic eſt Sem. Abrahā vero vocauit domū
ſanctuarij Jre. i. videt vel videbit. Quid eſt dñs
videat: Dixit Abrahāꝫ. Dñe ſeculi. Sit dies iſte
memorabilis corā te. Habeo eni ꝙ poſſem tibi
reſpondere / videlicet. Heri vel nuper dixiſti mi=
hi. Geñ. 21. c. Qꝛ in Jſaac vocabitꝫ tibi Semen
Et nūc tu es dicēs. Geñ. xxij. a. Accipe q̄ſo filiū
tuū. Cū ergo venerint filij mei ad iſtam ſenten=
tiam vel ad mōtem iſtū recordare eis diem iſtā:
et leua eis faciem. Dixit deus ſanct⁹ ꝛ benedict⁹
Quō ḡ ero vocās ipſum locū. ſ. Hieruſalē. Si vo
cauero eū ſicut ille qui dixit Salem: ego ero caſ
ſans nomen iuſti. Et ſi vocauero ipſum Jre. Ero
caſſans verba Abrahe amici mei. q̄ vocauit ip=
ſum Jre. i. videat. Quid egit ergo Deus ſcꝫ ꝛ be=
nedictus. Miſcuit ea: quibus ambo vocauerunt
locū illū: et vocauit ipſum Hieruſalem. Huc vſ=
qꝫ Medras. Et per ipſam pōt reſponderi ad ob=
iecta / primo atqꝫ ſecundo. ¶ Specialiter au=
tem pōt ad ſecūdū haberi reſponſio ꝑ Targum
id eſt per tranſlationem Caldaicam que ſic ait
ſuper illud. Et vocauit Abraham nomen illius
loci: dominus videat. Jnterpretatus eſt hoc An
qaloṡ / dicens. Et coluit atqꝫ orauit Abrahā ibi
in loco illo / ꝛ ait coram domino. Hic erūt colen=
tes vel futentes generationes. Ecce habes ſcḋꝫ
iſtā Targum ꝙ Abrahā nequaꝙ̄ vocauit nomē
loci illius nomine dñi. ¶ Ad tertiū igitꝫ reſpōdē
dū: primo ꝑ Targum illi⁹. Exo. 17. g. Et edifica
uit Moiſes altare: ꝛ vocauit nomē eius domin⁹
ſignum meum: idem in Targum. Et edificauit
Moiſes ſeruiuit vel coluit ſuper illud coram do
mino: qui fecit ei ſigna. ¶ Ad hoc idem indu=
catur qḋ in libro Mekilta taliter ſcriptum eſt.
Et edificauit moiſes altare: et vocauit nomē ei⁹
dñs ſignū meū. Dixit Rabi Eleazar / Hamaqom
id loc⁹ ē de⁹ vocauit illū Niſi. i. ſignū meū. ¶ No
ta ꝙ nihil eſt efficati⁹ q̄ꝫ hoc quod dicit iſte Ra=
bi apud eos ad cōfutandū eos q̄ ꝑdicta altaria ꝛ
alia q̄ dicta ſunt / volunt in predicto dei noīe qḋ
eſt ſup oē aliud ei⁹ nomē inuoluere cum Meſſia. ꝛ
ſi ſit q̄ intelligat modus quo iſte Rabi ꝑūctat li=
teram hanc: pōt eſſe ad alia vniuerſa reſponſio.
¶ Ueruntamen ad quartū pōt adhuc reſponderi
per Targum: ſup illud qḋ iam dictū eſt de libro
Judicū. vj. d. Et edificauit ibi Gedeō altare dño:
et vocauit illud / dñs Salom. i. pacē. Jdē in Tar
gum. Et edificauit Gedeon ibi altare domio et
ſeruiuit ſup eo. i. ſacrificauit coraꝫ domino q̄ fe=
cit ei pacē. ¶ Jteꝫ in prologo expoſitionis Eka
Rabeti. i. planctus. Hiere. Dixit Rabi Haia. Jl=
licitū ē hoī īterrogare ꝓximū vꝉ amicū ſuū. ī loco
īmundo. i. quando ꝑſoluit q̄ natura requirit: non
eſt tunc ſalutādus nec reqred⁹ quō eſt ſibi: ꝛ vtrū
habeat pacem. Et vnde probatio. Ex eo ꝙ ſcri=
ptum eſt Jud. vj. e. Et edificauit ibi Gedeon alta
re dño: ꝛ vocauit illud dñs Salom. i. pacem. Si
altare ꝙ neqꝫ comedit / neqꝫ bibit / neqꝫ odorat
neqꝫ loquitꝫ: neqꝫ fuit edificatū niſi ad ꝓpiciā=
dū Jſraeli: vocatum eſt Salom. i. pax. q̄to ma=
gis ille q̄ diligit pacem et ꝑmittit pacē inter Jſ=
rael et patrē eorum q̄ eſt in celis. ¶ Legitꝫ enim
in ꝓhemio Eka Rabeti. i. planctus Hiere. Ra=
bi Joce. Galileus dicit. Etiā nomē Meſſie vo=
catum eſt Salom. i. pax: ſicut dictū eſt Jſa. 9. pa
ter eternus vel eternitatis / princeps / pax. Si ſit
qui hec q̄ dicta ſunt diligēter ac prudenter ꝯſide
ret: nulla iam reſtat Judeis ſupradicte nr̄e impu
gnatio veritatis: nec ſue vlterius latibulū falſita
tis. ¶ Adhuc nihilominus mōſtrabitꝫ efficaciter
ꝙ Meſſias vere ſit deus. ex eo qḋ ſcriptū eſt Jſa.
28. b. Jn die illo erit dñs exercituū ad diadema
gaudij vel honoris vel decoris: ꝛ ad ſertū orna=
tus vel exultationis reſiduo populi ſui. Tranſtu
lit vel interpretatus eſt hoc Jonatas fili⁹ Ozi=
el ſic. Jn tempore illo erit Meſſias dñi exercitu
um ad diadema gaudij / ꝛ ad ſertuꝫ exultationis
vel laudis reſiduo populi ſui. ¶ Attende lector
et diligenter ꝯſidera / ꝙ vbi Jſaias poſuit Jod /
he / Uau / he. Hoc eſt nomē dei / iſtarū quatuor

literaꝝ: qđ a Grecis dr̄ Tetragrāmatō. Et loco cuius Judei ſub tribus ſillabis dicūt Adonai: poſuit interp̄s iſte: cum hoc de Hebraico in Caldaicum iam ante aduētum dn̄i noſtri Jeſu Chriſti tranſtulit. Meſſiah. i. Meſſiā. Q̄te aūt ſanctitatis / q̄teqȝ auctoritatis ſit ipſe ⁊ tranſlatio ſua apud Judeos. inuenies in prima parte hui⁹ libri capitulo. xij. h. Deniqȝ Hillel: vbi de Hillel doctore ſuo mentio facta eſt. Quī igit̄ vbi ꝓpheta poſuit in premiſſa auctoritate deū interpres iſte cui nephas eſt apud eos cōtradicere. poſuit Meſſiā euidenter oſtendit. apud eū ⁊ apud Hillel magiſtrū ſuum: nec nō et apud oēs alios illius tēporis: Meſſiā eſſe deū. Nō eſt enim veriſimile ꝙ talem tranſlationē aliās aliquatenus admiſiſſent. ¶ Hinc reducendū eſt quicq̄d premiſſum eſt ī rationis ordinē atqȝ dicendū. Cū glorioſius nomē dei de cūctis nominib⁹: videlicet: Johouah: vel Jod / He / Vau / He. vel nomen quatuor literarū qđ pro ſui dignitate nullus preſumit Jude⁹ ſuis antedictis quatuor literis noīare. Sed dicūt loco ipſi⁹ Adonai: vt ſupra dictū eſt. Si iſtō inq̄ tā glorioſum nomen ſoli deo ꝯuenit tanq̄ ſibi ꝓprium et vnicū: ita ꝙ in ſignificatione ipſius creature nulla ꝑticipat neqȝ cōicat creatori: vt a Rabi Moſſe / Ben / Maimō: infra dicet̄. Et iſtud idē nomen eſt nomē Meſſie: vt teſte Hieremia ī premiſſis verbis a deo dictū eſt / Meſſiā eſſe verum deū apđ oēs illos qui rerum ꝯſequētiā nouerint manifeſtum eſt. ¶ Itē in Bereſſit / Meçara. i. in expoſitione abbreuiata ſuper Geñ. Non recedet ſceptrum de Juda: ⁊ legiſlator de medio pedis eius. Hi ſunt ſedētes Jabeç: docētes Halakoth. id eſt ſententias in çanhedrin magna / q̄ eſt ſedēs in Liſcath Hagaçith. i. in camera vel ꝯſiſtorio dolato ī parte Jude / De q̄bus dictū eſt ꝑmo paralip̄. ij. g. Et familie ſcribarum ſedētes Jabeç. ⁊c. Donec veniat Silo. Q̄r future ſunt gētes ſeculi: vt deferāt munus Meſſie vel Chriſto filio Dauid: ſicut dictum eſt Iſa. 18. f. in tempore illo deferet̄ munus domino exercituum. Huc vſqȝ Bereſſit. ¶ Iſaias. viij. d. Dn̄s exercituū ipſū ſanctificate. Et ipſe pauor veſter. ⁊ ipſe terror veſter. Et erit ad ſanctificationē vel ꝑparationem et ad lapidē offenſionis ⁊ ad petram ruine duabus domibus Iſrael: in laqueum ⁊ illaqueamentum habitatori Hieruſalē. Et offendēt in eis multi: ⁊ cadent et conterentur ⁊ illaqueabūtur et capiētur. Liga teſtificationē: ſigilla legē ī doctis meis: et expectabo dn̄m occultantē faciē ſuam a domo vel familia Jacob: ⁊ ſperabo in eū. ¶ In maçechta çanhedrin in ꝑereq: ahad: dine: memonoth. c. Filij Rabi Haia erant ſedentes corā Rabi ī cōuiuio ⁊ nihil dicebāt ei. Dixit ergo quibuſdam: fortificate vinū iſtis: ⁊ ſic loquētur. Q̄ cū factū fuiſſet dixerunt. Nō veniet filius Dauid id eſt Meſſias: donec finiāt̄ vel deleātur due domus patrum de Iſrael. Et iſte ſunt caput captiuitatis Babilonis: et Nazi. i. princeps qui eſt de terra Iſrael: ſicut dictum eſt. Et erit ad ſanctificationē ⁊ ad lapidē offenſionis ⁊ ad petram vel rupē ruine: duabus domib⁹ Iſrael. ⁊c. Dixit Rabinus. ſ. qui fecerat vinum dari pueris vt ſecreta patris ſui atqȝ myſteria reuelarent. Filioli: ſpine eſtis vos mihi in oculis meis. Huc vſqȝ predicta traditio. ¶ Notādum aūt ꝙ. v. tam nobis ꝙ Judeis ī ea vtiliter valde / ꝯſiderari poſſunt. Primū: ꝙ premiſſa Iſaie verba. ſ. dn̄m exercituum ipſum ſanctificate. De Meſſia. i. de Chriſto quē Judei ac ſcripture ipſorum filium Dauid vocant itelligēda ſunt. Et ſimiliter Rabi Selomo: hoc in loco ponit ſaluator Iſrael. Habet̄ enim infra capitulo. xij. ꝙ Meſſias eſt ſaluator Iſrael. Secundū: qđ factū Meſſie erat apud antiquos patres myſteriū atqȝ ſecretū maximum. Qđ tanq̄ theſaurū hereditarium quilibet filijs ſuis celandū cuſtodiēdūqȝ tradebat: vt patet in predictis iuuenib⁹ a quib⁹ extorqueri nō potuit: donec in eis regnauit ebrietas. Tertiū / Meſſiā eſſe deū et dn̄m exercituum apud eos q̄ rerū verborūqȝ cōſequētiam nō ignorāt. ¶ Quartū / Meſſiā futurum fuiſſe Judeis ſuis exigētib⁹ culpis: lapidē offenſionis ⁊ rupē deſtructionis. Quītum: ꝙ xp̄i cognitio non erat dāda Judeis īcredulis. ¶ Licet aūt predictis rationib⁹ ſatis ꝓbatū ſit Meſſiā eſſe nomē dn̄i. 4. literarū. Adhuc tn̄ videret̄ ſceleꝝ arguēd⁹: ſi quādā aliā rōnē legētib⁹ dimitterē occultatā. Eſt enī ita fortis ⁊ valida vt oēm vulpeculā exterminet Judaicā ⁊ reddat attonitam. ¶ In quā ꝑmittēdū eſt id qđ a Rabi Moſſe: ben: Maimon: in libro directiōis perplexoꝝ quē ipſi vocāt more hanebokim. i. vj. ꝑme partis capitulo: taliter dictū eſt. Oīa noīa creatoris inuēta in libris omnibus deriuata ſunt ab operibus. et h̄ minime latet preter vnum nomē qđ ē Jod / He / Vau: He. et eſt nomē appropriatū creatori altiſſimo. et propter hoc vocat̄ Sem hāmeforas. i. nomen expoſitum. Hoc eſt dicere ꝙ ipſum eſt ſignificans vel oſtendēs ſubſtantiā creatoris et quidditatē eius: oſtēſiōe vel ſignificatione ꝑfecta et manifeſta. In q̄ nō eſt equocatio neqȝ mixtura. i. nihil eſt quod Deo cōmunicet ſiue participet in hoc noīe. Reliqua vero nomina ipſius glorioſa ſignificant equiuoce et cū mixtura: eo ꝙ ſunt deriuata ab operibus ſimilib⁹ eis que reperiuntur in nobis: ita ꝙ etiam nomen qđ dicitur loco Jod: He: Vau: He. i. loco nominis q̄tuor literarū qđ eſt Adonai. i. dn̄s. deriuatū ē ab hoc verbo adon qđ eſt dn̄or: et iam dict⁹ eſt angelus Adonai: ſicut dictum eſt Geñ. xviij. a. Adonai ſi queſo inueni gratiam in oculis tuis. ⁊c. Manifeſtaui aūt tibi hoc in iſto verbo Adonai: quo pronominatur nomen creatoris: q̄r eſt magis appropriatū ſibi. i. deo altiſſimo oībus alijs nominib⁹ notificantibus creatorē. Cetera vero nomina ſicut Daian. i. Judex: ⁊ çadiq. i. iuſtus et Hanni. i. gratioſus vel pius: atqȝ miſericors. manifeſtum eſt vel notū ꝙ ſunt cōmunia vel deriuatiua. Nomen aūt qđ ſcribunt cū Jod: He: Vau: He. neſcit̄ ſibi deriuatio nota: nec ꝑticipat in eo cū alio. Et

non eſt dubium:qꝛ hoc nomē glorioſum qḋ non
ꝓfertur/neqꝫ pronūciatur/neqꝫ dicebatur niſi ī
ſanctuario ſicut noſti a ſacerdotib⁹ dn̄i ſanctifi=
catis:ꝛ ſolum in benedictione ſacerdotū. Et tūc
etiam a ſacerdote magno ꝛ in die ieiunij:glorio=
ſe ſanctificatiōis eſt. In quo nō eſt cōicatio neqꝫ
participatio inter creatorē et aliquē aliū. ꝛc. Et
breuiter dico ꝙ celſitudo ꝛ excellentia iſtius no=
minis/ideo reputatur tanta ꝛ cauet ne loquatur
aliquis per ipſum cautela magna ꝛ terribili: qꝛ
ſignificat ſubſtantiā eſſentiāqꝫ creatoris. Ita ꝙ
nō cōicat cū eo aliqua creaturarū in ſignificatio
ne illa: ſicut dixerunt magiſtri noſtri in perſona
ſcꝫ dei. Nomē meū vnicū vel appropriatum mi
hi. Reliqua vero noīa oīa ſignificant qualitates
ꝛc. Cūqꝫ multiplicata fuerunt huiuſcemodi noīa
creatoris ab eius operibus deriuata:tranſire fe=
cerunt ſup cor aliquorū filiorū Adā:qḋ ipe habet
multas qualitates ſcḋꝫ multitudinē operū a qui=
bus illa nomina deriuant. Et propter hoc ꝓmi=
ſit dare hominibus intellectū: ꝗ remoueret ab
eis huiuſcemodi errorē. Et dixit zach.14.c. In
die illa erit dn̄s vn⁹ et nomen eius vnū. Uult di=
cere ꝙ ſicut ipſe deus eſt vn⁹ ſic vocabit tūc no=
mine vno tm̄:qḋ ſignificat ſubſtantiā ei⁹ vel eſſē
tiam tm̄:abſqꝫ deriuatione ab aliqua actiōe. Di=
ctum eſt aūt in Paraguim.i.diſtinctiōibus Rabi
Eliezer. Cū adhuc nō erat creatus mundus:erat
Deus ſanct⁹ et benedict⁹ ꝛ nomē eius tm̄. Ani=
maduerte quō euidenter oſtēdit ꝙ omīa iſta dei
noīa deriuata/nouiter ſunt inuenta poſt creatio
nē mūdi. Et hoc certū eſt ꝙ oīa denoīant ab ali
quibus operibus inuētis in mundo. Sed cum tu
animaduertes dei eſſentiam ab omni operatio=
ne expoliatam:nullatenus erit ei nomen deriua
tum. ſed vnū tantū modo nomen ſtatutum ad
ſignificandū eſſentiā eius. Nullum aūt nomē eſt
apḋ nos qḋ nō ſit deriuatū:pter יהוה Iod/He:
Uau:He:qḋ eſt Sem hāmeforas i.nomen expo
ſitū abſolute. Nec aliud credas ꝙ̄ iſtud: neqꝫ trā
ſeant per cor tuum vanitates ſcribentiū breuia:
et ea q̄ forte audiſti ab eis vel inueniſti in libris
eorū vaniſſimis delirantium qui nomina quedā
cōpoſuerūt:nihil oīno ſignificantia. Uocātqꝫ il=
la nomina:ꝛ dicunt ꝙ multa ſanctitas atqꝫ mū=
dicia eſt neceſſaria ad hoc vt habeant effectū. Et
ꝙ poſſibile eſt homini miracula facere cum eis.
Non cōuenit aūt homini prudenti audire huiuſ=
cemodi vanitates ꝛ inſanias:nedū credere. Nec
eſt aliquod aliud nomen qḋ vocet Sem hāmefo
ras niſi hoc nomen glorioſum filius quatuor li=
terarum. qḋ nō legitur cū literis ſuis. Manifeſte
aūt et cū expoſitione dixerunt in libro qui dicit
Cifre. Numeri.v.g. Sic benedicetis filijs Iſra=
el: Sic in lígua iſta. Sic. Cuꝫ Sem hāmeforas.
Dicebat aūt in ſanctuario ſicut ſcriptū eſt. In ci
uitate vero ſcḋm ꝙ pronūciatur. Hoc eſt:pro eo
dicebatur Adonai. Dictum eſt quoqꝫ ī Talmud
Sic benedicetis:cū Sem hāmeforas. vel cū ꝓ=
nūciatione eius. Docet quid ſit dicēdū:qḋ ait. Et
ponite vel nominate nomen meū vnicū.ſ.mihi.
Ecce expoſitū eſt tibi:ꝙ Sem hāmeforas: ē iſtḋ
nomen quatuor literarū. Et ꝙ ipſum ſoluꝫ ſigni=
ficat ꝛ oſtendit eſſentiā creatoris: abſqꝫ mixtura
et ſignificatione altera. Et ideo dixerūt magiſtri
ſcꝫ/nomen meū vnicum mihi. Hec Rabi Moi.
¶ Perfecte ſuperi⁹ eſt probatum Meſſiam eſſe
dei nomen tetragramaton:ac ſic eſt oſtēſum ve=
rum eſſe de ipſo:qḋ dicit apl's ad Philip.ij.b. De
us indꝫ illū exaltauit et donauit illi nomē qḋ ē ſu
per omne nomen. Tn̄ adhuc quedā ſunt dicenda
relatione digniſſima: ꝙ Meſſias eſt deus:qḋ to=
tum optime nobis oſtendit iterū:vbi de Meſſia
ꝑ Micheā prophetā.v.b.hoc modo dicit. Et tu
Betlehē Effrata: paruus ad eſſendū in milibus
Iuda. Ex te mihi egredietur ad eſſendum:domi
nator in Iſrael. Et egreſſus vel egreſſiones eius
ante dies ſeculi. Ex te mihi. ꝛc. Interpretatus ē
Ionatas. Ex te corā me vel ex pte mea/egredie
tur Meſſias. ¶ Nota ꝙ ſicut egreſſus Meſſie de
Betlehē oſtendit nobis eius humanitatem. Sic
egreſſus ipſius ante dies ſeculi innuit nobis ſuā
diuinitatē. Ante dies eteni ſeculi.i. ante tp̄s ni=
hil erat vnde Meſſias poſſet egredi niſi Deus.
Item nota ꝙ egreſſus in plurali numero eſt hoc
loco in Hebraico cū dicit. Et egreſſus eius ante
dies ſeculi. Per qḋ datur forſan intelligi: ꝙ Xp̄s
ſiue Meſſias non ſemel egreſſus eſt et egredi de
ſijt. Sed eſt egreſſus eius a patre eternus ꝛ inter
ruptus ſcḋm diuinitatē. ¶ Hāc rurſuꝫ auctorita
tem.ſ. Et tu Bethleē.ꝛc. Michee.v.b. Rabi Se=
lomo exponens ait. Et tu Betlehē Effrata de q̄
egreſſus eſt Dauid:ſicut dictū eſt.1.Reg.17.g. Fi
lius ſum ſerui tui Iſai Betlehemitis. Betlehem
quoqꝫ vocata eſt Effrat. ſicut dictum eſt Gen.
48.d. In via Effrath. ipſa eſt Betlehem. Par=
uus ad eſſendū in milibus Iuda. hoc eſt. Dignū
erat vt eſſes paruus in milibus Iuda ꝓpter ſte=
riliculū Rut Moabitidis qḋ fuit in te. Ex te mi=
hi egredietur Meſſias filius Dauid. Et ita eſt ip
ſe dicēs. p̄s.cxvij. Lapidē reprobauerunt edifi=
cantes:fuit in capite anguli.ꝛc. Sicqꝫ tranſtulit
Ionatas. Ex te ex pte mea egrediet Meſſias:ꝛ
egreſſus eius ante dies ſeculi: ſicut dictū eſt. p̄s.
71. Ante ſolem Innon.i.filiatus/nomē eius. Et
ſic tranſtulit Ionatas. Et nomen eius dictuꝫ eſt Psal. 71.
ante dies ſeculi. Sequit. Propter hoc dabit eos
vſqꝫ in tempus quo ꝑturiēs parturit. Rabini no=
ſtri dixerunt hinc haberi filiuꝫ Dauid.i. Meſſiā
non fuiſſe euēturū donec regnū neq̄.i. Romanū
imperaſſet ſup totum mundū nouē mēſib⁹. Scri
ptura vero hec myſtica eſt. Hec Ra. Se. Et nota
ꝙ iſte Rabi ſatis bene et fideliter expoſuit hec
verba de Chriſto: qḋ rariſſime facit: excepto ꝙ
hoc qḋ ibi dictū eſt de Chriſto. Et egreſſus eius
ante dies ſeculi:vult ipſe intelligi de noīe Chri=
ſti tm̄. vbi ipſe dicit ſupra. Et nomen ei⁹ dictum
eſt ante dies ſeculi. Nos vero nullatenus receda
mus a veritate textus:ne recutiamus id qḋ dicit
de nomine: videlicet/Innon:qḋ ante ſolem fuit

nomen Meſſie: qḋ eſt filiatus latine. perinde eſt
ꝙ iſte probat. ſ. nomen Meſſie Innon. i. filiatum
fuiſſe ante ſolem: et ante dies ſeculi. ꝙ ante dies
ſeculi Meſſiã fuiſſe filiũ dei. ¶ Porro ꝙ ſm ali-
os hoc nomen Meſſie qḋ eſt Innon. interpreta
tur / filiabit latine. Qꝛ ipſe filiatur⁹ eſt oẽs moꝛ-
tuos de puluere terre: vt infra diceť. Plurimum
valde facit ꝓ hoc qḋ hic intendimus. Si eñ Meſ
ſias ſeu Chꝛiſtus dei filius verus deus non eſſet
quõ de puluere terre poſſet om̃s moꝛtuos filiare
id eſt reſuſcitare. Hec eni ſibi / niſi De⁹ eſſet / attri
buere: nihil aliud eſſet q̃ꝫ precipitate mẽtis inſa-
nia. ¶ Quare aũt Meſſias Innon. i. filiabit an
te ſolẽ. vocatus ſit. habetur in Medras Tihili
ſup p̃s. 92. vbi dicitur. Paratus thꝛonus tuus ex
tunc a ſeculo tu es. Rex Meſſias eſt vnum de ſe-
ptẽ rebus q̃ aſcenderunt ſup ꝓpoſito ante crea-
tionẽ ſeculi: ſicut dictum eſt in p̃s. lxxj. Ante ſo-
lem Innon fuit nomen eius: qꝛ futurum eſt vt ip
ſe Iannin. i. filiet. i. naſci faciat oẽs doꝛmientes
pulueris. i. in puluere. ¶ Itẽ legitur Iſa. ix. Pu-
er vel infans natus eſt nobis: fili⁹ dat⁹ eſt nobis.
Et erit p̃ncipatus ſup humerum eius. ⁊ vocabiť
nomẽ eius / admirabilis / cõſiliarius / deus foꝛtꝭ:
pr̃ ſempitn⁹: vel pr̃ ſempitnitatis: p̃nceps pax vľ
p̃nceps pacis: ad multiplicãdũ p̃ncipatũ: ⁊ pacis
non erit finis. Quapꝛopter pꝛobať Meſſiam eſſe
deũ. Iudei vero moderni male legẽdo ⁊ falſo pũ
ctando ſupꝛa vbi dicitur. Et vocabitur nomẽ ei⁹
legũt / Et vocabit nomẽ ei⁹. ¶ Notandum autẽ
ꝙ apud Hebꝛeos ⁊ Arabes quẽadmodũ in vul-
gari noſtro: nõ eſt diuerſitas caſuum. Et hinc eſt
ꝙ Rabi Selomo quẽ alij Iudei nr̃i tẽpoꝛis oẽs
ſequũtur. quaten⁹ fidei nr̃e hui⁹ auctoꝛitatis te-
ſtimoniũ ſubtrahatur: exponit predicta de rege
Ezechia ſic. Vaiqra ſemo: ⁊ vocauit nomẽ ei⁹. ſ.
Ezechie / deus ſanctus ⁊ benedict⁹: qui eſt mira-
bilis cõſiliarius. el. i. Deus foꝛtis: pater eternus.
Vocauit inq̃ꝫ nomen Ezech̃. pꝛincipẽ pacem vel
pꝛincipẽ pacis. Sicqꝫ addẽdo ex pꝛopꝛijs ⁊ no-
mina hec: ab inuicẽ ſeparando / facit pꝛima ſex no
mina nominatiui caſus. deo attribuendo: ⁊ duo
vltima accuſatiui Ezechie imponendo. ¶ Nos
vero nihil addẽtes / nihilqꝫ ibi reuoluẽtes. infan
tem iſtum natum ⁊ filiũ datũ / dicim⁹ eſſe Meſſiã
Quẽ quidẽ ſp̃us ille ſanctus de quo dicit Dauid
2. Reg. 23. a. Spiritus dei locutus eſt in me: ⁊ ſer
mo vel dictio eius ꝑ linguam meã. Vocauit per
Iſaiam nomẽ eius. h̃ eſt Meſſie: mirabilẽ: cõſili-
arium deũ. ⁊c. Hoc aũt optime fulciť ⁊ fraudulẽ-
tia predicte vulpecule vehemẽter excluditur: per
id qḋ habeť ſuperius. §. Legitur eñ. vbi ꝓbať i ex
poſitione Eka Rabeti. i. ſup expoſitionẽ planct⁹
Hiere. ꝙ deus vocatur pax: vbi taliter ſcriptum
eſt. Rabi Ioce Galileus dicit. Etiã nomẽ Meſſie
vocatum eſt Salom. i. pax. ſicut dictũ eſt Iſa. 9.
c. Abaad pater etern⁹ vel pater eternitatis. ſar
ſalom: pꝛinceps pax. ¶ Adhuc in Bereſſit Ra-
ba hoc modo ſcriptum eſt. Et dixit Pharao ad
Ioſeph. ⁊c. Poſtea ſubditur Soph̃. iij. c. Qꝛ tũc
vertam ad populos labium electum / vel politũ
vel limatũ / vel mundatũ ad inuocandũ oẽs no
men dñi: vel in noĩe dñi: ⁊ ad colendũ eũ hume-
ro vno. ⁊c. Non eſt autem nomẽ dñi dictũ dicũt
ſi rex Meſſias: ſicut dictũ eſt Iſa. 30. c. Ecce no-
men dñi veniẽs de lõge. ⁊c. Et cur dictum eſt ſu-
pꝛa. ſ. et colẽt eum vel ſeruiẽt ei humero vno. Id
circo qꝛ erit pꝛincipatum ſup humerũ eius. Huc
vſqꝫ traditio. Per iſtã traditionẽ oſtẽditur dicta
verba Iſa. dicta eſſe de Meſſia. Idẽ facit quoqꝫ
targum. i. tranſlatio caldaida que predicta Iſa.
verba trãſferendo ⁊ exponendo dicit. Dixit ꝓ-
pheta domui Dauid. Qꝛ infans natus eſt nobis:
filius datus eſt nobis. Et recipiet ſup ſe legẽ ad
ſeruandũ ea. Et vocabitur nomen eius Minqo-
dem. i. ex pꝛte vel de ante mirabilis cõſilio: deus
foꝛtis pſtans vel pmanens in ſeculo ſeculoꝝ
Meſſias in cui⁹ diebus pax multiplicabiť ſuper
nos. Huc vſqꝫ targum. Si aũt querant eo ꝙ di-
ctum eſt. Et vocabitur nomẽ eius ex parte mira
bilis. ⁊c. Ex parte cuius vocareť nomẽ Meſſie.
Reſpondeať vt iam dictum eſt: ꝙ ex parte ſpiri-
tuſſancti: qui per iſtum pꝛophetã ⁊ per alios lo-
cutus eſt. Vel de ante. i. anteq̃ꝫ naſcereť. Iuxta
illud p̃s. Ante ſolẽ Innon nomẽ eius. ¶ Preter
ea non eſt pretermittẽdũ ꝙ pꝛopheta poſuit iſtã
literã. mem: in predicta auctoꝛitate Iſaie clauſã
ĩ medio dictiõis ꝯtra naturã Hebꝛaicarũ ſcriptu
rarũ: vbi dicit לםרבה המשרה Lemarbeh
hamiſſera. i. ad multiplicãdũ p̃ncipatũ. Igiť cũ
ꝓph̃a poſitis antedictis. 8. Meſſie noĩb⁹ q̃ ſunt /
Admirabilis / conſiliarius / deus foꝛtis. ⁊c. In fi
ne omniũ poſuit in medio dictionis / mem / lite-
ram clauſam cõtra naturã ſcribẽdi. manifeſtũ eſt
ipſum ꝑ h̃ a prudẽtib⁹ voluiſſe intelligi ⁊ occultũ
ab impijs fieri: ꝙ verbũ dei Chꝛiſtus ſiue Meſſi
as infans nobis natus et filius datus: naſciturus
erat de virgine clauſa: cõtra moꝛẽ ⁊ naturam na
ſcendi. ¶ Itaqꝫ in libꝛo Sabat in Pereq Habo
ne. c. taliter ſcriptũ eſt. Mem: litera clauſa. ver-
bum clauſuꝫ / vel rem clauſam inſinuat. ¶ Poꝛ-
ro per hoc ꝙ / Mem / huiuſcemodi clauſa apud
Iudeos / in numero / ſexcẽtos ſignificat. Procul
dubio monſtrat ꝙ a tẽpoꝛe iſtius pꝛophetie vſqꝫ
ad natiuitatẽ Meſſie: ſexcenti eſſent anni. qḋ rei
poſtmodũ pꝛobauit euentus. ¶ Hec quidẽ pꝛo-
phetia. ſcilꝫ infans natus eſt nobis. ⁊c. Iſa. ix. c.
egreſſa eſt ex oꝛe Iſaie. Eodeꝫ vtiqꝫ tẽpoꝛe quo
dixit. Ecce alma ꝯcipiet. Iſa. vij. c. Satis quip-
pe ſunt ambe in vno eodẽqꝫ ſenſu vel cõtextu. ſ.
anno. 4. Achaꝫ. ſicut oſtendit Rabi Selomo ſu-
per Iſa. hoc mõ. Ecce Alma vxoꝛ mea. ſ. vxoꝛ
Iſaie concipiet hoc anno. Et erat annus quart⁹
Achaꝫ. ⁊c. Cũ predict⁹ Rabi vt ꝯſuetudo ei⁹ eſt
fraudulenter exponat: tp̃s tñ bene ponit. et hoc
colligitur ex. xv. quarti Reg. ¶ Qualiť fuerũt an
ni dicti ab egreſſu ꝓphetie ex oꝛe Iſaie vſqꝫ ad
natiuitatẽ: ſic ꝙ aliquis Iudeoꝝ nõ poterit am
plius cõuenienter reſiſtere: patebit infra. Achaꝫ
igitur regnauit. xvj. annis. vt habetur. iiij. Regũ

xv.a. Ezechia.29.annis.iiij.Reg.16.a. Manaſſes.55.annis.Ex.18.a. Amon.11.annis.Ex. 21. a. Joſia.31.anno.Ex.21. e. Joathaz trib⁹ mēſib⁹.Ex.22.a. Joaqim.xj. ānis.Ex.23.e. Joachi tribus menſibus.Ex.xxiij.g. Sedechia.xj.ānis Ex.iiij.Reg.xxiiij.e. Sūma.151.anni ⁊ dimidi⁹ A quarto itaqꝫ āno Achaz excluſiue vſqꝫ ad.xj. Sedechie incluſiue:regnauerūt reges Judeorū clj. et dimidio. Deinde ab.xj. anno Sedechie q̄ fuit.xix.annus Nabuchodoſoꝛ:vt habet ex vltimo Hiere.capitulo circa pncipiū. Regnauit Nabuchodonoſoꝛ.xxvj.annis. Fili⁹ vero eius Euilmerodach.xxiij.ānis:vtſ.capitulo.iij.pme partis.§. Judei vero.oſtenſum eſt. Balthaſar aūt tribus annis. Darius duobus annis. Cirus.30.annis. Aſſuerus.14.annis. Dari⁹ in ſexto anno regni ſui cōſumauit tēplum:qḋ poſtea durauit quadringētis annis ⁊.xx. Hij additi ſupradictis.clj. atqꝫ dimidio.qbus a quarto anno Achaz vt predictum eſt:regnauerūt reges Judeorū. Et.ciiij. annis quibus poſt Sedechiam regnauit Nabuchodonoſoꝛ ⁊ reliqui reges gētium faciūt annos dc.lxxv. ⁊ dimidium. De iſta vero ſumma cū dēpti fuerint.xlij.anni.qui fuerunt a paſſiōe dñi noſtri Jeſu Chriſti: vſqꝫ ad deſtructionē Hieruſalē et templi:vt dicit glo.ſup illud Mat.xxiiij.a. Nō reliquetur lapis ſuper lapidē.⁊c. Et alia gloſa ſuper illud/aſcende calue.⁊c.iiij.Reg.11.g. Remanebūt inde.dc.xxxiij.anni et dimidi⁹. De quorū annorū ſumma:diminutis annis.33. et dimidio. quibus dñs nr̄ Jeſus Chriſtus vixit.reſtant anni dc.et ita fuerūt.dc.ꝯpleti:quos litera mem/clauſa/ſepius dicta/ſignificat ab eo.ſ.tēpoꝛe quo ſupradicta ꝓphetia.i. Ecce alma cōcipiet ⁊ paruulus dat⁹ eſt nobis. ⁊c. prolata eſt. Fuit q̄ppe infans ille.ſ.Chriſt⁹/admirabilis natiuitate/cōſiliarius predicatione:deus in miraculorū operatione:foꝛtis in paſſiōe ⁊ perſecutiōe: pater futuri ſeculi/reſurrectiōe.princeps pacis in aſcenſione ac ſpiritusſancti miſſiōe. ❡ Ubi enim dicit̄ ſupra infans natus eſt nobis/oſtēditur humanitatē o beata virgine ſumptā. Cū3 aūt dicit̄. Fili⁹ datus eſt nobis:oſtēditur filiū dei a patre datū pro redemptiōe ⁊ ſalute i eo credētib⁹ tribuēda. Latēter eni loquebātur prophete ⁊ alij: ne illis qui tūc tēpoꝛis hoīes ⁊ mulieres ꝓ dijs colerēt: vt Jouē ⁊ Venerē/ Saturnū atqꝫ Junonē ſcādalum augmētarēt. ❡ Reuertēdū quidē eſt ad propoſitum ꝓbādo Meſſiā eē faciē dei. De cui⁹ materia ſic proſequēdū eſt. Malach. iij.a. Ecce ego mittēs nūcium meum vel angelū meum:⁊ ſcopabit vel parabit viā faciei mee.et ſubito veniet ad tēplū ſuū Hadon.i.ille dñs quē vos querētes et nūcius vel angelus Berit.i.pacti quē vos volentes:ecce venit:dixit dñs ſabaot.i.exercituū. Et quis mēſurās vel calcās vel ſufferēs vel gubernans diem aduētus eius? Et quis ſtans in oſtenſione ſua vel cum ſe oſtēdet? Quī ipſe ſicut ignis cōflās ⁊ ſicut Boꝛit fullonū. Notāq; Boꝛit eſt q̄dam herba cum qua fullones lauāt pānos:q̄ lingua arabica dicit̄ Gazul. ❡ Dixit Rabi Moiſes Ben/Maimon/in Halakot.i.ſentētijs. Melaki id eſt regū. Jn diebus regis Meſſie p ſpiritū ſanctum qui requieſcet ſup eū/geneaolizabitur Iſrael ſup os eius.ſicut dictū eſt Malach.iij.a. Ecce ego mittēs nūciū meū. ⁊c. Nota ꝙ per hoc probatur:ꝙ premiſſa Malachie verba dicta ſunt de Meſſia. ❡ Qꝫ Meſſias ſit facies dñi dei exercituū:habet̄ p Rabi Moiſe Hadarſan ſup Geñ.22 b.vbi dicit̄. Jn die tertio ⁊ leuauit Abrahā oculos ſuos:hoc eſt qḋ ſcriptum eſt Oſee.vj.b. Uiuificabit nos a duobus diebus vel poſt duos dies: in die tertio ſuſcitabit vel eriget nos: et viuem⁹ coram eo vel ad faciē eius. Et ſciemus vt ſequamur ad cognoſcēdum dñm. Poſtea ſubditur. Uiuificabit nos poſt duos dies. Jn die tertio viuificabit nos:⁊ viuemus ad faciē eius:q̄ eſt rex Meſſias:ſicut dictum eſt. ps. 79.d.g. Dñe Deus exercituum cōuerte nos:oſtēde faciē tuā ⁊ ſaluabimur. ❡ De iſta etiā dei facie:legitur in Bereſſit qetanna.i.ſup Geñ.3.g.vbi de Adā ſcriptū ē. Et emiſit eū dñs de hoꝛto vel de paradiſo voluptatis. Dixit Rabi Namia. Emiſſus fuit Adā de paradiſo in iſto ſeculo:ſed in futuro ſeculo nō emittetur. Juuatur aūt dictum Rabi Namia huiuſcemodi per hoc qḋ ſcriptū eſt ps.16.g. Ego p iuſticiā vel in iuſticia cōtemplaboꝛ faciē tuam: ſatiaboꝛ cum euigilauerit vel cum ſurrexerit temunatheca.i.foꝛma/vel figura/vel imago/vel ſimilitudo tua. Jn hoꝛa illa ego iuſtificabo eū.i. Adā ab illa ſentētia. Dixit Dauid Deo ſancto ⁊ benedicto. Et in illa hoꝛa qua euigilabit vel reſurget ille qui eſt in ſimilitudine tua/ ſatiaboꝛ ⁊ in iuſticia cōtemplaboꝛ faciē tuā. Glo.Ra.Se. Cōtemplaboꝛ faciē tuam:ſicut dictum eſt Iſa.lij.c. Oꝛ oculo ad oculum videbūt quando moꝛabitur/vl̄ inhabitabit dñs ſion/vel ſedebit. Jdem i targū. Quis oculis ſuis videbūt virtutē vel foꝛtitudinē ſuam quam faciet dñs quando ſedebit vel moꝛabitur deitas eius in ſion. Nota ꝙ capitulo tertio iſtius partis.§. His quoqꝫ probabitur:ꝙ verbum dei et facies dei idē eſt:quapropter cōcluditur:et per ea q̄ ſuperius dicta ſunt/ Meſſiam eſſe faciē et verbum Dei.

❡ Capitulum ſecundum. Adhuc ꝙ Meſſias.i. Chriſtus eſt Deus.

Licet in precedēti capitulo optime ſit probatum Meſſiā eē deū et ipſum vocari noīe dei tetragramaton.i.quatuoꝛ literarum: nihilomin⁹ (deo dāte) in iſto capitulo iterū Meſſiā eſſe deū ſufficienter probabitur. ❡ Jn Perequ/Heleq.a. dixit Rabi Johānan. Quid eſt qḋ ſcriptū eſt zacha.c. Uidi noctē:⁊ ecce vir equitās ſuper equū ruffum vel ſanguineū:⁊ ipſe erat ſtās inter mirtos q̄ erāt i cōualle. Et poſt eū equi rubei varij ⁊ albi:vidi noctē. Uoluit Deus ſanctus et benedictus cōuertere totū mundū in noctem Et ecce vir equitans ſup equū rubeū. non eſt vir

in loco iſto ſcʒ niſi Deus ſanctus ⁊ benedictꝰ: ſic dictum eſt Exo. a. Dñs vir pugne. Sequit. Equitans ſup equũ rubeũ. ⁊c. vſqʒ inter mirtos. Non ſunt mirti niſi iuſti: ſicut dictũ eſt Heſter. ii. b. Et erat nutritus Hadeza. i. mirti. ipſa eſt Heſter. huc vſqʒ traditio. ¶ Habet nãqʒ in Medras Tihillim. i. gloſa pſalmorũ: ſup pſ. xx. victori vel eternali pſalmꝰ Dauid. Dñe in virtute tua letabit rex et in ſaluatiõe tua quã vehemẽter exultabit. Sequitur. Deꝰ aũt ſanctꝰ ⁊ benedictꝰ vocauit Moiſen nomine ſuo. ſicut dictum eſt Exo. vii. a. Dedi te Elohim Pharaoni: ⁊ ſic Iſrael: ſicut dictũ eſt pſ. 81. g. Ego dixi Elohim vos. et ẽ vocãs regẽ Meſſiã noĩe ſuo. ⁊ ꝙ eſt nomẽ eiꝰ. הוה Ihouah vl' Iod / He / Uau / He. nomẽ eius. ſicut dictũ eſt. Exo. xv. a. Dñs vir pugne. Iod. He. Uau. He. nomen ipſius. ¶ Notandũ eſt valde ꝙ ſupra in traditione in Pereq / Heleq / habetur ꝙ dñs vir pugne Exo. xv. a. Eſt Deus ſanctus et benedictus. equitans ſuper equũ rubeum: ⁊ in traditione premiſſa. i. i gloſa pſalmorũ quaʒ Medras Thillim Iudei vocant. Habetur ꝙ Deus eſt vocãs Meſſiam noĩe ſuo qḋ eſt Ihouah: vel Iod / He / Uau He. Et ꝙ dñs vir pugne eſt Meſſias: cuius. ſ. nomen eſt / Iod: He: Uau: He. Quapropter certiſſimum eſt Meſſiã eſſe Deum. Nemo eñi pticipat cũ Deo iſto glorioſiſſimo noĩe appropriato ſoli ſibi: vt iam poſtenſuʒ eſt. Cũ itaqʒ prefatꝰ eques ſit Deus ſanctus ⁊ benedictus: vt predictũ eſt: et dñs Ieſus Chriſtus ſit Meſſias vir ſimul ⁊ Deꝰ vt pluries probatum eſt. Recte corpꝰ ſuũ ſuo precioſiſſimo ſanguine pluries rubricatũ: equus rubeus ĩ hoc loco / dicendũ eſt. Porro cũ iuſti ac iuſte mulieres dicantur mirti: vt probatum eſt. Deus ſanctus ⁊ benedictus equitans ſuper equum ruffum inter mirtos qui erant in valle ſeu profũdo: per quã ſumma deſignatur humilitas tũc ꝓculdubio ſterit: quando ſtabant iuxta crucẽ Ieſu Maria mater eius: et ſoror matris eius: Maria Cleophe ⁊ Maria Magdalene: nec nõ ⁊ Ioannes apoſtolus: cui virgini ſtans extenſus in cruce: matrẽ ſuã virginem et ipſius Ioannis matrem terrã cõmendauit. Io. 19. d. Deniqʒ eq̃ rubei poſt eum egreſſi nulli melius ſunt q̃ apoſtoli et martyres alij / martyriĩ ſanguĩe ruffi facti. Nulli quoqʒ melius videntur equi varij ⁊ albi q̃ doctores ⁊ predicatores: ⁊ maxime modo huc modo illuc in ſuis predicatiõibus diſcurrẽtes. ¶ Satis ad huc cõgrue puto predictis addẽdũ: qḋ in libro q̃ dicitur Mekilta: taliter ſcriptũ eſt. Dñs vir pugne: Iod: He: Uau: He. i. dñe vel Deus nomẽ eiꝰ Exo. xv. a. Quõ põt hoc dici? Nõne eñi ſcriptum eſt Hiere. xxiii. e. Nũquid nõ celos ⁊ terram ego implens ait dñs. Quid igitur docet dicendũ dominus vir pugne? Sed h̃ dictuʒ eſt: q: dixit Deꝰ ſanctus ⁊ benedictus. Propter reatũ veſtrũ ⁊ ꝓpter ſanctificationẽ veſtrã ſuſcitabo vel preparabo nomen meum in vobis. Sequit. Dñs vel Iob: He: Uau: He: nomen eius. In noĩe ſuo ipſe pugnat: ⁊ non eſt hoc ꝯueniẽs alicui alteri: Midotau. i. de ꝓprietatibus eius. Et ſic eſt Dauid dicẽs. 1. Reg. xvii. e. Tu es veniens ad me in gladio: ⁊ lancea: ⁊ clipeo: et ego ſum veniens ad te in nomine domini exercituum. ¶ Conſideret nunc tua prudentia lector in hac traditione tria mentis appoſitione digniſſima. Primũ: ꝙ Deus ſuſcitaturꝰ vel preparaturus erat nomẽ ſuũ talit in Iudeis: ꝙ deus eſſet non tm̃ vir: ſed etiam vir pugne. Et propter iſtud primũ ſpecialiter eſt iſta traditio hic inducta. Scḋʒ: ꝙ Deus faceret iſtud propter hoc: vt ſanctificaret vel mũdaret eos a reatu vel a pctõ ſuo. Tertiũ: ꝙ deũ vir pugne fieri nõ cõueniebat alicui de proprietatibus dei niſi ſoli proprietati nomini eiꝰ: qḋ probatur p Dauid. Quartũ: põt adhuc tribus predictis addi. ſ. q̃ difficile fuerit ac ſit Iudeis ĩfidelibus talia credere. Cum enim Deus celũ ⁊ terrã impleat: vt p Hieremiã pauloante dictũ eſt. immo qḋ plus eſt cum teſte Salomone. 2. Paralip. 11. c. Celi ⁊ celi celorũ nequeũt ipſum capere: quõ credibile eſſet niſi deus dixiſſet virum ipſum fieri poſſe? Sʒ nimis ſtultus ac nimis impius eſt qui impoſſibilis ſuſpicatur: ea q̃ Deus aſtruit: vel in eis auctorem alium querit. Concedamus ergo Deo ⁊ nulli alij omnimodã cognitionẽ ſui: ⁊ credamus ipſum et nomen eius plurima poſſe: q̃ fateamur nos inueſtigare non poſſe. ¶ Eteñi q: dicitur in precedẽti traditione ꝙ Deus ꝓpter reatũ noſtrũ ⁊ ꝓpt purificationẽ nr̃aʒ preparet nomen ſuũ in nobis Et dñs q̃ eſt Iod: He: Uau: He. eſt nomẽ eius qḋ nõ erat cõueniẽs alicui alteri de proprietatibus dei. Uidetur mihi ſatis vtile oſtendere infra: ꝙ Meſſias eſt nomẽ dei: ⁊ ꝙ nomen dei eſt Deus. ¶ Qꝫ nomen dei ſit Deus: habet per id qḋ ſcriptum eſt in pſ. xxiii. Dñi eſt terra ⁊ plenitudo eiꝰ Dicitur eñi ſuper hunc locũ in Medras Tihilli. Ego dñs faciẽs oĩa: extẽdens celos per me: firmans vel ſternens terrã. Me. itti. ex mecuʒ / vel ex apud me. Mi itti eſt ibi ſcriptum. i. qui mecuʒ vel apud me. Iſa. xliiii. f. Quis ergo fuit itti. i. mecum? Nomẽ meũ mixtũ fuit mecũ ĩ creatione ſeculi. Dixit ergo Dauid corã Deo ſancto ⁊ benedicto. Ex quo tu creaſti celos et terrã / nomie tuo: nomini tuo ego attribuã ea dicẽs. Dñi eſt terra et plenitudo eius. Huc vſqʒ Medras. i. gloſa. ¶ Multũ aũt ꝯuenit veritati fidei Chriſtiane id qḋ iam dictũ eſt de ipſo noĩe qḋ fuit cũ deo ĩ creatione mundi: vt habet ſupra in precedẽti §. Et ꝙ ipſum eſt vna de proprietatibus dei: cum qua creauit mundũ: vt ĩ §. Satis adhuc. Nõ eſt enim aliud nomen iſtud: niſi filius ſeu verbũ dei: cum quo creauit mundũ. Dicit eñi in Targum. Ego dñs faciens oĩa: extẽdi celos cũ verbo meo: fundaui terram cũ fortitudie mea. ¶ Nomẽ aũt dei dicitur Meſſias eſſe / ĩ Medras Tihillim ſuper pſ. 17. vbi ſcriptũ eſt. Magnificãs ſalutatiões regis ſui: et faciens pietatẽ Meſſie ſuo. ⁊c. Una ſcriptura dicit. pſ. 17. g. Magdil. i. magnificans. Et alia ſcriptura dicit. 2. Reg. 22. g. Migdol. i. turris vel caſtrũ. ⁊c. Et qḋ eſt caſtrum vel q̃ eſt turris q̃

facta eſt eis: Rex Meſſias erit ſicut turris / vł caſtrum. ſicut dictum eſt Prouer. 18. b. Migdal. i. turris / vł caſtrum fortitudinis. Nomen domini i ipſum curret iuſt⁹ / ⁊ ſuſtolletur. Hucvſq͡ꝫ traditio. Uide lector qualiter iſta Medras Tihilli. i. gloſa Pſalmoꝝ pōit nomē dei eſſe Meſſiā. Et ī traditione ſupra §. ſ. Satis adhuc ponitur deum eſſe nomen eius: ꝙ fuit ſecū ī creatione mūdi. ¶ Adhuc oſtendēdū quidē ē: ꝙ Meſſias ē nomē dei: vt ī Bereſſit ꝗq͡ꝫ Raba Rabi Moſſe: Hadarſā. i. expoſitoris. h̄ mō ſcriptū ē. Et dixit Pharao ad Joſeph. Ego Pharao: ⁊ abſq͡ꝫ te nō leuabit vir vel aliq̄s manum ſuaꝫ. ⁊c. Gen̄. xli. Et ſubditur Sof. iij. c. Quia tunc vertam ad populos labiū electū: vel politum / vel limatum / vł mūdatum ad inuocandum omnes nomen domini / vel in nomīe domini: ⁊ ad colēdum eum humero vno. ⁊c. Non eſt aūt nomen domini dictū hic: niſi rex Meſſias. ſicut dictum eſt Iſa. xxx. e. Ecce nomē domini veniēs de longe. ⁊c. Docet dicēduꝫ de patribus / vł de deo ſancto ⁊ benedicto. ſicut dictum eſt Hier. 31. b. De longe dominus viſus ē / vel apparuit⁹ mihi. Hucvſq͡ꝫ Medras. ¶ Ad idem facit etiam: id qđ legitur in libro ſanhedrin in Pereq. i. diſtictione que dicitur Heleq. e. Dixit Rabi Johānan. Si videris generationem ſe modicam facientē ⁊ ꝓcedentem expecta Meſſiam. ſicut dictū ē: ps. 17. e. Quia tu populum humilem ſaluabis / ⁊ oculos ſublimes deiicies: vel inferiorabis. Dixit quoq͡ꝫ Rabi Johānan. Si videris generationem ſuper quā multe tribulatōes ſint venientes expecta Meſſiam. de quo dictuꝫ eſt. Iſa. lix. f. Et timebunt ab occidente nomen domini: ⁊ ab ortu ſolis honorē vel gloriā eius: quia vel cū veniet ſicut fluui⁹ tribulans. Deinde ſequitur. Et venit ad Sion Goel i. redēptor: ⁊ reuertentibus ab iniquitate in Jacob: dixit dominus. Hucvſq͡ꝫ pdicta traditio. Nota ꝙ infra habebit. x. caplo ꝙ nō ē ſaluator niſi Deus: ⁊ Meſſias ipſe ē ſaluator. ¶ Affluēt puto probatum ſit Meſſiam eſſe nomē dei. ⁊ ꝙ nomen dei eſt Deus. Et etiam Meſſiam eſſe deum / ⁊ virum pugne. Jod / He / Uau / He. Et dominuꝫ virum pugne eſſe deum eq̄tantem ſup equū ruffum. Et ꝙ dn̄s vir pugne ē nomē dei in quo fecit mundum. Nec eſt pretermittendum adhuc aliqđ hic ponere de eo qđ habetur in precedenti capitulo per Rabi Moſſe. ſ. Omnia nomīa creatoris inuenta in libris omnibus deriuata ſunt ab operibus. Et hoc minime latet preter vnum nomen qđ eſt Jod / He / Uau / He / ⁊ eſt nomē appropriatum creatori altiſſimo. Et propter hoc vocatur Sem / Hāmeforas. i. nomē expoſitum. Uult autē dici ꝙ eſt ſignificans / vł oſtēdēs ſubſtantiaꝫ creatoris. ⁊c. Poſtea ſubdit. Et breuit dico ꝙ celſitudo ⁊ excellentia iſtius nominis: ideo reputatur tāta ⁊ cauetur ne loquatur aliquis ꝑ ipſum cautela magna ⁊ terribili. Quia ſignificat ſubſtantiam: eſſentiamq͡ꝫ creatoris. Ita ꝙ nō communicat cū eo aliqua creatura: ſicut dixerunt magiſtri noſtri in perſona. ſ. dei. Nomen meum vnicum / vel appropriatuꝫ mihi. ⁊c. Subditur in fine traditiōis. Ecce expoſitum eſt tibi: ꝙ Sem / Hamineforas eſt iſtud nomen quatuor literarum: ⁊ ꝙ ipſum ſolum ſignificat ⁊ oſtendit eſſentiā creatoris: abſq͡ꝫ mixtura ⁊ ſignificatione altera. Et ideo dixerunt magiſtri ſcilicet nomen meum vnicum mihi. Hec Rabi Moiſes Egyptius. ⁊ ſic dicendum eſt. Cū nomen quatuor literarum ſit nomen Meſſie / ⁊ nomen appropriatum deo: ⁊ ipſum ſolum eſt oſtēdens ſubſtantiam creatoris: ita ꝙ non communicat cum eo aliqua creaturarum: ⁊ eſt nomen vnicum deo: Meſſiam eſſe deum abſq͡ꝫ vlla contradictione certiſſimum eſt. ¶ Judei vero moderni peſſimi: cupientes ſuffocare diuinitatem Chriſti: ferunt ꝙ. vij. res fuerunt create duobus milibus annis ante mundi creationem. Colligunt enim fatuitatem hanc ex eo qđ legitur in libro qui dicitur Paçat / Seni / in Pereq. vbi dicitur. Traditum eſt. Septem res create ſunt anteꝙ crearetur mundus. Et heſunt. Lex / penitentia / gehenna / domus ſanctuarij / thronus glorie: ortus voluptatis: ⁊ nomen Meſſie. ⁊c. Idem habent in gloſa Bemidebar Cinai. i. numerorum. vij. a.

¶ Percuſſi enim ſunt a deo inſania ⁊ cecitate. Quomodo igitur credere poſſunt ꝙ lex ante creationem mundi creata ſit: Que precipit dentem pro dente / oculum pro oculo / ⁊ manum pro manu. Cum ante creationem mundi: nundum eſſet dens / neq͡ꝫ oculus / neq͡ꝫ manus. Et etiam ſic poteſt reſponderi de omnibus iudicialibus. Lex namq͡ꝫ precipit cuſtodire ſabbatum: ſacrificia / et circuncīſionem facere: que nec erant āte creationem mundi: nec etiam aliquis erat: cui talia poſſent iniungi: ⁊ ſic de alijs cerimonialibus. Lex iterum precipit: non occides: nō furtū facies / nec mechaberis. Quomodo legē hanc ante creationem hominum ⁊ mūdi creatam fuiſſe poterit ſuſtineri: cum iſtorū nō eſſet agēs / neq͡ꝫ patiēs: Et ſic de alijs moralibus pōt reſpōderi. Et qualiter dicere poſſunt ꝙ penitētia que naturaliter ſubſequitur peccatum pceſſiſſet / non ſolum peccatuꝫ: ſed etiaꝫ ipſum peccatorē: Et idē ſimiliter de gehēna dicunt. Sed his reſponſuꝫ habetur in eorū Talmud: in quo taliter ſcriptum eſt in libro Peçat ſeni / in Pereq. i. in diſtictione que icipit Maqo. d. Rabi Joce dicit. Ignis quē Deus ſanctus ⁊ benedictus creauit in ſecunda ſabbati. i. in feria ſecūda: nō extinguet ineternū. ſicut dictū ē Iſa. vlt. g. Et egrediēt / ⁊ videbūt cadauera viroꝝ reorū ī me: q͡ꝛ vmis eoꝝ nō morieī: ⁊ ignis eoꝝ nō extīguet. Et erunt ſcatebra vmiū vniuerſe carni. Traditio ꝗq͡ꝫ ē: dixit Rabi Banaa: cur nō fuit dictū ī ſa ſabbati: Gen̄. 1. b. Et vidit de⁹ ꝙ eēt bonū. Propterea q͡ꝛ i ea creat⁹ ē ignis gehēne: Ecce habem⁹ hic teſtes duos iſtos Rabios ſiue magros auctoritatꝫ maxie apud eos: ꝙ ignis gehēne extitit creatus ſecunda die creationis mundi. Cuꝫ vero ſcriptum ſit Deutero. 19. c. Sup ore duorum teſtium / vel ſuper ore trium teſtium: ſtabit verbum. Oportet Judeos concedere iſtos dixiſſe verum.

Ad cuius rei veritatem: ſequitur eſſe falſum ignē gehenne eſſe creatum ante creationem mundi. Sequitur de templo qđ fuit manufactum de creatis. Qualiter fuit ergo anteꝙ ipſa creata? Et Iſrael qui natus fuit ex ſemine Adam: qualiter creatus fuit ante Adam? Que ergo maior fatuitas ꝛ demētia ꝙ talia credere: nedū dicere? Palpant enim vt ceci parietem. In quorum perſona dicit Iſa. lix. d. Palpauimus vt ceci parietem: ꝛ quaſi abſqꝫ oculis palpamus. Nomen deinde Meſſie: ꝛ ipſe Meſſias. Iod/He/Vau/He/verbum ꝛ ſapientia dei fuit ante creationem mundi: ꝛ ipſiꝰ mūdi creator: vt plurimum probatum eſt. Et ſic eorum fatuitati habitum eſt reſponſum. ¶ Adhuc etiaꝫ oſtendetur ꝙ Deus eſt frater Iſraelis: ꝛ ꝙ Meſſias eſt ille frater: vt in libro Mekilcha. i. in expoſitione Exodi vbi ponitur. Quid clamas ad me? Exo. 14. d. Dixit Rabi Halcuci. Et nonne iaꝫ eſt ſcriptura dicens? Prouer. 17. d. In omni tempore eſt amans amicus: ꝛ frater ad anguſtiam/vel tribulationem Iualed. i. naſcetur. Hic eſt Deus ſanctus ꝛ benedictus qui dixit. Frater ego Iſraeli in hora tribulationis ꝛ āguſtie ſue. Fratres vero ſunt Iſrael: ſicut dictuꝫ eſt ps. 121. Propter fratres meos ꝛ amicos meos: vel propiquos/vl' ſocios loquar pacem in te. Huculqꝫ traditio. Hic habetur deum amicū ꝛ fratrem: qui fuerat ad anguſtiam naſciturus. ¶ Ad veritateꝫ premiſſe traditionis facit qđ ſcriptum eſt in Medras Tihilli ſuper ps. quartum. In inuocatione mea reſpondit mihi: vel exaudiuit me Deus iuſtitie mee. Dixit Rabi Iodem. Declinans vel currens poſt carnem ꝛ ſanguinem habet patronum. Cumqꝫ adeſt tempus anguſtie/vel tribulationis non intrat ſubito coram eo: ſed venit ꝛ ſtat coram portam patroni ſui: vocatqꝫ ſeruum eius: ꝛ ſeruus dicit. Ecce talis eſt ad portam. Deus autem ſanctus ꝛ benedictus non facit ſic. Cum acceſſerit tempus zara. i. tribulationis vel anguſtie Iſraeli: non vocabit Michaelem/aut Gabrielem: ſed inuocabit eum: ꝛ ipſe reſpondebit ei/vel exaudiet eum. Et hoc eſt qđ ſcriptum eſt Ioel. 3. b. Et erit omnis ꝗ vocabit in nomine domini liberabitur. Et infra. Dixit Rabi Simeon. Caro ꝛ ſāguis habet carob. i. conſanguineum vel propinquum. Si fuerit diues cōfitebitur eum. Deus vero ſanctus ꝛ benedictus non facit ſic. Nam cū Iſrael ē in defectu: tunc vocat eos fratres ꝛ propinquos. ſicut dictū eſt ps. 121. Propter fratres meos ꝛ ꝓximos meos. ꝛc. Et infra Rabi Abbin in nomine Rabi Haba eſt dicens. Caro ꝛ ſanguis habet carob. i. propinquum captiuum ꝛ depredatum erubuit dicere ꝙ ſit propinquus eius. Sed Deus ſanctus ꝛ benedictus educere fecit Iſrael captiuos ꝛ depredatos: ꝛ nihilominus eſt vocās eos Marobim. i. cōſanguineos/vel propinquos. ſicut dictuꝫ eſt ps. 149. g. Filiis Iſrael populo Marob. i. conſanguineo/vel conſobrino/vel propinquo ſuo. Et infra. Dixit Deus ſanctus ꝛ benedictus. Iſa. lxv. g. Et erit anteꝙ inuocent/et ego reſpondebo ei ꝛ exaudiam. Quis ſit neceſſe: eſt tamen ꝙ ſit eorum inuocatio in veritate: ſicut dictum eſt ps. 144. g. Karob. i. propinquus vel prope eſt dominus omnibus inuocantibus eum. Et poſſibile omnibꝰ inuocantibus eum? Docet quid ſit: de hoc dicendū qđ ſequitur. Omnibus qui inuocant euꝫ in veritate. Huculqꝫ Medras. Conſideretur namqꝫ ꝙ in iſta traditione habetur ꝙ Deus eſt propinquus ꝛ frater ꝛ patronus ꝛ omnes qui vocabunt eum in veritate/a ſuis anguſtiis ſeu tribulationibus liberabūtur. ſicut ſcriptū eſt Ioel. iii. b. Et erit oīs ꝗ inuocauerit in nomie dñi liberabitur. Et nota ꝙ ſuperius ꝓbatum eſt nomē dñi eſſe Meſſiam.

¶ Ad ſupradictam aūt parētelam dei videlicet ꝛ dominū adhuc pertinere manifeſtū ē: qđ ī Medras Tihillim ſup ps. 117. taliter ſcriptū ē. Dñs mihi in adiutoribus meis/vel ī adiutores meos: ꝛ ego deſpiciam inimicos meos. Vel ꝛ ego videbo vel timebo inimicos meos. Simile eſt hoc filiis Ade qui ſunt venientes ad iudicium apud tribunal. ꝛ erant ptimēte s iudicium. dictūqꝫ ē eis. Non timeatis neqꝫ grauetis cor veſtrum. Sic eſt futurū/vt Iſrael ſtēt ī medio corā deo ſācto ꝛ bñdcto. Et ipſi pertimentes. Angeli vero miniſteriſ erunt eis dicētes. Nō timeatis nec paueatis/neqꝫ terreamini. Filius quippe ciuitatis veſtre eſt: ſicut dictum eſt Iſa. 45. c. Ipſe edificabit ciuitateꝫ meam: ꝛ captiuitatē meam emittet. Rurſum etiā dicent eis. Non timeatis iudiciū. Nōne recognoſcitis eū? Marobkem. i. propinquus vel cōſobrinus veſter eſt. ſicut dictū eſt ps. 148. g. Filiis Iſrael populo appropiquāti ſibi: vel propiquo ſuo: alleluia. Iterū quoqꝫ dicent eis. Nō timeatis de iudicio: frater enim veſter eſt: ſicut dictum eſt ps. 121. g. Propter fratres meos ꝛ proximos/vel ſocios/vel amicos meos. ꝛc. Maxime etiaꝫ non oportet vos timere: qꝛ pater veſter eſt. ſicut dictuꝫ eſt Deutero. 32. b. Nōne ipſe pater tuus: Maneka i. poſſeſſor/vel emptor tuus. Huculqꝫ traditio.

Sciendum ꝙ ſepe dictum deū ſanctum ꝛ benedīcum: fratrem Iſrael conſanguineum: ꝛ propinquum oſtēdit Medras/et Targum eſſe Meſſiā. ſup Cant. 8. a. vbi ita ſcriptum ē. Quis dabit te ſicut fratrem mihi lactentem. ꝛc. Dixit eccleſia./vel ſchola Iſrael deo ſancto et benedicto. Quis dabit te ſicut fratrē mihi lactenteꝫ vbera matris mee? Inueniam te extra oſculabor te: ꝛ nō deſpiciet me. Deducam te/īducam te in domum matris mee? Ait ei Deus ſanctus et benedictus. Sicut frater: ero tibi ſupple. Nunquid ſicut Cain ad Abel? Cain interfecit Abel. ſicut dictum eſt Geneſ. iiii. c. Et ſurrexit Cain contra Abel fratrem ſuum/et interfecit eum. Vel ſicut Iſmael ad Iſaac: vel ſicut Eſau ad Iacob: vel ſicut fratres Ioſeph ad Ioſeph: odientes eum. ſicut dictum eſt Geñ. 37. b. Et oderunt eum: et non poterant eum alloqui ad pacem. Et iterum. Et inuidebāt ei frēs ſui. Sicut qlis ergo frat? Ecce dicēdū ſicut Ioſeph ad Bēiamin: ꝗ dilexit eū ſic cor ſuum. ſicut dictum eſt Geñ. 43. d. Et vidit Benia-

min fratrem ſuum filium matris ſue. Et infra. Et
feſtinauit Joſeph: qꝛ commote fuerūt pietates
eius ad fratrem ſuū: ⁊ voluit flere. ⁊c. Sequitur.
Deducam te inducam te. Deducam te a ſuperio-
ribus ad inferiores: inducam te in domū matris
mee: hoc eſt in Sinai. Dixit Rabi Barkia. Qua-
re vocatur Sinai domus matris mee? Quia inde
facti ſunt Iſrael: ſicut lactens / vel infans filiꝰ dei
ſui. i. vnius diei. Hec traditio. ¶ Quis dabit te ſi
cut fratrem mihi? ⁊c. Idem in Targū caldaicū.
In tempore illo qñ reuelabit ſe rex Meſſias ec-
cleſie Iſrael: dicēt ei filij Iſrael. Tu eris nob ad
fratrem. i. tu eris nobis frater. Itē idē in Targū.
Hieroſolimitana. In illo tēpore reuelabitur rex
Meſſias eccleſie Iſrael. Dicent filij Iſrael. Ueni
eris nobis vt frater: ⁊ aſcendemus ad Hieruſa-
lem: erimuſqꝫ lactentes tecum: ſententias legis:
ſicut lacet infans ex mām̄illis matris ſue. ⁊c. Se-
quit̄ in textu. Deducam te / ⁊ introducā te ad do-
mum matris mee docebis me. Idē i Targū. De
ducā te regem Meſſiā. Introducā te ad domū
ſanctuarij mei: ⁊ docebis me timere dominum ⁊
ambulare in vijs ipſius. Idē in Targun Hiero
ſolimitana. Deducam te regem Meſſiam: inducā
te in domū ſanctuarij: docebis me timere a facie
domini ⁊ ambulare in vijs eius: ⁊ ibi cenabimus
cenam Leuiathan. ⁊c. ¶ Conſidera ⁊ attende di
ligentius lector: qualiter iſta Targū. i. tranſlatio
ſimul ⁊ explanatio ſiue expoſitio Judeorum an-
tiquorū: dicit hic eſſe regem Meſſiam illū fratrē
eccleſie Iſrael: quē pcedēs Medras. i. gloſa dicit
eſſe deum ſanctum ⁊ benedictum: de ſuperioribꝰ
ad infima deducēdū. Quemadmodū inde trahit
aquilam amor ⁊ affectio filiorū. Porro domum
matris illa eadē ratione qua ipſi vocāt eā mōtē
Cinai. i. Sinai: poſſumꝰ nos accipe / et multo cō-
uenientius aquā baptiſmi: ⁊ etiā vterꝫ virginis:
non quidē minus congruit / nec minus placet mi
hi. Paululum quippe ſuperius. §. Adhuc etiam di
ctum eſt ⁊ probatum: ꝙ Deus ſāctus ⁊ benedictꝰ
eſt frater ⁊ amicꝰ Iſrael: qui ad anguſtiam / vel tri
bulationem fuerat naſciturus. ¶ Habetur adhuc
in magna expoſitiōe: ſup Geñ. 28. e. Et egreſſus
Jacob: qs tu mons magne. ⁊c. zach. 4. c. Mons
magnus. i. Meſſias. Et quare vocat eū montem
magnum? Quia eſt maior ꝙ patres. ſicut dictum
eſt Iſa. lij. g. Ecce intelliget ſeruus meus. i. Meſ-
ſias. Qui eleuabitur pluſꝙ Abrahā. de quo ſcri-
ptum eſt. Geñ. 14. g. Leuo manus meas ad dñū.
⁊ exaltabit̄ pluſꝙ Moiſes. de quo dictū ē Nume
ri. xj. c. Quia dicis mihi exalta eū i ſinū tuū: ſicut
exaltat nutritius infantem. Et ſublimis erit val-
de pluſꝙ angeli miniſterij diuini. ſicut dictum eſt
Ezechie. 1. d. Et ſublimitas eorū ſublimitas eis.
Idcirco dictum eſt. Quid tu mons magne? Alia
expoſitio. Quare dicitur Meſſias mons? Quia
venturus erat per viam montium. ſicut dictum ē
Naum. 1. g. Ecce ſuper montes pedes annuncian
tis: ⁊ audire facientis pacem. In hora illa erūt in
tendentes ad montes. ſicut ſcriptum eſt: pſ. 120.
Leuabo oculos meos ad mōtes vnde veniet au
xiliator / vel adiutor meus. Iſte eſt Meſſias ꝙ vo
catus eſt adiutor: ſicut dictū eſt: pſ. xix. a. Mittet
adiutorem tuum de ſanctuario. Et vnde ipſe erit
veniens? A deo ſancto ⁊ benedicto. Hoc eſt autē
qđ ſcriptum eſt: pſ. 120. a. Adiutor vel auxiliator
meus a domino: vel cū domino factore celi ⁊ ter
re. Porro de eo dixit ſcriptura: pſ. 145. Beatꝰ cu
ius deus Jacob in adiutoriū eius. Sic etiā ē di
cens: pſ. 117. Deus mihi in adiutore meo: ⁊ ego
deſpiciam inimicos meos. Simile eſt hoc homi-
nibus venientibus ad iudicium / ⁊ timentibus de
iudice. Quibus dictum eſt. Nolite timere de iudi
cio. Judex enī eſt amicus veſter. Sic futurū eſt:
vt Iſrael ſtent in iudicio coram deo ſancto ⁊ be-
nedicto. Et ipſi formidantes. Angeli vero mini-
ſterij dicent eis. Non timeatis de iudicio. Judex
conciuis veſter eſt. ſicut dictum eſt Iſa. 45. c. Ip-
ſe edificabit ciuitatem meā: ⁊ captiuitatem me-
am ſoluet: vel emittet. Nōne cognoſcitis ipſum: ſ.
iudicem. Propinquus veſter eſt. ſicut ſcriptū eſt:
pſ. 148. Filijs Iſrael propinquo ſuo: laudate do
minum. Iterum quoqꝫ dicet eis. Nō timeatis de
iudicio. Frater enī veſter eſt. ſicut dictū eſt pſ.
121. Propter fratres meos / ⁊ amicos / vel proxi-
mos meos / loquar pacem in te. Maxime vero ſ
qꝛ pater veſter eſt: ſicut dictum eſt Deutero. 32. b.
Nonne ipſe pater tuus / poſſeſſor tuꝰ / vel emptor
tuus. Propter hoc dixit Rabi Selomo in perſo-
na eccleſie Iſrael. Quis dabit te vt fratrem mi-
hi? Ut qualem vero fratrem? Quis non talē qua-
lis fuit Cain fratri ſuo Abel: neqꝫ vt Iſmael I-
ſaac: neqꝫ vt Eſau Jacob: neqꝫ vt fuerūt ipſi Jo
ſeph fratres ſui: ſed ſicut fuit ſugēs vbera matris
ſue: hoc eſt ſicut fuit vel qualis fuit Joſeph fratri
ſuo Bēiamin quē dilexit: vt cor ſuū. Et hoc ē qđ
ſcriptum eſt. Sugentem vbera matris mee: in-
ueniam te extra. Hoc eſt deſertum ꝙ eſt extra po
pulatum. Oſculabor te / ⁊ non deſpicient me. Huc
uſqꝫ traditio. Multa ſunt in iſta traditione pro fi
de Chriſtianorum relatione valde digna. Primo
ſcilicet ꝙ Meſſias dicitur mons magnus: maior
ꝙ patres ſancti ⁊ angeli miniſterij. ⁊ ꝙ ipſe eſt ad
iutor veniēs a deo. ⁊ ꝙ Deus Jacob eſt in eo. Et
ꝙ Deus eſt conciuis / propinquus / frater / ⁊ pater
Iſrael. Ubi inducitur auctoritas premiſſa ſcilicet.
Quis dabit te vt fratrem mihi. ⁊c. que per Tar-
gum inducitur de Meſſia. ¶ Mirabile autem
valde ac predictis conſonum eſt id qđ i libro Tā
humā taliter ſcriptum eſt ſuper Leuiti. 25. c. Si
miſer factꝰ fuerit frater tuus / ac vēdiderit de poſ
ſeſſione ſua ⁊ veniet redemptor eius proximus /
vel propinquus ei: ⁊ redimet / ⁊ veniet redem-
ptor eius. Hic eſt Deus ſanctus ⁊ benedictus. ſi-
cut dictum eſt Hiere. l. e. Et Iſa. xlv. b. Redem-
ptor eorum fortis dominus exercituum nomen
eius. Diſceptans diſceptauit cauſam eorum / vel
bellans bellabit bellum ipſorum. Proximus vel
propinquus vel conſanguineus ei. Iſte eſt Deus
ſanctus ⁊ benedictus. ſicut dictū ē in pſ. 148. Et

eꝛaltabit coꝛnu populo ſuo: laus vel gaudiū omnibus pijs vel benignis eius / filijs Iſrael poplo carobo. i. ꝓpiquo / vel proximo / vel conſāguineo ſuo. Halelujah. i. laudate dnm̄. Hec traditio. ¶ Circa iſtam traditionē tria querēda ſūt. Primo: qualiter Deus ſanctꝰ ⁊ benedictus factus ſit Iſraelis conſanguineus vel ꝓpinquus. Secundo: de quo carcere vel captiuitate erat homines redēpturus. Tertio: que erat cauſa eoꝝ quā erat ipſe dicturꝰ / vel ꝙ erat bellū ipſoꝝ qḋ ipſe Deꝰ fuerat bellaturus. Nullatenus Iudeis poſſunt ad iſta rationabiliter ⁊ cōgrue reſpondere. Percuſſi ſunt quippe a deo inſania / ⁊ cecitate / ac ſtupoꝛe coꝛdis. Prudētia itaqꝫ Chriſtiana reſpondeat: ꝙ Deus ſanctꝰ ⁊ bn̄dictꝰ tūc factus eſt cōſanguineꝰ Iſrael ac ꝓpinquꝰ: qn̄ ab aīa dei ꝗ verbum ⁊ ſapiētia ⁊ filius eius ē: vt in ſequēti caplo probabitur. anima Meſſie ⁊ coꝛpus eius ⁊ caro: aſſūpta eſt / tūc ſcꝫ: qn̄ ipletū ē qḋ a deo ꝑ Iſa. 42. c. taliter dictū eſt. Ecce ſeruus meus ſuſcipiam eū: vel innitar in eo. Electꝰ meus ī quo cōplacuit ſibi anima vel perſona mea. Dedi ſpm̄ meū ſuper eū: iudiciū gentibus pꝛoferet. Idē in Targū. Ecce ſeruus meus Meſſias: ꝓpinquabo eū: electus meꝰ ī quo ſibi complacuit verbuꝫ meum. Dabo ſpiritū ſanctū ſuper eum: iudicium gentibus reuelabit. Et poſt pauca ſequitur. Ponet in terra iudiciū: et legem eius inſule expectabūt. Idem ī Targum. Oꝛdinabit in terra iudiciū / ⁊ ad legem eius gentes ſperabūt. Gloſa Oꝛigenis ſuꝑ Leuiticū. 26. b. Non abijciet vos anima mea. Audeo ⁊ dico ꝙ anima dei Chriſtus eſt. ſicut ⁊ verbū dei. ſapientia dei / et virtus dei. Tale eſt ergo / ac ſi dicat. ſb Non abijciet vos filius meus. ¶ Poſtꝙ ſuperiꝰ eſt oſtenſum ꝙ Deus eſt frater Iſrael: ⁊ Meſſias eſt ille frater: oſtēdenduꝫ eſt ꝙ Deus eſt lumen / ⁊ Meſſias eſt lumen cū deo ante creationē mūdi: ꝑ id qḋ in Medras Tihillim: taliter ſcriptuꝫ eſt: ſuꝑ ps. 35. Quoniam tecū eſt vena vel fons vite: ī lumine tuo videbimus / vel videmus lumen. Extende vel trahe miſericoꝛdiam tuam cognoſcētibus te. ⁊c. Dixit Rabi Iohanan. Factum fuit in quodā hoīe qui accendebat lucernā ī nocte / et extinguebatur ⁊ iteruꝫ / ⁊ iterum / atqꝫ iterum accēdebat eam. Dixit. Vſqꝫquo ero laboꝛans ⁊ ambulans? Ero ſuſtinens donec oꝛietur ſol. Sic Iſrael ſerui facti fuerunt in Egypto: ⁊ ſteterunt Moiſes ⁊ Aaron: ⁊ redemerunt / vel ſaluauerūt eos. Rurſum reducti fuerūt ī ſeruitutē ī diebus Ciſre: ⁊ redemit eos Baraq / ⁊ Deboꝛa. a Madianitis vero Gedeon. Et ſic per manus Sangar. Sic quoqꝫ per manꝰ cuiuſlibet iudicū ſteterūt / ⁊ redemerunt eos. Iterū facti ſunt ſerui in Babilonia. Rurſū redēpti fuerūt per manꝰ Ananie / Miſael ⁊ Azarie. Et rurſū redacti ſūt in ſeruitutē ꝑ Edom. i. ꝑ Romanos. Dixerunt igitur Iſrael. Ecce laſſati ſumꝰ in ſubiugationibꝰ ⁊ redēptionibus: ⁊ modo redempti modo ſubiugati. non ſumꝰ vlteriꝰ ꝗrentes: vt illuceſcat nobis caro ⁊ ſanguis. Sed Deꝰ ſanctꝰ ⁊ bn̄dictꝰ in ſubſtātia ſua. ſicut dictū ē: ps. 117. g. Deꝰ dn̄s ⁊ illuxit / vel illuceſcet nobis. Et rurſum ē dictū Iſa. 45. e. Iſrael ſaluatꝰ erit ī domino ſaluatione ſeculoꝝ vel ſaluatione eterna. Hucvſqꝫ traditio. Glo. Rabi Se. Iſrael ſaluatus erit ſaluatione ſeculoꝝ. i. ꝑ regē Meſſiaꝫ. ¶ Ad hoc facit qḋ legit in Eka Rabeti. i. in glo. ſuꝑ planctū Hierē. Tren. 1. e. vbi dr̄. ꝙ elōgatꝰ ē a me cōſolatoꝛ vl̄ conuerſoꝛ anime mee: qḋ eſt nomē Meſſie. ⁊c. Et poſtea ibi ſubdit. De domo Rabi Hānina dixerūt. Hānina. i. pietas ē nomē eiꝰ. ſicut dictū ē in Hiere. xvj. d. Pꝛoptea nō dabo vobis Hānina. De domo Rabi Innai dixerūt. Innon ē nomē eiꝰ. ſicut dictū eſt: ps. 71. Ante ſolē Innon nomen eiꝰ. Rabi Biba dixit. Nehira. i. lumioſus eſt nomen eiꝰ. ſicut dictū ē Dan̄. 2. c. Et lux cū eo eſt. ¶ Scriptū ē in Bereſſit Raba maioꝛi. In principio creauit Deꝰ celū ⁊ terrā. ⁊c. Hoc ē qḋ ſcriptū ē: ps. 96. Lux vel lumē ſeiata ē iuſto. Dixit Rabi Abba. Et lumē vl̄ lux cū eo. Dan̄. 2. c. Hic ē lumē vl̄ lux regis Meſſie. Et ſic ē dictū: ps. 35. Qm̄ tecū vena vite in lumine tuo videbimꝰ lumē. Iſtud eſt lum̄ Meſſie. Eſt aūt dictū ꝑ h̄ qḋ vidit Deꝰ ſaeculꝰ ⁊ bn̄dictꝰ Meſſiā ⁊ generationē eiꝰ: fuauitqꝫ eū ſub thꝛono gloꝛie ſue. ⁊c. ¶ Notandū ē valde ꝙ in iſta traditione dicit: ꝙ Meſſias anꝙ eſſet ſecūdū hūanitatē: iam erat lumē / ⁊ lux cū deo: ⁊ in deo ſecūdū deitatē: ⁊ principium quo deꝰ creauit mūdū. Quibꝰ conſonat verbum domini Ieſu dicens. Anꝙ Abꝛaham fieret ego ſum. Et ego lux in mūdo veni: vt omnis qui credit in me in tenebris non maneat. Io. 13. g. Vide quāta valde digna pꝛo fide noſtra ⁊ iudeis nociua / qui aſſerunt Meſſiam ex ſemine hominis naſci debere. Dicēdū eſt eis: ꝙ lux repoſita ſub thꝛono dei: filiꝰ dei eſt: vbū ⁊ ſapiētie patris: ⁊ thꝛonꝰ dei poteſtas eius ē. ¶ Non minꝰ inducēdū ē id qḋ ſcriptū ē in libꝛo Tanhuma: ſuꝑ Leuiti. xxvij. a. Vir ſi ſeparauerit votum: hoc ē ac ſi dixerit ſcriptura. ps. 88. Qm̄ mi. i. qui: Baſſah. i. ī celo coequabit dn̄o. Dixit Deꝰ ſanctus ⁊ bn̄dictꝰ. Ille qui ē faciēs opera mea coequabit mihi. eritqꝫ ſimil̄ mihi. Aliꝰ ſermo. Quoniā qui ī celo. ⁊c. Hoc ē ac ſi dixerit ſcriptura. Iſa. xl. f. Leuate ſurſū oculos veſtros: ⁊ videte mi. i. qui creauit hec. Et Iſa. xl. e. Et Elmi. i. ad qui Aſſimilabitiſ me / ⁊ equabo Iomar Qados. Dixit ſanctus. Non ſis dictū dicit: ſed dicetur ei ſanctus. Dixit Rabi Abhu. Qui in celo. ⁊c. Et quid: mi. i. Quis ſicut tu: Qui fuerit illuminās oculos tenebꝛoſos. Et hoc eſt qḋ ſcriptuꝫ eſt: ps. 88. Similis erit domino in filios foꝛtium.

¶ Qꝛ Chꝛiſtus eſt verbū dei. Et verbū dei Deꝰ. Capitulum tertium.

PRofecto ꝗ huius capituli diligent itētionē inſpexerit: clare cognoſcet eſſe pꝛobatum: ꝙ Meſſias eſt verbuꝫ dei / ⁊ Deus. ⁊ ꝙ vbuꝫ dei eſt Deus ꝑ diuine pagine documenta: veteris. ſ. teſtamenti:

⁊ per Targum: ⁊ etiam per libros de Talmud autenticos apud eos. Quod quidem non eſt Judeis quando eis opponitur abſq; magno ſtimulo cū ſtupore: eo q eorū proprio telo ſine ſpe releuationis proſternūtur. Primo itaq; dicēdum ē: q Deus miſſurus erat verbū ſuū vel ſapientiam ſiue filiū ſuū ad genus humanū / medēdum / ſanandum / redimendum / atq; ſaluandum. ¶ Circa hoc ſciendum q quēadmodū homo triplex habet verbū: videlicet verbum ī charta: verbū in ore ſiue ī lingua / ⁊ verbū qd latet in corde ſiue in mente. Cui vbo magis cōpetit nomē vbi cū ſit cauſa aliorū atq; principium. Ut enī ait Aug. in. xv. de trinitate caplo. xi. Hominis opa nulla ſunt que nō prius dicantur in corde. Dixit etiā quidā de poetis Arabū. Verbum vtiq; in corde quidē eſt. Facta ē aūt lingua: vt ſit cordis interpres. ¶ Quemadmodū inq̄ hō habet iſtud triplex verbum. Ita ⁊ Deus ad cuius imaginem factus eſt homo. Habet verbū in charta / legē videlicet atq; prophetas / ac reliquas ſacras ſcripturas:, quibus quotidie oramus / ⁊ quas legimus ſepius atq; tractamus. Habet q̄q; verbum in ore prophetarum / ⁊ pdicatorū / atq; ſāctorū doctorum: de quo dictū eſt Hiere. 1. b. Et dixit dñs ad me. Ecce dedi verba mea in ore tuo. Habet etiam nihilominus Deus ī ſeipſo / ⁊ ex ſeipſo / ⁊ nō aliunde verbum. De quo in ps. 32. ſic dicit. Quia rectū eſt verbū domini / ⁊ oia opera eius ī veritate / vel ī fide. Amāt eſt iuſtitiam ⁊ iudiciū: pietate domini plena eſt terra. Verbo dei celi facti ſunt: ⁊ ſpiritu oris eius / vel oe eius totus exercitus eorū. Attende lector quale ſit iſtud dei verbū: p qd nō ſolū quatuor elemēta: ſz etiā ipſi celi facti ſūt. Et p cuius etiā ſpiritū factus eſt totus exercitus eorū. angelorū videlicz ⁊ celi luminaria omnia. Poteſt tamē ſpiritus oris eius referri ad deū / hic ſicut ad verbū. Nihilominus tamen hic euidēter oſtenditur: q hoc verbū eſt illud: Beſit. i. principium: de quo ſcriptū eſt Gen. 1. a. In principio creauit Deus celū ⁊ trā. Porro qz iſtd pricipiū cōſtat eſſe / dei genitā ſapiētiam: ex eo q legit ī perſona diuie ſapiētie. Prouer. 8. d. Dominus poſſedit me: pricipiū vie ſue añ opera ſua: mealm. i. extunc / vel ante tūc: patet q idē ſūt re: licet differant, noībus: principiū quo creatus eſt mūdus. et ſapiētia quā Deus poſſedit: vt hic dicit. Principium vie ſue. i. creature ſue. et verbū dei quo facti ſunt: vt pauloante dictū eſt celi. Quod quidē vt dictū eſt inde ſic eē cōuincit: vbi in ps. Cui dei opera que ſcriptura ſacra per diuerſa nomina diuerſis partitur in locis in vnam appellationis virtutem: colligit et includit ps. 103. Quam multiplicata ſunt inquit opera tua domine: omnia in ſapientia / vel cum ſapientia / vel per ſapientiam feciſti. ¶ Uides ergo / ſiue principium / ſiue verbum / ſiue manum vel brachium / ⁊ his ſimilia: non rerum diuerſitatem: ſed vnam tantum indicare virtutem. ¶ Hoc etiā in loco de dei verbo ſciēdū: q ſicut filius refertur ad patrem / ⁊ nequaq̄ dicitur ad ſeipſum. Ita et verbum ad eum / cuius eſt verbum refertur / cum dicitur verbū. Quod ⁊ de nata dei ſapientia vel genita accipiēdū eſt. Ait enī Augu. in ſecūdo ſeptimi de trinitate. Id dici accipiamus cū dicitur verbū: ac ſi dicatur nata ſapientia / vt ſit / et filius / et imago. Et hec duo cū dicuntur. i. nata ſapiētia: in vno eorū. ſ. in eo q dicitur nata: ⁊ verbum / et imago / et filius intelligatur. ¶ Diligenter eſt quoq; notādum q in ſupra pauloante auctoritate: cū dicit. Quod rectū eſt verbum deo. ⁊c: mox immediate ſubiungitur: q iuſtitiam amat atq; iudicium. Per qd namq; manifeſte probatur q verbū dei: de quo hic nunc agitur: rationalis ſubſtantia ſit / et cōſubſtātiale / et coeſſentiale deo. Amare quippe iuſtitiam / et iudiciū: ſubſtātie rationalis et intellectualis eſt propriū. Rurſus etiam iſto modo probatur: q verbum dei ſibi coeſſētiale: de quo nūc agitur / dicitur ī ſacris ſcripturis / oculus et oculi dei. Ubi enī de Judeis dicit dñs Ezech. xx. c. Et miſertus eſt oculus meus ſuper eos a diſſipatione eorum. Dicitur ī Targū. Et pietatem habuit verbum meum ſuper eis propter diſſipationem / vel a diſſipatione eorū. Ecce vbi propheta poſuit oculū poſuit iterpres verbum. Cum enim dicitur / et pietatem habuit verbum meum ſuper eis: oſtēditur q verbū vitā habeat: qz habere pietatem rei viuentis eſt propriū. Et hoc ē q dicit Jo. 1. b. Quod factū eſt in ipſo vita erat. ¶ Ad idē facit qd ſcriptū eſt Hiere. 24. c. Et ponā oculos meos ſup eos ad bonū. Idē in Targū. Et ponā vbum meū ſuper eos ad bonū. Ecōuerſo dicitur ↄtra eos. Amos. ix. b. Et ponā oculos meos ſuper eos ad malū ⁊ nō ad bonum. Idem in Targum. Et ponam verbum meum ſuper eos ad malum et non ad bonum. Hic namq; habetur: q oculi ſunt verbum eius. ¶ Similiter valde notādū eſt: q vbi Dauid vocat Meſſiā dominū ſuū ſedentē a dextris dei / ps. 109. vbi ait. Dixit dñs dño meo / ſede ad dexterā meā. Ponit Targū. i. trāſlatio caldaica. Dixit Deus ī vbo ſuo ſede ad dexterā meam. ⁊c. ¶ Q Meſſias ſit ille quē Dauid vocat dñm ſuū ſedentē a dextris dei. habetur in Medras Tihillim. i. glo. Pſalmorū ps. 17. Et dabis mihi ſcutum ſalutare tuum: ⁊ dextera tua confortabit / vel fulciet me. Et humilitas vel manſuetudo / vel paupertas tua multiplicabit me. Dixit Rabi Joden. In futurum Deus ſanctus ⁊ benedictus / ſedere faciet regem Meſſiam ad dexteram ſuam: ſicut ſcriptum eſt ps. 109. Dixit dominus domino meo ſede ad dexteram meā / vel ſuper dextera mea. Hucuſq; Medras. ¶ Adhuc in Medras Tihillim in ps. 2. vbi dicitur. Narrabo preceptum vel ſcripturā. Dixit dominus ad me. Filius meus es tu / ego hodie genui te. ⁊c. Narrabo preceptum vel ſcripturam. Narrat e ſunt materie regis Meſſie / ⁊ myſteria eius in ſcriptura legis / et in ſcriptura prophetarū et agiographorum. In ſcriptura legis. ſicut dictū eſt Exo. 4. e. Filius meus / priogenitus meus / vel filius meus maioꝛ meus Iſrael. i. princeps Deus / vel principatur cū deo. In ſcriptura vo prophetarū: ſi-

cut ſcriptum eſt Iſa.lij.g. Ecce intelliget ſeruus
me⁹:exaltabitur/⁊ eleuabit/⁊ ſublimis erit val-
de. Quid preterea ſcriptum eſt: Ecce ſeruus meus
ſuſcipiã eum:vel innitar in eo. Iſa.xlij.a. In ſcri-
ptura denique agiographoꝛum: ſicut dictũ eſt ps.
109. Dixit dñs dño meo:ſede ad dexterã meam.
⁊c. Uſq₃ de matrice auroꝛe tibi ros infantie tue.
Iurauit dñs ⁊ nõ penitebit eum:tu es ſacerdos ĩ
eternũ ſecũdũ oꝛdinẽ vel ritũ melqicedec. ¶ Itẽ
ꝙ Meſſias ſit ſedẽs a dextris dei.legitur in Be-
reſſit Raba Rabi Moſſe hadarſan: ſup Geñ.18.
vbi taliter ſcriptũ eſt. Et apuit ei dñs ĩ Ilice mã-
re. Rabi Barakia in nomine Rabi Leui: apuit.i.
expoſuit hoc/per id qđ ſcriptũ eſt ps.17.e. Et de-
dis mihi ſcutum ſalutare tuum:⁊ dextera tua cõ-
foꝛtabit/vel ſuſcipiet me. In futuro Deus ſanct⁹
⁊ bñdictus ſedere faciet regem Meſſiã ad dexte-
ram ſuam. ſicut dictũ eſt ps.cix.a. Dixit dñs dño
meo ſede ad dexteram meã. Abꝛaham vero erit
ſedẽs ad ſiniſtraʒ eius. Facies autẽ Abꝛahe erit
pallida ⁊ dicet. Fili⁹ filij mei ẽ ſedẽs ad dexterã
⁊ ego ad ſiniſtram: Deus autẽ ſctũs ⁊ benedictus
placabit eum:⁊ dicet ei. Fili⁹ filij tui ad dexterã
meã:⁊ ego ad dexterã tuam. Et hoc ẽ qđ ſequit.
ps.17.e. Ua/Manuchka.i.⁊ mãſuetudo/vł pau
pertas/vel hũilitas/vel afflictio tua multiplica-
bit/vł nutriet me. ¶ Iſidoꝛ⁹ ĩ li.de ſũmo bono.
Sedet Chꝛiſtus ad dexterã dei patris:nõ vt dex-
teram coꝛpoꝛeam habeat pater:ſed dextera pa-
tris beatitudo eſt:ſicut ſiniſtrã miſeria. ¶ Mani
feſte hic concluditur ꝙ Meſſias ſit verbũ dei. Et
hoc videtur per id qđ in libꝛis Iudeoꝛum aucten
ticis apud eos:ponitur Meſſiam eſſe dñm ſeden
tem a dextris dei. Et ibi trãſlatio caldaica quã
apud eos nefãdiſſimũ eſt negare:põit verbũ dei.
¶ Nõ eſt mirum ſi Dauid dominũ ſuum Meſſiaʒ
vocat. Sciebat enim reuelatione diuina verbuʒ
dei eẽ ipſum Meſſiam. Nam peſſimi Iudei dum
cum Chꝛiſtianis ignoꝛãtibus ſcripturas hebꝛai-
cas diſcutiunt:calliditate pleni:lumẽ diuinitatis
Chꝛiſti nitũtur extinguere. Inficiant nãq₃ Da-
uid non de Meſſia eſſe locutũ:cũ dicit. Dixit dñs
dño meo.⁊c. Ipſi autem cõtra eoꝛum cõſciẽtias:
aiunt/nec nõ cõtra doctrinam ſuoꝛum Rabinoꝛũ
i.magiſtroꝛuʒ:vt ꝓptime ſuperius eſt oſtenſum.
Pꝛofecto aliqui ex eis/ferũt ꝙ ipſe Dauid ſit locu
tus de Abꝛahaʒ in predicto ps.i. Dixit dñs dño.
⁊c. Eum dñm ſuum vocãteʒ propter exhibitionẽ
ꝑaterne reuerẽtie. Aliqui ꝙ quilibet homo cuſto-
ditur ab vno ãgelo. Quapropter Dauid dicit de
angelo ſuo quem dominum ſuum vocat. Et mul
ta alia hmõi aiunt. Sed in his facillime cõuincũ
tur/ſiue de Abꝛahã/ſiue de ãgelo/ſiue de alio a-
liquo ferãt per ea que ſuperius oſtendũtur. Et eti
am per pſalmi ſubſequẽtias eoꝛum demẽtie ob-
uiatur. ¶ De verbo quoq₃ dei legitur denuo in
ps.cvi. Mittet verbum ſuũ/⁊ medebitur eis: vel
ſanabit eos/⁊ eripiet a miſerijs/vł coꝛruptelis
vel diſſipationibus eoꝛum. ¶ Nota hic lector di
ſtinctionem perſonarũ de deo mittente/⁊ verbo
miſſo ad ſanandum genus humanũ. ¶ Ꝙ Deus
ſit verbum ⁊ Meſſias:illud verbum/⁊ Deus ſal-
uatoꝛ Iſraelis ſaluatione ſeculoꝛũ habetur ꝑ id
qđ ſcriptum eſt Iſa.26. Iſrael ſaluatus erit ĩ do
mino/vel in deo ſaluatione ſeculoꝛum. Non eru-
beſcetis neq₃ cõfũdemini vſq₃ ĩ ſecula ſempitna.
Idem ĩ Targũ. Iſrael ſaluat⁹ erit in verbo dei:
ſaluatione ſeculoꝝ. Glo. Ra. Se. ſup Dañ.c.8. Et
iuſtificabit ſãctuariũ ⁊ redimet vel ꝑcet pctm̃ Iſ-
rael. Et redimẽtur vel ſaluabũtur ſaluatione ſecu
loꝛum:vel perpetue ꝑ regem Meſſiam. ſicut di-
ctum eſt Iſa.66. Et Iſrael ſaluatus erit ſaluatio
ne ſeculoꝛum. Hucuſq₃ Ra. Se. ¶ Et eſt notãduʒ
valde:ꝙ vbi Iſaias in auctoꝛitate ꝑmiſſa dicit.
Iſrael ſaluatus erit in dño. ponit ibi nomen dei
Tetragramaton.i.nomen quatuoꝛ literarum. qđ
vt iam dictum eſt:non attribuit niſi ſoli deo. ibi
Targum ponit verbum dei:⁊ per hoc patet ver
bum dei eſſe deum. Et vbi ſuperi⁹ ponit Iſaias
domin⁹/vel Deus:⁊ Targũ põit ṽbũ. ponit glo-
ſatoꝛ.i.Ra. Se. Meſſiam:cui predictaʒ Iſraelis
ſaluationem aſcribit. Ubi manifeſte oſtẽditur per
eundem modum Meſſiam eſſe verbum dei:⁊ De
us. Qđ quidẽ bene cõgruit cũ eo qđ legitur Io.i.
g. Et verbum caro factũ eſt:⁊ habitauit ĩ nobis.
¶ De predicta etiaʒ ſaluatione:habet Oſee.i.b.
Et domus Iuda miſereboꝛ/⁊ ſaluabo eos in do
mino deo ſuo. Idem in Targuʒ. Et domus Iu-
da miſereboꝛ ⁊ ſaluabo eos in verbo domini dei
ſui. ¶ Si quis vero dixerit Iudeoꝛum:ꝙ cũ ſol⁹
Iſrael in premiſſis dicatur ꝑ Meſſiam ſaluand⁹:
q̃d ergo ad Chꝛiſtianos de ipſo: Reſpõdeatur id
qđ in pꝛima parte.ca.xij. multipliciter eſt ꝓbatũ:vi
delicet ꝙ oĩs conuerſus ex gentibus ad Iſrael:
pronominabitur nomine Iſrael. ſicut ſcriptum ẽ
Iſa.64.b. Et in nomine Iſrael pꝛonomiabitur.
Chꝛiſtiani ergo conuerſi ꝑ apoſtolos/⁊ alios di
ſcipulos:qui vere Iſraelite erant/ad Chꝛiſtum
ſub nomine Iſrael includuntur: ⁊ nõ Iudei peſ-
ſimi:qui negauerũt Chꝛiſtum/niſi ſecundum car
nem. ¶ Licet iã ſupius ſepius ſit ꝓbatum Meſ-
ſiam eſſe verbũ dei:et verbũ dei Deus. Nihilomi
nus adhuc pꝛobabitur:ꝙ verbum dei eſt Deus.
Deniq₃ oĩ hoc eodẽ modo pꝛobatur ꝙ huiuſce-
modi ṽbũ dei:eſt De⁹. Ubi eniʒ dicit Iſa.viij. b.
Et addidit Deus vel dñs loq̃ ad me:adhuc dicẽ-
do. Targũ dicit. Et addidit verbum domini loq̃
mecũ adhuc. Iuxta ſermoneʒ hunc videς:ꝙ vbi
Iſa. poſuit deũ vel dñm. iterpꝛes poſuit ṽbũ do
mini. Per h̃ ꝓculdubio Iudeos perfidos docere
volẽs:qđ etiã ipſa rõ docet: Uerbũ dei.ſ. verẽ deũ
eſſe:ſi recte cõſideret/ꝙ de h̃ ṽbo dei dicta ſũt/⁊
dicẽt. ¶ Ad idẽ q̃ppe facit qđ ſcꝑtuʒ ẽ Iſa.xli.c.
Nõ timeas/q2 tecũ ego. Idẽ ĩ Targũ. Nõ timeas:q2
ĩ auxiliũ tuũ ṽbũ meũ. Idẽ ĩ eodẽ ca.d. Nõ timeas
ṽmis vł tinea Iacob:hoĩes Iſrael/vł q̃ eſtis ex
Iſrł. Ego auxiliat⁹ ſũ tui dič dñs:⁊ redẽptoꝛ tu⁹
ſãct⁹ Iſrael. Idẽ ĩ Targũ. Nõ timeas trib⁹ dom⁹
Iacob:ſem̃ dom⁹ Iſrł. Uerbũ meũ ĩ auxilio vr̃o
dixit dñs/⁊ redẽptoꝛ/vł ſaluatoꝛ vr̃/ ſctũs Iſrł.

¶ Ad h̄ ēt hr̄ adhuc i Iſa.44.g. Sic ait dn̄s re
dēptor tu⁹/ ⁊ formator tu⁹ ex vtō. Ego dn̄s faciēs
oīa extēdēs celos ſeuadi.i.p me/firmās vel extē
dens vel calcans terram. Mē itti.i.ex apud me.
vel per apud me. Idē in Targū. Sic ait dn̄s qui
redemit vel ſaluauit te:⁊ qui formauit te ex viſce
ribus. Ego dn̄s actor omniū. Extēdi celos i ver
bo vel cū verbo meo:fundaui terram in virtute
vel fortitudine mea. ¶ Notandū ꝙ predicta val
de ſunt cōſona cū eo qđ legit Io.1.a. In princi-
pio erat verbū:⁊ verbū erat apud deū:⁊ de⁹ erat
verbū. hoc erat in pricipio apud deū:oīa per ip-
ſum facta ſunt/et ſine ipſo factuꝫ eſt nihil. ¶ Ad
huc legit Oſee.9.g. Reprobabit vel abijciet eos
de⁹ meus q: nō audierūt eum:et erūt vagi in gē-
tibus. Idē in Targū. Abijciet eos de⁹ meus: q:
non receperūt verbū eius:⁊ erunt vagabundi in
gētibus. Cōſideret ſua prudētia lector:ꝙ vbi ꝓ-
pheta de deo loquēs ait. Nō audierūt eum. Io-
natas interpres prophetarꝫ dixit. Nō audierunt
verbū ejus. verbū aūt dei/ Meſſias eſt:vt ſupe-
rius eſt probatū. ¶ Adhuc probatur ſupradicto
mō ꝑoptime:ꝙ verbū dei:ſit deus: ex eo ꝙ legit
Hierem.11.b. ſic dixit dn̄s. Quid inuenerunt pa-
tres veſtri in me iniquitatis:q: elōgauerūt a me:
et ambulauerūt poſt vanitatē et euanuerūt. Idē
in Targum. ſic ait dn̄s. Quid inuenerunt patres
veſtri in verbo meo mēdacij vel falſitatis:q: elō
gauerunt ſe a timore meo:⁊ errauerūt poſt erro-
rem:⁊ fuerūt ad vituperiū. Itē ad idē Iſa.66.d.
Sicut vir quē mater ſua cōſolatur:ſic ego conſo-
labor vos:⁊ i Hieruſalē cōſolabimini. Idē in Tar-
gum. Sicut vir quē mater ſua cōſolatur: ſic ver-
bum meū cōſolabitur vos:⁊ i Hieruſalē ꝯſolabi-
mini. ¶ Ad idē adhuc Iſa.49.d. Nūquid obliui
ſcitur mulier infantē ſuū: vt non miſereat filij vte-
ri ſui: Etiā iſte obliuiſcantur; ⁊ ego nō obliuiſcar
tui. Idē in Targū. Nūquid poſſibile eſt vt obliui
ſcatur femina filiū ſuum: vt nō miſereatur filii vi
ſcerum ſuarū: Etiam iſte obliuiſcantur:⁊ verbuꝫ
meū:nō elongabit te. ¶ Itē in Bereſſit minori:
ſup Geñ.6.b. vbi dicitur: Et vidit dn̄s ꝙ mltipli
cata eſſet malitia hois i terra.⁊c. Hoc eſt qđ ſcri-
ptum eſt in Coheleth.i.Ecc̄.11.e. Eſt eni homo
cui⁹ labor eſt in ſapientia ⁊ ſciētia et equitate.⁊c.
Poſtea ſubditur. Eſt enim hō cuius labor eſt in
ſapiētia. Ecc̄.2.e. Iſte eſt homo Deus ſanctus et
benedict⁹:ſicut dictū eſt Prouerb.8.c. Dn̄s in ſa-
pientia fundauit terram. Qꝫ aūt ſequit:⁊ in ſciē-
tia;ſicut dictū eſt Prouerb.8. In ſciētia ſua abiſ-
ſi eruperunt. Sequit. Et in equitate Rabi Bara-
kia dixit. Nō in labore neqꝫ in afflictione crea-
uit Deus mūdū ſuum:ſicut dictum eſt. ꝑo.32. In
verbo dei celi facti ſunt. ¶ Ex premiſſis cū predi
ctis Targū;dū tū ſit qui intelligat: ſatis eſt mani
feſtū ꝙ verbū dei eſt Deus. Et idē omnino ⁊ vnū
cū deo cui⁹ eſt verbū quātū ad eſſentiā:licet alie-
tatē habeat q̄tum ad ꝑſonam. Quo probato:ſci
endū eſt qualiter ⁊ quando:verbuꝫ huiuſcemodi
plerūqꝫ ſub hoc noīe:plerūqꝫ ſub alijs q̄plurib⁹
vt manus/et eiuſmodi/fuerat ad medendū redi
mendū atqꝫ ſaluandū:humanū gen⁹/mitrēdum.
Iſto quoqꝫ modo probatur/ꝙ verbū dei dicitur
i ſacra ſcriptura:facies dei. vnde Hiere.v.d. Si
a facie mea nō formidabitis qui poſui arenā ter-
minum mari. Itē in Targū. Si corā verbo meo
nō formidabitis:qui poſui.⁊c. ¶ Predictis ſimi-
le ē qđ habet Hiere.27.b. Ego feci terrā ⁊ Adā
vel hoiem ⁊ beſtiam q̄ eſt ſup faciē terre: in virtu
te vel fortitudine mea magna:⁊ in brachio meo
extento. Et dedi eam ei q̄ recte egit in oculis me
is. ¶ Idē in Targū. Ego in verbo meo feci ter-
ram/hominē ⁊ beſtiam q̄ eſt ſup faciem terre: in
virtute mea magna:et i brachio meo excelſo. Et
dedi eā ei qui recte fecit coram me. Patet igitur
ꝙ non ſolū celi per verbū dei facti ſunt: ſꝫ etiam
hō terra et beſtia:et per cōſequēs alia elementa
et elemēta:⁊ in brachio dei excelſo. ¶ Qꝫ Meſ-
ſias ſit brachium dei ⁊ iuſtitia ⁊ verbū: habet in
ſerius:i Pereq Heleq:vbi de Meſſia taliter ſcri-
ptum eſt. Dixit Rabi Iohanan:et ſubditur. Si
videris generationē mortificantē vel minorātē
cantē ſe ⁊ ꝓcedentē/ expecta Meſſiam:ſicut di-
ctum eſt ꝑo.17.e. Qm̄ tu populū humilē vel pau
perē ſaluabis:⁊ oculos ſublimes demittes. Dixit
Rabi Iohānā. Si videris generationē ſup quā
ſint venientes multe tribulationes/ expecta Meſ
ſiam:ſicut dictum eſt Iſa.lix.f. Cū venerit/ ſicut
fluuius tribulans. Et mox ſubiūgit. vba.i.et ve-
nit/iā ante tribulationē.f.legiō.i.ad ſiō. Goel.i.
redēptor vel ſaluator. Et nota ꝙ ſcđm Targum
Goel eſt in hoc loco Periq.i. redēptor vel ſalua
tor. Dixit Rabi Iohannā. Nequaq̄ filius Dauid
id eſt Meſſias erit veniēs:niſi in generatiōe q̄ in
toto erit innocens vel immunis. ſicut dictum eſt
Iſa.lx.g. Populus tuus omnes iuſti ad ſeculū.i.
ſemꝑ poſſidebunt terram. vel in generatiōe q̄ to
ta erit rea:ſicut ſcriptuꝫ eſt Iſa.lix.e. Et vidit ꝙ
non eſſet is.i.vir vel aliquis:⁊ obſtupuit vel con
ticuit :q: non erat ſuccurrēs. Et ſaluauit ſibi bra
chium ſuū:et iuſtitia eius ſuſtētauit vel ſuſcipiet
vel fulciuit eū.⁊c. Glo. Ra. Se. Et vidit ꝙ non
eſſet vir vel aliquis iuſtus ſcilꝫ ſtās in portello/
vaiſtomem:⁊ tacuit vel obſtupuit ad videndum
ſi eſſet ſuccurrēs pro eis:⁊ non fuit ſuccurrens:et
ſaluauit ſibi.⁊c. Et vidit ꝙ nō eēt aliquis vel vir
⁊c. Dixit Targum. Et manifeſtum fuit coram eo
et nō erat hō q̄ ſurgeret et intercederet pro eis.
Et ſaluauit eos in brachio fortitudinis ſue: et in
verbo placentie ſue confortauit eos vel fulciuit.
¶ His ſic premiſſis:predicta Iſa. verba iuxta id
qđ intendimus:poſſum⁹ ſic valde cōuenienter ex-
ponere. Et vidit deus oēs homines tam bonos
ꝙ malos ire in infernū/q̄uis diuerſimode. ꝓut
in prima pte:cap.18. multipliciter eſt probatum
Et malum fuit in oculis eius.i. malefactum repu
tauit:q: non erat iudicium:quo.ſ.irent mali poſt
mortē ad ſuppliciū:et boni ad felicitatē ⁊ gaudi
um. Deinde ſicut vidit iſtud:ita etiā vidit ꝙ nemo
erat ſufficiens ad remouē dūtaxat malum: vnde

ſequit. Et vidit quis non erat vir vel aliquis in-
nocens. ſ. et ſine pctō i toto genere humano: vel
qui etiā / vbi ſine pctō aliqs potuiſſet inueniri /
ſe totū ⁊ ſua non deberet deo: vt paulo ante di-
ctū eſt. Et ꝙ de nō eſſe ab eo ad tale eſſe ꝑduct⁹
eſt et obſtupuit. i. ad modū ſtupeſcētis ⁊ admirā-
tis / qui tacet et attendit qd agendum ſit habuit
ſe: vt a Rabi Selomo expoſitum eſt. ℭ Illis quoqꝫ
addijciēdum: ꝙ pleruqꝫ verbū dei vocat os dei:
ſicut in Iſa. xl. b. Priora extunc annunciaui ⁊ de
ore meo exierūt. Idē in Targū. Antiqua extūc
annūciaui: ⁊ ex verbo meo exierunt. Ecce qualr̄
interpres Caldaicus loco oris / poſuit verbuꝫ: ꝑ
hoc euidēter inſinuās idē eſſe os dei ꝙ verbum
dei. Simile quoqꝫ huic legit̄ Iiere. 15. g. Propt̄
hoc ſic ait dñs. Si ꝯuerteris cōuertā te: vel rede
ſcere faciam. Faciei mee aſtabit vel corā me ſta
bis. Et ſi eduxeris vel extraxeris precioſum a vi
li: ſicut os meū eris. Idem in Targū. Propt̄ hoc
ſic ait dñs. Si ꝯuerteris: cōuertā te corā me mini
ſtrabis. Et ſi cōuerteris impios vt ſiāt iuſti: placen
tiam verbi mei ſtatues vel cōplebis. Attēde qm̄
ſicut poſuit ꝑ precioſo ⁊ vili iuſtos ⁊ impios. ita
pro ore dei poſuit verbum eius: vt oſtenderet qd
predictum eſt. ℭ Non videtur adhuc quoqꝫ pre-
termittendū ꝙ iſtius modi verbum dei vocatur ī
pluribus ſacre ſcripture locis: manus dei: vt in
Iſa. 48. d. Man⁹ quoqꝫ mea fundauit terrā: ⁊ dex-
tera mea palmo menſurauit celos. Idē in Tar-
gū. In verbo vel cum verbo quoqꝫ meo fundaui
terrā: ⁊ ī vtute vel fortitudīe mea mēſuraui celos
Vidēs quō id qd propheta vocauit manum dei.
Targum vocat illū verbū dei. Ex quo profecto
verbū dei et manū dei ⁊ idē eſſe ⁊ idem ꝑ vtrūqꝫ
dici mōſtrat̄. ℭ Qꝫ autē manus dei ſit verbū ei⁹
habet̄ ex eo ꝙ legitur Iſa. 45. d. Ego feci terrā
et Adā ſup eam creaui ego. Man⁹ mee extende
runt celos: ⁊ omni exercitui eorum precepi. Idē
in Targum. Ego in verbo meo feci terraꝫ: ⁊ ho
minem ſuper eam creaui. Ego ī fortitudine mea
extendi celos ⁊ omnes virtutes eorum fundaui.
Vides quomodo vnū eſſe docet vtrūqꝫ / verbuꝫ
ſ. et ſapientiaꝫ / in eo ꝙ eoſdē effectus ⁊ taliū re-
rū aſcribit vtriqꝫ. ℭ Alibi vero reperiūtur tres
proprietates apud eos qui ſcdm̄ fidē Chriſtianā
ſunt vnus deus a quo et per quē creatus eſt mun
dus: videlicet: in magna expoſitiōe Geñ. que at-
tribuit̄ Rabi Moiſi hadarſan ſup illud Et Io-
ſef. i. Ioſeph: ipſe potēs ſup terrā Geñ. 42. b. Ra
bi Eliezer eſt dicens. Nō eſt creatus mūdus niſi
ꝑ verbū vel cū verbo: vel in verbo dei ſancti ⁊ be
nedicti. ſicut dictū eſt. Pſ. 32. b. In verbo dei celi
facti ſunt. Rabi Simeon eſt dicēs. Spirauit vel
ſufflauit deus ſanctus ⁊ benedictus ſpū oris ſuiꝫ:
et creatus eſt mundus. ſicut dictum eſt Pſ. 32. b.
Et ſpū oris ei⁹. i. ⁊ ſpū qui eſt os eius per quē locu
tus eſt in prophetis oīs exercitus eoꝝ. ℭ Dictū
eſt ſuperius circa principiuꝫ capituli: ꝙ verbum
dei ⁊ ſapiētia dei: idē ſunt ⁊c. de qua legitur Pro-
uerb. 8. Ego diligētes me diligo. Oportet ergo
ꝙ iſta ſapiētia ſit res rationalis. Nā diligere ſub
ſtātie rōnalis eſt ꝓprium. Iudei vero infidi dicunt:
ꝙ lex Moiſi ē ipſa q̄ dicit / Ego diligētes me dili
go. qd abſurduꝫ ē dicere. Nam lex Moiſi: nec di-
lectionis nec odij: eſt capax: niſi tanꝗ̄ alia cete-
ra inanīata: q̄ ſcribuntur in pellibus arietum vel
hircoꝝ. Lex aūt Moiſi in tēpus initium habuit
qm̄ data fuit ī Sinai. Sapiētia ab initio cū deo
erat: vt predicto octauo capitulo ſubditur. Dñs
poſſedit me ab initio viarū ſuaruꝫ anteꝗ̄ quidꝗ̄
faceret: a principio vel ab eterno ordinata ſum.
⁊c. Sciēdum enim eſt: ꝙ Iudei ſepius dicūt vbi
hoc in loco interpretatum eſt. poſſedit: qd eſt he
braice canani. qd eſt quandoqꝫ emere vel poſſi-
dere: vt in Geñ. 14. f. Melqiſedeq Abraā bene-
dicēdo ait. Benedictus Abraā deo altiſſimo poſ
ſeſſori celi et terre. qd hoc ī loco eſt emere. Qua-
re eſt ab eis interrogādū. Si deus quidē emit ce
lum ⁊ terram: ⁊ ſapiētiā ſuā: quis fuit venditor
ditor? ℭ Vide ꝑ tuā prudētiā lector in libris He-
braicis: ꝙ magna ſoliditate ꝑſiſtat: ⁊ ꝗ̄ immēſa
luce refulgeat fidei Chriſtiane ſubſtantia. Nōne
iam ſentis naribus mentis ex verbis huiuſmodi
verbi / incarnationis fragrantiā. Nō iā cōſpicis
oculis cordis diuinam in Chriſto naturā pariter
et humanam: Quo morbo queſo aīa illa lāgues
atqꝫ laborat: cui⁹ ſpiritualibus naribus ſup aro-
mata cūcta hec nō redolēt. cui⁹ oc̄lis ſuper lunā
et ſolē non lucēt? ℭ In libro ſāhedrin in Pereq:
id eſt diſtinctione que incipit dine memonot. d.
Scriptum eſt Prouerb. ix. a. Sapientia edifica-
uit domum ſuā: dolauit colūpnas eius ſeptem:
imolauit victimā ſuam. miſcuit vinum ſuum. pa-
uitqꝫ mēſam ſuam: miſit puellas ſuas vocare vr̄
vt vocarēt de ſummitatibus vel ſup ſummitati-
bus altitudinū ciuitatis. Sapiētia edificauit ſibi
domum ſuam. Hec eſt / mideto. i. proprietas dei
ſancti ⁊ benedicti: qui creauit vniuerſum mūduꝫ
in ſapiētia vel cum ſapiētia. ſicut dictum eſt. Pſ.
ciij. e. Qꝫ multiplicata ſunt opera tua dñe: oīa
ea in ſapiētia feciſti. Dolauit colūpnas eius ſe-
ptē. i. ſeptē dies. Bereſit. i. in pricipio. Immola
uit victimam ſuam. ⁊c. Vel coxit victimam ſuam
vel decoctionē ſuam. ⁊c. Per hoc itelligitur ma-
ris flumina ⁊ oīa neceſſaria mundi. Miſit puel-
las ſuas vocare. Hic eſt Adā prim⁹ et Eua. Sup
ſummitatū altitudinū ciuitatis. Raba filius Ihā-
na obiecit. Scriptuꝫ eſt ſuper gape. i. ſummita-
tes. Et ſcriptū ē ſup gabe. i. ſupcilia vel de ſuper
cilijs: ſed in principio de ſūmitatibus: in fine ve
ro de ſupercilijs: hec traditio. ℭ Nota ꝙ iſta tra
ditio ob hoc ſolum hoc in loco inducitur: quia ī
ipſius principio dicitur: ꝙ ſapiētia que domum
edificauit. i. mundum: eſt mida. i. proprietas Dei
ſancti et benedicti. Ipſi vero largius ſumunt ꝗ̄
nos nomen proprietatis.

ℭ Capitulum quartum / De diſtin
ctione diuinorum perſonarum: et
dei mittentis: ⁊ dei miſſi.

V Lterius procedēdum eſt cum
ſpiritus ſancti gratia / de di=
ſtinctione pſonarū / ⁊ de deo
mittēte / ⁊ deo miſſo. Vñ ſci=
endū eſt: ꝙ zacharie. 2. f. ha=
Zac. 2. betur. Canta et letare filia ſi=
on: qꝛ ecce ego veniens ⁊ ha=
bitabo in medio tui / ait dñs.
Et applicabūtur gentes vel gētiles multi ad do
minū in die illa. Et erunt mihi ad populum: ⁊ ha
bitauero vel habitabo in medio tui. Et ſcies ꝙ
dñs exercituum miſit me ad te. Idē in Targum
Gaude ⁊ letare eccleſia ſion: qꝛ ecce ego reuela=
boꝛ et ponā diuinitatē meā in medio tui: ait dñs
Et addent ſe vel applicabūt ſe populi multi ad
populū dñi in tpe illo: ⁊ erūt coꝛam me ad popu=
lum. Et ponā diuinitatē meā in medio tui. Et ſci
etia qꝛ dñs exercituum miſit me: ad prophandū
tibi. Huc vſqꝫ Targū. Et nota id qḋ vltimo di=
cit: videlicet ꝙ dñs exercituum miſit me ad pro=
phetandū tibi: non eſt referēdū niſi ad deū miſſū
id eſt ad Meſſiam ſcḋm humanitatem. ¶ Satis
clare in auctoꝛitate pꝛemiſſa ⁊ per Targū patet
deū mittentē ⁊ deū miſſum. Et notandū eſt hunc
ꝙ ſupꝛadicta Targū dicit: mittendū fuiſſe ad ꝓ=
phetandū: euidēter oſtendit eſſe deū in eo ꝙ im=
mediate pꝛoponit ipſum dicēs. Et ponā deitatē
meaꝫ in medio tui. Et ſcietia qꝛ dñs miſit me ad
pꝛophetandū tibi. Concludit itaqꝫ per id qḋ di=
ctum eſt / pꝛophetā miſſum eſſe deum. ¶ Et etiā
adhuc valde notandū: videlꝫ ꝙ his verbis qui=
bus in pꝛedicta auctoꝛitate dicit: deꝰ de deo miſ=
ſus quē opoꝛtet eſſe Meſſiam: nō vocatur ibi ali
quo communi noīe creatoꝛis ⁊ creature. ſed ſan=
ctiſſimo illo dei nomine quatuoꝛ literarum / Iod
He / Vau / He. ¶ Sꝫ ſi foꝛte Iudei dixerīt Meſ=
ſiam nō eſſe pꝛophetam: ꝙ quidē ſepe obijciunt:
Reſpondeatur eis: ꝙ ipe eſt ille pꝛopheta de quo
Deut. 18 ſcꝑtū eſt Deutero. 18. Pꝛophetā de medio tui et
de fratribꝰ tuis tanꝙ me ſtatuet tibi vel ſurgere
tibi faciet / vel ſuſcitabit tibi dñs deꝰ tuus: ei obe
dietis vel audietis. ¶ Hunc aūt pꝛophetam qui
debebat eſſe ſicut Moiſes / Meſſias eſſe inde ha
betur: vbi in Medras. i. gloſa ſup Eccleſiaſtē. 1.
c. taliter ſcriptum eſt. Id qḋ fuit ipſum eſt qḋ erit
Rabi Barakia in noīe Rabi Iſaq dixit. Sicut
fuit redēptoꝛ pꝛimus. i. Moiſes: ſic erit redēptoꝛ
vltimus. i. Meſſias. Qualis redēptoꝛ pꝛimꝰ? Si
cut dictū eſt Exo. 4. c. Et accepit Moſſe vxoꝛē
ſuam et filios ſuos ⁊ equitare fecit eos ſup aſinū
ſic facturus eſt redēptoꝛ vltimus. ſicut dictuꝫ eſt
zacha. 9. c. Paup ⁊ equitans ſup aſinum vel aſi=
nam vel ſuper pullū filium aſinarum: quēadmo=
dum Goel pꝛimus fecit deſcēdere māna. ſicut di=
ctum eſt Exo. 16. b. Ecce ego pluā vobis panem
de celis. Sic quoqꝫ Goel vltimus erit piçat bar
id eſt placenta frumenti in terrā. ſicut ſcriptum
eſt: ps. 71. f. Quēadmodū Goel. i. redēptoꝛ pmꝰ
fecit aſcendere puteū. Numeri. 21. d. Sic Goel vl
timus ꝗ eſt rex Meſſias / aſcendere faciet aquas
ſicut dictum eſt Ioelis vltimo. g. Et fons de do=
mo dñi exibit: ⁊ rigabit toꝛrentē / vel vallem / ſi=
ue planiciem. Huc vſqꝫ traditio. ¶ Iudei quoqꝫ
negant Chriſtianis ignoꝛantibus ſcripturas he=
bꝛaicas / dicentes. ꝙ dicta auctoꝛitas Deuterō.
xviii. pꝛopoſita / non dicitur de Meſſia: immo in
telligitur de ſingulis ꝓphetis: qui poſt Moiſen
venturi erant. ſed per traditionē pꝛedictā facilli
me cōuincitur. Obijciunt eñ adhuc nobis: non
audiuimus Chriſtū veſtrū fuiſſe pꝛophetam: nec
etiam vos ipſum pꝛophetā vocatis. Si eñ Meſſi
as debuit eſſe pꝛopheta: ⁊ Chriſtus veſter ꝓphe
ta non fuit: ipſum non fuiſſe Meſſiam: certum ē.
Reſpondeatur ꝙ ipe fuit ꝓpheta: ⁊ ipſum ꝓphe
tā habemus. Nā de ipo dicitur Luce. 24. c. Qui
fuit vir pꝛopheta in opere ⁊ ſermone. Et Io. 4.
e. Dñe video qꝛ ꝓpheta es tu. Si vero queratur
ꝗd pꝛophetauit: dicatur ꝙ de ſeipo pꝛophetauit
vt legit Luce. 18. e. Ecce aſcendimus Hieroſoli=
mam ⁊ cōſūmabūtur omnia ꝗ ſcripta ſunt per ꝓ
phetas de filio hoīs. Tradetur eñ gentibꝰ ⁊ il=
ludetur ⁊ flagellabitur ⁊ cōſpuet: ⁊ poſtꝙ flagel=
lauerint occident eum. et die tertia reſurget. ⁊c.
Itē Mat. 16. g. Filius hoīs venturus eſt in glo=
ria patris ſui cum angelis ſuis: et tūc reddet vni=
cuiqꝫ ſcḋm opera ſua. ⁊c. Diſcipulis aūt ſuis pꝛo
phetauit. Mat. 9. Ecce ego mitto vos ſicut oues
in medio lupoꝛū. ⁊c. Et infra. Cauete vos ab ho
minibus: tradent eñ vos ī cōſilijs ⁊ ī ſinagogis
ſuis flagellabunt vos. et ad pꝛeſides ⁊ reges du=
cemini pꝛopter me. ⁊c. Et infra. Et eritis odio
oībus pꝛopter nomē meū. ⁊c. Pꝛophetauit deni=
qꝫ Iudeis. Luc. 21. e. Ecce pꝛeſſura magna ⁊ ira
ſuper terram populo huic. et cadēt in oꝛe gladij
et captiui ducentur in oēs gentes. ⁊c. ¶ De iſto
aūt pꝛopheta etiam tangit. ps. 64. a. f. Specio=
ſus factꝰ es pꝛe filijs Adam: diffuſa eſt gr̄a in la
bijs tuis: pꝛopt̄ hoc benedixit te deus ad ſeculū.
Idē in Targū. Pulchꝛitudo tua rex Meſſia ma
ioꝛ ꝗ filioꝛū hoīs. Datus eſt ſpiritus pꝛophetie
in labijs tuis: pꝛopter hoc benedixit te deus ad
ſeculum. Nota ꝙ ad ſeculum benedixit deꝰ Meſ
ſiam ſcḋm humanitatem. i. ad vtilitatē ⁊ ad ſal=
uationē ſeculi. ¶ Elegantē aliam denuo aſſume
rationē ad pꝛobandū Meſſiam eſſe deū miſſum
ex eo ꝙ in Medras. i. gloſa antiquoꝝ magiſtro=
rum / Sir Haſſirim. i. Cātici Cāticoꝝ: vbi in pꝛi=
mo capitulo b. taliter ſcriptum eſt. Exultabimꝰ
et letabimur in te. Rabi Abin expoſuit id qḋ di= Psal. 117.
ctum eſt. ps. cxvii. Hic eſt dies quē fecit dñs ex=
ultemus et letemur in eo. Dixit Rabi Abin. Nō
erant ſcientes in quo eſſet letandū vtrū in die vł
in deo ſancto ⁊ benedicto: donec venit Selomo
et expoſuit dicēns. Cant. j. b. Exultabimus ⁊ leta
bimur in te. In te: in deo ſancto ⁊ bñdicto. In te
in ſaluatione tua. Similis eſt aūt hoc matrone
cuidam: cuius rex maritus eius iuit ⁊ filij ⁊ gene
ri eius ad ciuitatem maris. venerūt ⁊ dixerūt ei.
venerunt filij tui. Que ait. Letentur nurus mee.
Rurſꝰ dixeſt ei. Veneſt generi tui. Que ait Quid

ad me? Letenē filie mee. Quādo vero dixerunt ei. Uenit vir tuus rex: ait. Ecce certe hec eſt mihi ſufficiēs ꝛ pfecta leticia. Sic futurū fuit vt eſſent prophete venientes et dicētes ad hieruſalē Iſa. lx. b. Filij tui de longe veniēt. Et ipſa dixit eis. Quid ad me? Exultēt filie Iude. ps. 86. Et filie tue ſuper latus nutrientur vel fouebūtur. Iſa. lx. b. Dixit. Quid ad me? Letet mons ſion. ps. 95. Cū vero dixerunt zacha. 9. Ecce rex tuus venit tibi iuſtus ꝛ ſaluatus. Et ſcriptū fuit zacha. ii. f. Canta et letare filia ſiō: qꝛ ecce ego veniēs ꝛ habitabo in medio tui / dix dn̄s. et cōgregabūtur gē tes multe ad dn̄m in die illo: ꝛ erunt mihi ad populū / et habitabo in medio tui. Et ſcies vel cognoſces qꝛ dn̄s ſabaot. i. exercituum miſit me ad te. In illa hora fuit ipſa dicens. Iſa. lxj. g. Gaudens gaudebo in dn̄o: ꝛ exultabit aīa mea ī deo meo. Et hoc eſt exultabim⁹ ꝛ letabimur ī te. c. i. b. Huc vſqꝫ traditio. ¶ Ecce rex tuus venit tibi. zacha. 9. c. Gloſa Rabi Selomo. Nō pōt hoc exponi niſi ſup rege Meſſia. Dictū eſt enim ſic. Et dn̄atio ei⁹ a mari vſqꝫ ad mare: et nō īuenim⁹ Iſraeli talem dn̄atorē in domo ſecunda. ¶ Uides q̄ eleganti ſimilitudine: q̄ euidenter Iudeis perfidis noſtri tēporis meſſiā deū eſſe ſua fidelis tradidit ac mandauit antiquitas: Cū eni poſt parabolam in applicatione ad ꝓpoſitū probatur aduentū dei per id qđ habetur zacha. 9. c. videlicet Ecce rex tuus venit tibi iuſtus ꝛ ſaluat⁹. ꝛc. Euidenter oſtenderunt paudētibus ꝛ ſcripturas ſciētibus: deum eſſe Meſſiam. Hec eni auctoritas vt probatum eſt de nullo alio niſi de meſſia pōt intelligi vel exponi. Qꝫ etiam mirabili mō firmarunt eam in predicta traditione huic auctoritati ſcilꝫ. Ecce rex tuus. ꝛc. Protinus ſubdiderūt aliam eiuſdem prophete: in qua ponitur deus mittens: et deus miſſus. Et hij duo bam midot. i. in proprietatibus vel perſonis: ꝛ vnum in hauia id eſt in eſſentia. Nō quidē ſunt duo dij: ſed vnus deus. et per cōſequens duo vnū et vnū duo. ſunt pater et filius / vel deus / ꝛ verbū eius. ¶ Qꝫ iſta auctoritas. za. ix. b. dicatur de Meſſia. ſ. Exulta valde filia ſion. Iubila filia hieruſalē. Ecce rex tuus veniet tibi iuſtus ꝛ ſaluatus ipſe: paup ꝛ eq̄tans ſuper aſinam ꝛ ſup pullū filiū aſinarum. ꝛc. Habetur adhuc per id qđ legitur in Bereſſit Raba Rabi Moſſe hadarſā: ſup Gen̄. 49. vbi dicit Ligans ad vitē pullū ſuum: quādo veniet Meſſias ad hieruſalē ad ſaluandum Iſrael: ipſe erit cingulans aſinum ſuum: ꝛ equitabit ſuper eum ꝛ veniet ad hieruſalē: vt ducat ſeipſum in humilitate vel paupertate. Attende igitur lector ꝛ diligenter conſidera: vbi in traditione ſupra. §. elegantem. Auctoritas zacha. Ecce rex tuus. ꝛc. Ponit regē iſtum eſſe deum. Sic etiam in iſta ꝛ in alijs ſupraponitur eſſe Meſſiam. ¶ Qꝫ aūt pater ſit deus mittēs verbūqꝫ. ipſius. i. filius ſit deus miſſus: nō tn̄ duo dij ſed vnus deus. Inde colligitur vbi in principio libri taanith hieruſalmi: ita ſcriptum eſt. Dixit Rabi Simeon filius Iobai. Mi-

grauit Iſrael in Babiloniā ꝛ migrauit Sekina id eſt diuinitas cū eis. Unde probatio? Ex eo q̄ dicit Iſa. 43. Propter vos ſullah ti. i. miſſus ſū. babela. i. in babiloniam. ¶ Legitur rurſus ad hꝫ in ps. cvj. c. Mittet verbū ſuū ꝛ medebitur eis vł ſaluabit eos: ꝛ eripiet a miſerijs ſeu corruptelis vel diſſipationibus eorū. Satis quidē ſupra capitulo. 3. iſtius partis eſt probatū verbum dei eē deum. ¶ De diſtinctione deniqꝫ perſonarū: habetur Dan̄. 9. d. Poſtulātis oratione ſuam a deo exaudiri dicentis. Et nunc audi deus noſter orationem ſerui tui: ꝛ obſecrationes eius: ꝛ oſtende faciem tuam ſup ſanctuariū tuum: vel in ſanctuario tuo deſolato. Propt Adonai. i. pp dn̄m. Hic habetur argumentū Meſſiā eſſe Adonai. Item Oſee. i. b. Et domui Iuda miſerebor et ſaluabo eos in domio Deo ſuo. Idē in Targum. Et domui Iuda miſerebor ꝛ ſaluabo eos in verbo domini dei ſui. ¶ Satis poſſumus colligere ex predictis fidē ꝛ credulitatē prophetaꝝ atqꝫ ſāctoꝝ patrum ꝛ Chriſtianorum: vnā eandēqꝫ eſſe ꝛ fuiſſe: excepto dūtaxat: q̄ illi quondam credebant eſſe venturā: qđ nos vel ſcimus vel credimus eſſe preteritam: vt iam patet ꝛ infra patebit: per veteris teſtamenti textū ꝛ per targum. i. tranſlationē ſeu expoſitionē caldaicā: ante aduentū ſaluatoris tranſlatā. Nec non ꝛ per Talmud. i. p doctrinam quā a ſanctis prophetis et patribus Iudei exhibitā pertinaciter fuiſſe tradūt. ¶ Itē per Ieſu Chriſti gratiam: mentio facta eſt de diſtinctione perſonarū ꝛ vnitate diuine eſſentie: ꝛ deo mittente ꝛ deo miſſo. Et adhuc ipſius opitulamine oſtendetur in ſequētibus capitulis de pluralitate perſonarum: ac vnitate diuine eſſentie.

¶ Capitulum quintum / De pluralitate diuinaꝝ perſonarum / ac eſſentie vnitate.

Ceterū inducēdū eſt atqꝫ probandum: q̄ Deus ſit vnus ꝛ trinus. et hoc nō ſolū iuxta fidē Chriſtianorū: ſed etiam ſcōm fidem ſanctoꝝ patrū ꝛ prophetaꝝ. Obijciūt naqꝫ nobis Iudei q̄ tres deos colimus: q̄ quidē magis q̄ ipſi abhorremus. Unum quippe deū ſimplicitate ſubſtantie / eſſentie / atqꝫ nature / Chriſtiana religioſitas eſſe credit. Et ſimiliter eſſe credit tres dinas perſonas que ſūt pater et filius ꝛ ſpiritusſanctus: quarū proprietates ſunt: paternitas / filiatio / atqꝫ proceſſio. vocātur eni tres: ſed neqꝫ eſſentia neqꝫ natura tres ſunt. Unū quippe ſimplex eſt de⁹. ita vt nihil aliud reſpectu eius ſit mere vnū: ſiue angelus ſit illud: ſiue aīa. ¶ Unde primo dicēdū de vnitate ꝛ pluralitate. Hec eni. ſ. vnitas eſt firmiſſima ꝛ fixa mētis conceptio qđ non poteſt eſſe niſi vnus naturaliter De⁹. Et Iudei et q̄cūqꝫ legē credunt hoc clamitāt. Non oportet igitur ad probandū vnitatē multum inſiſtere. Habet nāqꝫ. i. Reg. ii. a. vt per Annā propheti ſſaꝫ matrē Samuelis dictum eſt. Non eſt inq̄t ſanctus vt eſt dn̄s: qꝛ nō eſt alius p̄ter te. Et paulo ante dicit. Non eſt fortis

ſicut Deus nr̄. Idē habetur p Moiſen. Deutero.
32.c. Uidete modo q2 ego ipſe ⁊ nō ſunt dij mecū.
¶ Itē. ps. 85.c. Non eſt ſicut tu in dijs dn̄e: neqȝ
ſcd̄m opera tua. ⁊c. Uſqȝ qm̄ magnus es tu ⁊ fa-
ciens mirabilia: tu es Deus ſolus. Nota q non
ſunt exceptis iſtis in teſtamento veteri multe au
ctoritates q̄ ſolam Dei vnitatē affirment. Mul-
te ſunt aūt valde que poſita vnitate mox oſten-
dunt in Deo eſſe aliquā pluralitatē: vel ecōuerſo.
ſi ponūt in Deo pluralitatem: ſtatim eam aliquo
verbo vnitatē ſignificantē concludūt. ¶ De his
aūt eſt illud qd̄ contra nos Iudei putātes q plu-
res credam⁹ eſſe Deos / vehemēter inculcant: vi
delicet. Audi Iſrael. Deus deus noſter deus vn⁹
Deutero. vj.b. Huic ſimile eſt qd̄ in ps.66.g. hoc
modo ſcriptum eſt. Benedicat nos deus de⁹ no-
ſter: benedicat nos deus: ⁊ metuant eum omnes
fines terre. Attende obſecro lector: quō in vtra-
qȝ auctoritate ter dicendo deus: docet te myſte-
rium trinitatis. Et ſubiungendo i prima de⁹ vn⁹
in ſecūda vero benedicat ⁊ non benedicāt: ⁊ me-
tuant eum ⁊ non metuant eos. quō trinitatē eēn-
tie monſtrat? precedentib⁹ quoqȝ ſimilis eſt. ps.
49.a. ps. Aſaf. Deus de⁹ deus locut⁹ et vocauit
terram. ¶ Item habetur Iſa.6.b. Sanct⁹ / ſan-
ctus / ſanctus: dn̄s deus ſabaot. ⁊c. Hic enim ha-
betur ter ſanctus: ⁊ nō niſi ſemel deus: voce an-
gelorum clamantiū ⁊ laudantiū deum. Qd̄ qui-
dem ſi deus non eſſet trinus ⁊ vn⁹: ſolūmodo ſe-
mel ſufficeret. In celis autē nihil eſt ſupfluū nec
diminutū. ¶ Petrus aūt Alfunſus dicit in libro
diſputationis contra Iudeū: titulo. 6. vbi ait de
trinitate. Que res eſt apertior ⁊ ad hoc pbandū
valētior q̄ nominū dei explanatio: vt Eloim et
Adonai. Eloim pluralitatē demōſtrat cuius ſin
gulare eſt eloi. ⁊c. Et ſubdit. Si in nulla Hebrai
ca inuenitur ſcriptura q aliq̄s hō deum vnq̄ ap-
pellaret eloi: q̄uis ſcd̄m ipſas hebraicas liguas
dici poſſit. ⁊c. Et iterum ſubdit. Nam cū dicim⁹
Adon: ſingularitatem demonſtrat. Cum dicim⁹
Adonai: quaſi dicam / domini. Huc vſqȝ Petrus
¶ Itē in Bereſſit minori ſup illud Geñ.1.a. In
pricipio vel per principiū vel cū principio crea-
uit eloim. i. dij. celum et terrā. Dixit Rabi Iuna
Niſi hic ſermo fuiſſet ſcriptus: nō fuiſſet licitū di-
cere. Creauit dij celū. ⁊c. Itē vbi ſupra ſup illud
Geñ.1.e. Et creauit dij Adam ad imaginē ſuam
ad imaginē eloim. i. deorum: creauit eū. Interro
gauerūt heretici Rabi ſamlai. quot dij creauerūt
mundū? Ait eis. Ego et vos q̄ram⁹ a dieb⁹ prio
ribus. Hoc eñi qd̄ ſcriptū eſt Deut.4.c. Interro-
ga queſo a diebus prioribus. ¶ In Bereſſit vero
Raba Rabi Moſſe Hadarſan / habet. Ego ⁊ vos
queramus a lege. Creauerunt dij Adā: ⁊ non eſt
ſcriptum: ſed creauit dij Adam. Quid eſt qd̄ ſcri
ptum eſt Geñ.1.a. In principio creauit dij celum
et terram. Dixit eis. In principio creauerunt dij
non eſt ſcriptū ſic: ſed in principio creauit dij. ⁊c.
Dixit quoqȝ Rabi zamlai. In omni loco in quo
tu inuenies obiectionem pro hereticis: tu quoqȝ
eris inueniens medicamētum eius i latere ipſi⁹.
Rurſus etiam iterrogauerūt eū. Quid ē h̄ qd̄ ſcri
ptū eſt. Geñ.1.e. Et dixit. Dij faciam⁹ Adā, in
imagine vel cū imagine vel ad imaginē noſtraȝ:
tanq̄ ſimilitudinē noſtram: Dixit eis. Legite qd̄
ſequitur. Et creauerunt dij Adam. nō eſt ſcriptū
ita: ſed et creauit dij. Dixit Rabi Huſſaia. In ho
ra qua creauit deus ſanctus ⁊ benedict⁹ Adam
priorem: errauerunt in eo angeli miniſterij. Ita
ſcȝ Deus impreſſerat ei imaginē ſuam. Voluerūt
qȝ dicere faciei eius. Sanct⁹ ſanctus ſanct⁹ dn̄s
deus ſabaot. i. exercituum. Iſa.6.b. Simile aūt
eſt illud cuidam regi ⁊ cuidam comiti qui erāt in
curribus: homines vero ciuitatis ad quā. ſ. appro
pinquabāt erant volentes dicere regi. Dn̄e: ⁊ non
poterant eū cognoſcere q̄s eſſet de duob⁹. Quid
fecit ergo rex: impulit comitē ⁊ eiecit de curru: ⁊
tunc cognouerunt regē: ſic quoqȝ qn̄ deus ſanct⁹
et benedictus creauit Adam primū ad imaginē
et ſimilitudinē ſuam: errauerunt in eo angeli vt
dictum eſt. Quid ergo fecit deus ſanctus ⁊ bene
dictus? Immiſit ſoporē in eū ⁊ cognouerunt om
nes q ipſe erat Adam. Hoc eſt aūt qd̄ ſcriptū eſt
Iſa.2.g. Prohibete vos ab ipo Adā q̄ habet ſpi
raculum in naſo ſuo. Quid enim vel cum quo re-
putatus eſt ipſe. ¶ Simile quoqȝ huic traditio-
ni habet in libro ſanhedrin in diſtinctione q̄ di-
cit ahad: dine: memonot: circa finē. Dixit Rabi
Iohānā. Ois loc⁹ vnde epycure facti ſunt here-
tici: reſpōſionem habēt in latere. Faciam⁹ Adā
in imagine noſtra. Geñ.1.e. Et creauit dn̄s Adā
in imagine ſua. Deſcendem⁹ ⁊ ↄfundam⁹ ibi la-
bium eorum. Geñ.xj.b. Et deſcendit dn̄s ad vi-
dēdum ciuitatem et turrim. Geñ.xi.a. Itē Geñ.
35.d. Quia ibi apparuerūt ei dii. In eodē vero. a
Et fac ibi altare dn̄o qui apparuit tibi. In eodē
vero capitulo.c. Et ſurgamus ⁊ aſcēdam⁹ ad do
mum dei: ⁊ faciam ibi altare dn̄o vel deo reſpon
dēti mihi vel exaudiēti me in die tribulationis
mee: Hec traditio. Nota q alie multe auctorita-
tes iſtis ſimiles ſunt: q̄ in diuinis pluralitatē oſtē
dunt: quaȝ ſemp ante vel poſt: ſub vnitate redu-
cunt. ¶ Alie quoqȝ auctoritates in ſcriptura pri
orum reperiuntur multe. In quibus ponitur plu
raliter quedā noīa eſſentialia dicta de deo adie-
ctiuis pluralibus copulata. Quē modū loquēdi
de deo: cur nullus nobis vnq̄ interpretum tranſ
tulit. Cur illum etiā xp̄iana religio reſpuit: ſcire
me credo. Quare aūt ipſum ſacra ſcriptura vete
rum admiſerit cum valde incongruus videatur:
neſcio: niſi propter hoc forſan: vt modernorum
impietas Iudeoȝ pluralitatē diuinaȝ negātiū
perſonarū: fortius vinceretur. ¶ De huiuſmodi
igitur inuenitur in Bereſſit Raba: q̄ Rabi Moſſe
hadarſan aſcribitur / ſup illud In principio crea
uit eloim. i. dii. celum ⁊ terram. ⁊c. Interrogaue
runt heretici Rabi zamlai dicētes. Quot dii cre-
auerunt ſeculum? Ego ⁊ vos inquit queramus a
lege. Dixerunt ei. Scriptum eſt Deutero. iiii. b.
Que eni eſt gens magna q̄ habeat deos propin-

quos ſibi: Dixerunt ei. Ecce duo reſſuiot. i. prin=
cipia. Dixit eis. Legite finem verſus. Sicut dñs
deus noſter in omni inuocatione noſtra ad/euꝫ
Non eſt ſcriptum ad eos: ſed ad eum. Dixerunt ei
Ecce adhuc ſcriptū eſt Joſue vlti. e. Nō poteritiſ
ſeruire dño: qꝛ dij ſancti. Dixit eis. Legite finem
verſus. Non dixit qꝛ dij ſancti ſunt: vel qꝛ dij ſan
cti ipſi: ſed qꝛ dij: ſancti eſt: vel qꝛ dii ſcti ipſe. Di=
xerunt iterum ei. Ecce ſcriptum eſt. 2. Reg. vii. e.
Et quis vt populus tuus: ſicut Jſrael gens vna
in terra. ꝓpter quā iuerūt dij ad redimēdū: Ait
eis. Legite qꝺ ſcriptum eſt ꝯſequēter: ad redimē
dum lahem. i. ſibi pluraliter non eſt ſcriptū. Sed
ad redimendū lo. i. ſibi ſingulariter: et ad ponen
dū ſibi nomen. Rurſum quoqꝫ dixerunt ei. Ecce
ſcriptuꝫ eſt Hiere. xxiii. f. Et peruertiſtis verba
deorum viuētium vel viuorum. Dixit eis. Legi=
te finē verſus. Dñoꝝ exercituum. Nō eſt ſcriptuꝫ
ſic: ſed dñi exercituum: dei noſtri. Huc vſqꝫ tradi
tio. ¶ Perſonarum quoqꝫ pluralitas ibi euidē=
ter oſtēditur: vt in pſ. cxlix. taliter dicitur. Lete=
tur vel letabitur Jſrael: beazau: in factoribus ſu
is ⁊ filii ſion exultēt in rege ſuo. Itē quaſi idem
Jſa. 44. b. Quia dñatores tui factores tui dñs
exercituum nomē eius ⁊ redēptor tuus ſanctꝰ Jſ
rael Deus totiꝰ terre vocabitur. ¶ Simile iſtis
et ſupradictis habetur adhuc in Medras qohe=
let. i. Eccleſiaſtē. ii. c. Et verti me vel reſpexi ego
ad videndū ſapientiam ⁊ inſaniam atqꝫ ſtultitiā
Quis eſt ei hō q̄ veniat vel iret poſt regē: poſt
regē: videlicꝫ regū: aliorū regū: deū ſanctū ⁊ be=
nedictū: tu valebis ſtare: Docet autē dicēdū per
hoc ꝙ nō eſt ſcriptuꝫ: qui fecit eū: ſed qui fecerūt
eū. Qꝫ ex quo in lege ſcriptum eſt: poſſibile ē di
cere vel dici pōt: deus ſanctus ⁊ benedictus ⁊ do
mus iudicii ſui: fecerūt eū. Si vero dicis: ꝓpter
hoc: duo ergo principia ſunt: non ſequitur. Nōne
cauſa iam dicta erat Deutero. 32. b. Ipſe fecit te
et aptauit vel ornauit vel parauit te. Huc vſqꝫ
traditio. Intuere ꝙ nec iſte Rabi / neqꝫ predicti /
nec aliquis de antiquis cuius dicta de iſta Mate
ria viderim ꝯficiatur myſteriū trinitatiſ. Sed tñ
plura pñcipia vel plures deos. Qđ certe omnis
Chriſtiana religio non minus ipſis: immo multo
amplius deteſtatur. In duoꝝ quippe vel pluriuꝫ
mundi principiorum ſiue deorum deteſtationeꝫ
predictū de deo loquendi modū quandocūqꝫ de
deo agitur oīno recuſat. Itē nota ꝙ in proxima
gloſa vbi dicitur ꝙ deus ſanctus ⁊ benedictꝰ: fe=
cit Adam et domus Judicij eius. ſaluo meliori
iudicio: deus ſanctus ⁊ benedictꝰ ē pater: ⁊ domꝰ
iudicij eius: filius et ſpiritus ſanctus. Qui non
ſunt quidē ſcđm fidei chriſtianā duo vel tria prin
cipia: ſed vnum tantum principium omniū crea=
turarū viſibilium ⁊ inuiſibiliū. ¶ Superioribus
adhuc modis loquendi de deo: ſimile eſt: ꝙ Oſee
xi. g. hoc modo dictum eſt. Circundederunt me
vel cū negatione vel cum mēdacio Effraim: ⁊ cū
dolo domus Jſrael. Juda vero adhuc erit domi
nans cū deo ⁊ cū ſanctis fideli vel fidele. Gloſa
Rabi Selomo. Effraim ⁊ domus Jſrael regem
decē tribuum ⁊ omnis populus. Sꝫ Juda adhuc
dñans cū deo. i. dñans cum timore dei. Rad. i. do
mināns dictum ē hic. ſ. ſicut Numeri. 34. f. vier ad
id eſt et dñabit de Jacob: et cum ſanctis fideli.
Adhuc. ſ. rex eorum cū deo ſancto ⁊ benedicto.
Hec Ra. Se. ¶ Itē in magna expōne Geñ. Ra=
bi Moiſi Hadarſan ſup Geñ. 44. c. Et diximus
dño nr̄o. Prouer. 30. a. Quia pecoralis ſū ego
pluſqꝫ vir. Dixit Selomo. Cum ego dixi Eccle.
ii. a. Miſcebo cū leticia: pecoralis fui: de mate=
ria Noe qñ inebriatus eſt. Geñ. vi. Noe vir iuſtus
et perfectionū fuit: Sicut Noe qñ inebriatus eſt
et errauit in vino: nō didicit ab Adā: qui accepit
de fructu vitis ⁊ offenſus eſt. Sic ego ⁊ nō prudē
tia Ade mihi. Prouerb. 30. a. Iſte eſt primꝰ. Pri=
mus Adam nō habuit preter vnā mulierē: ⁊ ipſa
expulit eum de ſeculo: ⁊ nō fui prudēs factꝰ ꝑ eū.
et multiplicaui mulieres errauiqꝫ poſt eas: ⁊ nō
didici ſapiētiā a primo Ade. Et qđ eſt qꝺ dixit.
Et noticiā ſctoꝝ noſco. Deum ſanctum ⁊ benedi
ctū vocauit deos ſanctos: qꝛ oīa materie ſue. i.
quecūqꝫ ad ipſum ptinent i ſanctitate ſunt: ſicut
dictū eſt Joſue vlti. e. Et dixit Joſue ad populū
Nō poteritiſ ſeruire dño: qꝛ dij ſancti eſt: vel quia
dii ſancti ipſe. Huc vſqꝫ traditio. ¶ Item gloſa
quā ipſi Medras vocant: ſuper illud Eccle. v. b.
Si oppreſſionē egeni ⁊ ablationē iudicii ⁊ iuſti=
cie videris in ciuitate: nō mireris ſup huiuſcemo
di volūtatē. Nā excelſus ſup excelſum cuſtodiēs
⁊ excelſi ſūt ſup eos. Si videris oppreſſorē pau=
perū ⁊ egenorū ⁊ iuſtitiā. i. iuſtum viuētem ineter
num: multiplicantē ei bonitatem ⁊ pacē: time in
eos iudicium gehēne. Qꝛ excelſus de ſuper ex=
celſum cuſtodiēs. Iſti ſunt angeli ⁊ excelſi ſuper
eis. Hic eſt deus ſanctus ⁊ benedictus. Huc vſqꝫ
Medras. i. gloſa. ¶ Itē in Bereſſit Raba. i. in ex
poſitione ſup Geñ. 19. c. Et dñs pluit ſup Sodō
et ſup Gamorra ſulphur ⁊ ignē a dño. Rabi Juhu
da dixit. Et dñs pluit. ⁊c. Iſte eſt Gabriel. i. vir=
tus vel fortitudo dei A dño. Iſte eſt deus ſāctus
et benedictus. Dixit Rabi Eleazar. Oīs locꝰ vbi
dicitur: ⁊ domus intelligitur ipſe: ⁊ domus iudi=
cii ſui. Huc vſqꝫ gloſa. ¶ Itē in Medras. i. gloſa
Sir Haſſirim. i. cantici canticoꝝ ſup illud. Eque
mee in curribus ⁊ equitaturis Pharaonis. Aſſi=
milaui te amica mea. Canti. 1. Et dñs dii: veri=
tas. Hiere. x. c. Quid ē qꝺ dicit vitas: ꝙ ipſe vide
lꝫ ē rex Heloim haim. i. dii viui: ⁊ rex eternꝰ: vel
ſeculi. Hiere. x. c. Dixit Rabi Eleazar. Vbicūqꝫ
dicit̄ in ſacra ſcriptura. ſ. ⁊ dñs: intelligit̄ de ipſo
et de domo iudicii ſui. Nota ꝙ domꝰ iudicii dice
batur apud Judeos: qñ tres iudices ad minꝰ da=
bant aliquā ſentētiā. Poterat aūt eſſe pluriū ſed
nō paucorū. dū tamē ſemꝑ impares eſſent. Do=
mus igitur iudicii diuini: videtur poſſe dici: deus
pater ⁊ filius ⁊ ſpiritusſanctus. ¶ Multa etenīꝫ
ſunt alia teſtimonia in veteris teſtamēti ſcriptu=
ra: que trinitatis myſteriū atteſtant̄. Sed eſſet
cuncta colligere nimis longum.

¶ Capitulum.vi.de trinitate ꝛ filio dei.

QUoniam Iudei ſunt in imagi
nando fortiſſimi: in intelligen
do vero debiliſſimi: quas ob
res: vt opinor: nomen patris
ꝛ filij abhorrent in diuinis. in
iſtius ſexti capituli ſerie ꝛ ĩ ſe=
quentibus ꝑ dicta maioꝝ ſuo
rum tres Midot.i. proprieta
tes ſiue perſonas diuinas: iſtis tribus nominib⁹
patris: videlicet ac filij ꝛ ſpirit⁹ ſãcti: a deo ꝛ a ſu
is ſãctis pſib⁹: lȝ nõ ſic in vna teſſera poſitas ſuffi
cientiſſime deo auxiliante probabo. ¶ Deuȝ ita=
qȝ patrem eſſe vocandũ docet propheta Miere=
mias. Immo ipe De⁹ iubet ſe ſic vocari ꝑ Miere=
miam dicẽs.iij.f. Patreȝ vocabitis me/ꝛ de poſt
me non reuertemini. Eſt autem hic ſciendũ: ꝙ in
hoc loco Iudei/ꝛ in locis ꝙ̈plurib⁹ aliter legunt
ꝛ aliter habent ſcriptum. Illud autẽ qꝺ habetur
in textu/ꝛ non legitur: vocatur Matub.i. ſcriptũ.
Et ꝙ ẽ extra in margĩe/ꝛ legitur: vocatur: Kare
i.legẽdum. Qꝺ igitur dixi ẽ Matub.i.id qꝺ habẽt
ſcriptum intus in textu. Kare vero.i.id qꝺ hic le
gunt: ẽ hoc qꝺ ſequitur. Patrem vocabis me ꝛ de
poſt me nõ reuerteris. ¶ Sed forte Iudei dictu=
ri ſunt: ꝙ Deus nequaꝙ̃ dicitur hic pater natura=
li generatione: ſed creatione vl̃ redẽptione. ſicut
Iſa.lxiiij.c. Et nunc domine pater noſter tu nos
lutum ꝛ tu fictor vel formator noſter: ꝛ opus ma=
nus tue omnes nos. Item Iſa.63.f. Tu domine
pater noſter redemptor noſter a ſeculo nomẽ tu=
um. Aliud ergo querẽduȝ eſt poſt qꝺ non poſſint
effugere veritatem: ad qꝺ inueniendũ debent Iu
dei ſcire: id qꝺ etiam paſtorib⁹ ꝛ bubulcis: vix po
teſt eſſe dubium. videlicet patrem ꝛ filium correla
tiua eſſe.i.vnuȝ ſine altero eſſe nullatenus poſſe:
quẽadmodum ſeruum ꝛ dñm. Si teſte deo igitur
qui ſe optime nouit hoc eſt ſi ſcripturarũ diuina=
rum teſtimonio inuenire poſſumus eſſe deum dei
filium: cõſequẽter deũ patrem eſſe erit neceſſariũ.
¶ Animaduertendum ẽ enim ꝙ omnes auctori=
tates inducte in preſcriptis capitulis diſtinctio=
nẽ perſonarum videntur oſtendere. Iſaias ergo
hic producatur in mediũ: qui breuiter ꝛ ſuccicte/
ꝛ nihilominus plene atqȝ perfecte totam nobis
trinitateȝ diſtinguit.48.e. Accedite ad me audi
te iſtam: nõ a capite/vel a principio in occulto lo
cutus ſum. Ex tempore eſſe fui ibi ego. Et nunc
dominus Deus miſit me: ꝛ ſpiritus eius. Accedi=
te ad me. Glo. dicit filius ad gentes. Iuxta illud.
Uenite ad me oẽs qui laboratis ꝛ onerati eſtis/
ꝛ ego reficiam vos. Non a pricipio in occulto lo
cutus ſum. Glo. Moiſi in mõte Sinai ex tempo=
re añꙗ̃ fierẽt. Glo. q̃ facta ſunt ibi eram. Glo. In=
patre. Et nunc dñs De⁹. Glo. Pat̃ miſit me. Glo.
me filium incarnari cõſtituit. Et ſpũs eius. Glo.
Quia cõceptus eſt de ſpiritu ſancto.i.opere ſpiri=
tus ſancti. Item alia gloſa totam trinitatem bre
uiter ꝛ plene: aperte diſtiguit. Sȝ qꝛ fortiſſimos
ꝛ audaces etiam qñqȝ mil tes ſubitus ſic pertur=
bat inſultus: vt ante cogantur fugere ꝙ̃ arma poſ=
ſint arripere. Sciendum ꝙ Rabi Selomo dicit
ĩ ſuo Perus.i. poſtilla ſuꝑ hũc locũ Iſaie ſic Glo.
Rabi Tanhuma dicit: ꝙ ex iſto loco habet ꝙ om
nes prophete aſtiterũt in monte Cin ai.i. Sinai.
Et inde iſte propheta ẽ dicens de ſe.ſ. Iſa.48.e.
A tẽpore fui eſſe illius videlicet ſermonis qui di
ctus eſt manifeſte/ꝛ nõ in abſcõdito: qui ẽ dator
legis: ibi ego ꝛc. ¶ Itẽ idem Rabi Selomo. ſuꝑ
illud Malach.i.a. Onus verbi dñi in manu Ma
lachie. Iam multis ante diebus fuerat iſtud tra=
ditum ĩ manu eius. Hic gloſauerũt Rabini noſtri
in extrauagãti Mekilta. ꝙ oẽs prophete aſtiteꝛt
in Sinai/ꝛ ibi tradite ſũt eis oẽs prophetie. Et
ſic dicit Iſaias a tempore fui eſſe: ibi ego: ꝛ nunc.
ꝛc. Neq̃ tñ vo iſti⁹ ꝛ ſibi ſimiliũ optĩe cõfũdiꝶ ꝑ ã=
tiq̃ſſimũ q̃dẽ: cui cõtradicere nefas ẽ apõcos: qꝺ
in libro Malkilta ſuꝑ illꝺ Exo.19.b. ħ mõſcriptũ
ẽ. Et venerũt in deſertũ Cinai.i. Sinai: ꝛ q̃euert
vel caſtrametati ſũt ĩ deſerto. ꝛc. Data ẽ lex publi
ce ĩ loco expoſito. Nam ſi data fuiſſet lex in terra
Iſrael: fuiſſent dicẽtes Iudei gẽtibus ſeculi. Non
eſt vobis pars in ea: ſed data fuit ĩ deſerto repta=
bili: publice in loco expoſito: vt oẽs q̃ voluerunt
eam recipꝭ/veniãt ꝛ recipiãt. Poteſt dici ꝙ data
fuerit de nocte. Docet ꝙ nõ illud ꝙ Exo.19.e. Et
fuit ĩ die tertio facto mane. Poteſt ne dici ꝙ data
fuerit in ſilentio? Docet ꝙ nõ: ibidẽ dictum eſt. Et
fuerunt voces ꝛ fulgura. ꝛc. Poteſt dici ꝙ nõ au=
dierũt vocem? Docet quid ad hoc ſit dicẽduȝ illꝺ
ꝑs.18.b. Uox dñi in fortitudine: vox dñi ĩ magni
ficẽtia. Uox dñi cõfrigẽs. ꝛc. Rabi Ioce dixit. Et
ecce ipſe Deus ſanctus ꝛ bñdictus eſt dicẽs. Iſa.
48.c. Non a pricipio ĩ occulto locutus ſuȝ: a tem
pore fui eſſe: legis.ſ. Moiſi: ibi ego. ꝛc. Itẽ ĩ eodẽ
libro ſuꝑ illud Exo.20.a. Ego dñs Deus tu⁹. Di=
xit Rabi Natã. Si dicis ĩ ſecreto fuit ſmo: ꝛ nõ=
ne iã dictũ ẽ Iſa.xlviij.d. Nõ a principio ĩ occul
to locut⁹ ſũ. ꝛc. Cuius rei abſurditas falſitaſqȝ nõ
per ſolũ ꝑ hanc patet traditionem: ſed etiam eoꝝ
ꝙ nec Moiſes/nec aliquis de prophetis inueniꝶ
apte vnꝙ̃ de hoc feciſſe mẽtionem. Neqȝ etiaȝ ſi
dixerint animas prophetarum ſine corporibus
dationi legis ad eſſe potuiſſe: poteſt hanc eorum
inſaniam palliare. Hoc ꝛ enim eũ in premiſſuȝ in
conueniens deteꝫ: ꝛ ſacre ſcripture/Rabinorum
etiam ſuorum iudicio contradicit. ¶ Legitur
ſiquidem in Bereſſit Raba.i. in Gloſa. ſuper Ge=
neſ. vbi ſcriptum eſt. Iſte liber generationum A=
dam. Geñ.v.a. Scriptum eſt.lvij.f. Quia non in
ſempiternum lingabo cum Adam primo neqȝ in
finem iraſcar cum generationibus ſuis. Quia
ſpiritus a facie mea amiciet/vel induet. ꝛc. Rabi
Tanhuma dixit. Non erit rex Meſſias veni=
ens in ſecundo ſcilicet aduentu: vſqȝquo creen=
tur omnes anime/que aſcenderunt in cogitatu
dei ſcilicet ad creandum. Unde probatur hoc?
Ex eo qꝺ dictum eſt Iſaie.57.f. Et animas ego
feci/id eſt propter animas ego feci. Nota ꝙ ex eo
ꝙ dicit Meſſiam non eſſe venturum ꝙ de ſecun=

do aduentu propter multa que de Meſſia leguntur apud eos oportet intelligi: donec omnes anime quas Deus preuidit creandas create fuerint. Oſtendit ꝙ anime quotidie creãt: ⁊ creabūtur vſq; ad finem mundi. ¶ Ex eo qḋ dicit Rabi Kimbi ĩ libro Saraſſim: multo expſſi⁹ habetur hoc: ⁊ efficacius / vbi ait. zach. xij. a. Et formans ſpm̃ hoīs ĩ medio ei⁹. Expoſuit hoc Rabi nr̄ ſeadia dicens. Qḋ ex hoc qḋ ait in medio eius: vult dicere ꝙ creator creat eã. i. aiam cū ꝑfectione figure corporis humani. Et hoc eſt qḋ dixit in medio eius. Hec dictus Rabi. ¶ Ceterū adhuc quoq; ſciendū: ꝙ Rabi Selo. qdam quaſi modernus tanꝗ calidiſſima vulpes que nõ rectis itinerib⁹: ſed tortuoſis ſemꝑ anfractib⁹ graditur. ſepe dictam Iſa. ſcripturam: quēadmodum ⁊ omnes alias ꝑuertere nititur. Erubeſcēſq; predicte expoſitionis inſaniam: exponit aliter ꝙ antiqui: dicendo ſepius dictum Iſaie ſermonē mixturas continere verbo⁊. Quãobrē vocē dei eſſe dicit ꝙ Iſa. 48. c. dicit. Non a principio ĩ abſcōdito locutus ſum. ⁊c. Qḋ vero ſequitur. Et nūc dominus De⁹ miſit me: ⁊ ſpūs eius eſſe vocē ꝓphete: ſed ſupradicte due traditiones de libris apud eos auctenticis: monſtrant eum eſſe falſiloquium. vbi. ſ. dicitur. Ecce ipſe Deus ſanctus ⁊ bñdictus ē dicens. Iſa. 48. Non a principio in oculto locutus ſu; : a tempore fui eſſe ibi ego. Adhuc melius oſtēdit eē eū falſiloquū: id qḋ imediate / ⁊ ſubſequēter ſubiūctum eſt. Sic dixit redēptor tu⁹ ſctūs Iſrael. Patet hinc itaq; id qḋ ante procedit. ſ. ⁊ nunc dominus Deus miſit me: non ſit vox ꝓphete: ſed vox filij dei miſſi a patre ⁊ ſpiritu ſancto ad gen⁹ humanum ſpiritualiter redimendum. ¶ Iudei vero ⁊ ſpecialiter moderni legētes ſcripturaru; volumina diuine pagine veteris teſtamēti non valentes negare Meſſiam / qui ſemper ſcḋ; ſuam diuinitatem fuit in deo / nec etiam ꝙ ante creationez mūdi non eſſet: ponunt ſemper loco veritatis mēdacium: ac ſubuertere nituntur fidez noſtram ⁊ palliare cum falſitate / vt Ieſu Chriſti diuinitas ſuis falſiloquijs ſopiatur. Sed eorum malicie / ac calliditati ſemper reſiſtitur per prudentes. ¶ Aliud eſt adhuc ꝙ vehemēter ⁊ premiſſa cõfirmat: ⁊ proteruiam Iudeorum infirmat diuinaru; perſonarum tam numerum ꝙ diſtinctionem aperte monſtrãdo. Et hoc ē qḋ in Medras Tibillim. i. in glo. Pſalmorum taliter ſcriptum eſt: ꝑs. Aſaf. Deus Deus Deus locutus eſt / ⁊ vocauit terram: ꝑs. 49. a. Quãobrem memorauit Aſaf. nomen dei ſancti ⁊ benedicti tribus vicibus. Ut doceret ꝙ cum iſtis tribus nominibus creauit Deus ſanctus ⁊ benedictus ſeculum ſuum in perſona: vel loco trium Midot. i. proprietatum: quibus creatus eſt mundus. Et iſte ſunt ſapiētia: ſcientia vel noticia: atq; prudētia. ſicut dictum eſt Prouer. 3. d. Dominus in ſapientia fundauit terram. Aptauit vel ornauit celos in prudētia In noticia / vel ĩ ſciētia ſua abyſſi eruperunt / vel rupte ſunt. Iſto quoq; modo eſt ipſe dicens. Exo. 20. d. Quoniã ego dominus Deus tuus Deus zelator. Ecce tria contra tres / vel loco trium / vel in perſona trium quibus creatus eſt mundus. Sic etiam filij Gad ⁊ filij Ruben dicentes. Ioſue. xxij. b. Deus Deus dominus ipſe ſcit. Quid viderunt ꝙ ſic memorauerunt duabus vicibus. Dixerunt quidē. De⁹ Deus dominus: q: eis creatus eſt mundus. Et ite⁊. Deus Deus dominus: q: eis / vel in eis / vł ꝑ eos data eſt lex. Hec in Talmud. ¶ Et nota ꝙ totu; iſtud iſtis eiſdem verbis eſt ſcriptum in Bereſſit Raba Rabi Moiſi Hadarſan. i. expoſitoris ſuper illud Geñ. 1. a. In pñcipio creauit dij celum ⁊ terram. Et nota ꝙ iſta gloſa quam ipſi Medras vocant: ſatis videtur fidei Chriſtiane conueniens. Excepto dumtaxat: ꝙ tres diuinas ꝓprietates quas ponit creatrices / vł tres Midot. i. proprietates: quibus creatus eſt mundus: dicit eſſe ſapiētiam / prudētiam / atq; noticiam. Hec eteni licet plures proprietates videantur nomine: non ſunt niſi vna tantum re ¶ Alibi vero reperiūt tres ꝓprietates apud eos que ſm fidez Chriſtianã ſunt vnus Deus / a quo ⁊ per quē creatus ē mūdus. videlicet in Bereſſit Raba. i. in magna expoſitione Geñ. que attribuitur Rabi Moiſi Hadarſan. ſuꝑ illud: ⁊ Iocef. i. Ioſeph: ipē potēs ſuper terram. Geñ. 42. b. Rabi Eliezer eſt dicēs. Non eſt creatus mundus niſi per verbum / vel cum verbo / vel in verbo dei ſancti ⁊ benedicti. Sicut dictū ē: ꝑs. 32. In verbo dei celi facti ſunt. Rabi Simeon eſt dicens. Spirauit vel ſufflauit Deus ſanctus ⁊ benedictus. ſpiritum os ſuu; ⁊ creatus eſt mundus: ſicut dictum eſt: ꝑs. 32. b. Et ſpiritu os ei⁹. i. ⁊ ſpiritu qui ē os eius: per quē locutus eſt in propheti; omnis exercitus eorum. Hec traditio. Ecce ꝙ diſtincte ponitur hic Deus / ⁊ verbum ei⁹ / ⁊ ſpirit⁹. Que tria quid aliud ſunt ꝙ pater ⁊ filius ⁊ ſpirit⁹ ſanctus. Non vtiq; tres dij / vel tres creatores. ſed vnus Deus vnuſq; creator ꝙ monſtratur cu; ſequitur. Congregans velut ĩ vtre aquas maris: dans in cellarijs abyſſos. Ex eo ꝙ dicit ſingulariter ⁊ non pluraliter cõgregãs / ⁊ dans oſtendit. tres perſonas / quas ꝑ tria nomia predicta dedit intelligi / vnum eſſe tantummodo deum ſcłi creatorem. Qḋ valde cõſonum eſt. Io. ĩ capitulo. v. c. Quoniam tres ſunt qui teſtimonium dant in celo: pater / verbū / ⁊ ſpiritus ſanctus: ⁊ hi tres vnū ſunt. ¶ Ad hanc quoq; materiam pertinere videtur ꝙ in Medras Cohelet. i. in gloſa ſuper eccleſiaſten. 4. e. taliter ſcriptum eſt. Filum autem trinum non cito rumpitur. Rabi Iohãnan dixit. Meliores ſunt duo vir. ſ. ⁊ mulier ꝙ vnus. Iſte videlicet per ſe / ⁊ iſta per ſe. Et filum trinum iſtud vel iſte eſt Deus ſanctus ⁊ benedictus: qui viſitat vtrumq;. i. virum ⁊ vxorem in filijs. i. dando eis filios. Hec dictus Rabi. ¶ Qḋ autem ſubiūctum eſt: non cito rumpitur. Senſus eius videtur eſſe: ꝙ myſterium trini dei / ⁊ vnus non de facili / nec cito diſcutitur. ¶ Dei filium autem eſſe ipſumq; Deum eſſe: inde habetur in parte: vbi in Bereſſit Raba Rabi Moſſe Hadarſan: taliter ſcri=

ptum eſt:ſuper illud quod dixit Judas fratri ſuo
Joſeph.Gen̄.44.d. Et diximus domino meo.
Eſt nobis pater ſenex ⁊ infans ſenectutū:hoc eſt
qđ ſcriptū eſt in Prouer.30.b.Quis aſcēdit celos
⁊ deſcēdit:Quis colligit ſpm̄ i palmis ſuis:Quis
ligauit aquas in panno:Quis conſtituit oēs ter
minos terre:Qđ nomē eius:⁊ ꝙ nomen filij ei9:
Si cognoſcis vel ſi ſcis:quis aſcēdit celos et de=
ſcendit:Deus ſanctus ⁊ bn̄dictus aſcendit i celū/
atq3 deſcēdit.ſicut dictuz eſt p̄s.lvi.d.Idē p̄s. cv.
b.Eleuare ſuper celos De9:⁊ ſup omnē terrā glo
ria tua/vel honor tuus:et ipſe colligit ſpm̄ in pal
mis ſuis.ſicut dictū eſt Job.20.c.In cuius manu
anima omnis viuētis:⁊ ſpūs omnis carnis homi
nis.Ipſe quoq3 ligauit aquas in panno.ſicut di=
ctum eſt Job.26.c.Ligans aquas in nubibus ſu=
is.Et ē iteꝝ dictū.Job.28.f.Et aquas ordināſ/
vel aptās i menſura:et ipſe ſtatuit omnes termi=
nos vel fines terre.ſicut dictum ē p̄s.ciij.b.Fun=
dauit terram ſup compoſitiones ſuas non commo=
uebitur in ſeculū/⁊ vltra.Qđ nomen eſt:et ꝙ no=
men filij ſui:ſi noſcis:Docet dicere ſcriptura. Pa
ter ſenex et infans ſenectutum.Et inde ē qđ ē ſcri
ptū ē poſtea Prouer.30.b.Omne dictū dei depu
ratum vel igne probatuz.⁊c.Hucvſq3 Medras.i.
glo.Nota ꝙ ſaluo maiorū noſtrorū iudicio Deus
pater ideo hic vocatur pater ſenex:q2 ita ſenex ē
ꝙ nunꝙ habuit pncipiū;nec habebit finē.Fili9
vero eius infās ſenectutū:q2 ab eterno de ipſo na
tus eſt:⁊ ineternum naſcet.Vel idē ē ſenectutū ꝙ
ſenectutis.Frequēter eni apud Hebreos ponitur
a liquorū nominū pluralis numer9 pro ſingulari.
⁊ econuerſo.Vn̄ Malach.1.c.Si pat ego vbi ho
nor me9:Et ſi Adonim.i.dn̄i ego/vbi timor me
us:Dixit dn̄s exercituū.Hoc q̄tū ad p̄mū.Qđtū
ad ſm vero dixit ⁊ venit locutus/⁊ baucus/et non
numerus:p̄s.ciiij.f. In iſta traditione habēt Ju=
dei id qđ Chriſtianis improperant.videlicet deū
patrem/⁊ eius filium:genitum vtiq3 nō aliunde:
ſed ex ſeipſo in ſenectute ſua:hoc ē in ſua eternita
te.¶ Ad hoc etiaz facit qđ legit Prouer.4.Quis
filius fui patri meo tener:et ſolus vel vnicus an=
te matrē meam.⁊c.Que auctoritas loquitur de fi
lio dei:qui legē dedit in Sinai:qui fuit ante ma=
trem ſua ſcđm diuinitatem ſuam.Qđ aūt ita ſit:
patet exp̄ſſe ex eo qđ ſcriptū ē in libro Barakot.
i.bn̄dictiones.i.Pereq.i.diſtinctione que incipit
Mai/Matai/Morin.b. Non ē Tob.i.bonū ni=
ſi lex.ſicut dictum eſt Prouer.4.a.Audite filij di
ſciplinam patris:⁊ attēdite ad cognoſcēdum pru
dentiam:q2 legem vel doctrinam/vel documen=
tum Tob.i.bonum dedi vobis/legem meā non
derelinquatis.Dixit Rabi filius Barhāna. Veni
⁊ vide quoniam non eſt mos vel modus dei ſan=
cti ⁊ benedicti:mos vel conſuetudo carnis ⁊ ſan=
guinis. Moris quippe carnis ⁊ ſanguinis eſt
cum eſt vendens aliqđ deſiderabile/vel preciosū:
ꝙ vendens triſtatur/⁊ recipiens letat.Sed De=
us ſanctus ⁊ benedictus dedit legem Iſraeli ⁊ le
tat9 eſt.ſicut dictum eſt Prouer.4.a.Legem vel
documentum enim bonum dedi vobis:legē me=
am non derelinquatis.Hucuſq3 in Talmud. No
tandum eſt autem ꝙ ex iſta traditione iſtud Jude
is pncipaliter videtur vtilitatis accreſcere:ꝙ ille
qui legem dedit eis per Moiſen:eſt Deus ſanct9
⁊ benedictus qui per Salomonem dicit hic. Au
dite filij diſciplinam patris.⁊c.vſq3 legem meaz
non derelinquatis:vt predictum eſt.¶ Qđ vero
imediate mox ſequitur.Quis filius fui pr̄i meo:
et alia que ſequuntur obiiciunt.Similesq3 in hoc
ſunt ruſtico:qui inuento et non agnito virtuoſiſſi
mo ⁊ precioſiſſimo lapidem:auree cantenelle col
ligatum abiecit modici valoris ſatis contentus
Proſequamur nos itaq3 textum:qui immediate
Prouerb.4.a. vt dictum eſt ſequitur: videlicet.
Quia filius fui patri meo tener:et ſolus vel vni=
cus ante matrem meam.Proſequamur ing̃ iſtuz
verſiculum a precedenti textu/et a traditione p̄=
miſſa ipſum nullatenus ſeparantes:ꝙ et prime di
ctio eius docet.Eſt enim prima dictio huius ver
ſus.Qi.i.quia:que apud eos:⁊ reditus eſt cauſe:
et quodāmodo ſequētia iungit precedētibus.Qđ
cū ſic fecerimus.i.cum iſtum Paſuq.i.verſū a p̄=
dictis non ſeparauerimus neceſſario ſequit circū
ſtantiis vniuerſis penſatis Deum ſanctum et bn̄=
dictū qui p Moiſen legē dedit Hebreis fuiſſe dei
patris filium vnicum ſine matre ab eterno.Et ſic
ante matrem ſuam que erat.ſ.ſm carnē ſumendā
poſt modum habiturus/qui teneruz etiam ſe di=
cit propter imēſam quā habet et ſemp habuit pie
tatem.¶ Profecto rurſus probabitur ꝙ auctori=
tas predicta q̄ dicit q2 filius fui patri meo.⁊c.dici
tur de filio dei.et nō de Salomone:p id qđ i Me
dras Tihillim.ſup p̄s.xx. Victori vel eternali.
Legitur p̄s. David.Domine in virtute tua letabi
tur rex:⁊ in ſaluatione tua quā vehemēter exulta
bit.Hoc eſt ac ſi dixerit ſcriptura.Iſa.ix.c.Et e=
rit in die illa radix Iſſai:qui erit ſtans ad ſignum
populorum.⁊c.Et ſubditur.Et dabit virtutez vł
fortitudinem regi ſuo:et exaltabit cornu Meſſie
ſui.Sequitur.Deſideriuz cordis eius tribuiſti ei:
⁊ prolationem vel ſententiam labiorum eius.
Quid eſt ⁊ ſententiam labiorum eius:Licētias ſi=
ue ſcientia que erit in labijs eius.Quia cum ipſe
decreuerit:verba ſua erunt permanentia.Sequi
tur.Quoniam preficies vel preuenies eum bene=
dictionibus bonitatis:vel quoniam preuenient
eum:vel preficient benedictiones bonitatis vel
boni.Rabi Jududa dixit.Benedictiones Moiſi
qui eſt vocatus Tob.i.bonus vł bonitas.ſicut di
ctū ē Exo.2.a.Et vidit eū Qi/Tob/Hu.i.q2 bo
nus ē.Rabanā.i.magiſtri dixerunt. Quoniaz p̄=
uenerunt regē Meſſiā bn̄dictiones legis vł p̄fici
es eum tu Deus bn̄dictionibus legis.ſicut dictuz
eſt Prouer.4.a.Qm̄ donū Tob.i.bonū dedi vo
bis:legem meam non derelinquatis.Quis filius
fui patri meo tener ⁊ vnicus ante matrem me=
am. Hec traditio. ¶ Sed cum predicta tra=
ditio eis opponitur/ que non de Salomone:ſed
de deo ſancto ⁊ benedicto/ac de Meſſia: hec

verba Salomonis exponit:cōtra quā mutire nō
audēt. Ad aliam falſitatē a facie premiſſe verita=
tis:refugiunt dicētes. Sicut poſt id qḋ ī perſona
dei dictū ē:videlicet. Legem meam nō dereliu=
quatis. Sequit. Quia filius fui patri meo.⁊c. Ita
poſt hunc paꝛuq.i.verſum:cōtinuo ſequitur. Et
ipſe docebit me:⁊ dicebat mihi. Suſcipiat verba
mea /cor tuū. Cuſtodi ꝓcepta mea /⁊ viue.⁊c.que
deo non cōgruūt. Videte igit quid reſpondebitis
ad iſtam cōſequētiam noſtram:q: illud idē erit a
nobis reſponſio:ad cōſequētiam noſtrā. ¶ Qui=
bus reſpondendū:ꝙ filius dei patris duplicē ha=
bet in Chriſto ſiue Meſſia naturā /diuinā.ſ.ꝫ hu
manā. Qḋ ⁊ predicta verba euidenter inſinuant.
Scḋm diuinā /filius fuit ab eterno deo patri ſuo:
⁊ ideo ante matrem ſuā:vt predictū eſt. Scḋꝫ hu
manam vero:fuit virgo beatiſſima mater ſua añ
ipſum:⁊ ſm vtrāqꝫ licet ſm humanā magis pro=
prie eſt ipſe caput Menecet /Izreel.i.eccleſie Iſ=
rael. Et q: ſpiritualiter corp⁹ eius. In Chriſto au
tē ⁊ per Chriſtū cōſtīcta ē eccleſie Iſrael:eccleſia
gentium. De iſto capite ⁊ corpore.habet Oſee.i.
g. Et cōgregabūtur filij Iuda /⁊ filij Iſrael ſimł:
⁊ ponent ſibi caput vnū:⁊ aſcēdēt de terra:q: ma
gnus dies Izreel. Glo. Ra. Se. Et ponent ſibi ca
put vnū Dauid.ſ.regem ſuūꝫ:q: magnus dies Iz=
reel:dies videlicet cōgregationis ſeminis eorū.
Hec Ra. Selomo. Hoc autem totū eſt impletum
qñ apoſtoli /⁊ alij diſcipuli:quoꝝ aliqui de tribu
Iuda:vt Iacobus /⁊ Iohēs /⁊ alius Iacobus /⁊
fratres ſui:⁊ alij de alijs tribub⁹ congregati ſunt
ſimul cum conuerſis ex gentib⁹:tā de decem tri=
bubus qui gentiles facti erant:ꝙ de alijs in vnaꝫ
fidem. Et poſuerunt ſibi caput vnūꝫ Dauid regē
ſuum.i. Meſſiam ſeu Chriſtuꝫ. Qḋ aūt Dauid po
natur pro Meſſia.habetur in prima hui⁹ libri pre
capitulo.13.vbi dicit. Siue Chriſtus ſit de viuis:
ſiue de mortuis:Dauid eſt nomē eius. Sequitur.
Et aſcenderūt de terra.i.de ſenſu ⁊ conuerſatio=
ne terrena:⁊ de humilitate litere ad intelligentiā
ſpiritualem q: magnus dies Izreel:ꝙ ſonat lati
ne. Seminabit Deus. Magnus vtiqꝫ fuit dies.i.
tempus non ſolum in duratione:ſꝫ etiam in mira
culis ⁊ multis alijs quo Deus ſeminauit Apoſto
los /⁊ alios Chriſti diſcipulos /et ſucceſſores eo=
rum predicatores quos ſeminat /vel ſeminabunt
vſqꝫ ad finem mundi. Sicqꝫ gentiles qui nō erāt
populus dei:facti ſunt populus dei:ſicut dictuꝫ ē
Oſee.2.g. Et ſeminabo eam mihi in terram ⁊ mi
ſerebor non miſerte:⁊ dicam nō populo meo po=
pulus meus es tu:⁊ ipſe dicet Deus meus. ¶ Itē
de ſupradicto capite:adhuc dicitur. Mich.2.g.
Et tranſibit rex eorum ante eos:⁊ Deus in capi=
te ipſorum. ¶ Qꝫ eni Meſſias ſit caput eccleſie
Iſrael. Legitur in libro ſanhedrin:in pereq /he
leq.b.vbi taliter ſcriptum eſt. In Bereſſit Raba
Rabi Moſſe hadarſan ſuper Geñ.49.vbi dicit:
Lauabit in vino veſtimētum ſuum. Quando vē=
niet Meſſias veſtit⁹ erit purpura pulcra viſu.⁊c.
Et ipſe erit caput Iſrael. Qḋ bene fulcitur cū eo

qḋ ſcriptum eſt:ad Philip.caplo.1.g. Ipſuꝫ dedit
caput ſuper omnem eccleſiam que eſt corpus ip=
ſius ⁊ plenitudo eius. ¶ Et nota ꝙ hoc qḋ dicit:
q: filius fui patri meo tener ⁊ ſolus /vel vnic⁹ an
te matrem meam:non poteſt verū eſſe de Salo=
mone. Ipſe quippe nec patri fuit ſolus. Multos
enim alios filios habuit Dauid.vt habetur in ter
tio.i. paralip. Nec mři fuit vnic⁹ /neqꝫ ſol⁹. Ha=
buit eni aliū ante ipſum:vt habet i.xij.ſcḋi Reg.
Nec fuit /nec eſſe potuit āte ipſā. Soli ergo Meſ
ſie iſtud neceſſe eſt conuenire. ¶ Dicēdū ē Amō:
qualiter iſte dei filius tener dicitur. Meſſias quip
pe a deo patre ſuo:tener dicitur eſſe:vbi in Eze=
chiele.17.g. Hoc modo loquit. Sic ait dñs De⁹.
Et aſſumā ego ſūmitatem cedri ſublimis:⁊ dabo
de capite virgultorū eius /teneꝝ carpaꝫ:⁊ plāta
bo ego ſuper montem altuꝫ /⁊ prominentē. Glo.
Rabi Selo. Et aſſumā ego ſūmitatem cedri re=
gē.ſ. Meſſiam tenerum carpam. Non eſt via ad ī
ferēdum /niſi de tenero qui eſt creſcēs /et congla
tinatus /et conſtrictus. Hec Rabi Se. ¶ Atten=
dat igitur tua prudētia lector ꝙ euidēter ſcḋꝫ iſta:
tangitur hic ⁊ teneritudo diuine pietatis:et ī trū
co humanitatis eiuſdem clemētie deitatis inſer=
tio /⁊ fructuoſa plātatio. Idem dicitur ī Targū.
Et aſſumam ego.⁊c. Et applicabo ego de regno
domus Dauid /ꝙ aſſimilatum eſt cedro excelſe /
et erigam illud.⁊c. Sequitur. Et erit in cedrū in=
clitam. Et habitabunt ſub ea omnis paſſer /⁊ om
ne alarū in vmbra ramorū eius commorabitur.
Idem in Targū. Et erit ad regem robuſtū /et re
cumbent ſuper eum omnes iuſti /⁊ omnes humi
les in vmbra regni eius requieſcent. ¶ Et eſt no
tandum ꝙ ea que dicta ſunt de ſcripturis Hebrai
cis /⁊ de textu:de pře /et filio /⁊ deo miſſo /q̇ legē
dedit in Sinai optime fulciuntur euangelica ve
ritate. Io.16.g. Exiui a patre meo ⁊ veni in mū=
dum. Itē Io.14.b. Qui videt me videt ⁊ patreꝫ.
Et infra.g. Quia ego in patre /et pater in me eſt.
De miſſione habetur Io.xv.a. Ego patris mei ꝓ
cepta ſeruaui. Itē Io.14.b. Sermonē quē audi=
ſtis non eſt meus /ſed ei⁹ qui miſit me patris. Ad
huc caplo.16.a. Vado ad eū qui miſit me. ¶ Ha=
bemus itaqꝫ ſiue Iudeis libeat /ſiue non /ſcriptu
raꝝ teſtimonio mediāte deū patrē ⁊ filiū eſſe Nihil
omin⁹ tñ nře matie itērio refulcit /p id qḋ dictum
ē. Dañ.3.e. Reſpōdit Nabuchodonoſor.ſ. ⁊ dixit.
Ecce ego vidēs viros q̄tuor ſolutos ambulātes ī
medio ignis /et corruptio nō ē ī eis.⁊ ſpēs vł for=
ma q̄rti ſilis filio dei. ¶ Ex eo nāqꝫ ꝙ ī ps.2.ī p=
ſona Meſſie ſcriptū ē. De⁹ dixit ad me fili⁹ meus
es tu ego hodie gēui te:Oñdit euidēt ꝙ Meſſias
ſeu Xp̄s.de quo nulli ē dubiū qui ⁊ matrē habere
⁊ hō eē debuerit /erat fili⁹ deo při ſuo añ matreꝫ
ſuā. Alioqn neq̄ꝙ ātiq̄t⁹ debuit ſibi dicere filius
me⁹ es tu /ego hodie genui te. Quia ſic videretur
totalr hec gñatio ꝑtijſſe et deſijſſe. Nec dixit / ho
die gigno te /q: ſic videret nouit icepiſſe. Couent
enti⁹ ḡ dixit hodie genui te /vt daret itelligi p ho
die gñonē illā nūq̄ꝙ ꝑtijſſe nec dſijſſe ⁊ p genui nō

ꝙ cepiſſe/nec recẽt ichoaſſe. ¶ Et hoc ẽ qḋ dicit Auguſtinus in pricipio primi de libero arbitrio. Deus ex nihilo creauit omnia. de ſe autẽ nõ creauit:ſed ab eterno genuit:ꝙ ſibi par eſſet. quẽ filium dei vnicum dicimus. quẽ cũ planiꝰ annũciare conamur: dei virtutẽ ⁊ dei ſapiẽtiã noiamꝰ:ꝑ quã fecit oĩa que de nihilo facta ſunt. Itẽ Aug. de verbis dñi. Nõ aliꝰ ꝙ Apl̃s i medio ꝓuocãdus eſt. Qui prouidẽs aliquoꝝ maliciã/exẽplis rex viſibilium: inuiſibilem/⁊ ienarrabilẽ ⁊/icõphẽſibilẽ rem ingꝰtũ potuit vel res ipſa ꝑmiſit: explanare conatꝰ e. Scribẽs eni ad Hebreos de filio dei: q̃ eſt inquit ſplendor glorie/⁊ figura ſubſtãtie eius. Splẽdorẽ nõ dicimꝰ (niſi fallor) niſi aut ſol'/ aut lune/aut alicuius creati luminis. Quid ergo eſt? Nunquid tam inſanimus: vt aplm putemus illaz ineſtimabilem diuinitatis ſpeciez: ſoli aut lune/aut igni aſſimulaſſe? Abſit. Sed vt exemplo illo i telligamus: ꝙ ſicut ſplẽdor ⁊ ſubſtãtia ſolis naſcitur. Ita ⁊ filius genitus eſt ex ſubſtãtia patris. Et ſicut non eſt ignis/aut ſol prior ſplendore ſuo: licet ex illo naſcatur. Sed ex quo ſol aut ignis proceſſit ſplẽdor eius appuit ſiml' cũ eo/dici põt ſplẽdor ſole vel igni poſterior. Cũ tamẽ vt dixi ex ipſo naſcat: cur hoc a creatore fieri poſſe deſperes? Cum in creaturis aliquid inuenitur qḋ ⁊ naſcit/⁊ poſterior nõ ſit genitore ſuo: Accipe igitur huius rei aliam ſimilitudinẽ. ſicut ſplendor ex ſole natꝰ replet orbẽ terrarum: ⁊ tamẽ a genitore ſuo non abſciditur: ⁊ ab inde nõ recedit. Ita ⁊ filius a patre genitus vbiqꝫ dũ ſit in patre ſemper manet. Et ſicut ſpecialiter ſplẽdor in ſole eſt: ita ſubſtantialiter pater in filio/⁊ filius in patre eſt. Hec Auguſt. Beatus etiã Iſidorꝰ i libro contra Iudeos dicit. Chriſtus ex patre ita emicuit: vt ſplendor a lumine: vt verbũ ab ore: vel vt ſapiẽtia ex corde. Et ſciẽdũ ꝙ auctoritates noui teſtamẽti/⁊ dicta ſanctorum noſtrorũ i iſto libello non poſuimus: vt Iudei per eas vicantur. Sed vt cõueniẽtia noui teſtamẽti/⁊ veteris videatur. ¶ Alia adhuc q̃ qꝫ auctoritas in ꝑs.88.d. q̃ docet Meſſiam eẽ filiũ dei. Deus eni ibi de ipſo loquẽs: iducitur iſto modo. Ipſe vocabit me pater meus es tu. Deus meus/⁊ rupes/vel fortitudo ſalutis mee. Ego q̃qꝫ primogenitum/vel primo filium/vel filiũ, maiorem dabo eũ: altiſſimũ regibus terre. Nec põt i ficiari Iudaica prauitas iſtud intelligendũ nõ fore de Chriſto. Sicut quippe eſt i glo. ſup Ele Semot. i. ſuper Exo. xiij. Sanctifica mihi omne primogenitũ/vel prio natũ. Rabi Natan eſt dicens. Dixit Deus ſanctus ⁊ benedictus Moiſi. Quẽadmodum feci Jacob Becor. i. primogenitum vel primo natuꝫ: vel filiũ maiorẽ. ſicut dictũ eſt Exo. iiij. e. Filius meus primogenitus meus Iſrael. Ita ego faciẽs regẽ Meſſiam primogenitum/ſicut dictum eſt ꝑs.88.d. Ego primogenituꝫ vel filium maiorẽ dabo eum. ⁊c. Nota ꝙ finis huiꝰ gloſe debet nobis ſufficere ꝑ quẽ probat de Meſſia intelligẽdum eſſe. Ipſe inuocabit me pater meus es tu. ⁊c. ¶ Iterũ quoqꝫ notandũ: ꝙ Becor. i. primogenitꝰ: nullã habet apḋ Hebreos relationẽ ad aliũ: ſed ẽ nomẽ ipoſitũ illi: añq̃ nullꝰ de illo patre/vel de illa matre ẽ natus. Meſſias itaqꝫ ⁊ ſi i aliquo futurus erat priogenitꝰ: vt Jacob ſm carnẽ: iam erat Becor. i. añq̃ nullus natus priuſq̃ eſſet hoibus datus ſm diuinitatẽ: quã i ipſo eſſe/et in ipſum deũ eſſe: vt iam probatũ eſt: ⁊ adhuc ꝓbabitur neceſſe eſt. Qḋ bñ oñditur ipſũ. ſ. fuiſſe primogenitum/vel anteq̃ nullus natꝰ: añq̃ eſſet datus a deo cũ dicit. Ego primogenitũ vel maiorẽ filiũ dabo eũ. ¶ In Medras quoqꝫ Tihillim in ꝑs.2. vbi dicit. Narrabo ꝓceptũ vel ſcripturam. Dñs dixit ad mẽ filiꝰ meꝰ es tu/ego hodie genui te. ⁊c. Narrabo ꝓceptũ vel ſcripturã. Narrate ſũt materie regis Meſſie/⁊ myſteria eius i ſcriptura legis/⁊ ſcriptura prophetarũ/⁊ agiographoꝝ. In ſcriptura legis. ſicut dictum ẽ Exo.4.a. Filiꝰ meus priogenitꝰ meꝰ/vel filiꝰ maior meus Iſrael. i. princeps Deꝰ/vel pricipal cũ deo. Et ſubditur. Et ſic eſt ipſe dicẽs: i ꝑs.2. Ego hodie genui te. Huc vſqꝫ Medras. ¶ Et nota ꝙ ſicut exponit i traditione ſupra. Filius meꝰ primogenitꝰ meꝰ Iſrael Exo.4.e. de Jacob Ita i traditiõe iſta: exponit de Meſſia. ¶ De ꝑs aũt ſcḋo. Quare fremuerũt gẽtes. ⁊c. Dixit Rabi Selomo. Magiſtri nři expoſuerũt ipſũ ſub rege Meſſia. Legit in fine predicti ꝑs.2. vt habet in Hebraico. Naſſequ/Bar. oſculamini filiũ Nec iraſcat: ⁊ ꝑdatis viã: qm̃ vel qꝛ exardeſcet/quaſi modicũ ira eius. Bti oẽs ſperãtes in eo. ¶ Ad iſtud oſculũ ſuſcipiendũ ab ore filij dei monebat David iudices terre: vt oſtẽdit a Rabi Abraham/Auen/Azara: q̃ iſtud exponendo dicit. Naſſequbar. i. oſculamini filiũ. Ecce ſeruite dño cõtra id qḋ ſupradixit aduerſus dñz. Et oſculamini bar. i. filiũ contra id qḋ dixerat. ſ. aduerſus Chriſtum/vel Meſſiam. Expoſitio vero huius dictionis Bar; eſt talis/qualis eius q̃ eſt in Prouer.31.a. Ma. i. qḋ vel q̃tus/vel qualis ẽ Beri. i. filiꝰ meꝰ. Au/Ma/⁊ qḋ Bar/filius Btini vteri mei. Et ſic eſt ſcriptum in hoc eodez ꝑs. Filius meus es tu. Hec Rabi Abraham. ¶ In Medras Tihillim ſuper ꝑs.2. vbi dicit. Naſſequ. i. oſculamini Bar filium: hoc eſt/ac dixiſſet ſcriptura, ꝑs.84. Miſericordia ⁊ veritas obuiauerũt/iuſtitia ⁊ pax oſculate ſũt. ⁊c. Dixit Rabi. Simile eſt hoc regi qui iratus fuit filijs ciuitatis. Iuerunt itaqꝫ filij ciuitatis ⁊ ſupplicauerunt filio regis: vt placaret regem. Iuit filius/⁊ placauit patrem ſuum. Cumqꝫ fuiſſet placatus propter filium: iuerunt filij ciuitatis ad dicẽdum grãs regi. Dixit eis rex. Mihi dicitis gratias? Ite ⁊ dicite gratias filio meo. Nam niſi ipſe fuiſſet: iam deſtruxiſſem ciuitatem. Et hoc eſt qḋ dictum eſt in ꝑs.2.g. Naſſequ Bar. i. oſculamini filium. Huculqꝫ traditio. Et ſcito ꝙ Bar quandoqꝫ frumẽtũ ſignificat qñqꝫ diſciplinam: quandoqꝫ filium: ⁊ vt hic. Qḋ eni ſequitur ne iraſcatur. ⁊c. nec diſcipline cõuenit/nec frumento. ¶ Oſculum quoqꝫ quo antiquorum eccleſia ſiue ſchola oſculari poſcebat: erat eruditio: atqꝫ doctrina ex proprio filij dei ore: qui dedit eis

Pſal. 2.

legem per manum Moiſi: vt iam probatum eſt.
Oſculetur me ipſe filius dei. ſ. oſculo oris ſui. i. ip
ſe me ore proprio inſtruat ⁊ erudiat / ⁊ oris mei ta
ctum. Cū eū de via ſalutis interrogauero / nō cō=
tendat. Nō iam mittat Moiſen qui liguam habe
at impeditam. Exo. iiij. Nō Iſaiam qui pollutis
labijs ſe dicebat. Iſa. vj. c. Nō Hieremiam q̄ loq̄
neſciebat: q2 puer erat. Hiere. p̄io. Sed ipſe filiꝰ
qui eſt dei patris v̄tꝰ / ⁊ ſapiētia veniat / ⁊ ore ſuo
me doceat. Qḋ tūc quidem impletum eſt: quādo
Meſſias noſter apiens os ſuum docebat diſcipu
los ſuos dicēs. Bti paupes. ⁊c. Math. v. ¶ Ad h̄
etiam facit qḋ legitur in Eka Rabeti. i. in glo. ſu=
per plāctū Hieř. Tren. i. e. vbi dicitur. Quia elō=
gatus eſt a me cōſolator: cōuerſor anime mee. ꝙ
ē nom̄ Meſſie. Rabi Abba dixit. Iod / He / Uau /
He. i. dominus Deꝰ ē nomē eius. ⁊c. Et ſubditur.
De domo Rabi: Innon eſt nomē eius. ſicut dictū
eſt p̄s. 71. Ante ſolem Innon nomē eius. Hucuſ=
qꝫ traditio. Nota ꝙ Innon latine dicitur filiatꝰ:
⁊ ſcḋm aliquos filiabit. Qḋ āte ſolem eſt nomen
Meſſie ꝑ id qḋ ſuperius ſcriptū eſt. Nam Nin fi=
lius dicitur i Hebreo: ⁊ inde deriuatur hoc nomē
Innon: qḋ eſt nomē Meſſie. i. filiatꝰ. ¶ Ea quo=
qꝫ que dicta ſunt de trinitate ⁊ filio dei ſūt mētis
appoſitione digniſſima. Nā per ea ſapientes Iu
deorum vincuntur reſiſtere nō valent: ⁊ tandē ve
lut coacti ſepius trinitatem ⁊ vnitatem concedūt
in eſſentia maieſtatis diuine. Tamen eorum im
pietas patrem ⁊ filium omnino nō cōcedunt. Sꝫ
forte diuina prouidētia corda eorum indurat: nec
nō ⁊ eorum inſanas mentes obſcurat: vt i teſtio=
nium remaneāt Chriſtianis. Nam ex hoc etiam
nr̄e fidei veritas roboratur: vel forte infidelitas
eorum reſeruatur: vt omnes maledictiōes de eis
dictas a prophetis per ſpiritum ſanctum: totalit̄
terminētur. De eis nāqꝫ dictum ē p̄s. 68. Obſcu
rentur oculi eorum ne videāt / ⁊ dorſuꝫ eorū ſemꝑ
icurua. Effunde ſuꝑ eos iram tuaꝫ: ⁊ furor ire tue
comprehēdat eos. Item poteſt dici ꝙ Deꝰ ſic di=
mittit eos / ⁊ dimittet vſqꝫ in finem mūdi: vt im=
pleatur qḋ dictum eſt Oſee. iij. f. Poſtremo vl̄ po
ſtea reuertentur filij Iſrael / ⁊ querēt dn̄m deum
ſuum: ⁊ pauebūt ad dn̄m / ⁊ ad bonum eius i fine
dierum. Idē in Targū. Et poſt hoc penitebunt fi
lij Iſrael / ⁊ q̄rēt cultū dn̄i dei ſui: ⁊ audiēt vl̄ obe
diēt Meſſie filio Dauid regi ſuo. Item Hiere. 23.
d. In fine dierum itelligetis intelligētiā. ¶ Item
Hieř. 30. g. In fine dierum intelligetis ipſam. In
tempore illo ait dominus: ero ad deos. i. ero i de
um oībus familiis Iſrael: ⁊ ipſi erūt mihi ad po=
pulum. Ualde vtiliter eſt hic notādum: ꝙ res iſta
quā dicit propheta Iudeos intellecturos: in fine
dierum. i. circa finem mūdi: nulla pōt eſſe alia cō
ueniētius: ꝙ cōiūctio diuinitatis ⁊ humanitatis
i Chriſto. Quā paululū āte iſta verba: de Iudeis
loquēs dn̄s ꝑ Hieremiam p̄mittit i hūc modum.
Et erit additio. i. idietur / ⁊ applicabo eū / ⁊ acce=
det / vel adherebit mihi. Idē i Targū. Et nutriet
ſe vel vngetur rex eorū eis. Et Meſſias eorū de

medio ipſoꝝ reuelabit ſe. ¶ Iſaias quoqꝫ. x. e.
hoc teſtatus ē dicēs. Si eni fuerit populꝰ tuꝰ Iſ=
rael ſicut arena maris reſiduū ꝯuertet ex eo. Idē
i Targū. Si eni fuerit pp̄ls tuus Iſrael multꝰ ſi=
cut arena maris p̄ multitudie: ego ꝯflabo eos / vt
argētū: ⁊ redigētur i modicū reſiduū. Reſiduū ve
ro illꝰ modici: cōuertet ad bonū. ¶ Cauſa v̇o cō
uerſionis Iudeoꝝ in fine mūdi ponitur i Pereq:
Heleq. c. Scriptū ē Abacuq. ij. e. Qm̄ adhuc vi=
ſio ad terminū / ⁊ loq̄t ad finē / ⁊ nō mētietur. Si
tardauerit rex. ſ. Meſſias expecta eum: q2 veniēs
veniet ⁊ nō tardabit. Et forte dices ꝙ nos ſumꝰ
expectātes: ⁊ ipſe nō ē expectās. Immo ſic dictū
eſt Iſa. 30. c. Propterea expectabit dn̄s / vt miſerea
tur vr̄i. Ex q̄ igit̄ ipſe ē expectās: ⁊ nos ſumꝰ ex=
pectātes. Quis retardat? Regula iudicij ē retar=
dās. Nos cur expectamꝰ? Ad recipiēdū mercedē:
ſicut dictū ē. Iſa. 30. c. Bti oēs q̄ expectāt eū. Di=
xit Rabi. Cōſumati ſūt oēs t̄mi / vl̄ fines / ⁊ nō pē
det res niſi i penitētia / ⁊ bonis opibꝰ. Nota h̄ ha
bet argumētū ꝯtra Iudeos ꝙ oēs termi de aduē
tu Meſſie ſūt trāſacti. ¶ Sunt q̇ppe Iudei dure
ceruicis valde: ⁊ vehemēt̄ ꝑtinaces. Nā de ipſoꝝ
ipudētiſſima ꝑtinacia. habet̄ in libro Biça. i. oui:
vbi ē tal̄r ſcriptum. Dixit Rabi Meir. Quare lex
data ē Iudeis tā fortꝫ. ſ. ⁊ tot grauata p̄ceptis: q2
ſūt ꝑtinaces vl̄ ꝓtui. Dixit eni Ris Lacqis. Qui
qꝫ ſūt ꝑtinacia valde vl̄ ꝓtua. Iſrael vl̄ Iudeꝰ in
hoībꝰ. Canis i feris aīalibꝰ. Gallꝰ in volucribꝰ.
Hircꝰ i pecudibꝰ. Spia v̇ſa i arboribꝰ. ¶ De eis
etiā ſcriptū ē. Iſa. vi. f. Impigua cor pp̄li huiꝰ: et
aures eiꝰ aggraua: ⁊ oculos eiꝰ claude.

¶ Capitulū ſeptimū de ſpiritu ſancto.

IN p̄cedēti caplo ſufficiēt̄ ꝓbat̄:
vt opinor deum i ſcriptura ſacra
vocari patrē / ⁊ eiꝰ genitā ſapiē=
tiā ſeu v̇bū: vocari filiū. In p̄nti
nāqꝫ ꝓbabit̄ cum dei adiutorio:
bonitatē ſeu bonā volūtatē / vel
amorē ſiue caritatē eē i deo ⁊ vocari ſpm̄ ſāctuꝫ.
¶ De dei q̇qꝫ bonitate vel bona dei volūtate: ac
de ſpū ipſiꝰ habet̄ i p̄s. 142. g. vbi Dauid ad dn̄m
orādo dicit. Doce me ad faciēdū Reçoneqa. i. bo
nā volūtatē tuā / vl̄ bn̄placitū tuū: q2 tu Deꝰ meꝰ.
Spūs tuꝰ bonꝰ vl̄ bonitas deducet me i terrā re
ctā. ¶ Hūc āt ſpm̄ dei bonuꝫ vl̄ bonitatē: vocari
ſpm̄ ſctm̄: oſ̄dit idē ꝓph̄a Dauid: vbi ait p̄s. l. d.
Nō ꝓiicias me a facie tua: ⁊ ſpm̄ ſctm̄ tuū nō acci
pias a me: Redde m̄ leticiā / Iis / Eka. i. Ieſu tui:
vl̄ ſalutꝫ tue / ſiue ſaluatiōis: ⁊ ſpūs Nediba. i. libe
ralitas / vl̄ libalis fulciet / vl̄ ſuſtinebit / vl̄ ſuſcipi
et me. ¶ Hūc adhuc q̇qꝫ ſpm̄ ſāctū actorē eē cuꝫ
pr̄e pat̄ / ac filio: atqꝫ factorē hoim nō iſtruimur:
niſi i libro Iob. 33. a. Ab Heliu tal̄r dictū ē. Sp̄s
dei fec̄ me: ⁊ ſpiramē omipotētis viuificabit me.
¶ Hūc eūdē ēt ſpm̄ ſāctū creatorē eē: ſibi nobis i
nuit̄: vbi ſcptū ē p̄s. ciij. e. Emittes ſpm̄ tuū ⁊ cre
abūt̄ et renouab facié t̄re. ¶ Ad idē q̇qꝫ facit qḋ
legitur p̄s. 32. b. In verbo vl̄ per verbum dei ce=
li facti ſunt: et in ſpū oris eius / vel os eius. i. qui

eſt os eius:loquendo in ꝓphetis : oīs exercitus
eorum. Exercitus celorū ſunt apud Iudeos ſol
et luna ⁊ ſtelle oēs:⁊ ſi q̄ ibi ſunt v̇tutes ⁊ vniuer=
ſi angeli. ¶ Qualiter aūt hoc factū ſit : oſtendit
ꝑ id qḋ ſcriptum eſt in Bereſſit Raba Rabi Moſ
ſe hadarſan:ſuꝑ illud Geñ.42.b. Et Ioſeph ipſe
potens ſuper terram. Rabi Eliezer eſt dicens.
Mundus nō eſt creatus niſi per verbū dei ſancti
et benedicti:ſicut dictū eſt p̄s.32.b. In verbo dei
celi facti ſunt. Rabi Simeon dixit. Spirauit deꝰ
ſanctus ⁊ benedictus ſpiritū oris ſui: ⁊ creatus ē
mundus:ſicut dictum eſt. Et in ſpiritu os ſuū vel
oris ſui oīs exercitus eorū. ¶ Hic aūt ſenſus cui
dēter oſtēdit vbi Rabi Selomo ſuꝑ Abacuq.2.
b.dicit. Ve Iafet.i.⁊ loquitur. in fi.nō mētietur.
Iafet linguagiū eſt locutiōis. Et eſt frequēs in li
bro Prouerbioꝝ. Et qꝛ locutio eſt ſpiritꝰ egredi
ens ab ore: vocat os.et vocat ſpūs.quēadmodū
in p̄s.32. Et cū ſpū os eius oīs exercitus eorum
¶ Ad hoc vero optime facit qḋ a ſctō Iob.26.
f.de ipſo deo dicitur. Spiritus ipſius ornauit ce
los vel decorauit. ¶ Porro ſpiritū ſanctū fuiſſe
in prophetis locutum: docet Dauid vbi dicit.2.
Reg.23.b. Spiritus dei locutus eſt in me : ⁊ ſer=
mo vel verbū eius:per linguā meā. ¶ Hūc iterū
ſpiritum ſuꝑ Meſſiam vel ſuꝑ Chriſtū fuiſſe ven
turum ⁊ in ipſo quietem ꝑfectā habiturū: oſten=
ditur vbi ꝑ Iſa.xi.taliter dicit. Et egredietur vir=
gula de ſtipite Iſſai.i. Iſſe:⁊ virgultum de radi=
cibus eius fructificabit:⁊ requieſcet ſuꝑ eum ſpi=
ritus deus vel ſpiritus dei.⁊c. ¶ Nota ꝙ in locꝭ
innumeris in Talmud exponit hoc de Meſſia
et nūꝙ̄ de alio:ab aliquo qui apud Hebreos ali=
cuius auctoritatis ſit. Quare patet ꝙ errant mul
tum iudaizātes nr̄i:qui hoc de Ioſia ad literā ex
ponere non verentur. De ſolo q̇ppe Meſſia hoc
ad literā intelligēdū fore:oſtenditur ꝑ Rabi Se
lomo.qui hoc de ipſo ⁊ nō de Ioſia exponit. qḋ
iuxta morē ſuū nullatenus egiſſet ſi abſqꝫ īiuria
ſui Talmud ⁊ Targum : ⁊ ſine p̄deceſſorū ſuorū
omniū preiudicio aliter exponere potuiſſet. Ait
enim. Nō ad viſionē oculoꝝ ſuorū iudicabit rex
Meſſias:ſed cū ſapiētia dei ſancti ⁊ benedicti q̄
in medio eius erit:ſciet ⁊ intelliget qs fuerit cul=
pabilis vel reus.et quis innocēs: ⁊ arguet in eq=
tate.i.cū lingua quieta ⁊ tenera:⁊ ꝑcutiet terram
in virga oris ſui. Iſtud intelligēdū ſcḋm ſuū Tar
gum.i.tranſlationem q̄ talis eſt. Et delebit reos
terre:cum verbo oris ſui/⁊ in ſpiritu labiorū ſuo
rum. ⁊c. Et in ſermone labiorum ſuorum erit
mortuus impius. Et erit iuſtitia cingulum lum=
borum eius. Et erunt iuſti circū circa.i. adherē=
tes ei:ſicut lūbare vel cingulū. Hec Rabi Selo=
mo. ¶ Hinc eſt ꝙ Ionatas cui nephas eſt ꝯtra=
dicere apud eos:ſic iſta in caldaicū exponēdo in
terpretatus eſt. Et egredietur virga. Et exibit rex
de ſtipite Iſſai/de filijs Iſai. Et virgultū vel plā
ta vel ſtirps de radicibus eiꝰ fructificabit vel ger
minabit:⁊ Meſſias vel Chriſtus de filijs filiorū
eius ſe nutriet.⁊c. Et erit iuſtitia cingulū lūboꝝ
eius:⁊ fides lūbare renū eius. Et erunt iuſti cir=
cū circa ei:⁊ agentes fideliter appropinquantes
ei. Et habitabit lupus cū ariete.⁊c. Et in diebus
eius.ſ. Meſſie ⁊ Iſrael multiplicabitur pax ī ter
ra. Huc vſqꝫ Targū. Nota ꝙ duo bona facit nō
bis cōtra iudaicā iniquitatem iſta interpretatio.
Primū:ꝙ predicta Iſa.verba dicta ſunt de Meſ
ſia. Bis quippe facit nobis de noīe ipſiꝰ/expreſ=
ſam mentionē. Scḋm:qḋ docet ꝙ non ad literā
ſed ſpiritualiter ſunt hec intelligēda : per hoc ꝙ
verba Iſaie dicētis ibidē. Et erit iuſtitia cingu=
lum.⁊c.interpretatus eſt. Et erūt iuſti circū circa
vel circūquaqꝫ ei/⁊ agentes fideliter appropin=
quātes ei. ¶ Sepe dictū eſt aūt ſpiritū ſanctum
ſuꝑ apoſtolos et alios dn̄i noſtri Ieſu Chriſti di
ſcipulos fuiſſe mittēdū : nec nō ⁊ ſuꝑ ꝯverſos et
baptizandos ex gētibus: inde habet. vbi ꝑ Iſa.
44.a. hoc modo ſcriptum eſt. Nō timeas ſerue
mi Iacob ⁊ rectiſſime quē elegi. Effundā enim
aquas ſuꝑ ſitientē:⁊ fluēta ſuꝑ aridam. Effundā
ſpiritū meū ſuꝑ ſemen tuum : ⁊ bn̄dictionē meaꝫ
ſuper ſtirpes tuas. Et germinabunt in medio fe=
ni vel herbe velut ſalices ſuꝑ alueos aquarum.
Iſte dicet dn̄o.ego. Et iſte vocabit in nomīe Ia
cob:⁊ iſte ſcribet manū vel fortitudinē ſuam dn̄o
et nomine Iſrael ꝓnominabitur. ¶ Nota ꝙ Io
natas tranſtulit. Effundam ſpiritum in eum. ⁊c.
Dabo ſpiritum meū ſuꝑ filiū tuum : ⁊ benedictio
nē meā ſuper filios filiorum tuorum. Et nutriē=
tur vel mūtiplicabūtur iuſti tenelli ⁊ delicati qua
ſi pululamēta herbe:⁊ quaſi arbor mittēs radi=
ces ſuas ſuper alueos vel fluenta aquarꝫ. Huc
vſqꝫ Targum. ¶ Effundam enī aquas ſuper ſi=
tiētē.⁊c.vtā.Glo.Ra.Se.quēadmodū ego effū=
do aquas ſuper ſitientē:ita effundā ſpiritū meuꝫ
ſuper ſemen tuū. De ſupradictarū aquaꝝ ſuꝑ ba=
ptizandos effuſione. Habetur adhuc Eze.36.d.
Et effundā ſuper vos aquas mūdas/⁊ mūdabi=
mini ab oībus inquinamētis veſtris.⁊c. Et ſpiri
tū meū dabo in medio veſtri : ⁊ faciam id ꝓpter
qḋ in preceptis meis ambuletis/ et iudicia mea
cuſtodiatis ⁊ faciatis. Interpretatus ē Ionatas
Et ſpiritum meū.⁊c. Et ſpiritum ſanctū meū da
bo in viſceribus vr̄is. ¶ Ad hoc quoqꝫ facit qḋ
legitur in Bereſſit Raba maiori et minori ſuper
Geñ.1.a. Terra aūt erat tohu.⁊c. Rabi Simeon
expoſuit hanc ſcripturā de quatuor regnis. Ter
ra aūt erat tohu.i.inanis.hoc ē regnū babel: de
quo dictū eſt Hiere.iiii.e. Vidi terrā et ecce erat
tohu.i.īanis:⁊ bohu.i.vacua.hoc eſt ⁊ regnū ma
dai.i.medie.ſicut dictū eſt Heſter.6.g. Et feſtina
uerunt adducere Aman. Et tenebre. hoc eſt re=
gnum Grecorum qḋ ꝯtenebrauit oculos Iudeo=
rum cum ſuis ſtatutis ſuper faciē abiſſi.hoc eſt re
gnū neꝙ̄.i.Romanū. Quē admodū q̇uippe abiſ=
ſus iſta eſt inſcrutabilis vel nō habet fundū: ita
regnū neꝙ̄ iſtud eſt inueſtigabile;⁊ nō hꝫ fundum
Et ſpiritus Heloim.i.dei vel deoꝝ volitās. Iſte
eſt ſpirtus Meſſie vel Chriſti.de quo dictum eſt
Iſa.xi.a. Et reqeſcet ſuꝑ eum ſpiritus dn̄i. Et ꝑ

cuius meritum ſeruiet ſpiritus. Et veniet Mera
hefet.i.volitãs ſup faciẽ aquarũ: ob meritũ peni
tentie q̃ aſſimilata eſt aque. ſicut dictũ ẽ Treno=
rum.ij.c. Effunde ſicut aqua coꝛ tuum: coꝛam fa-
cie dñi. ¶ Cõuenienter huic traditioni videt̃ ad
dendũ: hoc qḋ dicit Rabi Selomo/ exponẽdo ĩ
Exodo.xv.c. Et per ſpiritum naſi tui coacervate
ſunt aque. Per ſpiritum inquit naſi tui coacerua
te ſunt aque: per ſpiritum inquit naſi tui egredi=
entem de duabus naribus naſi tui. Et locuta eſt
ſcriptura de Sekina.i. de diuinitate. Sic quoqꝫ
ẽ dicẽs Job.4.d. Et a ſpiritu naſi ei⁹ cõſumetur
Hec Ra. Se. ¶ Supradictis etiam cõuenire vi=
detur qḋ in Medras Tihillim taliter ſcriptum ẽ
ſup p̃s.17.c. Apparuerũt vel viſi ſunt impetuoſi
vel vehemẽtes aquarũ ⁊ reuelata ſunt fundamẽ
ta oꝛbis ab increpatione tua domine: ⁊ a ſpira=
tione ſpiritus naſi tui. Dixit Rabi Hanina. Ab ĩ=
crepatione nõ eſt accipiẽdũ ad literã: ſed a ſpira=
tione ſpiritus naſi tui. ſicut dictũ eſt Exo.xv.c.
Spiraſti ſpiritum tuum: operiet eos mare.
¶ Ad euidẽtiam predictoꝝ videt̃ hic notandũ
ꝙ ex eo qḋ paulo ante ĩductum eſt.ſ. ⁊ ſpirit⁹ He
loim.i. deoꝛum erat volitans ſuper aquas. Quẽ
quidẽ loquendi modum de deo: cautela non ad=
mittit catholica. ſatis innuit̃. ꝙ ex deo patre et
filio: equaliter ꝓcedit ſpiritus ſanct⁹. et eſt. Ma
xime autẽ propter hoc. ꝙ ibi dicit̃. ꝙ ſpiritus il=
le deoꝝ ſeu dei. Si pluralẽ pro ſingulari accipi=
mus. eſt ſpiritus Meſſie ſeu chriſti. Ad cui⁹ quip
pe rei veritatẽ. opoꝛtet iam tunc fuiſſe Meſſiam
ſm̃ diuinitatẽ. ¶ Quod aũt due nares diuine.i.
due Midot/ ſiue due perſone: pater videlicet et
filius ſint vnus naſus.i. vnum tm̃ pꝛincipium ſpi
rans ſpiritum ſanctum: p id qḋ predicte traditio
ni conſequenter adiungitur/ habetur euidenter.
¶ Poꝛro ꝙ iſta ſpiritus proceſſio ex naribus di
uinis de ſpiritu dei/ de deo intelligẽda ſit ad lite
ram et non de alio: oſtẽditur per hoc qḋ de pſal=
terio cũ gloſa ſua eſt poſtremo inductum. ¶ Ex
inde vero ſpiritus iſte ſanctus: perfectus deus cũ
patre ſimul ac filio monſtrat̃ eſſe: vbi in p̃s.138.
Ubiqꝫ et in omni loco nõ tm̃ localiter ꝙ ſoli deo
cõuenit: oſtẽditur adeſſe. Quo ibo a ſpiritu tuo:
et quo a facie tua fugiã? Si aſcendero in celũ ibi
es tu: ⁊ ſi ſubſtrauero me, ĩ inferno/ ecce ades. Aſ
ſumpſero alas auroꝛe: habitauero in nouiſſimo
maris: etiam ibi manus tua deducet me: et ap=
pꝛehendet me dextera tua. Nota ꝙ huiuſcemodi
ꝙ dicit. Si aſſumpſero alas auroꝛe. ſenſus eſt.
Si aſſumerẽ modũ auroꝛe q̃ in momento appa=
ret ab oꝛiente in occidentẽ. ¶ Deniqꝫ de emiſſio
ne ſiue effuſione iſtius ſancti ſpiritus ſup apoſto=
los et alios Chriſti diſcipulos ĩ die pẽthecoſtes
⁊ ẽt alias hr̃ Hiere.32. d. Donec effũdat̃ ſup nos
ſpiritus de excelſo: erit deſertum carmelo vel vi
nee dñi. Et carmel vel vinea dñi nemus reputa=
bitur. Glo. Ra. Se. Donec Jeare ſuper nos.i. do
nec effundat ſuper nos ſpiritum.⁊c. Quẽadmo=
dũ dictũ ẽ Geñ.24.c. Uataar. Et effudit idriam
ſuam: linguagiũ ſeficha.i. effuſionis frequenter
cadit.i. dicitur de ſpiritu: iuxta illud zacha.xij.
Et effundam ſuper domũ Dauid: ⁊ ſuper habita=
toꝛem Hieruſalẽ ſpiritũ gratie ⁊ deuotionũ. Et
ita etiam dictum eſt Joelis.ij.a. Eſſok.i. Effun=
dam ſpiritũ meũ ſuper oẽm carnẽ. Glo. Ra. Se.
id eſt ſuper omnẽ illũ cui⁹ coꝛ fuerit tener vt ca=
ro. De quo dictũ eſt Ezechie.36. Et dabo vobis
coꝛ carnis. ¶ Premiſſis apte ſubiungẽdũ eſt qḋ
in libꝛo Tanhuma ſuper illud Numeri.xv.g. Et
eritis ſancti taliter dictũ eſt. Dixit dñs Iſraeli.
In ſeculo iſto per manũ Jecer Hara.i. fomitis.
vos eſtis ſeparati a pꝛeceptis: ſꝫ in futuro vẽtu=
ro in diebus Meſſie: ego euellã eũ a vobis. ſicut
dictũ eſt Eze.36.e. Et auferã coꝛ lapidis de car=
ne veſtra: et dabo vobis coꝛ carnis: ⁊ ſpiritũ me=
um dabo in medio veſtri: ⁊ faciã vt in pꝛeceptis
meis ambuletis ⁊ iudicia mea cuſtodiatis ⁊ facia
tis. ¶ Nota ꝙ ſuper Judeos qui coꝛ lapis depo=
nere renuerũt: nõ venit nec eſt effuſus ſp̃ũſanct⁹
culpis ſuis exigẽtibus: ſed ſuper Chriſti diſcipu
los qui habuerunt coꝛ carnis: ꝙ nullatenus inſi
ciari põt. ¶ Qꝫ aũt in deo ſit aliqua mida ſiue
pꝛopꝛietas q̃ vocatur dilectio ſeu charitas. Ex
eo innuitur: qḋ in medras/ ſir/ haſſirim.i. cantic̃
canticoꝛum.3.f. ita ſcriptum eſt. Afirion.i. papi=
lionẽ poꝛtabilẽ. Medras.i. gloſa. hic eſt thꝛon⁹
gloꝛie. Fecit ſibi Rex Selomo. Rex qui eſt ſua
pax: deus.ſ. de lignis libani. Hec eſt dom⁹ ſanct̃
ſanctoꝝ. Colũpnas eius fecit argẽteas. Ecce de
quibus dictũ eſt Job.26.e. Colũpne celi cõtrin=
gẽtur ⁊ cõmouebũtur. Sacramẽtum vel fulcimẽ
tum eius aurũ. Iſtud ſunt verba legis: de quibus
dictũ eſt p̃s.18.e. Deſiderabilia ſuper aurum vel
pluſꝙ̃ aurũ. Sellam eius argamam.i. coccinum.
Ecce qḋ dixit p̃s.lxvij.g. Equitanti in celis celo
rum qedem.i. anterius vel antiquitatis vel oriẽ
tis. Medium eius ſtratum vel accenſum dilectĩ
one vel charitate. Rabi Azarias dixit hãc dile=
ctionẽ ſeu charitatẽ eſſe: Haſſekina.i. ipſam diui
nitatẽ vel gloꝛiam dei. ¶ Nota ꝙ nullus meli⁹
hoc in loco per Selomonẽ ꝙ̃ Meſſias: videtur
intelligẽdus. Ipſe quippe deus eſt: vt ex multis
q̃ dicta ſunt patet. Quas ob res hic Selomõ fe
cit ſibi Affirion: quod eſt fulcrum vel talamus
Coꝛpus videlicet ſuũ qḋ eſt thꝛon⁹ gloꝛie: vt in
pꝛincipio huius Medras dictum eſt Qḋ quidẽ
fecit de lignis libani: q̃ ſunt dom⁹ ſancti ſancto=
rum/ ſcḋm expoſitionem eoꝛum. qḋ optime con=
gruit illis ꝑtib⁹ coꝛpoꝛis matris ſue gloꝛioſe:
ſcꝫ virginis: de quibus coꝛpus ſuum ipſe ſibi vir
tute ſue diuinitatis foꝛmauit. Poꝛro huius Affi
rionis colũpne: propter mũdiciã argẽtee. quatu
oꝛ/ videlicet humoꝛes quib⁹ ſuũ ⁊ oẽ coꝛp⁹ ſub
ſiſtit humanum: concuſſe ſunt ⁊ confracte. Quan
do totus ſanguis eius pẽdẽtis in cruce in quo ſi=
mul oẽs humoꝛes exiſtunt/ eſt effuſus ⁊ diffuſus
Fulcimentũ fuit aurũ: aĩa videlicet p̃cioſa. ſel=
la vel cathedra coccinũ: quia tota illo pꝛecioſo
ſanguine rubꝛicata. Medium vero eius coꝛ.ſ. fuit

raçuſ.i.ſtratū:vel ſcdm aliā ſignificationē: quaſi prunis accēſuȝ amore diuio ſeu charitate. Queſ Sekina.i.diuinitas eſt:vt per expoſitionem Iudaicā oſtēſum eſt. Et ſcdm humanitatē Meſſias ſpiritu ſancto repletus. ¶ Ad hoc etiā optime facit illud qḋ ſcriptū eſt: Iſa.61.a. Spiritus dn̄i dei ſup me:q2 vnxit domin⁹ me. Dixit Rabi Kimhi in libro Saraſſim. Locutus eſt propheta in perſona Meſſie:ita videlicet:ac ſi Meſſias dixerit ſic. Q2 dn̄s vnxit me: ad annūciandum pauperibus vel humilib⁹ miſit me.ꝛc. ¶ Q2 autem ſpiritusſanctus ſane dicatur amor ac ꝓprie et filius ſapientia. docet Aug.in.xv.de trinitate xviii.capitulo/vbi ait. Sicut vnicum dei verbū proprie vocatur nomine ſapiētie cū ſit vniuerſaliter:ꝛ ſpiritusſanctus ꝛ pater/ipſa ſapientia:ita ſpiritusſanct⁹ proprio nūcupatur vocabulo charitatis. Cum ſit ꝛ pater et fili⁹ vniuerſaliter charitas. Sed dei verbum.i.vnigenitus. dei filius aperte dictus eſt dei ſapiētia ore apoſtolico:vbi ait Chriſtū dei virtutē ꝛ dei ſapiētiam. Spirit⁹ aūt ſanctus vbi ſit dict⁹ charitas inuenimus: ſi diligēter Ioannis apoſtoli ſcrutemur eloquium Qui cum dixiſſet. Dilectiſſimi diligamus inuicē: q2 dilectio ex deo eſt:ſecutus adiūxit. Qui nō diligit non cognouit deū:q2 deus dilectio eſt. Hinc manifeſtauit eam ſe dixiſſe dilectionē deū quaȝ dixit ex deo. Deus ergo ex deo eſt dilectio. Hec Augu. Gregorius quoqȝ in omelia Si quis diligit me. Ipſe ſpiritusſanctus amor eſt:vnde ꝛ Ioannes dicit. Deus charitas eſt. ¶ Nunc qm̄ de patre et filio ꝛ ſpūſancto ſimul ꝛ ſigillatim ſcdm intentionem huius operis ſatis credo dixiſſe. hoc ſolum hic in calce videtur ſubnectendum: ꝙ ſeptem modis fit atqȝ notatur in ſcriptura diſtinctio perſonaruȝ. ¶ Primo:ſignificatione:vt pater/fili⁹/ ꝛ ſpiritusſanct⁹. Secūdo ſuppoſitione ꝑ adiūctum:vt deus de deo: ſapiā de ſapientia:lumen de lumine. Tertio cū ſignificatiōe numeri pluralis:vt Gen̄.3.c. Et eritȝ ſicut dij:hoc eſt ſicut diuine perſone. Quarto cōnotatione vt in his verbis gignere ꝛ gigni.mittere ꝛ mitti.dare ꝛ dari. in quibus per ꝯnotationē diſtinguiē genitus a gignēte ꝛ miſſus a mittente. Quinto modo loquēdi:vt in ps. Uerbo dn̄i celi facti ſunt: et ſpiritu oris eius omnis exercitus eorum. Sexto numero verborūm:vt Iſa.6.b. Sanctus ſanct⁹ ſanct⁹. dn̄s deus exercituū. Non eni inueniē hic alia cōpetens rō:quare ter dixerit. Sanct⁹ ꝛ nō niſi ſemel dn̄s deus:niſi propter tres perſonas. Septimo verborū ordine:vt Deuter.6.b. Audi Iſrael de⁹/deus noſter:deus vn⁹. Et ps.66.g. Bn̄dicat nos de⁹ de⁹ noſter benedicat nos deus In vtraqȝ autē auctoritate ex verborum ordine oſtēditur ꝙ primū deus notat patrē qui non ē ab alio. Scd̄s deus notat filium q̄ ab alio eſt. Et cū ſubdit in prima auctoritate deus vnus. In ſecūda vero. benedicat nos deus. Notat ſpiritūſanctum qui eſt a patre ꝛ filio:ꝛ ſubiungit in prima: vnus:in ſecunda ꝛ metuant eum ꝛ nō eos.notat in tribus vnitatem eſſentie. ¶ Amplius non eſt ꝓtermittēdū id qḋ habetur Michee.iii.e. Et certe ego ſum plenus fortitudine ſpiritus dn̄i:ꝛ iudicio ꝛ robore:ad annunciandū Iacob culpā ſuaȝ et Iſraeli erratuȝ ſuum. El eni.i.fortis nomē dei eſt.qḋ valde cōuenit ſpiritui ſancto. Qui quos replet in veritatis cognitionē ꝛ malicie redargutionem/fortificat/roborāt/ꝛ cuſtodit.

¶ Capitulum octauum: De trinitate ſub nomine dei quatuor literarum.i. Tetragramaton.

Expleto ſancti ſpiritus gratia capitulo de eodē. ſubſequenter in iſto octauo capitulo ſecūde ptis tradere intēdimus de noie dei quatuor literarū: id eſt tetragramaton: nec nō et denuo de beatiſſima trinitate aliter ꝙ ſuperius ſit notatum. ¶ Petrus Alfunſus qui fuit in partibus Hiſpanie magn⁹ Rabi apud Iudeos de primis q̄ baptiſmū Chriſti ꝑceperēt:dicit in libro diſputationis cū Iudeo titulo.6.e. Inſpicias nomē ꝗtriū literarum:ꝗuis.4.figuris.vna nāqȝ de his geminata bis ſcribitur. Si igꝛ illud iſpicias: videbis:q2 idē nomē ꝛ vnum ſit ꝛ tria:ſed qḋ vnuȝ eſt ad vnitatē ſubſtātie. Qḋ vero tria:ad trinitatem reſpicit perſonarū. Hucvſqȝ Petrus. ¶ Uidendum eſt enim ꝙ tres litere priores hui⁹ noīs ſcȝ Iod/He/Uau/ſignificant in deo hoc nomine vocato:tres eſſe proprietates a ſeipſis inuicē differentes: ex ſua diuerſitate quā habent: tā in figura ꝙ in nomie:vt predictū eſt. Una vero earū q̄ reperitur ꝛ ī fine nominis ponitur que eſt He. et eſt prima in hoc noīe. Hauia.i. eſſentia idicat trium midot.i.proprietatum vel perſonarū vnitatem eſſentie. ¶ Cōuenienter etiam dici poteſt ꝙ ex eo qḋ in hoc nomine ſunt tres litere.primo tā in ſono ꝙ in figura ab inuicē differētes.ſ. Iod He/Uau. Deinde vna earum.ſ.He.ponitur iterato in fine nominis que ipſum ꝯſumat ac perficit: indicat cum dicitur de Meſſia:ꝙ tres ſubſtantie ad inuicē differētes q̄ ſunt in eo corpus.ſ. ꝛ anima ꝛ dei ſapientia:taliter ſunt due harum priores:tertie copulate/taliter applicate/ꝙ nō ſunt in Meſſia deus ꝛ hō due perſone ſȝ vna:nec duo Meſſie ſed vn⁹:quēadmoduȝ tres diuerſe litere ſupradicte vnum glorioſiſſimū nomē dei efficiūt cū finaliter in vnam cōueniūt ex ſeipſis: que dicitur He. Hec quando nomē predictū dicitur de Meſſia. ¶ Quib⁹ adijciendum eſt illud qḋ ſcriptum eſt in libro Quiduſſin: in Pereq Azara Iochin.b. Dixit Raba fili⁹ Hanna:nomen dei Arbaa Otiot.i.quatuor literarū. Sapientes erant tradētes vel docentes illud diſcipulos ſuos vna vice in ſeptimana. Dixerunt aūt aliqui ꝙ bis in ſeptimana. Dixit Rabi Nahmā. Uidetur verius ſm eum qui dixit ſemel in ſeptimana. ſicut ſcriptum eſt Exo.iij.c. Dominus deus patrū veſtrorum. Deus Abraham/deus Iſaaq ꝛ de⁹ Iacob. miſit me ad vos. Hoc eſt nomen meum leolam.

id eſt ad ſeculū.leaalē.i.ad celandū eſt ſcriptum.
Raba voluit vel propoſuit hoc exponere in diſi
ctione ſua.Et dixit ei quidā ſenioꝛ ꝙ ibi erat ſcri
ptum leaalem.i.ad celandū vel occultandū. Ra=
bi Abina obiecit. Scriptū eſt Exo.iij.c. Hoc eſt
nomen meū. Dixit Deus ſanctus ꝛ benedictus.
Nō legoꝛ ſicͭ ſcriboꝛ. Scriboꝛ cū יהוה Jod/He/
Vau/He.et legoꝛ cū אדני Aleph/Daled/Nun
Jod.i.cū Adonai. Maldauerunt magiſtri.i.tre
diderunt legendo. In principio erant docentes
vel tradētes nomen.xij.literarum/omnē homi=
nē.Ex quo vero multiplicati ſunt tranſgreſſoꝛes
docuerūt ipſum. honeſtos vel pudicos qui erāt
in ſacerdotio. Honeſti vero ꝗ erant in ſacerdo=
tio/erant abſoꝛbentes ipſum in melodia ſacer=
dotū fratrū ſuoꝝ. Dixit Rab. Nomen quadragi=
ta duarum literarū non erant docentes illud/ni
ſi illū qui erat honeſtus vel pudicus ꝛ ſtās ī me=
dio dierum ſuoꝝ: ꝛ nō erat iracūdus/nec ebꝛio
ſus/nec obſtinatus in pꝛopꝛio ſenſu et moꝛibus.
Deinde oīs qui ſciebat illud ꝛ reuerebat ipſum ꝛ
ſeruabat illud ī mūdicia: ꝛ cuius ſermo erat ī trā
quillitate cū creaturꝭ.i.cū hominibꝰ: dilectꝰ erat
a ſuperioꝛi ꝛ deſideratus ab inferioꝛi. Et terroꝛ
vel reuerentia eius incutiebatur ſuper creaturas
Et doctrina eius mācipabatur effectui: ꝛ heredi
tabat duo ſecula: ſeculum.ſ.iſtud: ꝛ ſeculum futu
rum. ¶ Legitur quoqꝫ in Pereq.i.diſtinctione ꝗ
dicitur Heleq.a. Aba Saul dixit. Qui pronun=
ciat ipſum nomen.4.l.literarū cū literis ſuis: nō
habebit partem ad ſeculū vēturū. ¶ De hoc au=
tem nomīe glorioſiſſimo arbaotiot ſm Hebꝛeos
et tetragramaton ſm Grecos: ꝛ quatuoꝛ littera=
rum ſm nos: multa ſunt dicta ſupꝛa. capitulo pꝛi
mo iſtius partis a Rabi Moiſſe. ¶ Quibus hic
videtur addendum ꝙ idēꝰ ipſe ait in ſexageſimo
pꝛimo capitulo ꝑme partis/ directionis nutātiū.
Mandatū inquit eſt nobis. Numeri.6.g. benedi
ci a ſacerdotibus: ꝛ ibi eſt nomen dñi ſm pꝛopꝛiā
ſcripturam. Et ipſum eſt Sem-hāme foꝛas.i.no
men expoſitū. Nō erat aūt omni homini notum
qualiter pꝛoferebatur: vel cū qua vocali ſonabat
quālibet literarū eius. ꝛ vtrum opoꝛtebat ꝙ aliq̄
earum duplicarentur: vꝉ ſimpliciꝉ ꝛ leuiter ꝓfer
rentur. Erant aūt hoīes ſapiētes recipiētes ab
inuicem ſignificationeꝫ ꝛ modū ꝓlationis eius.
Et non docebant aliquē illud/ niſi diſcipuluꝫ eo
dignū ſemel in ebdomada. Et ego credo ꝙ iſtud
qꝺ dixerunt.ſ. ꝙ nomen filiū quatuoꝛ literarum:
ſapiētes docebāt ipſuꝫ filijs ſuis atqꝫ diſcipulis
vna vice in ebdomada. nō erat hoc docere ſolū
modū qualiter pꝛoferretꝛ: ſed docere ſignificatio
nem ꝓpter quā huiuſcemodi nomē inuētū eſt et
impoſitum: in eo quippe eſt diuinum myſterium.
¶ Itē predictus Rabi. Erat quoqꝫ adhuc apud
eos nomē qꝺ dicebāt filium.xij.literarū: qꝺ vti=
qꝫ erat in ſanctitate vel reuerētia citra nomē qꝺ
eſt filius quatuoꝛ literarum. Eſt autem in pꝛom=
ptu quātū ad me: ꝛ id qꝺ ego vehemēter opinoꝛ
ꝙ non erat vnū nomē: ſed duoꝰ vel tria noīa con
gregata: quoꝝ litere erant duodecim. Et illi pꝛi
oꝛes ſancti/ videlicet/patres: quotienſcūqꝫ in ſa
cra ſcriptura occurrebat nomē.4.literaꝝ.ſ. Jod
He. Vau. He. pꝛominabāt ipſum ꝛ exponebant
eū.xij.ſ.literis. quēadmodū hodie nos ꝓnūcia=
mus ipſum: cū Alef. Daled. Nuꝫ. Jod.i. cū Ado
nai. Et iſtud pꝛoculdubio nomē: filius.xij. litera
rum ſignificabat ſignificatiōes maioꝛis vnitatis
quā id qꝺ ſignificat hoc nomē adonai. ꝛ nō pꝛo=
hibebant nec occultabant ipſum ab aliquo dño
ſciētie: ſed quicūqꝫ volebat illud adiſcere: doce=
bat eum. non ſic auteꝫ nomē.4.literarum. Nun=
ꝗ quippe docebant illud aliquē: hi qui ſciebant:
niſi filios ſuos atqꝫ diſcipulos ſemel in ſeptima
na. Et hoc quando tales erāt ſupple quales de=
ſcribit eos infra. Cūqꝫ multiplicati ſunt ī mūdo
hoīes ſciſmatici ꝛ diſſoluti: didicerunt nomē fi=
lium.xij.literarum: ꝛ coꝛ ſ̄ꝑebant credentias cū
eo: quēadmodū accidit ei qui eſt imperfectus qñ
percipit ꝙ non ſe habet res ſicut ſibi fuerat viſū
a pꝛincipio. Tūc inꝗ̄ occultauerūt etiā iſtud no=
men.xij.ſ.literarū ꝛ nō docuerunt eum vlterius
niſi honeſtis ꝛ pudicis/qui erāt ī ſacerdotio/ vt
benedicerēt cum eo populum in ſanctuario. Qñ
autem pꝛohibuerūt memoriaꝫ noīs expoſiti de
ſanctuario pꝛopter maliciā filioꝛum Adā: dixe=
rūt. Ex quo moꝛtuus fuit Simeō iuſtus. irritaue
rūt fratres eius benedicere cū noīe.4.literarum
Erāt autem bñdicētes cum noīe.xij.literarum.
Dixerūt magiſtri: videlicet ī Talmud: qꝺ in pꝛin=
cipio docebāt nomē.ſ.xij.literarum omni homi
ni. ꝛc. ſicut ſuperius dictum eſt. ¶ Rurſum etiam
erat eis aliud nomē.xlij.literarum. Cōſtat auteꝫ
omni homini intellectū habēti: ꝙ nullo modo:
nullaqꝫ ratione: poſſibile eſt eſſe vel fuiſſe vnam
ſolummodo dictionē quadraginta duarū litera
rum. Sed erant multe dictiones ꝯgregate: quo=
rum ſumma literarum erāt.xlij. literarum. Nec
debet nec poteſt cuiꝗ̄ eſſe ambiguum: quin ille
dictiōes haberēt ꝛ oſtēderēt ſignificatiōes neceſ
ſario que appꝛopinquare faciebāt intellectuꝫ ad
cognitionem veritatis ſubſtātie creatoꝛis. Vo=
cate aūt ſunt multe huiuſcemodi dictiōes foꝛſitā
nomē: qꝛ vnam ſignificationem pariter oſtende
bāt. Una quippe ſignificatio pōt oſtēdi ꝛ dari in
telligi multis dictionibus. Quapꝛopter aiaduer
te hic. Scito quoqꝫ ꝙ nūꝗ̄ dixerūt de noīe.xij.
literarum neqꝫ de noīe quadraginta duarum ꝙ
eēt Sem hāme foꝛas.i.nomē expoſitū. ſꝫ Sem
hāme foꝛas abſqꝫ dubio eſt nomen vnicum ſibi:
ꝗ ē deo ſctō ꝛ bñdicto.i.nomē.4.literaꝛuꝫ: ſicut
oſtēdimus. Iſta vero alia duo noīa tribuebāt at=
qꝫ pꝛeſtabant homini neceſſario cognitionē ac
noticiam dei. Oſtenditur autem hoc ex eo quod
magiſtri noſtri dixerūt: nomen qꝺ eſt filius qua=
dragrinta duaꝝ literarum.i.nomē qꝺ cū quadra
ginta duabus literis ſcribitur. Sanctū ꝛ ſanctifi
cans eſt. Et nō erāt docētes ipſuꝫ niſi illū qui eſ
ſet pudicus ꝛ honeſtus: ꝛ qui iā ꝑueniſſet ad me=
dium dieruꝫ ſuoꝛum. Et qui nō eſſet iracūdꝰ nec

ebrioſus: nec in ſuis malis morbus obſtinatus: aut pertinax: ⁊ cuius ſermo eſſet in tranquillitate cum creaturis. Quicũq; vero ſciebat illud et habebat in reuerẽtia ⁊ ſeruabat ei mũdiciam: vł ĩ mundicia obſeruabat. ille erat dilect⁹ a ſuperiori. i. a deo: ⁊ deſiderabilis ab inferiori. i. hominibus. Et timor ac reuerentia eius incutiebatur in creaturis: ⁊ doctrina eius ꝯſiſtebat in manu eius et hereditate acquirebat duo ſecula. ſ. ſeculũ iſtõ atq; venturum. Valde autez longe eſt hoc qđ ex verbis iſtis datur intelligi: tãta videlicet/ipſum dicenti: morũ honeſtas atq; ꝯpoſitio neceſſaria ab eo ꝙ multi hominũ extimaueſt atq; dixerũt ſcz ꝙ erãt predicta nomina litere: quibus homo loquebatur. Sed nõ erat in eis aliqua ſententia vel ſignificatio q̃ ꝑmiſſa magnalia requireret: et qui exigeret ⁊ cui neceſſaria eſſet tãta morũ ꝯpoſitio: q̃ta predicta eſt. Manifeſtũ eſt aũt ꝙ totũ hoc qđ dictũ eſt. ſ. nõ eſt dictum niſi ad dandum cognoſcere ſententias vel ſignificationes diuinas de numero ſignificatorũ q̃ ſunt archana vel myſteria ſiue ſecreta legis. Poſtq̃ vero inuenerunt hoies quidã mali ac ſtolidi huiuſcemodi verba q̃ dicta ſunt. ſ. de ſupradictis nominibus: habuerunt potẽtiam mẽtiẽdi atq; dicẽdi. ꝙ qñ alique litere cõiungũtur vt ipſi volunt: habẽt talẽ effectũ et talẽ: ſi ſcribant vel dicantur tali modo vł tali. Poſt hoc vero ſcripta ſunt illa mẽdatia que adinuenerũt hoies illi impij de corde ſuo ꝑueneruntq; ſcripta illa ad manus inſipiẽtiũ qui carebat diſcretione qua diſcernere poſſẽt verũ a falſo: ⁊ crediderunt illis ſcripturis: ⁊ ꝯfiſi ſunt ꝙ eſſent vere: nã ſicut ſcriptũ ẽ Prouer. 14. d. Pechi id eſt ſtolid⁹ credit omni verbo. hec Rabi Moſſe. ¶ Ex eis q̃ dicta ſunt euidenter habeĩ ꝙ fuit et eſt nomen dei qđdam in ſacra ſcriptura apud hebreos ꝙ quatuor literis ſcribiĩ: ⁊ nomẽ quatuor literarũ vocatur. Unde oſtenditur manifeſte ꝙ hoc ẽ nomẽ dei ſup omne nomẽ vt dicit apoſtolus Paulus ad Philip. ij. b. Et nũq̃ ⁊ nuſq̃ in ſacra ſcriptura dictum eſt niſi de deo: ⁊ de Meſſia: ⁊ ꝙ ipſuz eſt Sem hãmeforas. i. nomẽ expoſitũ ⁊ nullũ aliud: eo ꝙ exponebaĩ ꝑmo vt dictũ eſt cũ. xij. literis. Deinde vero cũ. xl. duabus. Deniq; vero ꝙ modus proferendi ⁊ ſignificatũ ipſius et expoſitio eius cũ ſepedictis. xij. literis: et xl. duabus ignoratur penitus a Judeis ſui exigẽtibus culpis. ¶ Ob cui⁹ nois igiĩ ignorãtie cauſam vociferantes ac rudẽtes Judei orant deum in ſinagogis ſuis ⁊ nõ exaudiũtur: ſicut ſcriptum eſt in Medras Tibillim ſup ꝑs. 90. g. vbi diciĩ. Qm̃ mihi adheſit vel cõiunctus eſt eruam eum ⁊ exaltabo eum: qm̃ cognouit nomẽ meũ. Dixit Rabi Jhoſſua filius Leui ĩ nomie Rabi Pinhaz id eſt finees. Quobrem ſunt orantes Jſrael ĩ mũdo iſto ⁊ nõ exaudiũtur. propter hoc qđ ignorãt Sẽ hãmeforas. i. nomẽ expoſitũ. Futuꝝ ẽ aũt vt deus ſanctus et benedictus doceat eos illud. ſicut dictum eſt Jſa. lij. c. Propter hoc ſciet populus meus nomẽ meũ: ꝓpter hoc in die illo: q̃ ego qui loquebar: ecce ego: vel ecce me. In illa hora ipſi erunt orãtes ⁊ exaudiẽtur. ſicut dictum eſt ꝑs. 90. g. Uocabit me ⁊ exaudiã eũ: cum ipſo ero in anguſtia: liberabo eum ⁊ glorificabo euz. Longitudine dierum ſaturabo eum: ⁊ oñdam ei ſaluationẽ meam. Propterea q̃ nõ erit tribulatio vel anguſtia ventura poſt eam. ſicut dictum eſt Jſa. xlv. e. Jſrael ſaluatus erit in dño ſaluatione ſeculorũ. i. ſempiterna. Iterũ quoq; eſt dicens in ꝑs. 49. g. Oſtendam ei ſaluamẽtum dei. Saluatio vero Moiſi/⁊ Debora/⁊ Dauid/⁊ Eſdre: venit in anguſtia poſt anguſtiã. Et hec eſt vna de grauiorib⁹ ſcripturis: quod ſaluatio Jſrael ẽ ſaluatio dei ſancti ⁊ bñdicti. ¶ Aiaduertat tua prudentia lector in hac Medras. i. gloſa. quinq; vtiliter ſatis vt puto notanda. Primũ: ꝙ licet Judei orent deũ: deus nõ exaudit orationes eorũ. Secundũ: ꝙ cauſa huius rei/eſt eorũ ignorantia: q̃ ſcz neſciũt neq; intelligũt nomẽ dei expoſitum. Tertiũ: ꝙ futurũ erat vt deus adeſſet: q̃ nomen iſtud doceret. Quartũ: ꝙ tũc oſtẽderet ſaluationẽ vel ſaluamẽtũ ſuũ: quo. ſ. ſaluaret ſeipſum: ſaluando Jſrael Quintũ: ꝙ hoc eſt vnũ de grauioribus q̃ ſcriptura cõtineat. ¶ Dicẽdũ eſt itaq; ac ſciendũ: ꝙ tertiũ videlicet ꝙ futurũ fuit vt deus adeſſet: q̃ nomẽ dei expoſitum a Judeis dãpno ſe ignoratum: doceret filios Jſrael: tũc impletuz eſt abſq; dubio: qñ filius dei verbum virtus ⁊ ſapientia dei affuit ĩ dño noſtro Jeſu Chriſto. quẽ probauimus eſſe Meſſiam: ⁊ ipſum multipliciter et in locis q̃pluribus verũ eſſe hoiem ⁊ verũ deum: ⁊ adhuc ꝓbabitur/et docuit illos paucos filios Jſrael apoſtolos loquor ⁊ ceteros diſcipulos: ſed in eis q̃plurimos. quia qđ eis dixit per eos multis aliis dixit. Hoc aũt tunc maxime qñ dñs noſter Jeſus Chriſtus ꝓut ſcriptum eſt Luce. 24. g. Aperuit. ſ. eis diſcipulis rudibus idiotis/atq; ſimplicibus ſenſum vt intelligerẽt ſcripturas. Et teſte Matheo euãgeliſta ſanctiſſimo 28. g. dixit eis. Data eſt mihi oĩs poteſtas in celo ⁊ in terra. Euntes ergo docete oẽs gẽtes/baptizantes eos In noie patris ⁊ filij ⁊ ſpũſſancti docẽtes eos ſeruare oĩa q̃cũq; mandaui vobis. In hac ſiquidẽ forma in qua iuſſit baptizare inſtructos cũ poſuit patrez/⁊ filium: ⁊ ſpiritũ ſanctũ. plane inſinuauit ſe iam ꝑdocuiſſe diſcipulos ſecretum trinitatis ⁊ vnitatis diuine. Tria quippe noia: pater. ſ. filius ⁊ ſpũſſanctus: trinitatẽ diuinarũ exꝑmũt perſonarum. In eo vero qđ ĩ nomine ⁊ non in noĩbus dixit: euidẽter oſtẽdiĩ ꝙ eſſentiam patris ⁊ filij ac ſpiritusſancti: dixerat et dicebat diſcipulis eſſe vnã. ¶ Et hanc proculdubio dixerim veriſſimaz eſſe expoſitionẽ nois dei. 4. lraꝝ. ſ. Jod. He. Uau. He. quando de Deo dĩ ⁊ non de Chriſto. Et hoc ſcilicet paĩ ⁊ filius ⁊ ſpũſſanctus: eſſe nomẽ. xij. literaꝝ. Qđ ſicut ait Rabi Moiſes ſuperius parum. §. Jtẽ predict⁹ Rabi: ex duobus vel tribus ꝯſtat noibus. Quorum ſumma lraꝝ: duodenarius ꝯcludebat numerus Huius aũt mirabilis aſſertiõis fidem faciãt Ju=

ceis litere ſūe in oculis ſuis. Etenim ſiue nomia
hec literis hebraicis ſcribāt ſic אב ab.i.pr̄ בן bē
i.fili⁹ ורוח קדוש veruah. qados.i.ꝛ ſpſſanct⁹.
et vocauerimus ſpm̄ ſanctū ſicut ipſi ſepius vo:
cant ruah.qados. id ē ſpiritū ſanctuarij. Et ēt ſi
dixerim⁹: ab.pr̄.ben filius.ruah.haqodes.i. ſpi:
ritus ſanctuarij. In vtroq3 modo: hec noīa.xij.
literis ꝯſtant. Ab enī ꝙ eſt pater duabus hebrai
cis literis ſcriptitatur. Ben vero qḋ eſt fili⁹ alijs
duabus: ve.ruah.qados.i.ſpūſſanctus. vel ſcḋm
eos ורוח הקדש veruah.haqodes.id ē ꝛ ſpūſſā:
ctuarij.8.lr̄is ſcribit. Que cū p̄dictis.4.12.ſunt:
quibus diſcipulis ſuis expoſuit nomē dei quatu:
or lr̄aꝝ.i.יהוה dn̄s Ieſus Chriſtus. Et hoc eſt ꝓ
culdubio ꝙ ipſe patrem alloquēs dicit Io.17.b.
Joan. 17. Manifeſtaui nomen tuū hoīb⁹ quos dediſti mi:
hi de mundo. Qḋ beatus Augu. exponēs dixit.
Intelligendū eſt: manifeſtaui nomē tuū hoībus
iſtis quos dediſti mihi de mundo: q̄ me audiunt
hoc dicentē: nō illud nomen tuum quo vocaris
deus: ſed illud quo vocaris pater meus. Qz no:
men manifeſtari ſine ipſius filij manifeſtatio:
ne / non poteſt. Nā ꝙ deus dicit vniuerſe creatu:
re et oībus gentibus anteꝗ in Chriſtū crederēt
nō oīmode potuit eſſe hoc nomē ignotū. In hoc
ergo qḋ fecit hunc mundū ꝛ anteꝗ imbuerentur
in fide Chriſti: notus in oībus gentib⁹ De⁹. In
hoc aūt ꝙ nō eſt cū dijs falſis colendus Not⁹ in
Iudea De⁹. In hoc vero ꝙ pater huius prius oc
cultum: nūc manifeſtauit eis quos dedit eis pat
ipſe de mundo. Hec Aug. Itē ad h̄ Criſoſtomus
ſuper illud Io.xv. Cū eſſem cū eis: ego ſeruabā
eos in noīe tuo. In noīe ei patris ſeruabat diſci
pulos ſuos filius hō cū eis humana preſentia cō
ſtitutus. Sed ēt pater in noīe filij ſeruabat: quos
in noīe filij petentes exaudiebat: neq3 hoc tam
carnaliter debemus accipere velut viciſſim ſer:
uent nos pater / ꝛ fili⁹. Simul enī nos cuſtodiūt
pat ꝛ filius ꝛ ſpirituſſanct⁹: ſed ſcriptura nos nō
leuat niſi deſcendat ad nos. Intelligamus ergo
cum ita dn̄s loquitur: pſonas eū diſtinguere: nō
ſeparare naturam. Itē Criſo. ſuper Io.xvij. g.
Hij cognouerunt qz tu me miſiſti: et notum feci
eis nomen ſuum per me.ſ. primo ꝛ notum faciaz
amplius per ſpiritū ſanctū: perfectā eis cognitio
nem dando. Cum autem didicerint quis es tu:
ſcient quia nō ſum ego ſeparatus a te: ſed valde
amatus et ꝓprius fili⁹ ꝛ coniunctus: deinde qz
ſpirituſſanctus eſt amor patris ꝛ filij: ideo ſubdit
Ut dilectio qua dilexiſti me ſit in eis ꝑ ſpiritum
ſanctum.ſ. vnde ad Ro.v. Charitas dei diffuſa ē
in cordibus noſtris ꝑ ſpiritum ſanctum q̄ dat⁹ eſt
nobis. ¶ Satis vt puto patet ꝙ dn̄s noſter Ie:
ſus Chriſtus docuit nomē dei.4.literarū: ꝑ no:
men.xij.literarum: qḋ eſt pater / filius / ꝛ ſpūſſan
ctus: vt preoſtēſum eſt. Et nota id qḋ paulo ſu:
perius dicit Rabi Moiſes de noīe.xij.literarum
et quadraginta duarum: ꝙ ideo vtrūq3 dicebat
nomē: licet multis cōſtaret dictionibus: qz vnuz
erat illō ꝙ ille ml̄te dictiōes mōſtrabāt ꝛ ſignifica
bant. Optime docuit eſſe veruz dominus Ieſus
Chriſtus: cū iuſſit diſcipulos baptizare. In noī
patris ꝛ filij ꝛ ſpūſſancti. ꝛ non dixit in noībus
Quippe per hoc multa noīa vel multas dictio
nes vnam eſſentiam triū pſonarū intendebat: ꝛ
vnū tantūmodo deū q̄ pater filius ꝛ ſpirituſſan:
ctus eſt: docebat eſſe credendum atq3 colēdum.
¶ Sic quoq3 nulli debet eſſe ambiguū dn̄m no
ſtrum Ieſum Chriſtū. Nomen quoq3.xl. duaruz
literaꝝ apoſtolos docuiſſe. Sanct⁹ q̄ppe Atha:
naſius Chriſti doctrinā apoſtolorūq3 vſq3 quaq3
ſecutus noīs.xij.literaꝝ: qḋ eſt ſicut oſtenſum ē.
pater / filius / ꝛ ſpūſſanct⁹. Et ē expoſitio vt pre
dictum eſt nominis. 4. literarū. Expoſitionem
pfectiſſimam poſuit cum ait. Deus pater. de⁹ fi:
lius. deus ſpirituſſanctus. Et tn̄ non tres dij: ſed
vnus eſt deus. Horum nāq3 verborū ſnīa in he:
braicum verſa.xl.duarum ſummā tribuit litera:
rū hocmō אב אל Ab.el.pr̄.de⁹. בן אל bē el.fi
li⁹de⁹ ורוח קדוש אל veruah.qados.el.et.ſſ.de⁹
אך ak tn̄. אין ēn. nō ſunt שלשה אלהים seloſſa
elhoiz: tres dij כי אלהים אחד qi.elhoī ehad.ſz
vn⁹ de⁹. Et hoc iuxtmodū q̄ noī aūm⁹ ſpm̄ ſcm̄: iux
ta illū vō modū q̄ iudei noīant ipz: reddit eād ſū
ma ꝛ idē nūer⁹ literarū. ſic Ab el.pater de⁹.ben.
el.filius deus. ve ruah haqodes el.ꝛ ſpūs ſanctu
arij deus. ak verūtamē en. non ſunt. ſeloſſa elo:
im. tres dij. qi. ſed. el. ehad. vnus deus. ¶ Et no
ta ꝙ Iudei dicturi ſunt. Cur hic ponimus vau li
teram que eſt et: cum ſpiritu ſancto. Et in noīe ſi
militer duodecim literarū: dicēdo. Pater filius ꝛ
ſpirituſſanctus. ꝛ nō ponim⁹ eam cum filio. Qui:
bus dicendū. ꝙ talis eſt modus hebraicus: vt pa
tet Exo.iij.b. vbi ait dn̄s ad Moiſen. Ego ſum
lohe.i.dij.patris tui.dij Abraham. dij Iſaaq. et
dij Iacob. Uides ꝙ nō ponitur vau.i.et. niſi cū
vltimo: ſic etiam eſt in omnibus conſimilibus.
¶ Hec ſunt dicēda circa nomē dei.4.literarum
quotiēſcūq3 de deo ſimpliciter dicit. Quādo ve
ro et vbi ſpecialiter dicitur de Meſſia: tūc dicen
dum eſt: ꝙ quēadmodū cū deo dicitur tres prio:
res litere diuerſe. ſcilz. Iod. He. Uau. ſunt iudici
um ꝙ Iudei remez vocāt triuz vtriq3 perſonarū
Et harū triū media.ſ.he. q̄ ſola repetit eſt remez
id eſt nutus vel iudicium: ad perſonaruz eſſentie
vel ſubſtātie vnitatē: ita cum de Meſſia inuenit
dictū / diuerſitas trium literarum primitus po:
ſitarum eſt remez. hoc eſt iudicium diuerſitatis
triū ſubſtātiarū q̄ ſunt in Chriſto ſiue Meſſia: vi
delicet: corporis ꝛ aīe: ꝛ filij aut verbi vel virtu:
tis aut ſapiētie dei. Media vero.i.he / q̄ ſola re:
petitur / indicat ꝙ dicte tres, ſub ē: nō ſūt due per
ſone nec duo Meſſie. ſed vnus Meſſias ꝛ vna fi
lij dei perſona. ¶ Deinde ſicut nomē.4.literaꝝ
cum de deo dicitur: exponitur cum noīe.xij.lite:
rarum. qḋ eſt pater / filius / ꝛ ſpirituſſanct⁹: vt ꝑ:
oſtenſum eſt: ita qn̄ de Meſſia dicitur / ſimiliter
exponitur cum noīe.xij.literaruz. qḋ eſt corpus
aīa ꝛ filius dei. Hebraice vero guf neſſama ve
ben el. Guf enim.i.corpus. tribus ſcribitur lite:

ris hebraicis. Neſſama vero ania quatuor/Ve/
Ben/El.i.ꝛ filius dei:quiqꝫ ac ſic ſunt in vniuer
ſo.xij. ¶ Deniqꝫ vt nomen.xij.literarũ cum de
deo dicitur.exponitur ꝑ.xl.duas literas. Ita et hõ
nomen.xlij.literarũ qd̕ dicitur de Chriſto exponi
tur ſimiliter ꝑ.xl.duas literas hoc mõ. Caaſſer/
ſicut hanepes aia/hãmaçqalet:rationalis. Ua=
habaçar:et caro. Adam Ehad/vnus eſt homo.
Qak/ita/hael/Uahaadam. Deus ꝛ homo Meſ
ſiah/Ehad.vnus Chriſtus. ¶ De hac ſubſtantia
rum trinitate ꝛ perſone Chriſti vnitate. Bernar=
dus in ſermõe natiuitatis dñi ait. Attẽde ꝙ ſicut
ĩ perſonis trinitas in ſubſtãtia vnitas. Sic ĩ hac
ꝯmixtione in ſubſtãtijs/trinitas/vnitas in perſo
na. Et ſicut ibi perſone non ſcindunt vnitatẽ:vni
tas non minuit trinitatem. Ita hic perſona non
cõfundit ſubſtãtias:nec ſubſtãtie ipſe perſone:diſ=
ſipant vnitatem.

¶ Capitulum nonum de incarnatione filij dei.

INueſtigato de vnitate filij dei
ꝛ trinitate. Nũc vlterius pro=
cedẽdo videamus de incarna
tione eiuſdẽ filij dei. Cuius q̃=
dẽ dei ĩcarnatio/ꝛ nature hu=
mane aſſumptio/cõueniẽs fu
it perſone filij dei ꝛ non pr̃is/
nec ſpũs ſãcti:vt nõ eſſet fili⁹
Ade ꝛ Abrahe/atqꝫ Dauid ĩ humanitate:niſi il
la mida.i.perſona ſeu proprietas: que erat filius
in deitate. Qꝫ quidẽ ĩ vna perſona Meſſie fuiſſe
faciendum atqꝫ complẽdũ:euidẽter oſtendũt ẜm
Targũ.i.ẜm trãſlationẽ caldaicã. Yſaias ꝛ hie=
remias. Alter nãqꝫ.l. Iſa.4.b.dicit. In die illo
erit Cemah/Adonai.i.germen dñi ad gaudiũ/
vel ad decorẽ:ꝛ ad gloriã vel honorem:ꝛ fructus
terre ad nobilitatem/ꝛ ad ornatum euaſe Iſrael.
Idẽ in Targũ. In tempore illo erit Meſſias dñi
ad gaudiũ ꝛ honorem.ꝛc. ¶ Hieremias vero.33.
c.his verbis ait. In diebus illis/ꝛ in tempore il=
lo germinare faciam Dauidi Cemah/Cedaca.i.
germen iuſtitie. Idem in Targũ. In dieb⁹ illis:ꝛ
in tempore illo ſtatuam Dauidi Meſſia iuſtitie.

¶ Animaduertat diligẽtius tua prudẽtia lector:
ꝙ vbi vterqꝫ propheta in iſtis auctoritatib⁹ po=
nit Cemah:qd̕ interpretatur germen. Targũ po
nit vtrobiqꝫ Meſſiam. Per qd̕ datur euidẽter in=
telligi omnibus/erroris alicuius caligine cor nõ
habẽtibus obcecatũ:ꝙ ſicut vere Meſſias futu=
rus erat germẽ.i.filius Dauid:vt dicit hic hiere
mias. Ita erat vere germen.i.filius dei ẜm deita
tem/vt dicit Iſaias. Ex quibus duobus manife=
ſte reſultat Meſſiã ſimul eẽ in vnitate pſone filiũ
dei:ꝛ filium Dauid:aliter tamen ꝛ aliter. Filius
namqꝫ dei ẽ ante omnia tẽpora. In tẽpore vero
filius dauid. Filius dei eſt immediate ꝛ ſine ma=
tre. Filius vero Dauid poſt multa media iuſtorũ
ꝛ iniuſtorũ ex ſola matre. Qꝫ quidẽ ꝑ hoc nomẽ
germen/ꝛ ꝑ hoc verbum germiare faciam: ſatis
apte indicat hieremias. Cui cõſonum valde ẽ ꝙ
ſupra in capitulo.vi.iſti⁹ ptis.§. Ad hoc etiã facit
qd̕ de ca.4. Prouerbiorũ idductũ ẽ in filij dei pſo
na. Filius fui patri meo ãte matrẽ. Recte quoqꝫ
inſpiciẽti hoc idẽ innuit Iſa.in proxima auctori=
tate in qua germen dei premittit:ꝛ mox ei fructũ
terre ſubiungit. Quis eniꝫ eſt hic fructus terre.
niſi Meſſias natus ex virgine:De quo ſcriptuꝫ ẽ
ps.66. Confitebũtur tibi populi Deus:cõfitebũ=
tur tibi populi omnes/terra dedit fructũ ſuũ. Be
nedicat nos Deus:ꝛ metuant eũ omnes fines ter
re. ¶ Habetur adhuc de iſta beata incarnatio[illegible]
ps.84. Ueritas de terra orta eſt:ꝛ iuſtitia d. celo
proſpexit. Proſpexit enim diuina proui[illegible]ẽtia ſua
pietate ꝛ bonitate:ad generis human[illegible] ſaluteꝫ:cũ
dicit. Ueritas de terra orta eſt. Nonenĩ eſt hic ve
ritas:niſi filius dei de terra natus [illegible] aſſum[illegible]tionẽ
carnis a beate virginis vtero. Qꝫ denuo Me[illegible]
as ſit germẽ:habet ꝑ id qd̕ legit in Eka Rabe[illegible]
i.in gloſa ſuꝑ planctum hieremie. Trenorum.1.
e.vbi dicitur. Quia elongatus eſt a me cõſolator
cõuerſor anime mee. Qꝫ eſt nom[illegible] Meſſie. Rabi
Iehoſſua fili⁹ Leui dixit. Cemah.i.germẽ eſt no
mẽ eius. ſicut dictum eſt:zach.vi. Ecce vir germẽ
nomẽ eius:ꝛ ſub eo germinabit.ꝛc. ¶ In libro q̃
qꝫ qui dicitur apud eos Tanhuma:ꝛ ẽ expoſitio
libri Nũeri in parte taliter ſcriptum eſt. Et locu=
tus eſt dominus ad Moiſen ĩ deſerto Sinai. Nu
meri.1.a. Quid dixit ei: Id qd̕ ſcriptũ eſt Numeri
1.b. Leuate caput totius cõgregationis filiorum
Iſrael. Dixit Deus ſanct⁹ ꝛ bñdictus Iſraeli. Nõ
dilexi creaturã pluſq̃ vos. Propter hoc dedi vo=
bis ſuſpẽdium/vel ſuſpẽſionẽ capitis quẽadmo=
dum ego ſuſpenſus vniuerſo mundo:ſicut dictum
eſt.1. Paralip.vlt.e. Tibi dñe magnitudo/ꝛ forti
tudo/ꝛ gloria/ꝛ victoria/vel eternitas ꝛ ꝯfeſſio:
Omne enĩ in celis et in terra tibi dñe eſt regnuꝫ.
Et tu es eleuãs te oĩb⁹ ad caput vl̕ in caput. Sic
quidẽ dedi vobis ego ſuſpenſionem capitis. ſicut
dictum ẽ. Numeri.1.b. Leuate caput vt impleat:
qd̕ dictuꝫ eſt:ps.145. Et exaltauit cornu popu[illegible]
ſuo. Sicqꝫ eſt ipſe dicẽs. Nũeri.1.b. Uir caput do
mus patrum ſuorũ ipẽ. Dixit Rabi Rahmon. Nõ
eſt is.i.vir dictus in loco iſto/niſi Meſſias filius
Dauid. De quo dictuꝫ ẽ zach.vij.e. Ecce is.i.vir
germẽ nomen eius. Tranſtulit hoc Ionatas di=
cẽs. Ecce Gabar.i.vir/Meſſias nomẽ eius:ꝛ ſic
eſt dicens. Iſa.liij. Is Makobot.hoc eſt vir do=
lorum/ꝛ ſciens infirmitatem. ¶ Ad hanc quoqꝫ
materiam etiam facit qd̕ ſcriptum eſt in Bereſſit
Raba Rabi Moſſe hadarſan:ſuper illud Geneſ.
40.c. Et ecce vitis corã me. Hoc eſt Iſrael:ſicut
dictũ ẽ:ps.79. Uiteꝫ de Micraim.i.de Egypto
trãſferes vl̕ mouebis. Alia expoſitio. Et ecce vi=
tis coram me. Geñ.xl.c. Hic eſt Meſſias de q̃ ſcri
ptuꝫ eſt:ps.79.f. Et perfice vel prepara quã plã
tauit dextera tua.ꝛc. Eſt plantatio ab inferius: ꝛ
eſt plantatio ab inferius/ꝛ a ſuperius. Plantatio
ab inferius eſt Abraham. Plantatio vero a ſupe
rius/ꝛ ab inferius.hic eſt Meſſias vel Chriſtus.
De quo dictũ eſt Mich.2.g. Aſcendit Aporẽ.i.il
le pãdẽs iter/vel rũpẽs aditũ/vel portellũ faciẽs

decis litere ſue in oculis ſuis. Etenim ſiue nomia
hec literis hebraicis ſcribãt ſic אב ab.i.pr̃ בן bẽ
i.fili⁹ ורוח קרוש veruah. qados.i.z ſpũſanct⁹.
et vocauerimus ſpm̃ ſanctũ ſicut ipſi ſepius vo=
cant ruah.qados. id ẽ ſpiritũ ſanctuarij. Et ẽt ſi
dixerim⁹:ab.pr̃.ben filius.ruah.haqodes.i. ſpi=
ritus ſanctuarij. In vtroq3 modo: hec noia.xij.
literis ꝯſtant. Ab eni q̄ eſt pater duabus hebrai
cis literis ſcript itatur. Ben vero qᵭ eſt fili⁹ alijs
duabus:ve.ruah.qados.i.ſpũſſanctus. vel ſcđm
eos ורוח הקרש veruah.haqodes.id ẽ z ſpũſſã=
ctuarij.S.iſtis ſcribit. Que cũ p̃dictis.4.12.ſunt:
quibus diſcipulis ſuis expoſuit nomẽ dei quatu=
or literaꝝ.i.יהוה dñs Jeſus Chriſtus. Et hoc eſt p
culdubio q̄ ipſe patrem alloquẽs dicit Jo.17.b. Joan. 17.
Manifeſtaui nomen tuũ hoib⁹ quos dediſti mi=
hi de mundo. Qᵭ beatus Augu. exponẽs dixit.
Intelligendũ eſt: manifeſtaui nomẽ tuũ hoibus
iſtis quos dediſti mihi de mundo: q̃ me audiunt
hoc dicentẽ: nõ illud nomen tuum quo vocaris
deus: ſed illud quo vocaris pater meus. Qz no=
men manifeſtari ſine ipſius filij manifeſtatio=
ne / non poteſt. Nã q̄ deus dicit vniuerſe creatu=
re et oibus gentibus anteq̄ in Chriſtũ crederẽt
nõ oimode potuit eſſe hoc nomẽ ignotũ. In hoc
ergo qᵭ fecit hunc mundũ z anteq̄ imbuerentur
in fide Chriſti: notus in omibus gentib⁹ De⁹. In
hoc aũt q̄ nõ eſt cũ dijs falſis colendus Not⁹ in
Judea De⁹. In hoc vero q̄ pater huius prius oc
cultum: nũc manifeſtauit eis quos dedit eis pat
ipſe de mundo. Hec Aug. Itẽ ad h̃ Criſoſtomus
ſuper illud Jo.xv. Cũ eſſem cũ eis: ego ſeruabã
eos in noĩe tuo. In noĩe ei patris ſeruabat diſci
pulos ſuos filius hõ cũ eis humana preſentia cõ
ſtitutus. Sed ẽt pater in noĩe filij ſeruabat: quos
in noĩe filij petentes exaudiebat: neq3 hoc tam
carnaliter debemus accipere velut viciſſim ſer=
uent nos pater / z fili⁹. Simul eni nos cuſtodiũt
pat z filius z ſpiritusſanct⁹: ſed ſcriptura nos nõ
leuat niſi deſcendat ad nos. Intelligamus ergo
cum ita dñs loquitur: pſonas eũ diſtinguere: nõ
ſeparare naturam. Itẽ Criſo. ſuper Jo.xvij.g.
Hij cognouerunt qz tu me miſiſti: et notum feci
eis nomen ſuum per me.ſ.primo z notum faciaz
amplius per ſpiritũ ſanctũ: perfectã eis cognitio
nem dando. Cum autem didicerint quis es tu:
ſcient quia nõ ſum ego ſeparatus a te: ſed valde
amatus et ꝓprius fili⁹ z coniunctus: deinde qz
ſpiritusſanctus eſt amor patris z filij: ideo ſubdit
Ut dilectio qua dilexiſti me ſit in eis p ſpiritum
ſanctum.ſ. vnde ad Ro.v. Charitas dei diffuſa ẽ
in cordibus noſtris p ſpiritum ſanctum q̃ dat⁹ eſt
nobis. ¶ Satis vt puto patet q̄ dñs noſter Je=
ſus Chriſtus docuit nomẽ dei.4.literarũ: p no=
men.xij.literarum: qᵭ eſt pater / filius / z ſpũſſan
ctus: vt preoſtẽſum eſt. Et nota id qᵭ paulo ſu=
perius dicit Rabi Moiſes de noĩe.xij.literarum
et quadraginta duarum: q̄ ideo vtrũq3 dicebat
nomẽ: licet multis cõſtaret dictionibus: qz vnuz
erat illᵭ q̄ ille mlt̃e dictiões demõſtrabãt z ſignifica

bant. Optime docuit eſſe veruz dominus Jeſus
Chriſtus: cũ iuſſit diſcipulos baptizare. In noĩ
patris z filij z ſpũſſancti. z non dixit in noĩbus
Quippe per hoc multa noia vel multas dictio
nes vnam eſſentiam triũ pſonarũ intendebat: z
vnũ tantũmodo deũ q̃ pater filius z ſpiritusſan=
ctus eſt: docebat eſſe credendum atq3 colẽdum.
¶ Sic quoq3 nulli debet eſſe ambiguũ dñm no
ſtrum Jeſum Chriſtũ. Nomen quoq3.xl. duaruz
literaꝝ apoſtolos docuiſſe. Sanct⁹ q̃ppe Atha=
naſius Chriſti doctrinã apoſtolorũq3 vſq3 quaq3
ſecutus noĩs.xii.literaꝝ: qᵭ eſt ſicut oſtenſum ẽ.
pater / filius / z ſpũſſanct⁹. Et ẽ expoſitio vt pre
dictum eſt nominis. 4. literarũ. Expoſitionem
pfectiſſimam poſuit cum ait. Deus pater. de⁹ fi=
lius. deus ſpiritusſanctus. Et tñ non tres dij: ſed
vnus eſt deus. Horum nãq3 verborũ ſnĩa in he=
braicum verſa.xl. duarum ſummã tribuit litera=
rũ hoc mõ אב אל Ab.el.pr̃.de⁹. בן אל bẽ el.fi
li⁹ de⁹ ורוח קרוש אל veruah.qados.el.et.ſſ.de⁹
אך ak tñ. אין en. nõ ſunt שלשה אלהים ſeloſſa
elhoiz: tres dij כי אלהים אחד qi.elhoĩ ehad.ſz
vn⁹ de⁹. Et hoc iuxͣ modũ q̃ noiauim⁹ ſpm̃ſcm̃: iux
ta illũ vᵒ modũ q̃ iudei noiant ipz: reddit eaᵭ ſũ
ma z idẽ nũer⁹ literarũ. ſic Ab el. pater de⁹. ben.
el. filius deus. ve ruah haqodes el. z ſpũs ſanctu
arij deus. ak verũtamẽ en. non ſunt. ſeloſſa elo=
im. tres dij. qi. ſed. el. ehad. vnus deus. ¶ Et no
ta q̄ Judei dicturi ſunt. Cur hic ponimus vau li
teram que eſt et: cum ſpiritu ſancto. Et in noĩe ſi
militer duodecim literarũ: dicẽdo. Pater filius z
ſpiritusſanctus. z nõ ponim⁹ eam cum filio. Qui=
bus dicendũ. q̄ talis eſt modus hebraicus: vt pa
tet Exo.iij.b. vbi ait dñs ad Moiſen. Ego ſum
Iohe.i.dij. patris tui. dij Abraham. dij Iſaaq. et
dij Jacob. Uides q̄ nõ ponitur vau.i. et. niſi cũ
vltimo: ſic etiam eſt in omnibus conſimilibus.
¶ Hec ſunt dicẽda circa nomẽ dei.4.literarum
quotieſcũq3 de deo ſimpliciter dicit. Quãdo ve
ro et vbi ſpecialiter dicitur de Meſſia: tũc dicen
dum eſt: q̄ quẽadmodũ cũ deo dicitur tres prio=
res litere diuerſe. ſcilz. Jod. He. Uau. ſunt iudici
um q̄ Judei remez vocãt triuz vtiq3 perſonarũ
Et harũ triũ media.ſ.he. q̃ ſola repetit eſt remez
id eſt nutus vel iudicium: ad perſonaruz eſſentie
vel ſubſtãtie vnitatẽ: ita cum de Meſſia inuenit
dictũ / diuerſitas trium literarum primitus po=
ſitarum eſt remez. hoc eſt iudicium diuerſitatis
triũ ſubſtãtiarũ q̃ ſunt in Chriſto ſiue Meſſia: vi
delicet: corporis z aĩe: z filij aut verbi vel virtu=
tis aut ſapiẽtie dei. Media vero.i.he / q̃ ſola re=
petitur / indicat q̄ dicte tres, ſubẽ: nõ ſũt due per
ſone nec duo Meſſie. ſed vnus Meſſias z vna fi
lij dei perſona. ¶ Deinde ſicut nomẽ.4.literaꝝ
cum de deo dicitur: exponitur cum noĩe.xij.lite=
rarum. qᵭ eſt pater / filius / z ſpiritusſanct⁹: vt p̃=
oſtenſum eſt: ita qñ de Meſſia dicitur / ſimiliter
exponitur cum noĩe.xii.literaruz. qᵭ eſt corpus
aĩa z filius dei. Hebraice vero guf neſſama vn
ben el. Guf enim.i.corpus. tribus ſcribitur lite=

ris hebraicis. Neſſama vero aīa quatuor/Ue/
Ben/El.i.ꝛ filius dei:quīqꝫ ac ſic ſunt in vniuer
ſo.xij. ¶ Deniqꝫ vt nomen.xij.literarū cum de
deo dicitur.exponitur p.xl.duas literas. Jta et h̄
nomen.xij.literarū qd̄ dicitur de Chriſto exponi
tur ſimiliter p.xl.duas literas hoc mō. Caaſſer/
ſicut hanepes aīa/hāmaçqalet:rationalis. Ua=
habaçar:et caro. Adam Ehad/vnus eſt homo.
Qak/ita/hael/Uahaadam. Deus ꝛ homo Maſ
ſiah/Ehad.vnus Chriſtus. ¶ De hac ſubſtantia
rum trinitate ꝛ perſone Chriſti vnitate. Bernar=
dus in ſermōe natiuitatis dn̄i ait. Attēde ꝙ ſicut
ī perſonis trinitas in ſubſtātia vnitas. Sic ī hac
ↄmixtione in ſubſtātijs/trinitas/vnitas in perſo
na. Et ſicut ibi perſone non ſcindunt vnitatē:vni
tas non minuit trinitatem. Jta hic perſona non
cōfundit ſubſtātias:nec ſubſtātie ipſe perſone diſ=
ſipant vnitatem.

¶ Capitulum nonum de incarnatione filij dei.

Nueſtigato de vnitate filij dei
ꝛ trinitate. Nūc vlterius pro=
cedēdo videamus de incarna
tione eiuſdē filij dei. Cuius q=
dē dei īcarnatio/ꝛ nature hu=
mane aſſumptio/cōueniēs fu
it perſone filij dei ꝛ non pr̄is/
nec ſpūs ſācti:vt nō eſſet fili⁹
Ade ꝛ Abrahe/atqꝫ Dauid ī humanitate:niſi il
la mida.i.perſona ſeu proprietas: que erat filius
in deitate. Qꝫ quidē ī vna perſona Meſſie fuiſſe
faciendum atqꝫ complēdū:euidēter oſtendūt ſm̄
Targū.i.ſm̄ trāſlationē caldaicā. Jſaias ꝛ Hie=
remias. Alter nāqꝫ.i. Jſa.4.b.dicit. Jn die illo
erit Cemah/Adonai.i.germen dn̄i ad gaudiūꝫ/
vel ad decorē:ꝛ ad gloriā vel honorem:ꝛ fructus
terre ad nobilitatem/ꝛ ad ornatum euaſe Jſrael.
Jdē in Targū. Jn tempore illo erit Meſſias dn̄i
ad gaudiū ꝛ honorem.ꝛc. ¶ Hieremias vero.33.
c.his verbis ait. Jn diebus illis/ꝛ in tempore il-
lo germinare faciam Dauidi Cemah/Cedaca.i.
germen iuſtitie. Jdem in Targū. Jn dieb⁹ illis:ꝛ
in tempore illo ſtatuam Dauidi Meſſiā iuſtitie.

¶ Animaduertat diligētius tua prudētia lector:
ꝙ vbi vterqꝫ propheta in iſtis auctoritatib⁹ po=
nit Cemah:qd̄ interpretatur germen. Targū po
nit vtrobiqꝫ Meſſiam. Per qd̄ datur euidēter in=
telligi omnibus/erroris alicuius caligine cor nō
habētibus obcecatū:ꝙ ſicut vere Meſſias futu=
rus erat germē.i.filius Dauid:vt dicit hic Hiere
mias. Jta erat vere germen.i.filius dei ſm̄ deita
tem/vt dicit Jſaias. Ex quibus duobus manife=
ſte reſultat Meſſiā ſimul eē in vnitate pſone filiū
dei:ꝛ filium Dauid:aliter tamen ꝛ aliter. Filius
namqꝫ dei ē ante omnia tēpora. Jn tēpore vero
filius dauid. Filius dei eſt immediate ꝛ ſine ma=
tre. Filius vero Dauid poſt multa media iuſtorū
ꝛ iniuſtorūꝫ ex ſola matre. Qꝫ quidē p hoc nomē
germen/ꝛ p hoc verbum germiāre faciam: ſatis
apte indicat Hieremias. Cui cōſonum valde ē ꝙ
ſupra in capitulo.vi.iſti⁹ ptis.§. Ad hoc etiā facit
qd̄ de ca.4. Prouerbiorū īductū ē in filij dei pſo
na. Filius fui patri meo āte matrē. Recte quoqꝫ
inſpiciēti hoc idē innuit Jſa. in proxima auctori=
tate in qua germen dei premittit:ꝛ mox ei fructū
terre ſubiungit. Quis eniꝫ eſt hic fructus terre.
niſi Meſſias natus ex virgine: De quo ſcriptuꝫ ē
ps.66. Confitebūtur tibi populi Deus:cōfitebū=
tur tibi populi omnes/terra dedit fructū ſuū. Be
nedicat nos Deus:ꝛ metuant eū omnes fines ter
re. ¶ Habetur adhuc de iſta beata incarnatio[...]
ps.84. Ueritas de terra orta eſt:ꝛ iuſtitia d[e] celo
proſpexit. Proſpexit enim diuina prouidētia ſua
pietate ꝛ bonitate:ad generis human[i] ſaluteꝫ:cū
dicit. Ueritas de terrā orta eſt. Non eni eſt hic ve
ritas:niſi filius dei de terra natus [p]er aſſum[p]tionē
carnis a beate virginis vtero. Qꝫ denuo Me[ſſi]
as ſit germē:habet̄ p id qd̄ legit̄ in Eka Rab[ati]
i.in gloſa ſup planctum Hieremie. Trenorum.1.
c.vbi dicitur. Quia elongatus eſt a me cōſolator
cōuerſor anime mee. Qꝫ eſt nom[en] Meſſie. Rabi
Jehoſſua fili⁹ Leui dixit. Cemah.i.germē eſt no
mē eius.ſicut dictum eſt:zach.vi. Ecce vir germē
nomē eius:ꝛ ſub eo germinabit.ꝛc. ¶ Jn libro q[uo]
qꝫ qui dicitur apud eos Tanhuma:ꝛ ē expoſitio
libri Nūeri in parte taliter ſcriptum eſt. Et locu=
tus eſt dominus ad Moiſen ī deſerto Sinai. Nu
meri.1.a. Quid dixit ei? Jd qd̄ ſcriptū eſt Numeri
1.b. Leuate caput totius cōgregatōnis filiorum
Jſrael. Dixit Deus ſanct⁹ ꝛ bn̄dictus Jſraeli. Nō
dilexi creaturā pluſꝙ vos. Propter hoc dedi vo=
bis ſuſpēdium/vel ſuſpēſionē capitis quēadmo=
dum ego ſuſpenſus vniuerſo mundo:ſicut dictum
eſt.1.Paralip.vlt.c. Tibi dn̄e magnitudo/ꝛ forti
tudo/ꝛ gloria/ꝛ victoria/vel eternitas ꝛ ↄfeſſio:
Omne eni in celis et in terra tibi dn̄e eſt regnuꝫ.
Et tu es eleuās te oīb⁹ ad caput vl' in capite. Sic
quidē dedi vobis ego ſuſpenſionem capitis. ſicut
dictum ē. Numeri.1.b. Leuate caput vt impleat̄:
qd̄ dictuꝫ eſt:ps.145. Et exaltauit cornu popu[li]
ſuo. Sicqꝫ eſt ipſe dicēs. Nūeri.1.b. Uir caput do
mui patrum ſuorū ipſe. Dixit Rabi Rahmon. Nō
eſt is.i.vir dictus in loco iſto/niſi Meſſias filius
Dauid. De quo dictuꝫ ē zach.vij.c. Ecce is.i.vir
germē nomen eius. Tranſtulit hoc Jonatas di=
cēs. Ecce Gabar.i.vir/Meſſiās nomē eius:ꝛ ſic
eſt dicens. Jſa.liij. Js Makobot.hoc eſt vir do=
lorum/ꝛ ſciens infirmitatem. ¶ Ad hanc quoqꝫ
materiam etiam facit qd̄ ſcriptum eſt in Bereſſit
Raba Rabi Moſſe Hadarſan:ſuper illud Geneſ.
40.c. Et ecce vitis corā me. Hoc eſt Jſrael:ſicut
dictū ē:ps.79. Uiteꝫ de Miçraim.i.de Egypto
trāſſeres vl' mouebis. Alia expoſitio. Et ecce vi=
tis coram me. Gen.xl.c. Hic eſt Meſſias de q̄ ſcri
ptuꝫ eſt:ps.79.f. Et perfice vel prepara quā plā
tauit dextera tua.ꝛc. Eſt plantatio ab inferius: ꝛ
eſt plantatio ab inferius/ꝛ a ſuperius. Plantatio
ab inferius eſt Abraham. Plantatio vero a ſupe
rius/ꝛ ab inferius. hic eſt Meſſias vel Chriſtus.
De quo dictū eſt Mich.2.g. Aſcendit Aporē.i.il
le pādēs iter/vel rūpēs aditū/vel portellū faciēs

coram eis. Hucvſq3 traditio. Et nota ꝙ Rabi A=
braham / Auen / Azara. dicit ſup illud p̄s. 79. et
Manna. i. perficit eam quā plātauit dextera tua.
ꝛc. Manna vō ē nomē trilie vel vitis ordiate: at
q3 bn̄ diſpoſite. Addit etiam ꝙ Rabi Juhuda le
uites dixit: ꝙ Manna eſt verbuz imparatiui modi.
Et eſt expoſitio quedā q̄ dicit: ꝙ iſta Manna. i. vi
tis vel trilia quā plātauit dextera dei ſancti ꝛ bn̄=
dicti eſt dictum metaphorice: metaphoratum ve
ro ēn̄o eſt vir Jſrael / vel rex Meſſias. ¶ Ad p̄=
dicta quoq3 facit q̄plurimū qḋ ſcriptū eſt ī libro
Barkot. i. bn̄dictionum in Pereq q̄ incipit Har=
roe Maqom. Qui videt ꝑ ſōpniuz ſoreqa. i. quā=
daz vitē nobiliſſimi generis q̄ fit in terra Jſrael:
Jeçape. i. videbit vel contemplabitur Chriſtum:
ſiue Meſſiā. De quo ſcriptuz eſt: p̄s. 79. Gefen. i.
vitem de Egypto Taccia. i. transferes vel remo
uebis. Nota ꝙ dixit transferes ꝛ non tranſtuliſti.
Per hoc eniz euidētius oſtēditur ꝙ de Meſſia lo
cutus ſit q̄ nōdū fuerat de Egypto vocatus. No
tandum quoq3 ꝙ iuxta traditionem iſtam optīe
cōuenit Meſſie illud qḋ dicitur. Oſee. xi. a. Quia
puer Jſrael ꝛ dilego eum: ꝛ ex Egypto vocaui fi=
lium meum / vel filio meo / vel ꝑ filium meum.
¶ Nec obſtat in[illegible] nostre: ꝙ dicit vocaui. ꝛ
nō vocabo. Dixit enim Rabi Selomo ſuper Jſai
am. 42. c. vbi dicitur. Hec verba feci eis. ꝛc. Glo=
ſa Ra. Se. i. faciam. Omnis enim lingua prophe
tica loquitur de futuro quaſi iā preterit. Hec Ra
bi [illegible] ¶ Predictis quoq3 alludit qḋ ſcriptuz ē
[illegible] Raba Rabi Moſſe Hadarſan. i. expo
ſitor [illegible] hoc mō Soph. iij. c. Quia tunc vertaz ad
populos labium electū / vel politum / vel limatū /
vel mundatū: ad inuocandum omnes nomē dn̄i /
vel in nomine dn̄i. Et ad colēdum eum humero
vno. ꝛc. Non eſt autē nomē dn̄i dictū hic: niſi rex
Meſſias. ſicut dictum ē. Jſa. 30. e. Ecce nomē do
mini veniēs de longe. ꝛc. Docet dicēduz de patri
bus / vel de deo ſancto ꝛ bn̄dicto. ſicut dictum eſt
Hiere. 31. b. De longe dn̄s viſus eſt / vel apparuit
mihi. Et dilectione ꝑpetua dilexi te: propterea
trhaxi te miſerās. Et propt̄ hoc etiam dixit De⁹
ſanctus ꝛ bn̄dictus. Hiere. 23. b. Nunquid D⁹ de
prope ē: ꝛ non Deus de lōge: hec Bereſſit. ¶ Ex
predictis notandū ē ꝙ Meſſias ē plantatio de ſu
perius / ꝛ ab inferius. Et ē vitis quā plātauit dex
tera dei: ꝛ vitis tranſlata de Egypto. Qꝫ bn̄ cō=
uenit cum eo qḋ legitur. Jo. xv. a. Ego ſum vitis
vera. Et ſubſequēter dicetur ꝙ Meſſias creand⁹
erat nouo modo: ꝛ noua creatura. Nec habitur⁹
erat patrez carnalē: ꝛ ꝙ ipſe erat ſemē de alio lo
co. ¶ Jn Medras Tihillim ſic legit̄ in p̄s. 2. vbi
dicitur. Narrabo ꝓceptum. ꝛc. Narrabo ꝓceptuz
vel ſcripturam. Narrate ſunt materie regis Meſ
ſie / ꝛ myſteria eius in ſcriptura legis / ꝛ in ſcriptu
ra prophetarum / ꝛ agiographorū. ꝛc. Jn ſcriptu
ra deniq3 agiographorum. ſicut dictuz eſt p̄s. cix.
Dixit dn̄s dn̄o meo ſede a dextꝭ meā. ꝛc. vſq3 de
matrice aurore tibi ros infātie tue. Rabi Jdi: ait.
Jn tres diuiſiones diuiſe ſūt tribulationes. Unā

tulerunt patres ſeculi. i. Abrahā / et ceteri / ꝛ c m=
nes generationes. Alteraz generatio deſtructio
nis. i. eorum qui deſtructi ſūt per Romanos. Ter
tiam vero generatio Chriſti ſiue Meſſie. Et cum
venerit hora eius Deus ſanct⁹ ꝛ bn̄dictus erit di
cens. Super me eſt vt creem ipſū nouam creatu=
ram. Et ſic eſt ipſe dicens: in p̄s. 2. Ego hodie ge
nui te. ¶ Nota ꝙ duo ſunt in hac traditione: per
que ſatis euidēter oſtēditur ꝙ Meſſias nouo mo
do / ꝛ non ſicut ceteri hominū fuerat concipiend⁹
ꝛ naſcitur⁹. Quoꝝ vnū ē hoc qḋ hic vltīo dictū ē.
ſcilꝫ ꝙ Deus crearet Meſſiam nouam creaturaz.
Aliud vero id qḋ pauloante a ſpū ſancto dictum
eſt ei. iuxta veritatem Hebraicā: vbi litera noſtra
dicit. Ex vtero ante luciferū genui te. Me / Rebē.
de matrice Miſhar / aurore / Leka tal: tibi ros.
Jalduteka / infantie tue. Probato namq3 ꝑ hanc
traditionem / ꝛ alias q̄ iam dicte ſunt ꝛ dicende ꝑ
hec verba ſint dicta Meſſie. Nihil aliud per ma=
tricem aurore pōt aliquis rationabiliter ꝛ conue
niēter accipere: niſi matricē ſacratiſſime matris
eius ad literam: q̄ cōceptura erat ipſum abſq3 vi=
rili ſemine ꝛ paritura virtute diuina: ſalua virgi=
nitate: ſicut recipit aurora ſolē ꝛ ꝑturit ipſum mū
do ſine corruptione ꝙ totum datur intelligi pro=
rem infantie Chriſti ſiue Meſſie ex matrice auro
re. ¶ Ad qḋ facit quiddā qḋ ſūptum eſt ab eo: ꝙ ī
Bereſſit Raba Rabi Moſſe Hadarſā: taliter ſcri
ptum eſt. Et dixit eis Ruben. Nō effūdatis ſan=
guinem mittite eum in puteum iſtum qui eſt ī ſo=
litudine: ꝛ manum non mittatis in eum. Gen. 35.
e. hoc eſt qḋ ſcriptuz eſt Job. vi. g. Et ſuper pupil
lum irruitis: ꝛ mechamini vel epulamini cōtra ꝓ
ximū veſtrū. hoc eſt ac ſi dixerit ſcriptura. Tren.
vlti. b. Pupilli facti ſumus ſine patre. Dixit Rabi
Berakia: ꝙ Deus ſanctus ꝛ benedictus ait Jſra=
eli. Vos dixiſtis coram me: pupilli facti ſumus ſi
ne patre. Goel q̄q3. i. redemptor quē ego ſtare fa
ciam ex vobis: ſine patre erit. ſicut dictum eſt: Za
cha. vi. c. Et vir germē nomen eius: ꝛ de ſub ſe. i.
pro ſe germinabit. Et ſic eſt Jſa. 53. a. dicens. Et
aſcendet vt virgultum coram eo. ꝛc. Super eo q̄=
q3 eſt Dauid dicens in p̄s. cix. De matrice aurore
tibi ros infantie tue. Hucvſq3 traditio. ¶ Rurſus
etiā aperte ſatis oſtēdit qḋ predictū eſt: videlicet
ꝙ corpus Meſſie non ex ſemine hominis: ſed ex
matrice ſacratiſſime virginis: trhaxit materiā ex
eo qḋ ſcriptum eſt in Bereſſit minori: ſuper Gen.
iiij. f. vbi dictū eſt. Et cognouit Adā adhuc vxo=
rem ſuam / ꝛ peperit filium: ꝛ ipſa vocauit nomē
eius Set: q2 poſuit mihi Deus ſemen aliud pro
Abel. Dixit Rabi Tanhuma. Jllud videlicet ſe=
mē ꝙ ſurrexit de alio loco. ꝛ ꝙ eſt iſtud. Jllud eſt
rex Meſſias. Jtem in eodem libro ſuper Geneſ.
xix. vbi dicitur. Ueni potemus patrem noſtrum
vino ꝛ dormiamus cum eo: ꝛ viuificemus de pa=
tre noſtro ſemen. Dixit Rabi Tanhuma. Et vi=
uificemus de patre noſtro filium: non eſt ita ſcri=
ptū: ſed ſemen. Jllud vtiq3 ſemen ꝙ erit veniens
de aliquo loco. Et qḋ ē iſtud. Jſte ē rex Meſſias.

¶ Nota φ de iſto ſemine oportet intelligi illō qō ſcriptum eſt in p̄s.4.a. Semen Abraham ſui ſui filiorum Jacob electorum eius. ipſum eſt dn̄s De us noſter. Simile quoqȝ habetur in Malach. 2.e. Et quid vnus erat querēs: zera Elhoim. i. ſemen dei / vel ſemen deum. Dixit Rabi Selomo. ⁊ Rabi Abrahā Aben / Azara. Magiſtri noſtri expoſuerunt hoc ſcd̄m relationem qua dictum ē: φ conuenerunt contiges alienigenarū ad prophetam: ⁊ dixerunt ei. Et nonne Abraham fecit: qui duxit Agar ſuper vxorem ſuaȝ. Ait ei propheta. Alius ſpiritus erat ei. Non erat intētio eiꝰ: ſicut intentio veſtra. Non enīȝ dedit oculos ſuos ī eā. Dixerunt ei. Et quid ipſe vnꝰ erat querens: Que fuit itētio eiꝰ? Ait eis. Ut eſſet ei zera Elhoim. i. ſemen dei vel ſemen deus. ¶ Nota φ ſicut Adonai Elhoim eſt dn̄s Deꝰ. Ita zera Elhoim ꝯgrue valde poteſt eſſe ſemen Deus. Et hoc eſt φ btūs Job. 9.g. vehemēter deſiderabat dicens. Utinaȝ eſſet inter nos argutor vel rephēſor: poneret vel ponet manum ſuam ſuꝑ nos ambos. Huūc argutorem vel reprehēſorem ſeueritatis diuine iuſticie ſcd̄m quā infernus erat domꝰ oīum hominūȝ: vt in huius libri prima parte probatum ē: oſtēdit eē Meſſiam. Iſa. propheta. ix. vbi de Meſſia tā fm Judeos q̄ ſcd̄m nos ait. Et iudicabit cum iuſticia pauperes: ⁊ arguet cum equitate humilibus / vel pauperibus terre. Et nota φ aliqui libri habent Job. ix.g. Lu. cum Uau. φ ē vtinam. Et inde vtinam eſſet inter nos argutor: poneret. i. qui poneret manū ſuam ſuper nos ambos: vt p̄dictum eſt. Alij vero habēt locū Aleph: φ eſt. Non eſt inter nos argutor. ⁊c. Utraqȝ aūt bona lr̄a eſt: ⁊ ī idem rediens. Nam ſcd̄m primā quā Talmud ponit. ſanctus Job cogitatus: q̄ peruerſe atqȝ dāpnoſe primus homo deliquerat: ⁊ q̄ inexorabiliter cōditor hominis iratus erat. Meſſiam dei mediatorem ⁊ hominis perquirebat qui manūȝ ſuam poneret in nobis ambobus: hoc eſt qui vtramqȝ naturam dei: videlicet atqȝ noſtraȝ ſimul amplecteretur / ⁊ gereret: qui ſolus innocēs hō inter homines appareret. Et tamē ad portādum penaȝ culpe ſpontaneus abſqȝ culpa ꝓcederet. Sicqȝ hominem exemplo ſimul: ⁊ verbo argueret ne peccaret: ⁊ ignominioſam pro homine penitētiā: ipſe innocēs pagendo diuine ſeueritati iuſtitie obſiſteret ne ferirer. Scd̄m alteram vero literam in ipſū ſacto preuidēs homo: neminem eſſe vēturum añ Meſſiam / nec poſ. eum: qui alienos poſſet tolerare reatus proprijs non grauatus. Uel qui ſeueritati diuine iuſtitie poſſet digne dicere. Sufficit: vt in ſequenti capitło.§.qō Iſrael redimi debebat dicet. aduentus Meſſie nimium longe more diſpendiū: deplorabat dicens. Non eſt inter nos i. inter deum ⁊ hominē argutor: qui cum equitate valeat arguere cum omnes ſint rei: donec veniat ille qui ponet manum ſuam ſuꝑ nos ambos: ⁊ dictum eſt. Et ſolꝰ digne arguet: ⁊ cum equitate humilibus terre: hoc eſt ad vtilitatem hominū humilium ⁊ ſalutem. ¶ Iſtum vtiqȝ argutorem: querebat Iſa. 64.a. dicēs. Utinaȝ erumperes celos et deſcēderes. De iſto etiam argutore dicit Dauid: p̄s.84.d. Miſericordia ⁊ veritas obuiauerūt ſibi iuſtitia ⁊ pax oſculate ſūt. Ueritas de terra orta eſt: ⁊ iuſtitia de celo ꝓſpexit. Etenī dn̄s dabit benignitatem: ⁊ terra noſtra dedit fructū ſuum. Juſtitia ante eūȝ ambulabit / ⁊ ponet in via greſſus ſuos. ¶ Et nota φ Judeis predictam Job ſcripturam queadmodū / ⁊ alias ꝑperam intelligentibus viſum ē: eum deſiderare iudicē aliquē alium preter deum: ſub quo deum iniuſtū ⁊ ſeipſū oſtēderet innocētem: vt habetur in Baba / Batra / in Pereq. i. diſtinctione q̄ incipit haſſutaſin. Dixit Job. ix.g. Utinam eſſet inter nos argutor / vel reprehēſor: poneret vel ponet manuȝ ſuam Hal ſenenu ſuper ambos nos. Dixit Raba. Puluis ſit ī ore Job. nihil enīȝ eſt ſeruus: qui arguit dominū deum ſuum. ¶ Ecce qualiter Judaica cecitas ſāctum Job eius intentionem non intelligendo cōdēnat. Contra φ Job: i.g. taliter ſcriptum eſt. In toto hoc non peccauit Job: nec attribuit fatuitatem deo. Itē Job vlt.c. Et dixit dn̄s ad Eliphaz Temaniti. Incaluit indignatio mea in te: ⁊ in duos amicos tuos: q: non eſtis locuti ad me rectūȝ / vel conueniens: ſicut ſeruus meus Job. ¶ Preſtat autē auctoritatem non modicam libro Job apud Judeos φ Moiſes dicitur ſcripſiſſe eū. In Baba Bathra: in Pereq Aſſutaſin. Tradiderūt magiſtri. Moſſe. i. Moiſes ſcripſit volumē ſuū et diſtinctionē Balaā / ⁊ Job. ¶ Igitur Job recte atqȝ conuenienter fuiſſe locutum non ſolū Moiſi: ſȝ etiam dei teſtimonio comprobatur. Nihil q̄ rectius atqȝ ꝯuenientius hic dicēdus ē optaſſe fm vnam literam pauloante poſitam q̄ dei ⁊ hominis preſentiam in Meſſia. Uel moram ipſius fm aliam literam deploraſſe: qui ponēdo manū ſuaȝ in ambobus: homines iuſtificando: ⁊ angelorum cetibus aggregando: inſtauraret vtrorumqȝ ruinas. ¶ Ruine autē angelice ex hominibus faciēda inſtauratio per Meſſiaȝ. Inde ſatis habetur ⁊ vbi in Medras Tehillim: ſuper p̄s.88.a. legitur in hunc modum. Intellectus ſo ꝛti vel venturo. Haecrahi. Indigene vel illuſtrius: vl' orientali / pietates domini ꝑ cātabo. ⁊c. hoc ē ac ſi dixerit ſcriptura. Hier.9.g. Sed in hoc glorlat q̄ glīat ītelligere ⁊ cognoſcere me. Quia ego dominus faciēs pietatē iudicium ⁊ iuſtitiam in t̄ra. Hec ſunt enī q̄ volui dixit dominꝰ. Propt̄ hoc dictū ē: p̄s. c.a. pietatē ⁊ iudicium cantabo. Dixit Dauid Iſraeli. p̄s.88.a. Dixi ſeculum pietate edificabitur. Etiam celos rectificabis / vl' aptabis: tu Deꝰ ſuꝑple: cū pietate dixit. Et non celi ſolūmodo: ſȝ etiam ipſe thronus non ē ꝑſiſtēs: niſi per pietatē em. ſicut dictū ē Iſa.16.b. Et ꝑparabit / vl' aptabit / vl' rectificabit ī pietate / vl' ꝑ pietatē thronꝰ. Simile ē aūt h̄ parabolice / throno vl' ſolio hūi q̄tuor pedes q̄ꝝ vnꝰ ꝯmouerat vl' ſōmiſat ſe: accepit ſulit ve glebaȝ / vl' fragmē lapidis q̄ſpiam ſcȝ ⁊ fulciuit ipſum. Sic thronus / vl' ſolium ſuperniȝ: ex quo in lege ſcriptum ē: dici pōt' φ commotūȝ / vl'

coegitatum vel ſubmiſſum ē:vel diminutum: do=
nec fulciuit illud Deus ſanctus ⁊ benedictus. Et
cum quo fulciuit illud:Cũ pietate.Et hoc ē qḋ di
ctum ē:p̃s.88.a. Seculum pietate edificabit.Sa
maim/Takin:celos reparabis/vel inſtaurabis.
Et ita ē Dauid dicẽs:p̃s.125.b. Facienti celos cũ
pzudẽtia.Et ſuper cuius manus ſũt ſtantes:Sup
pietatẽ: ſicut dictũ eſt cõſequẽter.Qm̃ ad ſeculũ
pietas eius.Et ꝓpter hoc dixit Dauid:p̃s.62.
Quia melioz ē pietas tua ꝙ̃ vita. Hec Medras.
¶ Hic conuenit adhuc ponere illud qḋ in premiſ
ſa traditione inductũ ē.Et in Yſa.16.c.taliter ſcri=
ptum eſt. Et pzeparabitur vel miniſtrabitur ĩ pie
tate thronus eius:vel ſoliũ/⁊ ſedebit ſup illud ĩ
veritate:⁊ ĩ tabernaculo Dauid iudicãs ⁊ querẽs
iudicium:⁊ expedicẽs/vel accelerans iuſtitiã. Idẽ
in Targũ. In hoc vel proptẽ hoc Meſſias Yſrael
cõponet vel aptabit.Be/Tob.i.cum bono ſoliũ
vel thronũ ſuum.Et ſedebit ſup eũ in veritate in
ciuitate Dauid.Iudicãs ⁊ volens iudicium ⁊ faci=
ens veritatem.¶ Notandũ ꝙ cum in precedenti
traditione probatum ſit ꝑ iſta Yſa.verba ꝙ deus
erat cũ pietate confirmaturus ⁊ iſtauraturꝰ thro
num ſupernũ vel ſoliũ:⁊ diminutioni eius:⁊ coa=
gitationi ſiue commotioni/glebã vel fragmen la
pidis opponendo. et hoc probatur per Targũ:
ꝙ illa auctozitas/vel textus loquitur de Meſſia.
Meſſiam eſſe deũ inſtauratorẽ ſupni throni ma=
nifeſtum eſt. Nullus vero ſupradictus lapis frag=
men melius ꝙ̃ Meſſias inſtaurator celeſtium at=
q3 terreſtrium eſt. De quo caplo.xvi.prime ptis.
§.Ad qḋ conſonat.7.§.Ad probandum/dictũ eſt
ꝙ per filium Phares qui ibidẽ probatur eẽ Meſ
ſias ꝙ immenſa ſua pietate peccatores homines
liuore ſue paſſionis ſanando:teſtante Yſa.53.Ac
ſic ad Hieruſalem ſupernã deducẽdo ruine ãge=
lice factus eſt fulcimentum.Et ſic iuſtificatos ho
mines angelis ſociauit/ac iſtaurauit ⁊ fulciuit ſu
pernum thronum.i.angelozum thronũ per ruinã
demonu3 diminutum. In quo deus quodãmodo
ſedet.vt in p̃s.79.a.legitur.Sedens ſup Cheru=
bim oñde.⁊c.Item p̃s.98.a.Sedens ſuper Che=
rubin moueatur terra.¶ Ex predictis ſatis ap=
paret oĩbus diuine ſcripture credẽtibus ꝙ Meſſi
as Deus ⁊ homo fuerat naſciturus de virgine ſi=
ne patre.Qḋ iam completum fuiſſe oſtendimꝰ in
domino Ieſu Chriſto:eo ꝙ nullus alius natus
fuerit in tempore determinato per ꝓphetas na=
tiuitati/⁊ aduentui Meſſie:qui ſigna ⁊ conditio=
nes Meſſie habuerit:niſi ſolus ipſe. ¶ Legitur
itaq3 in libro Numeri.24.f.Adiuata eſt ſtella ex
Iacob:⁊ ſurrexit virga vel ſceptrum ex Yſrael:et
concaſſauit angelos/vel vertices Moab:⁊ diru=
it vel diſſipauit omnes filios Set.Et erit Edom
poſſeſſio eius:⁊ erit poſſeſſio eius Seir/ inimici
eius/et Yſrael agent fortiter.Et dominabitur de
Iacob:⁊ deſtruet reſiduum vel reliquiam de ciui
tate.Glo.Rabi Se.De ciuitate.ſ.famoſa Edom.
i.de Roma. Super rege ãt Meſſia eſt dicens. Et
dominabitur de Iacob.⁊c. Nam ſuper ipo dictũ
eſt in p̃s.71.Et dominabitur a mari vſq3 ad ma
re.Et in Abdia.f. Et non erit reſiduum domui
Eſau.Hec Rabi Selomo.¶ Darek/Cokab.i.a=
diuata vel egreſſa eſt ſtella ex Iacob.⁊c. Trãſtu=
lit hoc Enqalos/et ait.Surget rex de Iacob:et
enutriet ſe/vel emerge Meſſias de Yſrael.⁊c.No
ta ꝙ ex iſta Targũ.i.tranſlatione habentur duo.
Primum:ꝙ ſupradicta ſcriptura loquitẽ de Meſſi
as:ſm qḋ ibi ponitur more prophetico preteritũ
pro futuro.¶ Item i Bereſſit Raba Rabi Moſe
Hadarſan:ſuper Geñ.42.vbi dicitur.Non rece=
det ſceptrum de Iuda.⁊c.hoc eſt qḋ ait Balaam.
Numeri.24.f.Egreſſa eſt ſtella ex Iacob.⁊c. Et
qñ complebitur hec ꝓphetia Quãdo veniet Si
lo. i.qñ veniet Meſſias.¶ Ex premiſſis patet ſi
ſit q̃ intelligat ꝙ de ſemine Iacob erat naſciturꝰ
Meſſias:et per conſequẽs de Yſaac:et Abrahã/
et ſic de alijs/quozum genealogia texitur in prĩ=
cipio Paralip.quã ipi Diure/Iami/ vocãt:vt ab
Adam retrocedẽdo.¶ Et nota ꝙ doctores nſri ĩ
gloſa ſic exponunt.Orietẽ ſtella ex Iacob.i.diui=
nitas Chriſti:et conſurget virga de Yſrael.egre=
dietur virga de radice Ieſſe.Yſa.xi.De qua dici=
tur.Reges eos in virga ferrea:et percutiet duces
moab.i.nequitias ſpirituales vẽ vitia.Origenes
quoq3 ait.Deitatis Chriſti indiciu3 illam ſtellam
fuiſſe opinor.Ordo quoq3 prophetie:idẽ oſtẽdit
cum de deitate dicit.Orietur ſtella ex Iacob.De
hũanitate vero.Et exurget virga.i.homo ex Yſ
rael:vbi vtrumq3 euidenter prophetatum appa=
ret.Et predabitur oẽs filios Set.Iſte eſt Set fi=
lius Adam:a quo om̃e hominũ genus. Quicũq3
enim de Caim fuerunt:diluuio perierũt.Filij er=
go Set:ſunt omnes homines.Predam ergo ac=
cipit omnes filios Set.Victis demonibus.ſ.qui
ſub eozum dominatione tenebantur:quos Chri=
ſtus quaſi victorie predam ducit:et ſpolia ſalutis
repoztat.Unde aſcendens in altum captiuam du
xit captiuitatem.Captiuitatẽ ſcilicet generis hu
mani:quã diabolꝰ ad perditionem ceperat.Chri
ſtus captiuam duxit:et de morte reuocauit ad vi
tam.Hec orige.¶ Item dicit beatus Paulus A=
poſtolus ad Hebreos.iij.d.Manifeſtum eſt ꝙ ex
Iuda ortus ſit dominus noſter. ¶ Q, non ſolu3
de Iacob/ſed etiam de Iuda/⁊ ſubſequenter de
Yſai:naſciturus erat Meſſias ſcḋm carnem.Le=
gitẽ in Bereſſit Qetenna:ſuper Geñ.49.b.Iuda
de te confitebuntur fratres tui.Iudas quartꝰ na
tus eſt in tribubus:et in die quarto creata ſunt lu
minaria celi.Et de Meſſia ſcriptum ē p̃s.88.e.
Et thronus eius/ſicut ſol cora3 me.Et de Iuda
natus eſt Meſſias.ſicut dictu3 eſt Yſa.xi.a.Et e=
gredietur virga de ſtipite Yſai:et planta de radi
cibus eius fructificabit.Et requieſcet ſuper eum
ſpiritus domini:ſpiritus ſapientie et prudentie/
ſpiritus conſilij et fortitudinis: ſpiritus ſcien=
tie/vel noticie:et ſpiritus timoris domini:et in=
ſpirabit eum in timore domini. Non ad viſio=
nem oculozum ſuozum iudicabit: neq3 ad audi=
tum aurium arguet:et iudicabit in iuſtitia pau=

peres/⁊ arguet i equitate humilibus terre. Et ꝑcutiet terram virga oris ſui:⁊ in ſpiritu labiorum ſuorū occidet impiū. Erit iuſticia cingulū lūborū eius:⁊ fides cinctoriuꝫ renū eius. Et habitabit lupus cum ariete:⁊ pard⁹ cum hedo accubabit. ⁊c. Hucuſqꝫ Medras. Nota hic ꝙ dr̄:nō ſcdꝫ viſionē oculorū iudicabit.⁊c. Que ſequuntur proculdubio nulli cōueniunt/niſi deo ſoli. Homo enim purus niſi id qd̓ viderit/vel audierit iuſte iudicare non poterit. ¶ Legitur etiā in Bereſſit Raba.ſup illud Geñ.49. Donec veniat Silo. Iſte eſt Meſſias. Et ad eū cōgregabūt ſe gētes:qꝛ ipe erit iudicans totū mūdū. Et hoc eſt qd̓ ſcriptū eſt Mich. 4. Et iudicabit inter gētes:⁊ arguet pp̄los multos.⁊c. Et dictū eſt Iſaie.xi.a. Et iudicabit in iuſticia pauperes: ⁊ arguet in equitate manſuetos terre. Et percutiet terram in virga oris ſui:⁊ in ſpiritu labiorum ſuorū interficiet impiuꝫ. ¶ Ꝙ Meſſias naſciturus fuiſſet de Dauid:habetur in Medras Tihillim ſup ps̄.20.vbi taliter ſcriptuꝫ eſt. Propter hoc letatū eſt cor meum. Dixit Rabi Ababu. In verbꝭ.ſ.legis. Et exultabit glīa mea i rege:videlicet Meſſia qui egreſſurus erat de ipſo. De quo dictum eſt Iſa.4.g. Quia ſup omnem gloriam erit Huppa.i.opimentū vel thalam⁹. Dixit Rabi Qimhi. Huppa eſt locus in quo abſcondit ſe ſponſa cum ſponſo.

¶ Capitulum.x. Ꝙ nō eſt aliquis redemptor/niſi Deus. Et Meſſias ē ille redēptor ſiue ſaluator.

Uperius proximo capitulo de incarnatiōe filij dei diſcuſſuꝫ ē ⁊ ēt ꝙ Meſſias ē germ̄ dī ⁊ germē Dauid.⁊ in alijs m̄ltifarie: ꝙ Meſſias ē De⁹/⁊ hō. Amodo eteni eius preſidio mediante differendū eſt:ꝙ nemo ē ſaluator niſi deus:⁊ ꝙ Meſſias ē ille ſaluator. Nihilominus in fine tangemus aliq̄ de eius deſcēſu/ac incarnatione:⁊ inchoabimus ab eo qd̓ ſcriptum eſt. Iſa.43.c. Ego dñs ⁊ nō eſt abſqꝫ/vl̓ me excepto/ſaluator. Item Oſee.13.b. Et ego dñs deus tu⁹ de terra Micraim.i.Egiptiorum. Et deos vel deū abſqꝫ me neſcies:et ſaluator nō eſt preter me. ¶ In Medras Tihillim,ſuper titulū ps̄.87. Canticū pſalmi filijs Corah: victori/vel eternali:Mahalat.i.languore/vel dolore/vel cōpaſſione/vel deprecatione:Laannot. i.ad clamandum/vel mitigandum/vel manſuefaciendū:hoc eſt ac ſi dixerit ſcriptura: ps̄.131. Memento domine Dauid:Unoto.i. afflictionis vel māſuetudinis eius. Dixit eccleſia Iſrael corā deo ſancto ⁊ benedicto. Non eſt mihi ſaluatio niſi in te. Et non eſt oculus meus excitans niſi i te. Dixit ei deus ſanctus ⁊ benedictus. Et quo ſic ē: ⁊ ita ego ſaluabo te.ſicut dictum ē Iſa.45.e. Iſrael ſaluatus in domino/vel per dominum ſaluatione ſeculorū/vel eterna. ¶ Premiſſis adiiciēdum eſt ꝙ in Medras Tihillim taliter ſcriptum eſt ſuper ps̄.35. Quoniaꝫ tecum eſt vena/vel fōs vite in lumine tuo videbim⁹/vel videmus lumē. Extende vel trahe miſericordiam tuam cognoſcentibus te.⁊c. Poſtea ſubditur. Dixerunt igitur Iſrael. Ecce laſſati ſumus in ſubiugationibus et redemptionibus.vel modo redēpti modo ſubiugati. Non ſumus vlterius q̄rētes:vt illuceſcat nobis caro/⁊ ſanguis. Sed deus ſanctus ⁊ benedictus in ſubſtantia ſua.ſicut dictū eſt ps̄.117.g. Deus dñs ⁊ illuxit nobis:vel illuceſcet nobꝭ. Et rurſum eſt dicēs. Iſa.45.e. Iſrael ſaluat⁹ erit in domino ſaluatione ſeculoꝝ vel ſaluatione eterna. ¶ Predictis quoqꝫ addenduꝫ eſt qd̓ legit̄ i Medras Uaiqra.i.Leuitici ſuper illud.17.a. Uir vel quilibet de domo Iſrael/ſcriptum eſt:ps̄.49.g. Sacrificiū laudē vel cōfeſſioneꝫ honorabit me. Et diſponēs/vel intelligēs/vel leuans viā oſtendam ei ſaluationem dei. Et quā mercedē ego retribuam ei:qm̄ adducam ſaluationem Iſraeli.ipe merebitur vel erit dignus videre eam:ſicut dictū eſt ps̄.49.g. Et qui leuauerit viam:oſtēdā ei ſaluationem dei. Dixit Rabi Ababu. Omnis ſaluatio que venit Iſraeli:eſt ſaluatio dei. Propt̄ hoc qd̓ dictū eſt:ps̄.xc.g. Cū ipo ego in tribulatione eripiā eū ⁊ honorificabo eum. Longitudine dierum ſaturabo eum:⁊ oſtēdam ei ſaluationē meā. Dixerunt Iſrael. Dñe ſeculi ex quo ita eſt:⁊ tu dixiſti ps̄.xc. Cū eo ero ego in tribulatione liberabo eum.vbi dicitur:ps̄.cvij.b. Quatinus liberētꝰ dilecti tui:ſalua dexterā tuam:⁊ exaudi nos. Nā ſi exaudieris nos:ſalus ipa tibi eſt.ſicut dictuꝫ ē: ps̄.79.b. Et tibi ſaluatio nobꝭ ne ſit ipſa dextera tua retrorſum:ſicut dictū eſt Treñ.2.a. Conuertit retrorſum dexteram ſuam. Dixit Rabi Barakia ſacerdos filius Rabi:vide quid ſcriptum eſt: zacha.ix.c. Exulta valde filia Sion. iubila filia Hieruſalē:ecce rex tuus veniet tibi iuſt⁹ venoſſa. i.⁊ ſaluatus ipe. Iuſtus ⁊ ſaluator.non ē ſcriptum ſic.ſꝫ iuſt⁹ ⁊ ſaluat⁹. Et ſic ē dicēs. Iſa.62.g. Dicite filie Sion:ecce ſaluator tuus veniet: non ē ſic ſcriptum:ſed ſaluatus tuus. Scriptum eſt in lege dici poteſt. Ipe erit ſaluatus. Dixit Rabi Ammi: Moſſe.i.Moiſes cōmēdat eccleſiaꝫ Iſrael. Deutero.33.g. Btūs tu Iſrael:quis vt tu/popul⁹ quē ſaluauit dñs. Non eſt ita ſcriptum. Sed populus ſaluatus cum dño. Simile auteꝫ eſt hoc homini quidā habēti modicum tritici ſcd̓e decime. Quid ipe eſt agens? Dat preciū ⁊ redimit ipm̄. Sic Iſrael/in quo erūt redempti? Ex quo i lege ſcriptū eſt dici pōt in deo ſācto ⁊ benedicto.ſicut dictum eſt Deutero.33.d. Populus noſſa.i.ſaluatus cum domino/vel in domino. Dixit deus ſāctus et bñdict⁹. In ſeclo iſto vos fuiſtis ſaluati ꝑ man⁹ filiorū Ade. Ex Egypto ꝑ man⁹ Moiſi ⁊ Aaron. In dieb⁹ ciſra ꝑ man⁹ Baraq/et Debora:a madiantis ꝑ man⁹ Sangar filij Anat.ſicut dictū ē Iudicuꝫ.iij.g. Et ſaluauit etiā ipe Iſrl̓. Sic ꝙqꝫ ꝑ manus Iudicū alioꝝ. Et qm̄ fuerūt caro ⁊ ſaguis:fuiſtis iterū ſeruituti ſbiecti:ſꝫ i futo ego i ſba mea redimā vl̓ ſaluabo vos:et rurſū nō redigemi i ſeruiturē.ſicut dictū ē Iſa.45.e. Iſrael ſaluat⁹ erit i dño ſaluatiōe ſeculorū. Nō erubeſcetis/neqꝫ cō

fundemini vſq; ĩ ſecula ſempiterna. Nota ꝙ mul
ti de antiquis hebreorum ſapiẽtibus: durũ val-
de reputauerũt ꝙ in premiſſis auctoritatibus De
us nõ dicitur ſaluator Iſrael / ſed ſaluatus. ¶ In
traditione premiſſa ſex precipue ſũt notãda. Pri-
mo: cum dicit qui ſacrificat confeſſionem videbit
dei ſaluationem. Scdõ ꝙ: Deus dixit ſe futurum
eſſe cũ homine in tribulatione. Tertio: ſi De⁹ ſal
uaret hominẽ: ſaluaret ſeipſũ. alias videretur ĩpo
tẽs dextera eius. Quarto: ꝙ ipſe Deus eſt ſaluat⁹.
Et oſtendit ꝙ hoc fieret in Meſſia per auctorita-
tes quas inducit. Et ideo deum ĩ Meſſia fuiſſe ſal
uandũ: cõſequẽs eſt. Quinto: ſimilitudinem indu
cta3 humane redemptionis: ⁊ ꝙ De⁹ eſſet preciũ
eius. Sexto: ꝙ futurum erat: vt Deus in ſubſtan-
tia ſua ſaluaret Iſrael. ¶ Legitur adhuc apd̃ Iu
deos in Bereſſit Raba Rabi Moſſe hadarſan. ſu
per Geñ. 49. a. Iuhuda te confitebuntur fratres
tui: hoc eſt quod ſcriptum eſt pſ. 49. g. Sacrifi-
cans confeſſionem honorabit me. Et eleuans.
viam / oſtẽdã ei ſaluamentum dei. Saluamentũ
Iſrael non eſt dicẽs. Dixit Rabi Abahu. hec eſt
vna de ſcripturis grauibus / vel duris: quibus ſal
uatio Iſrael eſt ſaluatio dei ſãcti ⁊ benedicti. Et
quare ſic? Quia ſic promiſit eis / vl' dedit eis fidu
ciam. In pſ. xc. g. Cum ipſo ero ego in tribulatio
ne liberabo eum / ⁊ glorificabo eum. Lõgitudine
dierum ſaturabo eum / ⁊ oſtẽdam ei ſaluationem
meam. Dixit eccleſia Iſrael. Dñe ſeculi ſalua dex
teram tuã. Ipſa namq; ſaluatio tibi eſt: hic ẽ qđ
ſcriptum eſt: pſ. cvi. e. Salua dexteram tuã / ⁊ ex-
audi me / vel nos. Et ſic eſt dicens: pſ. 79. a. Su-
ſcita potẽtiã tuã / ⁊ tibi ſaluatio nobis. De⁹ cõuer
te nos / ⁊ illumina / vel fac lucere faciem tuã / ⁊ ſal
uabimur. Dixit Rabi Barakia ſacerdos fili⁹ Ra-
bi: vide quid ſcriptum eſt. zach. 9. c. Exulta val-
de filia Sion. ⁊c. iuſtus ⁊ ſaluator. Nõ eſt ſcriptũ
ſic. Sed iuſtus ve noſſa. i. et ſaluat⁹. Et ſic eſt ipſe
dicens. Iſa. 62. g. Dicite filie Sion: ecce ſaluator
tuus venit. Nõ eſt ſcriptum ſic. Sed ecce ſaluatus
tuus venit. Ex quo in lege ſcriptũ eſt dici poteſt,
Iſrael ſaluabitur vel redimẽtur. Et erit / ac ſi de
us ipſe ſanctus ⁊ benedictus redimatur vel ſalue
tur. Et hec eſt vna de durioribus vel grauiorib⁹
ſcripturis. Qđ ſalus Iſrael ẽ ſaluatio dei ſancti ⁊
benedicti. Dixit Rabi Enia. Moiſes dixit Deut.
33. g. Beatus tu Iſrael: quis vt tu populus ſalua-
tus. Non eſt ſcriptum ſic: ſed populus ſaluatus in
domio. Simile erit hoc homini cuidam habenti
modicum decime ſecũde. Quid ipſe eſt faciens?
Eſt dans precium / ⁊ redimens. Sic Iſrael cum
quo / vel in quo redimetur. Qđ in lege ſcriptũ ẽ.
dicibile eſt. Populus ſaluatus Badonai. i. in do-
mino. ¶ Rurſum etiam adhuc ſcriptum eſt ĩ Me
dras Tibillim ſup pſ. 90. g. Inuocabit me ⁊ re-
ſpondebo ei: vel exaudiã eum. Dixit Rabi Iſaq.
Si fuerint querẽtes me in hora qua tribulatio ac
cedit ad eos: ſtatim ego exaudiã eos. ſicut dictũ
eſt pſ. xc. g. Vocabit me / ⁊ ego reſpondebo. ⁊c. et
oſtendam ei ſaluationẽ meã. Propterea q: nõ
erit tribulatio poſt eã. ſicut dictũ ẽ Iſa. 45. e. Iſ-
rael ſaluabit ĩ dño ſaluatione ſeclo2. Et dicit pſ.
49. g. Oñdã ei ſaluationẽ meã vl' dei. Saluatio
ꝗppe Moiſi / ⁊ Debora / ⁊ Dauid / ⁊ Eſdre: venit
tribulatio poſt tribulationem. Et hec vna de du-
riorib⁹ ſcripturã: qđ ſaluatio Iſrael: ipſa ẽ ſaluatio
dei ſancti ⁊ benedicti. ¶ Itẽ idẽ habetur in Me-
dras Tibillim: ſup pſ. xij. g. vbi dicit. Exultat cor
meum in ſaluatione tua. Dixit Deus ſctũs ⁊ bñdi
ct⁹ Dauidi. Dauid qua preſũptione vl' temeritate
tues dicens vba iſta? Dixit ei. Qm̃ ego ſũ ſperãs
in te. ſicut dictum eſt pſ. xij. f. Et ego in miſericor
dia tua ſperaui. In illa videlicet mĩa: de qua di-
ctum eſt pſ. 88. c. Mia tua dñe plena eſt terra. de
qua ẽt dictũ eſt pſ. 93. f. Si dixi motus ẽ pes me
us: mĩa tua dñe ſuſtentabit me. ſicut dictũ ẽ Pro
uer. vlti. f. Et lex pietatis ſuper linguã eius. Exul
tat cor meum in ſaluatione tua. Dixit Rabi Aba-
hu. Iſta eſt vna de ſcripturis duris: ꝙ ſaluatio Iſ
rael eſt ſaluatio dei ſãcti ⁊ benedicti. Exultat cor
meum in ſaluatione veſtra. Nõ eſt dictum ſic: ſed
in ſaluatione tua. Dixit ergo Dauid. Saluatio
tua eſt ſaluatio noſtra. ¶ In Bereſſit Raba Ra-
bi Moiſi hadarſan. i. expoſitoris: ſup Geñ. 23. g.
vbi dicitur. Et introduxit eam Iſaac tabernacu
lum ſacre matris ſue. hic eſt rex Meſſias qui fuit
in generatione impiorum. ⁊c. ſicut dictũ eſt Iſa.
53. Et ĩ liuore ipſi⁹ medicatũ eſt nobis. Et propt
hoc Deus ſeruat eũ: vt ſaluet Iſrael: ⁊ vt exultet
cum eis in reſurrectione mortuorũ. ſicut dictum ẽ
Deut. 33. g. Btũs tu Iſrael: qs vt tu popul⁹ ſaluat⁹
per dñm. Clipeũ auxiliatoris tui. Et ſic eſt dicẽs
Iſa. xlv. e. Iſrael ſaluatus erit per dñm ſalute ſe-
culorum. Non erubeſcetis neq; cõfũdemini: vſq;
in ſecula perpetuitatis. Tranſtulit hoc Ionatas
⁊ ait. Iſrael ſaluabitur per verbum dei ſalute ſe-
culorum. ¶ Subaddendũ eſt iſtis id qđ dicit Ra-
bi Selomo ĩ ſua Perus. i. expoſitione: ſup Dañ.
8. d. vbi dicitur. Veniſdaq Qodes. Et iuſtificabi
tur ſanctuariũ. i. inquit parcetur peccatũ Iſrael:
⁊ redimetur / ⁊ ſaluabuntur ſalute eterna ꝑ regẽ
Meſſiam. ſicut dictum eſt. Iſa. 45. e. Iſrael ſalua
tus eſt in domino / vel per dominum ſalute ſecu-
lorum. hec Rabi Selomo. Notandũ eſt hic val
de: ꝙ ſupra in premiſſis traditionibus de libris
ꝗ plurimum auctenticis apud eos: ponunt aucto
ritatem Iſa. ſepedictã: ſcilicet Iſrael ſaluat⁹ erit
dominum ſaluatorem ſeculorum. Et in iſta proxi
me dicta traditiõe: ipſa ſaluatio attribuit Meſſie.
Et ſimiliter facit gloſator. i. Rabi Selomo. Et ꝑ
Targum predicta ſaluatio attribuitur vbo dei.
Quapropter Meſſiam eſſe Deum ſaluatorem / ⁊
verbũ Dei certiſſimum eſt. ¶ In Bereſſit quoq;
Raba: hoc modo ſcriptum ẽ. Et dixit Pharao ad
Ioſeph. Ego Pharao / ⁊ abſq; te non leuabit vir
manus ſuas. ⁊c. Geneſ. 41. e. Et infra. Poterit
ne dici ꝙ redemptor ſit ſuſceptor facierum: id eſt
acceptator perſonarum. Nequaꝗ̃. Sed omnes
ſibi confitentes ore / opere / et corde: ſaluabit / e-
ruet / vel liberabit. ſicut dictum eſt hiere. 23. b.

In diebus eius ſaluabitur Iuda: quaſi ſit dicens
per hoc ſcilicet verbum .cōfitētes ei. Et ſic eſt di
cens Iſa.xlv.g. Cōuertimini ad me ⁊ ſaluabimi
ni oēs fines terre. Nota de iſto quoqȝ redēptorē
ſcriptum eſt in precedenti capitulo .§. Ad qḋ. Qr
deus ſanct⁹ ⁊ benedict⁹ ait Iſraeli: vos dixiſtis
coram me: pupilli facti ſumus ſine patre: redem
ptor quē ego ſtare faciā ex vobis ſine patre erit
ſicut dictū eſt za.2.c. ¶ Itē de ſupradicto redem
ptore q̄ ſtatuendus erat a deo ſine patre carnali
ait Iſa.liiij.g. Et redēptor tuus deus totius ter-
re vocabitur. Glo. Ra. Se. Deus totius terre vo
cabitur: qñ gentiles ɔuertētur ad legē noīa.i. dei
Et ſic eſt ſcriptū Sof.3.d. Ut inuocēt oēs ipſi no
men dñi: ⁊ ſeruient ei humero vno. Hec Ra. Se.
Nomen vero dñi eſt Meſſias: vt probatur ſupra
capitulo.ij.§. Nomen. ⁊ §. Adhuc. ¶ Ampli⁹ de
ipſo redēptore notatur za.ix.d. Exulta valde fi-
lia ſion: iubila filia Hieruſalē: ecce rex tuus veni
et tibi iuſtus ⁊ ſaluatus ipſe: pauper et equitans
ſup aſinaȝ ⁊ ſup pullū filiū aſinarum. ⁊c. vſqȝ. Et
loquetur pacem gētibus / ⁊ dominiū eius a mari
vſqȝ ad mare ⁊ a flumie vſqȝ ad fines terre. Glo
ſa Ra. Se. Ecce rex tuus venit tibi. Nō pōt hoc
exponi niſi de rege Meſſia: qr dictū ē hic. Et do
miniū eius a mari vſqȝ ad mare: ⁊ nō īuenim⁹ ta
lem dñatorē in domo ſcḋa.i. tpe ſcḋi templi. No
tandū eſt q̄ ſupra capitulo.4.§. Elegantē iſti⁹ ſe-
cunde partis vbi mencio facta eſt de hac zacha-
rie auctoritate.ſ. Ecce rex tu⁹. ⁊c. exponitḱ de deo
¶ Qr igitur dictus ſaluator.ſ. Meſſias nō omes
Iudeos ſaluatur⁹ erat ſed ſpecialiter aliquos: ⁊
hoc nō tēporalitḱ: nec q̄tum ad corpora ī hoc mū
do ſicut Iudei fabulantḱ: ſed q̄tum ad aīas. Ma-
nifeſtum eſt ex eo qḋ in ps.71.l. de ipſo ſcriptuȝ
eſt. Parcet vel miſeretur vel cōpatietur ſup ino-
pem ⁊ pauperē: ⁊ aīas pauperū ſaluabit. De frau
de ⁊ iniquitate redimet aīas eorū: ⁊ precioſus vł
honoratus ſanguis eorū in oculis eius. ¶ Dein
de huic copulādū ē q̄ ī Pereq Heleq.c. de Meſ-
ſia taliter ſcriptū eſt. Dixit Rabi Iohānā. Si vi-
deris gñationē modificantē vel mortificantē vł
minorificantē ſe ⁊ ꝓcedentē: expecta Meſſiā ſi-
cut dictū eſt ps.17.e. Qm̄ tu populū humilē vel
pauperem ſaluabis: ⁊ oculos ſublimes demittes
Dixit Rabi Iohannā. Si videris gñationē ſup
quā ſint venientes multe tribulationes: expecta
Meſſiam: Sicut dictum eſt Iſa.lix.f. Cū venerit
ſicut flumius tribulans. Et mox ſubiūgitḱ. vuba.i.
et venit iam ante tribulationem lecion.ſ. ad ſiō.
Goel.i. redemptor vel ſaluator. Et nota q̄ ſcḋm
Targum: Goel eſt in hoc loco periq.i. redēptor
vel ſaluator. ¶ Cū ſolus deus ſit ſaluator.ſ. ſal-
uatiōe ꝑpetua vel eterna: vt in principio iſti⁹ ca
pituli Oſee prophete atqȝ Iſaie: necnō ⁊ ſubiun
ctarum traditionum teſtimonio ꝓbatum eſt. Et
eiſdē teſtimonijs: dicatur Meſſias: ⁊ ſit ſaluator
ſaluatione ſeculorū ſiue perpetua. vt oſtēſum eſt
Meſſiam non ſolum hoīem: ſed etiam deum eſſe
apud omnes illos qui rationū cōſequētias non

ignorant. vel quos diabolus culpis ſuis exigen-
tibus: non excecat. manifeſtū eſt. ¶ Sr autē ad
huc magis ac magis: ⁊ iterū atqȝ iterū vis vide
re: vel Iudeis perfidiſſimis vis ꝓbare id qḋ hic
cōcluſum eſt.i. deūm eſſe redemptorem ⁊ ſaluato
rem mundi quē iam probauimus eſſe Meſſiam.
Audi qḋ ſcriptum eſt Oſee.1.b. Nō addam vltra
vt miſerear domui Iſrael: qm̄ obliuione obliui-
ſcar eorum vel leuando leuabo eos. Et domus
Iuhuda.i. confeſſionis miſerebor: ⁊ ſaluabo eos
in dño vel cū dño deo ſuo. Idē in Targum. Qr
non addam vltra ād miſerendū ſup domū Iſra-
el. Tamē ſi penituerint parcens parcam eis: vel
ignoſcēs ignoſcā eis. Et domus Iuhuda miſere
bor ⁊ ſaluabo eos in verbo dñi dei ſui. Hue vſqȝ
Targum. ¶ Reducatur igitur totum hoc in ra-
tionis ordinem / ⁊ dicatur. Cū in precedētib⁹ effi
caciter ſit probatum Meſſiaȝ eſſe ſaluatorē per
petuum vel eternum: ⁊ de nullo alio niſi de ipſo
atqȝ de deo ſcriptura conceſſerit hoc vel admiſe
rit. vt ex aliq̄bus q̄ in hoc capitulo premiſſa ſunt
ſatis patet. Et hic dicat deus ſe domū Iuhuda.
id eſt cōfeſſionis. in. vel. per. vel cū Iod. He. Uau
He.i. cum dño deo eorum ſaluaturū Meſſiā eſſe
Iod. He. Uau. He. hoc eſt dñm deum: omniū ſe
cōntentiū ſaluatorē. Quis nō videat? Porro qr
Targum ponit verbum dei: vbi propheta poſu
it in perſona dei. Iod. He. Uau. He.i. dñm deum
vt ſepe dictum eſt. Aperte inſinuatur verbuȝ dei
eſſe deum. Et cōſeqūenter per hanc Targū ⁊ ꝑ
hanc cōcluſionem pariter Meſſiā eſſe verbū dei
ac dñm deū euidēter mōſtratḱ. ¶ Legitur adhuc
in Eka Rabeti.i. in expoſitione planctus Hiere
mie.1.b. Et abierūt abſqȝ fortitudine corā perſe
quēte. Dixit Rabi Aha. Quēadmodū nō fuerūt
captiuati Iſrael niſi per rodef.i. perſecutorē ma
le.i. plenū atqȝ ꝑfectū: ſicut ſcriptū eſt Iſa.lix.c.
Uenit ad ſion goel.i. redemptor. plene ē ſcriptū.
Hec traditio. Hinc reſultat dicere ratiōe diuini-
tatis ad ſaluandū Chriſti ſufficientē potētiā quā
docet nos Medras.i. gloſa ſup cant. cant. vbi di
citur.1. capitulo.e. Botrys cipri. ⁊c. Ueritas autē
hebraica hȝ ſic. Eſcol.i. botr⁹ vel Iſcol.i. vir om
nia. Haqofer.i. parcēs vel ſatiſfaciens dodi.h.i.
dilectus meus mihi. in vineis Engadi.i. fontis vł
ocli hedi. Dixit Rabi Barakiah. Dixit eccl̄ia Iſ
rael coram deo ſancto ⁊ benedicto. Domine ſe-
culi in hora qua tuas tribulans me: dilect⁹ meus
es tu: tu eris factus dilectus meus et ꝓpulſans.
Ob quē ipſum hominē qui erit in me poterit oſt-
tere menſure iudicij ſufficit. Et tu eris aſſumēs eū
vel tollens: ⁊ impignorās vel tradens eū ꝓ me.
Et hoc eſt qḋ ſcriptū eſt Cant.1.f. Is qol qahqo
fer. Et quid eſt Iſqol: Is.i. vir. ſehaqolo bo.i. in
quo omnia. Et quid eſt haqofer.i. parcens vel ſa
tiſfaciens ſuper peccatis vel ꝓ peccatis Iſrael.
Sequitur. In vineis Engadi.i. fontis vel oculi
hedi. Iſti ſūt patres ſeculi qui trahebātur poſt te
velut edi. Et ſuſceperunt vel tulerūt benedictio-
nes q̄ ſunt fons vel ocul⁹ ſeculi; vel fons perpe-

tuum. Rabi Leui ī noīe Rabi Hanina dixit. Mur
mur verborū fuit ibi. Et ꝗs murmurauit? Abra
ham murmurauit et dixit. Dñe ſeculi tu ſcidiſti
Berit. i. ſhedus cū Noha. i. cū Noe. Steti ego
et theſaurizaui ogā bona corā te: ꝛ repulit ſhe=
dus vel pactū meū / ꝑctū ſuū. Forſitaſſis ſurget
alius hō ꝗ theſaurizabit ꝓcepta ꝛ opera bona co
rā te pluſꝗ ego: et excludet pactū ei⁹ pactū meū.
Ait eis deus ſanctus ꝛ benedict⁹. Geñ. xv. Non
timeas Abrahā ego ſcutū tuū: merces tua ma=
gna valde. De Noe vero ſtatui clipeos vel prote
ctores ꝛ targas vel principes ꝛ iuſtos. De te aūt
ego ſtatuam iuſtos et principes. Et non ſolum
hoc: ſꝫ cū filij tui erunt venientes ad manū meā
cū tranſgreſſionibus ꝛ operibus malis: ego ero
prouidēs. O quē iſtū hominē magnum qui erit ī
eis: qui valebit dicere mēſure vel regule iudicij /
ſufficit. Et ego ero ſuſcipiens vel tollens eum: ꝛ
īpignorans vel tradens eum pro eis. ſicut dictū
eſt Cant. i. f. Iſqol bagofer. i. vir oia ſatiſfaciēs:
dilectus meus mihi Iſqol vir in quo oia hagos
fer. i. parcens quis parcet vł erit parcēs peccata
Iſrł. Alia expoſitio. Iſqol bagofer. Ben. Nezi=
ra: dixit: ꝗ iſte eſt Deus ſanctus ꝛ benedict⁹: in ꝗ
ſunt oia. huc vſqꝫ traditio. ¶ Qd vero predict⁹
dilectus ſit Meſſias: habetur in predicta Me=
dras Sir / haſſirim. i. Cantici Cant. 2. c. Super
vox dilecti mei. Ecce iſte veniens ſaliens ſuper
montes. Rabi Eleazar filius Iacob eſt dicens.
Vox dilecti mei: ecce iſte veniēs: hic eſt rex Meſ
ſias. Et nō ſunt montes niſi idolatria: ſꝫ hoc eſt
qđ dictum eſt Oſee. iij. d. Sup capita montium
mactabunt. ¶ Adiungendū eſt adhuc id qđ ha=
betur in eadē Medras Sir haſſirim. v. g. de eo
dem dilecto. i. ſponſo eccleſie. Etenī ſcriptū eſt
ibi. palatum vel hamū eius dulcedines: ꝛ totū
eius deſiderabilis res. Iſte eſt dilectus meus: et
iſte amicus meus vel propinquus me⁹ filie Hie=
ruſalem. ſicut ſcriptū eſt Amos. v. b. Sic ait do
minus domui Iſrael. Querite me ꝛ viuetis. Eſt
tibi palatū magis dulce ꝗ iſtud: de quo dictū eſt
Ezechielis. 33. c. Viuus ego ait dñs Deus ſi vo=
lo. i. nolo mortē ipij: ſed vt ꝯuertatur ipius a via
ſua ꝛ viuat. ꝛc. Et ſubdit. Eſt tibi palatū magis
dulce ꝗ iſtud de quo dictū eſt Eze. 18. g. Nō enī
volo mortē mortui ait dñs deus. Et Ezechielis
18. e. Et in ꝯuerſione impij ab impietate ſua quā
fecit: ꝛ fecerit iudiciū ꝛ iuſtitiā: ipſe animā ſuam
viuificabit. Habes palatū vel hamū dulci⁹ iſtoꝛ
Hec traditio. Prouide lector nota qualit hic at=
tribuuntur actiones diuine illi dilecto qui in an
tecedenti traditiōe legitur eſſe Meſſiam. ¶ In
Medras / Sir / haſſirim: vbi dicitur clipeus ſu=
ſpenſus mille ſuper eum. Cant. 4. c. Oia illa mi=
lia ꝛ decē milia ꝗ ſteterūt ſup mare ꝛ ꝓtexi eos.
nō protexi eos niſi ꝓpter meritū illius venturi.
Alius ſermo. Oia illa milia ꝛ decē milia qui ſte=
terunt corā monte ſinai / ꝛ ꝓtexi eos: non ꝓtexi
eos niſi ꝑ meritū illius venturi mille generatio=
nibus. Et nō ſolū vos eſtis ſuſpēſi in eo: ſed etiā
omnes potētie fortium: vel oēs poteſtates: vel
omnia ſcuta fortiū. Itē alius ſermo. Mille clipe⁹
ſuper eum. Dixit Rabi Barakia. Dixit Deus ſan
ctus ꝛ benedictus. Mille generationes ſuccede=
re feci vel replicaui: ꝛ adducā illū clipeū ꝗ factus
eſt deſideriū filiorum noſtrorum. Rabi Barakia
in noīe Rabi Iſaq dixit. Ait Abrahā corā deo.
Dñe ſeculi mihi tu factus es clipeus: Dixit ei De
us ſanctus ꝛ benedict⁹. Tibi fui clipeus vnus ſi=
cut dictū eſt Geñ. xv. a. Ego clipeus tuus / filijs
tuis ego ſiam eis multi clipei. Et hoc eſt qđ ſcri=
ptum eſt Cant. 4. c. Mille clipeus ſuſpenſus ſup
eum. Oēs potentie fortium: hoc eſt ſacerdotium
et leuiticū ꝛ regnū. Hec traditio. Nota argumen
tum ꝗ Meſſias ſit clipeus ſupradictus. Ipſe eſt
enim et fuit deſiderium omniū iuſtorū. Iſa. liij.
Deſiderauimus eū deſpectū. Ex aūt non tm̄ ex
Iudeis futura eſſet incarnatio redēptoris: ꝛ per
conſequens dei. Qꝛ Chriſtus eſt Deus: vt proba
tū eſt ī premiſſis. Habetur ex eo qđ ī Bereſſit Ra
ba Rabi Moſſe Hadarſan ſcriptum eſt Geñ. 19.
f. Et dixit maior ad minorē. Ecce dormiui vel ia
cui heri cū patre meo: potem⁹ eū vino etiā hac
nocte: ꝛ veni iace vel dormi cū eo: ꝛ viuificem⁹
de patre noſtro zaraa. i. ſemen. Dixit Rabi Tan
huma. Et viuificemus de patre noſtro filium. nō
eſt ſcriptū ſic ſed ſemen. Et hic eſt rex Meſſias
qui venit de ambab⁹. Dauid ꝗppe venit ex Rut
Moabitide: ꝛ Roboam ex Naamā amonitide.
ſicut habetur. ij. Palip. xij. f. Rex vero Meſſias
ex filijs filiorū eius. Et hoc eſt illud qđ dixit zo=
far ad Iob. xj. b. Nūquid profundum vel inueſti=
gationē dei inuenies? Si vſqꝫ ad cōſumationē
ſadai. i. illū qui ſufficit reperies: nūquid ſup ꝓfun
ditates dei tu queris aſtare? Si veniſſet corā te
iudiciū hois ꝗ iacuit cū nuru ſua: cuiuſmodi ſen=
tētiā dediſſes ꝯ eū? Dixit ei. Lapidationis. Et ſi
veniſſet corā te iudiciū hominis ꝗ iacuit vel dor=
miuit cū filia ſua: ꝗd fueras ſententiaturus ꝯtra
eum? Dixit ei. Cōbuſtionem. Ait ei zofar. ſcilꝫ
ad Iob. Iſta duo iudicia venerūt corā deo ſan=
cto ꝛ benedicto. Lot enī concubuit cū filiab⁹ ſu=
is: ꝛ Iudas cū nuru ſua. Aſſumpſit deus ſanctus
et benedictus de iſtis ꝛ de iſtis: ꝛ ꝯſtituit de ipſis
reges in hoc ſeculo: ac redēptorem ad ſeculū vē
turū: ꝛ hic eſt rex Meſſias. Hec traditio. ¶ Por
ro vū ſit ꝗ hec ꝗ ſunt dicta intelligat: ꝛ ea diligē
ter aduertat: videbit profecto quoddā aliō diui=
num nomē ſoli Meſſie dño: videlicet: noſtro Ie=
ſu Chriſto proprie ꝯuenire. Ex dicit apō Hebre
os Sadai ſub duabus ſillabis. Sadai quippe vt
dicit Rabi Moiſes in libro qui dicitur apud eos
more haneuokim. i. directio nutātiū in fine: ſex=
ageſimi ſecundi ꝑereq. i. cap. prime partis. Eſt
nomen compoſitum ex hoc nomie Dai: ꝛ ex lite
ra que dicitur ſin. Dai vero ſufficientiam ſignat:
vt patet ex eo qđ dicit in abdia. b. Si fures ve=
niſſent et introiſſent vſqꝫ ad te. Si latrones no=
cte: quō tacuiſſes? Nō furati fuiſſent daiam. i. ſuffi
cientiam tuā. Porro litera ſin / que ibi: hoc eſt in

Sadai preponit:idē eſt ꝙ aſſer.i. qui. Quāobrē
Sadai:idē eſt ꝙ aſſer. Dai.ideſt qui ſufficit vel ꝗ
ſufficientia eſt. Quo ſic premiſſo: audi nomē Sa
dai/nomē diuinū/nomē ſoli Meſſie proprie cō=
gruum/nomē omni acceptiōe digniſſimū: dulce
dine omni pleniſſimum. Nomē cui⁹ ſignificatio=
nis virtus et veritas:nūc vſqꝫ ſub literis hebrai
cis latuit. Nūc vero Chriſto ꝓculdubio reuelan=
te innotuit. Job.33.a. Spiritus dei fecit me. Et
aīa Sadai.i.illius qui ſufficit vel qui eſt ſufficiēs
vel qui ſufficientia eſt:viuificabit me. Sciendū ē
ꝙ hoc nomē Sadai nuſꝗ apud hebreos reperit
niſi de deo dictum. Nec mirū. Cū eñ ſit ei⁹ ſen=
ſus vt probatū eſt:qui ſufficit vel qui eſt ſufficiēs
vel qui ſufficiētia eſt:hoc ſoli deo ꝯgruere mani=
feſtum eſt. Naꝫ ſicut dicit phs quidā Algazel no
mine:in libro de noīb⁹ dei. Solus de⁹ ſimplr et
abſolute diues et ditans eſt. Ipſe nāqꝫ nō depen
det ab alio aliquo:nec in ſubſtātia nec ī qualita=
tibus. Sed cū oīb⁹ ſibi pertinētibus ē immunis
omnino ab oīni depēdētia. Et ſubdit. Diues igi
tur ⁊ ſufficiēs ſibi abſolute ⁊ in veritate eſt is qui
nullo indiget alio. Et hic eſt ſolus Deus. De om
nibus vero alijs dicitur tranſumptiue ſiue ſcōm
quid. Huc vſqꝫ algazel. Soli ergo deo conuenit
hoc nomē Sadai. ſicut dictū eſt:quia ipſe ſolus
eſt qui ſufficit ⁊ qui ſufficientia eſt. Porro cū nec
pater nec ſpūſſanctus/habeat aīam:ſꝫ ſolus dei
fili⁹ dei virtus ⁊ dei ſapīa aīam habeat illā quā
ſibi applicauit ⁊ vniuit in Chriſto ſicut ꝓbatum
eſt ſuperius. Ipſum igit̄ eſſe ꝓprie Sadai.hoc ē
illum qui ſufficit ad gen⁹ humanū ſaluandū ⁊ re=
dimendū: palam eſt. Ipſe ſiquidē in forma dei
eſt ſolus. Qui ſumendo naturā humanā venit nō
vtiqꝫ miniſtrari ſed miniſtrare:⁊ dare in morteꝫ
aīam ſuaꝫ/ redemptionē ꝓ multis. Mat. 20.g.
vnde apoſtolus ad Rom.v.a. Chriſt⁹ cum adhuc
infirmi eſſemus ſm tempus tridui.ſ.ſepulture ab
eo predictum Math.12.e. Sicut fuit Jonas.⁊c.
pro impijs mortuus eſt. Et in eodē.b. Cū adhuc
peccatores eſſem⁹ ſm tpꝰ Chriſt⁹ ꝓ nobis mor
tuus eſt. Et Iſa.53.b. Et ipſe erit moholal.i.vul
neratus vel dolorat⁹ vel occiſus propter culpas
noſtras.⁊c. Item in eodē capitulo.c. Sicut ouis
ad occiſionē ducet. Et adhuc ī eodē.g. Heera.i.
expoſuit vel vacuauit/vel effudit morti aīam
ſuam/vel ſeipſum. Dixit Rabi Qimhi. Heera ſi
gnificat effuſionē vel euacuatiōnē. ¶ Meſſie ꝗ=
qꝫ deo ac dei filio ꝯuenit ⁊ nō deo patri:nec ſpiri
tui ſctō implere.qd ſcriptū eſt ī pmo Cāti. Cant.
c. Nūcia mihi illā quā dilexit anima mea: plebē
vel gentē/ꝓ qua dedi Naffi.i.meipſum vel aīaꝫ
meā. Huc vſqꝫ Medras.i.gloſa. ¶ Decebat ꝗp=
pe vt fieret qd dicitur in libro Joma. in diſtincti
one ꝗ incipit Teref. Beqiſape.e. Traditū ē a do
mo Rabi Iſmael ſicut eſt menſura iudicij ambu
lans:expedit vt veniat innocēs vel imunis ⁊ ſa=
tiſfaciat pro reo. Et nō vt veniat reus ſatiſface=
re pro reo. Huc vſqꝫ traditio. Et bene. Ut eñi ait
Greg. Sordes tergere nō valēt manus ꝗ lutum
tenent. Et cū is qui diſplicet ad intercedendum
mittitur:anim⁹ irati/deteri⁹ prouocatur. ¶ Ex
premiſſis patet Meſſiam eſſe deū ⁊ ſaluatorē ac
Sadai. De quo ſcriptum eſt. ps.90.a. Habitans
in velamento haelion.i.altiſſim⁹/in vmbra Sa
dai.i.ille qui ſufficit morabit̄ vel hoſpitabit̄. Iu=
dei hec verba exponūt de deo ⁊ de domo ſancti
ſanctorum quā Salomon edificauit in templo.
Nos vero ſic ꝯuenienter poſſum⁹ exponere. Ha
bitans erit ſupple in velamento.i.ī ſacratiſſimo
corpore ſuo. haelion.i.altiſſimus.hoc eſt Meſſi=
as dei filius ⁊ homo. in vmbra.i.in vtero beatiſ=
ſime ⁊ caſtiſſime virginis. Sadai.i. ille qui ſuffi=
cit hoſpitabit̄.i.tm̄.ix.menſibus cōmorabit̄. Qꝫ
vero Meſſias dicatur altiſſimus: habet̄.ſ. cap.
vj. iſtius partis.§. Aliud ē.vbi probat̄:ꝙ id qd le
gitur in ps.88.d.ſ. Ego primogenitū dabo cum
Haelion.i.altiſſimum regibus terre: dicitur de
Meſſia. ¶ De ipſo etiam Meſſia ⁊ redemptore
dixit Rabi Moſſe Hadarſan ſup Geñ.24. vbi di
citur. Et introduxit eam Iſaaq. Dixit Rabi Je=
hoſſua fili⁹ Leui. Et poſtea iui cū Ippod angelo
qui.ſ.preeſt inferno. Iuitqꝫ mecū donec perueni
ad portas gehēne:⁊ iuit mecū etiā Meſſias fili⁹
Dauid. Cūqꝫ viderunt captiui gehēne lucē Meſ
ſie: fuerunt gauiſi in aduentu eius dicentes. Hic
extrahet nos de iſtis tenebris. ſicut dictū eſt Oſee
13.g. De manu inferni redimam eos: ⁊ de morte
liberabo eos. ¶ Nota optimū quid ad probādū
ꝙ per Meſſiam eſſet generalis remiſſio peccato
rum. In libro Joma in Pereq Jom haqipurim.
f. Traditio eſt ꝙ Rabi Meir erat dicēs. Magna
eſt penitentia: ꝓpter vnicū quippe qui facturus
eſt penitentiam erūt abſoluētes vniuerſum mū=
dum: vel parcentes vniuerſo mūdo. ſicut dictum
eſt Oſee.xiiij.c. Sanabo ꝯuerſitatē vel auerſio=
nē eorum: diligā eos gratis vel ſpōte: qꝛ auerſus
erit furor meus. mimenu.i.ab eo vel propter euꝫ
Hec traditio. Idem in Targum. Recipiam peni
tentiā ipſorum: dimittā vel propici⁹ ero reatib⁹
ipſorum miſerebor eorum qñ penitentiā egerint
ſpontanee. ¶ Rurſum quoqꝫ ſciendum: ꝙ predi=
ctum vnicū per cuius penitentiam. hoc eſt peni=
tētie penam abſolueretur mundus ⁊ parceretur
ei vt predictum eſt: oſtendit Targum eſſe Meſ=
ſiam. Supradictis etenim Oſee verba immediate
ſubiungitur. Ero quaſi ros Iſraeli. Idē in Tar=
gum. Erit verbum meum velut ros Iſraeli. Hac
itaqꝫ Targum.i.tranſlatione aſſumpta ꝗ verbū
dei dicit eſſe futurū. Audi qd ꝓpheta de hoc ver
bo proſequatur in textu. Florebit vel germina=
bit ſicut liliū: ⁊ producet radices ſuas ſicut liba=
nus Gloſa Rabi Selomo. Et producet ipſe ros
radices ſuas: ⁊ proſperari eas faciaꝫ: ⁊ ſicut liba=
nus. hoc eſt. ſicut radices arborum libani ꝗ ma=
xime ſunt/ſequitur. Ibūt propagines eius: ⁊ erit
ſicut oliua ſplendor/vel gloria/vel ꝯfeſſio ei⁹. Et
odor erit ei vt libani. Idē in targum. Multiplica
buntur filij et filie: quorū ſplendor erit ſicut ſplen
dor candelabri ſanctuarij: ⁊ odor eorū ſicut odor

tumi. Sequitur. Conuertentur ſedentes vel habitantes in vmbra eius: viuificabunt tritico. Et florebunt vel germinabunt ſicut vitis/memoriale ipſius vt vinū libani. Idē in Targū. Cōgregabunt de filijs captiuitatum ſuarum habitabunt vel ſedebunt in vmbra Meſſie ſui. Viuificabūtur mortui ⁊ multiplicabitur bonū in terra. Et erit memoriale ipſorum aſcendens vel fructuoſum. Et non deficiet ſicut memoriale vel recordatio domus bucine ſup vino antiquo qđ miſcebat in domo ſanctuarij. ¶ His ſic premiſſis/querēdū eſt a Judeis cū hic dictum eſt p prophetam. Conuertentur ſedentes vel habitantes in vmbra ei⁹ hoc pronomen eius qđ ipſi qinui vocāt cui premiſſorum refertur. Natura quippe taliū qinnuiim. i. pronominū eſt/ad predicta ⁊ propriora referri. ſicut ex innumeris ſacre ſcripture locis haberi poteſt. Cū eni dr̄ Exo. 15. a. Dñs vir pugne dñs nomē eius. Iſtud pronomen eius ad alterū predictorum: hoc eſt ad dñū/vel ad virū/vel ad vtrūq3. quia idem hoc in loco ambo ſignificant oportet referri: ita igitur hic cum dictum eſt. habitātes vel ſedētes i vmbra eius: oportet q iſtō eius/penſatis diligenter verborum circūſtantijs premiſſorum: referatur ad vnicum illum. de quo paululum ante premiſſum eſt. Qz per eius penitentiam abſolueret Deus vniuerſum mundū: vel ad rorē quē Targum vt premiſſum eſt perhibet eſſe verbū. Porro qz vbi propheta poſuit in vmbra eius: Targū poſuit in vmbra Meſſie: vt predictū eſt. Alterū iſtorū oportere eſſe Meſſiā. cōſequens eſt. vel etiam vtrūq3 ſi vnum ſunt ⁊ idē.

¶ De hac penitētia quā pro ſaluandis/Meſſias Deus futurus erat; habetur in ps. 84. Conuerte nos De⁹ ſalutaris noſter. Auerte vel irrita iram tuam nobiſcū. Nūquid ad ſemper iraſceris i nos extendes iram tuā ad gñationē ⁊ gñationē. Non ne tu taſſub. i. penitētiam ages: viuificabis nos: et populus tuus letabitur in te. ¶ Qz aūt Meſſias ſit ille ros de quo paulo ante dictum eſt. Nō ſolum ex relatione predicti pronoīs ⁊ ex Targū ſed etiā ex eo euidēter oſtēditur vbi in Medras Tihillim ſup ps. 44. taliter ſcriptū eſt. Lemnaceah. i. triumphatori vl̄ eternali ſup lilijs. Dixit Deus ſanctus ⁊ bñdictus Iſraeli. Totū pēdet in vobis. Quēadmodū huiuſmodi lilium germinat vel eſt florens: et cor eius nichilominus ſurſum: Ita quoq3 vos facite teſſuba. i. penitentiā coram me: et ſit cor veſtrū rectū vel ordinatū ad ſurſum: Sicut cor huiuſcemodi lilij: ⁊ tūc adducā Goel: id eſt redēptorē: ſicut dictū eſt Oſee. xiiij. e. Et ero ſicut ros Iſraeli. Et quando: Qñ germinabit ſicut lilium. Propter hoc dictū eſt ps. 44. a. Triumphatori ſup lilijs. Huc vſq3 traditio. Probatū eſt aūt ſupius q Meſſias eſt Goel. i. redemptor. Quare patet q ros in predicta auctoritate eſt Meſſias. ⁊ Meſſias eſt ibi ros: ⁊ eſt verbū dei vt oſtēſum eſt per Targum. Eſt etiā De⁹ vt oſtēdit ſermo prophetie in pſona dei loquētis de predicto rore. Rurſus quia probatum eſt in pmiſſis q Meſſias eſt lumē ⁊ lux cū deo/recte de ipſo intelligitur dictū Iſa. 26. f. Qz ros lucis ros tuus et terram gigantiū precipitabis. Idē in Targū. Quia ros lucis ros tuus/facientib⁹ legē tuā: ⁊ impios quibus dediſti fortitudinē ſuam: q tranſgreſſi ſunt ꝯtra verbū tuum: ad gehennam tradens.

¶ De hoc quoq3 rore. Hoc eſt de filij dei occulta ⁊ incōprehenſibili incarnatione atq3 natiuitate legit in libro Toanitb i pereq/ mai/ marai/ maz/ qrim. a. Dixit Rabi Barakia. Eccleſia Iſrael petiuit indiſcrete: ſicut dictū eſt Oſee. 6. b. Et veiat ſicut imber nobis: ſicut tēporaneus ⁊ ſerotinus terre. Dixit ei Deus ſanctus ⁊ benedict⁹ Filia mea tu es petēs rē q aliquotiēs queritur/ et aliquotiens nō queritur. Ego ero tibi res que ſemp queritur. ſicut dictū ē Oſee. 14. f. Ero ſicut ros Iſraeli/germinabit ſicut liliū. ¶ Predictis etiam recte adiungitur qđ in Iſa. 45. a. taliter legitur. Stillate celi deſup: ⁊ nubes pluent iuſtitiā: aperiet terra ⁊ fructificabūt ſaluatorē ⁊ iuſtitiā germinabit ipſe pariter: ego dñs creaui ipſum. Idem in Targum. Miniſtrēt celi deſup ⁊ nubes annoncient bonū: aperiet terra ⁊ viuēt mortui. Et iuſtitia vel meritum reuelabit ſimul: ego dominus creaui eos. ¶ Nota q nubes fuerunt prophete: terra beata virgo: aperiēs conſenſum et fructificauerunt ſpiritusſanctus ⁊ ipſa/ ſaluatorem. i. Chriſtū. Et ipa germinauit iuſtitiā. i. Meſſiam: deum pariter ⁊ hominē. Celi ſunt pater filius ⁊ ſpūſſanctus. De his celis dixit lucifer cū eēt in celo empireo: Iſa. 14. c. Ad celos aſcendā deſuper ſtellas dei: exaltabo ſolium meū. ⁊c. vſq3 ſimilis ero altiſſimo. ¶ De hac etiā materia legitur i Medras Sir haſſirim. i. Cant. Cant. v. b. in qua taliter ſcriptū eſt: ſup illud Aperi mihi ſoror mea: prima mea/colūba mea/pfecta mea Dixit Rabi Iſa. Dixit Deus ſanctus ⁊ bñdictus Iſraeli. Filij mei aperite mihi aperturam vnā penitētie q̄tum eſt foramē acus: ⁊ ego aperiam vobis aperturas per quas poterūt intrare currus atq3 quadrige. Rabi Joden/ ⁊ Rabi Leui. Rabi Joden dixit: ſcriptū eſt ps. 45. g. Vacate vel ceſſate ⁊ ſcietis vel cognoſcetis quia ego de⁹. Dixit deus ſanctus ⁊ bñdict⁹ Iſraeli. Harpu. i. vacate ab operibus malis: ⁊ agite penitentiam q̄tum eſt ictus oculi: ⁊ ſcietis qm ego ſum Deus. Rabi Leui dixit. Si eſſent Iſrael facientes penitentiā ſaltē vna die: protin⁹ eſſent redēpti: ⁊ pꝫtinus veniſſet filius Dauid. i. Meſſias. Unde pbatur hoc? Ex eo qđ ſcriptū eſt ps. 94. Hodie ſi vocem eius audieritis. ⁊c. Sequitur. Tāmati. i. perfecta mea. Rabi vero Iannai dixit. Theiumati. i. gemella mea. cabiacol. i. ex quo ſcriptū eſt in lege dici pōt. Nō ego deus. i. maior ipſa. i. eccleſia Iſrael: nec ipſa maior me. Rabi Iuhuda i noīe Rabi Leui dixit. Theumati. i. gemella mea: Ideo dictū eſt a Deo. i. qm̄ huiuſmodi gemellis contingit. Qz ſi ſenſerit corpus alterius aliquid: mox ſocius eius cōturbatur ⁊ tumultuatur. Sic ex quo ſcriptum eſt in lege dici poteſt q deus dñs

xit. Cũ ipſo ſum ego in tribulatione eruam eum et honorabo eũ Longitudine dierũ ſaturabo eũ et oſtendã ei ſalutare meũ. Sequit̃. Quia caput meũ plenũ eſt rore. Hoc factuꝫ eſt iuxta qḋ dictũ eſt p̃s.67.b. Terra tremuit celi quoqꝫ diſtilleue runt. Huc vſqꝫ Medras.i.gloſa.ſiue traditio.

¶ Quinqꝫ ſunt in iſta traditione ſubtiliter intuẽda. ¶ Primo id qḋ dicit. Si vna die egiſſent penitentiã ſtatim eſſent redẽpti ⁊ haberent Meſſiaꝫ. Qḋ ꝓbat p auctoritatẽ p̃s.94. Hodie ſi vocem eius audieritis.⁊c. Dicamus aũt eis. ꝙ ſi cognouiſſent peccatum qḋ cõmiſerunt patres eorum ⁊ penituiſſent: ⁊ penitentiam egiſſent: ſtatim eẽnt redẽpti et haberent Meſſiam. et de preſenti captiuitate eſſent penitus liberati. ¶ Scḋo ꝙ per predictã auctoritatẽ oſtẽditur Meſſiã eſſe deum per id qḋ in p̃s. antecedit.ſ. Venite adoremus et procidamus ⁊ ploremus ante dñm qui fecit nos qꝛ ipſe eſt dñs deus noſter. Et poſtea ſequit̃. Et nos populus paſcue eius ⁊ oues manus eiꝰ. Hodie ſi vocẽ eius audieritis.⁊c. ¶ Tertio eſt: ꝙ tã efficaciter erat deus coequãdꝰ eccleſie ꝙ ip̃e nõ eſſet maior ea: ſicut nec ipſa maior eo. ¶ Quarto: ꝙ deus ⁊ eccleſia ſua eſſent velut duo gemelli / ⁊ tunc erueret ⁊ honoraret hoiem in tribulatione cum eo pariter exiſtendo ¶ Quinto: id qḋ dictũ eſt in perſona eccleſie Iſrael. Caput meuꝫ plenum eſt rore.⁊c. Cũ vero Meſſias ſit caput eccleſie: vt ſupra. vj. capitulo,§. Qḋ eni probatuꝫ eſt: igitur Meſſiaꝫ eſſe caput plenũ rore: manifeſtum eſt. ¶ Nõ eſt hic ſub ſilentio tranſeundũ: id qḋ in antedicto capitulo dictũ ẽ.§. In Medras itaqꝫ. Legit̃ eni ibi. Narrate ſunt materie regis Meſſie ⁊ myſteria eius: in ſcriptura legis: et in ſcriptura prophetarũ et agiographorũ. In ſcriptura deniqꝫ agiographorũ ſic dictum eſt. Dixit dñs dño meo: ſede ad dexteram meã.⁊c. vſqꝫ de matrice aurore tibi ros infantie tue.⁊c. Nihilominus tamen adhuc oſtẽdẽdum eſt: ꝙ iſte ros de matrice aurore ſit Meſſias: per id qḋ ſumptũ eſt ab eo qḋ i Bereſſit Raba Rabi Moſſe Hadarſan taliter ſcriptũ. Et dixit eis Ruben.⁊c. Goel quoqꝫ.i. redemptor quẽ ego ſtare faciam ex vobis: ſine patre erit.⁊c. Et ſubditur. Super eo quoqꝫ eſt Dauid dicens in p̃s.cix. De matrice aurore tibi ros infantie tue. ¶ Cũ plene ſit ſuperius probatum Meſſiam eſſe rorẽ: vere Meſſie noſtro hͦ nomen congruit. Primo per ſimilitudinẽ deſcenſionis eiꝰ. Nã ros de alto deſcendit: ⁊ deſcenſus eius noſtris aſpectibus eſt occultus. Nocte eniꝫ deſcendit: maxime tp̃e veris ⁊ terrã reficit ⁊ fecundat: ita virtus diuina nocturno tp̃e et vernali: beatã virginẽ fecũdauit. Sic eni oſtrea que nocte ⁊ verno tp̃e rorẽ intra ſe recipit ⁊ per ſui icorporationẽ cum interioribus oſtree margaritam gemmã precioſiſſimam gñat: ita btã virgo i vtero ſupueniẽte ſpũſancto: gñauit Chriſtũ beatiſſimam margaritã. Sicut aũt ros per herbarũ ſupficiẽ ſuauiter ſe diffundit. In ſuo vero deſcenſu herbis et plãctꝭ vigorẽ et virorẽ tribuit: ⁊ ꝙ eſtꝰ diurnus in deſiccando ⁊ cõſumendo declinauerat ros nocturnus humectas fouet ⁊ erigit. Sic quidẽ Chriſtus ros beatus facit credentibus in eo in bono perſeuerantibus. Vigorẽ quoqꝫ ⁊ virorem tribuit: regit ⁊ erigit ad vitã eternã. Iteꝫ ſicut ros i ſummitatibus herbarũ ſe recolligit ⁊ ſuam orationẽ petit: ita Chriſtꝰ redẽptor noſter in cruce in alto ꝓ ſalute humani generis ſe erexit: ⁊ inde ad ſuam gloriam pertranſiuit.

¶ Capitulum.xj. de conſortio diuinitatis cum homine: ⁊ de equalitate dei cum homine: ⁊ participatione.

Ceterum videndum eſt de cõſortio dei ⁊ coequatione cum hoie ac pticipatiõe: cuiꝰ materia inuenit̃ ſepius in libris Hebreorum: ob ꝙ plurimum noſtre fidei firmitas roboratur et prauitati Iudaice icarnationẽ filij dei negantii multipliciter obuiatur. ¶ In Medras nãqꝫ Tihilli id eſt gloſa pſalterij ſuper p̃s.39.a. Expectando expectaui dñm: ⁊ inclinauit ad me ⁊ audiuit inuocationem meam vel clamorẽ meũ. Hoc eſt ac ſi dixerit ſcriptura. Iſa.25.c. Et dicet in die illa. ecce deus noſter iſte. expectauimꝰ eum: ⁊ ſaluabit nos. Et ſic eſt dicens Treñ.iij.c. Bonus dñs ſperantibus vel expectantibꝰ eum: propterea quia non ceſſant gentes ſeculi dicere: vbi eſt deus eorum: futurũ eſt vt deus ſanctus ⁊ benedictus ſedeat in medio iuſtorũ: ⁊ ipſi erunt oſtẽdẽtes eũ cum digito. ſicut dictũ eſt p̃s.47. Deus deꝰ noſter in ſeculum ⁊ vltra. ipſe deducet nos iugiter. Et rurſus eſt dicens: p̃s.30.c. Cõfortamini ⁊ roboretur cor veſtrum oẽs ſperantes in domino. Huc vſqꝫ traditio. ¶ Apparuit eni Abrahe vt habet̃ i Bereſſit minori qḋ legit̃ ſup illḋ Geñ.18.a. Et appuit ei Iod. He. Vau. He.i. dñs in cõualle mamre: ⁊ ipſe erat ſedens in oſtio tabernaculi quaſi in feruore ipſius diei. Hoc eſt ac ſi dixiſſet ſcriptura Iob.19.g. Et rurſum: vel finaliter: vel poſtea pelle mea vel corio meo circũdabuntur vel inuoluẽtur iſta: vmibeçari: et de carne mea: videbo deum. ¶ Nota ꝙ admirabili mõ Iudei antiqui qui iſtas duas auctoritates taliter coniunxerũt: docent nos diuine incarnationis myſterium: maxime vero ſi attendamus in Iob verſum qui imediate precedit iſtũ. videlicet. Et ego noui redẽptorẽ meũ eſſe viuũ: ⁊ nouiſſimus ſup humum ſurget. Et poſtea pelle mea inuoluẽtur iſta. Et ex carne mea videbo deũ. In quo auteꝫ ſenſu iſte deus ex carne dicat̃ nouiſſimꝰ: et ꝗs et qualis ſit oſtenditur: Iſa.44.b. Sic ait dñs Iſrael ⁊ redẽptor eius dñs exercituum. Ego p̃mꝰ et ego nouiſſimꝰ. ¶ Itẽ ⁊ apparuit ei dñs Geñ.18.a. Gloſa Rabi Selomo. Apparuit ei dñs ſcꝫ Abrahe vt cum viſitaret egrotum. Dixit eni Rabi Hanina: ꝙ dies tertia circũciſionis eius erat Venit ergo Deus et queſiuit qualiter erat ſibi. Sequitur. Et ipſe erat ſedens: ⁊ ipſe ſedit: erat

ſcriptum. Dixit enī ei deus. Sede. Tu enim es ſignum optimū filijs tuis. Ipſi erunt in futurum ſedentes: ⁊ ego ero ſtans coram eis. Sequit. In hoſtio tabernaculi ſui: vt videret. ſ. ſi quis trāſiret vel rediret ⁊ introduceret eum in domū ſuaꝫ. Sequitur: Quaſi i feruore ipſiꝰ diei. eduxit dominus ſolem de vagina ſua ne grauaretur hoſpitibus. Sed quia vidit eum anxiari: qꝛ nō veniebāt viatores: fecit venire ad eū angelos in ſimilitudinē hominū. ſicut dictū eſt Gen. 18. a. Et eleuauit oculos ſuos et vidit: et ecce tres homines erant ſtantes cōtra eum. Unus venit ad annunciandum Sarre: alius ad curādū Abrahā: alius ad Sodomam ſubuertendam. Nō facit enī vnꝰ angelus duas legationes. Et ſtantes contra eū: id eſt coram eo. Hec Ra. Selo. ¶ Ad qđ optime facit qđ ſcriptum eſt in Medras. Midbar cinai: id eſt in gloſa ſup librū Numeri. 23. c. vbi ſic ſcriptum eſt. Sicut in tpe dicet Jacob ⁊ Iſraeli qđ fecit deus: Uidit oculus Balaā ꝙ Iſrael erāt ſedentes corā dn̄o in futurū: ſicut ſedet diſcipulus coram magiſtro ſuo: querentes ab eo ſup qualibet paraſſa. i. ſuper quolibet capitulo: quare fuerit ſcriptum. Et ſic eſt Iſa. 23. dicens. g. Quī ſedentibus coram dn̄o erit negociatio eius ad comedendum ad ſaturitatem / ⁊ ad inducēdū aatiq: id eſt precioſo / vel forti / vel antiquo. Et iterum dicitur Iſa. 30. c. Et nō Icqanes. i. aduolabit vel anguſtiabit ſe vltra doctor tuus: ⁊ erūt oculi tui videntes doctorem tu: ⁊ angeli miniſterij erunt interrogātes eos. Quid docuit vos deus ſanctꝰ et benedictus. Hoc aūt dicturi ſunt: qꝛ nō habebant poſſibilitatem intrandi ad medium eorum ſicut dictum eſt Numeri. 23. e. Sicut in tempore dicetur Jacob ⁊ Iſraeli: quid fecit deus. ⁊c. Huc vſqꝫ traditio. ¶ Aymo in gloſa ſuper ep'la ad Epheſ. iij. d. Ut innoteſcat principibꝰ ⁊ poteſtatibus. i. diuerſis ordinibus angelorum q̄ ſunt in celeſtibus. i. in celo vbi ⁊ nos erimꝰ / multiformis ſapientia dei De reparatione hominuꝫ per eccleſiam. i. per apoſtoles in eccleſia predicantes dicit beatus Hieronymus. angelicas dignitates ſupra memoratum myſterium ad purum non intellexiſſe: donec impleta eſt paſſio Chriſti et apoſtoloꝝ predicatio per gentes diſſeſata / vnde in Iſa. lxiij. a. Angeli admirantes dixerunt. Quis eſt iſte qui venit de Edom: et in ps. Quis eſt iſte rex glorie: Nō ſolum ergo patriarchis et prophetis: ſed et poteſtatibus celeſtibus: multiformis ſapientia per eccleſiā eſt reuelata. ¶ Nota ꝙ hoc qđ in iſta traditione dicitur. ſ. futurū fuiſſe vt Iſrael ſederent coram deo / quaſi diſcipulus coram magiſtro ſuo ⁊ oclis ſuis vidētes eū: ⁊ quererent ab eo ⁊ adiſcerent. Tunc pculdubio impletum eſt qñ dn̄s noſter Jeſus Chriſtus queꝫ in huius libri ordine multipliciter probatum eſt eſſe Meſſiam. interrogatus frequenter a diſcipulis: necnon et a ſcribis et phariſeis ⁊ alijs Judeis docebat eos: et eorum queſtionibus reſpondebat. ¶ Rabi quippe Selomo / ī diebꝰ Meſſie oſtendit traditionē iſtam fuiſſe cōpletā: eo ꝙ in ſuo perus. i. expoſitione primo inductā auctoritatem q̄ eſt Iſa. 23. g. exponendo ait. Et erit negociatio eius et merces eius ſanctuarium dn̄o. Glo. Ra. Se. Futurū eſt vt iuſti cōtēnant huiuſcemodi cum venerit rex Meſſias. Et hoc eſt qđ ſcriptū eſt cōſequenter. Nō reponetur in horreo neqꝫ theſaurizabitur. Quī ſedētibꝰ vel habitantibus coram dn̄o / erit negociatio eius ad veſcendū ⁊ ad ſaturitatē ⁊ ad induendū aatiq. i. precioſo vel forti. Idē in Targum. Et erit negociatio eius ⁊ merces eius ſctā coram domino. Nō ihorreabitur neqꝫ theſaurizabit: qꝛ miniſtrātibꝰ corā dn̄o erit merces eius ad comedendum ad ſaturitatem / ⁊ ad induenduꝫ precioſo. ¶ Optime quoqꝫ facit ad hoc id qđ legitur in libro qui dicitur Cifre: ſuper illud Deutero. 32. b. Memorare dies ſeculi: animaduertite annos generationis et generationis. Dixit eis Moiſes. ſ. Judeis. In omni tēpore in quo ipſe locus. i. deus induet ſup vos tribulationes in mundo iſto / mementote q̄t bona eſt vobis daturus: ⁊ q̄t ꝯſolationes facturus in ſeculo venturo. Sequitur. Animaduertite annos generationis ⁊ generationis. Hec ē generatio Meſſie in quo ſunt tres gn̄ationes. ſicut dictū eſt ps. 71. Timebunt te cū ſole ⁊ ante lunā generationē generationes. Sequitur. Interroga patrem tuū ⁊ annūciabit tibi. Futurum i craſtino. i. in futuro: vt ſint Iſrael videntes ⁊ audiētes tanq̄ audientes ex ore dei ſancti ⁊ benedicti ſcdm ſenſum quo dictum eſt Iſa. 30. d. Et aures tue audiēt verbū de poſt te ad dicēdū. Iſta ē via ambulate i ea: ſiue ad dexteram ſiue ad ſiniſtrā. Et eſt iterum dicēs Iſa. 30. c. Et dabit vobis dominus panē tribulationis vel anguſtie: ⁊ aquam cōtritionis / vel panē anguſtū ⁊ aquā cōpreſſam. Et nō operiet ſe ala vltra: vel nō auolabit vltra doctor tuus: ⁊ erunt oculi tui videntes doctoreꝫ tuum. Huc vſqꝫ traditio. ¶ Targum vero dicit Et non auolabit vltra doctor tuus. Et non recedet vltra diuinitas eius. Et erūt oculi tui videntes doctorē tuum. Et erunt oculi tui videntes diuinitatē eius. ¶ Panem anguſtum ⁊ aquam cōpreſſam. Glo. Ra. Selo. Non erit vobis facultas eundi poſt voluptates: ſicut feciſtis vſqꝫ nunc. ſicut dictum eſt Amos. vj. e. Bibentes cū phialis vinum. Cū enī eratis eūtes poſt voluptates / nequiuiſtis videre deum ſanctum ⁊ benedictū / quēadmodū dictum eſt Iſa. 6. f. Impingua cor populi huius ⁊ aures eius aggraua / ⁊ oculos eius claude. ⁊c. Cum vero comederis parū: erunt oculi tui vidētes doctorē tuū. Uelo / Iqanef: ⁊ nō ſe operiet ala. i. ⁊ non ſe operiet a te: cum ala palij ſui. quaſi dicat. Non operiet vel non abſcondet vultum ſuum a te. moreka. doctor tuus. Hoc eſt deus ſanctus ⁊ benedictus: qui docet te lehoil. i. ad valendum vel aſcendendum. ſicut dictum eſt Iſa. 48. f. Ego dn̄s deus tuus docens te lehoil ad valendum vel ad aſcendendū. Hec Rabi Selomo. ¶ Et nota q̄tū debet hic erubeſcere quo-

rūdā doctrīa nroꝝ: vbi etiā iudaica prauitas iux-
ta lrālē ſenſū pdictū doctorē deū: aſſerit eē viſibi-
lē atqꝫ audibilem: qḋ bn̄ ꝯgruit Xp̄o ſiue Meſſie.
Illi v̄o noſtri iuxta eādē lrāz hūc dicūt Eſdrā: qḋ
iuxta circūſtātiā lre nullaten⁹ ꝯuenit. Qꝛ eni dicit
Loiqanef. i. non euolabit a te. ſ. vltra doctor tu⁹.
Illi ſoli conuenit qui teſte Matheo in fine diſci-
pulis: ⁊ oīb⁹ in ſe credituri / ait. Ecce ego vobiſ-
cū ſum omnib⁹ dieb⁹: vſqꝫ ad cōſūmationē ſecu-
li. Beda. Fuit Chriſtus ad patreꝫ p humanitatē.
Manet autē cū diſcipulis in forma: qua eſt patri
equalis. Criſoſtomus. Non aūt cū illis ſolū dixit
ſe futurū eſſe: ſed ⁊ cū omnibus q̄ poſt illos erant
credituri. Non enim vſqꝫ ad conſūmationē ſecu-
li apl'i manſuri erant: ſed ſicut vni corpori fideli-
bus loquitur. ¶ Valde quoqꝫ notādū ē: qḋ in ſu-
pradicta traditione. §. Optime quoqꝫ dictum eſt.
Animaduertite annos generationis ⁊ generatio-
nis. Hec eſt generatio Meſſie: ī quo ſunt genera-
tiōes. ⁊c. Nihil eni aliḋ ē dcē: generationē Chri-
ſti eſſe generationē ; ⁊ generationē. Et rurſus in
eē nihilomin⁹ tres gn̄atiōes: niſi duplicē eē gn̄a-
tionē. i. naturā Meſſie ſeu Xp̄i diuinā. ſ. ⁊ hūanā.
Et ꝯſequēter eē ī eo tres gn̄atiōes. i. tres eſſētias
ſiue ſubſtātias. Corp⁹. ſ. ⁊ aīaꝫ: ⁊ dei genitā ſapiē-
tiā ſiue naturā. Et rurſū hec duo ⁊ tria: vnā eſſe p-
ſonam: vnum eſſe Meſſiam. Et ipſum eſſe Eſqol
Haqofer. i. virū omnia ſatiſfaciētē: prout dictum
eſt ſupius in precedēti capitulo. ¶ Deinde predi-
ctis ſociandum ē id qḋ vbi apud eos ī prohemio
Medras lamētationum habetur. taliter ſcriptū ē.
In ſeculo vēturo. Deus ſanctus ⁊ bn̄dictus erit
ſedēs / ⁊ exponēs corā iuſtis ſentētias legis / ⁊ re-
uelās eas eis p manus regis Meſſie. ſicut dictū
eſt Prouer. 2. b. Reſeruat vel occultat rectis legē:
clipeus ambulantibus ſimpliciter vel perfecte.
¶ Quēadmodum igitur Iudei hic nobiſcum cō-
ueniunt dicētes venturū fuiſſe: qḋ Deus ſederet
et expōeret iuſtis / et reuelaret eis occultatas ad
Iudeos ſentētias legis per manus Meſſie. Sic
dicant futurum fuiſſe q̄ Deus pro ſalute generis
humani fuerat p manus Meſſie. i. ī Meſſia ſuſpē-
dendus in cruce: ⁊ in eius corpe tranſfigendus:
et felle ⁊ aceto potandus. nec non ⁊ occidendus:
qui in eſſētia ſua nec pati aliquid poteſt nec mo-
ri. vt verificarentur ſcripture prophetaruꝫ. In q̄-
bus de deoꝝ de Meſſia talia ſepius reperimus.
De quibus quidē plurima dictā ſunt capitulo. 16.
prime partis. ¶ Legitur nāqꝫ Iſa. 35. d. Gemul /
Elhoi. i. retributio dei / vel retributio / vel pmiuꝫ
Deus: ipſa / vel ipſe / vel ipſum veniet / ⁊ ſaluabit
nos. Nota q̄ in eo qḋ iſta Targū ponit Deus ip̄e
reuelabit ſe pro eo q̄ Iſa. dixit. Deus ip̄e veniet.
Euidenter oſtēdit q̄ venire dei ē ſuū reuelari. Cū
enim Deus vbiqꝫ ſit. Venire ſibi vel ire: nullate-
nus conuenit. Unde Augu. ſup Iohem ait. Non
ſm id qḋ Deus eſt venit Chriſtus aut deſcēdit cū
ſit vbiqꝫ pſens / ⁊ nullo loco cōtineat. Sed ſcd̄m
hoc venit q̄ appuit hō. Si eni ſic veniret vt De⁹
veniret eis: qui videre deum non poterāt. Venit
ergo De⁹ ad te talis: qualē poſſis videre. Nō ad
nos veniret niſi formam viſibilis carnis aſſume-
ret. Quia ergo eo mō ad nos venire dignatus ē:
vt in forma ſerui aſſūpta carne appereret ipſa car-
nis aſſumptio in forma ſerui: iter ip̄ſi⁹ ē. Aduent⁹
igitur eius hūanitas ē. Manſio eius diuinitas e-
ius. Dn̄s ergo nr̄ Ieſus Chriſt⁹: ⁊ venit ī mundū:
⁊ ibi eſt vn̄ venit / ⁊ rediit: ⁊ hic ē vn̄ receſſit. Non
enim veniēdo inde diſceſſit: aut recēdo nos de-
reliquit. Inde forma ſerui acceſſit: nō forma dei
receſſit. Hec ē aſſūpta nō illa cōſumpta. Propter
hāc dixit. Pater maior me ē. Io. 14. g. Hec Aug.
¶ Dixit Rabi Abrahā Ben / Azara. Ihpon. i. ce-
lat Deus Laiſarim. i. rectis Tuſſia legē. Occul-
tat eni ab eis verbū ſapiētie donec veniat tēpus
ei⁹. ⁊ exponet eā ore ſuo corā magiſtris. Et ſuper
hoc dictum eſt Prouer. xv. c. Et verbū ī tempore
ſuo: quā bonū. Expoſitio autem huius dictionis
Tuſſia: eſt de materia eſſe: ⁊ radix ei⁹ ē Iaſſa. Hec
Rabi Abrahā. Subnectēdū eſt ſatꝫ cōgrue iſtis
qḋ legit̄ in Bereſſit Raba Rabi Moiſe Hadarſā:
ſup Gen̄. 44. c. vbi dr̄. Et acceſſit ad eū Iudas:
hoc ē qḋ ſcriptū ē Cant. 1. b. Exultabimus ⁊ leta-
bimur in te. Qn̄ erim⁹ nos letantes: Qn̄ ſtabunt
pedes diuinitatis in mōte oliueti / vel oliuaꝝ / ſi-
cut ſcriptum ē: Zach. 14. d. Et ſteterunt vel ſtabūt
pedes eius ſup montē oliuaruꝫ. ¶ In libro veni-
qꝫ q̄ dicit̄ Cifra: ſup Leuiti. 26. b. vbi dictum ē a
deo. Et deambulabo ī medio veſtri / ⁊ ero vobis
ad deū: ⁊ vos eritis mihi ad populuꝫ: taliter ſcri-
ptum eſt. Exēplificauerūt exēplū: hec .n. res quā
Deus hic dicit. Similis ē regi q̄ egreſſus ē ad de-
ambulandū cum ortolano ſuo in pomerio. Erat-
qꝫ ille ortolanus reſiliēs frequēter a facie regis.
Ait igitur ei rex. Cur ſic reſilis a facie mea: Ecce
ego talis ſum: qualis es tu. Sic futur⁹ ē De⁹ ſan-
ctus ⁊ bn̄dictus ad ambulāduꝫ cū iuſtis in tēpore
vēturo in paradiſo voluptatis. Iuſti autē viden-
tes eum contremiſcēt a facie ipſius. Diceteqꝫ illis
Deus ſctūs ⁊ bn̄dict⁹. Quare ꝯtremiſcitis a facie
mea: Ecce eni ego ꝯformis ſū vobis: et talis ſū ſi-
cut vos: ⁊ ſilis vobꝫ ſū. Nūq̄d āt qꝛ dixi vobꝫ: ec-
ce talis ſū ſic vos: poſſibile erit: vt nō ſit reueren-
tia mea ſup vos: Docet q̄d ſit de h̄ dicēdū: qḋ ſeq̄-
tur Leuit. 26. Et ero vob ad deū: ⁊ vos eritis mi-
hi ad pplm. Si v̄o non credideritis mihi ex oīb⁹
vbꝫ iſtis credatis mihi ſupple: qꝛ ego ſū dn̄s vr̄ q̄
extrahāti vos ō tra Miçraiꝫ. i. Egypti. Hec Tra
ditio. ¶ Hoc idē q̄ſi ſcp̄tū ē ī libro Taanit: ī fine
Pereq. i. diſtictiōis q̄ icipit Biſloſſa paragim. Di-
xit Rabi Eleazar q̄ Rabi Halabu dixit. Futuꝝ ē
vt de⁹ ſctū ⁊ bn̄⁹: faciat choꝝ circularē iuſtꝫ ī pa-
diſo / vl ī orto voluptatꝫ: ⁊ ip̄e erit ſtās in medio
coꝝ: ⁊ vnuſq̄ſqꝫ coꝝ oſidet eos digito ſuo. ſic dī-
ctū ē Iſa. 25. c. Et dicēt ī illa die. Ecce de⁹ nr̄ iſte.
Expectauim⁹ eū et ip̄e ſaluabit nos. iſte De⁹ ex-
pectauimus euꝫ: letabimur ⁊ exultabimur ī ſalua-
tiōe ip̄i⁹. ¶ Nūc ad p̄dictoꝝ ꝯfirmationē ⁊ aucto-
ritatē ōtrū attiet ad Iudos ad mētiā reuocādū
eſt: q̄ ī hui⁹ opis. i. pte ca. 7. §. Subnectenduꝫ: di-

cum ē: ꝙ omnes traditiones nec nō ⁊ expoſitiones huiuſcemodi Rabinorum ſeu magiſtrorū ſuorū: fuerunt a deo tradite Moiſi in mōte Sinai. Quo ſic p̄miſſo: animaduertat miſerāda ꝙ plurimū et admiranda nimiū iudaica prauitas dictas ſanctorū antiquorū magiſtrorū traditiones has. Proculdubio nāqꝫ ſi nimiū obcecatū nō habeat intellectū videre de facili poterit tam per textuꝫ in traditionibus ibi inductū: ꝙ p ea q̄ ibidē dicta ſunt circa textū: deū fuiſſe futurum hominem: ſalua ſibi ſemper in omnibus gloria diuinitatis. Nihil enim aliud q̄ hoc euidēter oſtēditur: cum in principio penultime huius traditionis illud qđ ī 26. Leuitici a deo dictuꝫ eſt. inducitur. Deābulabo in medio veſtrū / et ero vobis ad deū / et vos eritis mihi ad populū. Deambulare q̄ppe ac mouerí de loco ad locū: ita ē apud oēs ſapiētes iuxta deitatis naturam īpoſſibile deo creatori: ⁊ oīno incongruum. quēadmodū poſſe corrumpi: vel quēadmodū hoc creature corpus / ⁊ pedes habētis eſt proprium. Propterea Deus ē in omni loco licet non localiter: et implet totum munduꝫ ſicut anima īplet totum corpus ſuum. Ut colligitur ex Miere. 23. c. Nunquid nō celū et terrā ego īpleo: dicit dñs? Et Paralip. 2. c. Celi et celi celoruꝫ nequeūt ipſum capere. Quare conſequēs eſt ꝙ vbiqꝫ ſit ⁊ nuſq̄ eſſentialiter vnq̄ deſit. Adhuc quoqꝫ ex his conſequitur ꝙ non pōt Deus eſſentialiter vnum locuꝫ deſerere: et ad alium ire qđ ē deambulare: faceret enim contra deitatis naturaꝫ. ¶ Ad veritatē itaqꝫ et ad impletionem predicte ſcripture ſacre: et promiſſionis diuine: nec non ⁊ multarū aliarum huiuſcemodi ſcripturaruꝫ atqꝫ traditionum euidēter requiritur apud illos q̄ rationum ⁊ reruꝫ conſequētias non ignorant. Deū iam tunc q̄ñ iſta per prophetas / ⁊ his ſimilia promiſit: ⁊ dixit propoſuiſſe: creaturam autē ſibi coniungere in tēpore ſibi placito tā vera tāqꝫ vehemēti cōiūctiōe ꝙ illa viſa vere de⁹ diceretur videre: ⁊ illa deābulāte int̄ hoīes vere De⁹ dici poſſet deambulare. Et illa monſtrata digito: taꝫ hic q̄ in futuro verus Deus: vere foret; digito demōſtratus. ¶ Porro qꝛ iter creaturas greſſibiles ſolus hō rationis obtinet dignitatē: ⁊ cōditoris ſui ſimilitudinem ⁊ imaginem. Ut in iſta parte capitulo. 13: ſufficienter probabitur. Ipſū ſolū decuit deū ſibi coniungere ⁊ vnire. Quia vero homies omnes ſūt peccatores. Solū Meſſiaꝫ quē ab eterno preuiderat Deus nūq̄ peccatū habere / dignū fuit deo aſſumere / ac ſibi coniungere ⁊ vnire.

¶ Meſſiam quoqꝫ abſolute / ⁊ antonomaſice dictum fuiſſe çadiq. i. iuſtum. Inde oſtēditur vbi in libro Ioma ſic legitur: in Pereq. i. diſtinctiōe que incipit. Amar / Lahen / Hamemūne. f. Dixit Rabi Eliezer. Etiā propter iuſtū vnū creatus ē mūdus. ſicut dictū eſt Geñ. 1. b. Et vidit Deus lucem vel lumē ꝙ eſſet bonū. Et non eſt bonū niſi çadiq. i. iuſtus: ſicut dictū eſt Iſa. iij. d. Imru. i. dicite vl' dñm facite. çadiq. i. iuſtū. Ki / Tob. i. qꝛ bonus ē. ¶ Legitur in libro çanhedrin in Pereq. Heleq. Dixit Rabi Iohānā. Non eſt creatus mūdus: niſi Meſſie / vel propter Meſſiam. ¶ Itē in libro Hagiga diſtinctiōe / vel Pereq: que incipit Endorſin. b. traditio ē: ꝙ Rabi Ioce fuit dicēs. Ue creaturis que vident / ⁊ neſciūt q̄d vident: q̄ ſtāt / ⁊ neſciunt ſup quo ſtant. Terra ſup quo eſt ſtans? Super colūpnas: ſicut dictum eſt Iob. 9. a. Concutiens terram / vel cōtremiſcere faciēs de loco ei⁹: ⁊ colūpne eius concutientur. Dixerunt ſapientes: ꝙ ſup. xij. colūpnas ſtat terra. ſicut dictū eſt Deutero. 32. b. In hereditādo vel cū hereditabit altiſſimus Goim. i. gētes: q̄ñ ſepabit filios Adā. ſtatuet terminos populorum. i. gentiū ad numeruꝫ / vel ſm nūerū filiorū Iſrael. i. Iacob. Rabi Eliezer eſt dicēs. Sup vnā colūpnam ē terra ſtans / ⁊ çadiq. i. iuſtus ē nomē eius. ſicut dictum eſt Prouer. x. f. Ue çadiq: ⁊ iuſtus eſt fundamentū ſeculi. Hucuſqꝫ traditio. ¶ Notandū ꝙ ea que dicta ſūt in hac traditione proxime dicta. ſ. ꝙ ſapientes aſſignando ibi auctoritatē dixerunt: ꝙ terra ſtat ſup. xij. colūpnas cū hereditaret altiſſimus gentes et Rabi Eliezer dixit. ſup vnam colūpnā eſt terra ſtans: ⁊ iuſtus eſt nomen eius: ⁊ ꝙ iuſtus eſt fundamentū ſeculi. valde bene cōgruunt fidei Chriſtiane. Colūpne autē. xij. fuerunt apoſtoli: q̄ fuerūt ſm numerū filiorū Iſrael. Et Chriſt⁹ iuſt⁹ noſter eſt colūpna / ⁊ ſeculi fundamentum. Nec iſte iuſt⁹ vll⁹ alius potēſt eſſe melius q̄ Meſſias ſeu Xp̄s: q̄ çadiq. i. iuſtus dictus eſt. zach. ix. c. Ecce rex tu⁹ veniet tibi çadiq. i. iuſtus ⁊ ſaluatus ip̄e pauper ⁊ equitās ſuper aſinam ⁊c. ¶ Qꝫ autē Meſſias ſit fūdamentū: habet̄ Iſa. 28. e. Propterea hec dicit dñs. Ecce ego fundaui in Sion lapideꝫ / lapideꝫ ꝓbatū / vel fortem / vel munitū / angularē / precioſum / fundamētatiſſimū / credēs nō feſtinabit / vel non feſtinet. Itē Targū ſupradicte auctoritatis. Dixit dñs Deus. Ecce ego ꝯſtituēs in Sion regē Meſſiam: regem potentem robuſtum ⁊ fortē. ⁊c.

¶ Cap. xij. Qꝫ gētiles ſaluandi erāt ꝑ Meſſie.

S Uperius ī decimi capituli ſerie iſtius ꝑtis ꝓbatur ad plenū ꝙ Meſſias ē redēptor ⁊ ſaluator. Sed ne ꝓpoſitū nr̄m ſub ſilentio maneat: amō inducet̄ qđ oēs ꝯfitētes ip̄ꝫ redēptorē ⁊ ſaluatorē redimēt̄ ⁊ ſaluabūt̄. et ꝙ ip̄e vēit dare legē gētib⁹ vt ī ſbſeq̄ntib⁹ patebit. ¶ Ex q̄ notādū ē id qđ ſcp̄tū ē ī Bereſſit Raba Rabi Moſſe Hadarſā: ſup Geñ. 41. e. Et dixit Pharao ad Ioſeph. Ego Pharao ꝓpter te nō mouebit vir manū ſuā. ⁊c. Dixit Rabi Aba. Ex ego carnis ⁊ ſāguis es tu adiſcēs. Ego dei ſcti ⁊ bñdicti. Nā ſi Pharao ex eo ꝙ dixit Ioſeph. Ego Pharao: meruit Ioſeph totā hāc bñdictionē. Cū veniet ego dei ſācti ⁊ bñd[illegible]: de q̄ dictū eſt Iſa. 46. b. Ego feci et ego leuabo: ego tollam vel portabo / ⁊ liberabo. q̄to magis admiror? Poterit ne dici ꝙ redemptor ſit leuans facies. i. acceptor perſonarum? Abſit. Sed omnes confitentes ei ore ſuo / ⁊ operibus ſuis / ⁊ cor

de ſuo:ſaluabit et liberabit:ſicut ſcriptum ē Hiere.23.b.In diebus eius ſaluabitur Juhuda. Ac ſi dicat confitentes ei:Et ſic eſt ipſe dicens. Iſa.xlv.g.Quia mihi flectetur omne genu:ꝛ iurabit ōis lingua.Et iterū eſt dicens. Iſa.xlv.g.Cōuertimini ad me:et ſaluabimini omnes fines terre. Et ſuper ipſum eſt ſcriptura dicēs.Iſa.49.b.Et dedi te in lucē gentiū:vt ſis ſalus mea vſqȝ ad fines terre. Et propter hoc eſt Dauid dicens.Cōfitebuntur tibi populi Deus:cōfitebuntur tibi populi omnes.ꝛc.Et cur memorauit confitebuntur tibi quatuoꝛ vicibus. Quaſi dicat. Confitebūtur tibi cum coꝛde ſuo.Cōfitebuntur tibi oꝛe ſuo. Cōfitebuntur tibi cum opibus ſuis. Confitebūtur tibi pariter cuȝ omnibus his.ſicut dictū ē Soph.iij.c.Quia tunc conuertam populis labiuȝ electū:vt inuocent omnes in nomine dñi:et vt ſeruiant ei humero vno. Non eſt autem nomen dei dictuȝ ī hoc loco niſi rex Meſſias. de quo dictum ē Iſa.30.e.Ecce nomen dñi venit de longinquo.ꝛc.docet dicēdū de deo ſancto ꝛ bñdicto.ſicut dictuȝ ē. Hiere.31.b. Nunquid Deus de prope ego et non Deus de longe? Et quare ſeruiēt ei humero vno? Propterea qꝛ factus eſt principatus ſup humerū eius:ſicut dictum ē Iſa.ix. Et fuit principatus ſuper humerum eius. Hucuſqȝ traditio. ¶ Septeȝ ſunt in iſta traditione principaliter notanda. Primo:ꝙ vbi dicit:cum veniet ego dei ſancti et bñdicti:dicitur de Meſſia qḋ oſtenditur ꝑ ea q̄ in traditione ſequuntur:quē opoꝛtet eſſe deum: per id qḋ de eo ibi dicit. Iſa.46.b.Ego feci ꝛ ego leuabo.ꝛc. Scḋo:ꝙ redēptoꝛ non erit leuans facies.i.redemptoꝛ perſonarum:ſed omnes cōfitētes ei ſaluabit. Quē redēptorem opoꝛtet eſſe de neceſſitate Meſſiā.per auctoꝛitatē ibi iductā. Hierem.3.b.In diebus eius ſaluabitur Juhuda. Que exponit in ſcripturis Hebꝛaicis:ꝛ Targū de Meſſia.vt habetur capitulo ꝑmo ſcḋe ptis in principio capituli:ꝛ.§.Superius. Tertio:ꝙ in predicta auctoꝛitate Hieremie. Juhuda nō intelligitur de Judeis:vt ipſi ſepius nobis arguunt. Sed de cōuerſis tam de gētib⁹ q̄ de Judeis. Quarto:ꝙ ipſe datus fuit in lucem gentium:ꝛ ſalus vſqȝ ad finem terre. Quinto:ꝙ ipſe eſt nomen dñi cui populi/labiuȝ electuȝ ſeruire debebant. Soph.3.c. Sexto:ꝙ ipſe venit de longe.ſ.de deo ſācto ꝛ bñdicto:qḋ probatur ibi ꝑ auctoꝛitateȝ Hiere.31.b. De longe dñs apparuit mihi. Et ꝑ auctoꝛitatem ſubſequentem. Hiere.23.vbi dicitur. Nunqd De⁹ de prope ego:ꝛ non Deus de longe? Quia propt etiam oſtēditur ipſū eſſe deū. Septimo:ꝙ auctoritas Hiere.9. Puer datus eſt nobis:filius natus eſt nobis:ꝛ erit principatus ſup humerum ei⁹:dicitur de Meſſia. Sicut enim dicitur in traditione premiſſa:ꝙ ſaluatoꝛ ſaluabit oēs confitentes ei inducendo auctoꝛitatem. Iſa.23.In diebus illis ſaluabitur Juhuda. Per eundem modum dicēdum eſt:ꝙ id qḋ ſequitur in eadem auctoꝛitate.ſ. Iſrael.i.vidēs deum habitabit ad fiduciam. Ex iſti fuerunt Iſrael apoſtoli ꝛ alij videntes Chriſtum verū deū ꝛ hominez cōfitentes eū:ꝛ alij cōuerſi ex gētibus videntes ipſū per fidem. Ex vō Iſrael.i.decem tribus ſm Judeos ſaluare non debuit ad literam habetur in pꝛima parte capitulo ꝑmo.§.Legitur: vbi dicitur ꝙ decē trib⁹ erūt iture ꝛ nunq̄ reuerſure. Igit opoꝛtet intelligi: vt ſuperius dictum eſt de videntibus deuȝ tempoꝛe Meſſie. Que ſimiliter eſt expoſitio literalis. Naȝ Iſrael non erat pꝛopꝛium nomen Jacob:ſed fuit ei impoſitum in viſione angeloꝛum:qḋ interpꝛetatur videns deū. Probatū quippe ē ꝙ Meſſias eſt maioꝛ q̄ angeli miniſterij capitulo.4.pꝛime ꝑtis.§.Meſſias igitur:Itē in ꝑcedēti capitulo.§.In Medras:ꝙ futurū erat/vt Deus ſederet i medio iuſtoꝛū:ꝛ ipſi eſſent oſtēdētes eum cum digito. Item in eodeȝ capitulo.§.Ad qḋ.ſ.ꝙ Iſrael eſſēt ſedētes corā deo in futurum.i.tēpoꝛe Meſſie:querentes ab eo ſuper quolibet capitulo:ꝛ ꝙ ipſe eſt Deus in ſequētibus capitulis. ¶ Huic ſimile habetur in Medras Tihillim:ſuper ꝑs.66.vbi dicit. Ad cognoſcēdū in terra viam tuā:in omnib⁹ gentibus ſaluationē tuā. Non erit Deus ſanct⁹ et bñdict⁹ ſaluās Iſrael propt opera ſua:ſed vt notificet potentiam ſuā:ꝛ vt notū faceret nomē ſuū gentibus. Aſaf enim ē dicēs:ꝑs.75. Notus in Judea Deus:in Iſrael magnum nomen ei⁹. Et ē dicens:ꝑs.66. Tu es De⁹ faciēs mirabile. Notam feciſti i populis virtutē tuā.ꝛc.vſqȝ poterunt nedicere eis.i.Judeis gētibus ꝙ redēptoꝛ ſit leuās facies.i.acceptoꝛ perſonarum. Nequaq̄ ſed confitētes ſibi:ſicut dictum eſt:ꝑs.66. Confitebūtur tibi populi Deus:cōfitebunt tibi populi omnes.ꝛc. Et ſic ē dicēs. Iſa.61. Nam ſicut terra producit germen ſuū:ꝛ ſicut oꝛtus ſemina ſua germinat. Sic dñs Deus germinabit iuſtitiā:ꝛ laudem corā cunctis gentibus. Hec Talmud. ¶ Item in Medras quoqȝ Tihillim:ſup ꝑs.99.hoc modo ſcriptum eſt. Pſalmus ad confeſſionē. Jubilate dño ōis terra. Dixit De⁹ ſctūs ꝛ bñdictus. Confitebūtur me/vel ꝑ me oēs gētes:ꝛ ego recipiam eas.ſicut dictū ē:Iſa.45.g.Mihi qdeȝ flectet oē genu.ꝛc. ¶ Aliā relatioē i h̄ loco valō dignū/ꝛ efficax documētū habet i Medras Tihilliȝ.i.glo. Pſalmo.xx. Victoꝛi vl' etnali:ꝑs.20. Dñe i vtute tua letabit rex:ꝛ i ſaluatiōe tua quā vehemēter exultabit:h̄ ē ac ſi dixerit ſcptura. Iſa.xj.c. Et erit in die illa radix Iſai:q erit ſtans ad ſignū ꝑploꝝ. Dixit Rabi Hānina. Nō ē rex Meſſias vētur⁹:niſi ad dādū ꝑcepta gētib⁹. Quēadmodū ſūt ſucca.i.caſula:ꝛ lulab.i.ram⁹ Ateſilliȝ.i.philaterio. Iſrael aūt erūt adiſcētes legē a deo ſctō ꝛ bñdicto. ſicut dictū ē. Iſa.45.f.vl'.54.f. Et oēs filij tui erūt docti a dño. Et q̄re? Idcirco qꝛ dictum ē. Iſa.xi. Ad eū oēs gētes ſtudebūt. Rabi Hānina i nomie Rabi Aha.dixit. Quid ē qḋ ſtati ſequit. Iſa.xi.f. Et erit menuhato.i.reqes ei⁹ Chabod:honoꝛ vel glia. Quia ipſe de⁹ ſctūs ꝛ bñdict⁹ erit tribuēs regi Meſſie de glia vl' honoꝛe ſupno. ¶ Iſidoꝛ⁹ q̄qȝ i ꝑmo de ſummo bono dicit. Pꝛimū ad Iſrael Xp̄s vēit:ſicut ꝛ ipſe ait. Nō ſū miſſ⁹ niſi ad oues

que pleuerunt domus Iſrael. Ad populum Iſrael
prius venit: ſed ꝙ non eſſent credituri: propheta
non tacuit dicēs. Prim⁹ ad Sion dicet: ecce adſū
ꝛc. Et vidi ꝛ non erat quiſq̄ qui iniret conſiliū: et
interrogatus reſpōderet verbū. Sed quia ad gē=
tes trāſiuit. Sequitur Iſa. 42. a. Ecce ſeruus me
us ſuſcipiam eum vel initar in eo. Electus meus
quē voluit vel affectauit: vel in quo ſibi compla=
cuit anima vel perſona mea. Dedi ſpm̄ meū ſup
eum. iudicium gētibus proferet. Hucuſqȝ Iſido=
rus. Idez in Targū. Ecce ſeruus meus Meſſias
appropinquabo vel applicabo eū. Electus meus
in quo volui eſſe verbū meū. Vel de quo placuit
mihi: vt eſſet in eo verbum meū. Dabo ſpm̄ meū
ſup eū: iudicium meū gētibus reuelabit. Sequit.
Non clamabit ꝛ non vociferabit: ꝛ non faciet au
diri exterius vocē ſuam. Glo. Ra. Selo. Iudiciuȝ
gentibus proferet. ſicut dictuȝ eſt Mich. 4. a. Et
Iſa. ij. b. Et ibunt ppl'i multi. ꝛc. Non erit ſibi ne
ceſſe clamare. ſ. ad arguendū ꝛ pſuadendū genti=
bus. Ipſi enim ex ſe venient ad adiſcēdū. Sequit.
Arūdinē / vel haſtā / vel calamū cōfractū nō frā=
get: et lumē fuſcū vel caliginoſū nō extinguet ad
veritatem pferet iudicium. Glo. Ra. Se. Hoc ſic
interpretatus eſt Ionatas. Fragiles vt arūdo cō
fracta non franget: et tenebroſos vel fuſcos / vel
caliginoſos quoꝝ lux fuſca eſt: nō extīguet ad ve
ritatem ſuam producet iudiciū. Sequit. Non ob
fuſcabit nec conteret: donec poſuerit in terra iu=
dicium: ꝛ ad legem eius inſule expectabunt. Hoc
in Targū. Et ad legē ei⁹ gētes expectabūt. Glo.
Ra. Se. Et ad legē eius inſule expectabunt. i. gē=
tiles. ¶ Atteſtat autem huic applicationi elegā
ter qȝ ſcriptum eſt in Medras Tibillim. ſup pſ.
xx. vbi deꝰ per pphetā dicit de Meſſia. Qm̄ po
nes eum bñdictiones ad ſemper: ſicut dictum ē.
Hierem. 4. a. Et bñdicentur in eo gētiles: et i ip
ſo gloriabuntur. Sequit. Letificabis vel exacu=
es eū in gaudio cū vultu tuo. Rabi Barakis i no=
mine Rabi Samuel dixit. Una ſcriptura dicit de
Meſſia. ſ. Dañ. 7. d. Et ecce cum nubibus celi: ſi=
cut filius hominis veniēs erat: et vſqȝ ad ātiquū
dierum puenit. Et corā eo applicauerūt / vel ap=
plicare fecerunt / vel obtulerunt euȝ. Et ſcriptura
altera dicit. Hiere. 30. f. Et applicabo eum / et ac=
cedet ad me. Ecce p quē modum angeli introdu=
centes ipſum vſqȝ ad medium corū. Deus autez
ſanctus ꝛ benedictus extēdēs manum ſuam: ꝛ in
troducēs eum apud ſe. Propter hoc dictū eſt ſup
rege Meſſia. Et applicabo euȝ ꝛ accedet ad me.
Hec traditio. ¶ Rurſus p iſta euidēt oñdit qȝ i p
ſona Meſſie locutus ſit Iſa. li. b. in hūc modum.
Attendite ad me populus meus: ꝛ gēs mea audi=
te: q: lex ex me egredietur ꝛ iudiciū meū in lucez
populorum quieſcere faciam vel frequētabo. Itē
Iſa. li. c. Audite ad me cognoſcētes iuſtum popu=
lus lex mea in corde ipſorum. ¶ Hinc ſciendum
qȝ a diſcipulis electis a Chriſto ſiue Meſſia: e=
rant gentes ſeculi legē ꝛ doctrinam hanc nouaȝ:
cum gaudio de fontibus Haiſſua. i. ſaluatiōis: vel

Ieſu. Idez in Targū. Et ſuſcipietis doctrinā no
uam cum leticia ab electis iuſti. ¶ Non eſt hoc i
loco pretermittendū id qȝ legitur in libro Mekil
ta. i. in quadā expoſitione ſup Exo. 13. f. vbi dici=
tur. Et Gher. i. aduenā / vel cōuerſuȝ: nō obiurga
bis vel conuiciaberis ei: nec opprimes euȝ. Non
obiurgabis eum verbis: nec opprimes eum in pe
cunia. Nō dices ei. Heri fuiſti cultor Belis ꝛ ado
rans concauitatem eius. Et adhuc ecce caro por
corū ē remanēs īter dētes tuos: ꝛ tu ſtas ꝛ loq̄ris
coram me. Et vnde habetur qȝ ſi tu īproperas ei
vel obiurgans eū ꝙ ipſe quoqȝ poteſt impropera
re tibi? Inde vbi dictuȝ eſt. Exo. 22. f. Et aduenā
non obiurgabis. ꝛc. Hic erat Rabi Natan dicēs.
Maculam q̄ in te eſt nō dicas proximo tuo. Dile
cti ſunt aduene. In omni enim loco monitum eſt
pro eis. Et Gher inquit Exo. 22. f. non opp̄mes.
Et Gher. i. aduenā vel cōuerſum de gētibus non
obiurgabis: vel non cōuiciaberis ei. Et diligetis
Gher. ꝛc. Et vos noſtis animā Gher. Rabi Elie=
zer eſt dicēs. Qm̄ auerſio vel abſceſſus Gher. i.
conuerſi eſt peſſimus. Idcirco eſt pro eo monitū
in multis locis. Rabi Simeon dicit. Ecce ipſe di
cit Iudicū. v. g. Et diligētes eū velut egreſſus ſo
lis in virtute ſua. Quis enim maior de duobus il
le qui diligit regē: vel ille quē rex diligit? Ecce p
culdubio ſunt dicētes: ꝙ ille quē rex diligit. De⁹ q̄
dictum eſt Deutero. x. g. Ipſe Deus magnus for=
tis terribilis qui non ſuſcipit faciē. i. perſonam: ꝛ
non recipit munus: eſt faciens iudicium orphani
ꝛ vidue: ꝛ diligens Gher. i. conuerſū de gentibus
ad dandum ei panem ꝛ veſtimentum. Dilecti ſūt
Hagherim. i. ipſi aduene vel conuerſi. In oī q̄p=
pe loco pronominatur vel deſcribitur ipſe Gher
ſicut Iſrael. Vocātur Iſrael ſerui dei: ſicut dictū
eſt Leuit. 25. g. Mihi eni filij Iſrael ſerui. Vocan
tur quoqȝ Hagheriȝ ſerui dei: ſicut dictū eſt. Iſa.
lvi. b. Ad diligenduȝ nomen domini: vt ſint ei in
ſeruos. Vocati ſunt Iſrael miniſtri: ſicut dictuȝ ē.
Iſa. lvi. d. Miniſtri dei noſtri dicetur vobis. Ad=
uene quoqȝ vocantur miniſtri: ſicut dictū ē Iſa.
lvi. c. Et filios alieni vel extranei applicatos ad
dominum ad miniſtrandum ei. ꝛc. Vocati ſūt Iſ=
rael dilecti: ſicut dictum eſt Iſa. 41. b. Et tu Iſra
el ſerue meus. ꝛc. Et Malach. 1. a. Dilexi vos di=
cit dominus. Vocantur etiā Gherim. i. cōuerſi di
lecti: ſicut dictū ē Deutero. x. g. Et diligēs Gher
ad dandum ei panem ꝛ veſtimentum. Dictum eſt
in Iſrael: Berit. i. pactum: ſicut dictum eſt. Et da
bo pactum meum in carne veſtra. Et dictum eſt
Berit in Gherim. i. aduenis / vel conuerſis. Iſa.
lvi. c. Et filios alieni applicatos ad dominuȝ ad
eſſendum ei ad ſeruos omnem cuſtodientem ſa=
batum. i. requiē ne prophanet eam. Et fortes in
pacto meo: ꝛ īducam eos ad mōtē ſāctuarij mei.
ꝛc. Dictū eſt iteꝝ de Iſrael Raçon. i. bñplacitū: ſi
cut dictum eſt ad beneplacitum eis coram domi
no. Dictum quoqȝ eſt de Gherim Raçon. i. placē
tia / vel beneplacitum. Iſaie. lvi. d. Holocau=
ſta eorum / et ſacrificia Leraçon. i. ad placenti=

am. Dicta ē i Iſrl' cuſtodia: ps.cxx. Ecce nō dor=
mitabit / neq3 dormiet cuſtodiēs Iſrael. Dicta q̄=
q3 eſt i gherim cuſtodia: ps.cxlv.g. Dominus cu
ſtodiens Gherim. Abrahā vocauit ſe Gher. ſicut
dictum eſt Gen̄.23.a. Locutuſq3 ē ad filios Het.
dicēs. Gher z habitator ego vobiſcum. Dauid ſi=
militˀ vocauit ſeipſū Gher. ps.38.g. Qm̄ Gher ſū
ego tecum. Hoc aūt vt impleatur qd̄ dictū ē Iſa.
lij.f. Dominus voluit propter iuſtitiam ſuam ma
gnificare legem: z nobilitare vel extollere. Ipſe
autem populus predatus z direptus. Et ſicut eo
ru inuenies quatuor ſpēs ſiue partes Gegherim
i. aduenarum / vel conuerſorum reſpōdentium / et
dicētium coram eo / qui dixit z factus eſt mundus.
Iſa.44.b. Iſte dicet domino ſu3 ego: totus erit
domino. Et non miſcebitur in eo peccatū. Et iſte
vocabit in nomine Jacob. Iſti erunt aduene / vl'
conuerſi iuſtitie. Et iſte ſcribet manum ſua3 dn̄o.
Iſti erunt viri penitētie. Et in nomine Iſrael p=
nominabitur. Iſti erūt timētes celū. i. deum. Huc
vſq3 traditio. Item alia expoſitio eiuſdē. Iſte di
cet domino ſum ego. Glo. Ra. Se. Iſti erunt iuſti
perfecti. Et iſte vocabit in nomine Jacob. Hij e=
runt paruuli filij impiorū. Et hic ſcribet manū ſu
am dn̄o. Iſti ſunt penitētes. Et in nomine Iſrael
pnominabitur. Iſti ſunt Hagherim. i. ipſi adue=
ne / vel conuerſi de gentibꝰ. Sic eſt ſcriptura hec
expoſita i libro Abot. Rabi Natan. Hec Ra. Se.
¶ Predictis quoq3 traditionibus optime ſubiū
gitur qd̄ ſcriptum eſt apud eos in Ua / Elle / Se=
mot / Baba. Exo.xij.f. Iſta eſt lex paſche. Et h̄ ē
qd̄ ſcriptum eſt. Iſa.lvj.b. Non dicat filius alieni
applicatus ad dn̄3 dicēdo. Separatione ſepabit
me dn̄s deſuper pplo ſuo. Dixit Jiob. i. Job.31.
f. Extra nō hoſpitabitur Gher. i. aduena / vel cō=
uerſus a deo ſancto z bn̄dicto. Quāobrem? Quia
nō eſt Deus ſanctus z benedictus excludēs crea=
turam: ſed oēs recipit / porte eiꝰ aperte ſunt om=
ni hora. Et quicumq3 vult itrare z cōgregari: cō=
gregatur. Propter boc dictum eſt Job.31.f. Ex=
tra nō hoſpitabit Gher. ſicut dictū eſt. Et Gher
qui in portis tuis. Et Job eſt dicēs.31.f. in perſo=
na dei tolerantis pro creaturis ſuis. Hoſtiū meū
viatori aperiam. Dixit Rabi Barakia: in perſona
cuius dixit Job. Extra non hoſpitabitur Gher.
Sed hoc proculdubio dixit. Quia futurum eſt
ꝙ Gherim. i. conuerſi de gentibus ſint Cohanin
.i. ſacerdotes miniſtrantes: ſicut dictum eſt. Iſa.
14.a. Et applicabitur Hagher. i. ipſe aduena / vl'
conuerſus ſuper eis. Et congregabuntur ſuper
domum Jacob. Non ē autem z congregabuntur
niſi ſacerdotium: ſicut dictum ē. i. Reg.2.g. Con=
grega queſo me ad vnam ſacerdotaliū. Futuru3
quippe ē: vt ſint comedētes de pane Happanim.
i. facierum. Et ita queſiuit Aquilꝰ Hagher. i. pro
ſelitus vel conuerſus a magiſtris dicēs. Quid eſt
qd̄ dictum ē Deuto.x.f. Et diligēs Gher. i. proſeli
tum ad dādu3 ei panem z veſtimētum. Ecce tota
confidentia vel promiſſio quā confidere facit deꝰ
Hagher. i. ipſum conuerſum: vel proſelitum / vel
aduenam: ad dādum ei panē z veſtimētum. Dixe
runt ei. Jacob cuius nomen eſt Iſrael / ſic peti=
uit a deo. Gen̄.28.d. Et dederit mihi panē ad co
medendum z veſtimētum ad induendu3. Et tibi
qui veniſti ad nos nō ſufficit vt ſis ſicut nos? Suf
ficiat tibi vt ſis ſicut Jacob primogenitus dei. Fi=
naliter autem non aſcēdat cōſciētiam tuam: ꝙ Ja
cob panē z veſtimētū tātūmodo poſtulauerit: im
mo dixit Jacob / confidere me fecit Deus ꝙ ipſe
erit mecum: z ſtare faciet ad me ſeculu3. Sequit.
Et hoc eſt qd̄ ſcriptu3 eſt. Job.31.f. Foras nō ho=
ſpitabitur Gher. Et Iſa.lvi.b. Nō dicat filiꝰ alie=
ni applicatus ad dn̄m dicēdo. Sepatione ſepara
uit me dn̄s deſuper pplo ſuo: hoc eſt qd̄ ſcriptū
eſt: zach.2. Decāta vel lauda z letare filia Sion:
q2 ecce ego veniēs / et habitabo in medio tui di=
cit dn̄s: z applicabuntur gentes multe ad domi=
num in die illo: z erūt mihi ad populu3. Hucvſq3
traditio. ¶ Circa qua3 materiam: etiam facit id
qd̄ dicit beatus Iſidorus in libro cōtra Judeos.
Qꝫ ex ſemine inquit Abrahe futurus eſt Chriſtꝰ.
His verbis Abrahe primū a deo facta eſt pmiſ=
ſio. Gen̄.22.g. Per memetipſum iuraui dicit do=
minus. zc. Et bn̄dicētur in ſemine tuo omnes gē
tes terre. i. in Chriſto. De quo ps. ait. Ante ſolem
permanet nomen eius. Et bn̄dicent in ipſo om̄s
gentes. ¶ Predictis addendū ē qd̄ legitur zach.
2.f. Et applicabūt gētes vel gētiles multi ad do
minū in die illa: z erūt mihi ad populū. Idem in
Targū. Et addēt ſe / vel applicabūt ſe ppli mul
tiˀ ad populum dn̄i in tēpore illo: z erunt corā me
ad populu3. ¶ Deniq3 quoq3 nolo latere ꝙ ex h̄
qd̄ dictu3 ē a deo gētibus / in ſupradictis: zach. v=
bis. Erunt mihi ad populū dicit iudaica falſitas.
Qꝫ erunt quidem gētes deo non ad ſaluandum:
ſed ad populum iudaicum ſeruiendum. Quoru3
falſitas facile eliditur / ac valēter: per id qd̄ i Le=
uit.26.c. taliter ſcriptum eſt. Et deambulabo in
medio veſtri: z ero vobis ad deū: z vos eritis mi
hi ad populū. Si eni hec ſm̄ Judeorum falſitatē
ſumāt. Deus ſuus erit eis ad aliū deū: z ipi erunt
ei populus ad aliū populum: ꝙ de deo ſentire ni
mis impium eſt. Iſtud z ea q̄ dicta ſunt ſuperius
z dicētur inferius de diuina pagina: z Targum z
eorū Talmud ꝓhibēt eos eſſe falſiloqs. ¶ Uerū
i Maççehta: Biqurim. i. primitiarū. Caldauerſūt
vl' tradiderūt in nomine Rabi Juda. Gher. i. ad=
uena. i. cōuerſus qui de gētilitate venit ad fidem:
ipſemet eſt apportās primitias. ſ. z dicens / vl' le=
gēs illud Deuto.26.b. Pronūcio hodie dn̄o deo
tuo: qd̄ intraui terram quā iurauit dn̄s patribus
noſtris. Que eſt huius rei probatio? Nō erit vltra
nomē tuum Abram: ſed erit nomen tuum Abra=
ham: q2 patrem multitudinis gentium dedi te.
Gen̄.17.a. In principio fuit pater Aram: z ideo
vocatus ē Abrā. Finaliter vero pater totiꝰ ſecu
li: z nomen eiꝰ fuit Abraham. Hucuſq3 traditio.
¶ Dixit Rabi Rahmon: ſuper illud qd̄ ſcriptū ē
Hiere.31.e. Et ſemiabo domū Iſrl' z domū Juda:
ſeine Adā: z ſeine beſtie. Seine Adā hij ſūt Iſrl'

ſicut dictum eſt, Ezech.34.g. Et vos oues mee / ⁊ oues paſcue mee. Adam eſtis vos. Et de ipſis eſt Deus ſanctus ⁊ benedictus dicēs Iſa.lxv.c. Et educam de Jacob ſemen. Et poſtea. Et ſeminabo eam mihi in terram: ⁊ miſerebor non miſertem: ⁊ dicā non populo meo: populus meus tu: ⁊ ipſe dicet Deus meus. Oſee.2.g. Ex autem ſequitur. Et ſemen beſtie. Iſti ſunt conuerſi gentium: de quibus dicitur Ione vlti.g. Et beſtia multa. Et Iob.18.a. Dixit Baldad ſuites. Quare reputati ſumus ſicut beſtia? Et ſup eis ipſe eſt dicens: zach.2.f. Cāta ⁊ letare filia Sion: q2 ecce ego venieris: et habitabo ī medio tui ait dñs. Et applicabuntur gentiles multi ad dominum in die illo: ⁊ erunt mihi ad populum. ⁊c. Super Iſrael autē ⁊ ſuper gētes ſeculi: loquitur ſcriptura zach.8.d. Qm̄ ante dies illos. vult dicere ante dies Meſſie merces Adam non erat: ⁊ merces beſtie nō erat. Et egredienti / ⁊ ingredienti / vel veniēti nō erat pax a tribulatione / vel a tribulante. Sed in diebus Meſſie pax erit longinquo ⁊ ꝓpinquo: ſicut dictū eſt Iſa.57.g. Creans fructum labiorū: pacem pacē: longinquo ⁊ propinquo: ait dominus: ⁊ ſanaui eum. Et ſup ipſo ē ſcriptura dicēs. zach. 9.c. Et loquetur pacē gentibus. In illa hora pax erit egredienti de hoc ſeculo per viā penitentie: ⁊ venienti / vel itranti ante deū ſanctū ⁊ bñdictū. cum operibus bonis ⁊ retributoribus pietatum. ſicut dictū eſt Prouer.14.g. Iuſtitia eleuat Goi. i. gentilem / vel gentem: ⁊ pietas erit gentib⁹ Hatat. i. pro peccato. ¶ Iuſtitia eleuat Goi.⁊c. Prouer.14.g. Gloſa Rabi Abraham / Ben / Azara. Iuſtitia ꝙ gentes ſunt faciētes / ac pietas ꝙ ſunt retribuentes: eſt eis loco ſacrificij ⁊ pro peccato: ⁊ pcitur eis. ¶ Applicandum eſt predictis id qḋ ſcriptum eſt in Medras Tihillim ſup ps.86. vbi dicitur. Memorabor Raab / et Babilone ſcientibus vel cognoſcētibus me. Dixit Rabi Ioce. Future ſūt gentes ſeculi adducere mūera regi Meſſie. Sequitur. Dominus computabit vel ſcribet i ſcriptura populos. Ex illis populis qui adducēt Iſrael. Deus ſāctus ⁊ benedictus: ſcribet eos cū Iſrael. Sequitur. Iſte natus eſt ibi. Tales erūt / ac ſi nati fuerint in illa hora. Et hoc eſt. Iſte nat⁹ eſt ibi iugiter: ps.86. Nota ꝙ populi pluraliter ī toto veteri teſtamēto: nūꝙ̄ intelligit̄ niſi de gētibus apud Iudeos / vel de illis q̄ non ſunt Iudei. ¶ Item applicandum eſt id qḋ legitur Hiere.33.e. Adhuc tranſibunt oues per manus numerātis dixit dominus. Idem Ionatas in ſuo Targum. Adhuc tranſibūt populi ad cultum Meſſie dixit dominus. ¶ Ad hanc materiam iterū pertinet qḋ ſcriptum eſt in libro Ioma: in Pereq. i. diſtinctione que īcipit Iom / Haqipurim. i. dies propiciationum.g.⁊c. Rabi Eliezer dicebat. Magna ē penitentia. Nam propter vnicū qui facturus eſt penitentiam: erunt abſoluentes totum mundū: ſicut dictum eſt Oſee vlt.e. Sanabo vel medicabo peruerſitatem / vel cōuerſionem eorum. Diligam eos ſponte: q2 reuerſus eſt furor meus mimmenno. i. propter eū. ¶ Nota ꝙ iſte mod⁹ loquēdi pluraliter inuenitur de deo ſepius ī Talmud. Quapropter oſtenditur ꝙ Iudei antiqui pluralitatem perſonarū credebant. ¶ Iſa quoq3.60. a. dicit. Surge illuminare Hieruſalē: q2 venit lumen tuum: et gloria domini ſup te orta eſt / vel illuxit. Quia ecce tenebre operiet terrā: et caligo populos / et ſup te oriet̄ / vel illuceſcet dñs: ⁊ glīa eius ſup te apparebit. Et ibunt gentes ad lumen tuum.⁊c. Idem in Targū. Surge illumiare Hieruſalem: q2 appropinquauit tēp⁹ ſaluationis tue: ⁊ honor dei ſuper te reuelabit ſe. Quia ecce tenebra opiet terrā: ⁊ caligo regna. Et in te deſcēdet diuinitas dñi: et honor eius ſuper te reuelabit̄: et ibunt gentes ad lumē tuū: ⁊ reges ad ſuſcipiēdū ſplendorē tuū. Hec Targū. ¶ Et ꝙ hec dicta fuerint de Meſſia. Inde habetur ibi: vbi in Bereſſit Raba Rabi Moſſe Hadarſan: ſuper illud qḋ ī Geneſ.25.b. hoc modo ſcriptū eſt. Et emiſit eos de ſup Iſaac filio ſuo cum adhuc viueret. orientaliter ad terram oriētis: hoc ē qḋ ſcriptū ē. Iob.vi d. Reſpicite ſemitas Themā: itinera Sabba: expectate eū vel eos. Nō eſt Sabba: niſi filij Abrahe. ſicut dictum eſt Geñ.25.a. Et Iaqſan genuit Sabba ⁊ Dedan. Cumq3 magnificatus eſſet Salomon in regno ſuo dixerūt. Forſitan iſte ē Meſſias. Statimq3 venerunt ad eum: ſicut dictum ē. 3.Reg.x.a. Et regina Sabba audita fama Salomonis ad nomē dñi venit ad temptandū eum in enigmatib⁹. Nō legas regina Sabba: ſed regnū Sabba. Et quid eſt dictu in nomīe dñi? Prophete fuerunt eis: qui prophetabant eis in nomīe domini dei ſui verba que fuerunt eis tradita: ⁊ q̄ venerant ſucceſſiue ad manus eorū ex Abrahā. Et vnde habet̄ qḋ vēturi forēt ad dies Meſſie: ⁊ ſeruituri ei: ſicut dictū ē Iſa.60.b. Multitudo camelorum operiet te: dromedarij / Madian et Efa. Omnes ipſi de Sabba veniēt: aurū ⁊ thus deferent: et laudes Ihouah. i. dñi dei nunciabunt. Hic eſt rex quippe Meſſias. ſicut dictū ē Hiere. 23.b. et.33. Et hoc ē nomē quo vocabūt eū. Iod: He / Vau / He. i. dominus Deus iuſtus noſter. Et ſic ē Iſa. dicēs. lx.b. Et ſuper te orietur / vel illuceſcet / vel fulgebit. Iod / He / Vau / He / ⁊ gloria eius ſuper te videbitur / vl̄ apparebit. Et ibūt gētes ad lumē tuum. ⁊ reges ad ſplēdorē ortus tui / vel illuſtrationes tue. Hucuſq3 traditio. ¶ Quinq3 pcipue ſunt in iſta traditione notāda. ¶ Primo: id qḋ dicit regina Sabba audita fama Salomonis ad nomē domini venit ad temptandum eum in enigmatibus. Et aſſignat cauſam. Quia cum magnificatus eēt Salomon in regno ſuo / dixerunt. Forſitan iſte ē Meſſias. Sequitur. Non legas regina Sabba: ſed regnum Sabba. Iudei vero ſepius nobis opponunt: ꝙ nō omnes illi de Sabba venerunt ad adorandum Chriſtum euangelio atteſtante. Sed pauci cum Iſa.lx.b. dicat. Omnes ipſi de Sabba venient: aurū ⁊ thus deferent. Et per iſtud volunt concludere ꝙ Chriſtus noſter non ſit Meſſias. Sed iuxta traditio-

nem predictam eorum de Talmud optime con-
uincũtur: vbi dicitur. Nõ legas regina Sabba: ſʒ
regnum Sabba. Rex quippe oẽs illos de regno
repreſentat. Et ideo rex oẽs de regno põt vera-
citer nũcupari. Cũ iam ſuperius in prima parte
capitulo. 4. ꝗ. ij. Ad ea: ſit probatuʒ ꝙ raro in di-
uina pagina ponitur oẽs ꝓ oĩbus. ¶ Scḋo ꝙ ex
ponit ꝙ vẽturi forẽt illi de Sabba ad dies Meſ
ſie ſeruire ei. Et hoc oſtendit ꝑ auctoritatẽ quam
ibi idducit Iſa. lx. b. ſcʒ Multitudo camelorũ ope
riet te. Aurũ ꝛ thus deferẽt ¶ Tertio qḋ dicit ꝙ
illi de Sabba fuerunt filij Abrahe / aſſignando
ibi auctoritates: et ꝙ fuit q̇ prophetauit eis ĩ no-
mine dei ſui verba q̃ fuerũt eis tradita: ꝛ q̃ vene-
rũt ſucceſſiue ad man⁹ eorũ ex Abrahã. ¶ Quar
to: id qḋ ibi ſubditur. Hic ẽ rex Meſſias: ſicut di-
ctum eſt Hiere. xxiii. b. ꝛ. xxxiii. Et hoc eſt nomẽ
qḋ vocabũt eum Iod / He / Uau / He. i. Deus iuſt⁹
noſter. De quo frequenter dictum eſt in preceden
tibus capitulis de dignitate ipſius nominis: qḋ
eſt vnicũ deo ꝛ ipſi ſoli appropriato. Oſtendẽs
ſubſtantiam creatoris: ita ꝙ nõ cõicat cũ eo ali-
qua creaturarũ ¶ Quinto: ꝙ Gentiles ibunt ad
lumen iſtius Meſſie qui vocatur Iod / He / Uau /
He. i. dñs Deus. ꝛc. Qḋ bene ꝯuenit cũ eo qḋ le-
gitur Io. i. d. Erat lux vera q̃ illuminat omnem
hominẽ venientẽ in hunc mundũ. Et eo ꝙ canit
eccleſia im ſimbolo ſuo. Lumen de lumine: deuʒ
verũ de deo vero. ¶ Qḋ Meſſias adorãd⁹ erat
habetur ꝑs. lxj. vbi legiẗ. Reges tarſis ꝛ inſularũ
munus reddent. Reges Sabba ꝛ Ceba exẽnium
offerent. ꝛc. Subditur. Et viuet et dabiẗ ei de au
ro Sabba: ꝛ orabunt ipſum iugiter / tota die be-
nedicẽt eũ. Hoc enim ſoli dño noſtro Ieſu Chri-
ſto manifeſtum eſt cõuenire: quẽ tota die benedi-
cunt Chriſtiani dicẽtes. Benedictus ſit dñs no-
ſter Ieſus Chriſtus. Et orantes deum in fine om
niũ pene orationũ dicũt. Per dñm noſtrũ Ieſuʒ
Chriſtum. Et cui reges a ſtella perducti: munera
obtulerunt adorantes. ¶ Qḋ aũt de Meſſia in-
telligant ea q̃ ſuperius dicta ſunt. ꝑs. 61. Legiẗ i
Bereſſit. i. ſup Geñ. 33. vbi dicitur. Et cõpulit eũ
et recepit. Dixit magiſter noſter. Oia munera il
la q̃ dedit pater noſter Iacob Eſau: futurũ eſt vt
gentes ſeculi reſtituãt regi Meſſie: vnde ꝓbatur
hoc. Ex eo ꝙ ſcriptuʒ eſt in ꝑs. 71. Reges tarſis
et inſularũ minha. i. mun⁹ adducẽt. Nõ ita eſt ſcri
ptũ: ſʒ mun⁹ reddẽt. ¶ Qḋ aũt premiſſa fuerint ĩ
domino noſtro Ieſu Chriſto cõpleta. Inde oſtẽ-
ditur: vbi in ſcḋo Mat. taliter ſcriptum eſt. Cum
ergo natus eſſet Ieſus in Betlehẽ Iude in die-
bus Herodis regis: ecce magi ab oriẽte venerũt
Hieroſolymã dicentes. Ubi eſt qui natus eſt rex
Iudeorum? Uidimus enim ſtellam eius: in oriẽ-
te: ꝛ venimus adorare eũ. ꝛc. Et ſubditur. Et in
trantes domũ inuenerũt puerũ cũ Maria matre
eius. Et procidentes adorauerunt eum. Et obtu
lerũt ei munera. aurũ / thus / ꝛ mirrã. Nota ꝙ vbi
dicitur in euangelio Mat. ij. Et tu Betlehem
terra Iuda nequaꝗ̃ minima es in principib⁹ Iu

da. Ex te enim exiet dux qui reget populum me-
um Iſrael. Non eſt imputandũ euangeliſte eo ꝙ
aliter ſunt hic verba Michee prophete: ꝗ̃ ſint
in ꝓphetia ipſius. Retulit enim ea prout Hero-
di fuerunt dicta a ſapientibus Iudeorum: q̇ ſen-
ſum ei ꝛ non verba dixerunt ſuo more: vt appa-
ret ſepius in Targum.

¶ Capitulum. xiij. Qḋ homo factus eſt ad ima-
ginem Dei.

Quia in precedentibus capitu
lis ad probandũ deũ eſſe tri-
num Iudeis: ꝛ nichilominus
vnũ. et hũc fuiſſe ĩ ſacra ſcri-
ptura vocatũ patrẽ ꝛ filium et
ſpiritũ ſanctũ: ſatis eſt (vt ar
bitror) dictum / nunc in hoc
xiii. ca. ſcḋe ꝑtiſitendo (Deo
auxiliante) probare / ꝙ hec beata trinitas vnus
Deus / fecit hominẽ ad imaginẽ ꝛ ſimilitudinem
ſuã. Et ꝙ huiuſmõi hõ ꝑ inobedientiam fallente
diabolo / cecidit. Et ꝙ ex hoc cum tota poſterita
te ſua reus factus eſt ꝛ exoſus. Et ꝙ nullus ꝓ eo
ſatiſfacere deo poterat niſi homo deus. ¶ San
ctam igitur ſepe dictam anteri⁹ trinitatẽ ꝛ indi-
uiduam vnitatẽ feciſſe hominẽ ꝛ creaſſe ad ima-
ginem ſuam atqʒ ſimilitudinem: ibi nobis oſten-
ditur: vbi in Geñ. i. e. ſic dicitur. Faciamus Adã
Bezçalmenu in imaginẽ noſtrã: ꝗdmutenu: taꝗ̃
ſimilitudinẽ noſtram Et infra. Et creauit elhoĩ:
ideſt dij Adã in imaginẽ ſuã: ĩ imaginem elhoĩm
creauit ipſum / maſculum ꝛ feminam creauit eos
Nota ꝙ q: corpora Ade ꝛ Eue facta ſunt: anime
vero create. idcirco hic primo verbũ factionis:
deinde verbũ creationis eſt poſitum. ¶ Itẽ no-
tandũ ꝙ in Bereſſit Raba ſup hũc locũ queritur
in hunc modũ / cũ quo iniuit Deus cõſilium? Qñ
ſcʒ voluit Deus facere Adã? Rabi Iehoſſua di-
xit: ꝙ cũ opere celi ꝛ terre iniȷ̃t conſilium. Dixit
Rabi Samuel / ꝙ opus cuiuſlibet diei conſuluit.
Rabi vero Ammai dixit: ꝙ cũ corde ſuo iniȷ̃t cõ
ſiliũ. Dixit aũt Rabi Hãnina: ꝙ cuʒ angelis iniȷ̃t
cõſilium. In hora ſiquidẽ qua Deus voluit crea-
re Adã: primũ ꝯſuluit angelos miniſterij: ꝛ dixit
eis. Faciamus Adã. Dixerunt ei: Que vtilitas ĩ
eo? Ait eis. Iuſti ſtabũt ex eo. Et hoc eſt qḋ ſcri-
ptum eſt: ꝑs. i. g. Qm cognoſcens dñs viam iu-
ſtorum. i. cognoſcere faciet dñs angelis miniſte-
rij: viã iuſtorũ: ꝛ via impiorum peribit. Hoc eſt ꝛ
viam impiorum occultauit ab eis. i. ab angelis.
Reuelauit eis ꝙ iuſti eſſent ex eo: et nõ reuelauit
eis ꝙ impij eſſent ex eo. Rabi Leui dixit. ꝙ cum
animabus iuſtorum iniȷ̃t cõſiliũ. ſicut ſcriptũ eſt
. i. Paralip. 4. d. Ipſi figuli vel formatores ꝛ ha-
bitatores plantationũ ꝛ cepis: cuʒ rege in opere
ſuo / vel in conſultatione ſua / ſederũt ibi ipſi for-
matores: ex eo qḋ dictum eſt Geñ. 2. b. Et forma
uit dñs Deus hominẽ. ꝛc. Et habitatores plan-
tationũ ꝓpter hoc qḋ ſcriptum eſt Geñ. 2. b. Et
plantauerat dñs Deus paradiſum in eden. Huc
vſqʒ traditio. Nota ꝙ ſolus ille qui dicit deum

ſuiſſe cōſiliū cū corde ſuo.i. cum ſeipſo : videtur
tolerabiliter opinari verum. Nullus eorum ne-
gat ad imaginē dei:factū fuiſſe hominē. Moder
ni vero tanta contradicendi nobis cupiditate fe
runtur:ꝙ hominem quem ſcripture ſuperius in-
ducta/ad imaginē dei factum/manifeſte inſinu-
et:inficiant:⁊ eam renitentē ad aliter ſignifican
dum/trahere moliuntur. ¶ Ad horum igit̄ pſi
diā ꝯfutādā adducat dictū Abrahe pris eoꝝ qͦ
habetur ī Medras Tibillim:ſup illud p̄s.36.a.
Non iraſcaris vel non indigneris propter mali-
gnantes:neqꝫ imiteris facientes iniquitatem. Di-
xit Abrahā pater noſter ad Melchiſedeq:q̄ fuit
Sem filius Noe:qui eo ꝙ obtulerit ſacrificium:
vocatus eſt ſacerdos dei altiſſimi. Dixit ingͣ ei
Abraham. Per quē modum vel ob quam rē exi-
uiſtis de archa? Dixit ei. Propter elemoſinā quā
faciebamus ibi. Dixit ei. Et cuiuſmodi elemoſi-
nam poteratis ibi facere?cū ibi nō eſſet niſi Noe
et filij ſui?Cui ergo faciebatis elemoſinam? Ait
ei. Feris/⁊ beſtijs/⁊ volucribus/faciebam⁹ ele-
moſinam. Nō enī eramus dormientes tota no-
cte:ſed modo tribuebam⁹ coram iſto/modo co-
ram illo. Dixit Abrahā. Sicut iſti qui fecerūt ele
moſinam feris/beſtijs/⁊ volatilibus: receperūt
mercedem. ſi fecero elemoſinam filijs Ade qui
ſunt ad imaginem ⁊ ſimilitudinē dei ſancti ⁊ be-
nedicti:q̄to magis recipiam mercedem ⁊ libera
bor ab obuiātib⁹. Statim in illa hora fecit ſicut
ſcriptum eſt Geñ.21.g. Et plantauit eſſel.i.pome
rium vel hoſpicium ad recipiendum.ſ.hoſpites.
¶ Itē ad id qͦ ſupradictū ē facit qͦ ī Bereſſit ra
ba minori ſup Geñ.v.a.taliter ſcriptū eſt. In die
quo creauit elhoim.i.dij Adam in ſimilitudineꝫ
elhoim fecit eum. Dixit Rabi Aqiba. Scriptū
eſt Leuit.19.c. Et diliges proximū tuū ſicut teip
ſum. Pars magne rei diuine eſt : ꝙ nō dicas poſt
q̄ ego vituperatus ſum: vituperetur proximus
meus. Dixit Rabi Tanhuma. Si autem ita fece
ris ſcito ꝙ vituperaberis ſiquidem vilipendes
eū de quo ſcriptum eſt Geñ.v.a. In ſimilitudine
elhoim.i.dei ſiue deorum fecit eū. Huc vſqꝫ tra-
ditio. ¶ Nota ꝙ ſicut cum ſupra dicitur:in die q̄
creauit elhoim.i.dij.intelligendū eſt de trib⁹ mi
dot.i.de tribus perſonis/que ſunt pater ⁊ filius/
et ſpūſſanctus.ita ⁊ hic cum dicitur:in ſimilitudi
ne elhoim fecit eum. ¶ Ad idem iterū optime
facit qͦ legitur in libro Mekilta ſup illud Exo.
xx.g. Et non aſcendes per gradus ſup altare me
um:ne reuelet ſe ꝯfuſio/vel pudenda tua ſup eū.
Ecce hic argumentū vel locus/qal/va/homer
id eſt minoris ⁊ maioris. Nā ſi de lapidib⁹ ī qui-
b⁹ non eſt cognitio mali ⁊ boni. Dixit ipſe:id eſt
ipſe deus:vt non ambules in eis deſpectiue vel
cōtumelioſe quanto magis exigit ratio/ vt cum
proximo tuo qui eſt in ſimilitudine illius q̄ dixit
et fuit mundus. non ambules cōtēptibiliter aut
cōtumelioſe. Huc vſqꝫ Talmud. ¶ In Bereſſit
quoqꝫ Raba ſup illud Geñ.1.e. Et creauit elho-
im Adam in imaginē ſuā. ⁊c. Interrogauerunt
heretici Rabi ʒālai. Quid eſt qͦ ſcriptū eſt Geñ.
.1.e. Et dixit elhoim.i.dij. Faciamus Adā beçal
menu.i.in imaginem noſtram.⁊c. Dixit eis. Le-
gite qͦ ſequitur. Et creauerunt elhoim Adā. Nō
eſt ita ſcriptum:ſed et creauit elhoim. Dixit Ra-
bi Hoſſaia. In hora qua deus ſanctus ⁊ benedi-
ctus creauit Adā primū beçalmo.i.in imagineꝫ
ſuam. Errauerunt in eo angeli miniſterij:⁊ volu
erunt dicere coraꝫ eo. Sanctus/ſanctus/ſanct⁹
dominus deus ſabaot. Iſa.vj. Quid fecit deus
ſanctus et benedictus? Fecit cadere ſup eū ſopo
rem.⁊ cognouerūt oēs/ꝙ ipſe erat Adam. Hoc
eſt aūt qͦ ſcriptum ē Iſa.ij.g. Prohibete vos ab
Adaꝫ qui habet ſpiraculū in naſo ſuo. Quod eſt
reputatus eſt ipſe. Hec traditio. ¶ Nota ꝙ ſiue
hoc verū fuerit ſiue non: optime probat Adam
apud Rabinos Iudeorum antiquos factū fuiſſe
ad imaginem dei ⁊ ſimillimū fuiſſe ei. ¶ Deinde
qualiter et in quibus ⁊ ſcōm quid ſit factus ho-
mo ad imaginem dei atqꝫ ſimilitudinem. Inde
habetur vbi habetur in Medras Tihillim:ſup
p̄s.cij.et ſuper illud Leuit.4.a. Anima cum pec
cauerit.⁊c.taliter ſcriptum eſt. Cur viſum eſt Da
uid laudare deum ſanctum ⁊ benedictum ꝑ ani-
mam? Dixit Dauid. Sicut aīa iſta implet corpus
ſic deus ſanct⁹ ⁊ bn̄dictus implet mūdū ſuuꝫ. ſi-
cut dictum eſt Hiere.23.e. Nōne celos ⁊ terram
ego impleō dixit dn̄s? Veniat igitur anima q̄ i-
plet totum corpus ⁊ laudet deum ſanctū ⁊ bene-
dictū:q̄ implet totum mūdū. Aīa iſta non eſt co-
medens ⁊ deus ſanctus ⁊ bn̄dict⁹ nequaq̄ come
dit. ſicut dictum eſt p̄s.49. Si eſuriero nō dicā
tibi.⁊c. Anima iſta portat corpus:⁊ deus portat
mundū ſuū ſicut ſcriptuꝫ eſt Iſa.46.b. Vſqꝫ ad
ſenectam ego ſum:⁊ vſqꝫ ad caniciē ego porta-
bo. Aīa iſta vnica eſt in corpore: ⁊ deus ſanctus
et bn̄dictus vnicus eſt in ſeculo ſuo. ſicut dictum
eſt Deut.6. Audi Iſrael:de⁹ de⁹ noſter/de⁹ vn⁹.
Aīa iſta munda eſt in corpore.i. non maculatur
ſordibus corporis: ⁊ deus ſanctus ⁊ bn̄dict⁹ mū
dus eſt in ſeculo ſuo. ſicͭ dictum eſt Abacuq.1.d.
Mundus oculis a viſione mali. Aīa hec videt et
nō videt̄. ſicͭ dictū eſt Exo.33.g. Quia nō videbit
me hō ⁊ viuus. Dicit etiam Hiere.23.e. Si habi
tabit vel ſedebit vir vel aliquis in abditis ⁊ ego
non videbo eum. dicit dn̄s? Aīa iſta nō dormit:
et deus ſanct⁹ ⁊ benedictus nō dormit. ſicut di-
ctum eſt p̄s.cxx. Ecce nō dormitat neqꝫ dormit
cuſtodiens Iſrael. Dixit ergo Dauid. Veniat ani
ma in qua ſunt oēs proprietates iſte:⁊ laudet et
qꝫ glorificet deū ſanctū ⁊ benedictum ī quo ſunt
omnes proprietates iſte. Huc vſqꝫ traditio. Ec-
ce quibus modis tradiderunt Hebrei factū fuiſ-
ſe hoīem ad imaginē ⁊ ſimilitudinē dei. ¶ Un⁹
vero de noſtris propius accedens ⁊ rē ſubtilius
intuens Albertus/videlicet in ſumma ſup Sen-
tentias/cū beato Auguſtino dicendū eſſe decre-
uit:ꝙ in memoria ⁊ itelligentia ⁊ voluntate / eſt
imago dei. Nec plures pōt habere potētias:nec
pauciores. Ex memoria enī formatur intelligē-

tia:nec eſt ex quo formetur niſi ex memoria: ſcõꝫ
ꝙ memoria eſt notitiam rei apud ſe habere. Niſi
eni apud aiam ſit notitia nõ eſt quo formetur in
telligētia. Intelligētia aũt extēdēte ſe ⁊ notitia
et accipiēte id qȯ verũ eſt in ratione boni ⁊ ꝯue-
nientis:ſtatim ex memoria ⁊ intelligētia ſic extē
ſis/formatur appetitus q̇ eſt voluntas. Prim⁹ ei
impetus aie in bonũ cõueniēs:eſt volũtas. Et ſi
cut intelligētia ex memoria formatur: ſic ex pre
filius generatur. Et ſicut voluntas ex memoria
et intelligentia extēſis ⁊ quaſi ſpirantib⁹ bonuꝫ.
Sic ſpũſſanctus ex patre filio vno principio exi
ſtentibus ſpirãdi bonũ:qȯ eſt ſpũſſanctus. Et in
hoc ſtat ꝓceſſio.hec Albertus. magiſter ī theo-
logia ⁊ phe magnus/frater p̄dicator ⁊ epiſcop⁹.
¶ De hac etiam materia loquēs Rabi Moiſes
in directione nutantium/ in primo capitulo pri-
me partis:ait. Ex hoc ꝙ dixit deus. Faciamus
Adā beçalmenu.i.in imaginē noſtrã:ꝑduxit ho-
mines.i.Judeos ad credendum deum eſſe cor-
poreũ:⁊ velut hominē ipſum habere corpus.cuꝫ
oibus liniamentis humanis/⁊ mēbris/ ſimul et
ſpiritum. Quo reprobato dicit ⁊ bene: ꝙ nõ q̄tũ
ad corpus eſt homo factus ad imaginē ſui codi-
toris:ſed q̄tum ad intellectum. Et de hac imagi
ne aſſerit eſſe dictũ ī ps.72.e. Dñe ī ciuitate tua
imaginē ipſorum vilificabit vel deſpiciet. Deſpi
citur quidē imago peccatorũ: ſed ad nihilũ nũꝗ
redigitur. ſicut dictum eſt ps.38. Verũtamen be/
celem.i.in imagine vel cum imagine deambulat
vel deambulabit vir vel quilibet.i.de hoc mun-
do:abiit. Hec Rabi Moiſes.

¶ Capitulũ.14.de virginitate matris dei.

Quoniam in ſuperioribus proba
tum eſt Meſſiã iã veniſſe: ac
dñm noſtrum Jeſum Chriſtũ
fuiſſe:ipſumqꝫ verũ deum:ve
rũqꝫ filiuꝫ dei eſſe:miſſumqꝫ
fuiſſe a deo patre/ ad ſaluan-
dum genus humanum/ ꝑ car
nis ac totius hoīs aſſũptio-
nem. Idcirco in hoc.14. capitulo ſecũde partis
huius operis opitulante eodē: probabit ꝙ car-
neꝫ ſeu corpus aſſumptũ:ſumpſit ex virgine. De
qua mundiſſima ⁊ alma/ mũdiſſimus ipſe et al-
mus/miraculoſe natus eſt. ¶ Ad hoc aũt pro-
bandũ. Primo eſt inducendum illȯ qȯ ſcriptũ eſt
Iſa.7.d. Et addidit dñs loqui ad Achaꝫ dicens
Pete tibi ot.i ſignum vel miraculuꝫ a dño Deo
tuo in profunda petitione ⁊ exalta eam ſurſum.
Et dixit Achaꝫ. Non petam ⁊ non tentabo dñꝫ.
Et dixit. Audite queſo domus David. Nũquid
modicum eſt vobis vexare hoīes vel laſſare:q᷑
vexabitis vel laſſabitis etiam deuꝫ meũ? Propt
hoc dabit ipſe vobis ſignum vel miraculum. Ec
ce alma.i.illo alma/cõcipiet ⁊ pariet filiũ: ⁊ vo-
cabit ipſa nomen ei⁹ Immanu.el.i.nobiſcũ de⁹.
Butirũ ⁊ mel comedet/vt ſciat reprobare maluꝫ
⁊ eligere bonũ. ¶ Ceteris p̄miſſis/notãdum ē
ꝙ alma nomen eſt hebraicũ ⁊ latinũ. Alm⁹ quip
pe vt dicit Papias.i.ſanct⁹:pulcher:⁊ alt⁹.et di-
citur ab alendo. Gloſa quoqꝫ ſuper Iſa.7.dicit.
Alma hebraice:latine quoqꝫ dicit̃ ſancta. Item
ibidem alia gloſa. Alma apud Hebreos/adole-
ſcētula dicitur:vel abſcondita.i.apocrifa:q̃ nũꝗ
virorũ patet aſpectibus. ¶ Hinc ergo eſt ꝙ Ra
bi Qimhi dicit in libro Saraſſim. Poſuiſti iniq̃-
tates noſtras corã te aalumenu.i.abſcondita no
ſtra ad lumen vultus tui.ps. 89.b. Itē Job.28.
d. Ve ta aluma:⁊ abſcondita producit ad lucem
Iteꝫ in ps.43.f. Ipſe cognoſcit taalumot.leb.
abſcondita cordis. Item in Geñ. 24.e. Et erit
aalma/egrediēs ad hauriendũ.⁊c. Dixit inꝗ Ra
bi Qimhi. Oia hec ſignt abſcõdere ⁊ celare Põt
autē vocari alma ⁊ illa q̄ virgo eſt/⁊ illa q̄ ē cor-
rupta:quēadmodum naara.i. puella vel adole-
ſcentula. Hec Rabi Qimhi. ¶ Alma igitur cela-
tã ſonat apud Hebreos atqꝫ occultaꝫ.quã ob rē
illam olim ſignificabat virginē : ⁊ in ſequētibus
patebit:que pudorē ſue virginitatꝭ ⁊ clauſtra ce-
lans atqꝫ occultans:nulli vnꝗ ex ea expoſuerat
nulliqꝫ reuelauerat hominũ: ⁊ erat ſancta ⁊ inte
gra mente ⁊ corpore. Alia nãqꝫ quecũqꝫ licet ta
lis nõ ſit:dũ tamen ſinceritatē habeat corporis:
vocatur betula. ¶ Sciendũ eſt itaqꝫ ꝙ alma ar-
ticulata.i.cũ additiõe huius litere q̄ dicit̃ ה he/
que ſepe additur apȯ Hebreos eis/q̄ nota ſunt:
vel de q̄bus iã facta eſt aliq̄ mentio. Quēadmo
dũ apȯ vulgares italos:cũ de notꝭ vel de illis de
quibus iã ſermo preceſſit/loquũtur:addũt nomi
ni maſculis/lo:⁊ femenino/la.vt la prea:la caſa
lo ben lo mal. Alma nũꝗ articulata.i. haalma ī
tota ſerie teſtamenti veteris nõ inuenit̃ niſi ī tri
bus locis. Quorũ Prim⁹ eſt ī Geñ.24.e.vbi ait
Eliezer. Ecce ego erȯ ſtãs ſuꝑ fontē aque: ⁊ erit
haalma.i.illa alma q̄ erit egrediēs ad hauriēdũ.
Et dixero ei pota me q̄ſo modico aque de idria
tua.⁊c. Secũdus vero eſt in ſcȯo Exo.vbi de mi
riã.i.de Maria ſorore Moiſi taliter ſcriptũ eſt.
Et dixit filia Pharaonis:vade:⁊ iuit haalma.i.
illa alma ⁊ vocauit matrem ipſi⁹ infantis. Ter-
tius locus eſt:in.7. Iſa. capitulo : vt iam paulo
ante dictuꝫ eſt. Ecce haalma cõcipiet ⁊ pariet fi-
lium:⁊ vocabit ipſa nomē ei⁹ Immanu/el.i.no-
biſcum vel cũ nobis deus. ¶ Quia vero nulli ſa-
pientum Judeorũ põt vel debet eſſe ambiguum
quin Eliezer puellam ſanctã ⁊ virginē quereret
Iſaaq filio Abrahe dñi ſui vxorē : ⁊ talis fuerit
Ribqa.i.Rebecca. Miriam quoqꝫ.i. Mariam ſo
rorē Moiſi puellam ſimiliter ſanctã ⁊ virginem
conſtet tunc extitiſſe. Et de oibus cõſimilib⁹ idē
omnino debeat eſſe iudiciũ/ vt dicunt ſapiētes.
Hoc nomē haalma in Iſaia/puellã ſanctam ac
virginē que clauſtra ſui pudoris celauerit a viris
et occultauerit:oportet ſignificare cum duobus
premiſſis ſit oīno cõſimilis. ¶ Hoc aũt non ſolũ
ſic eſſe hac ratione oſtēditur:ſed etiã ex eo ita eſ
ſe vehementer cõuincitur:ꝙ ſeptuagita eorũ ſa-
pientes tēpore Ptholomei regis Egypti: ī quo
rum cõparatione: vt ꝑ Talmud eſt lõge ſuperi⁹

pbatum:minus ꝙ aſini reputantur moderni:
cū ad hūc locū Iſa. veneriſt/pro haalma virgiē
tranſtulerunt/dicētes. Ecce virgo concipiet.ꝛc.
¶ Hoc autem de glorioſa virgine Maria matre
dñi noſtri Ieſu Chriſti:ꝛ de alia nulla debet itel
ligi:put in ſequētib⁹ adhuc fortius pbabitur. Ip
ſa nāqꝫ opere ſpiritusſancti ſine viro ꝯcepit vir=
go:vt conſtitit efficaciſſimo teſtimonio Ioſeph
viri ſui. Cui ſic habetur Mat.i.f. Angelus domi
ni ſic locutus eſt Ioſeph fili Dauid: noli timere
accipere Mariā coiugē tuā:qḋ eni in ea natū eſt
de ſpiritu ſancto eſt. Et infra. Hoc aūt totum fa=
ctum eſt vt adimpleret qḋ dictū eſt ꝑ prophetā
dicentē. Ecce virgo in vtero habebit.ꝛc. ¶ Nec
dicat aliquis hoc nomē articulatū.i.haalma in
ſupradictis Iſaie verbis:idcirco dñe noſtre mi=
nime cōuenire. quia exigit vt predictum eſt vel
mentionē:vel aliquā eius preceſſiſſe notitiā. nos
eni dicimus/ꝙ iam longe ante Iſa. Salomō de
cuius ſtirpe fuerat naſcitura : expreſſam de ipſa
in Miſle.i.in parabolis ſuis/ſub hoc noīe alma
fecerat mētionē. Ait eni ꝓuer.30.f. Tria ſunt
q̄ ſepata ſunt vel diſtant. vel mirabilia facta ſunt
apð me:ꝛ quartū nō cognoui. Via hāneſſer.i.vul
turis vel aquile in celis. Via nahas.i.ſerpentis
ſuper petram. Via nauis in corde maris. Et via
gheber.i.viri vel valētis:in alma.i.in abſcondi=
ta vel celata ¶ Animaduerte lector ꝙ bene Sa
lomon in hac parabola/ vias Meſſie ſeu Chri=
ſti/deſcribēdo:incipiens a nouiſſima: hoc eſt ab
eius aſcenſione in celum:peruenit ad primam.i.
ad incarnationē. Quis eniꝫ melius viam tenuit
aquile vel vulturꝭ q̄ Chriſt⁹: Qui peccatores ve
lut quedā cadauera corruptos ꝛ fetidos per pec
catum:venit ad penitentiā vocare:ꝛ ſibi ſpiritu=
aliter ꝑ fidē ꝛ charitatem incorporare ꝛ ſaluare:
et maxime cū celos aſcēdit in aſcenſione:vt ait
ipſe Mat.9. Non veni vocare iuſtos/ſed pecca=
tores ad penitentiaꝫ. Patet ergo ex iſtis ꝙ via
Chriſti ſiue Meſſie. via fuit aquile ſeu vulturis
de cruce ad ſepulchrū. de quo die tertio reſurre=
xit:ꝛ inde celos aſcendit. ¶ Via quoqꝫ ſerpētis
ſuꝑ petram fuit:ipſe quippe figuratus eſt in ſer=
pente illo/de quo ſcriptū eſt Numeri.21.b. Et di
xit dñs ad Moiſen. Fac tibi ſaraf.i. ſerpentem
ꝛ̄entē vel eneum:ꝛ pone ipſum ſuꝑ nec.i.ſignū
Et erit oīs ꝑcuſſus a ſerpente ꝛ videbit eum ꝛ vi
uet.ꝛc. Et fecit Moiſes ſerpenteꝫ eneum. Et de
Meſſia ſcriptum eſt. Iſa.xj.d. Et erit in die il=
lo radix Iſai q̄ erit ſtans ad ſignū populorū.ꝛc.
Hinc eſt ꝙ Meſſias noſter ait Nichodemo prin
cipi Iudeoꝝ. Io.3.d. Sicut Moiſes exaltauit ſer=
pentē in deſerto:ita exaltari oportet filium ho=
minis/vt oīs qui credit in ipſum non pereat:ſed
habeat vitā eternam. ¶ Et nota ꝙ ſicut ſerpens
Moiſi ſimilitudinē q̄dē ſerpētis venenoſi habe
bat: ꝛ tñ venenoſus nō erat/ſed valde virtuoſus
Ita Chriſtus in cruce ſimilitudinē habebat ho=
minis pctōris:ꝛ tñ nō erat peccator:ſed peccato
rum iuſtificator/atqꝫ ſaluator. ¶ Viā quoqꝫ na=

uis fuit:ſtat⁹: vita: ꝛ tranſitus Chriſti ꝑ tēpeſta=
tes ꝛ amaritudines mundi. Quia vero de ipiis
dicit dñs per Iſa.57.f. Et impij ſicut mare tem=
peſtuoſuꝫ factū: qḋ quieſcere nō poteſt. Trāſit⁹
Chriſti de hoc mundo ad patrē tpe tempeſtatis
acerbiſſime ac grauiſſime paſſionis per medios
fluctus ſeuitie impiorum gentiū nec nō Iudeorū
Via fuit vtiqꝫ nauis in corde maris:ſeris eorum
fluctibus cōcuſſa ac repcuſſa. Deniqꝫ via viri vl̄
valentis in alma fuit ſimiliter Meſſie noſtri icar
natio.i. Chriſti de virgine Maria. quā quidē viā
Salomon plene atqꝫ ꝑfecte nō potuit cognoſce
re. Qualiter eni ꝛ quō abſqꝫ humano ſemine vir
go poſſet cōcipere:ꝛ perfectum deū ꝛ hominem
in vtero cōcludere/parere filium ꝛ virgo ꝑmane
re:nec Salomonis intellectus plene capere po=
tuit/nec lingua explicare. Recte igitur dixit. Et
quartū non cognoui:qḋ eſt via viri in alma. Me
rito itaqꝫ de matre dñi noſtri Ieſu Chriſti dixit
Iſaias. Ecce haalma ꝯcipiet cū articulo tāq̄ de
nota.ꝛ de qua iam Salomon i hunc modū fece=
rat mētionē. ¶ Hic tamē eſt ſciēdum:ꝛ valde ca
uēdum ꝙ Iudeorū falſitas modernorū cōtra id
qḋ de alma dictū eſt:ꝛ ſubſannādo ꝛ blaſphemā
do vehementer clamat et dicit / vt proſequa=
mur textū/ꝛ legamus vlterius. Sequit̄ enī ꝓo
uer.xxx.f. Sic eſt via mulieris adultere q̄ come=
dit ꝛ terſit os ſuū/ꝛ ait. Nō feci iniq̄tatē. Ab Ab
inquiunt. Hinc oſtēditur vobis ꝙ alma in hoc lo
co nō poteſt eſſe niſi corrupta:eo ꝙ mulieri adul
tere taliter cōparatur. ¶ Quibus reſpōdeatur:
ꝙ verba Salomonis in libro hoc:idcirco Miſle
id eſt prouerbia vel parabole vocātur:q2 ſemper
fere vnū pretendūt ꝛ aliud intendant. Alioquin
Maſſal.i.parabola vel ſimilitudo iā nō erit maſ
ſal:ſi ſic diuino intelligatur vt ſonat. Quā obrem
parabola grece dicitur a para qḋ eſt iuxta ꝛ bo=
le qḋ eſt ſententia:quaſi nō id qḋ dicitur:ſꝫ id qḋ
iuxta illud ſignificatur. Viā ergo mulieris adul=
tere non debemus hoc in loco ad literā accipere
ſed vitā ꝛ mirabilē agendi modū cuiuſdā adulte
re peſſime:de qua in Iſa.57.b. Iudeis a dño ta
liter dictum eſt. Et vos accedite huc filij augura
tricis ſemen adultere ꝛ fornicarie. De qua etiam
in Ezechiele.16.a. Sic ait dñs ad Hieruſalē. Et
infra.d. Et nō fuiſti ſicut meretrix ad deridēduꝫ
vel cōtēpnēdum:vel ad laudandū preciū. Sꝫ vt
mulier adultera q̄ ſub viro vel pro viro ſuo ſuſce
pit alienos. Itē adhuc infra in eodē capitulo.e.
Et iudicabo te iudicijs adulterarum ꝛ effunden
tiū ſanguinē:ꝛ dabo te ſanguinem furoris ꝛ zeli.
Ex iſtis itaqꝫ patet ꝙ mulier adultera i ſupradi=
cta parabola eſt ſinagoga Iudaica q̄ comedit et
comedere nō deſinit ſapidiſſimū ſibi panē illum
de quo ſcriptum eſt ꝓouer.20.c. Sapidus ē ho
mini panis mēdacij. Et poſtea vel vltimo imple
tur os eius calculo. Calcul⁹ vocat̄ hic pena eter
na inferni. Calculus eni maſticari nō pōt nec cō=
ſumi:quia durus eſt:nec glutiri nec expui/ q̄ñ to
tū os plenū ē. Sꝫ pena inferni duriſſima ꝛ dura=

bilis eſt:⁊ nullatenus euadi poteſt/ nec finiri nec
minui/nec aliqua lachꝛimarū humiditate moli-
ri. Qꝫ autē panis mendacij ſuauis ac ſapidus ſit
Judeis/oſtēdit per Hiere. vbi in.9.cap̄.c.ſic ait
de eis. Et veritatē non loquūtur. Docuerunt lin
guam ſuā loqui ſeqer.i. mendaciū. Jtē Hiere.v.
a. Et ſi viuit dn̄s dixerint:ſed hoc ad ſeqer: hoc
eſt/ ad falſitatē vel ad mendaciū vel ad fraudeꝫ
iurabunt. ¶ Quēadmodū igit̄ via vulturis vel
aquile i celo:⁊ via ſerpētis ⁊ nauis:necnon ⁊ via
viri in alma facte ſunt mirabiles Salomoni/et
difficiles atqꝫ diſtantes multū ab intellectu eius
vt ſupra dictū eſt. Sic fuit apud eū mirabile val-
de ⁊ multū diſtans ab eius ratione via iſti⁹ adul
tere nequiſſime. Qualiter eni Salomonis ratio
potuit aut debuit capere malicie imēſitatē.iple-
tatis profunditatē.⁊ perfidie q̄titatem: qua hec
adultera erat Meſſiā.i. dn̄ꝫ noſtrū Jeſū Chriſtū
oīno innocentē morti cōdēnatura: ⁊ Barraban
ſeditioſum ⁊ homicidā hominē inſtanter petitu
ra. Qua etiam fatuitate quave inſania: qua mē-
tis inopia:vel qua inuidia diabolice ſtimulata:
vel quo agitata demonio poſſet Meſſiā repelle
re/ſolo verbo cecos illuminātē:⁊ audire ſurdos
et loqui faciētē mutos:curantē claudos/⁊ lepro
ſos mundantē/ac mortuos ſuſcitātē / ſanantem
quoſcūqꝫ alios egros ⁊ languidos:⁊ de areptis
demones expellētē: ⁊ de panibus paucis pluri-
mos ſaciantē:et innumera huiuſcemodi miracu
la faciētē. Barqozbam vero qui nihil re vnq̄ fe-
cit ꝑ Meſſia ſuſcipere/quē ex ſolo nomie/ ⁊ hor
rere debuit ⁊ ſuſpectū habere. Barqozbā nāqꝫ i
terpretatur filius mendacij vel filius falſitatis.
De quo ſuperius in prima pte huius operis plu-
rima dicta ſunt. Rurſum etiam cur Salomō non
ſolum mirari debuit/ſed etiam ſtupere/ q̄ adul-
tera hec:dum eſſet in Hieruſalē ⁊ in predicto fu-
iſſet decepta falſario: Nihilomin⁹ alium fecit ſi-
bi Meſſiam in ciuitate quē vocāt ipſi Judei Bit
ter:cui nomen erat Benqozeba.qd̄ ſimiliter vo-
catur filius mēdacij vel filius falſitatꝭ. Quis eni
noſtrum adhuc capere valeat ⁊ cuꝫ Salomone
vehemēter nō obſtupeat? Quis tam potēs vnq̄
quis tā validus demō ſepe dictā adulterā ſic po
tuit cecare:vt in duobus Meſſijs antedictis tam
turpiter ſeducta/duos Meſſias adhuc vnū filiū
Joſeph ⁊ aliū filiū Dauid venturos preſtoletur?
Bene igitur Salomō altitudinē ſupradictorum
quatuor ⁊ profunditatem impietatis ⁊ iniquita-
tis:nec non ⁊ immenſitatem fatuitatis ⁊ inſanie
iſtius adultere conſiderans:que pro vero Meſ-
ſia tales ſibi cōſtituit/admiratus ſubiunxit. Sic
eſt via mulieris adultere.ſic.ſ. admirāda:⁊ ad in
telligendum difficilis/⁊ vltra modū ſtupenda:q̄
panē tot mendaciorum comedit ⁊ comedere taꝫ
auide nō deſinit. Et quaſi tergēs os ſuū ac ſi ni-
hil inſanie vel iniquitatis fuerit operata:erube-
ſcere neſcit. Et hoc eſt qd̄ Hieremias.3.b. ait ei.
Frons mulieris meretricis facta eſt tibi.renui-
ſti erubeſcere. ¶ Deniqꝫ hāc veram mōſtrat eſſe
ſententiā Rabi Selomo quo ad iſtā adulteraꝫ:q̄
in ſuo perus.i.expoſitione ſup ꝓuerbia predicta
ſic exponit. Tria facta ſunt mirabilia ex me:et
q̄rtū nō cognoui. Glo. Ra. Se. Tres res ſunt mi
rabiles ⁊ velate a me: via vulturis vel aquile in
celo:hoc eſt regnum Babel.i. Babilonie:de quo
dictū eſt Ezechiel.17.a. vultur vel aquila gran-
dis magna vel magnis alis:longa vel lōg⁹ mē-
bris.⁊c. via ſpentis ſup rupē.hoc eſt regnū Me-
dorū.via nauis i corde maris.hoc eſt regnū Gre
corū:qd̄ fuit leue i ſentētijs ſuis. Et via Gheber:
id eſt viri in alma.hec eſt Roma:q̄ dixit Jſa.47.
c. Jn ſempiternū ero ghebaret.i. dn̄a vel valēs.
Sic via mulieris adultere/ hoc maluꝫ ꝓmeruit
eis.i.regnis quatuor antedictis. eccleſia Jſrael
que adultera facta eſt per idolatriā. Et ſic meru
it vt calamitates venirēt ſup eā. Comedit ⁊ ter-
ſit os ſuum:⁊ dixit. Nō feci iniquitatē. ſicut dictū
eſt ei. Hiere.ij.g. Ecce ego iudicaui te eo q̄ di-
xeris. Nō peccaui. huc vſqꝫ Rabi Selomo. Nūc
ad id qd̄ principaliter intendim⁹ reuertentes di-
camus. Ecce inquit ꝓpheta. haalma.i. illa vir-
go Maria/ſancta ⁊ abſconſa: de qua longe ante
Salomon vt probatū eſt fecerat mentionē:con
cipiet diuīa virtute:⁊ pariet filiū ſalua virginita
te:⁊ vocabit ipſa virgo.ſ.nomen eius ab angelo
Gabriele premonita ⁊ inſtructa: ⁊ nihilominus
ſpiritu ſācto repleta Jmmanuel:vel vocabit ipa
id eſt ipſe ſpiritusſanctus q̄ eſt generis feminini
in hebreo:nomē eius Jmmanuel.i. nobiſcū de⁹.
ꝑ qd̄ diuine nature ac noſtre in vna Chriſti perſo
na ꝯiūctio demōſtrat Meſſiam eni tm̄ ſeu Chri
ſtum deū eſſe ⁊ hominē ſuperius eſt probatum.
Quare:qꝛ ipe ſol⁹ eſt Jmmanuel. i. nobiſcū de⁹
ſibi ſoli ac ſue matri iſta verba ꝯueniunt. ¶ Hic
inſurgit Judeus ⁊ dicit Meſſiā noſtruꝫ a matre
ſua Jmmanuel nūq̄ fuiſſe vocatū:ſꝫ Jeſſua:hoc
eſt Jeſus. Proinde tota Chriſtianitas vocat
eum Jeſuꝫ ⁊ nō Jmmanuel:quare manifeſtū eſt ꝑ
q̄ predicta verba.ſ. Ecce haalma cōcipiet.⁊c.fi-
lio Jſaie et matri eius cōgruūt:⁊ nō alij: vt mon
ſtrat Rabi Selomo locū hunc taliter exponen-
do. Ecce haalma. Glo. Ra. Se. Vxor mea cōci-
piet hoc anno:⁊ eſt annus quartus regis Achaꝫ:⁊
pariet filiū:⁊ vocabit ipſa nomē eius.i. ſpiritus
ſanctus qui erit vel qui deſcendet ſup eam. Et vo
cabit ipſa alma.ſ. vel ſpiritusſanctus qui eſt in he
breo feminini gn̄is:nomē ei⁹ Jmmanuel. Qua-
ſi dicatur q̄ cōditor noſter erit nobiſcū. Hec Ra.
Se. ¶ Huic obiectioni reſpōdens: cōcedo ꝓmū
hanc expoſitionē verā eſſe et bonā hoc excepto
q̄ in perſona Jſaie almam dixit eſſe hic vxoreꝫ
ſuam:⁊ ꝑ cōſequens Jmmanuel eſſe filiū ſuum.ſ.
Jſaie. qd̄ quideꝫ ꝓbabitur falſum eſſe in ſequē-
tibus multiplici ratione. Ad premiſſum obiectū
ergo dicendū:q̄ aliō eſt nomē nature:⁊ aliud eſt
nomen impoſitionis. Natura nāqꝫ dāa formam
dat nomē. ſicut homini hoc nomē qd̄ eſt hō. Ho
mo eni nominatur q̄s propter naturā hominis
quā ꝑticipat. Sic quoqꝫ Meſſias noſter domi-

ſumi. Sequitur. Conuertentur ſedentes vel ha-
bitantes in vmbra eius: viuificabunt tritico. Et
florebunt vel germinabunt ſicut vitis / memoria
le ipſius vt vinũ libani. Idẽ in Targũ. Cõgrega
bunt de filijs captiuitatum ſuarum habitabunt
vel ſedebunt in vmbra Meſſie ſui. Viuificabũtur
mortui ꝛ multiplicabitur bonuꝫ in terra. Et erit
memoriale ipſorum aſcendens vel fructuoſum.
Et non deficiet ſicut memoriale vel recordatio
domus bucine ſup vino antiquo qd miſcebat in
domo ſanctuarij. ¶ His ſic premiſſis / querẽduꝫ
eſt a Iudeis cũ hic dictum eſt ꝑ prophetam. Cõ
uertentur ſedentes vel habitantes in vmbra ei⁹
hoc pronomen eius qd ipſi qinui vocãt cui pre-
miſſorum refertur. Natura quippe taliuꝫ qinnu-
im. i. pronominũ eſt / ad predicta ꝛ propriora re-
ferri. ſicut ex innumeris ſacre ſcripture locis ha-
beri poteſt. Cũ eni dr Exo. 15. a. Dñs vir pugne
dñs nomẽ eius. Iſtud pronomen eius ad alterũ
predictorum: hoc eſt ad dñꝫ / vel ad virũ / vel ad
vtrũqꝫ. quia idem hoc in loco ambo ſignificant
oportet referri: ita igitur hic cum dictum eſt. ha-
bitãtes vel ſedẽtes i vmbra eius: oportet ꝙ iſtõ
eius / penſatis diligenter verborum circũſtantijs
premiſſorum: referatur ad vnicum illum. de quo
paululum ante premiſſum eſt. Qꝫ per eius peni-
tentiam abſolueret Deus vniuerſum mundũ: vel
ad rorẽ quẽ Targum vt premiſſum eſt perhibet
eſſe verbũ. Porro qꝛ vbi propheta poſuit in vm-
bra eius: Targũ poſuit in vmbra Meſſie: vt pre-
dictũ eſt. Alterũ iſtorũ oportere eſſe Meſſiã. cõ-
ſequens eſt. vel etiam vtrũqꝫ ſi vnum ſunt ꝛ idẽ.
¶ De hac penitẽtia quã pro ſaluandis / Meſſias
Deus futurus erat; habetur in ps. 84. Conuerte
nos De⁹ ſalutaris noſter. Auerte vel irrita iram
tuam nobiſcũ. Nũquid ad ſemper iraſceris i nos
extendes iram tuã ad gñationẽ ꝛ gñationẽ. Non
ne tu taſſub. i. penitẽtiam ages: viuificabis nos
et populus tuus letabitur in te. ¶ Qꝫ aũt Meſ-
ſias ſit ille ros de quo paulo ante dictum eſt. Nõ
ſolum ex relatione predicti pronois ꝛ ex Targũ
ſed etiã ex eo euidẽter oſtẽditur vbi in Medras
Tihillim ſup ps. 44. taliter ſcriptũ eſt. Lemna-
ceah. i. triumphatori vl’ eternali ſup lilijs. Dixit
Deus ſanctus ꝛ bñdictus Iſraeli. Totũ pẽdet in
vobis. Quẽadmodũ huiuſmodi lilium germiat
vel eſt florens: et cor eius nichilominus ſurſum
Ita quoqꝫ vos facite teſſuba. i. penitentiã corã
me: et ſit cor veſtrũ rectũ vel ordinatũ ad ſurſum
Sicut cor huiuſcemodi lilij: ꝛ tũc adducã Goel:
id eſt redẽptorẽ: ſicut dictuꝫ eſt Oſee. xiiij. c. Et
ero ſicut ros Iſraeli. Et quando / Qñ germina-
bit ſicut lilium. Propter hoc dictũ eſt: ps. 44. a.
Triumphatori ſup lilijs. Huc vſqꝫ traditio. Pro
batũ eſt aũt ſupius ꝙ Meſſias eſt Goel. i. redem-
ptor. Quare patet ꝙ ros in predicta auctoritate
eſt Meſſias. ꝛ Meſſias eſt ibi ros: ꝛ eſt verbũ dei
vt oſtẽſum eſt per Targum. Eſt etiã De⁹ vt oſtẽ-
dit ſermo prophetie in pſona dei loquẽtis de pre-
dicto rore. Rurſus quia probatum eſt in premiſſis.

ꝙ Meſſias eſt lumẽ ꝛ lux cũ deo / recte de ipſo in
telligitur dictuꝫ Iſa. 26. f. Qꝛ ros lucis ros tuus
et terram gigantũ precipitabis. Idẽ in Targũ.
Quia ros lucis ros tuus / facientib⁹ legẽ tuã: ꝛ i-
pios quibus dediſti fortitudinẽ ſuam: q tranſgreſ
ſi ſunt ↄtra verbũ tuum: ad gehennam trades.
¶ De hoc quoqꝫ rore. hoc eſt de filij dei occul-
ta ꝛ incõprehenſibili incarnatione atqꝫ natiuita
te legit in libro Taanith i pereq / mai / marai /
maꝫ / qrim. a. Dixit Rabi Barakia. Eccleſia Iſ-
rael petiuit indiſcrete: ſicut dictuꝫ eſt Oſee. 6. b.
Et veiat ſicut imber nobis: ſicut tẽporaneus ꝛ ſe
rotinus terre. Dixit ei Deus ſanctus ꝛ benedict⁹
Filia mea tu es petẽs rẽ q aliquotiẽs queritur /
et aliquotiens nõ queritur. Ego ero tibi res que
ſemꝑ queritur. ſicut dictũ ẽ Oſee. 14. f. Ero ſicut
ros Iſraeli / germinabit ſicut liliuꝫ. ¶ Predictis
etiam recte adiungitur qd in Iſa. 45. a. taliter le
gitur. Stillate celi deſup: ꝛ nubes pluent iuſtitiã
aperiet terra ꝛ fructificabũt ſaluatiões ꝛ iuſtitiã
germinabit ipſa pariter: ego dñs creaui ipſum.
Idem in Targum. Miniſtrẽt celi deſup ꝛ nubes
annuncient bonũ: aperiet terra ꝛ viuẽt mortui.
Et iuſtitia vel meritum reuelabit ſimul: ego do-
minus creaui eos. ¶ Nota ꝙ nubes fuerunt pro-
phete: terra beata virgo: aperiẽs conſenſum et
fructificauerunt ſpirituſſanctus ꝛ ipſa / ſaluatio-
nem. i. Chriſtũ. Et ipa germiauit iuſtitiã. i. Meſ
ſiam: deum pariter ꝛ hominẽ. Celi ſunt pater fili-
us ꝛ ſpũſſanctus. De his celis dixit lucifer cũ eẽt
in celo empireo: Iſa. 14. c. Ad celos aſcendã de-
ſuper ſtellas dei: exaltabo ſolium meuꝫ. ꝛc. vſqꝫ
ſimilis ero altiſſimo. ¶ De hac etiã materia le-
gitur i Medras Sir haſſirim. i. Cant. Cant. v.
b. in qua taliter ſcriptũ eſt: ſup illud Aperi mihi
ſoror mea: ꝓxima mea / colũba mea / ꝑfecta mea
Dixit Rabi Iſa. Dixit Deus ſanctus ꝛ bñdictus
Iſraeli. Filij mei aperite mihi aperturam vnaꝫ
penitẽtie q̃tum eſt foramẽ acus: ꝛ ego aperiam
vobis aperturas per quas poterũt intrare cur-
rus atqꝫ quadrige. Rabi Ioden / ꝛ Rabi Leui.
Rabi Ioden dixit: ſcriptuꝫ eſt ps. 45. g. Vacate
vel ceſſate ꝛ ſcietis vel cognoſcetis quia ego de⁹.
Dixit deus ſanctus ꝛ bñdict⁹ Iſraeli. harpu. i.
vacate ab operibus malis: ꝛ agite penitentiam
q̃tum eſt ictus oculi: ꝛ ſcietis qm ego ſum Deus.
Rabi Leui dixit. Si eſſent Iſrael faciẽtes peni-
tentiã ſaltẽ vna die: protin⁹ eſſent redẽpti: ꝛ ꝓ-
tinus veniſſet filius Dauid. i. Meſſias. Unde ꝓ-
batur hoc? Ex eo qd ſcriptũ eſt ps. 94. Hodie ſi
vocez eius audieritis. ꝛc. Sequitur. Tãmati. i.
perfecta mea. Rabi vero Innai dixit. Theuma-
ti. i. gemella mea. cabiacol. i. ex quo ſcriptuꝫ eſt
in lege dici põt. Nõ ego deus. i. maior ipſa. i. ec-
cleſia Iſrael: nec ipſa maior me. Rabi Iuhude i
noie Rabi Leui dixit. Theumati. i. gemella mea
Ideo dictũ eſt a Deo. i. qm huiuſmodi gemellis
contingit. Qꝫ ſi ſenſerit corpus alterius aliquid:
mox ſocius eius cõturbatur ꝛ tumultuatur. Sic
ex quo ſcriptum eſt in lege dici poteſt ꝙ deus dñ

xit. Cū ipſo ſum ego in tribulatione eruam eum et honorabo eū Longitudine dierū ſaturabo eū et oſtendā ei ſalutare meū. Sequit. Quia caput meū plenū eſt roꝛe. Hoc factuꝫ eſt iuxta qꝺ dictū eſt ps.67.b. Terra tremuit celi quoqꝫ diſtillaue runt. Huc vſqꝫ Medras.i. gloſa. ſiue traditio.

¶ Quinqꝫ ſunt in iſta traditione ſubtiliter intuē da. ¶ Primo id qꝺ dicit. Si vna die egiſſent peni tentiā ſtatim eſſent redēpti ⁊ haberent Meſſiaꝫ. Qꝺ ꝓbat ꝑ auctoritatē ps.94. Hodie ſi vocem eius audieritis. ⁊c. Dicamus aūt eis. ꝙ ſi cogno uiſſent peccatum qꝺ cōmiſerunt patres eoꝛum ⁊ penituiſſent: ⁊ penitentiam egiſſent: ſtatim eēnt redēpti et haberent Meſſiam. et de preſenti ca ptiuitate eſſent penitus liberati. ¶ Scꝺo ꝙ per predictā auctoritatē oſtēditur Meſſiā eſſe deum per id qꝺ in ps. antecedit. ſ. Venite adoꝛemus et pꝛocidamus ⁊ ploꝛemus ante dn̄m qui fecit nos q꞉ ipſe eſt dn̄s deus noſter. Et poſtea ſequit. Et nos populus paſcue eius ⁊ oues manus eiꝰ. Ho die ſi vocē eius audieritis. ⁊c. ¶ Tertio eſt: ꝙ tā efficaciter erat deus coequādꝰ eccleſie ꝙ ipe nō eſſet maioꝛ ea: ſicut nec ipſa maioꝛ eo. ¶ Quar to: ꝙ deus ⁊ eccleſia ſua eſſent velut duo gemel li / ⁊ tunc erueret ⁊ honoꝛaret hoīem in tribula tione cum eo pariter exiſtendo ¶ Quinto: id qꝺ dictū eſt in perſona eccleſie Iſrael. Caput meuꝫ plenum eſt roꝛe. ⁊c. Cū vero Meſſias ſit caput eccleſie: vt ſupꝛa. vj. capitulo. §. Qꝺ enī pꝛobatuꝫ eſt: igitur Meſſiaꝫ eſſe caput plenū roꝛe: manife ſtum eſt. ¶ Nō eſt hic ſub ſilentio tranſeundū: id qꝺ in antedicto capitulo dictū ē. §. In Medras ſtaqꝫ. Legit enī ibi. Narrate ſunt materie regis Meſſie ⁊ myſteria eius: in ſcriptura legis: et in ſcriptura pꝛophetarū et agiographoꝝ. In ſcri ptura deniqꝫ agiographoꝝ ſic dictum eſt. Dixit dn̄s dn̄o meo: ſede ad dexteram meā. ⁊c. vſqꝫ de matrice auroꝛe tibi ros infantie tue. ⁊c. Nihilo minus tamen adhuc oſtēdēdum eſt: ꝙ iſte ros de matrice auroꝛe ſit Meſſias: per id qꝺ ſumptū eſt ab eo qꝺ ī Bereſſit Raba Rabi Moſſe Hadarſan taliter ſcriptū. Et dixit eis Ruben. ⁊c. Goel quo qꝫ. i. redemptoꝛ quē ego ſtare faciam ex vobis: ſine patre erit. ⁊c. Et ſubditur. Super eo quoqꝫ eſt Dauid dicens in ps. cix. De matrice auroꝛe ti bi ros infantie tue. ¶ Cū plene ſit ſuperius pꝛo batum Meſſiam eſſe roꝛē: vere Meſſie noſtro h̄ nomen congruit. Pꝛimo per ſimilitudinē deſcen ſionis eiꝰ. Nā ros de alto deſcendit: ⁊ deſcenſus eius noſtris aſpectibus eſt occultus. Nocte eniꝫ deſcendit: maxime tp̄e veris ⁊ terrā reficit ⁊ fe cundat: ita virtus diuina nocturno tp̄e et verna li: beatā virginē fecūdauit. Sic enī oſtrea que no cte ⁊ verno tp̄e roꝛē intra ſe recipit ⁊ per ſui īcoꝛ poꝛationē cum interioꝛibus oſtree margaritam gemmā precioſiſſimam gn̄at: ita btā virgo ī vte ro ſupueniēte ſpūſancto: gn̄auit Chꝛiſtū beatiſſi mam margaritā. Sicut aūt ros per herbarū ſu pficiē ſuauiter ſe diffundit. In ſuo vero deſcenſu herbis et plātiꝫ vigoꝛē et viroꝛē tribuit: ⁊ ꝙ eſtꝰ diurnus in deſiccando ⁊ cōſumendo declinaue rat ros nocturnus humectat fouet ⁊ erigit. Sic quidē Chꝛiſtus ros beatus facit credentibus in eo in bono perſeuerantibus. Vigoꝛē quoqꝫ ⁊ vi roꝛem tribuit: regit ⁊ erigit ad vitā eternā. Iteꝫ ſicut ros i ſummitatibus herbarū ſe recolligit ⁊ ſuam oꝛationē petit: ita Chꝛiſtꝰ redēptoꝛ noſter in cruce in alto ꝓ ſalute humani generis ſe ere xit: ⁊ inde ad ſuam gloꝛiam pertranſiuit.

¶ Capitulum. xj. de conſoꝛtio diuinitatis cum homine: ⁊ de equalitate dei cum homine: ⁊ par ticipatione.

CEterum videndum eſt de cō ſoꝛtio dei ⁊ coequatione cum hoīe ac ꝑticipatiōe: cuiꝰ ma teria inuenit ſepius in libꝛis Hebꝛeoꝛum: ob ꝗ plurimum noſtre fidei firmitas roboꝛa tur et prauitati Iudaice icar nationē filij dei neganti mul tipliciter obuiatur. ¶ In Medras nāqꝫ Thilli id eſt gloſa pſalterij ſuper ps.39.a. Expectando expectaui dn̄m: ⁊ inclinauit ad me ⁊ audiuit iuo cationem meam vel clamoꝛē meū. Hoc eſt ac ſi dixerit ſcriptura. Iſa.25.e. Et dicet in die illa. ec ce deus noſter iſte. expectauimꝰ eum: ⁊ ſaluabit nos. Et ſic eſt dicens Treñ. iij. c. Bonus dn̄s ſpe rantibus vel expectantibꝰ eum: pꝛopterea quia non ceſſant gentes ſeculi dicere: vbi eſt deus eo rum: futurū eſt vt deus ſanctus ⁊ benedictus ſe deat in medio iuſtoꝝ: ⁊ ipſi erunt oſtendētes eū cum digito. ſicut dictū eſt ps.47. Deus deꝰ no ſter in ſeculum ⁊ vltra. ipſe deducet nos iugiter. Et rurſus eſt dicens: ps.30.e. Cōfoꝛtamini ⁊ ro boꝛetur coꝛ veſtrum oēs ſperantes in domino. Huc vſqꝫ traditio. ¶ Apparuit enī Abꝛahe vt habet i Bereſſit minoꝛi qꝺ legit ſuꝑ illꝺ Geñ.18. a. Et apꝑuit ei Iod. he. Vau. he. i. dn̄s in cōual le manre: ⁊ ipſe erat ſedens in oſtio tabernaculi quaſi in feruoꝛe ipſius diei. Hoc eſt ac ſi dixiſſet ſcriptura Iob.19.g. Et rurſum: vel finaliter: vel poſtea pelle mea vel coꝛio meo circūdabuntur vel inuoluētur iſta: vmibeçari: et de carne mea: videbo deum. ¶ Nota ꝗ admirabili mō Iudei antiqui qui iſtas duas auctoꝛitates taliter con iunxerūt: docent nos diuine incarnationis my ſterium: maxime vero ſi attendamus in Iob ver ſum qui īmediate precedit iſtū. videlicet. Et ego noui redēptoꝛē meū eſſe viuū: ⁊ nouiſſimus ſuꝑ humum ſurget. Et poſtea pelle mea inuoluētur iſta. Et ex carne mea videbo deū. In quo auteꝫ ſenſu iſte deus ex carne dicat nouiſſimꝰ: et ꝗs et qualis ſit oſtenditur: Iſa.44.b. Sic ait dn̄s Iſ rael ⁊ redēptoꝛ eius dn̄s exercituum. Ego pmꝰ et ego nouiſſimꝰ. ¶ Itē ⁊ apparuit ei dn̄s Geñ. 18.a. Gloſa Rabi Selomo. Apparuit ei dn̄s ſcꝫ Abꝛahe vt eum viſitaret egrotum. Dixit enī Ra bi Hanina: ꝙ dies tertia circūciſionis eius erat Venit ergo Deus et queſiuit qualiter erat ſibi. Sequitur. Et ipſe erat ſedens: ⁊ ipſe ſedit: erat

ſcriptum. Dixit eni ei deus. Sede. Tu enim es
ſignum optimū filijs tuis. Ipſi erunt in futurum
ſedentes: ⁊ ego ero ſtans corā eis. Sequit. In
hoſtio tabernaculi ſui: vt videret. ſ. ſi quis trāſi=
ret vel rediret ⁊ introduceret eum in domū ſuā.
Sequitur: Quaſi i feruore ipſi⁹ diei. eduxit do=
minus ſolem de vagina ſua ne grauaretur hoſpi
tibus. Sed quia vidit eum anxiari: qꝛ nō venie=
bāt viatores: fecit venire ad eū angelos in ſimi=
litudinē hominū. ſicut dictū eſt Gen. 18. a. Et ele
uauit oculos ſuos et vidit: et ecce tres homines
erant ſtantes cōtra eum. Unus venit ad annun=
ciandum Sarre: alius ad curādū Abrahā: alius
ad Sodomam ſubuertendam. Nō facit eni vn⁹
angelus duas legationes. Et ſtantes contra eū:
id eſt corā eo. Hec Ra. Selo. ¶ Ad qđ optime
facit qđ ſcriptum eſt in Medras. Midbar cinai:
id eſt in gloſa ſup librū Numeri. 23. e. vbi ſic ſcri=
ptum eſt. Sicut in tpe dicet Jacob ⁊ Iſraeli qđ
fecit deus? Uidit oculus Balaā ꝙ Iſrael erāt ſe
dentes corā dño in futurū: ſicut ſedet diſcipulus
corā magiſtro ſuo: querentes ab eo ſup quali=
bet paraſſa. i. ſuper quolibet capitulo: quare fue=
rit ſcriptum. Et ſic eſt Iſa. 23. dicens. g. Qm̄ ſe=
dentibus corā dño erit negociatio eius ad co=
medendum ad ſaturitatem / ⁊ ad induēdū aatiq:
id eſt precioſo / vel forti / vel antiquo. Et iterum
dicitur Iſa. 30. c. Et nō Icqanes. i. auolabit vel
anguſtiabit ſe vltra doctor tuus: ⁊ erūt oculi tui
videntes doctorem tuū: ⁊ angeli miniſterij erunt
interrogātes eos. Quid docuit vos deus ſanct⁹
et benedictus. Hoc aūt dicturi ſunt: qꝛ nō habe=
bunt poſſibilitatem intrandi ad medium eorum
ſicut dictum eſt Numeri. 23. e. Sicut in tempo=
re dicetur Jacob ⁊ Iſraeli: quid fecit deus. ⁊c.
Huc vſqꝫ traditio. ¶ Aymo in gloſa ſuper epl'a
ad Ephes. iij. d. Ut innoteſcat principib⁹ ⁊ pote
ſtatibus. i. diuerſis ordinibus angelorum q̄ ſunt
in celeſtibus. ſ. in celo vbi ⁊ nos erim⁹ / multifor=
mis ſapientia dei de reparatione hominū per
eccleſiam. i. per apoſtolos in eccleſia predican=
tes dicit beatus Hieronymus. angelicas digni=
tates ſupra memoratum myſterium ad purum
non intellexiſſe: donec impleta eſt paſſio Chriſti
et apoſtolorū predicatio per gentes dilatata / vn
de in Iſa. lxiij. a. Angeli admirantes dixerunt.
Quis eſt iſte qui venit de Edom? et in ps. Quis
eſt iſte rex glorie? Nō ſolum ergo patriarchis et
prophetis: ſed et poteſtatibus celeſtibus: multi=
formis ſapientia per eccleſiā eſt reuelata. ¶ No=
ta ꝙ hoc qđ in iſta traditione dicitur. ſ. futurū fu=
iſſe vt Iſrael ſederent coram deo / quaſi diſcipu=
lus coram magiſtro ſuo ⁊ oclis ſuis vidētes eū: ⁊
quererent ab eo ⁊ adiſcerent. Tunc procul dubio
impletum eſt qn̄ dñs noſter Jeſus Chriſtus quē
in huius libri ordine multipliciter probatum eſt
eſſe Meſſiam. interrogatus frequenter a diſci=
pulis: necnon et a ſcribis et phariſeis ⁊ alijs Iu
deis docebat eos: et eorum queſtionibus reſpon
debat. ¶ Rabi quippe Selomo / i dieb⁹ Meſſie
oſtendit traditionē iſtam fuiſſe cōpletā: eo ꝙ in
ſuo perus. i. expoſitione primo inductā auctori=
tatem q̄ eſt Iſa. 23. g. exponendo ait. Et erit ne=
gociatio eius et merces eius ſanctuarium dño.
Glo. Ra. Se. Futurū eſt vt iuſti cōtēnant huiuſ=
cemodi cum venerit rex Meſſias. Et hoc eſt qđ
ſcriptū eſt cōſequenter. Nō reponetur in horreo
neqꝫ theſaurizabitur. Qm̄ ſedētib⁹ vel habitan=
tibus corā dño / erit negociatio eius ad veſcen
dū ⁊ ad ſaturitatē ⁊ ad induendū aatiq. i. precio=
ſo vel forti. Idē in Targum. Et erit negociatio
eius ⁊ merces eius ſctā coram domino. Nō ihor
reabitur neqꝫ theſaurizabit: qꝛ miniſtrātib⁹ co=
rā dño erit merces eius ad comedendum ad ſa=
turitatem / ⁊ ad induendū precioſo. ¶ Optime
quoqꝫ facit ad hoc id qđ legitur in libro qui dici
tur Cifre: ſuper illud Deutero. 32. b. Memorare
dies ſeculi: animaduertite annos generationis
et generationis. Dixit eis Moiſes. ſ. Judeis. In
omni tēpore in quo ipſe locus. i. deus induet ſup
vos tribulationes in mundo iſto / mementote q̄t
bona eſt vobis daturus: ⁊ q̄t ꝯſolationes factu=
rus in ſeculo venturo. Sequitur. Animaduerti=
te annos generationis ⁊ generationis. Hec ē ge
neratio Meſſie in quo ſunt tres gnātiones. ſicut
dictū eſt ps. 71. Timebunt te cū ſole ⁊ ante lunā
generationē generationes. Sequitur. Interro=
ga patrem tuū ⁊ annūciabit tibi. Futurum i cra=
ſtino. i. in futuro: vt ſint Iſrael videntes ⁊ audiē
tes tanq̄ audientes ex ore dei ſancti ⁊ benedicti
ſcđm ſenſum quo dictum eſt Iſa. 30. d. Et aures
tue audiēt verbū de poſt te ad dicēdū. Iſta ē via
ambulate i ea: ſiue ad dexteram ſiue ad ſiniſtrā.
Et eſt iterum dicēs Iſa. 30. c. Et dabit vobis do
minus panē tribulationis vel anguſtie: ⁊ aquam
cōtritionis / vel panē anguſtū ⁊ aquā cōpreſſam.
Et nō operiet ſe ala vltra: vel nō auolabit vltra
doctor tuus: ⁊ erunt oculi tui videntes doctorē
tuum. Huc vſqꝫ traditio. ¶ Targum vero dicit
Et non auolabit vltra doctor tuus. Et non rece=
det vltra diuinitas eius. Et erūt oculi tui viden=
tes doctorē tuum. Et erunt oculi tui videntes di
uinitatē eius. ¶ Panem anguſtum ⁊ aquam cō=
preſſam. Glo. Ra. Selo. Non erit vobis facultas
eundi poſt voluptates: ſicut feciſtis vſqꝫ nunc. ſi=
cut dictum eſt Amos. vj. e. Bibentes cū phialis
vinum. Cū eni eratis euntes poſt voluptates / ne=
quiuiſtis videre deum ſanctum ⁊ benedictū / quē
admodū dictum eſt Iſa. 6. f. Impingua cor po-
puli huius ⁊ aures eius aggraua / ⁊ oculos eius
claude. ⁊c. Cum vero comedetis parū: erunt ocu
li tui vidētes doctorē tuū. Uelo / Iqanef: ⁊ nō ſe
operiet ala. i. ⁊ non ſe operiet a te: cum ala palij
ſui. quaſi dicat. Non operiet vel non abſcondet
vultum ſuum a te. moreka. doctor tuus. Hoc eſt
deus ſanctus ⁊ benedictus: qui docet te lehoil. i.
ad valendum vel aſcendendum. ſicut dictum eſt
Iſa. 48. f. Ego dñs deus tuus docens te lehoil
ad valendum vel ad aſcendendū. Hec Rabi Se
lomo. ¶ Et nota q̄tū debet hic erubeſcere quo=

rſdā doctria nroꝝ:vbi etiā iudaica prauitas iuxta lſalē ſenſū pdicti doctoꝛē deū:aſſerit eē viſibilē atq₃ audibilem:qḋ bñ ɔgruit Xp̄o ſiue Meſſie. Illi vo noſtri iuxta eādē lſa₃ hūc dicūt Eſdrā:qḋ iuxta circūſtātiā lre nllaten⁹ ɔuenit. Qꝛ eni dicit Lolqanef.i.non auolabit a te.ſ.vltra doctoꝛ tu⁹. Illi ſoli conuenit qui teſte Matheo in fine diſcipulis:ꝛ oībꝰ in ſe credituri/ait. Ecce ego vobiſ cū ſum omnibꝰ diebꝰ:vſq₃ ad cōſūmationē ſeculi. Beda. Iuit Chꝛiſtus ad patrē p humanitatē. Manet autē cū diſcipulis in foꝛma:qua eſt patri equalis. Criſoſtomus. Non aūt cū illis ſolū dixit ſe futurū eſſe:ſed ꝛ cū omnibus q̄ poſt illos erant credituri. Non enim vſq₃ ad conſūmationē ſeculi apl'i manſuri erant:ſed ſicut vni coꝛpoꝛi fidelibus loquitur. ❡ Valde quoq₃ notādū ē:qḋ in ſupradicta traditione.§.Optime quoq₃ dictum eſt. Animaduertite annos generationis ꝛ generationis. Hec eſt generatio Meſſie:ī quo ſunt generatiōes.ꝛc. Nihil eni aliḋ ē deū: generationē Chꝛiſti eſſe generationē/ꝛ generationē. Et rurſus in eē nihilomin⁹ tres gñatiōes:niſi duplicē eē gñationē.i.naturā Meſſie ſeu Xp̄i diuinā.ſ.ꝛ hūanā. Et ɔſequēter eē i eo tres gñatiōes.i.tres eſſētias ſiue ſubſtātias. Coꝛpꝰ.ſ.ꝛ aiā₃:ꝛ dei genitā ſapiētiā ſiue naturā. Et rurſū hec duo ꝛ tria:vnā eſſe pſonam:vnum eſſe Meſſiam. Et ipſum eſſe Eſqol Haqofer.i.virū omnia ſatiſfaciētē:prout dictum eſt ſupius in precedēti capitulo. ❡ Deinde predictis ſociandum ē id qḋ vbi apud eos i proemio Medras lamētationum Hiere. taliter ſcriptū ē. In ſeculo vēturo. Deus ſanctus ꝛ bñdictus erit ſedēs/ꝛ exponēs corā iuſtis ſentētias legis/ꝛ reuelās eas eis p manus regis Meſſie. ſicut dictū eſt Prouer.2.b. Reſeruat vel occultat rectis legē: clipeus ambulantibus ſimpliciter vel perfecte.

❡ Quēadmodum igitur Iudei hic nobiſcum cōueniunt dicētes venturū fuiſſe:qḋ Deus ſederet et exponeret iuſtis/et reuelaret eis occultatas añ Iudeos ſentētias legis per manus Meſſie. Sic dicant futurum fuiſſe q̄ Deus pro ſalute generis humani fuerat p manus Meſſie.i.i Meſſia ſuſpēdendus in cruce: ꝛ in eius coꝛpe tranſfigendus: et felle ꝛ aceto potandus.nec non ꝛ occidendus: qui in eſſētia ſua nec pati aliquid poteſt nec mori. vt verificarentur ſcripture prophetarū. In q̄bus de deo₃ de Meſſia talia ſepius reperimus. De quibus quidē plurima dicta ſunt capitulo.16. prime partis. ❡ Legitur nāq₃ Iſa.35.d. Gemul/Elhoī.i.retributio dei/vel retributio/vel pmiū Deus:ipſa/vel ipſe/vel ipſum veniet/ꝛ ſaluabit nos. Nota q̄ in eo qḋ iſta Targū ponit Deus ipſe reuelabit ſe pro eo q̄ Iſa.dixit. Deus ipſe veniet. Euidenter oſtēdit q̄ venire dei ē ſuū reuelari. Cū enim Deus vbiq₃ ſit. Venire ſibi vel ire:nullatenus conuenit. Unde Augu.ſup Iohem ait. Non ſm id qḋ Deus eſt venit Chꝛiſtus aut deſcēdit cū ſit vbiq₃ pſens/ꝛ nullo loco cōtineat. Sed ſcḋm hoc venit q̄ appuit hō. Si eni ſic veniret vt Deꝰ veniret eis:qui videre deum non poterāt. Venit ergo Deꝰ ad te talis:qualē poſſis videre. Nō ad nos veniret niſi foꝛmam viſibilis carnis aſſumeret. Quia ergo eo mō ad nos venire dignatus ē: vt in foꝛma ſerui aſſūpta carne appareret ipſa carnis aſſumptio in foꝛma ſerui:iter ipſiꝰ ē. Aduentꝰ igitur eius hūanitas ē. Manſio eius diuinitas eius. Dñs ergo nr̄ Ieſus Chꝛiſtꝰ:ꝛ venit i mundū: ꝛ ibi eſt vñ venit/ꝛ rediit:ꝛ hic ē vñ receſſit. Non enim veniēdo inde diſceſſit:aut recēdendo nos dereliquit. Inde foꝛma ſerui acceſſit:nō foꝛma dei receſſit. Hec ē aſſūpta nō illa cōſumpta. Propter hāc dixit. Pater maioꝛ me ē. Io.14.g. Hec Aug.

❡ Dixit Rabi Abrahā Ben/Azara. Iepon.i. celat Deus Laiſarim.i.rectis Tuſſia legē. Occultat eni ab eis verbū ſapiētie donec veniat tēpus eiꝰ:ꝛ exponet eā oꝛe ſuo corā magiſtris. Et ſuper hoc dictum eſt Prouer.xv.e. Et verbū i tempoꝛe ſuo:quā bonū. Expoſitio autem huius dictionis Tuſſia:eſt de materia eſſe:ꝛ radix eiꝰ ē Iaſſa. Hec Rabi Abrahā. Subnectēdū eſt ſatiſ cōgrue iſtis qḋ legit in Bereſſit Raba Rabi Moſſe Hadarſā: ſup Geñ.44.c.vbi dr̄. Et acceſſit ad eū Iudas: hoc ē qḋ ſcriptū ē Cant.1.b. Exultabimus ꝛ letabimur in te. Qñ erimꝰ nos letantes:Qñ ſtabunt pedes diuinitatis in mōte oliueti/vel oliuaꝝ/ſicut ſcriptum ē:Zach.14.d. Et ſteterunt vel ſtabūt pedes eius ſup montē oliuarū. ❡ In libro Beniq₃ q̄ dicit Cifra:ſup Leuiti.26.b.vbi dictum ē a deo. Et deambulabo i medio veſtri/ꝛ ero vobis ad deū:ꝛ vos eritis mihi ad populū:taliter ſcriptum eſt. Exēplificauerūt exēplū: hec.n.res quā Deus hic dicit. Similis ē regi q̄ egreſſus ē ad deambulandū cum oꝛtolano ſuo in pomerio. Eratq₃ ille oꝛtolanus reſiliēs frequēter a facie regis. Ait igitur ei rex. Cur ſic reſilis a facie mea: Ecce ego talis ſum:qualis es tu. Sic futurꝰ ē Deꝰ ſanctus ꝛ bñdictus ad ambulādū cū iuſtis in tēpoꝛe vēturo in paradiſo voluptatis. Iuſti autē videntes eum contremiſcēt a facie ipſius. Diceṫq₃ illis Deus ſctūs ꝛ bñdictꝰ. Quare ɔtremiſcitis a facie mea: Ecce eni ego ɔfoꝛmis ſū vobis:et talis ſū ſicut vos:ꝛ ſilis vobiſ ſū. Nūqd āt qꝛ dixi vobiſ:ecce talis ſū ſicut vos:poſſibile erit:vt nō ſit reuerentia mea ſup vos: Docet qd ſit de h̄ dicēdū:qḋ ſeqtur Leuit.26. Et ero vob ad deū:ꝛ vos eritis mihi ad pplm. Si vo non credideritis mihi ex oībꝰ vbiſ iſtis credatis mihi ſupple:q: ego ſū dñs vr̄ q̄ extrhāxi vos ď tra Miçraiz.i. Egypti. Hec Traditio. ❡ Hoc idē q̄ſi ſcp̄tū ē i libro Taanit:i fine Pereq.i.diſtictiōis q̄ icipit Biſloſſa paragim. Dixit Rabi Eleazar q̄ Rabi Halabu dixit. Futuꝝ ē vt deꝰ ſctū₃ ꝛ bñꝰ:faciat choꝝ circularē iuſtiſ i paradiſo/vl' i oꝛto voluptatiſ:ꝛ ipe erit ſtās in medio eoꝝ:ꝛ vnuſq̄ſq₃ eoꝝ oſtēdet eos digito ſuo. ſic dictū ē Iſa.25.e. Et dicēt i illa die. Ecce deꝰ nr̄ iſte. Expectauimꝰ eū et ipe ſaluabit nos. iſte Deꝰ expectauimus eū:letabimur ꝛ exultabimur i ſaluatiōe ipiꝰ. ❡ Nūc ad pdictoꝝ ɔfirmationē ꝛ auctoritatē q̄tū attiēt ad Iudeos ad mēoriā reuocādū eſt:q̄ i huiꝰ opis.i.pte ca.7.§. Subnectendū:dī

cum ẽ: ꝙ omnes traditiones nec nõ ⁊ expoſitiones huiuſcemodi Rabinorum ſeu magiſtrorũ ſuorũ: fuerunt a deo tradite Moiſi in mõte Sinai. Quo ſic p̃miſſo: animaduertat miſerãda ꝙ plurimũ et admiranda nimiũ iudaica prauitas dictas ſanctoꝝ antiquorũ magiſtrorũ traditiones has. Proculdubio nãqȝ ſi nimiũ obcecatũ nõ habeat intellectũ videre de facili poterit tam per textuȝ in traditionibus ibi inductũ: ꝙ ꝑ ea q̃ ibidẽ dicta ſunt circa textũ: deũ fuiſſe futurum hominem: ſalua ſibi ſemper in omnibus gloria diuinitatis. Nihil enim aliud ꝙ hoc euidẽter oſtẽditur: cum in principio penultime huius traditionis illud qḋ ĩ 26. Leuitici a deo dictuȝ eſt. inducitur. Deãbulabo in medio veſtrũ / et ero vobis ad deũ / et vos eritis mihi ad populũ. Deambulare q̃ppe ac moueri de loco ad locũ: ita ẽ apud oẽs ſapiẽtes iuxta deitatis naturam ĩpoſſibile deo creatori: ⁊ oĩno incongruum. quẽadmodũ poſſe corrumpi: vel quẽadmodũ hoc creature corpus / ⁊ pedes habẽtis eſt proprium. Propterea Deus ẽ in omni loco licet non localiter: et implet totum munduȝ ſicut anima ĩplet totum corpus ſuum. Ut colligitur ex Hiere. 23. e. Nunquid nõ celũ et terrã ego ĩpleo: dicit dñs? Et Paralip. 2. c. Celi et celi celoruȝ nequeũt ipſum capere. Quare conſequẽs eſt ꝙ vbiqȝ ſit ⁊ nuſꝙ eſſentialiter vnq̃ deſit. Adhuc quoqȝ ex his conſequitur ꝙ non põt Deus eſſentialiter vnum locuȝ deſerere: et ad alium ire qḋ ẽ deambulare: faceret enim contra deitatis naturaȝ.

¶ Ad veritatẽ itaqȝ et ad impletionem predicte ſcripture ſacre: et promiſſionis diuine: nec non ⁊ multarũ aliarum huiuſcemodi ſcripturaruȝ atqȝ traditionum euidẽter requiritur apud illos q̃ rationum ⁊ reruȝ conſequẽtias non ignorant. Deũ iam tunc q̃ ĩſta per prophetas / ⁊ his ſimilia promiſit: ⁊ dixit propoſuiſſe: creaturam autẽ ſibi coniungere in tẽpore ſibi placito tã vera tãqȝ vehemẽti cõiũctiõe ꝙ illa viſa vere de⁹ diceretur videre: ⁊ illa deãbulãte int̃ hoĩes vere De⁹ dici poſſet deambulare. Et illa monſtrata digito: taȝ hic ꝙ in futuro verus Deus: vere foret, digito demõſtratus. ¶ Porro qꝛ iter creaturas greſſibiles ſolus hõ rationis obtinet dignitatẽ: ⁊ cõditoris ſui ſimilitudinem ⁊ imaginem. Ut in iſta parte capitulo. 13: ſufficienter probabitur. Ipſũ ſolũ decuit deũ ſibi coniungere ⁊ vnire. Quia vero homies omnes ſũt peccatores. Solũ Meſſiaȝ quẽ ab eterno preuiderat Deus nũq̃ peccatũ habere / dignũ fuit deo aſſumere / ac ſibi coniungere ⁊ vnire.

¶ Meſſiam quoqȝ abſolute / ⁊ antonomaſice dictum fuiſſe ȥadiq. i. iuſtum. Inde oſtẽditur vbi in libro Ioma ſic legitur: in Pereq. i. diſtinctiõe que incipit. Amar / Rahen / Hamemũne. f. Dixit Rabi Eliezer. Etiã propter iuſtũ vnũ creatus ẽ mũdus. ſicut dictũ eſt Geñ. 1. b. Et vidit Deus lucem vel lumẽ ꝙ eſſet bonũ. Et non eſt bonũ niſi ȥadiq. i. iuſtus: ſicut dictũ eſt Iſa. iij. d. Imru. i. dicite vi dñm facite. ȥadiq. i. iuſtũ. Ki / Tob. i. qꝛ bonus ẽ.

¶ Legitur in libro ȥanhedrin in Pereq / Heleq. Dixit Rabi Iohãnã. Non eſt creatus mũdus: niſi Meſſie / vel propter Meſſiam. ¶ Itẽ in libro Haghiga diſtinctiõe / vel Pereq: que incipit Endorſin. b. traditio ẽ: ꝙ Rabi Ioce fuit dicẽs. Ue creaturis que vident / ⁊ neſciũt q̃d vident: q̃ ſtãt / ⁊ neſciunt ſuꝑ quo ſtant. Terra ſuꝑ quo eſt ſtans? Super colũpnas: ſicut dictum eſt Iob. 9. a. Concutiens terram / vel cõtremiſcere faciẽs de loco ei⁹: ⁊ colũpne eius concutientur. Dixerunt ſapientes: ꝙ ſuꝑ. xij. colũpnas ſtat terra. ſicut dictũ eſt Deutero. 32. b. In hereditãdo vel cũ hereditabit altiſſimus Goim. i. gẽtes: q̃ñ ſeꝑabit filios Adã. ſtatuet terminos populorum. i. gentiũ ad numeruȝ / vel ſm nũerũ filiorũ Iſrael. i. Iacob. Rabi Eliezer eſt dicẽs. Sup vnã colũpnam ẽ terra ſtans / ⁊ ȥadiq. i. iuſtus ẽ nomẽ eius. ſicut dictum eſt Prouer. x. f. Ue ȥadiq: ⁊ iuſtus eſt fundamentũ ſeculi. Hucuſqȝ traditio. ¶ Notandũ ꝙ ea que dicta ſũt in hac traditione proxime dicta. ſ. ꝙ ſapientes aſſignando ibi auctoritatẽ dixerunt: ꝙ terra ſtat ſuꝑ. xij. colũpnas cũ hereditaret altiſſimus gentes et Rabi Eliezer dixit. ſuꝑ vnam colũpnã eſt terra ſtans: ⁊ iuſtus eſt nomen eius: ⁊ ꝙ iuſtus eſt fundamentũ ſeculi. valde bene cõgruunt fidei Chriſtiane. Colũpne autẽ. xij. fuerunt apoſtoli: q̃ fuerũt ſm numerũ filiorũ Iſrael. Et Chriſt⁹ iuſt⁹ noſter eſt colũpna / ⁊ ſeculi fundamentum. Nec iſte iuſt⁹ vll⁹ alius poteſt eſſe melius ꝙ Meſſias ſeu Xp̃s: q̃ ȥadiq. i. iuſtus dictus eſt. Zach. ix. c. Ecce rex tu⁹ veniet tibi ȥadiq. i. iuſtus ⁊ ſaluator ip̃e pauper ⁊ equitãs ſuper aſinam ⁊c. ¶ Qꝫ autẽ Meſſias ſit fũdamentũ: habet Iſa. 28. e. Propterea hec dicit dñs. Ecce ego fundaui in Sion lapideȝ / lapideȝ ꝓbatũ / vel fortem / vel munitũ / angularẽ / precioſum / fundamẽtatiſſimũ / credẽs nõ feſtinabit / vel non feſtinet. Itẽ Targũ ſupradicte auctoritatis. Dixit dñs Deus. Ecce ego ꝯſtituẽs in Sion regẽ Meſſiam: regem potentem robuſtum ⁊ fortẽ. ⁊c.

¶ Cap. xij. Qꝫ gẽtiles ſaluandi erãt ꝑ Meſſie.

Superius ĩ decimi capituli ſerie iſtius ꝑtis ꝓbatur ad plenũ ꝙ Meſſias ẽ redẽptor ⁊ ſaluator. Sed ne ꝓpoſitũ nr̃m ſub ſilentio maneat: amõ inducet qḋ oẽs ꝯfitẽtes ip̃ȝ redẽptorẽ ⁊ ſaluatorẽ redimẽt ⁊ ſaluabũt. et ꝙ ip̃e vẽit dare legẽ gẽtib⁹ vt ĩ ſbſeq̃ntib⁹ patebit. ¶ Ex q̃ notãdũ ẽ id qḋ ſcp̃tũ ẽ ĩ Bereſſit Raba Rabi Moiſſe Hadarſa: ſuꝑ Geñ. 41. e. Et dixit Pharao ad Ioſeph. Ego Pharao ꝑpter te nõ mouebit vir manũ ſuã. ⁊c. Dixit Rabi Aha. Ex ego carnis ⁊ ſãguis es tu adiſcẽs. Ego dei ſcti ⁊ bñdicti. Nã ſi Pharao ex eo ꝙ dixit Ioſeph. Ego Pharao: meruit Ioſeph totã hãc bñdictionẽ. Cũ veniet ego dei ſãcti ⁊ bñdicti: de q̃ dictũ eſt Iſa. 46. b. Ego feci et ego leuabo: ego tollam vel portabo / ⁊ liberabo. q̃to magis admiror? Poterit ne dici ꝙ redemptor ſit leuans facies. i. acceptor perſonarum? Abſit. Sed omnes confitentes ei ore ſuo / ⁊ operibus ſuis / ⁊ cor

de ſuo: ſaluabit et liberabit: ſicut ſcriptum ẽ Hiere.23.b. In diebus eius ſaluabitur Juhuda. Ac ſi dicat confitentes ei: Et ſic eſt ipſe dicens. Iſa.xlv.g. Quia mihi flectetur omne genu: ⁊ iurabit oīs lingua. Et iterū eſt dicens. Iſa.xlv.g. Cõuertimini ad me: et ſaluabimini omnes fines terre. Et ſuper ipſum eſt ſcriptura dicẽs. Iſa.49.b. Et dedi te in lucẽ gentiū: vt ſis ſalus mea vſqꝫ ad fines terre. Et propter hoc eſt Dauid dicens. Cõfitebuntur tibi populi Deus: cõfitebuntur tibi populi omnes.⁊c. Et cur memorauit confitebuntur tibi quatuor vicibus. Quaſi dicat. Confitebūtur tibi cum corde ſuo. Cõfitebuntur tibi ore ſuo. Cõfitebuntur tibi cum opibus ſuis. Confitebūtur tibi pariter cuꝫ omnibus his. ſicut dictū ẽ Soph. iij.c. Quia tunc conuertam populi labiuꝫ electū: vt inuocent omnes in nomine dñi: et vt ſeruiant ei humero vno. Non eſt autem nomen dei dictuꝫ ĩ hoc loco niſi rex Meſſias. de quo dictum ẽ Iſa. 30.e. Ecce nomen dñi venit de longinquo.⁊c. docet dicẽdū de deo ſancto ⁊ bñdicto. ſicut dictuꝫ ẽ. Hiere.31.b. Nunquid Deus de prope ego et non Deus de longe? Et quare ſeruiẽt ei humero vno? propterea qꝛ factus eſt principatus ſup humerū eius: ſicut dictum ẽ Iſa.ix. Et fuit principatus ſuper humerum eius. Hucuſqꝫ traditio. ¶ Septeꝫ ſunt in iſta traditione principaliter notanda. Primo: ꝙ vbi dicit: cum veniet ego dei ſancti et bñdicti: dicitur de Meſſia qḋ oſtenditur ꝑ ea q̄ in traditione ſequuntur: quẽ oportet eſſe deum: per id qḋ de eo ibi dicit̃. Iſa.46.b. Ego feci ⁊ ego leuabo.⁊c. Scḋo: ꝙ redẽptor non erit leuans facies. i. redemptor perſonarum: ſed omnes cõfitẽtes ei ſaluabit. Quẽ redẽptorem oportet eſſe de neceſſitate Meſſiã. per auctoritatẽ ibi iductã. Hieremi. 3.b. In diebus eius ſaluabitur Juhuda. Que exponit̃ in ſcripturis Hebraicis: ⁊ Targū de Meſſia. vt habetur capitulo ꝑmo ſcḋe ꝑtis in principio capituli: ⁊ §. Superius. Tertio: ꝙ in predicta auctoritate Hieremie. Juhuda nõ intelligitur de Judeis: vt ipſi ſepius nobis arguunt. Sed de cõuerſis tam de gẽtib⁹ q̄ de Judeis. Quarto: ꝙ ipſe datus fuit in lucem gentium: ⁊ ſalus vſqꝫ ad finem terre. Quinto: ꝙ ipſe eſt nomen dñi cui populi / labiuꝫ electuꝫ ſeruire debebant. Soph.3.c. Sexto: ꝙ ipẽ venit de longe. ſ. de deo ſãcto ⁊ bñdicto: qḋ probatur ibi ꝑ auctoritateꝫ Hiere.31.b. De longe dñs apparuit mihi. Et ꝑ auctoritatem ſubſequentem. Hiere.23. vbi dicitur. Nunqḋ De⁹ de prope ego: ⁊ non Deus de longe? Quia propt̃ etiam oſtẽditur ipſū eſſe deū. Septimo: ꝙ auctoritas Hiere.9. Puer datus eſt nobis: filius natus eſt nobis: ⁊ erit principatus ſup humerum ei⁹: dicitur de Meſſia. Sicut enim dicitur in traditione premiſſa: ꝙ ſaluator ſaluabit oẽs confitentes ei inducendo auctoritatem. Iſa.23. In diebus illis ſaluabitur Juhuda. Per eundem modum dicẽdum eſt: ꝙ id qḋ ſequitur in eadem auctoritate. ſ. Iſrael. i. vidẽs deum habitabit ad fiduciam. Et iſti fuerunt Iſrael apoſtoli ⁊ alij videntes Chriſtum verū deū ⁊ hominẽꝫ cõfitentes eū: ⁊ alij cõuerſi ex gẽtibus videntes ipſū per fidem. Ex vº Iſrael. i. decem tribus ſm Judeos ſaluare non debuit ad literam habetur in prima parte capitulo ꝑmo §. Legitur: vbi dicitur ꝙ decẽ trib⁹ erũt iture ⁊ nunq̄ reuerſure. Igit̃ oportet intelligi: vt ſuperius dictum eſt de videntibus deuꝫ tempore Meſſie. Que ſimiliter eſt expoſitio literalis. Naꝫ Iſrael non erat proprium nomen Jacob: ſed fuit ei impoſitum in viſione angelorum: qḋ interpretatur videns deū. Probatū quippe ẽ ꝙ Meſſias eſt maior q̄ angeli miniſterij capitl̃o.4. prime ꝑtis.§. Meſſias igitur: Itẽ in ꝑcedẽti capitulo §. In Medras: ꝙ futurū erat / vt Deus ſederet i medio iuſtorū: ⁊ ipſi eſſent oſtẽdẽtes eum cum digito. Item in eodeꝫ capitulo §. Ad qḋ. ſ. ꝙ Iſrael eſſẽt ſedẽtes corã deo in futurum. i. tẽpore Meſſie: querentes ab eo ſuper quolibet capitulo: ⁊ ꝙ ipẽ eſt Deus in ſequẽtibus capitulis. ¶ Huic ſimile habetur in Medras Thillim: ſuper ꝑs.66. vbi dicit. Ad cognoſcẽdū in terra viam tuã: in omnib⁹ gentibus ſaluationẽ tuã. Non erit Deus ſanct⁹ et bñdict⁹ ſaluãs Iſrael propt̃ opera ſua: ſed vt notificet potentiam ſuã: ⁊ vt notū faceret nomẽ ſuū gentibus. Aſaf enim ẽ dicẽs: ꝑs.75. Notus in Judea Deus: in Iſrael magnum nomen ei⁹. Et ẽ dicens: ꝑs.66. Tu es De⁹ faciẽs mirabilia. Notam feciſti i populis virtutẽ tuã.⁊c. vſqꝫ poterunt ne dicere eis. i. Judeis gẽtibus ꝙ redẽptor ſit leuãs facies. i. acceptor perſonarum. Nequaq̄ ſed confitẽtes ſibi: ſicut dictum eſt: ꝑs.66. Confitebūtur tibi populi Deus: cõfitebunt̃ tibi populi omnes.⁊c. Et ſic ẽ dicẽs. Iſa.61. Nam ſicut terra producit germen ſuū: ⁊ ſicut ortus ſemina ſua germinat. Sic dñs Deus germinabit iuſtitiã: ⁊ laudem corã cunctis gentibus. Hec Talmud. ¶ Item in Medras quoqꝫ Thillim: ſup ꝑs.99. hoc modo ſcriptum eſt. Pſalmus ad confeſſionẽ. Jubilate dño oīs terra. Dixit De⁹ ſctūs ⁊ bñdictus. Confitebūtur me / vel ꝑ me oẽs gẽtes: ⁊ ego recipiam eas. ſicut dictū ẽ: Iſa.45.g. Mihi qḋeꝫ flectet̃ oẽ genu.⁊c. ¶ Aliõ relatiõe i h̄ loco valḋ dignū / ⁊ efficax documẽtū habet̃ i Medras Thilliꝫ. i. glo. pſalmo.xx. Victori vl̃ etnali: ꝑs.dd. Dñe i vtute tua letabit̃ rex: ⁊ i ſaluatiõe tua quã vehemẽter exultabit: h̄ ẽ ac ſi dixerit ſcriptura. Iſa.xj.c. Et erit in die illa radix Iſai: q̄ erit ſtans ad ſignū ꝑplor̄ū: Dixit Rabi Hãnina. Nõ ẽ rex Meſſias vẽtur⁹: niſi ad dãdū ꝑcepta gẽtib⁹. Quẽadmodū ſūt ſucca. i. caſula: ⁊ lulab. i. ram⁹ Thefilliꝫ. i. philateria. Iſrael aũt erũt adiſcẽtes legẽ a deo ſctō ⁊ bñdicto. ſicut dictū ẽ. Iſa.45.f. vl̃.54.f. Et oẽs filij tui erũt docti a dño. Et q̄re? Idcirco qꝛ dictum ẽ. Iſa.xi. Ad eū oẽs gẽtes ſtudebūt: Rabi Hãnina i nomie Rabi Aha. dixit. Quid ẽ qḋ ſtati ſequit̃. Iſa.xi.f. Et erit menuhato. i. reqes ei⁹ Cabod: honor vel gl̃ia. Quia ipẽ de⁹ ſctūs ⁊ bñdict⁹ erit tribuẽs regi Meſſie de gl̃ia vl̃ honore ſupno. ¶ Iſidor⁹ q̄qꝫ i ꝑmo de ſummo bono dicit. Primū ad Iſrael Xp̄s vẽit: ſicut ⁊ ipẽ ait. Nõ ſū miſſ⁹ niſi ad oues

que pierunt domus Iſrael. Ad populum Iſrael
prius venit. ſed q̄ non eſſent credituri: propheta
non tacuit dicēs. Primꝰ ad Sion dicet: ecce adſū
ꝛc. Et vidi ⁊ non erat quiſq̄ qui iniret conſiliū: et
interrogatus reſpōderet verbū. Sed quia ad gē-
tes trāſiuit. Sequitur Iſa. 42. a. Ecce ſeruus me
us ſuſcipiam eum vel innitar in eo. Electus meus
quē voluit vel affectauit: vel in quo ſibi compla-
cuit anima vel perſona mea. Dedi ſpm̄ meū ſup
eum. iudicium gētibus proferet. Hucuſq̄ Iſido-
rus. Idē in Targū. Ecce ſeruus meus Meſſias
appropinquabo vel applicabo eū. Electus meus
in quo volui eſſe verbū meū. Uel de quo placuit
mihi: vt eſſet in eo verbum meū. Dabo ſpm̄ meū
ſup eū: iudicium meū gētibus reuelabit. Sequit̄.
Non clamabit ⁊ non vociferabit: ⁊ non faciet au
diri exterius vocē ſuam. Glo. Ra. Selo. Iudiciū
gentibus proferet. ſicut dictū eſt Mich. 4. a. Et
Iſa. ij. b. Et ibunt ppl̄i multi. ꝛc. Non erit ſibi ne
ceſſe clamare. ſ. ad arguendū ⁊ pſuadendū genti-
bus. Ipſi enim ex ſe venient ad adiſcēdū. Seq̄t.
Arūdinē / vel haſtā / vel calamū cōfractū nō frā-
get: et lumē fuſcū vel caliginoſū nō extinguet ad
veritatem pferet iudicium. Glo. Ra. Se. Hoc ſic
interpretatus eſt Ionatas. Fragiles vt arūdo cō
fracta non franget: et tenebroſos vel fuſcos / vel
caliginoſos quoꝝ lux fuſca eſt: nō extiguet ad ve
ritatem ſuam producet iudiciū. Sequit̄. Non ob
fuſcabit nec conteret: donec poſuerit in terra iu-
dicium: ⁊ ad legem eius inſule expectabunt. Hoc
in Targū. Et ad legē eiꝰ gētes expectabūt. Glo.
Ra. Se. Et ad legē eius inſule expectabunt. i. gē-
tiles. ¶ Atteſtat̄ autem huic applicationi elegā
ter qḋ ſcriptum eſt in Medras Tihillim. ſup ps.
xx. vbi deꝰ per pphetā dicit̄ de Meſſia. Qm̄ po
nes eum bn̄dictiones ad ſemper: ſicut dictum ē.
Hieremi. 4. a. Et bn̄dicentur in eo gētiles: et i ip
ſo gloriabuntur. Sequit̄. Letificabis vel exacu-
es eū in gaudio cū vultu tuo. Rabi Barakia i no-
mine Rabi Samuel dixit. Una ſcriptura dicit de
Meſſia. ſ. Dan. 7. d. Et ecce cum nubibus celi: ſi-
cut filius hominis veniēs erat: et vſq̄ ad āntiquū
dierum puenit. Et corā eo applicauerūt / vel ap-
plicare fecerunt / vel obtulerunt eū. Et ſcriptura
altera dicit. Hiere. 30. f. Et applicabo eum / et ac-
cedet ad me. Ecce p quē modum angeli introdu-
centes ipſum vſq̄ ad medium eorū. Deus autē
ſanctus ⁊ benedictus extēdēs manum ſuam: ⁊ in
troducēs eum apud ſe. Propter hoc dictū eſt ſup
rege Meſſia. Et applicabo eū ⁊ accedet ad me.
Hec traditio. ¶ Rurſus p iſta euidēt oſdit̄ qḋ i p
ſona Meſſie locutus ſit Iſa. li. b. in hūc modum.
Attendite ad me populus meus: ⁊ gēs mea audi-
te: q: lex ex me egredietur ⁊ iudiciū meū in lucē
populorum quieſcere faciam vel frequētabo. Itē
Iſa. li. c. Audite ad me cognoſcētes iuſtum popu-
lus lex mea in corde ipſorum. ¶ Hinc ſciendum
qḋ a diſcipulis electis a Chriſto ſiue Meſſia: e-
rant gentes ſeculi legē ⁊ doctrinam hanc nouā:
cum gaudio de fontibus Ieſſua. i. ſaluatiōis: vel
Ieſu. Idē in Targū. Et ſuſcipietis doctrinā no
uam cum leticia ab electis iuſti. ¶ Non eſt hoc i
loco pretermittendū id qḋ legitur in libro Mekil
ta. i. in quadā expoſitione ſup Exo. 23. f. vbi dici-
tur. Et Gher. i. aduenā / vel cōuerſū: nō obiurga
bis vel conuiciaberis ei: nec opprimes eū. Non
obiurgabis eum verbis: nec opprimes eum in pe
cunia. Nō dices ei. Heri fuiſti cultor Belis ⁊ ado
rans concauitatem eius. Et adhuc ecce caro por
corū ē remanēs iter dētes tuos: ⁊ tu ſtas ⁊ loq̄ris
coram me. Et vnde habetur qḋ ſi tu improperes ei
vel obiurgans eū q̄ ipſe quoq̄ poteſt impropera
re tibi: Inde vbi dictū eſt. Exo. 22. f. Et aduenā
non obiurgabis. ꝛc. Hic erat Rabi Natan dicēs.
Maculam q̄ in te eſt nō dicas proximo tuo. Dile
cti ſunt aduene. In omni enim loco monitum eſt
pro eis. Et Gher inquit Exo. 22. f. non opp̄mes.
Et Gher. i. aduenā vel cōuerſum de gētibus non
obiurgabis: vel non cōuiciaberis ei. Et diligetis
Gher. ꝛc. Et vos noſtis animā Gher Rabi Elie-
zer eſt dicēs. Qm̄ auerſio vel abſceſſus Gher. i.
conuerſi eſt peſſimus. Idcirco eſt pro eo monitū
in multis locis. Rabi Simeon dicit. Ecce ipſe di
cit Iudicū. v. g. Et diligētes eū velut egreſſus ſo
lis in virtute ſua. Quis enim maior de duobus il
le qui diligit regē: vel ille quē rex diligit: Ecce p
culdubio ſunt dicētes: q̄ ille quē rex diligit. De q̄
dictum eſt Deutero. x. g. Ipſe Deus magnus for-
tis terribilis qui non ſuſcipit faciē. i. perſonam: ⁊
non recipit munus: eſt faciens iudicium orphani
⁊ vidue: ⁊ diligens Gher. i. conuerſū de gentibus
ad dandum ei panem ⁊ veſtimentum. Dilecti ſūt
Hagherim. i. ipſi aduene vel conuerſi. In oī q̄p-
pe loco pronominatur vel deſcribitur ipſe Gher
ſicut Iſrael. Uocātur Iſrael ſerui dei: ſicut dictū
eſt Leuit. 25. g. Mihi eni filij Iſrael ſerui. Uocan
tur quoq̄ Hagherī ſerui dei: ſicut dictū eſt. Iſa.
lvi. b. Ad diligendū nomen domini: vt ſint ei in
ſeruos. Uocati ſunt Iſrael miniſtri: ſicut dictū ē.
Iſa. lvi. d. Miniſtri dei noſtri dicetur vobis. Ad-
uene quoq̄ vocantur miniſtri: ſicut dictū ē Iſa.
lvi. c. Et filios alieni vel extranei applicatos ad
dominum ad miniſtrandum ei. ꝛc. Uocati ſūt Iſ-
rael dilecti: ſicut dictum eſt Iſa. 41. b. Et tu Iſra
el ſerue meus. ꝛc. Et Malach. 1. a. Dilexi vos di-
cit dominus. Uocantur etiā Gherim. i. cōuerſi di
lecti: ſicut dictū ē Deutero. x. g. Et diligēs Gher
ad dandum ei panem ⁊ veſtimentum. Dictum eſt
in Iſrael: Berit. i. pactum: ſicut dictum eſt. Et da
bo pactum meum in carne veſtra. Et dictum eſt
Berit in Gherim. i. aduenis / vel conuerſis. Iſa.
lvi. c. Et filios alieni applicatos ad dominū ad
eſſendum ei ad ſeruos omnem cuſtodientem ſa-
batum. i. requiē ne prophanet eam. Et fortes in
pacto meo: ⁊ īducam eos ad mōtē ſāctuarij mei.
ꝛc. Dictū eſt itē de Iſrael Raçon. i. bn̄placitū: ſi
cut dictum eſt ad beneplacitum eis coram domi
no. Dictum quoq̄ eſt de Gherim Raçon. i. placē
tia / vel beneplacitum. Iſaie. lvi. d. Holocau-
ſta eorum / et ſacrificia Leraçon. i. ad placenti-

am. Dicta ē i Iſrl' cuſtodia: ps.cxx. Ecce nō dormitabit / neq₃ dormiet cuſtodiēs Iſrael. Dicta q₃ eſt i gherim cuſtodia: ps.cxlv.g. Dominus cuſtodiens Gherim. Abrahā vocauit ſe Gher. ſicut dictum eſt Geñ.23.a. Locutuſq₃ ē ad filios Het. dicēs. Gher ꝛ habitatoꝛ ego vobiſcum. Dauid ſimilit' vocauit ſeipſū Gher. ps.38.g. Qm̄ Gher ſū ego tecum. Hoc aūt vt impleatur qđ dictū ē Iſa.lij.f. Dominus voluit propter iuſtitiam ſuam magnificare legem: ꝛ nobilitare vel extollere. Ipſe autem populus predatus ꝛ direptus. Et ſicut eos inueniēs quatuoꝛ ſpēs ſiue partes Selgherim .i. aduenarum / vel conuerſoꝛum reſpōdentium / et dicētium coꝛa₃ eo / qui dixit ꝛ factus eſt mundus. Iſa.44.b. Iſte dicet domino ſu₃ ego: totus erit domino. Et non miſcebitur in eo peccatū. Et iſte vocabit in nomine Jacob. Iſti erunt aduene / vl' conuerſi iuſtitie. Et iſte ſcribet manum ſua₃ dño. Iſti erunt viri penitētie. Et in nomine Iſrael ꝓnominabitur. Iſti erūt timētes celū .i. deum. Hucuſq₃ traditio. Item alia expoſitio eiuſdē. Iſte dicet domino ſum ego. Glo. Ra. Se. Iſti erunt iuſti perfecti. Et iſte vocabit in nomine Jacob. Hij erunt paruuli filij impioꝛū. Et hic ſcribet manū ſuam dño. Iſti ſunt penitētes. Et in nomine Iſrael ꝓnominabitur. Iſti ſunt hagherim .i. ipſi aduene / vel conuerſi de gentibꝰ. Sic eſt ſcriptura hec expoſita i libꝛo Abot. Rabi Natan. Hec Ra. Se.

¶ Predictis quoq₃ traditionibus optime ſubiūgitur qđ ſcriptum eſt apud eos in Ua / Elle / Semot / Raba. Exo.xij.f. Iſta eſt lex paſche. Et h̄ ē qđ ſcriptum eſt. Iſa.lvj.b. Non dicat filius alieni applicatus ad dñ₃ dicēdo. Separatione ſepabit me dñs deſuper pplo ſuo. Dixit Iiob .i. Iob.31.f. Extra nō hoſpitabitur Gher .i. aduena / vel cōuerſus a deo ſancto ꝛ bñdicto. Quāobꝛe₃? Quia nō eſt Deus ſanctus ꝛ benedictus excludēs creaturam: ſed oēs recipit / poꝛte eiꝰ aperte ſunt omni hoꝛa. Et quicumq₃ vult itrare ꝛ cōgregari: cōgregatur. Propter hoc dictum eſt Iob.31.f. Extra nō hoſpitabit' Gher. ſicut dictū eſt. Et Gher qui in poꝛtis tuis. Et Iob eſt dicēs.31.f. in perſona dei tolerantis pꝛo creaturis ſuis. Hoſtiū meū viatoꝛi aperia₃. Dixit Rabi Barakia: in perſona cuius dixit Iob. Extra non hoſpitabitur Gher. Sed hoc proculdubio dixit. Quia futurum eſt ꝙ Gherim .i. conuerſi de gentibus ſint Cohanim .i. ſacerdotes miniſtrantes: ſicut dictum eſt. Iſa.14.a. Et applicabitur hagher .i. ipſe aduena / vl' conuerſus ſuper eis. Et congregabuntur ſuper domum Jacob. Non ē autem ꝛ congregabuntur niſi ſacerdotium: ſicut dictum ē.1.Reg.2.g. Congrega queſo me ad vnam ſacerdotaliū. Futuru₃ quippe ē: vt ſint comedētes de pane happanim .i. facierum. Et ita queſiuit Aquilꝰ hagher .i. proſelitus vel conuerſus a magiſtris dicēs. Quid eſt qđ dictum ē Deuto.x.f. Et diligēs Gher .i. proſelitum ad dādu₃ ei panem ꝛ veſtimētum. Ecce tota confidentia vel promiſſio quā confidere facit deꝰ hagher .i. ipſum conuerſum / vel proſelitum / vel aduenam: ad dādum ei panē ꝛ veſtimētum. Dixerunt ei. Jacob cuius nomen eſt Iſrael / ſic petiuit a deo. Geñ.28.d. Et dederit mihi panē ad comedendum ꝛ veſtimētum ad induendu₃. Et tibi qui veniſti ad nos nō ſufficit vt ſis ſicut nos? Sufficiat tibi vt ſis ſicut Jacob pꝛiogenitus dei. Finaliter autem non aſcēdat cōſcietia₃ tuam: ꝙ Jacob panē ꝛ veſtimētū tātūmodo poſtulauerit: immo dixit Jacob / confidere me fecit Deus ꝙ ipſe erit mecum: ꝛ ſtare faciet ad me ſeculu₃. Sequit'. Et hoc eſt qđ ſcriptu₃ eſt. Iob.31.f. Foꝛas nō hoſpitabitur Gher. Et Iſa.lvi.b. Nō dicat filiꝰ alieni applicatus ad dñm dicēdo. Sepatione ſeparauit me dñs deſuper pplo ſuo: hoc eſt qđ ſcriptū eſt: zach.2. Decāta vel lauda ꝛ letare filia Sion: qꝛ ecce ego veniēs / et habitabo in medio tui dicit dñs: ꝛ applicabuntur gentes multe ad dominum in die illo: ꝛ erūt mihi ad populu₃. Hucuſq₃ traditio. ¶ Circa qua₃ materiam: etiam facit id qđ dicit beatus Iſidoꝛus in libꝛo cōtra Judeos. Qꝛ ex ſemine inquit Abꝛahe futurus eſt Chꝛiſtꝰ. His verbis Abꝛahe pꝛimū a deo facta eſt ꝓmiſſio. Geñ.22.g. Per memetipſum iuraui dicit dominus. ꝛc. Et bñdicētur in ſemine tuo omnes gētes terre .i. in Chꝛiſto. De quo ps. ait. Ante ſolem permanet nomen eius. Et bñdicent' in ipſo oēs gentes. ¶ Predictis addendū ē qđ legitur zach.2.ſ. Et applicabūt' gētes vel gētiles multi ad dominū in die illa: ꝛ erūt mihi ad populū. Idem in Targū. Et addēt ſe / vel applicabūt ſe ppli multi ad populum dñi in tēpoꝛe illo: ꝛ erunt coꝛā me ad populu₃. ¶ Deniq₃ quoq₃ nolo latere ꝙ ex h̄ qđ dictu₃ ē a deo gētibus / in ſupꝛadictis: zach. vbis. Erunt mihi ad populū dicit iudaica falſitas. Qꝛ erunt quidem gētes deo non ad ſaluandum: ſed ad populum iudaicum ſeruiendum. Quoꝛu₃ falſitas facile eliditur / ac valēter: per id qđ ī Leuiti.26.c. taliter ſcriptum eſt. Et deambulabo in medio veſtri: ꝛ ero vobis ad deū: ꝛ vos eritis mihi ad populū. Si eni hec ſm̄ Judeoꝛum falſitatē ſumāt'. Deus ſuus erit eis ad aliū deū: ꝛ ipi erunt ei populus ad aliū populum: ꝙ de deo ſentire nimis impium eſt. Iſtud ꝛ ea q̄ dicta ſunt ſuperius ꝛ dicētur inferius de diuina pagina: ꝛ Targum ꝛ coꝛū Talmud ꝓhibēt eos eſſe falſiloq̄s. ¶ Uerū i Maçcehta: Biqurim .i. pꝛimitia₄. Maldauerūt vl' tradiderūt in nomine Rabi Juda. Gher .i. aduena .i. cōuerſus qui de gētilitate venit ad fidem: ipſemet eſt appoꝛtās pꝛimitias .ſ. ꝛ dicens / vl' legēs illud Deuto.26.b. Pronūcio hodie dño deo tuo: qđ intraui terram quā iurauit dñs patribus noſtris. Que eſt huius rei pꝛobatio? Nō erit vltra nomē tuum Abꝛam: ſed erit nomen tuum Abꝛaham: qꝛ patrem multitudinis gentium dedi te. Geñ.17.a. In principio fuit pater Aram: ꝛ ideo vocatus ē Abꝛā. Finaliter vero pater totiꝰ ſeculi: ꝛ nomen eiꝰ fuit Abꝛaham. Hucuſq₃ traditio.

¶ Dixit Rabi Rahmon: ſuper illud qđ ſcriptū ē. Hiere.31.e. Et ſemiabo domū Iſrl' ꝛ domū Juda: ſeine Adā: ꝛ ſeine beſtie. Seine Adā hij ſūt Iſrl'.

ſicut dictum eſt Ezech.34.g. Et vos oues mee/
ꝛ oues paſcue mee. Adam eſtis vos. Et de ipſis
eſt Deus ſanctus ꝛ benedictus dicēs Iſa.lxv.c.
Et educam de Jacob ſemen. Et poſtea. Et ſemi=
nabo eam mihi in terram: ꝛ miſerebor non miſer
tam: ꝛ dicam non populo meo: populus meus tu:
ꝛ ipſe dicet Deus meus. Oſee.2.g. Dz autem ſeq
tur. Et ſemen beſtie. Iſti ſunt conuerſi gentium:
de quibus dicitur Jone vlti.g. Et beſtia multa.
Et Job.18.a. Dixit Baldad ſuites. Quare repu=
tati ſumus ſicut beſtia? Et ſup eis ipſe eſt dicens:
Zach.2.f. Cāta ꝛ letare filia Sion: q2 ecce ego ve
niens: et habitabo i medio tui ait dñs. Et appli=
cabuntur gentiles multi ad dominum in die illo:
ꝛ erunt mihi ad populum.ꝛc. Super Iſrael autē
ꝛ ſuper gētes ſeculi: loquitur ſcriptura zach.8.d.
Qm̄ ante dies illos. vult dicere ante dies Meſſie
merces Adam non erat: ꝛ merces beſtie nō erat.
Et egredienti/ꝛ ingredienti/vel venientī nō erat
pax a tribulatione/vel a tribulante. Sed in die=
bus Meſſie pax erit longinquo ꝛ ꝓpinquo: ſicut
dictum eſt Iſa.57.g. Creans fructum labiorū: pa
cem pacē: longinquo ꝛ propinquo: ait dominus:
ꝛ ſanaui eum. Et ſup ipſo ē ſcriptura dicēs. zach.
9.c. Et loquetur pacē gentibus. In illa hora pax
erit egredienti de hoc ſeculo per viā penitentie:
ꝛ venienti/vel intranti ante deū ſanctū ꝛ bn̄dictū.
cum operibus bonis ꝛ retributoribus pietatum.
ſicut dictū eſt Prouer.14.g. Juſtitia eleuat Goi.
i. gentilem/vel gentem: ꝛ pietas erit gentib' Ha
tat. i. pro peccato. ¶ Juſtitia eleuat Goi.ꝛc. Pro=
uer.14.g. Gloſa Rabi Abraham/Ben/Azora.
Juſtitia ꝙ gentes ſunt faciētes/ ac pietas ꝙ ſunt
retribuentes: eſt eis loco ſacrificij ꝛ pro peccato:
ꝛ ꝑcitur eis. ¶ Applicandum eſt predictis id qđ
ſcriptum eſt in Medras Tihillim ſup ps.86. vbi
dicitur. Memorabor Raab/et Babilone ſcienti=
bus vel cognoſcētibus me. Dixit Rabi Joce. Fu
ture ſūt gentes ſeculi adducere mūera regi Meſ
ſie. Sequitur. Dominus computabit vel ſcribet i
ſcriptura populos. Ex illis populis qui adducēt
Iſrael. Deus ſāctus ꝛ benedictus: ſcribet eos cū
Iſrael. Sequitur. Iſte natus eſt ibi. Tales erūt/
ac ſi nati fuerint in illa hora. Et hoc eſt. Iſte nat'
eſt ibi iugiter: ps.86. Nota ꝙ populi pluraliter i
toto veteri teſtamēto: nūꝙ intelligit niſi de gēti=
bus apud Judeos/vel de illis q̄ non ſunt Judei.
¶ Item applicandum eſt id qđ legitur Hiere.33.
e. Adhuc tranſibunt oues per manus numerātis
dixit dominus. Idem Jonatas in ſuo Targum.
Adhuc tranſibūt populi ad cultum Meſſie dixit
dominus. ¶ Ad hanc materiam iterū pertinet
qđ ſcriptum eſt in libro Joma: in Pereq. i. diſtin=
ctione que icipit Jom/Hacqipurim. i. dies propi=
ciationum.g.ꝛc. Rabi Eliezer dicebat. Magna ē
penitentia. Nam propter vnicū qui facturus eſt
penitentiam: erunt abſoluentes totum mundū:
ſicut dictum eſt Oſee vlt.e. Sanabo vel medica=
bo peruerſitatem/vel cōuerſionem eorum. Dili=
gam eos ſponte: q2 reuerſus eſt furor meus mim

menno. i. propter eū. ¶ Nota ꝙ iſte mod' loquē=
di pluraliter inuenitur de deo ſepius i Talmud.
Quapropter oſtenditur ꝙ Judei antiqui plurali=
tatem perſonarū credebant. ¶ Iſa quoqꝫ.60.
a. dicit. Surge illuminare Hieruſalē: q2 venit lu
men tuum: et gloria domini ſup te orta eſt/vel il=
luxit. Quia ecce tenebre operiet terrā: et caligo
populos: et ſup te oriet/vel illuceſcet dñs: ꝛ glīa
eius ſup te apparebit. Et ibunt gentes ad lumen
tuum.ꝛc. Idem in Targū. Surge illumiare Hie
ruſalem: q2 appropinquauit tēp' ſaluationis tue:
ꝛ honor dei ſuper te reuelabit ſe. Quia ecce tene=
bra opiet terrā: ꝛ caligo regna. Et in te deſcēdet
diuinitas dñi: et honor eius ſuper te reuelabit: et
ibunt gentes ad lumē tuū: ꝛ reges ad ſuſcipiēdū
ſplendorē tuū. Hec Targū. ¶ Et ꝙ hec dicta fue
rint de Meſſia. Inde habetur ibi: vbi in Bereſſit
Raba Rabi Moſſe Hadarſan: ſuper illud qđ i Ge
neſ.25.b. hoc modo ſcriptū eſt. Et emiſit eos de
ſup Iſaac filio ſuo cum adhuc viueret. orientali
ter ad terram orientis: hoc ē qđ ſcriptū ē. Job. vi
d. Reſpicite ſemitas Themā: itinera Sabba: ex=
pectate eū vel eos. Nō eſt Sabba: niſi filij Abra
he. ſicut dictum eſt Geñ 25.a. Et Jaqſan genuit
Sabba ꝛ Dedan. Cumqꝫ magnificatus eſſet Sa
lomon in regno ſuo dixerūt. Forſitan iſte ē Meſ=
ſias. Statimqꝫ venerunt ad eum: ſicut dictum ē.
3.Reg.x.a. Et regina Sabba audita fama Salo
monis ad nomē dñi venit ad temptandū eum in
enigmatib'. Nō legas regina Sabba: ſed regnū
Sabba. Et quid eſt dictu in nomie dñi? Prophe
te fuerunt eis: qui prophetabant eis in nomie do
mini dei ſui verba que fuerunt eis tradita: ꝛ q̄ ve
nerant ſucceſſiue ad manus eorū ex Abrahā. Et
vnde habet qđ venturi forēt ad dies Meſſie: ꝛ ſer=
uituri ei: ſicut dictū ē Iſa.60.b. Multitudo came
lorum operiet te: dromedarij/Madian et Effa.
Omnes ipſi de Sabba venient: aurū ꝛ thus defe=
rent: et laudes Jhouah. i. dñi dei nunciabunt.
Hic eſt rex quippe Meſſias. ſicut dictū ē Hiere.
23.b. et.33. Et hoc ē nomē quo vocabūt eū. Jod:
He/Vau/He. i. dominus Deus iuſtus noſter. Et
ſic ē Iſa. dicēs.lx.b. Et ſuper te orietur/vel illu=
ceſcet/vel fulgebit. Jod/He/Vau/He/ꝛ gloria
eius ſuper te videbitur/vł apparebit. Et ibūt gē
tes ad lumē tuum. ꝛ reges ad ſplēdorē ortus tui/
vel illuſtrationes tue. Huculqꝫ traditio. ¶ Quin=
qꝫ ꝑcipue ſunt in iſta traditione notāda. ¶ Primo:
id qđ dicit regina Sabba audita fama Salomo=
nis ad nomē domini venit ad temptandum eum
in enigmatibus. Et aſſignat cauſam. Quia cum
magnificatus eēt Salomon in regno ſuo/ dixe=
runt. Forſitan iſte ē Meſſias. Sequitur. Non le=
gas regina Sabba: ſed regnum Sabba. Judei
vero ſepius nobis opponunt: ꝙ nō omnes illi de
Sabba venerunt ad adorandum Chriſtum euan
gelio atteſtante. Sed pauci cum Iſa.lx.b. dicat.
Omnes ipſi de Sabba venient: aurū ꝛ thus de=
ferent. Et per iſtud volunt concludere ꝙ Chri=
ſtus noſter non ſit Meſſias. Sed iuxta traditio=

nem predictam eorum de Talmad optime conuincitur: vbi dicitur. Nō legas regina Sabba: ſʒ regnum Sabba. Rex quippe oēs illos de regno repreſentat. Et ideo rex oēs de regno pōt veraciter nūcupari. Cū iam ſuperius in prima parte capitulo.4.§.ij. Ad ea: ſit probatuʒ ꝙ raro in diuina pagina ponitur oēs ꝓ oībus. ¶ Scdō ꝙ ex ponit ꝙ vēturi forēt illi d: Sabba ad dies Meſſie ſeruire ei. Et hoc oſtendit ꝑ auctoritatē quam ibi īducit Iſa.lx.b.ſcʒ Multitudo camelorū operiet te. Aurū ꝛ thus deferēt ¶ Tertio qȯ dicit ꝙ illi de Sabba fuerunt filij Abrahe/ aſſignando ibi auctoritates: et ꝙ fuit q̇ prophetauit eis ī nomine dei ſui verba q̄ fuerūt eis tradita: ꝛ q̄ venerāt ſucceſſiue ad man⁹ eorū ex Abrahā. ¶ Quarto: id qȯ ibi ſubditur. Hic ē rex Meſſias: ſicut dictum eſt Hiere.xxiii.b.ꝛ.xxxiii. Et hoc eſt nomē qȯ vocabūt eum Iod/He/Uau/He.i. Deus iuſt⁹ noſter. De quo frequenter dictum eſt in precedentibus capitulis de dignitate ipſius nominis: qȯ eſt vnicū deo ꝛ ipſi ſoli appropriato. Oſtendēs ſubſtantiam creatoris: ita ꝙ nō cōicat cū eo aliqua creaturarū ¶ Quinto: ꝙ Gentiles ibunt ad lumen iſtius Meſſie qui vocatur Iod/He/Uau/He.i. dñs Deus.ꝛc. Qꝫ bene ꝯuenit cū eo qȯ legitur Io.i.d. Erat lux vera q̄ illuminat omnem hominē venientē in hunc mundū. Et eo ꝙ canit eccleſia im ſimbolo ſuo. Lumen de lumine: deuʒ verū de deo vero. ¶ Qꝫ Meſſias adorād⁹ erat habetur ps.lxi. vbi legit̃. Reges tarſis ꝛ inſularū munus reddent. Reges Sabba ꝛ Ceba exēnium afferent.ꝛc. Subditur. Et viuet et dabit̃ ei de auro Sabba: ꝛ orabunt ipſum iugiter/tota die benedicēt eū. Hoc enim ſoli dño noſtro Ieſu Chriſto manifeſtum eſt cōuenire: quē tota die benedicunt Chriſtiani dicētes. Benedictus ſit dñs noſter Ieſus Chriſtus. Et orantes deum in fine omniū pene orationū dicūt. Per dñm noſtrū Ieſuʒ Chriſtum. Et cui reges a ſtella perducti: munera obtulerunt adorantes. ¶ Qꝫ aūt de Meſſia intelligant ea q̄ ſuperius dicta ſunt. ps.61. Legit̃ ī Bereſſit.i.ſup Geñ.33. vbi dicitur. Et cōpulit eū et recepit. Dixit magiſter noſter. Oia munera illa q̄ dedit pater noſter Iacob Eſau: futurū eſt vt gentes ſeculi reſtituāt regi Meſſie: vnde ꝓbatur hoc. Et eo ꝙ ſcriptuʒ eſt in ps.71. Reges tarſis et inſularū minha.i. mun⁹ adducēt. Nō ita eſt ſcriptū: ſʒ mun⁹ reddēt. ¶ Qꝫ aūt premiſſa fuerint ī domino noſtro Ieſu Chriſto cōpleta. Inde oſtēditur: vbi in ſcdō Mat. taliter ſcriptum eſt. Cum ergo natus eſſet Ieſus in Betlehē Iude in diebus Herodis regis: ecce magi ab oriēte venerūt Hieroſolymā dicentes. Ubi eſt qui natus eſt rex Iudeorum? Uidimus enim ſtellam eius: in oriēte: ꝛ venimus adorare eū.ꝛc. Et ſubditur. Et intrantes domū inuenerūt puerū cū Maria matre eius. Et procidentes adorauerunt eum. Et obtulerūt ei munera. aurū/thus/ꝛ mirrā. Nota ꝙ vbi dicitur in euangelio Mat.ij. Et tu Betlehem terra Iuda nequaq̄ minima es in principib⁹ Iuda. Ex te enim exiet dux qui reget populum meum Iſrael. Non eſt imputandū euangeliſte eo ꝙ aliter ſunt hic verba Michee prophete: q̄ ſint in ꝓphetia ipſius. Retulit enim ea prout Herodi fuerunt dicta a ſapientibus Iudeorum: q̇ ſenſum ei ꝛ non verba dixerunt ſuo more: vt apparet ſepius in Targum.

¶ Capitulum.xiij. Qꝫ homo factus eſt ad imaginem Dei.

Quia in precedentibus capitulis ad probandū deū eſſe trinum Iudeis: ꝛ nichilominus vnū. et hūc fuiſſe ī ſacra ſcriptura vocatū patrē ꝛ filium et ſpiritū ſanctū: ſatis eſt (vt arbitror) dictum/ nunc in hoc xiii.ca. ſcdē ꝑtiſitendo (Deo auxiliante) probare/ꝙ hec beata trinitas vnus Deus/fecit hominē ad imaginē ꝛ ſimilitudinem ſuā. Et ꝙ huiuſmōi hō ꝑ inobedientiam fallente diabolo/cecidit. Et ꝙ ex hoc cum tota poſteritate ſua reus factus eſt ꝛ exoſus. Et ꝙ nullus ꝓ eo ſatiſfacere deo poterat niſi homo deus. ¶ Sanctam igitur ſepe dictam anteri⁹ trinitatē ꝛ indiuiduam vnitatē feciſſe hominē ꝛ creaſſe ad imaginem ſuam atqʒ ſimilitudinem: ibi nobis oſtenditur: vbi in Geñ.i.e. ſic dicitur. Faciamus Adā Bezçalmenu in imaginē noſtrā: q̇dmutenu: tāq̄ ſimilitudinē noſtram. Et infra. Et creauit elhoi: ideſt dij Adā in imaginē ſuā: ī imaginem elhoim creauit ipſum/maſculum ꝛ feminam creauit eos. Nota ꝙ q: corpora Ade ꝛ Eue facta ſunt: anime vero create. idcirco hic primo verbū factionis: deinde verbū creationis eſt poſitum. ¶ Itē notandū ꝙ in Bereſſit Raba ſup hūc locū queritur in hunc modū/cū quo iniuit Deus cōſilium: Cū ſcʒ voluit Deus facere Adā: Rabi Iehoſua dixit: ꝙ cū opere celi ꝛ terre iniit conſilium. Dixit Rabi Samuel/ꝙ opus cuiuſlibet diei conſuluit. Rabi vero Ammai dixit: ꝙ cū corde ſuo iniit cōſiliū. Dixit aūt Rabi Hānina: ꝙ cuʒ angelis iniit cōſilium. In hora ſiquidē qua Deus voluit creare Adā: primū ꝯſuluit angelos miniſterij: ꝛ dixit eis. Faciamus Adā: Dixerunt ei: Que vtilitas ī eo? Ait eis. Iuſti ſtabūt ex eo. Et hoc eſt qȯ ſcriptum eſt: ps.i.g. Qm̄ cognoſcens dñs viam iuſtorum.i. cognoſcere faciet dñs angelis miniſterij: viā iuſtorū: ꝛ via impiorum peribit. Hoc eſt ꝛ viam impiorum occultauit ab eis.i. ab angelis. Reuelauit eis ꝙ iuſti eſſent ex eo: et nō reuelauit eis ꝙ impij eſſent ex eo. Rabi Leui dixit. ꝙ cum animabus iuſtorum iniit cōſiliū. ſicut ſcriptū eſt .i. Paralip.4.d. Ipſi figuli vel formatores ꝛ habitatores plantationū ꝛ cepis: cuʒ rege in opere ſuo/vel in conſultatione ſua/ſederūt ibi ipſi formatores: ex eo qȯ dictum eſt Geñ.2.b. Et formauit dñs Deus hominē.ꝛc. Et habitatores plantationū ꝓpter hoc qȯ ſcriptum eſt Geñ.2.b. Et plantauerat dñs Deus paradiſum in eden. Huc vſqʒ traditio. Nota ꝙ ſolus ille qui dicit deum

ria:nec eſt ex quo formetur niſi ex memoria: ſcḋꝫ
ꝙ memoria eſt notitiam rei apud ſe habere. Niſi
eñi apud aiam ſit notitia nõ eſt quo formetur in
telligẽtia. Intelligẽtia aũt extẽdẽte ſe ⁊ notitia
et accipiẽte id qḋ verũ eſt in ratione boni ⁊ ꝯue=
nientia:ſtatim ex memoria ⁊ intelligẽtia ſic extẽ
ſis/formatur appetitus q̄ eſt voluntas. Primꝰ ei
impetus aie in bonũ ꝯueniẽs:eſt volũtas. Et ſi
cut intelligẽtia ex memoria formatur: ſic ex pře
filius generatur. Et ſicut voluntas ex memoria
et intelligentia extẽſis ⁊ quaſi ſpirantibꝰ bonũ.
Sic ſpũſſanctus ex patre filio vno principio exi
ſtentibus ſpirãdi bonũ:qḋ eſt ſpũſſanctus. Et in
hoc ſtat ꝓceſſio.hec Albertus. magiſter ĩ theo=
logia ⁊ phĩa magnus/frater p̄dicator ⁊ epiſcopꝰ.
¶ De hac etiam materia loquẽs Rabi Moiſes
in directione nutantium/ in primo capitulo pri=
me partis:ait. Ex hoc ꝙ dixit deus. Faciamus
Adã beçalmenu.i.in imaginẽ noſtrã:ꝑduxit ho=
mines.i.Iudeos ad credendum deum eſſe cor=
poreũ:⁊ velut hominẽ ipſum habere corpus.cũ
oĩbus liniamentis humanis/⁊ mẽbris/ ſimul et
ſpiritum.Quo reprobato dicit ⁊ bene: ꝙ nõ q̄tũ
ad corpus eſt homo factus ad imaginẽ ſui condi=
toris:ſed q̄tum ad intellectum. Et de hac imagi
ne aſſerit eſſe dictũ ĩ pſ.72.e. Dñe ĩ ciuitate tua
imaginẽ ipſorum viliſicabit vel deſpiciet. Deſpi
citur quidẽ imago peccatorũ: ſed ad nihilũ nũq̄
redigitur. ſicut dictum eſt pſ.38. Verũtamen be/
celem.i.in imagine vel cum imagine deambulat
vel deambulabit vir vel quilibet.i.de hoc mun=
do:abiit. Hec Rabi Moiſes.

¶ Capitulũ.14.de virginitate matris dei.

Quoniam in ſupioribus proba
tum eſt Meſſiã iã veniſſe: ac
dñm noſtrum Ieſum Chriſtũ
fuiſſe:ipſumqꝫ verũ deum:ve
rũqꝫ filiũ dei eſſe:miſſumqꝫ
fuiſſe a deo patre/ ad ſaluan=
dum genus humanum/ ꝑ car
nis ac totius hoĩs aſſũptio=
nem. Idcirco in hoc.14. capitulo ſecũde partis
huius operis opitulante eodẽ: probabiť ꝙ car=
neꝫ ſeu corpus aſſumptũ:ſumpſit ex virgine. De
qua mundiſſima ⁊ alma/ mũdiſſimus ipſe et al=
mus/miraculoſe natus eſt. ¶ Ad hoc aũt pro=
bandũ. Primo eſt inducendum illḋ qḋ ſcriptũ eſt
Iſa.7.d. Et addidit dñs loqui ad Achaz dicens
Pete tibi ot.i ſignum vel miraculũ a dño Deo
tuo in profunda petitione ⁊ exalta eam ſurſum.
Et dixit Achaz. Non petam ⁊ non tentabo dñz.
Et dixit. Audite queſo domus David. Nũquid
modicum eſt vobis vexare hoĩes vel laxare:q2
vexabitis vel laſſabitis etiam deũ meũ? Propť
hoc dabit ipſe vobis ſignum vel miraculum. Ec
ce alma.i.illa alma/cõcipiet ⁊ pariet filiũ: ⁊ vo=
cabit ipſa nomen eiꝰ Immanu.el.i.nobiſcũ deꝰ.
Butirũ ⁊ mel comedet/vt ſciat reprobare maluꝫ
⁊ eligere bonũ. ¶ Ceteris p̄miſſis /notãdum ẽ
ꝙ alma nomen eſt hebraicũ ⁊ latinũ. Almꝰ quip
pe vt dicit Papias.i.ſanctꝰ:pulcher:⁊ altꝰ.et di=
citur ab alendo. Gloſa quoqꝫ ſuper Iſa.7.dicit.
Alma hebraice:latine quoqꝫ diciť ſancta. Item
ibidem alia gloſa. Alma apud Hebreos/adole=
ſcẽtula dicitur:vel abſcondita.i.apocrifa:q̄ nũq̄
virorũ patet aſpectibus. ¶ Hinc ergo eſt ꝙ Ra
bi Qimhi dicit in libro Saraſſim. Poſuiſti iniq̄=
tates noſtras corã te aalumenu.i.abſcondita no
ſtra ad lumen vultus tui.pſ.89.b. Itẽ Iob.28.
d. Veta aluma:⁊ abſcondita producit ad lucem
Iteꝫ in pſ.43.f. Ipſe cognoſcit taalumot.leb.
abſcondita cordis. Item in Geñ.24.c. Et erit
aalma/egrediẽs ad hauriendũ.⁊c. Dixit inq̄ Ra
bi Qimhi. Oĩa hec ſignãt abſcõdere ⁊ celare Põt
autẽ vocari alme ⁊ illa q̄ virgo eſt/⁊ illa q̄ ẽ cor=
rupta:quẽadmodum naara.i. puella vel adole=
ſcentula. Hec Rabi Qimhi. ¶ Alma igitur cela=
tã ſonat apud Hebreos atqꝫ occultaꝫ.quã ob rẽ
illam olim ſignificabat virginẽ: ⁊ in ſequẽtibus
patebit:que pudorẽ ſue virginitatis ⁊ clauſtra ce=
lans atqꝫ occultans:nulli vnq̄ ex ea expoſuerat
nulliqꝫ reuelauerat hominũ:⁊ erat ſancta ⁊ inte
gra mente ⁊ corpore. Alia nãqꝫ quecũqꝫ licet ta
lis nõ ſit:dũ tamen ſinceritatẽ habeat corporis:
vocatur betula. ¶ Sciendũ eſt itaqꝫ ꝙ alma ar=
ticulata.i.cũ additiõe huius litere q̄ diciť ה he/
que ſepe additur apḋ Hebreos eis /q̄ nota ſunt:
vel de q̄bus iã facta eſt aliq̄ mentio. Quẽadmo
dũ apḋ vulgares italos:cũ de notis vel de illis de
quibus iã ſermo preceſſit /loquũtur: addũt nomĩ
ni maſculis/lo:⁊ femenino/la. vt la prea:la caſa
lo ben lo mal. Alma nũq̄ articulata.i. haalma ĩ
tota ſerie teſtamenti veteris nõ inueniť niſi ĩ trĩ
bus locis. Quorũ Primꝰ eſt ĩ Geñ.24.c. vbi ait
Eliezer. Ecce ego ero ſtãs ſuꝑ fontẽ aque: ⁊ erit
haalma.i.illa alma q̄ erit egrediẽs ad hauriẽdũ.
Et dixero ei pota me q̄ſo modico aque de idria
tua.⁊c. Secũdus vero eſt in ſcḋo Exo. vbi de mi
riã.i.de Maria ſorore Moiſi taliter ſcriptũ eſt.
Et dixit filia Pharaonis:vade:⁊ iuit haalma.i.
illa alma ⁊ vocauit matrem ipſiꝰ infantis. Ter=
tius locus eſt:in.7.Iſa. capitulo : vt iam paulo
ante dictuꝫ eſt. Ecce haalma cõcipiet ⁊ pariet fi=
lium:⁊ vocabit ipſa nomẽ eiꝰ Immanu/el.i.no=
biſcum vel cũ nobis deus. ¶ Quia vero nulli ſa=
pientum Iudeorũ põt vel debet eſſe ambiguum
quin Eliezer puellam ſanctã ⁊ virginẽ quereret
Iſaaq filio Abrahe dñi ſui vxorẽ : ⁊ talis fuerit
Ribqa.i.Rebecca. Miriam quoqꝫ.i. Mariam ſo
rorẽ Moiſi puellam ſimiliter ſanctã ⁊ virginem
conſtet tunc extitiſſe. Et de oĩbus cõſimilibꝰ idẽ
omnino debeat eſſe iudiciũ/ vt dicunt ſapiẽtes.
Hoc nomẽ haalma in Iſaia/puellã ſanctam ac
virginẽ que clauſtra ſui pudoris celauerit a viris
et occultauerit:oportet ſignificare cum duobus
premiſſis ſit oĩno cõſimilis. ¶ Hoc aũt non ſolũ
ſic eſſe hac ratione oſtẽditur:ſed etiã ex eo ita eſ
ſe vehementer cõuincitur:ꝙ ſeptuaginta eorũ ſa=
pientes tẽpore Ptholomei regis Egypti: ĩ quo
rum cõparatione: vt ꝑ Talmud eſt lõge ſuperiꝰ

ꝓbatum: minus ꝙ aſini reputantur moderni:
cū ad hūc locū Iſa. venerūt / pro haalma virgīe
tranſtulerunt / dicētes. Ecce virgo concipiet. ⁊c.
¶ Hoc autem de glorioſa virgine Maria matre
dn̄i noſtri Ieſu Chriſti: ⁊ de alia nulla debet itel
ligi: put in ſequētib⁹ adhuc fortius ꝓbabitur. Ip
ſa nāq; opere ſpiritusſancti ſine viro ꝯcepit vir=
go: vt conſtitit efficaciſſimo teſtimonio Ioſeph
viri ſui. Cui ſic̄ habetur Mat. 1. f. Angelus domi
ni ſic locutus eſt Ioſeph fili Dauid: noli timere
accipere Mariā cōiugē tuā: qḋ eni in ea natū eſt
de ſpiritu ſancto eſt. Et infra. Hoc aūt totum fa=
ctum eſt vt adimpleret̄ qḋ dictū eſt ꝑ prophetā
dicentē. Ecce virgo in vtero habebit. ⁊c. ¶ Nec
dicat aliquis hoc nomē articulatū .i. haalma in
ſupradictis Iſaie verbis: idcirco dn̄e noſtre mi=
nime cōuenire. quia exigit vt predictum eſt vel
mentionē: vel aliquā eius preceſſiſſe notitiā. nos
enī dicimus / ꝙ iam longe ante Iſa. Salomō de
cuius ſtirpe fuerat naſcitura: expreſſam de ipſa
in Miſle .i. in parabolis ſuis / ſub hoc noīe alma
fecerat mētionē. Ait enī ꝓuer. 30. f. Tria ſunt
ꝗ ſepata ſunt vel diſtant. vel mirabilia facta ſunt
apḋ me: ⁊ quartū nō cognoui. Via haneſſer .i. vul
turis vel aquile in celis. Via nahas .i. ſerpentis
ſuper petram. Via nauis in corde maris. Et via
gheber .i. viri vel valētis: in alma .i. in abſcondi=
ta vel celata ¶ Animaduerte lector ꝗ bene Sa
lomon in hac parabola / vias Meſſie ſeu Chri=
ſti / deſcribēdo: incipiens a nouiſſima: hoc eſt ab
eius aſcenſione in celum ꝑuenit ad primam .i.
ad incarnationē. Quis enī melius viam tenuit
aquile vel vulturꝭ ꝗ Chriſt⁹: Qui peccatores ve
lut quedā cadauera corruptos ⁊ fetidos per pec
catum: venit ad penitentiā vocare: ⁊ ſibi ſpiritu=
aliter ꝑ fidē ⁊ charitatem incorporare ⁊ ſaluare:
et maxime cū celos aſcēdit in aſcenſione: vt ait
ipſe Mat. 9. Non veni vocare iuſtos / ſed pecca=
tores ad penitentiā. Patet ergo ex iſtis ꝙ via
Chriſti ſiue Meſſie. via fuit aquile ſeu vulturis
de cruce ad ſepulchrū. de quo die tertio reſurre=
xit: ⁊ inde celos aſcendit. ¶ Via quoq; ſerpētis
ſuꝑ petram fuit: ipſe quippe figuratus eſt in ſer=
pente illo / de quo ſcriptū eſt Numeri. 21. b. Et di
xit dn̄s ad Moiſen. Fac tibi zaraf .i. ſerpentem
vrentē vel eneum: ⁊ pone ipſum ſuꝑ nes .i. ſignū
Et erit oīs ꝑcuſſus a ſerpente ⁊ videbit eum ⁊ vi
uet. ⁊c. Et fecit Moiſes ſerpentē eneum. Et de
Meſſia ſcriptum eſt. Iſa. xj. d. Et erit in die il=
lo radix Iſai q̇ erit ſtans ad ſignū populorū. ⁊c.
Hinc eſt ꝙ Meſſias noſter ait Nichodemo prin
cipi Iudeoꝝ. Io. 3. d. Sic̄ Moiſes exaltauit ſer=
pentē in deſerto: ita exaltari oportet filium ho=
minis / vt oīs qui credit in ipſum non pereat: ſed
habeat vitā eternam. ¶ Et nota ꝙ ſicut ſerpens
Moiſi ſimilitudinē q̄dē ſerpētis venenoſi habe
bat: ⁊ tñ venenoſus nō erat / ſed valde virtuoſus
Ita Chriſtus in cruce ſimilitudinē habebat ho=
minis pctōris: ⁊ tñ nō erat peccator: ſed peccato
rum iuſtificator / atq; ſaluator. ¶ Viā quoq; na=
uis fuit: ſtat⁹: vita: ⁊ tranſitus Chriſti ꝑ tēpeſta=
tes ⁊ amaritudines mundi. Quia vero de ipſis
dicit dn̄s per Iſa. 57. f. Et impij ſicut mare tem=
peſtuoſū factū: qḋ quieſcere nō poteſt. Trāſit⁹
Chriſti de hoc mundo ad patrē tꝑe tempeſtatis
acerbiſſime ac grauiſſime paſſionis per medios
fluctus ſeuitie impiorum gentiū nec nō Iudeorū
Via fuit vtriq; nauis in corde maris: feris eorum
fluctibus cōcuſſa ac repcuſſa. Deniq; via viri vl̄
valentis in alma fuit ſimiliter Meſſie noſtri icar
natio .i. Chriſti de virgine Maria. quā quidē viā
Salomon plene atq; ꝑfecte nō potuit cognoſce
re. Qualiter enī ⁊ quō abſq; humano ſemine vir
go poſſet cōcipere: ⁊ perfectum deū ⁊ hominem
in vtero cōcludere / parere filium ⁊ virgo ꝑmane
re: nec Salomonis intellectus plene capere po=
tuit / nec lingua explicare. Recte igitur dixit. Et
quartū non cognoui: qḋ eſt via viri in alma. Me
rito itaq; de matre dn̄i noſtri Ieſu Chriſti dixit
Iſaias. Ecce haalma ꝯcipiet cū articulo tāꝗ de
nota. ⁊ de qua iam Salomon ī hunc modū fece=
rat mētionē. ¶ Hic tamē eſt ſciēdum: ⁊ valde ca
uēdum ꝙ Iudeorū falſitas modernorū cōtra id
qḋ de alma dictū eſt: ⁊ ſubſannādo ⁊ blaſphemā
do vehementer clamat et dicit / vt proſequa=
mur textū / ⁊ legamus vlterius. Sequit̄ enī ꝓ
uer. xxx. f. Sic eſt via mulieris adultere ꝗ come=
dit ⁊ terſit os ſuū / ⁊ ait. Nō feci iniq̇tatē. Ab Ab
inquiunt. Hinc oſtēditur vobis ꝙ alma in hoc lo
co nō poteſt eſſe niſi corrupta: eo ꝙ mulieri adul
tere taliter cōparatur. ¶ Quibus reſpōdeatur:
ꝙ verba Salomonis in libro hoc: idcirco Miſle
id eſt prouerbia vel parabole vocātur: qꝛ ſemper
fere vnū pretendūt ⁊ aliud intendant. Alioquin
Maſſal .i. parabola vel ſimilitudo tā nō erit maſ
ſal: ſi ſic oīno intelligatur vt ſonat. Quā obrem
parabola grece dicitur a para qḋ eſt iuxta ⁊ bo=
le qḋ eſt ſententia: quaſi nō id qḋ dicitur: ſʒ id qḋ
iuxta illud ſignificatur. Viā ergo mulieris adul=
tere non debemus hoc in loco ad literā accipere
ſed vitā ⁊ mirabilē agendi modū cuiuſdā adulte
re peſſime: de qua in Iſa. 57. b. Iudeis a dn̄o ta
liter dictum eſt. Et vos accedite huc filij augura
tricis ſemen adultere ⁊ fornicarie. De qua etiam
in Ezechiele. 16. a. Sic ait dn̄s ad Hieruſalē. Et
infra. d. Et nō fuiſti ſicut meretrix ad deridēdū
vel cōtēpnēdum: vel ad laudandū preciū. Sʒ vt
mulier adultera ꝗ ſub viro vel pro viro ſuo ſuſce
pit alienos. Itē adhuc infra in eodē capitulo. e.
Et iudicabo te iudicijs adulterarum ⁊ effunden
tiū ſanguinē: ⁊ dabo te ſanguinem furoris ⁊ zeli.
Ex iſtis itaq; patet ꝙ mulier adultera ī ſupradi=
cta parabola eſt ſinagoga Iudaica ꝗ comedit et
comedere nō deſinit ſapidiſſimū ſibi panē illum
de quo ſcriptum eſt ꝓuer. 20. e. Sapidus ē ho
mini panis mēdacij. Et poſtea vel vltimo imple
tur os eius calculo. Calcul⁹ vocat̄ hic pena eter
na inferni. Calculus enī maſticari nō pōt nec cō=
ſumi: quia durus eſt: nec glutiri nec expui / qñ to
tū os plenū ē. Sʒ pena inferni duriſſima ⁊ dura=

bilis eſt: ꝛ nullatenus euadi poteſt / nec finiri nec
minui / nec aliqua lachꝛumarũ humiditate molli=
ri. Qꝫ autẽ panis mendacij ſuauis ac ſapidus ſit
Judeis / oſtẽdit per Hiere. vbi in. 9. cap. c. ſic ait
de eis. Et veritatẽ non loquũtur. Docuerunt lin
guam ſuã loqui ſeqer. i. mendaciũ. Itẽ Hiere. v.
a. Et ſi viuit dñs dixerint: ſed hoc ad ſeqer: hoc
eſt / ad falſitatẽ vel ad mendaciũ vel ad fraudeꝫ
iurabunt. ¶ Quẽadmodũ igiẽ via vulturis vel
aquile ĩ celo: ꝛ via ſerpẽtis ꝛ nauis: necnon ꝛ via
viri in alma facte ſunt mirabiles Salomoni / et
difficiles atqꝫ diſtantes multũ ab intellectu eius
vt ſupꝛa dictũ eſt. Sic fuit apud eũ mirabile val=
de ꝛ multũ diſtans ab eius ratione via iſti⁹ adul
tere nequiſſime. Qualiter eni Salomonis ratio
potuit aut debuit capere malicie imẽſitatẽ. iple=
tatis profunditatẽ. ꝛ perfidie q̃titatem: qua hec
adultera erat Meſſiã. i. dñꝫ noſtrũ Jeſũ Chꝛiſtũ
oĩno innocentẽ moꝛti cõdẽnatura: ꝛ Barraban
ſeditioſum ꝛ homicidã hominẽ inſtanter petitu
ra. Qua etiam fatuitate quave inſania: qua mẽ=
tis inopia: vel qua inuidia diabolice ſtimulata:
vel quo agitata demonio poſſet Meſſiã repelle
re / ſolo verbo cecos illuminãtẽ: ꝛ audire ſurdos
et loqui faciẽtẽ mutos: curantẽ claudos / ꝛ lepꝛo
ſos mundantẽ / ac moꝛtuos ſuſcitãtẽ / ſanantem
quoſcũqꝫ alios egros ꝛ languidos: ꝛ de areptis
demones expellẽtẽ: ꝛ de panibus paucis pluri=
mos ſatiantẽ: et innumera huiuſcemodi miracu
la faciẽtẽ. Barqozbam vero qui nihil re vnq̃ fe=
cit ꝓ Meſſia ſuſcipere / quẽ ex ſolo nomie / ꝛ hoꝛ
rere debuit ꝛ ſuſpectũ habere. Barqozbã nãqꝫ i
terpꝛetatur filius mendacij vel filius falſitatis.
De quo ſuperius in pꝛima ṗte huius operis plu=
rima dicta ſunt. Rurſum etiam cur Salomõ non
ſolum mirari debuit / ſed etiam ſtupere / ꝙ adul=
tera hec: dum eſſet in Hieruſalẽ ꝛ in pꝛedicto fu=
iſſet decepta falſario: Nihilominꝰ alium fecit ſi=
bi Meſſiam in ciuitate quẽ vocãt ipſi Judei Bit
ter: cui nomen erat Benqozeba. qḋ ſimiliter vo=
catur filius mẽdacij vel filius falſitatꝭ. Quis enĩ
noſtrum adhuc capere valeat ꝛ cuꝫ Salomone
vehemẽter nõ obſtupeat? Quis tam potẽs vnq̃
quis tã validus demõ ſepe dictã adulterã ſic po
tuit cecare: vt in duobus Meſſijs antedictis tam
turpiter ſeducta / duos Meſſias adhuc vnũ filiũ
Joſeph ꝛ aliũ filiũ Dauid venturos pꝛeſtoletur?
Bene igitur Salomõ altitudinẽ ſupꝛadictoꝛum
quatuoꝛ ꝛ pꝛofunditatem impietatis ꝛ iniquita=
tis: nec non ꝛ immenſitatem fatuitatis ꝛ inſanie
iſtius adultere conſiderans: que pꝛo vero Meſ=
ſia tales ſibi cõſtituit / admiratus ſubiunxit. Sic
eſt via mulieris adultere. ſic. ſ. admirãda: ꝛ ad in
telligendum difficilis / ꝛ vltra modũ ſtupenda: q̃
panẽ tot mendacioꝛum comedit ꝛ comedere taꝫ
auide nõ deſinit. Et quaſi tergẽs os ſuũ ac ſi ni=
hil inſanie vel iniquitatis fuerit operata: erube=
ſcere neſcit. Et hoc eſt qḋ Hieremias. 3. b. ait ei.
Frons mulieris meretricis facta eſt tibi. renui=
ſti erubeſcere. ¶ Deniqꝫ hãc veram mõſtrat eſſe
ſententiã Rabi Selomo quo ad iſtã adulteraꝫ: q̃
in ſuo perus. i. expoſitione ſuꝑ ꝓuerbia pꝛedicta
ſic exponit. Tria facta ſunt mirabilia ex me: et
q̃rtũ nõ cognoui. Glo. Ra. Se. Tres res ſunt mi
rabiles ꝛ velate a me: via vulturis vel aquile in
celo: hoc eſt regnum Babel. i. Babilonie: de quo
dictũ eſt Ezechiel. 17. a. vultur vel aquila gran=
dis magna vel magnis alis: longa vel lõgꝰ mẽ=
bꝛis. ꝛc. via ſerpentis ſuꝑ rupẽ. hoc eſt regnũ Me=
doꝛũ. via nauis ĩ coꝛde maris. hoc eſt regnũ Gre
coꝛũ: qḋ fuit leue ĩ ſentẽtijs ſuis. Et via Gheber:
id eſt viri in alma. hec eſt Roma: q̃ dixit Iſa. 47.
c. In ſempiternũ ero ghebaret. i. dña vel valẽs.
Sic via mulieris adultere / hoc maluꝫ ꝓmeruit
eis. i. regnis quatuoꝛ antedictis. eccleſia Iſrael
que adultera facta eſt per idolatriã. Et ſic meru
it vt calamitates venirẽt ſuꝑ eã. Comedit ꝛ ter=
ſit os ſuum: ꝛ dixit. Nõ feci iniquitatẽ. ſicut dictũ
eſt ei. Hiere. ij. g. Ecce ego iudicaui te eo ꝙ di=
xeris. Nõ peccaui. huc vſqꝫ Rabi Selomo. Nũc
ad id qḋ pꝛincipaliter intendimꝰ reuertentes di=
camus. Ecce inquit ꝓpheta. haalma. i. illa vir=
go Maria / ſancta ꝛ abſconſa: de qua longe ante
Salomon vt pꝛobatũ eſt fecerat mentionẽ: con
cipiet diuĩa virtute: ꝛ pariet filiũ ſalua virginita
te: ꝛ vocabit ipſa virgo. ſ. nomen eius ab angelo
Gabꝛiele pꝛemonita ꝛ inſtructa: ꝛ nihilominus
ſpiritu ſãcto repleta Immanuel: vel vocabit ipſa
id eſt ipſe ſpirituſſanctus q̃ eſt generis feminini
in hebꝛeo: nomẽ eius Immanuel. i. nobiſcũ deꝰ.
ꝑ qḋ diuine nature ac noſtre in vna Chꝛiſti perſo
na ꝯiũctio demõſtrat. Meſſiam enĩ tñ ſeu Chꝛi
ſtum deũ eſſe ꝛ homineꝫ ſuperius eſt pꝛobatum.
Quare: qꝛ ipſe ſolꝰ eſt Immanuel. i. nobiſcũ deꝰ
ſibi ſoli ac ſue matri iſta verba ꝯueniunt. ¶ Hic
inſurgit Judeus ꝛ dicit Meſſiã noſtruꝫ a matre
ſua Immanuel nũq̃ fuiſſe vocatũ: ſꝫ Jeſſua: hoc
eſt Jeſus. Pꝛoinde tota Chꝛiſtianitas vocat
eum Jeſuꝫ ꝛ nõ Immanuel: quare manifeſtũ eſt /
ꝙ pꝛedicta verba. ſ. Ecce haalma cõcipiet. ꝛc. fi=
lio Iſaie et matri eius cõgruũt: ꝛ nõ alij: vt mon
ſtrat Rabi Selomo locũ hunc taliter exponen=
do. Ecce haalma. Glo. Ra. Se. Uxoꝛ mea cõci=
piet hoc anno: ꝛ eſt annus quartus regis Acaꝫ: ꝛ
pariet filiũ: ꝛ vocabit ipſa nomẽ eius. i. ſpiritus
ſanctus qui erit vel qui deſcendet ſuꝑ eam. Et vo
cabit ipſa alma. ſ. vel ſpirituſſanctus qui eſt in he
bꝛeo feminini gñis: nomẽ eiꝰ Immanuel. Qua=
ſi dicatur ꝙ cõditoꝛ noſter erit nobiſcũ. Hec Ra.
Se. ¶ Huic obiectioni reſpõdens: cõcedo ṗmũ
hanc expoſitionẽ verã eſſe et bonã hoc excepto
ꝙ in perſona Iſaie almam dixit eſſe hic vxoꝛeꝫ
ſuam: ꝛ ꝑ cõſequens Immanuel eſſe filiũ ſuum. ſ.
Iſaie. qḋ quideꝫ ꝓbabitur falſum eſſe in ſequẽ=
tibus multiplici ratione. Ad pꝛemiſſum obiectũ
ergo dicendũ: ꝙ aliḋ eſt nomẽ nature: ꝛ aliud eſt
nomen impoſitionis. Natura nãqꝫ dãs foꝛmam
dat nomẽ. ſicut homini hoc nomẽ qḋ eſt hõ. Ho
mo eni nominatur q̃s pꝛopter naturã hominis
quã ṗticipat. Sic quoqꝫ Meſſias noſter domi=

nus Jeſus Chriſtus: Immanuel.i.nobiſcũ deus
hoc eſt deus ⁊ hõ dictus eſt ⁊ vocatus a ſpiritu
ſancto: ⁊ a matre ſua: ⁊ a chriſtianis oĩbus talis
eſſe ⁊ creditur ⁊ vocatur. quia duas naturas par
ticipat diuinã.ſ. ⁊ humanã: vt ſupius i loc' ꝙ plu-
rimis eſt probatum. Iuxta hunc aũt modũ a ſpi
ritu ſancto in ſcripturis diuerſimode ac multipli
citer appellatur: ſicut in Ieiere. xxiij.c. vocatur
Iod.he.Vau.he.i.deus: vt longe ſuperi⁹ patet
et vt in Iſa.ix.b. ¶ Ieſſua igitur.i.ſalus vel ſal-
uatio fuit nomẽ dñi noſtri Ieſu Chriſti ſm impo
ſitionẽ. Immanuel vero ⁊ multa alia ſcdm veri-
uſq; nature ipſius cõditionẽ. Quia vero nos la-
tini cũ lingua ⁊ nõ cũ gutture loquimur: vt Ara-
bes ⁊ hebrei corrupte pnũciamus p Ieſſua Je
ſum. Sicut ⁊ alia multa hebreorũ noĩa corrũpi-
mus in hunc modũ. ¶ Ꝺ aũt haalma in ſupra-
dictis Iſa. verbis: nolunt Iudei eſſe virginem
ſed Iſaie vxorem: ⁊ per cõſequens Immanuel
eſſe filium eius. Tum: quia virgo apud Hebreos
proprie betula dicitur. tum quia ipſe propheta
viij.a.dicit. Et acceſſi ad prophetiſſam et con-
cepit et peperit filium. Reſpondeo ad primũ Ꝺ
ſicut propheta non poſuit ibi Betula qꝺ eſt pro-
prie virgo. ſic non poſuit ibi naara: ꝙ loquendo
proprie eſt puella. Cũ ergo ibi poſuit haalma et
non Betula: q tam bonam ꝙ malam virginem
ſignificat: ideo fecit: quia virginẽ ſanctam et ab-
ſconditam / hoc eni; haalma ſonat: voluit ſigni-
ficari vt ſuperius eſt probatum. ¶ Deinde Im-
manuel nõ eſſe nec fuiſſe filiu; Iſaie neq; vxoris
ei⁹ inde volo prius oſtendere: vbi prius i Iſaia
viij.b.taliter ſcriptum eſt. Et pp̃ter hoc: ecce do
minus aſcendere faciet ſuper eos aquas flumi-
nis fortes ⁊ multas. Regẽ Aſſur ⁊ grauitatẽ vel
gloriã eius. ⁊c. vſq; Et erit extẽſio alarũ ei⁹ im-
pletio latitudinis terre tue: o Immanuel. ¶ Ro
ta ꝙ hoc filio Iſaie cõpetere nullaten⁹ põt q̃ per
ſona priuata fuit: ⁊ nunꝙ terra; habuit ad regẽ-
dum / quare fuerunt aliqui Iudei qui hoc expo-
ſuerunt de Ezechia filio Acaz: vnde Rabi Selo
mo ſup Iſa. vij. vbi dicitur. Et vocabit nomẽ ei⁹
Immanuel: ait. Sunt aliq̃ exponẽtes ꝙ de Eze
chia dictum eſt hoc: ⁊ non eſt poſſibile. Cũ enim
tu numerauerìs annos eius: inuenies eum natu;
fuiſſe.i. Ezechiam ſcdm hoc: ante regnu; patris
nouẽ annis. Hec Ra. Selo. Et nota ꝙ hoc põt
ſic pbari. Acaz enim regnauit. xvj. annis: vt ha
betur. 4. Reg. 16. a. Cui ſucceſſit Ezechias filius
ei⁹ q̃ erat. 25. annoꝝ qñ cepit regnare. iiij. Reg.
18. Ergo i p̃io ãno Acaz erat Ezech. 9. annoꝝ.
Soli ergo Meſſie hoc ꝯpetit q̃ ſolus vere ẽ Im
manuel.i. nobiſcum: hoc eſt cum noſtra humani
tate deus. ¶ Adhuc videtur ꝙ per id quod ait
Iſaias. Et acceſſi ad propheti ſſam: nequaꝙ de-
beat intelligi haalma fuiſſe vxor ei⁹. nec Imma-
nuel filius eius. Liquido Ieſu Chriſto donante
patebit cũ quedam pauca fuerint ante premiſſa.
¶ De quibus vnũ ſit id qꝺ in perſona ſpũſſancti
eſt: vt patet per Targum i Iſaie. 8. a. taliter ſcri

ptum eſt. Sume tibi libru;. ⁊c. Iuxta eodẽ.ĥ. Bar
ſua. Deinde propheta in ſpiritusſancti perſona
vt per Targũ patet: ſubiungit. Et cõteſtatus ſu;
mihi teſtes fideles Uriam ſacerdotem ⁊ zachari
am filium Barakie. Et acceſſi ad pphetiſſam et
cõcepit ⁊ peperit filiũ. Et dixit dñs ad me. Voca
nomẽ eius velocẽ ad ſpoliãdũ / feſtinã ad preda-
dum. Qm̃ anteꝙ ſciat puer vocare Abi.i. pater
mi: ⁊ Immi.i mater mea: leuabitur exercit⁹ Da-
maſci. ⁊c. Idẽ in Targũ. Et ꝯteſtat⁹ ſum ex gra-
mea teſtificationes malas quas dixi venturas in
prophetia Urie ſacerdotis. Ecce futurũ eſt quoq;
ſic. Oẽm cõſolationẽ quã dixi venturã in prophe
tia zacharie filij Barakie. Ego adducturus ſu;
et intraui ad prophetiſſam: ⁊ cõcepit ⁊ peperit fi-
lium: ⁊ dixit dñs ad me. Voca nomẽ eius velocẽ
ad ſpoliandum ſpolia / ⁊ ad predandum predam
⁊c. Huc vſq; Targu;. Animaduertat tua pruden-
tia lector / ꝙ iſta Targum.i. tranſlatio ex hoc qꝺ
dicit. Et conteſtatus ſum. ⁊c. vſq; ad Ego addu-
cturus ſum. euidenter oſtendit verba iſta ſpiritui
ſancto ⁊ nõ Iſaie cõgruere. Nõ eni Iſaias dixit
aliquid in prophetijs iſtorum duorũ teſtium cu;
nõdũ eſſent nati: vt infra probabitur ſed ſpũſſan
ctus. Cui etiã optime conuenit ingreſſus ad pro-
phetiſſam.i. ad beatã virginẽ: vt paulo poſt dice
tur. Poſt puſillum etiã. ĥ. Rabi quoq; circa finem
probat hoc idem. Ex quibus patet ꝙ ſpũſſanct⁹
acceſſit ad prophetiſſam.i. ad almã ſupradictam
id eſt ad virginẽ Mariã: cuius virtute cõcepit ac
peperit ſaluatorẽ. Quare aũt dicta ſit propheti ſ-
ſa infra dicetur. ¶ Scriptum quoq; eſt in libro
Machot / i fierãt ipſi⁹. En Rabi Eleazar ⁊ Rabi
Iehoſſua ⁊ Rabi Aaqiba ambulãtes in via: au-
dierunt vocem tumultus Romanorũ: licet diſta
rent ab eis ſpacio. 120. miliariorum. ceperũt ip-
ſi flere. Rabi vero Aaqiba ridere. Dixerũt ergo
ei. Quã ob rẽ tu rides? Ait eis. Et ob quã rẽ vos
fletis? Dixerunt ei. Gentes huiuſmodi q̃ adorant
idola ⁊ thurificant demonib⁹: ſunt habitãtes cõ
fidenter ⁊ pacifice taciteq;: nos vero ſumus i ta
li ſtatu: et domus ſcabellum pedum dei noſtri cõ
buſta: ⁊ nõ flebimus? Ait illis. Propter hoc ego
rideo. Si eni talia facit deus illis qui tranſgredi
unt voluntatẽ ſuã: qualia facturus eſt eis qui nõ
tranſgrediuntur eam? Rurſus etiam vice quada;
erant aſcendẽtes hieroſolymã. Cũq; perueniſſent
ad montẽ ſpeculatorum: ſciderunt veſtimẽta ſua
Cum autẽ perueniſſent ad montẽ domus: vide-
runt vulpem egredientẽ de domo ſancti ſanctoꝝ.
Ceperũt ipſi flere: ⁊ Rabi Aaqi ridere. Dixerunt
ergo ei. Quare tu rides? Ait eis. et quare vos fle
tis? Dixerunt ei. Locus de quo ſcriptũ eſt. Nu-
meri. 3. c. Et alienus qui appropinquauerit mo
rietur. Nũc cõpletũ eſt in eo illud Treñ. 5. f. Sup
montẽ ſion qꝺ deſertũ eſt vulpes ambulauerũt in
eo / ⁊ nõ plorauim⁹? Dixit eis Rabi Aaqiba. Et
hoc ego rideo. Scriptũ eſt eni Iſa. 8. a. Et adhi
bui mihi fideles teſtes. Uria; ſacerdotẽ ⁊ zachari-
a; filium Barakie. Et que eſt materia Urie apõ

zachariam? Uria nāq₃ fuit in ſanctuario p̄mo. ſicut dictum ē Hiere.26.e. Uir quoq₃ fuit prophetās ī noīe dn̄i. Uria fili⁹ Semeie de Cariaritiarim. Et prophetauit cōtra ciuitatē iſtā: ⁊ contra terrā iſtā: ſm oīa v̄ba Hiere. Et audiuit rex Jodoiaqim: ⁊ omnes robuſti eius: ⁊ eduxerūt Uriā ex Egypto: ⁊ introduxerunt eū ad regem Jodoiaqim: et pcuſſit eū gladio. Porro zacharias fuit ī ſanctuario ſcdo. Sed ſcriptura ſuſpēdit prophetiā zacharie in prophetia Urie. Jn Uria quippe ſcriptū eſt. Michee.iij.g. Cauſa veſtri/vel propt reuolutionem veſtrā. Sion quaſi ager arabitur: ⁊ Hieruſalem in aceruos erit. Et mons domus/ beſtijs ſilue/vel in excelſa ſilue. Jn zacharia vero ſcriptum eſt.8.b. Adhuc habitabunt ſenes et vetule: in plateis Hieruſalem/ ⁊ vir cuius bacul⁹ in manu ſua propter multitudinem dierum. Cū nōdū impleta eēt prophetia zacharie. Nūc vero ex quo impleta eſt prophetia Urie: gauiſus ſum/ q: ſcio ꝙ prophetia zacharie iplebitur. Quo audito: dixeſt Rabi Aaqibe huiuſcemodi v̄ba Aſola t⁹ es nos. Rabi Aaqiba. Cōſolat⁹ es nos. Hucuſq₃ Talmō. ¶ Rabi q̄q₃ Se. Jſaiā exponēdo: ait. Et adhibui mihi ī dieb⁹ ēt Joaqim duos teſtes fideles: q̄rū vn⁹ ē Urias ſacerdos: quē iffec Joaqim. ſicut dictum eſt Hieremie.26.e. Fuit quoq₃ vir prophetans in nomie dn̄i. Uriahu fili⁹ Semaiahu de Cariaritiarim: ⁊ prophetauit cōtra ciuitatem iſtam: ⁊ contra terram iſtam. ſicut om̄ia verba Hieremie.⁊c. Et alius eſt zacharias filius Barakie: qui prophetauit in āno ſcdo Darij. Adhuc habitabunt vel ſedebunt ſenes ⁊ vetule ī plateis Hieruſalem. Uria fuit ſignum zacharie. ſi videritiſ impleri prophetiā Urie. Scitis expectantes ꝙ complebit̄ ꝓphetia zacharie. Et hoc quēadmodū adhibui mihi teſtes in facto Sēnakerib. Amos ⁊ Jſaiam. Amos eni.vij.g. fuit teſtis ſupplicij.x. tribuū dicēs. Et Jſrael captiuādo/captiuabit̄. Jſaias vero ad animādū Ezechiam: vt fiducialiter ageret. Sequitur. Et peperit filium. Jllum eundem filiū quē vocauit prophetiſſa Jmmanuel. Hec Rabi Selo. ¶ Paulo ſupius.§. Hic inſurgit Judeus. Dicit Rabi Selomo: ꝙ ſepe dicta prophetia.ſ. Ecce Haalma cōcipiet: edita fuit in quarto anno Achaç. Probat vero iſtud ſup quartum Reg.xv.d. iſto mō. Jn āno.20. Joaqim filij Ozie. Glo. Ra. Selo. dicendum erat in anno iiij. Achaz. Ecce enim omnes dies regni Jotan xvi. āni ſunt. ſicut dictum eſt.4. Reg.xv.ſ. Jotan filius Ozie regis Juda.25. ānorum erat cum regnare cepiſſet: ⁊.xvj. ānis regnauit. Sed quoniā Achaz fuit impi⁹ placuit ſcripture: cōputare quatuor ānos in ānis Jostan exiſtētie in ſepulchro: ⁊ non in annis Achaç exiſtentie viui. Sic ē iſtud in libro qui dicitur Ceder Olam. Hoc Rabi Selomo. Et nota q̄ſm hoc non in quarto anno Achaç: ſed in principio quīti dictū eſt per Jſaiam. Ecce Haalma concipiet. Si eni de.xvj. ānis: q̄bus regnauit Achaç quatuor ſubtrahūtur: vt p̄dictum eſt.xij. remanent: in quorum principio p̄mi: per Jſaiam dictum eſt. Ecce Haalma concipiet.⁊c. Juxta id qd̄ determinatum fuiſſe dicit̄: ī Ceder Olam. Et hoc non q̄dē hic: ſ₃ alibi vtile valde eſt. ¶ Si a quarto igitur anno Achaç excluſiue computare cepim⁹: habebimus.xij. anos Achaç. xvi. eni annis regnauit: vt dicit̄.4. Reg. xv.f. Deiñ.29. q̄bus Ezechias regnauit.4. Reg. 16.a. Poſtmodum vero.55. quibus regnauit Manaſſe.4. Reg.18.a. Exinde duos annos q̄bus Amon regnauit.4. Reg.21.a. Surſum.31. ānū₃ q̄b⁹ regnauit Joſias.4. Reg.21.e. Demū tres mēſes Joathaz. et.xi. ānos q̄bus regnauit Joaqim: qui ſupradictum Uriā prophetā occidit: vt p̄dictum eſt. Hij ergo anni oēs ſimul ſumpti: faciunt.140. annos ⁊ tres menſes. Ex quo ſatis manifeſtū ē: ꝙ primus teſtis quē ſibi adhibuit Jſaias: vel ſpiritus ſanctus.i. Urias nondum erat natus quando adhibitus eſt. De ſcdo.i. de zacharia. Quis ſani capitis dubitet? A quarto enim Achaç vſq₃ ad ſcd₃ Darij quo ipſe prophetauit: fuerunt anni ducenti quinquaginta. ¶ Deniq₃ p̄miſſis ē addendum: ꝙ beata virgo Maria fuerit propheti ſſa. De multis itaq₃ propheti ſs ip ſius quas ī Cantico ſuo. Luce.i. inuenies. Hanc ſolā exempli gratiam ſufficiat induxiſſe. Ait ergo. Exultauit ſpūs meus in deo ſalutari meo. Quia reſpexit humilitatem ancille ſue: ecce enim ex hoc beatā me dicent omnes generationes. ¶ Q₃ aūt hec ꝓphetia impleta fuerit ⁊ impleatur quotidie ī Judeis ⁊ gentibus qui facti ſunt/ ⁊ fiēt Chriſtiani: p:obatione non indiget/ita eſt manifeſtum. Q₃ v̄o etiā in Sarracenis impleta ſit/ ⁊ ſemper impleatur. ¶ Jnde colligitur/vbi in Alchorano.i. ī libro legis eorum: in tertia çora: in quarto denario eius: taliter ſcriptum eſt. Et cum dixerūt angeli. o Maria vtiq₃ Deus elegit te/et purificauit te/et elegit te claram ſup mulieres ſeculorum. Jtem ī tertia çora in quinto denario. Cū dixerunt angeli o Maria: vtiq₃ Deus annūciat tibi verbum ex ipſo: nomen ei⁹ Jhce.i. Jeſus filius Marie honorabilis ī hoc ſeculo/atq₃ in alio. Et de propinquiorib⁹ al loquitur homines in cunabulo ⁊ in etate virili. Jtem in quīto denario tertie çore. dixit ipſa. Deus meus quomodo erit mihi filius/et non tetigit me homo? Dixit. Sic de⁹ creat qd̄ vult. Cū d̄creuerit aliq̄d vtiq₃ dicit ei. Eſto ⁊ erit. Docebit autem eum ſcripturam/ ⁊ ſapientiam/ ⁊ legem/ ⁊ euangelium/ ⁊ nuncium ad filios Jſrael. Utiq₃ ego veni ad vos in miraculo/vel cum ſigno a domino deo veſtro. Ego quidem creo vobis de luto quaſi formam auis/ ⁊ in ſufflo in eam: et erit auis per nutum dei: ⁊ curo cecum natum et leproſum: et ſuſcito mortuos per nutum dei. Jtem in 19. çora in primo denario. Et recordare in libro Mariam cum ſeparauit ſe a ſuis ad locum orientalem/ ⁊ aſſumpſit ſibi abſq₃ eis velamentum. Miſimus itaq₃ ad ipſam ſpiritū noſtrum. Et aſſimilauit ſe ſibi velut homo mediocris. Cui ipſa dixit. Ego refugio ad miſericordem a te: ſi fueris timoratus. Ait ipſe. Ego quidem ſum nuncius

domini dei ſui:vt donet tibi puerum immunem.
Ait ipſa. Qualit erit mihi puer:ꝛ non tetigit me
homo:nec fui laſciua? Dixit ipſe. Sic ait dn̄s de⁹
tuus:ꝛ hoc mihi facile:et vt ponā eum miraculū
hominibus:et miſericordiā ex me. Et fuit res im
pleta. Item in çora.66.g. Et Mariā filiā Imran
que incaſtellauit vel prohibuit pudorē ſuū. Et iō
inſufflauimus in eā de ſpū noſtro. Ipſaqꝫ credidit
v̄bis domini dei ſui/ꝛ libro eius/ꝛ erat ipſa Mi-
nalqanitin.i.de illis que amāt ſilentium:ꝛ ſtare ī
oratione. Huculqꝫ ea que Machomet⁹ dixit ī al-
corano deuꝫ dixiſſe ſibi mediāte Gabriele de btā
Maria v̄gine matre Chriſti. Multa quoqꝫ alia
huiuſcemodi ſūt ibi de ipa:ꝛ de Chriſto filio ſuo:
que cauſa vitāde prolixitatis relinquātur. ¶ Itē
legitur in libris auctenticis apud Sarracenos. q̄
ruꝫ vnus vocaꝭ Albokari. Alter vero Moſlim.
Dixit Ebi Horaira.ſoci⁹.ſ. Machometi:ꝙ audi-
uit nūcium dei.ſ. Machometū dicētem. Null⁹ na
ſcitur de filijs Adā quē nō tāgat Satanas qn̄ na
ſcitur. Et ideo plorat vociferās ex tactu Satan:
preter Mariā ꝛ filium eius. Clamor enim infātis
qn̄ cadit de ventre matris propter ꝑcuſſionē Sa
tan contingit. Item dixit Ebu muce prophetam
.ſ. Macometū dixiſſe. Multi ꝑfecti fuerūt ex ho-
minibus:nulla vero ꝑfecta fuit vnq̄ꝫ ex mulieri-
bus:niſi Maria mater Ieſu. ¶ Ceterꝫ ex narra-
tione aliquorum fide dignis audiui:ꝙ in quadam
ꝓuincia que hodie nūcupatur Catalum:terra.ſ.
olentium idola:que in finibus orientalis:ſeu aq̄-
lonaris plage eſt ſita:qui ibidem fuerunt eſt q̄dā
ab antiquo imago vetuſtiſſima:quā dicte regiōis
incole ānuatim ad eā colēdā vndiqꝫ a principio
gradiuntur. Aſſerunt enim iidem incole:ꝙ ima-
go illa in honore cuiuſdam inclite dn̄e:q̄ ātiquit⁹
v̄ginitate ſeruata filiꝫ peperit:fuit diutius fabri
cata. quapropter eā vſqꝫ nunc ſuppliciter vene-
rātur. ¶ Ex dictis ſatis vt puto patet:btāꝫ Ma
riam noſtri ſaluatoris/ꝛ noſtri Meſſie matrē fuiſ
ſe propheti ſſā:quā ſic iuxta ꝓphetiā ſuā oēs bea
tificāt generationes. ¶ His ſic premiſſis reduca
mus ea ī ordinē rationis/atqꝫ dicamus. Quali-
tas teſtium quos ſibi adhibuit Iſaias:immo ma
gis per Iſaiam ſpūs ſctūs. Ubi de alma prophe-
tiſſa ſuperius dicta ſepius:ꝛ de Immanuel filio
eius locutus eſt:oſtēdit nobis:ꝛ cunctis viſum ra
tiōis ſanū habētib⁹: Qualitatē propheti ſſe:quā
pauloāte probaui eſſe Mariam matrem Chriſti:
ꝛ qualitatē filij ſui:nec nō ꝛ modū acceſſ⁹ ad ipſā
propheti ſſā:ꝛ etiā qualitatem ipſius accedentis.
Nā cū alter teſtium fuerit zacharias propheta:q̄
in ordine.xij.penultimus habetur. Ali⁹ aūt Uri-
as ſacerdos ꝛ propheta. Nō ille q̄dē idolatra:vt
quidā putāt/ex nr̄is. Cui Achaz legiꝭ ſcripſiſſe de
Damaſco.4.Reg.16.d. Sed ille de quo fit men-
tio. Hiere.26.e. Cū iſti inq̄ꝫ tales/ac tāti q̄ nōduꝫ
erāt nati ſint in teſtes adhibiti:vt totum hoc ē ꝓ
batū ſuꝑius.§. Scriptuꝫ eſt itaqꝫ. Et.§. Rabi q̄qꝫ.
Et.§. paulo ſuperius. Almā propheti ſſā nōdum
fuiſſe natā:nec filium ipſius. Et acceſſum ad pro-

ꝓhetiſſam ſpiritualem fore intelligendū. Ut hec
omnia ꝛ ſingula ſuis teſtib⁹ congruāt:manifeſtū
eſt. Prophetiſſa igiꝭ fuit alma nr̄a.i.v̄go Maria:
vt probatuꝫ eſt. Ad quā acceſſit Iſaias non am-
bulando/ſed loquēdo:nō corporali coniunctiōe:
ſed ſpirituali contemplatione. Uel ſi cōuenītius
dicitur. Acceſſit ad eā ſpūs ſctūs:nō locū mutan
do:ſed per prophetā loquēdo. Et poſtmodū tē-
pore a deo ab eterno preuiſo. virtutem concipiē-
di ſine viro:ꝛ gratiam virgini cōferēdo/concepit
virgo/ꝛ peperit verū dei filiū ſaluatorē noſtruꝫ.
ſicut dictum eſt Luce primo. ¶ In mēſe. vij. Miſ
ſus eſt Gabriel a deo in ciuitatem Galilee cui no
men Nazaret ad virginem deſpōſatam viro/cui
nomen erat Ioſeph de domo Dauid/ꝛ nomē vir
ginis Maria. Et ingreſſus angelus ad eā dixit.
Aue gratia plena dn̄s tecum/benedicta tu in mu
lieribus.ꝛc. Et ait angelus ei. Ne timeas Maria
inueniſti gratiaꝫ apud deū. Ecce concipies ī vte
ro/et paries filium/et vocabis nomen ei⁹ Ieſū.
Hic erit magnus et filius altiſſimi vocabitur.ꝛc.
Dixit autē Maria ad angelum. Quō fiet iſtō q̄m
virū non cognoſco? Et reſpondens angel⁹ dixit
ei. Spūs ſctūs ſuꝑueniet in te:ꝛ virtus altiſſimi
obumbrabit tibi. Ideoqꝫ ꝛ qđ naſceꝭ ex te:ſāctū
vocabiꝭ filius dei.ꝛc. Dixit aūt Maria. Ecce āciI
la dn̄i. Fiat mihi ſm̄ verbum tuum. ¶ Qꝫ ſi con
tra hec q̄ dicta ſunt obiecerit Iudei dicētes con-
tra nos eſſe ꝙ ꝓpheta dicit. Et acceſſi ad ꝓphe-
tiſſam/ꝛ concepit:ꝛc. tāq̄ꝫ de preteritis loquens.
Reſpondeo ꝙ obiectio hec:nec impinguat Iude
os/nec aufert eis famā. Mos quippe diuine ſcri-
pture ē:ſepiſſime ponere ꝑteritū ꝓ futuro:qꝛ di-
ctum dei tanq̄ꝫ iā factum habetur. Unde in Me-
dras Tibillim:taliter ſcriptum eſt:ſuꝑ ps.cvi.a.
Dicēt redēpti dn̄i quos redemit de manu tribulā
tis. Dixerūt redēpti dn̄i quos redemit. Debuit di
cere:vel dicēt redēpti dn̄i q̄s redimet. Dixit Ra-
bi Iuhuda. Pulchre eſt dicēs:propter hoc qꝛ di-
ctū dei ſcti ꝛ benedicti:tāq̄ꝫ iā factū habēduꝫ eſt.
Dixit Rabi Ducta. Et alio q̄qꝫ loco doceris:qđ
dictū dei ſancti ꝛ bn̄dicti factum reputanduꝫ eſt.
Et a quo tu doceris. Abraham:de quo dictuꝫ eſt
Gen.15.c. In die illo ſcidit dominus cum Abra-
ham Berit.i.pactuꝫ dicens. Semini tuo dedi ter
ram hanc. Non dixi dabo:ſed dedi. Et q̄uo cum
nōdum genuiſſet filios. Sed qꝛ dictum dei factū
eſt. Ideo ſic dixit. Dixit Rabi Hanina. Hinc etiā
doceris qđ dictū dei factuꝫ eſt. ſicut dictū ē. Ego
dn̄s locut⁹ ſū ꝛ feci. Et qn̄ fecit? Sꝫ q̄m dictū dei
factū reputaꝭ. Sic q̄qꝫ ē dicēs: Iſa.42.c. Hec v̄-
ba feci eis. Hucuſqꝫ traditio. Glo. Ra. Se.i.faci-
am. Oīs q̄ppe ligua ꝓphaꝝ loq̄ꝭ de futuro tanq̄ꝫ
d iā facto. ¶ Rurſus etiā ſi dixerit Iudei q̄d ſibi
vult qđ dꝭ de Immanuel:butirū ꝛ mel cōedet:vt
coḡſcat reprobationē mali ꝛ electionē boni. Di-
cēdū erit eis:ꝙ qꝛ ī ſacra ſcr̄ptura ſepe ꝑ corꝑalia:
ſpūalia deſignāꝭ. Immanuel nr̄.i. Xp̄s butirū et
mel comedit. quia in ſe nō ſolum hūanitatis:ſed
etiā naturā ꝛ veritatē habuit deitatis:vt ꝓbatuꝫ

eſt. Butiruʒ quippe qḋ de lacte animalium fit: cōuenienter ſignat humanitatem. Mel vo propter ſummā dulcedinem / et quia ſepiꝰ inuiſibiliter: vt ros de celis venit aereis; ſatis cōgrue diuinitatē deſignat. De qbꝰ duobꝰ ait Iſaac filio ſuo Eſau: cum inſtāter a filio ſuo peteret bñdici. Geñ. 27. f. Ecce a pinguedine terre erit conuerſio / vel redes / vl habitatio tua: ⁊ a rore celi dſup. quaſi diceret ab hūanitate ⁊ a diuinitate Xpī. ¶ Porro ſi obiecerint nobis qḋ ſequit. Iſa. vij. Qm̄ āteq̄ nouerit ipſe puer reprobare malū ⁊ eligere bonū: derelinquetur terra. ⁊c. Dicēdum φ ꝑ inde eſt / ac ſi dixiſſet propheta: anteq̄ fiat hō / vel anteq̄ naſcat de alma ſupradicta. Eodē quoqʒ modo dicenduʒ eſt ad id qḋ dicitur Iſa. viij. b. de iſto eodem puero. Qm̄ āteq̄ ſciat ipſe puer vocare Abi. i. pater mi / Ve / Immi: ⁊ mater mea. ⁊c. i. āteq̄ ſit homo. Deniqʒ ſciendum id qḋ ſcriptū ē Iſa. 8. a. Dictum qʒ eſt ſibi. Sume tibi Gillaion. i. volumen vel rotulum. Gadol. i. magnū: ⁊ ſcribe ī eo cum ſtillo hominis expedito ſpoliatori feſtino ſpoliatori. Sic exponitur a Rabi Selomo. Gillaiō. i. Maghilla. i. volumen vel rotulum carte / vel tabula ſcribendi cū ſtillo hominis. i. tali ſcriptura: ⁊ tali modo: qḋ poſſit eā ꝑcurrere oīs homo quicūqʒ eā legerit: quia non ſit ſapiēs. Et ſic trāſtulit Ionatas. Scribe inquit meforas. i. expoſite. Et cur dixit Gadol. i. magnū cum non mādauerit ſcribere in eo / niſi iſta quatuor nomina? Sūt aliq̄ qui exponunt φ ſubſtātia ſcripture ſunt iſta quatuor. Multa vero plura fuerunt ſcripta in eo: hoc eſt in volumine illo. Huculqʒ Rabi Selomo. Et ſcito φ Rabi Aimbi cū maiori expreſſione dixit. Hec eadē in libro Saraſſim. ¶ Et notādū φ predicta q̄tuor vba optie congruūt Meſſie ſeu Chriſto. Ipſe enim futurus erat expeditus ſpoliator inferni: et feſtinus pdator: vt iā in prima pte ꝓbatum eſt. ¶ Et nota iterū φ vere dicit hic Rabi Selomo: φ multa plura q̄ pdicta q̄tuor verba ſcripſit Iſaias in ſupradicto volumine. Scripſit nāqʒ ibi qḋ mox poſt pauca ſequit in eodē capitulo. Dn̄ʒ exercituum: ipſum ſactificate. ⁊c. Qḋ de Meſſia dictum fuiſſe ꝑ prophetā. Supius capitulo. 1. iſtius ptis dictū eſt: ⁊ ꝑ Talmud probatum. Ad qḋ euidentiſſime ſequit: vt ibi oſtenſum eſt Meſſiā eſſe deū. Scripſit quoqʒ Iſaias in pdicto magno volumine ſeu rotulo: φ ſtatim poſt iſta ſequit. Infās natꝰ eſt nobis: filius datus eſt nobis. ⁊c. Qḋ ſimiliter dictū fore de Meſſia vl Chriſto iā ſupra ꝓbatū: capitulo. 1. iſtius ptis. Ad qḋ iteꝝ ſequitur: vt ibidē ꝓbatur Meſſiā eſſe deū. Ac ſic ꝑ hec et que ſcripta ſunt. patet φ Meſſias eſt Immanuel .i. nobiſcum Deꝰ: hoc eſt Deus ⁊ homo de alma .i. de ſctā vgine / ⁊ abſconſa miraculoſe nature: vt ꝑdictum eſt. ¶ Nec eſt mirādū: qʒ Iudei iſta tāq̄ euidentia: vt pote a ſuis pr̄ibus tradita: nequaq̄ intelligunt / neqʒ credunt. Hoc quippe ſatis oſtēdit propheta ſic fuiſſe futurum. Cū in eodē volumine Iſa. 8. f. ſcripſit dicēs. Expectabo dn̄ʒ dcſcultātē faciē ſuā a domo Iacob. Nunc deniqʒ reſumendum eſt: id qḋ ſuperius ſcriptuʒ eſt. Atqʒ probatum eſt eſſe oportere alterum de duobus. videlicet: vl φ Micheas ꝓpheta fuerit Urias ſacerdos quē ſpūs ſctus ꝑ Iſaiā adhibuit ſibi teſtem fidelem. Filius iſte de Caritiarim. Ille vero de moraſti: dicatur duiduus: vel φ eadeʒ omnino fuerit amboꝝ prophetia. Quo reſumpto dicēdū: φ fidele teſtioniū Urie ſacerdot: ad hoc φ Meſſias ſit Immanuel: i. nobiſcum Deus. i. Deꝰ ⁊ homo. Illud ē qḋ Mich. v. b. taliter ſcriptum eſt. Et tu Betleh: in effrata paruulus ad eſſendū ī millibus Iuda. Ex te mihi egredietur futurꝰ Moſſel. i. dominator in Iſrael: ⁊ egreſſus / vel egreſſiones eius ante dies ſeculi. ¶ Ideʒ in Targū. Ex te mihi. ⁊c. Ex te coram me: vel ex pte mea egredietur Meſſias. ⁊c. Porro fidele teſtimonium Zach. illud qḋ Zach. 2. c. taliter ſcriptum ē. Lauda ⁊ letare filia Sion: qʒ ecce ego venienſ ⁊ habitabo in medio tui: ait dn̄s. Et applicabunt gentes multe ad dn̄m in die illa: ⁊ erunt mihi ad populum: ⁊ habitabo in medio tui. Et ſcies q̄ dn̄s exercituum miſit me ad te. ¶ Nota φ iſta auctoritas intelligitur de Meſſia: vt iā probatuʒ eſt ſupius capitulo 4. iſtius ptis. Sicqʒ manifeſtū eſt ex iſtis duobꝰ teſtimoniis Meſſiam eſſe Immanuel. i. nobiſcuʒ Deus. i. deū ⁊ hominem. ¶ Ex dictis liqueſcit Iſaiā non dixiſſe de vxore ſua / nec alicuius alterius: ſed de virgine. Cum mulierem nuptam ⁊ corruptā nullatenus vocaſſet Haalma ↄtra Hebraice veritatis conſuetū morē: nec etiā miraculum aliqḋ eſſe ſiue ſignū mulierem nuptā: ⁊ a viro cognitam fore filium pariturom. ¶ Deniqʒ Petrus qqʒ Alfunſus cōtra ipſos qui contra virginitatē beate vginis arguere ꝓſumunt in libro de diſputatiōe cū Iudeo ait. ti. 7. g. Unde ⁊ contra illos q̄ hoc non crediderūt: intulit in ſequenti. Ve q̄ nō credit fictori ſuo: teſta de ſaniis terre. Et nunquid dicit lutū figulo ſuo. Quid facis ⁊ opus tuum abſqʒ manibus eſt. Et ve qui dicit pr̄i. Quid generas: ⁊ mulieri quid pturis? Sic enim inuenitur in illos: quid hoc dubitant: ⁊ querūt q̄ō Deus eſt genuerit. Et btām cauſātur Mariā φ abſqʒ viri cōmixtione peperit. Item contra incredulos loquens propheta ait. Nūquid ego qui alios parere facio ipſe non pariam dicit dominus. Si ego qui generationem aliis tribuo ſterilis ero: ait dominꝰ Deus tuus. Sic namqʒ etiam oſtenditur φ Deus eum ſine carnali patre genuerit. Huculqʒ Petrus. ¶ Meſſiam adhuc naſciturum fuiſſe de virgine oſtendit euidenter illud qḋ ſcriptum eſt in Bereſit Raba Rabi Moſſe Hadarſan: ſup Geñ. 41. a. vbi dicitur ⁊ Pharao fuit ſompnians. Dixit Rabi Ieboſſua filius Leui. Ueni et vide quoniam non eſt mos dei ſancti et benedicti: mos carnis et ſanguinis. Caro ⁊ ſanguis vulnerat cum ſubula / vel nouacula. et curat cum emplaſtro. Deus vero ſanctus et benedictus non habet talem artem. Sed cum eiſdem cum quibus vulnerat: medetur et curat. Et hoc eſt qḋ ſcriptum eſt Hiere. 30. Obducam enim cicatricem tuaʒ: ⁊ ex vulne-

rꝭboꝰ ſuis curabo te. Et ſic eos tu inueniens in Iſ
rael. Cum illa eadẽ re / qua vulnerauit eos: ſana=
uit eos. Peccauerũt eni ĩ virgine: ſicut dictuȝ eſt.
Ezech. 23. b. Et ibi ſubacta ſunt vbera ṽginũ ſua=
rum. Puniti quoqȝ ſunt in virgine. ſicut dictum
eſt Treñ. 4. f. Mulieres in Sion humiliauerunt
virgines ĩ ciuitatibꝰ Iuda. Et cõſolatus eſt eosĩ
virgine: ſicut dictuȝ eſt Hiere. 31. e. Reuertere vir
go Iſrael reuertere ad ciuitates tuas iſtas. Vſqȝ
quo inſanies filia apoſtatrix. Creauit enim dñs
nouitatem in terra. Femina circundabit virum.
Rabi Hunus in nomine Rabi Idi: ⁊ Rabi Ieboſ=
ſua filius Leui: dixerunt ꝙ iſte eſt rex Meſſias.
De quo dictum eſt: ꝑs. 2. Ego hodie genui te. Et
ſuꝑ euȝ dixit. Iſa. lxij. a. Propter Sion non tace
bo: ⁊ propter Hieruſalem non ſilebo donec egre=
diatur: vt ſplendor iuſtus eius: ⁊ ſaluatio eius ar=
deat / vt facula. Et hoc eſt qđ ſcriptura dicit. Iu=
dicum. v. Eliget Deus nouitates vel nouos: tũc
debellabit vl̃ expugnabit portas. Hucuſqȝ tradi
tio. Porte autẽ quas erat Meſſias debellaturus
ille ſunt: de quibus dictum eſt Iſa. 38. c. Ego dixi
in dimidio dierum meorũ vadã ad portas inferi.
¶ Ad hoc autem videtur facere id qđ legitur in
Mazechet. Ioma. dixit Hellas ad Rabi Iehuda.
Dixit iſtis. Quare non venit Meſſias? Et ecce in h̃
tẽpore dies propiciationis eſt: ⁊ conſtuprate ſunt
quot virgines in Nabar / Daa. i. in flumine cõſciẽ
tie. Hucuſqȝ traditio. Ex iſta traditione ſatis da=
tur intelligi ꝙ cauſa quare Chriſtꝰ nõ magis an=
ticipauit tempus aduentꝰ ſui: fuerit corruptio cõ
ſcientiarũ virginũ Iudeorũ. Que oẽs vel per cõ
iuges deflorari volebãt. Sola ergo btã Maria
virgo Meſſiã concipere meruit: q̃ virginitatẽ ꝓ
poſuit perpetuo cõſeruare. Qđ notaꝫ in eo ꝙ an=
gelo reſpondiſſe legitur. Quomodo fiet iſtud q̃=
niã virũ non cognoſco: Hebrea ſiq̃dẽ ipa nõ cogno
ſco. More Hebreoꝝ procuꝉdubio dixit. qꝛ vna ea
demqȝ voce: pñs deſignat tempus atqȝ futurum.
Ad humilitatẽ vero facit qđ legiꝫ ĩ ꝑs. 137. Qm̃
excelſus dñs ⁊ humilem reſpicit: ⁊ altũ a lõge co
gnoſcit. ⁊c. Itẽ Iſa. 57. f. Excelſũ ⁊ ſanctũ ĩhabi=
to: ⁊ contrituȝ / ⁊ humilem ſpũ ad viuificãdũ ſpi=
ritum inferiorum / vel infimorũ / et ad viuifican=
dum cor cõtritorũ. ¶ Nota ꝙ ſupius oſtẽſum eſt
capitulo. 9. iſtius partis vbi loquitur de incarna=
tione filij dei: ꝙ Meſſias eſt germẽ dei / ⁊. germẽ
Dauid: et eſt vitis quã plãtauit dextera dei. Et ꝙ
ipſe eſt plãta de ſuꝑius ⁊ ab inferius. Et ꝙ crean
dus erat nouo mõ ⁊ noua creatura: nec habiturꝰ
erat pſeȝ carnalem. Et ꝙ ipſe erat ſemen de alio
loco. Que omnia predicta / vehemẽter roborant
⁊ confirmãt. ¶ Nũc autẽ qꝛ ſatis probatum ẽ ſu=
pra caplo. 1. iſtius partis. Igitur cũ ꝓpheta: ꝙ
Mem litera clauſa ꝑ hoc qđ ſexcẽtos ſignificat:
inſtruit de numero anorũ a tẽpore Iſaie vſqȝ ad
natiuitatem ⁊ aduentũ Meſſie. Ac ꝑ hoc ꝙ con=
tra morẽ ĩ tali loco poſita eſt clauſa docuit Meſ=
ſiã fuiſſe naſciturũ de virgine; preter morem natu
re. Cõſiderãdũ q̃qȝ ẽ: q̃d ſibi vult adhuc. ꝙ pñs

inuenitꝫ omnino clauſa. Raro vero ⁊ ĩ fine dictio
nis ⁊ ſui ipſius modicũ repitur apta. Ad qđ dicẽ=
dum puto maiorũ ſaluo ſemꝑ iudicio: qđ ꝑ primũ
datũ ẽ / ⁊ daꝫ intelligi ꝙ maior ps Iudeorũ habe
ret omnino cor clauſũ: ad intelligẽtiã ſcripturaꝝ
⁊ fidẽ Chriſti. Per ſecũdũ vero: ꝙ aliqui Iudei: li
cet reſpectu aliorũ: ad modũ pauci apirent corda
ſua dei gratia cooperãte ad intelligẽtiã prophe=
tarũ: ⁊ ad lumen fidei Chriſtiane: maxime in fine
mundi. ſicut ſcriptũ eſt in Hiere. 23. d. In fine die
rum intelligetis intelligẽtiam. Item Iſa. x. e. Si
fuerit populus meꝰ Iſrael ſicut harena maris re
ſiduum cõuertetur in eo vel ex eo. Excellẽtiꝰ etiã
dici põt ꝙ qꝛ hec litera Mem: ĩferiꝰ ſemꝑ ẽ clau=
ſa: ſurſum vero ſepiꝰ ĩuenitur apta. Innuiꝫ ꝙ ma
ter Meſſie ſeu Chriſti q̃uis ſupiꝰ ad deũ foret a=
pienda ꝑ cõſenſũ videlicet: vt ſola dei virtute ſal
ua ṽginitate conciperet / ac pareret filiũ. Clauſa tñ
eẽt iugiter in iferiori ſui pudoris pte. Quippe qꝛ
ꝑ eã dñs Deus Iſrael ingrediẽs in hunc mundũ:
fuerat trãſiturus: vt ꝑ Ezech. 44. a. dixerat lõge
añ. Et ↄuertit me ad viã porte ſctũarij exterioris
q̃ reſpicit orientẽ: ⁊ ipſa erat clauſa. Et dixit dñs
ad me. Porta iſta clauſa erit: ⁊ nõ apieꝫ: et vir nõ
trãſibit / vel nõ intrabit in eã vel per eã: qꝛ domi=
nus Deus Iſrael venit / vel intrauit per eã / et erit
clauſa. Et nota ꝙ hic ẽ finis ṽſus apud Iudeos.
¶ Ex predictis igitur patet: ꝙ Chriſtꝰ ſiue Meſ
ſias ẽ ſemen Abrahã ⁊ Adam. Sed de alio loco
⁊ aliter ꝙ Iſaaq et Abel. Ille quippe de lumbis
vtriuſqȝ parentis. Iſte vero de ſola ſubſtãtia ma
tris. De matrice nãqȝ aurore fuit iſti ros infantie
ſue: vt probatũ eſt. Illi quoqȝ fuerunt excĩſi a pñ
bus ſuis: interuenientibus humanis conatibus.
Iuxta dictũ Iſa. lj. a. Reſpicite ad rupẽ vnde ex=
ciſi vel dolati eſtis. ⁊ ad cauernam putei vbi ĩfoſ
ſati fuiſtis. ⁊c. Iſte vero vt iam lõge ſuꝑius eſt ꝓ
batũ abſciſſus eſt de mõte ſine manibus. i. de al=
tiſſime ſctĩtatis virginis: abſqȝ humanis motibꝰ
ſola dei virtute. Illi rurſum geniti de patre ⁊ ma
tre. Iſte ṽo ſpũs ſãcti ope de ſola mře virgĩe abſ=
qȝ carnali patre. ¶ Ad qđ facit q̃dẽ qđ ſumptũ ẽ
ab eo qđ in Bereſſit Rabi Moſſe taliꝫ ſcriptũ eſt.
Et dixit eis Ruben. Nõ effũdatis ſãguinẽ. Mitti
te eum in puteum iſtũ qui eſt in ſolitudine. ⁊c. Vſ
qȝ Goel quoqȝ. i. redemptor quẽ ego ſtare faciaȝ
ex vobis ſine pñe erit. ſicut dictum eſt: zach. 6. c.
Ecce vir germẽ nomẽ eiꝰ: ⁊ de ſub ſe. i. ꝑ ſe vl̃ pro
ſe germinabit. Et ſic eſt Iſa. 53. a. dicẽs. Et aſcen
det: vt virgultum coram eo. ⁊c. Super eo quoqȝ
eſt Dauid dicens: ꝑs. cix. De matrice aurore tibi
ros ĩfãtie tue. Hucuſqȝ traditio. ¶ Habetur etiã
Iſa. lij. g. Ecce intelliget ſeruus meus ⁊c. Idẽ in
Targũ. Ecce ꝓſꝑabiꝫ ſuꝰ meꝰ Meſſias. Et poſt
pauca ſubſeq̃ꝫ. Et aſcẽdet ſicut ṽgultuȝ corã eo: ⁊
ſicut radix de terra ſiti. i. ſicca vel inaquoſa: vel
inuia. In quibus ṽbis modum tãgit natiuitatis
Meſſie. de matre ſine patre: abſqȝ aliqua ruptu=
ra / ſiue corruptione. Virgultum quippe abſqȝ
aliquo exteriori ſemine de arbore naſcitur ſine

coꝛruptione. Coꝛam eo aũt dicit.i.coꝛam deo. In
partu enim illo nihil habuit facere niſi virtus di-
uina: cui natura dedit / peccatũ fugit: itellect⁹ oĩs
ſtupeſcit. Aſcẽdit ergo nõ corã natura: neq3 corã
coꝛruptione nature: ſ3 corã ſolo deo: ſicut virgul-
tum: ⁊ ſicut radix de terra ſicca / vel inaquoſa / vl'
inuia. Hieronymus. Pro terra ſitiẽti aquila iter-
pretatus ẽ inuiam: vt virginitatis p̃uilegiũ de-
monſtraret. Qꝫ abſq3 vllo humano ſemĩe de ter
ra virgis inuia ſit creatus. Hoc aũt ſignificatũ eſt
in libro Iudicũ.6.g. vbi Gedeon ſic ait ad deuz.
Si ros fuerit ſup vellus tãtũ: ⁊ ſup totam terraz
ſiccitas tunc ſciam ꝙ ſaluabis in manu mea Iſ-
rael.⁊c. Et factum eſt ita. Vellus enĩ habit⁹ agni
eſt: quẽ aſſũpſit ros diuinitatis. Terra vero ſic-
cа virginis vterus humano ſemine non infuſus.
Qꝫ vero poſtea dicit ꝙ ſolũ vellus ſiccũ ſit: ⁊ to-
ta terra rozem habẽs: ſignificat ꝙ habitus Chri-
ſti humoꝛe cõcupiſcẽtie non ſit infuſus. Tota au
tem terra coꝛpoꝛis virginalis imbuta fuerit gr̃a
ſpũs ſancti. Ros enĩ humoꝛ celeſtis eſt. ¶ In vir
ga quoq3 Aaron ſignificatus eſt modus ꝯceptio
nis ⁊ virginitatis Meſſie: ⁊ m̃ris eius integritas
atq3 ſinceritas. Que abſq3 exteriori aliq̃ humo-
re ſola virtute dei floꝛuit / frondutit / ⁊ fructũ fecit:
tam ſanis ꝙ egris dulce ſimul ⁊ vtile. ſicut habet
Numeri.xvij.g. Et ecce floꝛuit virga Aarõ domui
Leui: ⁊ produxit floꝛẽ / ⁊ germinauit germen: ⁊ p
fecit amigdalas. Nec obſtat nobis in hoc ꝙ dicit
floꝛuiſſe virga Aaron domui Leui: vt iã probatũ
eſt. Quia non ſolũ de tribu Iuda: ſ3 etiã de tribu
Leui: ⁊ de gentibus fuerat naſciturus Meſſias.
¶ De hoc Auguſtinus in quodã ſermone. Decen
ter cõtra vniuerſa iura nature pꝛotulit virga Aa
ron: ꝙ nec ſeĩne ſuggeri potuit / nec radice. Virga
ꝗ potuit contra naturã nuces educere. Et vĩgo ſã
cta Maria non potuit contra naturã ex iuſſu dei
filiũ generare? Dicat igitur mihi Iudeus icredu-
lus quomodo arida virga floꝛuit / frondutit / et nu
ces pꝛotulit: ⁊ ego dicam ei quomõ maria virgo
dei filiuz concepit ⁊ peperit. Profecto Iude⁹ nec
conceptum virge poterit explicare: nec virginis
partum. Hec Augu. ¶ Non igitur miretur igno-
minia Iudeoꝛum Chꝛiſtum de virgine fuiſſe na-
ſciturum abſq3 carnali patre contra curſuz ſeu cõ
ſuetudinem nature. Cum ipſi credãt Euã de coꝛ
poꝛe Adã fuiſſe creatam. Aiũt enim ꝙ hoc acci-
dit miraculoſe p diſpoſitionẽ voluntatis diuine.
Per eundem itaq3 modũ reſpondendum eſt eis.
de natiuitate Chꝛiſti ex virgine. Quia curſus na
ture non inquiritur in volũtate diuina: cõtra cur-
ſum autem nature p voluntatem dei in tactu vir-
ge Moiſes ſcidit mare. Quapꝛopter populus Iſ
rael mare ſiccũ illeſus ptranſiuit. Figurata eniz
ẽ iſtius filij beate virginis natiuitas: ⁊ Moiſi mi
rabiliter p̃mõſtrata. Iuxta id qͦd legit. Exo.3.a.
Et vidit ⁊ ecce Haçene.i.rub⁹ ardẽs in igne: ⁊ ru
bus non comburatur. Et ait Moiſes. Accedã vti-
q3: ⁊ videbo viſionez iſtam magnam: quãobꝛem
non comburatur Haçene.i.rubus. Glo. Grego.
Per ſuccenſum rubum oſtẽſum eſt: ꝙ ex illo popu
lo exiret: qui igne deitatis: carnis noſtre naturã
quaſi rubi ſpinam acciperet: ⁊ in conſumptã hũa
nitatis ſubſtantiam: in ipſa diuinitatis flãma ſer-
uaret. Sequit. Et vocauit eũ Deus de medio ru-
bi.⁊c. et dixit. Ego ſum De⁹ patris tui. De⁹ Abra
ham / Deus Iſaac / ⁊ Deus Iacob.⁊c. Bernard⁹.
Scrutare ſcripturas ⁊ vide ꝗ̃ pulchꝛe ⁊ concoꝛ-
diter ſanctoꝝ mira facta ⁊ myſtica dicta ſibi inui
cẽ concinunt. Et hoc vnum de virgine: ⁊ ĩ virgĩe
factũ miraculũ: q̃t miracula p̃ceſſit. q̃t oꝛacula
p̃miſit. Qꝫ enĩ Moiſi mõſtratũ ẽ ĩ rubo ⁊ igne:
Aarõ ĩ vga ⁊ ſ floꝛe. Gedeoni ĩ vellere ⁊ roꝛe. Hoc
apte vidit Salomon in foꝛti muliere: ⁊ p̃cio eius.
Aperti⁹ p̃cinit Hieremias de femia ⁊ viro. Ap-
tiſſime Iſaias de virgine et deo. Et Gabꝛiel tan
dem exhibuit ipſam virginem ſalutando.

¶ Capitulum.xv. De ſabbato ⁊ circũciſione ⁊ ce
rimonialibus non obſeruandis ad literam.

Uintodecimo: in h̃ ſcõe partꝭ
capitulo oſtẽdẽdum mihi vi-
detur q̃liter Meſſias nr̃ dñs
Ieſus Chꝛiſt⁹ de virgine na-
tus: et a regibus et gentib⁹ a-
doꝛatus et adoꝛandus: vt pre
miſſum eſt. nõ venit legẽ aut
pꝛophetas ſoluere: ſed imple
re. Mat.v. verbo.ſ. et facto cõtrario. Legẽ enĩ et
pꝛophetas ſoluit: q̃ contrarium docet / aut facit.
¶ Si autẽ querit quomodo Chꝛiſtus legẽ: ac p
phetas impleuit dicet. In lege quidẽ et pꝛophẽ
v. continentur: que omnia Chꝛiſt⁹ impleuit. Mo
ralia videlicꝫ: Iudicialia. Cerimonialia. Pꝛomiſ
ſa ſimul / et cõminationes / et ſacramẽta. ¶ Mo
ralia ſunt decẽ pꝛecepta / et eis ſimilia: ſine quib⁹
non eſt ſalus adultis. ¶ Sunt aũt decẽ pꝛecepta
in ſua perfectione. Exo.xx.a. Hic vero ſub breui
tate hoc modo. Non erit tibi dij alieni corã me.
⁊c. Non aſſumes nomen dñi tui ad vanitatez. Re
cole diem requiei ad ſãctificãdum ipſum. Hono-
ra patrem tuum ⁊ matrem tuaz. non occidas: nõ
adulteres: non fureris: non reſpondeas in pꝛoxi-
mum tuum teſtimonium falſum: non cõcupiſcas
domum pꝛoximi tui: non cõcupiſcas vxoꝛem p-
ximi tui: ⁊ ſeruũ eius / vel ãcillã eius: et bouẽ eius
aut aſinũ: et oĩa q̃ ſũt pꝛoximi tui. ¶ Hec p̃cepta
cõpleuit dñs nr̃ Ieſus Chꝛiſt⁹: q̃ nõ ſolũ actum
pꝛohibuit homicidij / et alioꝝ maloꝝ: ſed etiã
animũ. Mat.v. Audiſtis q2 dictũ ẽ ãtiq̃s.⁊c. Itẽ
cũ ea ſuari mãdauit. Mat.19.c. Si vis igr̃ ad vi-
tã igredi: ſua mãdata. ¶ Si quis vo obijciat nobiſ
de ſabbato: dicẽdũ erit ei: ꝙ p̃ceptũ de obſuãtia
ſabbati ẽ ſm aliquid moꝛale: ĩq̃tuꝫ.ſ. ꝙ p hoc p̃
cipit ꝙ homo aliq̃ tẽpoꝛe vacet reb⁹ diuis. Iuxta
id qͦd p̃s dicit: p̃s.45.g. Ceſſate vel vacate ⁊ cog-
ſcite / q2 ego ſũ De⁹. Et ſm hoc cõputat inter p̃ce
pta moꝛalia decalogi. Non autem q̃tuꝫ ad taxa
tionem tempoꝛis vel diei. Quia ſcõm hoc eſt ce-
rimoniale. ¶ Hinc ẽ ꝙ Meſſias nr̃ dñs nr̃ Ieſus
Chꝛiſtus poſtq̃ factus ẽ.30. ãnoꝝ ſoluit q̃tuꝫ

ad partem iſtam ſabbati: curādo in eo infirmos
⁊ dando eis licētiam lectulos aſportādi. Jo. v. b.
Et ſpicas diſcipulis ſuis eſurientibus confricandi.
Mat. 12. a. ¶ Porro iudicialia ſunt. vt illa de quib⁹
Exo. 21. c. Oculum pro oculo: dentē pro dēte. ⁊c.
Et vt illud Deutero. 25. c. Si iurgati fuerint viri
ſimul vir ⁊ frater eius: ⁊ acceſſerit vxor vnius ad
eripiendū virū ſuum de manu percutiētis eū: miſe
ritqꝫ manū ſuam, ⁊ arripuerit verēda eius: abſci
des vtiqꝫ palmā ipſius. Non parcat oculus tuus.
Hec ⁊ huiuſcemodi omnia ſemiplena erāt: q̄ʒ abſ
qꝫ mia erant. Modo vero adimpleta ſunt: q̄ʒ in fo
ro eccleſie maxime cum mia exequitur, ac tēpe=
rātur. ¶ Cerimonialia vero ſūt: vt oia ſacrificia:
⁊ ea q̄ circa ea fiebant: ⁊ circūciſio, ⁊ neomenie:
fimbrie: ⁊ philaterie: ⁊ cetera multa huiuſmodi.
Hec impleuit Meſſias nr̄ dn̄s Jeſus Chriſtus i ſe
ſuſcipiendo. vt circūciſionem: ⁊ ad literā vſqꝫ ad
tempus a deo p̄finitū alia faciēdo. Deinde p ſe ⁊
ſuos ad ſenſum ſpūalem ⁊ myſticum referendo.
¶ Promiſſa ſunt vt aductus Meſſie: terra ꝓmiſ
ſionis, gentiū conuerſio, pctōrum remiſſio, ⁊ etēr=
na ſaluatio. Hec ipleuit ſaluator noſter carnē ſu=
mēdo: naſcēdo de virgine: miracula ſoli deo poſ=
ſibilia faciendo, patiendo, moriēdo, reſurgēdo,
aſcēdendo ad celos: diſcipulis ſuis vidētib⁹. Et
ſpiritum ſanctum mittendo. Et multo meliora q̄
lex promitteret promittendo. Lex quippe facto
ribus ſuis bona tēporalia atqꝫ terrena ꝓmittit.
Deutero. xi. c. Et erit ſi audiu audieritis p̄cepta
mea: q̄ ego p̄cipio vobis hodie ad diligēdū dn̄m
deū veſtrum: ⁊ ad colēdum eum in toto corde ve=
ſtro: ⁊ in tota aīa veſtra. Et dabo pluuiam tre ve
ſtre in tempore ſuo tēporaneā ⁊ ſerotinā: ⁊ agre
gabis fruges tuas, et muſtum tuum, et oleum tu=
um, Daboqꝫ herbas in agro tuo beſtijs tuis: ⁊ co
medes, et ſaturaberis. Itē Leuiti. 26. a. Si i p̄ce
ptis meis ambulaueritis, et mandata mea ſerua
ueritis et feceritis ea: dabo pluuias veſtras in tē=
pore ſuo: ⁊ dabit terra fructum ſuū. ¶ Lex itaqꝫ
Judeis ſola temporalia promittebat bona: vt pa
tet ex premiſſis. Sic quoqꝫ ꝓphete. Iſa. 1. c. Si
volueritis et audieritis: bonū terre comedetis.
¶ Saluator vero et Meſſias noſter promiſit, et
temporalia, ⁊ eterna bona. Mat. 19. g. Ois q̄ re=
liquerit domū, aut fratres, āt ſorores, aut patrē,
aut matrē, aut vxorem, aut filios, aut agros pro
pter nomē meum cētuplum accipiet, et vitā eter
nam poſſidebit. Itē Luc. vi. d. Beati pauperes
ſpiritu: q2 veſtrū ē regnū dei. Item i Mat. In=
cepit Jeſus predicare ⁊ dicere. Penitētiam agite
appropinquabit enim regnum celorum. Itē Pau
lus Apoſtol⁹ ad Ro. 14. c. Non ē regnum dei eſca
⁊ potus: ſʒ iuſtitia et pax et gaudium in ſpū ſācto.
¶ Sacramenta deniqꝫ fuerūt, vt agnus paſcal,
vitula ruffa que erant figura ⁊ quaſi vmbra paſ=
ſionis Chriſti. Hec impleuit ipſe Chriſtus patien
do et moriendo. Jo. 19. Facta ſunt hec vt ſcriptu
ra impleatur: q̄ dicit. Os nō cōminuetis ex eo. Exo.
xij. f. Et os non frāgetis in eo. ¶ Patet igit q̄ ſal
uator nr̄ nō venit legē ſoluere: ſʒ adimplere. Vn̄ ſu=
per illud Mat. v. vbi ait dn̄s. Non veni legē ſol=
uere. ⁊c. Dicit Criſoſtomus. Impleuit Chriſt⁹ ꝓ
phetas complendo oia q̄ p ipſos de ipſo fuerant
dicta. Legē aūt primo quidē nihil tranſgrediēdo
legaliū. Scdo iuſtificādo per fidē: q lex per lite=
rā facere non valebat. Augu. Adimplere legē: aut
eſt addēdo aliquid qd min⁹ habet aut faciēdo qd
habet. Impletur ergo lex vel cum fiūt q̄ ibi prece
pta ſunt: vel cum exhibentur que prophetata ſunt.
In veteri teſtamēto figure erant futurorū: quas
rebus p Chriſtū p̄ſentatis auferri oportebat: vt
eo ipſo lex ⁊ prophete implerētur. In quib⁹ ſcri=
ptum eſt daturū deum nouum teſtamentum. Hec
Aug. cōtra Fauſtum. Item ſuper illud Mat. iij.
Tunc venit Jeſus a galilea in iordanem ad Jo=
annem, vt baptizaretur ab eo. Aug. Tunc venit
Jeſus q̄n. ſ. tricenarius erat. Vbi Chriſoſtom⁹ q̄=
qꝫ ait. Quia poſt baptiſmum Chriſti legem ceſſa
re oportebat. hac etate ad baptiſmum venit, que
poteſt omnia peccata ſuſcipere, vt lege ſeruata,
nullus dicat q ideo eam ſoluit, q2 implere nō po
tuit. ¶ Nō deerit tn̄ vel de Judeis, vel de Judai
zantibus qui adhuc obijciet nobis. Et primo qui
dē q̄tū ad circunciſionē illud qd ſcriptū ē Geñ.
17. d. Et erit pactum meum in carne veſtra: ad
pactum Olam. i. ſempiternum ſm eos. Ad pa=
ctum vero ſeculi ſm rei veritatem, et ſm nos. Et
p̄puciatus maſculus: q̄ non circuncidet carnē pre
pucij ſui: abſcidet̃ vtiqꝫ aīa illa de populo ſuo.
¶ Secūdo vero q̄tum ad ſabbatū: id qd dictum
eſt. Exo. 31. g. Et cuſtodiāt filij Iſrael ſabbatū ad
faciēdū ſabbatum ad generationes ſuas. Pactū
Olam. i. ſempitnum ſm eos. Pactum vero ſecu
li ſm nos inter me, et inter me, et inter filios Iſ
rael. Signū ē Leolam. i. ad ſeculū Quia ſex die
bus fecit Deus celū ⁊ terram: et in die ſeptimo re
quieuit. Vainafas: et animauit. i. quieuit. ¶ Ter
tio quoqꝫ q̄tū ad feſtū paſche obijciēt vtiqꝫ no=
bis: id qd habetur in Exo. xij. b. Et erit dies iſta
vobis ad memoriale: ⁊ ſolēnizabitis ipſā ſolēni=
tatem dn̄o: ad generationes veſtras. lege Olā.
i. ſempiterna ſcdʒ eos. Lege vo ſeculi ſcdm nos:
⁊ ſcdm rei veritatem: ſolēnizabitis ipſam. Item
in eodē capitulo. d. Et cuſtodietis rem iſtā: ad le=
gē, vel ad preceptum vobis ⁊ filijs veſtris. Aad,
Olā vſqꝫ in ſempiternū ſcdʒ eos: vſqꝫ in ſeculū
vero ſm nos. ¶ Quarto de p̄mitijs frugū offerē
dis: ⁊ de ſolēnitate Pēthecoſtes, ⁊ oblationibus
ei⁹, ac ſacrificijs. Et de die ꝓpiciatiōis: ⁊ de ha=
bitatione i caſalis, ac de panib⁹ ꝓpoſitionis: ha
bet i Leuiti. 23. ⁊. 24. Quibus ſingulis clauſula
iſta ſubiūgit: vel huic ſilis. Ome op⁹ nō facietis.
Hucqat. i. lex vl p̄ceptū. Olā. i. ſempitnū ſm Ju
deos: vel ſcli ſm nos erit. gn̄ationib⁹ vr̄is i cūctis
habitationib⁹ vr̄is. Et rurſū i die ſabbati p̄pabū
tur corā dn̄o iugit a filijs Iſrael: federe Olā. Di
ctū ē h̄ de panib⁹ ꝓpoſitiōis. ¶ His atqꝫ his ſi=
milib⁹ nituntur ꝓbare Judei neqſſimi: q ſaluator
nr̄ venit legē ſoluere, nō iplere. Quia legi, cerimo

nias/vł ꝑ ſe/vł ꝑ ſuos docuit nõ eẽ obſeruandas
ad lr̃am īppetuũ. ¶ Ad refellẽdũ aũt ſufficiẽtiſſi-
me h̃ obiectum: q̃dam ſũt premittenda: quorum
Primũ eſt id qꝺ de Samuele ab Anna matre ei⁹
.1.Reg.1.taliter dictũ eſt. Et adducã eũ ⁊ appare
bit in faciem dñi: ⁊ ſtabit vel habitabit ibi Aad/
Olã/vſq; in ſeculum. Glo.Ra.Se. vſq; in ſecu
lum leuitarũ: qꝺ erat.50.anni. ſicut dictũ eſt Nu-
meri.8.g. Et a filio.50.annorum ceſſauit a nego
cio ſeruiendi: ⁊ nõ ſeruiet vltra. Et ſic fuerũt om
nes dies Samuelis.52.anni. Hec Ra.Se. Atten
de itaq; ꝙ Olam.i.ſeculũ pro quo in premiſſis
auctoritatibus poſuerũt oẽs fere īterpretes ſem
piternũ. Dicit iſte hic quandoq; eſt ſpacium.50.
annorum. ¶ Scõm vero eſt ꝙ in Medras/eller
hadeuarim: taliter ſcriptũ eſt Deuter.15.f. Et ac
cipies fibulam ⁊ dabis eam ĩ aurem eius ⁊ ĩ por
tam. Et erit tibi ſeru⁹ Olã.i.in ſeculum. hoc eſt
cũctis dieb⁹ ſeculi dñi: vſq; ad iubileũ: etiã ſi em
ptus eſſet in.30.vel.40.anno ante iubileũ. Hec
vſq; Medras.i.gloſa. ¶ Nota ꝙ ſʒ hoc Olam
id eſt ſeculũ pro quo interpres noſter poſuit eter
num: poterat eſſe vnus annus vel minus ſcõm
ꝙ dñs ſerui illius poterat citius mori vel tardi⁹.
Sin aũt in iubileo oportebat hoc ſeculũ termi-
nari. ¶ Et hoc probat Rabi Selomo in ſuo pe-
rus hoc modo. Et erit tibi ſeru⁹ Olã.i.ad ſecu-
lum. Deuto.15.f. Glo.Ra.Se. Poteſt hoc eſſe ſi-
cut auditus eius. Docet quid ſit dicendũ illud qꝺ
ſcriptũ ẽ Leuit.25.b. Et reuertemini quilibet ad
poſſeſſionẽ ſuã: ⁊ quilibet ad familiã ſuã reuerte-
mini. Ecce hinc es doctus ꝙ non eſt iſtud Olã
id eſt ſeculũ: ĩ ſeculũ iubilei. Hec Ra.Se. ¶ Ter
tium adhuc qꝺ fuerat premittendum: eſt idem qꝺ
de aqua cineris vitule ruffe in numeris.19.g. tali
ter ſcriptũ eſt. Et erit hoc eis ad preceptum Olã
id eſt ſeculi. Glo. Quia ꝓcedet res ad multas ge
nerationes. ¶ Quartũ vero id qꝺ ſcriptũ eſt in li
bro Quiduſim. Quid eſt qꝺ ſcriptũ eſt Exo.21.b
Et perforabit dñs ei⁹ aurẽ: ⁊ ſeruiet ei ad ſeculũ
Ad ſeculũ iubilei vł vſq; ad mortẽ domini: ſicut
ſcriptũ eſt. et ſeruiet ei. nõ ergo filio ſuo. ¶ Quin
tũ deniq; id qꝺ dt Rabi Qimhi ĩ libro Saraſſi
Scriptũ eſt Deutero.15.f. Et ſeruiet ei Olã ad
ſeculũ: vult dicere: oĩbus diebus vſq; ad iubileũ
Item Prouer.22.g. Non repellas vel non poſt
ponas terminũ Olã.i.dierum multorum: quem
fecerũt patres tui. Itẽ Hiere.2.d. Quĩ me Olã
cõfregiſti iugum tuũ.i.ex multo tẽpore. Itẽ ĩ ps.
118. Ad ſeculũ nõ obliuiſcar mãdata tua. vult di-
cere/oĩbus diebus vite ſue. Hec Rabi Qimhi.
¶ Animaduertat igitur tua prudẽtia lector quã
ſit ex eis q̃ dicta ſũt manifeſtũ ꝙ hec dictio Olã
nõ ſignificat apud Hebreos eternũ nec ꝑpetuũ
nec ſempiternũ/ſʒ ſeculũ/⁊ tẽpus aliquotiẽs ſa-
tis modicũ. quare patʒ ꝙ quicũq; pro eo eternũ
vel ſempiternũ/ſiue ꝑpetuum interpretati ſunt/
vbi ſcriptura diuina de Circũciſione: de Sabba
to: de Caſulis: ⁊ de cerimonialibus reliquijs lo-
cuta eſt. longe aliter q̃ ſe habet veritas interpre
tati ſunt. propter qꝺ nõnulli lapſi errorẽ Iudai-
cum a fide Chriſti irreuocabiliter multotiẽs ſũt
abducti: audientes atq; legentes de Circũciſiõe
et alijs pactũ eternum: ⁊ legitimũ ſempiternum
¶ Quid vero ſit eternum vel perpetuũ ⁊ qꝺ ſem
piternum: ibi habetur: vbi in libro Saraſim/ta
liter ſcriptum eſt in ps.83. Laudabũt te cela. Ex
poſuerũt hanc dictionẽ ſicut aade.i.ſempiternum
Sic ꝙq; in verbis magiſtrorũ noſtrorũ: traditio
eſt de domo Rabi Eleazar. Oĩs locus in quo di-
ctum eſt: neçah. cela. vaed: nõ habet intermiſſio-
nem ad ſeculũ ⁊ ad ſecula ſeculorũ. Neçah. ſicut
ſcriptum eſt Iſa.57.e. et nõ ad neçah.i.eternum
vel ſempiternum iraſcar vel ſpumabo. Cela. ſi-
cut ſcriptũ eſt ps.47. Rectificabit vel cõponet
vel ordinabit eũ vſq; ĩ ſeculũ cela.i. ſempiternũ
vel ſemp. Vaed. ſicut ſcriptum eſt Exo.15.e. Do
minus regnabit ad ſeculum. vaed.i. ⁊ ineternum
vel in ſempiternũ. Hec Rabi Qimhi. ¶ Cũ igit̃
nulla iſtarũ triũ dictionũ ponatur in lege vbi de
Circũciſione/Sabbato/de Sacrificijs/⁊ Ceri
monialibus ceteris fit mentio. Sed Olã.i.ſecu
lũ: vt preoſtenſum eſt/abſq; dubio palã eſt qꝺ ce
rimonie non fuerãt impꝑetuũ ad literã obſeruã-
de: ſed vſq; ad tempus.i. vſq; ad aduentum Meſ
ſie. Futurũ erat eĩ vt euaneſceret lex Moiſi/co-
ram lege Meſſie ſeu Chriſti ĩ cũctis cerimonijs
ſuis. Hoc eſt: vt cũ lege Chriſti non quidem iuxta
literã: ſed ſcõm myſticam ac ſpiritualẽ intelligen
tiam ſeruaret. ¶ Hoc autẽ ita futurũ fuiſſe/inde
manifeſtũ eſt. vbi in Medras Qohelet talit̃ ſcri-
ptum eſt. Eccle.2.a. Dixi ego in corde meo. Va-
de q̃ſo preeſto vel dñare in letitia ⁊ vide bonum
et ecce etiam ipſum vanitas. et vide bonum: bo-
nũ videlicet legis. et ecce etiam ipſum vanitas.
Nõne fuit neceſſe ſcriptura dicere: ⁊ eſſe ipſum
letitia? Quid eſt ergo qꝺ dixit: ⁊ ecce. ipſum vani
tas: Hiçqia dixit. Oĩs lex quã tu es adiſcẽs in ſe
culo iſto heuel hi. vanitas eſt. corã lege ſeculi vẽ
turi. ¶ Ꝙ aũt lex ſeculi vẽturi/ſit lex Meſſie et
dies ſeculi venturi dies eius: patet ex eo ꝙ ĩ hac
eadẽ Medras legit̃ Eccle.11.e. Si annis multis
vixerit hõ: in oĩbus eis letetur. in letitia videlicet
legis. et memoret dies illius tenebre. iſti ſunt di
es malitie. qm̃ multi erunt. Quicq̃d ꝓceſſerit erit
heuel.i. vanitas Oĩs tora.i.lex quam hõ eſt adi
ſcens in ſeculo iſto: heuel hi. vanitas eſt: facie vł
in conſpectu legis Meſſie. Huc vſq; Medras.
¶ Saluator igit̃ nr̃ dñs Ieſus: quẽ iam ĩ prima
parte huius operis multipliciter ꝓbauimus eſſe
Meſſiã: cũ oĩa ꝓcepta Moiſaice legis per totos
30. annos ſufficienter impleſſet: vt paulo ſupi⁹.§.
patet igit̃: ẽ oſtẽſum/tricesimo primo etatis ſue
anno/baptiſmũ ſuſcipiẽdo: ſuo tunc exẽplo inſti
tuit: qꝺ fieri poſt modũ in noĩe patris ⁊ filij ⁊ ſpi
ritus ſancti verbotenus iuſſit: ⁊ nouã euãgelij ſui
legẽ ꝑ tres annos quaſi ⁊ dimidiũ fact̃: ⁊ verbis
in cordibus credentiũ: ⁊ precipue apoſtolorũ ſu-
orum. et.lxxij. diſcipulorũ ſcribere nõ ceſſauit. ac
finaliter miſſo ſpiritu ſancto: quicquid in cordib⁹

corum docendo ſcripſerat: ſic firmauit / ꝙ nulla pſecutione / nulla inde potuit vlterius obliuione deleri. ¶ Sicq; impletum eſt qḋ p Hiere. pphetam. 31. e. hoc modo fuerat prophetatū. Ecce dies venientes ait dñs: ꝛ ſcindā cū domo Iſrael ꝛ cum domo Iuda Berit hadaſſa. i. fedꝰ vel pactū nouum. Nō ſicut Berit ꝙ ſcidi cum patribus eorum in die cōfortationis mee manū eorum vt extraherē eos de terra Micraim: qḋ ipſi trangreſſi ſunt Berit meum. ꝛ ego neglexi eos ait dñs. ſed iſtud erit Berit. i. pactum qḋ ego ſcindam cū domo Iſrael poſt dies illos / ait dñs. Dabo legem meā in medio eorū: ꝛ ſup cor eorum ſcribam eā: et ero eis ad deū: ꝛ ipſi erunt mihi ad populum. ¶ Nota ꝙ Berit in premiſſis idē eſt ꝙ lex: ſicut probatur in libro Mekilta ſup illud Exo. xij. b. In decimo menſe huiꝰ. ꝛc. nō eſt Berit niſi lex: ſicut dictū eſt Deutero. 29. a. Hec ſunt verba Haberit. i. illiꝰ pacti ꝙ mādauit dñs moiſi ſcidere cū filijs Iſrael in terra Moab preter Haberit. i. illud pactū qḋ ſcidit cum eis i Oreb. Item Exodi 34. f. Et ſcripſit ſup tabulas verba Haberit. i. ipſius pacti decem videlicet verba. Hec traditio.

¶ De iſta nāq; lege legitur Leuit. 6. a. Iſta ē lex holocauſti: ꝛc. et iſta eſt lex oblationis. in eodem c. Itē. d. Iſta eſt lex Hahatat. i. pro peccato. Itē e. Iſta eſt lex Haaſſam. i. emēde. Itē Leuit. 7. a. Et iſta eſt lex victime pacificorū. ꝛc. Itē Leuiti. 14. e. Iſta erit lex leproſi. ꝛc. Itē Numeri. 6. c. Et iſta eſt lex nazarei. ꝛc. Itē Exo. 12. f. Iſtud ē preceptum paſche. ꝛc. Lex vna erit indigne ꝛ aduene. ꝛc. Itē Numeri. 19. a. Hoc eſt preceptū legis quā mandauit dñs dicens. Loquere ad filios Iſrael et accipient ad te vaccā rubeā perfectam in qua non ſit macula: ſup quā non aſcendit iugum. Itē Exo. v. f. Iſta ē lex zelotipie. ꝛc. ¶ Animaduerte lector ꝛ vide: qm̄ iſte leges oēs iuſq; ſimiles quas Iudei didicerunt in ſeculo ſuo: hoc ē in tempore ante aduentum Meſſie q̄tum ad exteriorem ſenſum debuerūt euaneſcere et vane eſſe in preſentia predicte legis Meſſie p Hiere. ſicut paulo ſuperius. §. Hoc autē ita fuiſſe futurum probatum eſt. ¶ Cui valde cōſonum ꝛ cōforme eſt id qḋ in Medras Cohelet hoc modo ſcriptū eſt. Eccle. 1. e. Non erit memoria prioribus ꝛ etiā poſterioribus q̄ erunt. Nō erit memoria eis cum illisꝰ q̄ erunt ad vltimum. Quot ſigna ſeu miracula facta ſunt Iſraeli ex quo egreſſi fuerūt de Egipto ſuper eis eſt dicens. Nō erit memoria prioribus ꝛ etiam poſterioribus q̄ erunt poſt exitū. ſ. de Egipto. Nō erit eis zicaron. i. memoria cum illis q̄ erunt ad vltimum. Ex quibus ſignis ſcilȝ aut miraculis ego ero dans zicaron. i. memoriam. ſignis ꝛ miraculi ſeculi venturi: ſicut ſcriptum eſt Hiere. 23. b. Et non dicēt vltra viuꝰ dominus qui aſcendere fecit filios Iſrael de terra Micraim. i. Egipti. Quinimo: viuꝰ dñs qui aſcēdere fecit: ꝛ qui venire fecit ſemen domꝰ Iſrael de terra Aquilonis: ꝛ de oībus terris ad quas impuli eos: ꝛ habitabunt ſup terrā ſuam. Huc vſq; traditio. ¶ Nota ꝙ ſeculū futurū i ſcripturis hebraicis eſt tēpus Meſſie: vt iā dictū eſt. ¶ Nota rurſus ꝙ finis iſtorum Hieremie verborū in tēpore zorobabel ꝛ Eſdre in quo aſcēderūt Iudei de captiuitate Babilonie ꝛ i tpe ſcōe domꝰ oſtēditur iuxta literā ſufficiēter impletus ex eo qḋ legitur Eſdre. ij. g. ꝛ. iij. a. Et habitauerunt ſacerdotes ꝛ leuite: ꝛ de pplo: ꝛ cantatores / ꝛ ianitores: ꝛ natinei in ciuitatibus ſuis: et oīs Iſrael in ciuitatibus ſuis. Et appropinquauit mēſis ſeptimus: ꝛ filij Iſrael in ciuitatibus. Et congregati ſunt populus ſicut vir vnus ad Hieruſalē. ¶ Similiter quoq; notandū ꝙ ſigna ꝛ miracula ſeculi venturi paulo anterius memorata quibus deꝰ memoriam faciendo. ſ. hoies ſolēnizare annuatim promiſit ſe daturum. ſunt miracula et facta Meſſie ſeu Chriſti: vt patet p Targum. i. trāſlationē principalis auctoritatis prime traditiōis q̄ talis eſt. Non erit memoria prioribꝰ. ꝛc. Eccle. 1. e. Dicit Targū. i. trāſlatio Hieruſalmi. i. Hieroſolimitana. Non erit memoria prioribus futuris ad eſſendum: nō erit eis memoria cū generationibus q̄ erūt in diebus regis Meſſie. Et nota ꝙ hoc Targū Hieruſalmi eſt illa forte q̄ a noſtris dicit editio vulgata cuius auctor ignotꝰ ē ad vtilitatem ſimplicium exponētis modū magis / q̄ interpretis dignoſcitur habuiſſe. ¶ Adhuc etiā nō expedit te latere: qm̄ non ſolum ex iſta Targum habet ꝙ ſupradicta traditio loq̄tur de Meſſia. ſed etiam ex verbis Hieremie ibidem inductis huic nāq; textui. ſ. et nō dicēt vltra viuit dominus. ꝛc. Hiere. 23. b. huiuſcemodi textum immediate ꝓpoſuit dicēs. Ecce dies veniūt dicit dñs et ſtare faciam Dauidi germen iuſtū: ꝛ regnabit rex ꝛ intelliget: ꝛ faciet iudiciū ꝛ iuſtitiā in terra In diebus ſuis ſaluabitur Iuhuda. i. cōfeſſio: et habitabit Iſrael ad fiduciā: ꝛ hoc nomen eius q̄ vocabunt eum Deus iuſtus noſter. Propter hoc ecce dies veniētes ait dñs: ꝛ nō dicēt vltra viuꝰ dñs qui aſcēdere fecit. ꝛc. Et ſtare faciam Dauidi germē iuſtū. In Targū. Et ſtare faciā Dauidi Meſſiam iuſtum. Itē: ꝛ hoc nomē ſuū quo vocabunt eum. In Targū. Et hoc nomē eius quo ipſi vocabunt eū. ꝛc. Glo. Ra. Se. In diebus eiꝰ iſtius dei iuſti noſtri Deus erit iuſtificans nos.

¶ Attende lector ꝙ cum ſcōm Targum / ꝛ ſcōm cōceſſionē omniū Iudeorū / priora iſtorum verborum dicta ſint de Meſſia / p talē modū ſequētia ſubnectuntur / ꝙ oportet ea de diebus quoq; ipſius Meſſie intelligi: vt in ſuperioribus eſt iā ꝓbatum. ¶ Ad idē facit optime id qḋ ſcriptū ē in libro Barakot Hieruſalmi. i. Hieroſolymitano in pereq. i. diſtinctione Maimatai Corin. g. Benzuma dixit. Futuri ſunt Iſrael non facere memoriā egreſſus Egipti ad tēpus vēturū i diebus Meſſie. Et quid eſt rei huius probatio: illud qḋ ſcriptum eſt Hiere. 23. b. Propter hoc ecce dies venientes ait dñs. Non dicēt vltra viuus dñs qui aſcendere fecit filios Iſrael de terra Micraim. ꝛc. Dixerunt ſapiētes. Nō ꝙ euellendū eſſet

nomē Mizraim de loco ſuo: ſz Mizraim addicū ſup regna: regna.i.mirabilia q̄ fient in dieb⁹ regnorum gētiuz erūt ijcqar.i.ſubſtantia. ⁊ Mizraim erit taſla.i.habebit ſe ad modū accidentis. et ſic eſt dicens Geñ.35.c. Non vocabitur vltra nomen tuū Jacob: ſed Iſrael erit nomē tuū. Dixerunt Nō ꝙ Jacob euellatur de loco ſuo: ſz ꝙ Iſrael erit ſubſtantia: ⁊ Jacob appoſitū ei. Et ſic ē dicēs Iſa.43.d. Nō memoreti priora. Iſta ſunt Mizraim.i.egiptiaca ſigna.ſ. ⁊ antiqua nō curetis: ita ſunt poſt egreſſum Mizraim.i.egyptiorū Ecce ego faciens nouam. Nūc germinabit. Non ne cognoſcetis eam? Iſta erunt de Gog i diebus Meſſie: huc vſqꝫ traditio. ¶ Gloſa Rabi Selomo. Non memoretis priora ſigna vel mirabilia iſta q̄ ego memoro vobis. Iſa.43.d. Que feci in Egipto nō memoretis vos ea ex nunc. Pro redēptione vero iſta eritis ſtudioſi ad ꝯfitendū ⁊ laudandū. Sequitur. Et antiqua nō aduertatis vel nō curetis de eis neqꝫ apponatis cor ad ea. Hec Rabi Selo. ¶ Itē in libro Barkot. Babli.i.Babilonicō i fine Pereq/ Meematai/ Qorin. Traditio eſt ꝙ Benzoma dixit ſapientibus. Et quomodo erūt memorantes egreſſum Egipti ad dies Meſſie.i.in diebus Meſſie? Et nōne iam ſcriptum eſt Hiere.23.d. Ecce dies veniētes ait dominus. Nō dicēt vltra viuus dñs q̄ aſcēdere fecit filios Iſrael de terra Egipti.⁊c. Dixeſt ei. Nō ꝙ euellatur egreſſus Egipti de loco ſuo. Sed quia erit factū regnorum.i.ſigna q̄ fient tꝑibus regnorum: ijcqar.i.ſubſtātia. ⁊ egreſſus Egipti.i.ſigna egreſſus Egipti.⁊c. erunt tafel/ lo.i.appoſitū ei: id eſt habebunt ſe ad modū accidentis. qd̄ adeſt et abeſt preter corruptionē ſubſtantie.⁊c. vt ſ̄.in premiſſa traditione. ¶ Ad hoc quoqꝫ facit qd̄ ꝑ Moiſen dñs mandauit Judeis dicens: Leuitici xxvj.c. Et vetus a facie noui excludetis. ¶ Quō aūt i h̄ ſenſu preceptuz hoc accipiendū ſit. Inde habetur vt in libro qui dicitur Cifra vbi taliter ſcriptū eſt ſup Leuit.26.c. Et reſpiciam ad vos in bonū ⁊ fructificare vos faciam ꝑ carnalem.ſ. generationem: ⁊ multiplicabo vos: vel creſcere vos faciam ꝑ ſtaturam erectam. Et ſtatuam Berit.i.pactum meū vobiſcū. Non ſicut peccatū primū qd̄ tragreſſi eſtis. ſicut dictū eſt Hiere.31. Qꝫ ipſi trangreſſi ſunt pactum meū.⁊c. Sed pactuz nouū qd̄ nō tranſgredietur ex nūc. De quo dictū eſt Hiere.31. Et ſcindam domui Iſrael ⁊ domui Juda: pactum nouū.⁊c. Et ſic eſt dicens. Et comedetis vetus inueteratum: ⁊ vetus a facie noui excludetis vel expelletis. Leuit. 26.c. hoc in libro Cifra. ¶ Si diligēter aduertat tua prudentia lector ea q̄ in hoc capitulo dicta ſunt: ⁊ maxime a.§. Hoc aūt ita futurū. et a.§. Cui valde: vſqꝫ huc patet. quia nemo tenetur vlterius facere circūciſionē ad literā: nec Sabbatū obſeruare: aut alias feſtiuitates Judaicas nec annuas propter vetera ipſorū miracula facere memorias: ſz propter miracula q̄ facta ſunt in dieb⁹ Meſſie. Hic eſt qd̄ diem dominicā colim⁹: quia in ea dñs noſter Jeſus Chriſtus ſurrexit a mortuis: ⁊ patres ſctōs ab inferis eduxit: ac ſup apoſtolos ſpiritū ſanctū miſit: qui eis ſubito licet ſimplices eſſent et rudes. ſufficientiam omniū tribuit gratiaruz. immo etiam ex his preualebis cōuincere oēs illos qui talia faciūt/ ex quo Meſſias venit/ vt ſuperius probatum eſt/ et legem nouam dedit/ de qua ſepius mentio facta eſt/ in diuinarū ſcripturarum ſententiis premiſſarū fatuitate impudentiſſima proteruire. ¶ Sz qꝛ Judei velut ſcorpio armati ſunt ſemꝑ magis aīo nocendi q̄ viribus Et idcirco nūq̄ eos ꝯdicere veritati relinqt apertis. Premiſſis adijciendū eſt qd̄ i Medras.i.in expoſitione Sir/ Haſſirim.i.Cant. Cant.2.cap.f. taliter ſcriptum eſt. Reſpondit dilectus me⁹ et dixit. Dixit eccleſia Iſrael. Reſpōdit mihi dilect⁹ meus ꝑ manum Helie: vel ſm aliā expoſitionez ꝑ manuz Danielis: ⁊ dixit mihi per manū regis Meſſie. Et qd̄ dixit mihi. ſurge tibi amica mea: formoſa mea/ ⁊ vade tibi: ecce enī hiems tranſiuit.⁊c. vſqꝫ ſequitur. Tēpus putationis ꝑuenit tēpus: vt redimatur Iſrael/ ꝑuenit tēpus vt amputetur prepuciū/ de quo dictum eſt Deutero.30 b. Et circūcidet dñs Deus tuus cor tuū/ ⁊ cor ſeminis tui: ad diligendum dñm deum tuum. ⁊ lex conuertetur ad nouitatē ⁊ renouabitur Iſrael: ſicut dictum eſt Hiere.31.e. Et ſcindam cū domo Iſrael et cum domo Juda Berit.i.pactuz nouū Huc vſqꝫ traditio.⁊c. vt ſ̄.§. Sicqꝫ. ¶ Nota ꝙ iſta traditio ad hoc principaliter eſt in hoc loco inducta: quia ibi dicitur/ ꝙ lex conuerteretur ad nouitatez: ⁊ ꝙ circūciſio ſpiritualiter fieret tēpore Meſſie: ꝑ hoc qd̄ ſcriptum eſt Deutero.30.b. Et circūcidet dñs cor tuū.⁊c. Ad literam eī hoc nullaten⁹ fieri: ideſt de corde aliquid auferri ſine morte poſſet. ¶ Ad hoc quoqꝫ optie facit qd̄ ſcriptum eſt Hiere.4.b. Quia ſic ait dñs viro Juda ⁊ Hieruſalē. Nouate vobis nouale ⁊ nō ſemietis ſup ſpinas. Circūcidimini dño ⁊ auferte ꝑpucia cordis vrī: vir Juda ⁊ habitatores Hieruſalē: ne egrediatur velut ignis indignatio mea: ⁊ accendatur ⁊ non ſit extinguēs propter malitiā operz veſtrorū. Huic quoqꝫ ſimile eſt Deuto.x.f. Et circūcidetis prepucia cordis veſtri: ⁊ ceruicē veſtrā nō indurabitis vltra. ¶ Ad premiſſa quoqꝫ facit id qd̄ legit i Bereſſit Qetāna ſup Geñ.17.a. vbi dicitur. Et dabo pactū meū inter me ⁊ inter te.⁊c. Rabi Aaqiba dixit. Quatuor prepucia ſunt. Dicitur enim prepucium in aure. de quo ſcriptuz eſt Hiere.vj.c. Cui loquar ⁊ cōteſtabor ⁊ audiēt? Ecce prepuciate ſunt aures eorū: ⁊ nō poterunt intendere. Ecce verbū dñi fuit eis ad opprobrium/ volunt ipſum. Dictū eſt etiam prepuciū oris. ſicut ſcriptū eſt Exo.6.c. Et ego prepuciatus labijs. Et iterum ait Exo.7.a. Ecce ego ꝑpuciat⁹ labijs.⁊c. Dictum eſt quoqꝫ prepucium in corde. Hiere.x.a. Et oīs domus Iſrael prepuciati ſunt corde. Et rurſum eſt dicens Leuit.26.f. Et inducam eos in terra inimicorū ſuorū: vt vel tūc ſupplicet vel humilietur cor eorū prepuciatū: ⁊ tunc

expositio · levitici c° xxvj · ubi dicitur
et comedetis vetus inveteratum (et vet[us])
a facie novi excludetis

placent pro peccato ſuo. Et iterū dicit Deute. x.
f. Et circūcideritis preputiū cordis veſtri. Et eiuſ
dē. 30. c. Et circūcidet dñs Deus tuus cor tuū: et
cor ſeminis tui. Dicit deniqꝫ preputiū in corpore
Gen. 17. c. Et ꝑputiatus maſcul⁹ q̄ non circūci-
derit carnē preputij ſui: abſcidetur aīa illa de po
pulis ſuis. Dixit Rabi Tāhuma. Dubiū eſt circa
hanc ſcripturam q̄ dicit. Et preputiatus maſcul⁹
Aliquid em̄ eſt ibi preputiatus femina? Sꝫ ſen-
ſus eſt ꝙ de loco: vnde quiſqꝫ eſt alienus a deo. ſ.
ſiue ſit maſculus ſiue femina: inde ſunt circūcidē
tes eū. i. inde eſt circūcidendus. hec Rabi Naqi-
ba. ¶ Et nota ꝙ ſicut ſunt quatuor genera pre-
putij: ſic omni eodē mō ſunt quatuor genera cir-
cūciſionis: quorū tria. ſ. auris / oris / et cordis: qr
ſpiritualia ſunt ſemꝑ ⁊ omnibus neceſſaria ſunt.
Quartū vero gen⁹ qr corporale eſt ⁊ vmbra reli-
giosum ſiue figura ex quo venit Meſſias noſter
ſpiritualiū preceptorū magiſter nō ſolū eſt inuti-
le: ſed etiā oībus ipſum facientibus dānoſum ⁊
valde ꝑniciosum. Unde Paulus in quo locut⁹ eſt
Chriſtus: vt habet in ſecunda ad Cor. 13. a. his
verbis ait. ad Gal. v. a. Ego Paulus dico vobis
qm̄ ſi circūcidimini Chriſt⁹ vobis nihil proderit
Idē ad Ro. 4. b. Dicim⁹ em̄ qr reputata ē Abra-
he fides ad iuſtitiā. Quō ergo reputata eſt? In
circūciſione an in preputio? Nō in circūciſione /
ſed in preputio. Et infra. Non eni per legem pro-
miſſio Abrahe aut ſemini eius vt heres eſſet mū
di: ſed ꝑ iuſtitiā fidei. Idē ad Gal. 2. e. Scientes
aūt ꝙ nō iuſtificatur hō ex operibus legis: niſi ꝑ
fidem Ieſu Chriſti. Et nos in Chriſto Ieſu credi
mus: vt iuſtificemur ex fide Chriſti: ⁊ nō ex ope-
ribus legis. ¶ Nota ꝙ ex hoc qđ dicit hic apoſto
lus: ꝙ fides reputata eſt Abrahe ad iuſtitiā ī pre
putio ⁊ non in circūciſione: intendit oſtendere ꝙ
ante fuit Abrahā fidelis ⁊ iuſtus ꝙ̄ circūciſus. qđ
ſic poteſt probari: in Gen. 17. g. ſcriptū eſt in hūc
modū. Et Abrahā filius. 99. annorū erat qn̄ cir-
cūcidit carnē preputij ſui. Porro ī Gen. xv. c. ſcri
ptū eſt. Et credidit Abrahā in dñm: ⁊ reputauit
ei ꝫedaqa. i. elemoſinā vel iuſtitiā. Glo. Ra. Sel.
Deus ſanctus ⁊ benedictus reputauit eam / ei iu-
ſtitiam ⁊ iuſtificationē fideꝫ. ſ. qua credidit ei. Ex
iſtis patet ꝙ ante fuit Abrahā fidelis ⁊ iuſtus ꝙ̄
circūciſus. ¶ Cui cōſonū eſt id qđ ſcriptum eſt in
Vcreſſit minori ſup Gen. vi. c. Noe vir iuſtus. ⁊c.
Rabi Iohānam ⁊ Rabi Hānina ambo dixerunt
Filius. 48. annorum cognouit Abraham crea-
torem ſuum et credidit in eum: et quid ſtatuebat
in eū. i. quid faciebat ei? Erat dirigens ad minā
dū faciem toti⁹ mundi in penitētia. Huc vſqꝫ tra
ditio. ¶ Notandū quoqꝫ ꝙ ſicut Abraham fuit
fidelis ⁊ iuſtus anteꝙ̄ circūciſus. Sic Noe teſte
ſacra ſcriptura Gen. vi. c. Fuit iuſtus ⁊ rectus at
qꝫ ꝑfectus: ⁊ nūꝙ̄ circūciſus. Sic etiā Melgiſe-
deq. ⁊ Iob / ⁊ alij ꝙ̄plures. ¶ Hinc eſt qđ ſcriptū
eſt in libro Ieuamot / in Pereq / Haholeç. ſ. Rabi
Iehoſſua dicit / Bapticatus eſt ⁊ non circūciſus.
Ecce ipſe eſt Gher. i. cōuerſus fidelis: ſic etiā in-

uenimus in matribus. ſ. in Sarra atqꝫ Rebecca
et ceteris q̄ baptiçabanᵗ ⁊ non circūcidebantur
Hinc aūt apoſtolus Paulus ad Gal. v. b. In xp̄o
Ieſu neqꝫ circūciſio aliquid valet / neqꝫ preputi
um: ſed noua creatura. i. regeneratio ꝑ baptiſmū
et noua vita. Gentiles em̄ qn̄ colebāt demones
in idolis / quaſi nihil erant. Iſa. 40. c. Gentiles
eni quaſi non corā eo nihil ⁊ inane reputati ſūt.
Cū vero cōuerſi ad dñm abiectis idolis baptiça
ti ſunt: quaſi de nihilo a Deo creati ſunt. Quare
ſcriptū eſt. ꝑs. cj. Scribatur iſtud generationi al
tere vel vltime: ⁊ popul⁹ qui creabitur laudabit
dñm. Glo. Ra. Se. Scribanᵗ iſtud. Sic dicent vi
dētes ſaluationē. Scribatur iſta ſaluatio ad nar-
randū generationi altere vel vltime: ⁊ populus
nibra. i. creatus. vel qui creabitur. hoc eſt qui fiet
creatura noua de ſeruitute egrediendo ad liber-
tatem: ⁊ de tenebris ad lucē. laudabit dominum
Hec Ra. Se. ¶ Et ſciendū ꝙ circūciſio in ſignū
data eſt: ſicut ſcriptum eſt Gen. 17. Et circūcide-
tis carnē preputij veſtri: ⁊ erit ad ſignū pacti in-
ter me ⁊ inter vos. Cū itaqꝫ data fuerit Iudeis
in ſignū circūciſio: vt hinc manifeſtū eſt: ⁊ Deus
eos ſuis exigentibus culpis reprobauerit: vt in
parte iam ſuperius eſt probatū: ⁊ adhuc in ſequē
tibus probabitur Chriſtianos non debere face-
re circūciſionē: cū ſit iam ſignū: nō quidē fideliū
vt olim / ſed infidelium: ⁊ eorum quos Deus re-
probauit: etiā ſi alia cauſa nō ꝓhiberet: ꝯſequēs
eſt. ¶ Ceterum quēadmodū de circūciſione di-
ctū eſt et ꝓbatū: ꝙ data fuit in ſignū: ita quoqꝫ
et ſabbatū in ſignū datū eſt Iudeis: vt habetur
Exo. 31. c. Sabbata mea ſeruabitis: qr ſignū ſūt
inter me ⁊ inter vos / ad generationes veſtras.
¶ Huic quoqꝫ adiungendū eſt: ꝙ apud eos ſuꝑ
Exo. 16. e. taliter dictū eſt. videte qr dñs dedit
vobis ſabbatū. Et quid eſt dedit vobis ſabbatū?
vobis. ſ. Iudeis ⁊ nō gentibus ſeculi. Hec tradi-
tio. Ad idem quoqꝫ facit qđ ī libro biça. i. oui: in
Pereq / Iom / tob / taliter ſcriptum eſt. Dixit Ra
bi Iohānam. Omne ꝓceptum qđ dedit De⁹ ſan-
ctus ⁊ benedict⁹ Iſraeli: dedit eis publice: preter
ſabbatū qđ dedit eis in ſecreto. ſicut dictum eſt
Exo. 31. g. Inter me ⁊ filios Iſrael. Si ſic eſt / nō
ſunt obligati Goim. i. Chriſtiani vel alie gentes
ad ſabbatum. Huc vſqꝫ traditio. ¶ Itē vna de
cauſis principalib⁹ quare datū eſt Iudeis ſabba
tum: ponitᵗ Deuto. v. c. Et memorabis qr ſeruus
fuiſti in terra Miçraim: ⁊ eduxit te dñs Deus tu
us inde in manu forti ⁊ brachio extēto. Propter
hoc precepit tibi dñs Deus tuus facere diē ſab-
bati. ¶ Hic quoqꝫ ſciendū eſt id qđ ſcriptū eſt
in libro Iruubin: in diſtinctiōe ſiue Pereq q̄ inci
pit Moci paçim. b. Dixit Rabi Iehoſſua fili⁹ Le
ui. Quid eſt qđ ſcriptum eſt Deuto. 7. b. Et ſerua
bis preceptum ⁊ decreta atqꝫ iudicia / q̄ ego pre
cipio hodie tibi ad faciendū: quaſi dicat: hodie
ad faciendū ⁊ non cras ad faciendū. ¶ Nota ꝙ
non ſolum in ſabbato habet iſtud locum: ſed etiā
in omnibus alijs preceptis cerimonialib⁹. Que

quidē hodie.i. anteq̄ veniſſet Meſſias debuerūt fieri: ſed non cras.i. poſtq̄ venit Meſſias. ¶ Addendū hic eſt id qđ in Bereſſit Raba Rabi Moſſe Hadarſan: vbi in Geñ.41.a. taliter ſcriptum ē Poſt finē duorū annoꝝ dierū: ⁊ Pharao ſompniauit. hoc eſt qđ dicit ſcriptura. p̄s.145. Dñs erit abſoluens ꝓhibita. Oīs beſtia q̄ immūda reputata eſt in ſeculo iſto / Deus ſanctus ⁊ benedict⁹ faciet eam mundam in ſeculum venturum: quēadmodū fuerunt munda primitus filijs Noe: ſicut dictum eſt Geñ.9.a. Sicut olus herbe: vel ſicut viridem herbam dedi vobis oīa: quēadmodū olus fuit mundum oībus: ſic etiam animal et beſtie fuerunt munde eis.i. filijs Noe: ita quoq̄ ad tempus venturum ipſe erit abſoluens q̄cquid prohibuit. Et cur ꝓhibuit ea in iſto ſeculo? vt videretur q̄s eſſet recipiēs verba eius: ⁊ quis non eſſet recipiens. Et quid eſt dñs matir.i. abſoluens prohibita. p̄s.145. Nō eſt maior ꝓhibitio q̄ nida.i. Mēſtruata: quā De⁹ ꝓhibuit ⁊ ad tempus venturū ipſe abſoluet eam: ſicut em̄ eſt ipſe dicēs Zach.13.b. Et etiam ꝓphas ⁊ ſpiritum immūdicie transferam de terra. Nō eſt aūt īmundicia niſi mēſtruata: ⁊ ſic eſt ipſe dicēs Leuit.18.e. Et ad mulierē in menſtruo imundicie ſue: nō appropinquabis. Et ſunt qui dicunt q̄ etiam ſeruitium thori erit prohibitum aliquotiēs in futuro Scito aūt hoc tibi: qm̄ ſic in die qua reuelatus eſt Deus ſanct⁹ et benedictus ſup montē Sinai prohibuit eis ſeruitiū thori tribus diebus: ſicut dictum eſt Exo.19.e. Eſtote parati ad diem tertiū Non accedatis ad mulierē. Quare? Qȝ in die tertio deſcendet dñs ſup montē Sinai. Si vna igit̄ dies qua deſcendit dñs ſup montem Sinai prohibuit eis tres dies: in tēpus venturum in dieb⁹ Meſſie qñ Sekina.i. diuinitas erit inter eos nō erit oīno eodē mō. Sȝ quid eſt adhuc qđ ſcriptū ē p̄s.145. Dñs abſoluet aſuri.i. captiuos. Scđm aliū ſenſum: videlicet in p̄s.145. Captiuos inferni captiuos mortis. Huc vſq̄ traditio. ¶ Nota q̄ ad predicta optime facit qđ ſcriptū eſt Deuto. xij.d. Inmundū atq̄ mundū comedentur ſicut damula et ceruus. Itē ibidē.e. Cum dilatauerit dñs Deus tuus terminū tuum. Et infra. Inmūdū ⁊ mundū pariter comedētur. Solum caue vt non comedatur ſanguis. Sanguis enī ipſe ē anima: ⁊ non comedetur aīa cum carne. Dixit Rabi Juhuda ſup hunc locum in libro cifre. Annūciat q̄ Iſrael erant miſcentes cū ſanguine ante dationem legis. Sequitur. Non comedes animā cū carne: iſtud eſt comedere mēbrū de viuo animali ¶ Nota q̄ Judei dicūt imūdū in his locis vocari animal cecum / debile / vel claudū: ⁊ huiuſmodi qđ imundū erat ad immolandū. Verū ſcđm premiſſam traditionē de oī inmūdo fore intelligēdum: non quidē in diebus Judeorū: ſed in dieb⁹ Meſſie manifeſtū eſt. ¶ Cōgrue quoq̄ valde videtur predictis addendū id qđ ſcriptū eſt in libro Maqot. in Pereq / ellu / hen / halliqin.f. Expoſuit Rabi Cimlai. Sexcēta.xiij. precepta dicta ſūt Moiſi in Cinai.i. in monte Sinai. Trecēta ⁊.lx. et.v. ſicut eſt numerus dierum ſolis. Ducēta vero ⁊.48. quot ſunt mēbra in hoīe. Dixit Rab. ꝑ quā ſcripturam. Per eam q̄ dicit Deute.33.a. Tora.i. legem precepit nobis Moiſes. Tora enim ariſmetrice ita ſe habet.i. literis talib⁹ ſcribitur: q̄ faciunt. vj. centa ⁊.xj. precepta. Thau ei ſignificat quadrigētos ⁊ tres ducētos. Vau. ſex. the. v. Ego vero et non erit tibi. Exo. 20. a. Ab ore virtutis.i. dei. audiuimus ea.i. iſta duo precepta. Venit Dauid ⁊ conſtituit predicta. dē.xiij. precepta ſup.xj. ſicut ſcriptum eſt p̄s.14.e. pſalm⁹ Dauidi. Dñe quis habitabit i tabernaculo tuo? quis morabit̄ in monte ſanctuarij tui? Ambulās perfectiones ⁊ faciēs iuſtitiā / ⁊ loquēs veritatē i corde ſuo. Non peditauit ſup linguā ſuam.i. non detraxit. Nō fecit proximo ſuo malum: ⁊ opprobrium non leuauit ſup propinquū ſuū: in cui⁹ oculis deſpectus eſt.i. reprobatus. hic.i. talis fuit Ezechias rex Juda / qui traxit oſſa patris ſui ī rete funiū. Timētes aūt dñm honorat. Talis fuit Joſaphat rex Juda. Ipſe enī in hora qua videbat doctorē ſapiētē: ſurgebat de throno vel de ſede ſua ⁊ amplexabatur eum ⁊ oſculabatur: ⁊ vocabat eum magiſter mi / magiſter mi: dñe mi / domine mi. Sequitur. Jurans vt malefaciat vel vt affligat ⁊ non mutat. Glo. Ra. Se. Jurās vt malefaciat ſibimet: ⁊ non mutat iuramētū ſuū. Multo igitur minus mutat id qđ nō nocet ei. Pecuniam ſuam nō dedit ad vſuram. Etiam ad vſuram Goi.i. eius qui nō eſt videns. Et mun⁹ contra innoxium non accepit. Faciēs hoc nō mouebitur in ſeculū. Quādo Rabi Gamaliel perueniebat ad ſcripturā iſtam: flebat dicēs. Qui fecerit hec oia nō mouebitur: ſin aūt nō: mouebit̄. Hec Ra. Se. Sequitur. Venit Iſaias ⁊ cōſtituit ea ſup ſex. ſic̄ dictum eſt Iſa.32.d. Ambulans in iuſtitijs ⁊ loquēs equitates reprobans auariciam calūpniarum vel violentiarū excutiens palmas ſuas a ſuſceptione muneris. Obturās aurē ſuam ab auditu ſanguinū: ⁊ claudēs oculos ſuos a viſione mali. Ipſe excelſa ihabitabit. Venit Micheas ⁊ cōſtituit ea.i. precepta ſup tribus. ſicut dictū ē Michee.6.d. Annunciauit tibi hō quid eſt bonū: et q̄d dñs ē petēs a te: vtiq̄ facere miſpat. Iſtud ē iudiciū. Et diligere pietatē. Iſtud eſt retributiones pietatis.i. opera mīe: ⁊ abiecte vel humiliter ambulare cum deo tuo. Glo. Ra. Se. Interpretatus eſt hoc Jonatan. Et eſto abiectus ad ambulādum in timore dei tui. Alius ſermo. Annunciauit tibi Deus ſanctus ⁊ benedictus. o hō: quid eſt bonū tibi ad faciendū.⁊c. Et honeſte vel ſecrete ambulare cū deo tuo. Non eſt mos dei ſancti et benedicti / ſicut mos carnis et ſanguis. Mos carnis ⁊ ſanguis eſt: q̄ ſi homo confundit proximum ſuum corā multis: et venit poſt modum ad placandū eū: dicit ei. Non ego ero placat⁹ tibi donec veniat talis ⁊ talis coram quib⁹ cōfudiſti me. Sed Deus nō vult niſi q̄ homo peniteat inter ſe et ipſum. Hec Ra. Selo. Sequitur. Rurſus

Iſaias conſtituit ea.i.oia mandata ſup duob⁹: ſicut dictum eſt Iſa.56.a. Cuſtodite iudiciū ⁊ facite iuſtitiā. Venit Abacuq ⁊ cōſtituit ea ſup vnū ſicut dictum eſt Abacuq.2.b. Et iuſtus i fide ſua viuet. Huc vſqȝ traditio. ¶ Venit Dauid. ⁊c. in principio huius traditionis. Glo. Ra. Se. Omnis hora generationes minorationis fuerunt paucificātes ea.i.precepta. In principio eñ fuerūt iuſti q̄ erant potentes ad ſuſcipiendū iugum preceptorum multorū. Sed generationes nouiſſimorum non fuerunt iuſti in eis oino tales. Quare ſi veniſſēt ad obſeruandū omnia precepta illa nō fuiſſet tibi homo q̄ poſſet iuſtificari. Hec Ra. Salomo. ¶ Item vbi ſupra dixit Rabi Ioce. Quatuor decreta decreuit Moiſes ſup Iſrael. Veneruntqȝ quatuor prophete ⁊ caſſauerunt ea. Moiſes dixit Deutero.33.g. Et habitabit Iſrael cōfidenter. ſolūmodo oculus Iacob. Glo. Ra. Sel. Quando habitabit Iſrael cōfidenter? Qn̄ fuerit ſicut oculus Iacob.i. oino tales qualis fuit Iacob. Venit Amos ⁊ caſſauit illud: ſicut dictū eſt Amos.7. Dñe Deus propiciare queſo. Quis ſtabit vt Iacob? Glo. Ra. Se.i. quis poterit eē ſanctus vt Iacob? Nūquid hoc modicū eſt? Et ſcriptū eſt ibidē. Miſertus eſt dñs vel penituit dñm ſup hoc: etiā ipſa nō erit. Moiſes dixit Deutero.28.f. Et in gentibus illis nō quieſces. Venit Hieremias ⁊ caſſauit illud. ſicut dictū eſt Hiere.xxxi.a. Vadet ad requiem ſuam Iſrael. Moiſes dixit in Exodo.20.a. Viſitās pctm̄ patrum ſuper filios. ⁊c. Venit Ezechiel ⁊ caſſauit illud. ſicut dictū eſt Ezechiel.18.e. Anima q̄ peccat ipſa morietur. Filius non leuabit pctm̄ patris: ⁊ pater nō leuabit peccatū filij. Moiſes dixit Leuit.26.f. Et pdemini in gentib⁹. Venit Iſaias ⁊ caſſauit illud. ſicut dictum eſt Iſa.27.g. Et erit in die illo clangetur in tuba magna / et venient perditi in terra Aſſur: ⁊ impulſi i terra Egipti: et adorabūt dñm in monte ſancto in Hieruſalem. Hec traditio.

¶ Utiliter adhuc premiſſis eſt addendum id qd̄ apud eos in Medras Bemidbar Cinai. Numeri.22.f. vbi exponitur. Et nunc ſi malū eſt in oculis tuis reuertar mihi. Dixit ei.i. angelo Baalaȝ Ego non iui donec dixit mihi De⁹ ſanctus ⁊ benedictus: ſurge / vade cū eis. Tu vero dicis mihi vt reuertar: Dixit ei angelus. Sic eſt officiū vel ars eius. Nonne ſic dixit Abrahe vt ſacrificaret ei filiū ſuū? Et poſt hoc ſcriptū eſt Geñ.22.d. Et vocauit angelus dñi et dixit. Non extendas manum tuam. Docēdo eſt docens rem vel verbū: et angelus eſt reuocans ipſum vel conuertens.

¶ Adijciēdū eſt id quoqȝ predictis qd̄ ſcriptum eſt in libro ſanhedrin in Pereq / ellu / hen / hannehiqin.g. Dixit Rabi Abhu / ꝙ Rabi Iohannan dixit. In oibus in quibus dixerit tibi propheta trangredere verba legis / tranſgredere: excepto idolatria. Nā q̄tum ad idolatriā attinet: etiam ſi faceret ſtare ſolem in medio celi: Non audias.i. nō obedias ei. Dixit Rabi Aaqiba. Abſit ⁊ parſit vt Deus ſanctus ⁊ benedictus faceret conſiſtere ſolem tranſgredientibus beneplacitum eius.

¶ Deniqȝ predictis adhuc adiungendū eſt id qd̄ in libro ſanhedrin taliter ſcriptū eſt. In Pereq / ellu / hen / hannehiqin.a. Plus vel maius eſt in verbis ſcribarum.i. ſapientū: ꝙ in verbis legis.i. maioris auctoritatis ſunt verba magiſtrorū q̄ legis. Qui enim dicit: nō ſunt teffilin.i. philatie ad tranſgrediendū verba legis patur.i. imunis eſt. Qui vero dicit ꝙ quinqȝ ſint totafot.i. philatia. de qb⁹ Deutero.6. addendū v̄bis ſofrin.i. ſcribarum vel magiſtrorū ſapientū reus eſt. ¶ Itēȝ in Medras Deutero.17.a. Non deuiabis vel non declinabis a verbo ꝙ annūciabunt tibi dextera et ſiniſtra. Etiam ſi oſtenderint in oculis tuis ſuper dextera ꝙ ſit ſiniſtra: ⁊ ſup ſiniſtra ꝙ ſit dextera. Audi eis.i. obedi vel crede eis. ¶ Nota ꝙ de iſtis totafot.i. philaterijs ſcriptuȝ eſt Deuto. vi.b. in hunc modū. Et ligabis ea.i. precepta ad ſignū ſup manus tuas. ⁊ erunt in totafot.i. i philaterijs inter oculos tuos. ¶ Item nota ꝙ philateria nomen grecū eſt. et dicitur a philaxis qd̄ eſt ſeruare: ⁊ tora hebraice qd̄ eſt lex latine. inde philateria.i. legis conſeruatoria. Faciūt enī quatuor cōſeruatoria in quibus ponūt decalogū ⁊ ligant ſibi in capite. ita ꝙ conſeruatoria illa ſtent in loco illo vbi cerebrū palpitat pueris paruulis. Dicūtur vero in Talmud teffillin. In deuto. aūt vi. totafot. Porro ꝙ tota ſonat duo in lingua q̄ vocat garpi. fot. qqȝ duo in lingua punica. Idcirco ſtatuerunt ſofrim.i. ſcribe ꝙ quatuor eſſent ille domūcule. ¶ His oibus ſic premiſſis / reducamus eadem in ordinem rationis / atqȝ dicamus. Cū omnia ḡcūqȝ dicit pphēta tranſgrediēda ſore de preceptis: excepto idolatria tranſgrediēda ſint: vt per Talmud paulo anterius probatū eſt. Et idcirco ſexcēta.xiij. pcepta reduxerit Dauid ad.xj. Et poſt eū Iſaias ad ſex. Deinde Micheas ad tria. Rurſus vero Iſaias ad duo. Et Abacuq finaliter ad vnum.i. ad fidem et dilectione dei ⁊ proximi operantē: vt ſuperius paululū oſtenſum eſt. Et Meſſias ſit maior Abraham et omnibus patriarchis: ⁊ maior Moiſe ⁊ omnib⁹ prophetis: ⁊ maior angelis miniſterij.i. illis qui deo immediatius aſſiſtunt: ⁊ ita oibus angelis. vt ſuperius in prima parte capitulo.4.§. Meſſias igitur: iam notatum eſt. Nulla vero nec veriſimilis ratio prohibet Meſſiam potuiſſe omnia precepta cerimonialia reuocare: ⁊ ad ſpiritualeȝ reducere ſenſum: et cūcta huiuſcemodi prohibita ſoluere. maxime cuȝ hoc ſic fuiſſe futurū: ſicut i capitulo preſenti probatuȝ ē per traditionē apd̄ eos auctēticā. Porro cū ſaluator noſter ſit verus Meſſias ⁊ nō illi quos ipſi fecerūt: videlicet Bē qozeba ⁊ Barqozba: nec ille quē fingunt venturū: vt hoc totū in prima parte huius operis irrefragabilibus rationibus multipliciter eſt probatum: ipſum potuiſſe: immo debuiſſe precepta huiuſcemodi nec bona: reuocare: caſſare: ac ſoluere manifeſtum eſt. ¶ Cerimonias auteȝ Iudaicas: precepta nō bona: idcirco dixerim: qȝ dñs ſic vo

cit eas i Ezech.20.d.Ego dedi eis precepta nō
bona:⁊ iudicia in quibus nō viuēt.Et pollui eos
i dōarijs ſuis i trāſferēdo vl' traducēdo:oē apiēs
matricē:ꝑꝑ delicta ſua/ vl' vt deſolarem eos: vt
ſcirēt q2 ego ſū dñs.Glo.Ra.Se.Lemaan aſſim
mē.i.vt deſolarē eos atqꝫ deſtruerē. Aſſimmē.i.
deſolarē eos:ē ligua deſolatiōis. Qui ǧ exponit
ipſū ligua delicti.i.dicēdo ꝑꝑ delicta ſua:errans
ē.Aleph eni ꝗ ibi ē:nō ē de radice dictiōis:vt ſciāt
vel ſcirēt.⁊c.Cū adduxero.ſ.ſuꝑ eos malū. Hec
Ra.Se.¶ Auguſtinus ad Hieronimū.Cur nō di
cam precepta illa veterum ſacrificiorum:nō bo-
na eē:q2 nō eis hoies iuſtificātur:Umbre ſūt eni:
ꝓnunciātes grariā qua iuſtificamur. Nec tamen
mala:q2 diuinitus p̄cepta ſūt tēpori ꝑſoniſqꝫ cō-
gruētia.Cū me adiuuet etiā prophetica ſentētia:
ꝗ dicit de⁹/ſe illi populo dediſſe p̄cepta nō bona.
Forte enim propterea nō dixit mala:ſed tātū nō
bona.i.nō talia:vt illis homines boni fiant. Hec
Augu.Et nota ꝙ ad cōfirmationem huius ſentē
tie:facit ꝙ omnes etiā patres:vt Abrahā ⁊ alij:
fuerunt deo culpabiles.Ita ꝙ non obſtātibus ſa-
crificijs ⁊ obſeruātijs alijs iuerūt oēs ad iſernū.
Ut in prima pte huius libri caplo.18.ē probatuꝫ.
¶ In Iſaia quoqꝫ.40.d.taliter ſcriptum eſt. Et
libanus nō eſt ſufficiēs ad ſuccēdēduꝫ:⁊ aialia ei⁹
nō ſufficiūt ad holocauſtuꝫ.Glo.Ra.Se.ad ſatiſ
faciendum pro pctis gentiū. ¶ Libanus autē vo
catur tēplum:in Medras Sir Haſſ:rim.i.Canti.
Cant.7.b.vbi exponitur. Naſus tuus ſicut turris
libani.Hec eſt dom⁹ ſctūarij.Quēadmodū enim
naſus iſte datus eſt in altitudine hominis:ita do-
mus dñi tēplū data eſt in altitudine ſcl'i.ſicut tur-
ris libani. Non ē liban⁹ niſi dom⁹ ſāctuarij.ſicut
dictum eſt Deuto.3.f.Mons iſte: vehalebanō:et
liban⁹. Liban⁹ itaqꝫ.i.tēplū:vt hic probaꝫ: ſicut
non erat ſufficiens cū omnibus holocauſtis ⁊ ſa-
crificijs ſuis ad ſatiſfaciēdum pro pctis gentiuꝫ:
quēadmodū a Rabi Selomo paululū ante dictū
eſt. Sic nec ad ſatiſfaciendū pro peccatis Iudeo
rū erat ſufficiens:cū oēs irent ad infernum:tā bo
ni:ꝙ̄ mali:licet differenter. Ut in prima parte ca
pitulo.18.cuilibet ītuenti eſt ſufficiēter probatuꝫ.
¶ In Bereſſit quoqꝫ Raba Rabi Moſſe Hadar-
ſan:ſuꝑ Geñ.27.a.taliter ſcriptū eſt.Et fuit cum
ſenuit Iſaaq.Rabi Nahmis dixit.Dilecte ſūt tri
bulationes apud deū.ſ.magis ꝙ̄ ſacrificia. Sacri
ficia quippe fiunt de diuitijs hominis:tribulatio
nes vero de corpore ipſius.ſicut dictū eſt Iob.2.
b.Pellez pro pelle:⁊ quicq̄d habet vir:dat ꝓ ani
ma ſua. ¶ Predictis quoqꝫ addendū eſt qḋ legiꝫ
in Medras Tibillim:ſuꝑ ps.45.Suꝑ me Deus
vota tua ſoluā: Todot.i.cōfeſſiōes vel laudes ti-
bi.Dixit Rabi Pinhas:in noīe Rabi Leui:⁊ Ra-
bi Iohānā:i noīe Rabi Menahem.Oēs orōnes
erūt caſſe i futuro:⁊ ꝯfeſſio vel laus nō caſſabiꝫ:⁊
oīa ſacrificia ceſſabꝫ/⁊ caſſabūꝫ:⁊ ꝯfeſſio vl' laus
nō ceſſabit ieternū.ſicut ſcriptū ē Neemie.xij.e.
Et ſtabūt due ꝯfeſſiones i domo dñi: vna ꝯfeſſio
loco orōnis:⁊ alia ꝯfeſſio loco ſacrificij. ¶ Pre-
dictis ēt ꝯiūgit ꝙ i ps.50.taliꝫ ſcriptū ē.Dñe labia
mea apies:⁊ os meū ānūciabit laudē tuā. Nō eni
vis ſacrificiū ⁊ dabo:Holocauſtū nō affectabis.
Sacrificia dei ſpūs ꝯfract⁹ cor ꝯfractū ⁊ ꝯtritum
Deus nō deſpicies.¶ Subnectēduꝫ ē ēt iſtis ad-
huc qḋ legiꝫ i libro ſuta.i.ſtulte i Pereq Hāmaq
de/le iſto.Dixit Rabi Iehoſſua fili⁹ Leui.Ueni ⁊
vide ꝙ̄ magni ſunt hūiles ſpū.In tpe eni ꝗ dom⁹
ſctūarij erat ſtās:hō erat ſacrificās holocauſtū:⁊
merces holocauſti erat i manu ei⁹.Ille vo cuius
ꝯſcia ē hūilis.ꝓide habet ſcptura/ac ſi ſacrifica-
ret oīa ſacrificia.ſicut dictū ē ps.l.Sacrificia dei
ſpūs ꝯfract⁹.Et nō ſolū h:ſꝫ ēt ꝙ orō ei⁹ nō ē re-
probata.ſicut dictū ē ps.50.Cor ꝯfractū ⁊ ꝯtritū
De⁹ nō deſpicies. ¶ Adhuc ēt p̄miſſis addēdū ē
id qḋ legiꝫ i libro ſanhedrin/ i Pereq / Nigmar/
Hadin.b.Dixit Rabi Iehoſſua Ben/Leui. Ois
imolās fomitē vl' ꝯcupiſcētiā ſuā:⁊ ꝯfitēꝫ ꝯtra ip
ſam:ꝓide habet ſcriptura:ac ſi honoraret deuꝫ i
duob⁹ ſcl'is.Quoꝝ vnū ē ſcl'm iſtō:⁊ aliō ſcl'm fu
turꝝ.ſicut dictū ē i ps.Immolās ꝯfeſſionē hono-
rabit me.Dixit ēt Rabi Iehoſſua Ben Leui.Ue-
ni ⁊ vide ꝙ̄ magni ſūt ꝯtriti ſpū.⁊c.ſicut dictū eſt
ſupra i ꝓpria traditione. ¶ Notādū ē aūt ꝙ rōna
biliꝫ ſcꝫm p̄miſſa ꝯſiderēꝫ ea ꝗ ſacrificabāꝫ. Que-
dā ſignificabāt vitia mortificatiōēqꝫ vitioꝝ.que
dā vo v̄tutes ⁊ bonos mores:vel Xp̄i paſſionem.
Primogeniti qppe ouiū h ē agni qs offerebat Abel
dño.Geñ.4.a.Et agn⁹ paſcal'.Exo.xij. prefigu-
rabāt Xp̄i paſſionē:atqꝫ Xp̄m occidēdū ꝓ pctis
hoim.Hirci vo ⁊ capre:⁊ q̄dā alia:ſignificabāt vi
tia/⁊ pctā:et carnis mortificationē i penitētia ꝓ
pter ipa.In hirco nāqꝫ ⁊ capra vniuſcuiuſqꝫ pctō
ris fetēs:⁊ luxurioſa iiq̄tas:plenaqꝫ vbis ipudiciꝭ
deſignaꝫ.Ac ſic a ſiliꝫ:i thauro ſuperbia:i vitulo
laſciuia.In hedo ⁊ i paſſere:clamor ⁊ iconſtātia.
Que q̄dē cū i ꝯfeſſiōe ꝑ penitētiā:ad dei honoreꝫ
mactāꝫ ⁊ deſtruūꝫ i ſacrificiū fit ei valde accepta-
bile:qḋ i illis ſacrificijs ātiqs:vt iā dixim⁹ p̄figu-
ratū ē.ſic ei ſcptū ē ps.49.Nūq̄d māducabo car
nē thauroꝝ.⁊c.vt ſupra.Et i ps.50.Uictie vl' ſa-
crificia dei.Ruah:Niſbara.i.ſpūs ꝯfract⁹.Cor cō
fractū ⁊ ꝯtritū de⁹ nō deſpicies.ꝙ q̄dē paulo āte
expoſitū ē.Porro ſacrificia q̄ figurabāt v̄tutes ⁊
bonos mores:erāt ouis ⁊ agn⁹:bos ⁊ aries:tur-
tur ⁊ pull⁹:colūbe:⁊ his ſilia.In oue qppe ſim-
plicitas ⁊ mltiplex vtilitas. Innocētia i agno at
qꝫ māſuetudo.In boue fructuoſa p̄dicatio.In a-
riete vo viriꝫ ⁊ māſueta p̄latio ſig̃baꝫ.In turte āt
ꝗ ſuo ꝑdito ꝯiuge:nūq̄ vlt⁹ copłaꝫ alti/caſtitas.
In colūbis q gregatim volāt:caritas figurabaꝫ.
¶ Ex p̄dictꝭ igꝫ ſatꝭ pꝫ q̄lia ſacrificia velit De⁹.
Et ēt ex eo ꝙ ſcptū ē.Oſee.vi.b.i ꝑſona dei dicē
tꝭ.Quia miaꝫ volui:⁊ nō ſacrificiū ⁊ cognitioneꝫ
dei pluſꝙ̄ holocauſta. ¶ Deniqꝫ ꝙ a gētib⁹ Xp̄i-
anis ⁊ nō a Iudeis vellet de⁹ ſupradicta ſacrificia
ſpūalia ſibi offerri:Iudeis ꝑfidia reprobatꝭ. Ibi
oñdiꝫ vbi ꝑ Malachiā ꝓphaꝫ.1.e.taliꝫ dꝫ. Nō eſt
mihi volūtas i vobꝭ ait dñs exercituū.Et mina
.i.mun⁹ vl' oblatio:nō placebit mihi de mānu vrā.

Ab ortu ei ſol' vſqȝ ad occaſũ: magnũ eſt nomen meũ i gẽtibus: ⁊ in oi loco ẽ thurificator / ⁊ appropinquator noi meo: et Minha. i. oblatio munda: q: Gadol. i. magnũ ẽ nomẽ meũ i gentib⁹: ait dominus exercituũ. ¶ Qualiter aũt hoc totũ itelligendũ ſit: oſtẽdit elegãter Rabi Abrahã / Auen / Azara: q̇ hec in ſuo Perus exponit in hũc modũ. Quãobrẽ vos eſtis cõtẽpnentes nomẽ meũ: ⁊ ipſum eſt magnũ / ⁊ glorioſũ etiã in gentibus: Reputatur aũt i oculis meis honor magn⁹ quo ipſi honorãt me. Ac ſi ipſi i omi loco adducerẽt nomini meo thurificatorẽ / et appropinquatorẽ / et oblatiõnẽ / vel munus mundũ. Nõ quẽadmodũ vos facitis i offerẽdo / vel appropiquãdo faciei mee. Panem pollutũ / ⁊ cecũ / ⁊ claudũ. Rabi vero Selomo exponendo iſtud ait. Rabini noſtri expoſuerunt iſtud dicẽtes. Dicit homo ſocio ſuo. Claude mihi portã iſtã: ⁊ nõ eſt poſcẽs ſup hoc mercedẽ. Accende mihi lucernã / et nõ eſt querẽs ſuper eo mercedẽ. Uos aũt / q̇s eſt etiã i vobis: q̇ claudat oſtia vel portas meas gratis: Neqȝ illũinatis altare meũ gratis. Quare ſequit̃: q̇ multo minus feceritis gratis: res quarũ via. i. mos eſt vt fiant pro mercede. Propt̃ hoc nõ ẽ mihi volũtas in vobis. Magnũ eſt nomẽ meũ in gentibus et i oi loco. ⁊c. Spontanei erũt nomini meo etiã gẽtiles. Hec Ra. Se. Tranſtulit Jonatas non ẽ volũtas corã me in vobis. dixit dñs exercituũ. Et Corbã . i. ſacrificiũ nõ ſuſcipiã de manib⁹ vr̃is. ⁊c. ¶ Si eni attẽdat̃ ad ea q̄ dicta ſũt: leue erit concludere Judeis: id q̇d ſcriptũ eſt ad Hebreos caplo. 7. c. Trãſlato eni ſacerdotio neceſſe eſt: vt legis trãſlatio fiat. In quo eni hec dr̃ de alia tribu eſt: de q̄ nullus altari p̄ſto fuit. Manifeſtum ẽ eni q̇ ex Juda ortus ſit dñs nr̃: in qua tribu nihil de ſacerdotibus Moiſes locutus eſt. Et amplius adhuc manifeſtũ eſt: ſi ſm ſimilitudinẽ Melqiçedeq: ſurgit alius ſacerdos: qui nõ ſm legẽ carnalis mandati factus eſt: ſed ſm virtutẽ vite inſolubilis. Conteſtatur eni / quoniã tu eã ſacerdos ineternum ſcd̃m ordinem Melqiçedeq. Reprobatio quidẽ fit p̄cedentis mãdati: propt̃ infirmitatẽ et inutilitatem. Hec Paulus. ¶ Meſſias itaqȝ. i. Chriſt⁹ dei fili⁹ ſm ſuã diuinitatẽ ⁊ ſapiẽtiã patris: cui⁹ leges ſũt miſſus a patre deſcendit de altiſſimis a ſede magnitudinis ſue: pro ſalute et redemptiõe humani generis: et inde venit ad Sion et ad Hieruſalem ibiqȝ legem ſuam. i. euangelium compleuit: predicando / ammonendo / ſuadendo / argueudo / miracula faciendo / moriendo / reſurgendo / ad celos aſcẽdendo / et lumen ſpiritus ſancti / apoſtolis deſtinando. Et exinde exiuit lex eius: vt prophetatum fuerat per Jſa. 2. a. dicentem. Quoniam ex Siõ exhibuit lex: et verbum domini de Hieruſalem. Lex autẽ Moiſi de Sinai venit ad Hieruſalez. Lex vero Chriſti per Apoſtolos / et alios diſcipulos: exiuit de Hieruſalez ad gentes: vt prophetauerat Jſaias capitulo. 42. Et legẽ eius iſule ſpabũt. Idẽ i Targũ. Et ad legẽ ei⁹ gentes expectabũt. Glo. Ra. Se. Et ad legẽ ei⁹ iſule expectabũt. i. gentes vel gẽtiles. Infatuati igit̃ ſũt Judei moderni: ⁊ a veritate diuie ſcripture omnino deuij: q̇ aſſerunt Meſſiã fore coactũ legib⁹: quez ſuperius eſſe deũ multiplicit̃ ẽ probatũ. Ipſe q̇ppe eſt q̇ legẽ dedit in Sinai: ⁊ legũ cõditor / ⁊ hominum: quibus leges ſunt tradite: ⁊ omniũ q̄ i celis / ⁊ ſub celis ſũt: vt ſimiliter eſt probatũ. Dignũ enim fuit: vt in ſuo deſcenſu reſeruaret ad dandũ maiora / ac meliora: q̇ ea q̄ Moiſi i mõte Sinai tradita fuerant. Unde quicquid Judei balbuciũt in p̄dictis: refellũt̃ poptie p mltiplices traditiones de eorũ Talmud: cui nõ audẽt reſiſtere: iam ſup⁹ denotatas / nec nõ ⁊ p diuinã paginã veteris teſtamẽti. Nullus itaqȝ tenet̃ ad obſeruãtiã ſabbati: nec aliaꝝ cerimoniarũ: maxie cũ ſupius habeat̃: q̇ lex Moiſi euaneſceret corã lege Meſſie. Nec heret memoria ſignorũ ſeu miraculoꝝ egreſſionis Egypti. Et q̇ lex redigeret̃ ad nouitatez. Et oia prohibita ſoluerẽt̃. Et q: ſolis Judeis ad obſuãdũ / ad tẽp⁹: datũ ẽ ſabbatũ: ⁊ q̇ ſint a deo ip̄petuũ reprobati q̄diu. ſ. iudei extiterit / ſignuz tale reprobatoꝝ ab elect; a deo penit⁹ ẽ vitãdũ.

¶ Capitulum. xvj. Qualiter diabol⁹ procurauit reſtaurare legẽ Judeis. Et iteꝝ aliq̄ de ſabbato.

SAne expleto capitulo de ſabbato ⁊ cerimonialib⁹ nõ obſeruãdis ad literã: vt videt̃. Subſequẽter in iſto caplo p̄poſuimus dicere q̄lr de⁹ legalia Judeis abſtulit p Romanos. Et ſignãt circũciſionẽ ⁊ ſabbatũ. Et q̄lit̃ eis iſta duo / ⁊ alia reſtituerit: ⁊ etiam de ſabbato: aliq̄ denuo tãgemus. ¶ Et ſciẽdũ q̇ poſt deſtructionẽ factã p Titũ et Ueſpaſianũ: habitauerũt Judei Bitter. In q̄ nimia mltitudie mltiplicati ſũt. Ibiqȝ eis prohibitũ fuit: vt dictũ ẽ a Romanis obſeruãtiã ſabbati: ⁊ circũciſionẽ facere: ac nõ a mẽſtruat; abſtiere. Scriptũ eſt eni de ciuitate Bitter / i Maçechta / Gittin / Pereq / Hãni / çagin. e. Dixit Rabi Simeon fili⁹ Gamaliel. Quid ẽ q̇d ſcriptũ ẽ Treñ. iij. f. Ocul⁹ me⁹ cõfecit aiaȝ meã ex oib⁹ filiabus vrbis mee: Quadrigẽte ſinagoge erãt i Bitter: ⁊ in q̄libet erãt: quadrigẽti magr̃i pueroꝝ: ⁊ q̇libȝ habebat quatuor pueros ſcolares de domo Raban. Et q̄n p̄ualuit iimic⁹: cepit eos / ⁊ iuoluit eos i cartis ſuis ac libris / ⁊ p̄iecit i ignẽ. Tradideũt ãt Rabanã. i. magr̃i q̇ cũ iuiſſet Rabi Joſue fili⁹ Ananie ad caſtrũ q̇dã magnũ q̇d erat Rome. dixeſt ei: q̇ puer q̇dã pulcherrim⁹ erat ibi icarceratus. Juit itaqȝ ad oſtiũ carceris / ⁊ dixit. Quis dedit i direptionẽ Jacob: ⁊ Jſrl' vaſtãtib⁹. Jſa. 42. Rñdit puer ⁊ ait. Nõne adõai iſte cui peccauim⁹: Et nõ volueſt i vijs ei⁹ ãbulare / ⁊ nõ audieſt legẽ eius: Ul' nõne adonai iſtõ: q: peccauim⁹. ⁊c. Et effudit ſup eũ idignationẽ furoris ſui: ⁊ forte bellũ: ⁊ ɔbuſſit eũ i circuitu / ⁊ nõ cognouit / ⁊ ſuccẽdit eũ: ⁊ nõ poſuit ſup cor. Hacten⁹ i Talmõ. Et nota q̇ p h̃ q̇d p̄pha dr̃ Adõai iſte oñdit mãifeſte de Meſſia ſe fuiſſe locutũ. Qui Adonai, i. de⁹ demõſtra

bilis ẽ:cauſa hũanitatꝫ aſſũpte. Manifeſti⁹ vero p id quod ſubdit. Et non audierunt legem eius. Legẽ quippe datã p Moiſẽ/⁊ audiebãt/⁊ ei etiã Romanis prohibẽtibus operam dabant / morte non obſtãte:que eis ob hoc infligebaẗ frequẽter Legem vero dñi nr̃i Jeſu Chriſti:de qua in Hiere.31.e. Scidã domui Jſrael/⁊ domui Juda Berit nouã.i.legẽ. Unde ſubdit. Nõ ſicut Berit quẽ ſcidi cum p̃ribus eorum in die qua cõfortaui manum eorum:vt educerẽ eos de terra Egypti.⁊c. Legem iſtã nouã Judei noluerunt audire vſqꝫ in hodiernũ diem. Et idcirco vt in precedentibus dictum eſt. effudit ſuper eos p Romanos idignationẽ furoris ſui:⁊ forte bellum. ¶ De deſtructione Judeorum facta p Romanos.ſ.p Titũ ⁊ Veſpaſianum/⁊ malicia eorum/⁊ reliquarum ſuerũ. Legitur Hiere.v.a. Circuite vicos Hieruſalẽ/et videte obſecro/⁊ ſcitote/⁊ inquirite in plateis eius. Si inueneritis virum/ſi eſt agens iudiciũ:q̃rens veritatem vel fidẽ:⁊ propicius ero ei.i. Hieruſalem. Et ſi viuit dñs dixerint:veruntamen ad falſitatem iurabunt. Dñe oculi tui:nonne ad veritatem/vel ad fidem? Percuſſiſti eos/⁊ non doluerunt. Conſumpſiſti eos:⁊ renuerunt accipere diſciplinam. Fortificauerunt facies ſuas pluſq̃ petra renuerunt redire. Et ſubditur. Aſcẽdite i muros eius ⁊ diſſipate:⁊ conſumationem non faciatis. Auferte palmites ⁊ propagines eius.qꝛ non ſunt dño. Proditione eñi prodiderũt me/domus Jſrael/⁊ dom⁹ Juda dixit dñs. Negauerũt dñꝫ et dixerunt. Non eſt ipſe neqꝫ veniet ſuper nos malum:⁊ gladium ⁊ famẽ non videbimus. Et ,pphete erunt ad vẽtum/vel ad ſpiritum:⁊ ſmocinatio nõ erit in eis:hoc fiet eis. ¶ Legiturqꝫ in Bereſit Rabs minori ⁊ maiori:ſuper illud Geñ.48.g. Et dixit. Non diſpliceat queſo dño:⁊ loquar etiã hac vice. Si forte inueniaẗ ibi decẽ? Et dixit. Nõ deſtruam propter ipſos decẽ. Quare decẽ? Quia iã remãſerãt in generatione diluuij octo:⁊ nõ ſuſpendit Deus.ſ.ſeculum ob meritum eorum. Alia expoſitio. Quare decẽ? Quia erat opinans:q̃ ibi eſſent.x. Lot:videlicet ⁊ vxor ipſius:⁊ quatuor filie eius:⁊ quatuor generi ei⁹. Rabi Juhuda ⁊ Rabi Hãnina dixerunt.ſ.dictum eſt decẽ hic:⁊ i Hieruſalem ſaltem vnus:hoc eſt autem qđ ſcriptum eſt Hiere.v.a. Circuite vicos Hieruſalem:⁊c. Et ſic eſt dicẽs. Eccle.vij.f. Una ad vnam ad inueniendum computum vel numerum. Dixit Rabi Jſhaq. Et vſqꝫ ad quot inuẽtio nũeri vſqꝫ ad vnã. Hucuſqꝫ traditio. ¶ Hic notãdum q̃ in prioris tẽpli deſtructione plures iuſti fuerunt/⁊ iueniri potuerunt in Hieruſalem. Fuit quippe ibi Baruch filius Nerie:de quo Hiere.36.b. Et vocauit Hieremias Baruch filiũ Neeria. Et ſcripſit Baruch ex ore Hieremie: oĩa v̈ba dñi.⁊c. Erat quoqꝫ ibi Abdemelech ethiops. Qui extraxit Hieremiam de ciſterna vbi moriebaẗ:vt habeẗ Hiere.38.c. Et audiuit Abdemelech ethiops vir eunuch⁹.⁊c. ⁊ locutus eſt regi dicẽs. Dñe mi rex male fecerunt viri iſti:quicq̃d fecerũt Hieremie ,pphete quẽ miſerunt in puteum/et moritur.⁊c. Cui propẗ hoc dixit dñs per Hieremiam.39.g. Quia eruẽs eruaꝫ te:⁊ in gladio non cades. Et erit tibi aĩa tua velut ſpolium:qꝛ cõfiſus es:vel qꝛ ſperaſti in me: dicit dñs. Fuit etiam ibi domus.i.familia Rechabitarum. De quibus Hierẽ.35.b.⁊.g. Uade ad domũ Rechabitarum et loqueris ad eos.⁊c. Non abſcidetur vir de Jonadab filio Rechab ſtãs corã me: omnibus diebus. Fuit nihilominus ibi hoc eſt in Hieruſalẽ propheta Hieremias. Cum igitur oẽs iſti iuſti et alij forte q̃plurimi fuerunt in Hieruſalem tempore deſtructionis tẽpli prioris:manifeſtum eſt p finem pauloante dicte traditionis ex q̃ habetur q̃ nullus iuſtus inuent⁹ eſt in Hieruſalẽ: q̃ principium ſupradictorũ Hiere. v̈borũ.ſ.circuite vicos Hieruſalem.⁊c. non loquitur de ipſa deſtructione facta p regeꝫ Babilonis:ſed de vltima facta p Titũ et Veſpaſianũ. Cur v̈o Deus Judeos deſtruxerit/ac reprobauerit: oſtẽdiẗ cauſa cuꝫ diciẗ. Proditiõe eñi prodiderũt me domus Jſrael/et domus Juda. dicit dñs. Que vero ⁊ qualis fuerit iſta proditio:oſtendiẗ cum ſubiũgiẗ. Negauerũt dñm:⁊ dixerunt. Nõ eſt ipſe. Deniqꝫ cũ dñꝫ deũ Judei tẽpli ſcõi v̈bo nullo facto colẽdo.ſ.idola nequaq̃ negauerit: ,pculdubio patet q̃ tũc negauerũt dñꝫ et dixerũt ipꝫ nõ eẽ ipꝫ: qñ reprobãtes dñm Jeſum Chriſtũ:dixerũt ipſũ nõ eẽ Meſſiam:ac pro ipſo duos falſos Meſſias:vnuꝫ poſt aliũ cõſtituerũt:vt dictũ eſt in prima pte capitulo x. ¶ Percuſſit eos leo de ſilua Hiere.v.a. Gloſa Ra. Se.i.regnũ babilonis. Lupus deſerti vel veſperi.⁊c.regnũ medorum. Pardus.⁊c.regnũ Grecorũ. Omnis egrediẽs ex eis:predabiẗ p Edom .i.p regnum Romanũ. Hec Ra. Se. Per iſtaꝫ gloſam habeẗ apte q̃ ab illo loco vbi dr̃ i v̈bis Hieremie. Oĩs exiens ex eis predabiẗ. ⁊c.q̃ ſequiẗ. Oportet itelligi de deſtructiõe facta p Romanos vbi p̃dicta v̈ba ſũt.ſ. auferte palmites vl̃ ,ppagies ei⁹:qꝛ nõ ſũt dño. Proditiõe ei ,pdideẗ me dom⁹ Jſrael et domus Juda dicit dominus. Negauerunt dñm:et dixerunt. Non eſt ipſe. Nota q̃ vitis frondoſa dr̃ Jſrael. Oſee.x.a. De qua dictũ eſt ſupra. Auferte ,ppagies qꝛ nõ ſũt dño. ¶ Habeẗ ei apꝰ eos i Talmud i libro Maila:i Pereq.i. diſtictiõe q̃ icipit Qodſe/Miqheah.e. Quadã vice decreuit regnũ:neq̃.i. Romanum:q̃ Judi nõ ſuarẽt ſabbatũ: q̃ nõ circũciderẽt filios ſuos:et vt cogſcerẽt mẽſtruatas. Tũc iuit Rabi Rubẽ circinauitqꝫ ſe more.ſ. Romanorꝫ. Cũqꝫ iuiſſet et ſediſſet cũ eis:ait illis. Qui habet inimicũ depaupat eũ vl̃ ditat. Dixerunt ei. Depauperat. Ait eis. Si ita eſt non faciãt Judei op⁹ i ſabbato: vt depaupeẗ. Dixeẗ Romani. Bñ dixit. Abrogauerũtqꝫ decretũ. Rurſũ ẽt dixit eis. Qui habet inimicũ debilitat eũ/an fortificat? Dixeẗ ei. Debilitat. Ait eis. Si ita ẽ circũcidant Judei filios ſuos octauo die:vt debiliteẗ. Dixerunt. Optime dixit. Et caſſauerũt illũ. Iteꝝ dixit eis. Qui habet inimicũ mltiplicat eum vel diminuit? Dixerunt ei. Diminuit. Ait eis. Si ita eſt nõ cognoſcãt Judei menſtruatas.

Dixerunt. Benedixit / ꝛ abrogauerunt illud. Dei=
de perpenderunt ꝙ Judeus e. lex: ꝛ reſtituerūt de
cretuȝ / vt prius. Dixerunt ergo Judei. Quis ibit
ꝛ irritabit ſtatutuȝ iſtud. Uadat Rabi Simeon q̃
dicit facere ſig̃ ſiue mirabilia. Poſt euȝ vo vadat
Rabi Eleazar. Egreſſus eſt itaqȝ obuiaȝ ei. Ben=
tamalion. i. demonium ſic vocatum / et ait. Eſt
placentia veſtra vt vadam vobiſcum? Fleuit Ra
bi Simeon / ꝛ ait. Ancille domus patris apparu
it angelus ter: nobis autem nec ſemel. Ueniat er
go miraculū vndecūqȝ. Preceſſit igitur Bentam
alion: ꝛ intrauit in filiam Ceſaris. Cumqȝ perue=
niſſent dixerunt. Bentamalion egredere. Ben=
tamalion egredere. Uocatus ergo egreſſus eſt / ꝛ
abijt. Dixitqȝ Judeis Ceſar. Poſtulate quicquid
eſt vobis ad poſtulanduȝ. Introducti ſunt igitur
in domo theſauri: vt tollerēt quicquid vellēt. Jn
ueneruntqȝ cartā illam in qua ſcriptuȝ erat dictū
ſtatutum / ꝛ ruperūt eaȝ. Hucuſqȝ Talmud. ¶ Et
enim traditum eſt iā in prima parte capitulo. vi.
§. Premiſſis apte. Qualiter cornua decem de ca=
pite Jſrael fuerunt ablata propter culpam ſuaȝ:
ꝛ data Romanis / ꝛ gentibꝰ ſeculi. Jn quibus qui
dem cornibus inter cetera / cornu legis / cornu ſa
cerdotij / ꝛ cornu Meſſie nuncupant. ¶ Aduer=
tat ergo tua prudentia lector: ꝙ ꝑ iſtas duas tra=
ditiones habetur euidenter ꝙ Deus abſtulit Ju=
deis per Romanos / ſabbatum / circūciſionem: ꝛ
alias cerimonias. Cōfregit quippe in ira furoris
ſui omne cornu eorum. De quibus vnū erat lex:
vt pauloāte dictū eſt. Et nūꝙ reſtituit eis per ſe /
neqȝ per angelum / neqȝ per prophetam / vel aliū
virum ſanctum. Sed ipſi Judei recuperauerunt
circunciſionem ꝛ ſabbatum: ꝛc. huiuſmodi diabo
lico mediante miraculo: vt in dicta traditione o=
ſtēſum ē. Nullus igitur vlterius niſi ſit demonia=
cus penitus obſeruare debet ea que Deus abſtu=
lit. et diabolus tam libens ſe Judeis viſibiliter
igerendo reſtituit. Qñ enī vel vbi vnꝙ̄ ſciens dia
bolus bonum homini aliquod / niſi forte vbi per=
ſpexerit malum maius: ꝛ mortem peſſimam ſibi
ex eo imminere finaliter procurauit. Cui vnꝙ̄ bo
ni aliquid / niſi fallendi ſtudio ꝑſuaſit? Nunq̃d nō
ipſe eſt qui primos homines quaſi eis vtiliter cō
ſulendo / fefellit. Nonne ipſe contra ſanctū Job:
ipſū etiam dñm prouocauit? An ignorant Judei
miſeri ꝙ diabolus fuerit qui patres ſuos ad vitu
lum adorandum mētiendo ꝑtraxit? Quis quoqȝ
niſi ipſe: Dauid ad numerādum populum concita
uit? ſicut ſcriptum eſt. i. Paralip. 21. a. Et ſtetit ſa
tan contra Jſrael / ꝛ concitauit Dauid ad nume=
randuȝ Jſrael? Et infra. Et ceciderunt ex Jſrael
lxx. milia viroꝝ. Et in Job. 2. c. Et ait dñs ad ſa=
tan. Non poſuiſti cor tuum ſuꝑ ſeruuȝ meū Job:
ꝙ non ſit ſicut ipſe in terra vir ꝑfectus ꝛ rectus ti
mens deum / ꝛ declināns a malo: et adhuc retinēs
ꝑfectionem ſuam. Tu autē prouocaſti me ad glu
tiendū / vel ad diſſipādum eū: Hinnam. i. gratis.
¶ Deniqȝ ſcriptum eſt in libro Sabat: in Pereq
qui icipit. Dixit Rabi Aaqiba. e. Quid eſt qđ ſcri=
ptum eſt Exo. 32. a. Et vidit populꝰ ꝙ tardaret
Moiſes deſcēdere de mōte. Congregatuſqȝ ē po
pulus ſuꝑ Aaron: et dixerunt ad euȝ. Surge fac
nobis deos qui vadāt ante nos. Hic enī Moiſes
vir qui aſcendere nos fecit de terra Micraim: ne
ſcimus q̃d fuerit ei. Non legas Boſſes ꝙ ē tarda
re: ſed Baoſes. i. venerunt ſex. Nam qñ aſcendit
Moiſes in altum: ait Jſraeli. Jn fine. xl. dierum ī
principio ſex: ego veniā. Jn fine igitur. xl. dieruȝ
venit ſatan: ꝛ turbauit mūdū. i. induxit tēpeſtatē
maximā in aerē: ꝛ dixit Jſraeli. Ubi eſt Moiſes?
Dixerunt ei. Aſcendit in altum. Dixit eis. Jam ꝑ
uenerunt ſex hore / ꝛ non reſpexerunt ſuꝑ eo. Ait
ergo eis. Mortuus eſt. Et non reſpexerunt / neqȝ
curauerunt ſuper eo. Oſtendit eis igitur ſimilitu=
dinē feretri eius in nube. Hinc eſt qđ dixerunt ad
Aaron. Quia hic Moiſes vir q̃ fecit nos aſcēde
re de terra Egypti neſcimus quid factum eſt ei.
Et quid ſcriptum eſt conſequenter? Et dixit eis
Aaron. Abrumpite inaures auri q̄ ſunt in auribꝰ
vxorum veſtrarū. ꝛc. Et accepit de manu eorū: et
formauit illud in forma: ꝛ fecit illud vituluȝ fuſo=
rie. Et dixerunt. Jſti ſūt dij tui Jſrael. ꝛc. Hec tra
ditio. His ſic premiſſis dicatur Judeis: vt atten=
dant q̄ ſit eorū prudentia / q̄ diſcretio / quiſve ſen=
ſus / qui diabolū nolūt habere ſuſpectum in recu=
peratione circūciſionis ꝛ ſabbati: q̃ patres eoruȝ
ad faciendum / ꝛ ad adorāduȝ vitulum: ꝛ ad attri
buendum ſibi magnalia / que Deus fecerat men=
dacijs / ꝛ falſis prodigijs: tam ſtudioſe pertraxit.
¶ Jtem in libro Jllammednu: ſuꝑ illud Gen. 22.
c. Et accepit Abrahā ligna holocauſti: et ſuꝑ Jſa
aq filium ſuum poſuit / et accepit in manu ſua. ꝛc.
Et ibāt ambo pariter. Dixit Rabi Johānan. Cū
hoc ꝙ ipſi erāt ambulātes pariter: venit Satan
ꝛ ſtetit ad dexteram Eſaac: ꝛ ait ei. Miſeriaȝ paſ
ſe filij mulieris oī iuriam paſſe. Quot afflictioni=
bus afflicta eſt mater tua āteꝙ̄ aduenires ei? Se=
nex iſte infatuatus eſt: ꝛ idcirco eſt vadēs ad imo
landum / vel ian iandū te. Cōuertit ſe Eſaac / ꝛ di=
xit patri ſuo. Pater vide q̃d iſte dixit mihi. Dixit
ei pater eius. Non reſpicias ſuper eū. Nō enī ve=
nit niſi ad corrumpendū / ꝛ ꝓphanādū nos: ꝛ hu=
iuſcemodi ē opꝰ eiꝰ a ſeculo. ¶ Ex hijs ꝛ alijs ſu
pradictis euidenter apparet: ꝙ itentio ſtudiumqȝ
diaboli / ac volūtas erga homīes: nūꝙ̄ ē niſi ma=
la. Quare ſatis ē manifeſtū: ꝙ̄ grādis ē ſtulticia: ꝛ
ꝙ̄ magna inſania: ꝛ ꝙ̄ imēſa Judeoꝝ vecordia: q̃
circūciſionē / ꝛ ſabbatū / ꝛ alia q̄ Deus eis abſtu=
lit: ꝛ diabolꝰ reddidit: nō ceſſāt obſeruare. ¶ Qz
vo diabolꝰ iſtruat Eudeos / a q̃ ſabbatū ꝛ circūci
ſionē: nec nō ꝛ alia tenēt: Satis euidēter videt ꝑ
Talmud: q̃ mītis iſanijs / ac iſtructiōibꝰ diaboli=
cis dinā iuoluūt paginā. Marie q̃qȝ huius rei ſi=
gnū ſūt deliramēta ꝛ iſanie: q̄ ibi ſcripta ſunt. De
q̃bus vnū ē id qđ in Baba Maçia in Pereq / Hā=
meq / Qabel. c. taliter ſcriptū ē. Et auferet dñs a
te oēm egritudinē. Deutero. 7. d. Dixit Rabi Hā
nina: ꝙ oīs egritudo ſūt frigora / ꝛ calores. Dixit
ei Rabi Hānina. Oīa ſūt ī manu celi. i. ī poteſtate

dei preter frigoꝛa ⁊ caloꝛes:ſicut dictum eſt pro
verb. 22.b. Frigoꝛa ⁊ caloꝛes in via praui:cuſto=
diens animã ſuã vel ſeipſum / elõgabitur ab eis.
Rabi Eleazar dixit:ꝙ hoc eſt ſel qḋ vocatur ma
hala.i.languoꝛ. Et quare vocatur ſic? Quia lan
guere facit totum coꝛpus hominis. Uel ideo di=
citur mahala.i.languoꝛ vel moꝛbus: qꝛ. lxxxiij.
moꝛbi dependent ab eo:⁊ oẽs illos caſſat panis
cum ſale ⁊ vaſcolus aque matutine. ¶ In Baba
quoqꝫ Camma / in Pereq.i. diſtinctione q̃ icipit
haçoneç.d.talẽ textũ inſaniam Tradiderũt Ra-
bini quando moꝛtalitas eſt in ciuitate: nõ ambu
let homo p mediũ viarũ. Angelus quippe moꝛ=
tis ambulat tunc p mediũ vicoꝝ. Nã cũ daẽ ei li
centia occidendi:vadit ad libitũ ſuũ. Cum vero
pax eſt in ciuitate:non ambulet hõ per latera vi
coꝛum. Angelus quippe moꝛtis ambulat tunc p
latera vicoꝛum. Cum eñ nõ habet licentiã occi=
dẽdi / videlicet latitudo / latitat :⁊ ſic vadit. Tra
diderunt quoqꝫ Rabini quando peſtilentia vel
moꝛtalitas eſt in ciuitate: nõ intret hõ ſolus do=
mũ Sinagoge. Angelus eñ moꝛtis eſt ibi depo
nens arma ſua:ita tamen ꝙ non legant ibi pueri
nec oꝛent ibi deuꝫ. Tradiderunt quoqꝫ Rabanã
id eſt magiſtri. Canibus ploꝛãtib⁹ / angel⁹ moꝛtꝭ
venit in ciuitatẽ. Canibus vero ludẽtibus Heli=
as venit in ciuitatẽ:ita tñ ꝙ nõ ſit femina in eis.
¶ Alia non minoꝛ ſupꝛadictꝭ inſania / habeẽ in
Talmud in pꝛincipio libꝛi qui dicit̃ Aabodaza=
ra. Dixit Rabi Juhuda. Duodecim hoꝛe ſunt in
die. In pꝛimis tribus De⁹ ſanctus ⁊ benedictus
eſt ſedens ⁊ ſtudẽs in lege. In tribus ſecũdis:ſe=
det et iudicat vniuerſum mundũ. Cũqꝫ videt to=
tum mundum reum:in iudicio ſurgit de ſede iudi
cij ⁊ ſedit ſup ſedẽ pietatum. In tribus tertijs / ſe
det ⁊ paſcit totum munduꝫ / a coꝛnibus vnicoꝛ=
nium / vſqꝫ ad oua pediculoꝝ. Glo. Ra. Se. Ra=
mim.i.vnicoꝛnes ſunt animalia maxima. Oua
vero pediculoꝝ.i.lẽdes ſunt valde minuta. Hec
Rabi Se. In tribus quartis / ſedet ⁊ ludit cũ Le
uiatan. ſicut dictũ eſt ps.ciij. Leuiatã iſtũ foꝛma
ſti ad ludendũ vel ad ridenduꝫ in eo. Dixit Rab.
Aha. A die qua domus ſanctuarij deſtructa eſt:
non fuit ludus aut riſus coꝛam deo. Et vnde ha=
betur hoc? ex eo qḋ ſcriptum eſt Iſa. 22.c. Et vo
cauit dñs Deus exercituum in die illo ad fletum
et ad planctum.⁊c. A die illo vſqꝫ nunc.i.a die q̃
templum deſtructũ eſt / a quo non luſit cũ Leuia
tan / quid agit? Sedens eſt ⁊ docens pueros do=
mus Raban Gamaliel : ſicut dictum eſt Iſa. 28.
Quẽ docebit ſcientiã ⁊ quẽ faciet intelligere au=
ditũ? Ablactatos a lacte tranſlatos ab vberib⁹
Glo. Ra. Se. Ablactatos qui moꝛtui ſũt cũ erãt
paruuli. Trãſlatos in eo ſenſu quo dictũ eſt Job
9. Transferens montes. Quieta ſti ſup his q̃ deus
facit de die in nocte:quid? Sunt qui dicunt. Qꝫ
eadem agit q̃ in die. Et ſunt q̃ dicunt qḋ equitat
ſup velocem Cherub:ꝙ habet ⁊ currit.18. milia
ſecula.ſicut dictũ eſt in ps.67. Equitatio dei bis
decẽ milia milibus ſinan. Non legas ſinan.i.acu

tos:ſed ſeenan.i. que non ſunt. Gloſa Ra. Selo.
quaſi dicat. Equitatio dei eſt bis:decẽ milia ſecula
duobus milibus exceptis. Et ſunt qui dicunt ꝙ
eſt Deus ſedens ⁊ audiens tãtum ab oꝛe anima=
lium. ſicut dictũ eſt ps.41. In die mandauit do=
minus miſericoꝛdiam ſuã:⁊ in nocte canticũ ſuũ
cum ipſo. In q̃ta adhuc Judaici ſenſus abiſſo fa
tuitatis rotantur. inde oſtenditur vbi in libꝛo q̃
dicitur Hullin / in Pereq / tarfot / behema:taliter
ſcriptũ eſt. Rabi Simeon filius Paçi dixit. Scri
ptum inquit eſt Gen.1.c. Et fecit Deus duo lumi
naria magna. Et ibidẽ ſcriptum eſt. Et luminare
min⁹. Dixit quippe luna coꝛã deo ſctõ ⁊ bñdicto
Dñe ſeculi:nũquid poſſibile eſt duob⁹ regib⁹ vt
ſeruiatur vna coꝛona? Dixit eis Deus. Uade et
minoꝛare. Ait ipſa coꝛã eo. Dñe ſeculi qꝛ dixi ra=
tionabilem rem coꝛam te:minoꝛabo meipſam?
Dixit ei De⁹. Preceſto diei ⁊ nocti. Cui illa. Qua=
le dñiũ vel pꝛelatio eſt lucerne ardenti in meri=
die / ⁊ q̃ vtilitas? Ait illi Deus. Uade quia Iſrael
cõputabunt p te dies ⁊ annos. Et ipſa. Hoc quo
qꝫ nõ eſt inquit magnum. De alijs eñ ſcriptum ẽ
Et erunt in ſigna ⁊ terminos:⁊ ad dies ⁊ annos
Dixit ei deus. Juſti vocabũtur nomine tuo. Dice
tur ei Jacob minoꝛ. Samuel minoꝛ: ⁊ Dauid mi
noꝛ.nõ quieuit cum toto hoc anim⁹ eius : ⁊ ideo
ait deus. Afferte caſſara.i.remiſſionem vel pꝛo=
piciationẽ pꝛo me:qꝛ minoꝛaui lunam. Dixit Ra
bi Simeon filius Lacqis:hoc eſt quare mutat⁹
eſt hircus capi menſis: de quo dictum eſt Nume
ri.28.d. Hatat.i. ppeccato dño. Dixit deus ſan=
ctus ⁊ benedictus. Hirc⁹ iſte erit caſſara.i.remiſ=
ſio pꝛo me quia minoꝛaui lunam. Huc vſqꝫ Tal=
mud. ¶ Igitur ex pꝛemiſſis prudẽs lectoꝛ aduer
tat iſanijs:nec nõ ⁊ ex alijs huiuſmodi inumera=
libus quas in Talmud ⁊ in libꝛis alijs apud eos
poterit inuenire / q̃ imenſa ira dei / Judaica ſit
repꝛobata impietas:q̃ validis arepta demoni=
bus:q̃ deum oĩpotẽtẽ ⁊ impaſſibilẽ ac ſumme ſa
pientẽ dicit ⁊ credit impudentiſſima fatuitate de
lirãs:ſupꝛadictis defectibus ac paſſiõib⁹ ſubiace
re. Nec eſt minoꝛis inſanie ꝙ Talmud fabulis ta
libus plenum:legem eſſe dei datã Moiſi oꝛete=
nus in monte ſinai aſſerũt impudẽter. ¶ Supꝛa
dictis adhuc videtur addendũ:illd qḋ de ſabbato
ſcriptũ ẽ in Bereſſit minoꝛi: vbi dicitur Gen. 2.
a. Bñdixit deus ſeptimũ diẽ. Dõnus Ruffus neq̃
queſiuit a Rabi Aqiba : ⁊ ait ei. Et quid eſt inter
virum ⁊ viros? Dixit ei. Quid dixi tibi? Et q̃d di
xiſti mihi? Ait ei. Dixiſti mihi in quo differt ſab=
batum ab oĩbus alijs dieb⁹. Dixi ego tibi : quid
eſt Ruffus ab oĩbus alijs viris? Dixit ſibi. Exce=
dit rex pꝛopter gloꝛiam ſuam. Sic quoqꝫ voluit
deus diem iſtũ honoꝛare. Unde tu facies me ſci
re iſtud. Dixit ei. Fluuius ſabbati Jan⁹ arguit ꝗ
qui trahit lapides p totã ſeptimanã / ⁊ in ſabba=
to quieſcit. ¶ Si vis lectoꝛ figmentum hoc Ju=
daicum contra ipſos cõuertere / dicas quẽadmo
dũ fluuius ſupꝛa fictus fuit ſignũ obſeruandi ſab
bati:qñ p totã ebdomadã currebat trahendo. la

gidēs: ⁊ quieſcebat in ſabbatis: vt ipſi fabulant̄. Sic eſt nunc efficax argumentū non obſeruandi ſabbatum: cum nuſq̄ ſub celo ſit fluuius q̄ magis quieſcat in ſabbatis q̄ ceteris diebus. Per totuꝫ quippe mundū diſcurrunt mercatores. Qui ſicut ꝓducunt medicinales variaqꝫ pigmenta de India que eſt in oriente vſqꝫ ad Hiſpaniam q̄ eſt in occidente: deinde vſqꝫ ad Anglicos / atqꝫ Norvergios / ⁊ Scotos: ⁊ ſic ad totum mūdum. Sic tm̄ quid ſi verum eſſet inuicē ſibi narrarēt: ⁊ nomen prouincie vbi talis eſſet fluuius / Judeis ꝓcurantibus non tacerent. ¶ Ad ſabbatum etiam pertinet qȯ ſcriptuꝫ eſt in Bereſſit minori: ſuꝑ illud Geñ. 2. a. Et ꝯpleuit de⁹ in die ſeptimo op⁹ ſuū qȯ fecerat. Et iſtud eſt vnū de verbis qȯ mutauerūt ſapientes ꝑtholemeo regi. Ptholeme⁹ rex interrogauit ſeniores dicens. In quot dieb⁹ creauit deus ſanctus ⁊ benedictus mūdum ſuū? Dixerunt ei. In ſex. ſicut dictuꝫ eſt Geñ. ij. a. Et cōpleuit deus in die ſexto opus ſuum. Hec in Bereſſit. ¶ Nota q̄ ad hoc dicit beat⁹ Hieronym⁹ ſuꝑ hunc locum in libro Hebraicarum queſtionū quarto capitulo. Et cōſumauit deus in die ſexto opera ſua que fecit. Pro die ſexto in Hebreo dieꝫ ſeptimā habet. Artabimus igitur Judeos qui de ocio ſabbati gloriātur: q̄ iam tunc in principio ſabbatum diſſolutum ſit dum deus operat̄ i ſabbato: complens opera ſua in eo: ⁊ benedicens ipſi diei: quia in illo vniuerſa cōpleuit. hec Hieronymus. ¶ Tu autē ſi nimiū vis artare Judeos erga ſabbatū id qȯ ſupradictum eſt: veniat in publicū: videlicet: q̄ deus Judeis ſabbatū abſtulit: et diabolus reddidit. Et illud etiā vbi ꝓbat̄ q̄ in diebus Meſſie: nulla debet fieri memoria prioꝝ. ¶ Ad adiuuandū quoqꝫ dictum Hieronymi poteſt oſtendi q̄ non ſolum in principio ſꝫ etiā poſt preceptū propter multa ſoluebat̄ ſabbatū a Judeis: ⁊ q̄ multotiens poſt modū ſolutū ſit ab eis. ¶ Ad qȯ facit illud qȯ ſcriptū eſt in libro qui dicitur Cifre: ſuper illud Numeri. 9. b. Et fecerunt paſcha in primo. ⁊c. Non fecerunt niſi iſtud paſcha tm̄. Rabi Eleazar eſt dicens. Et ſabbatiçauit populus in die ſeptimo. Exo. 16. f. Docet per hoc q̄ oībus. xl. annis quibus fuerunt Iſrael in deſerto: non fecerunt niſi primum ſabbatum tm̄. Et ſic eſt ipſe dicens. Amos. v. g. Nūquid ſacrificia ⁊ minha id eſt oblationem obtuliſtis mihi i deſerto quadraginta annis domus Iſrael.

¶ Ad idem quoqꝫ facit qȯ legitur in libro qui dicitur Ceder Olā / in ꝑereq. i. diſtinctione q̄ incipit. Et popul⁹ aſcenderūt de Jordane. Joſue. 4. f. Et infra. Joſue. vj. d. In die ſeptimo: ⁊ manicauerūt quaſi in aſſenſu aurore. ⁊c. Dixit Rabi Joſe. Dies ſabbati erat quando fuit preliū Hierico. ¶ Ad hoc etiā eſt id qȯ ſcriptū eſt i Bereſſit minori ſuper Geñ. xvij. vbi dicitur. Oēs viros domus ſue. Inuenimus q̄ non fuit capta Hierico: niſi in ſabbato. Dixit Rabi Rahmon. Hoc eſt qȯ ſcriptum eſt Joſue. vj. b. Et in die ſeptimo circuiuitis ciuitatē. vij. vicibus. ¶ Adhuc facit ad predicta qȯ legitur in libro qui dicitur Ros Haſſana / in ꝑereq. i. diſtinctione q̄ incipit Arbaa roſſe / ſanim. a. Propter duos menſes erant ſoluentes ſabbatum: propter niſan. i. propter marciuꝫ et propter teſri. i. propter ſeptēbrem. In eis q̄ppe erant mittētes egrediētes i Suriā: ⁊ ibi emebant neceſſaria. Quādo autē domus ſanctuarij erat in ſtatu ſuo: ſoluebāt etiam ꝑꝑ oēs propter preparationē eorum q̄ erāt neceſſaria ſacrificio. ¶ Ad predicta etiā facit qȯ legitur in libro ſabbat in ꝑereq / Soel / Aden. e. Rabi Simeon dixit. Propter puerū vnius diei viuum ſoluūt ſabbatū. Dauid rex Iſrael mortuus / nō ſoluūt propter eum ſabbatū. ¶ Predictis eſt etiā addēduꝫ id qȯ legit̄ in expoſitiōe libri Numeri. xj. a. Mitte tibi viros. Nuncius precepti licitum eſt ei recedere quocūqꝫ die voluerit. Quare? q2 nuncius ē precepti. Nuncius aūt precepti excludit ſabbatū. ¶ Patres nāqꝫ eorū Abrahā / Iſaac / ⁊ Jacob: fuerūt iuſti ⁊ nō coluerūt ſabbatū. Qꝫ aūt Abraham nō coluerit ſabbatū: habetur in Bereſſit minori ſuꝑ illud Geñ. ij. a. vbi dictū eſt. Et bñdixit deus dieꝫ ſeptimā. Dixit Rabi Johānā / Abrahā nō eſt ſcripta de ipſo obſeruātia ſabbati. ¶ Auguſtinus ſuꝑ Joheꝫ. Sacramētum ſabbati antiquis patribus eſt preceptum: qȯ nos Chriſtiani ſpiritualiter obſeruamus: cū ab omni ſeruili opere ⁊ ab omni peccato abſtinemus. Sabbatū ſpirituale eſt non habere peccatū. Oē opus ſeruile inquit nō facietis in eo. Exo. xx. c. Omnis qui facit peccatum / ſeruus eſt peccati. hec Auguſtinus. ¶ Huiuſcemodi aūt obſeruantia ſabbati ꝓducit obſeruatores ad ſabbatū ſempitnū: de quo ſcriptū eſt in Medras Tihillim ſuper pſa. 89. vbi dicitur. Letifica nos ſcōm dies quibus nos humiliaſti vel afflixiſti. Scōꝫ dies quib⁹ afflixiſti nos per Babiloniā: per Greciā: ⁊ per Edō. i. per Romanos: ⁊ i diebus Meſſie. ⁊ quot ſunt dies Meſſie: Rabi Jehoſſua eſt dicens. Qꝫ duo milia annorum: ſicut dictum eſt pſa. 89. Scōm dies quib⁹ nos humiliaſti. i. ſcōm duos dies. Dies enim dei ſancti ⁊ benedicti Mille anni: ſicut dictū eſt pſa. 89. Qm̄ mille anni in oculis tuis: ſicut dies. Magiſtri dixerunt. Et ſeculū futurū dies Meſſie. ⁊c. vſqꝫ ſi deus ſanctus ⁊ benedictus in futuro faciet ei vnam diem. de qua dictuꝫ eſt zach. 14. c. Et erit dies vnus: et ipſe eſt notus domino. Non dies neqꝫ nox: et erit ad tempus veſperi. Erit lux. Iſte dies eſt ſeculum futurum: ⁊ viuificatio mortuorum. Et iſtud eſt lumen qȯ deus ſanctus ⁊ benedictus: repoſuit iuſtis in pcipio mūdi: videlicet: de quo dictum eſt Geñ. i. a. Et vidit deus ipſum lumen q̄ eſſet bonum. Et iterum eſt de ipſo dicens. pſa. 96. Lumen ſeminatum eſt iuſto. ⁊c. Iterum quoqꝫ dicit pſa. 35. Qm̄ tecū eſt fons vite: in lumine tuo videmus vel videbimus lumē. Adhuc etiam dicit Iſa. vltimo. g. Et erit ex ſufficiencia menſis in menſe ſuo: ⁊ ex ſufficiencia ſabbati in ſabbato ſuo. Iſtud eſt ſeculū futurū qȯ totū erit ſabbatū. i. requies. Huc vſqꝫ Medras. i.